Ergo

Bibl. Hung. Jankovich.
M. ord. 3.

R. M. K. T.
485.
1. péld.
(Teljes.)

Dupl. L ord. 9.

RMK I. 485.

QVINTVS CVRTIVS NAK
AZ
NAGY SAN,
DORNAK MACE-
DONOK KIRA-
lyanak
viſeltetet dolgairol
irattatot
HISTORIAIA,
mely
moſt Deakbol Magyar
nyelvre
Haporthoni Forro Pal altal
fordittatot,
es
VRVNK Ő FELSEGE AKARATTYABOL
nyomtattatot
DEBRECENBEN
Lipſai Pal ſrőkőſi altal
ANNO, 1619.

M. NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBÓL

AZ FELSEGES BETHLEN GABORNAK ISTEN kegyelmeſſegebôl Magyar es Erdely Orſzagoknak fejedelmenek, &c.&c. nekem kegyelmes Uramnak ISTENTÓL jo egeſſeget es hoſſu elettel egyût bodog allapatot kevanok.

AZ bôlcs ISTENnek, kegyelmes Uram, veghetetlen nagy hatalman, hogy ez vilagot minden reſzeivel egyetembe ſemmibôl teremptette, teremptven minden ſepſeggel meg ekeſitette, meg ekeſitven penig atyai kegyes gondviſeleſevel tartya es taplallya meltan almelkodhatunk. De azon-is bizonyara hogy ezen nagy vilagi alkotmanynak minden reſzeit felette jol es illendôképpen rendelven es helyheztetven, az benne valo tagok es allatok kôzze bizonyos rendtartaſo-

kat es fősegeket adot legyen, nem kevesbe csodalkozhatunk. Es hogy sokakbol keveseket nevezeteskeppen-is ele samlallyak, nyilvan vagyon, hogy az angyali lelkek közöt az Isteni bölcs hatalmassag altal fősegek, mellyektől az tőb angyalok fügienek, terempteſtől fogva rendeltettenek. Az erzekenysegnelkül valo allatokban-is ezen főseget rendelte, az napot es az holdot az tőb csillagoknal finyesbekke, az tüzet az tőb elementumoknal mind sepsegevel, s-mind helyevel főbbe tőtte. Az földi oktalan allatok közöt, az magokat előttők meg alazokhoz engedelmes oroslanok leg jelesbek, es ha azt mondhattyuk, nemzetesbek. Az ègi madarak közöt az saskeselyők, mellyek, az mi csodalatos, az menyütő kövektől meg nem sertetnek, es az napnak fenyet is sempillantatlan nezhetik, kiralyi nevel neveztetnek. Tovabba az mehek felől, mellyeknek gyüremeni mennyei ajandekoknak mondatnak, az bölcs emberek azt hattak ir-

va,

va, hogy kiralyok avagy elöttök jarojok vagyon, kinek raytok valo birtokat, hozza valo nagy szeretetektöl viseltetven, szenvedik. Vegtere hogy többeket ele ne szamlallyak, azon nagy hatalmu Isten az maga kepere teremptetet es okossaggal meg ekesittetet embereket, kiket az mint fent David kiraly arrol tanubizonsagot tesen, kevesbe tött alab valokka az angyaloknal, dücsöseggel es böcsüllettel koronazta meg öket, es mindeneket labok ala vetet, ki mondhatatlan bölcs tanacsabol gondviselö hatalmassagok es fejedelemsegek ala vetette, hogy azok altal gubernaltatvan, sep egyesseg-ben tartatnanak. Ezek igyleven Kegyelmes Uram, az Ur Istennek bölcs teczese szerint az Felseged gondviselese alais bizonyos nemzetsegek rendeltetven, Felseged nem csak Erdely orszagnak hanem mayd mind az egesz Magyar nemzetsegnek fejedelmül adatot. Mely Felseged fejedelmi tisti es hivatallya annal tekintetesb es meltosagosb, mennel az maga

familiaja, melyből származot, finyesb es tündöklöb. Mert nemünemükeppen az emberekbe ugyan belejek oltatot, hogy az fületesekkel tündöklő fejedelmeknek es kiralyoknak mind feretetből valo tiszteletekre, s mind az hozzajok valo alazatos engedelmességre inkab ragadtassanak. Ha penig nemzeteknek alavalosaga fejedelmi meltosagoknak meg nem felel, külömb elmekkel viseltetnek hozzajok. Ki hinne el, hogy az alatta valo rendek Agathoclesnek regen Sicilia orszag kiralyanak, ki korong hayro fazakas fia volt, ollyan jo kedvel es fűbeli indulattal engedtenek legyen, mint az regi kiralyi nemből valo Abdolominusnak, ki Sidon orszagnak kiralya volt, az ő alatta valoi? Azert Felseged kegyelmes uram csillagul finyeskedik az regi hiresneves es tekintetes BETHLEN familiaban, melyből illyen nagy fejedelemsegre magastaltatot, mely familia nagy dicsiretre melto, mierthogy benne regtől fogva minden faz eftendőben

dôben az Magyar nemzet kôzôt fô urak égô faklya gyanant tûndôklôttenek, es az Magyar koronanak sokat solgaltanak. Kikben hogj tôbbeket ele ne samlallyak, amaz Nagysagos Bethlen Gergelynek ki regen az Szôrenyi banságnak hires tistit azon Magyar corona alat nagy hûseggel es serenyseggel viselte, amaz Bethlen Domokosnak, ki regen Erdely orsagnak kormanyat sereny gondviselessel hasnoson igazgatta, amaz Felseged dicsiretes job attyanak az Nagysagos Bethlen Gabornak, ki az elsô Janos kiralynak fô udvari capitansagban mind bôcsülletesen s-mind kedvesen solgalt, dicsiretes hirek nevek vagyon, es lesen-is mindenkor, az Felseged bodog emlekezetû edes attyanak-is az Tekintetes es Nagysagos Bethlen FARkasnak azonkeppen, kinek noha semei regen el hunytanak, mindazonaltal az tôlle viseltetet jeles dolgoknak sep emlekezeti az embereknek elmejekben mèg most-is halhatatlanul èl, es égô sôvetnek gyanant finyeskedik. Es hogy

leg elôsôr-is viragzo ifiusagabeli avagy inkab tôbbire gyermek allapattyabeli csudara melto probajat hozzam ele, Gyulan laktaban az ellenseggel mèg tizenhet estendôs koraban kopiat tôrt volt, es azon az fôldôn az Magyar nemzet mellet vitezûl sokat csatazot. Ki minekutanna az Tôrôk azon Gyulat meg fallotta volna, bele forulvan, fô vitez emberekhez illendô sok jeles probak utan onnat az mindenekre gondot viselô Isten csodalatosson ki fabaditotta, es oltan az masodik Janos kiralyt mind holtaiglan hiven folgalvan, annakutanna az Felseges Somlyai BAThori Istvannal mind Erdelyi fejedelemsegeben, akkor kivaltkeppen, mikor az fejedelemsegre vagyo Bekes Gaspar haddal rea jôt volna, az harczon mellette valo jo forgolodasajert, mind penig Lengyel orfagi kiralysagaban mind az egesz Magyarsag elôt valo fô capitansagnak hivatallyaban serenyen es hiven valo maga viseletesejert felette kedves es tekinteses volt. Ki

ezekert,

ezekert, es ezeknel-is több fereny folgalatokert, erdeme ſerint valo fő jutalmokkal meg-is ekeſitteven, bőcsülletes allapattal jőt viſſa Erdelybe, es eletenek mind vegső czellyaig az előtte valo fejedelmeknek bőlcs tanacs adaſaval es kűlőmbkűlőmb dicsiretre melto cselekederivel hiven kedveskedven, vegtere tűndőklő hirrel nevel fallot be az koporſoba. Felfeged illyen regi es tekintetes familiajanak nyomdokat forgalmatoſon kővetven, es jeles peldait kővetesre tűkőrűl előtte viſelven, minden fő dolgokban mely dicsiretes ele menetelt tőt legyen, az viragzo gyenge űdejetől fogva viſeltetet dolgok Felſeged felől elegedendő bizonſagot tesnek. Mert mihelt minden főfő dolgoknak tanulſagara alkolmatos űdeje lehetet, fep ifiuſagat nem hon töltötte el, hanem mint regen az fő indulatu nemes es nemzetes Gőrőg ifiak az Elis nevű tartomanybeli Olympias varos melle hamarkodtanak, hogy ot kinek kinek fő cselekedetit ne-

zõ ſemek elõt az pallya futasbol magoknak nagy hirtnevet vennenek, azonkeppen Felſeged is, az Erdelyi fejedelmeknek finyes udvarokba mint valamĩ pallya futo helyre az dicsiretes dolgoknak gyakorlaſara ugy ſietet. Azhun valo nevekedeſeben az fejedelmek kõrnyûl valo ſereny forgolodaſaval minden joſagoknak hamarſaggal valo tanulſagaban nagy elõmenetelt teven, es ûdejevel egyût itileti-is minden jeles dolgoknak cselekedetire nevekedven, magat Felſeged ugy viſelte, hogy mind az csendeſ bekeſegnek, ſ-mind penig az hadakozaſnak ûdejen nagy bõcsûlletes tiſteknek, ugymint tanacsbeli meltoſagnak, udvari fõ capitanſagnak, generaliſſagnak, es mind az ket Caſarhoz valo nagy munkas kõvetſegeknek viſeleſeben mind az maga Tekintetes familiajanak, ſ-mind penig az orſagbeli rendek es fejedelmek kevanſaganak dicsireteſen ſatisfacialt legyen. Azert mikeppen hogj az teſtnek kõvetõie az arnyek, azonkeppen

keppen az jofagos cselekedeteknek az jo hirnev es dûcsôfeg, az Felfeged enyi felette nagy es gondos munkalkodafinak vegtere nem egyeb, hanem az mi az nemes Erdely orfzagban leg bôcsûlletesb, az benne valo rendeknek fuffragiumokkal adattatot meltofaggal tellyes fejedelemfeg lôn jutalma. Mely Felfegedre fallot fejedelemfeget kegyelmes Uram hogy nem tôrtinetbôl valonak, hanem az nagy Iftennek providentiajabol adattatotnak hidgyûnk lenni, ônnôn maga az bôlcs Salomonnak faya altal igy fol. Az kiralyok en altalam regnalnak, az fejedelmek en altalam uralkodnak. Innet vagyon bizonyara hogy az Iftentôl az emberek kôzze rendeltetet fejedelmek Iften kepeinek lenni nem oknelkûl mondatnak, es ezokaert felette fûkfeges, hogy az fejedelmek magokat az nekik csak bizonyos ûdeig engedtetet hivatalban ugy viffellyek, hogy eleteket az alattok valoknak jo peldajokra formallyak, atyai feretettel es gondviffeleffel, igaffaggal,

ſaggal, mertekletetlenſeggel, kegyelmeſſeggel es mindennemű joſagos cselekedetekkel mindeneknek felette leg ekesbe tegyek. Mert az fejedelmek alá vettetet nepek az mit ő bennek vagy jot vagy gonoſt latnak, amaz közönſegesvers ſerint

Regis ad exemplum totus componitur orbis

gyakrabban azt követik. Mind ezeket azert Felſeged bölcs elmejevel magaban forgalmatoſon meg hanyvan vetven, fejedelmi tiſztinek meg ez üdeig mint felelt legyen meg, edes hazajaert atyai ſeretetből viſeltetet nagy haſznos dolgai elegedendő bizonſagot tesznek. Mert minekutanna Felſeged az romlot orſzagnak gondviſeleſet fel veve, latvan benne az nemzetek közöt valo egyenetlenſeget es viſſavonaſt, latvan annakfelette az ſok vesedelmek miat meg ſanyaradot hazajanak keſerves ſebeit, Felſegednek leg első gondgya-is ez lön, hogy azon benne valo egyenetlenſeget, mely az orſagokra minden romlaſt ſokot hozni, mentől hamarab ſep egyeſſegre vigye, es ſebeit

mint

mint kegyes orvos hasnos serekkel meg gyogyicsa. Annakokaert elôsôr-is SZEBEN varost Erdelyben az egesz Szasſagnak metropolyat, mellyet annak elôtte az Felseges BATORI Gabor. Felseged prædeceſſora tôllôk, az vegre hogy az fejedelmeknek iako helyek abban lenne, el vôt vala (mely miat az vet onto fegyver menyi mind Szasſ-mind Magyar kereſztyen atyankfiait emeſtette legyen meg, nyilvan vagyon) Felseged az igalſagnak, mely kinekkinek az ſajattyat meg adatni parancsollya, præſcriptumat kôvetven, azon birodalmaban valo regi es bôcsûlletes Szaſ nemzetnek mint ôsôktôl eppittetet, es ôrôkôsôn reajok ſallot erôſſegeket minden prerogatívajaval egyetembe meg ada. Tovabbá Felseged ez dicsiretes cselekedeti utan kesedelemnelkûl minden felôl valo fejedelmekkel bôlcs kôveti altal az orſagnak csendes allapattyara nezô friget kôte, es mindeneknek remenſegek felet birodalmanak nagy ôrôgbûleſt serze-

meſt

mert Erdelynek ket fő erős baſtyajat, ugymint Huſt varat es Kővarat, mellyek BAThori fejedelemnek Varadon valo iſonyu es keſerűletes vefedelme utan az Romai Csaſar birtokahoz foglaltattanak vala, Felſeged fejedelmi hathato tekinteti altal mindnyajunknak nagy örömünkre viſſa ſerze, es uyjabban az orſaghoz kapcsola. Felſegednek nem kiſſeb dicsiretre melto dolgai következnek, mellyek kőzőt emez igen nagy, hogy minekutanna az Iſtentől adattatot birodalomnak ſekiben meg allapodek, az fellyül meg neveztetet bodog emlekezetű Iſtvan kiralynak es Bathori Chriſtophnak, es tőb előtte valo fejedelmeknek jeles peldajokat ebben-is kővete, hogjazok tol recipialtatot religiokat Erdelyben ſentül meg tarta. Es mierthogy Felſegednek az Iſtennek tiſteſſegere kivalkeppen valo gondgya lőn, az Erdelyi fejedelmeknek ſekes helyekben Gyula Fejervarat valo őregbik templomnak regen faragot kővekből csinaltatot tornyat,

(mely

(mely Basta György üdejeben az varnak meg ſallattataſakor az benne való Nemet oltalom miat tórtinet ſerint puska por altal fel gyulladvan es meg ęgven, Felſeged elót valo harom fejedelem alat ugy alla) ſepen meg eppittetven, orat es harangokat ſerezven bele, az tetejet tündöklö zöld mazos cserepekkel es draga nagy aranyas gombokkal Felſeged ugy meg ekeſittette, hogj az embereknek ſemeket felette gyönyörkötteſſe es nemünemükeppen meſſöl-is magahoz vonnya. Ez illyen fö es ſent cselekedetnek utanna az maradekoknal ez-is dicsiretes leſen, hogy Felſeged ugyan Gyula Fejervarat az fejedelmi hazakat hires imperatoroknak, kiralyoknak, fejedelmeknek es leg nevezetesb hatalmas varoſoknak kepeivel, es annak felette az egeſ vilagnak bölcsen le irattatot figuraival, piros marvany oſlopokra eppittetet gyönyörüſeges folyoſokkal, draga aranyas karpitokkal es egyeb ſokat érö tündöklö ezközökkel oly ekeſekke

tetette,

tetette, hogy az kik belejek mennek, azt velhessek, hogy azokban nem csak Erdelyt, hanem mind az egesz vilag kerekseget lassak, es hogy nem házakban, hanem nemünemükeppen valami gyönyörüseges földi paradicsomban setallyanak. Ezeknekutanna, kegyelmes Uram, Felseged orszaganak minden reszeit gondviselő sereny elmejevel altal jarvan, es azt ebebe veven, hogy birodalmanak oltalmara erős bastyaknak csinaltatasa is kevantatnek, de az benne valo nagy romlasokat is meg eppittetni felette szükseges volna, minden gondolattyat az orszagnak csaknem minden helyeken valo eppületire fordita. Es leg elősör is Fogaras varat, nagy erős bastyakkal erősittetven, annakutanna ottan hamar az Varadi föld bastyanak kövel es teglaval valo fel eppitteteséhez, az el mult nyaron penig az fejedelmek lako helyenek is Gyula fejervarnak, az mi csodalatos, egyszersmind nagy ket bastyaval valo erősitteteséhez kezdetven, illyen orszag oltalmazo nagy

zo nagy baſtyak birodalmabã anyi helyeken mind egy ſidöben es egyſerſ-mind oly ſerenyſeggel eppittetênek, hogy nem kezi munkaval hanem önkint lattatnanak nöni. Ezeknek felette Vayda Hunyadnak, Devanak, es tôb varaknak romladozot allapattyoknak meg uyittataſokon kivûl ſellel birodalmaban Felſeged csak immar-is meni udvarhazakat, menyi kaſtelyokat, menyi ſo aknakhoz valo kamara hazakat es tôb hafnos alkotmanyokat eppittetet legyen, elig gyöznem ele ſamlalni. Mely orſagaban valo eppitö jeles gondviſeleſevel bizonyara Felſeged minden elötte valo fejedelmeket nem csak fel ért, hanem ſok keppen fellyûl-is haladot: kiert az maradekoknal jeles es veghetetlen emlekezetben leſen. De tôb ſok fö virtuſi közöt Felſegednek az kegyelmeſſeg-is felette nagy es melto dicsiretre valo, mely Felſegednek oly kivalkeppen valo avagy inkab tulaydon joſaga, hogy ezzel nem csak az elötte kimult Erdelyi fejedelmeket, hanem azo-

 kat-is,

kat-is, az kik egyeb nemzetek kőzőt regnaltanak, fellyűl multa legyen. Meg teczik nyilvan, Felſeged az bőlcs Salomontol az fejedelmeknek es kiralyoknak tanulſagokra meg irattatot amaz ſent igiket tűkőrűl maga előt mint viſellye. Az irgalmaſſag (ugymond) es az igaſſag őrzik meg az kiralyt, es az ő ſeki az kegyelmeſſeggel erősſittetik meg. Ezen kegyelmeſſeget Felſeged előt regnalt nemely Erdelyi fejedelmek el annyera nem gyakorlottanak, hogy az mindeneknel nyilvan valo ver onto főrnyű kegyetlenſegekkel eleteket meg ſennyezven, az maradekokra nem kedves emlekezeteket hadtak legyen. Menyivel kűlőmb Felſegednek még ez űdeig fejedelemſegeben valo maga viſeleſe, ki noha nemely alatta valoinak maga ellen valo vetkeket meg tapaſtalta, es tőrvenyel-is convincalta, mind azonaltal meg-is az verontaſt el tavoztatvan, az halalos bűntetes helyet őket kegyelemmel illette. Mind ezek Felſegednek mely nagy

dicsire-

dicsiretes virtusi legyenek, azt mindnyajan jol lattyuk. Mit mondgyak Felsegednek maga orßagan kivûl valo fomßed keresztyen nemzetsegekre valo atyai gondviseleße felôll-is? Nem egyebet bizonyara, hanem hogy Felsegednek ebbeli jeles cselekedeti is minden kûlsô keresztyen nemzetsegektôl felette nagy dicsiretet erdemel. Mert midôn iminnet az Lengyel nemzetseg, amonnet penig az Tôrôk egymas ellen haragra gyulladvan mind ket felôl nagy hadakkal annyera ôßve kôzelgettenek volna, hogy mar csak az Neßter vize volna kôzôttôk, az viadaloknak kimeneteli mely bizontalanok volnanak jol tudvan Felseged, nagy sep hadi keßûlettel maga semelye serint orßagabol sinte oda hamarkodvan, es magat az fel haborodot es viadalra keßûlt nemzetsegek kôzze interponalvan, okos itiletivel, bôlcs tanacsaval es fejedelmi tekintetivel ôket mindeneknek nagy ôrômôkre csak hamar le csendeßite es meg bekeltete. Kiert Felsegednek

az Lengyel nemzetseg dicsirettel es haladassal tartozik. Felsegednek, kegyelmes uram, az mint lattyuk egyik dicsiretes dolga naponkent az malikbol farmazik, es egyik cselekedetit az emberek csudalni-is meg nem fűnhetnek, addig nagyob következik. Mellyek közöt ezt Felseged bölcs elmejevel talalta fel, hogy az Magyar nemzetnek illyen meg fegetet allapattyaban fejedelmi segitsege altal minden gyamolsaggal lenne. Tudgya vala azt Felseged hogy az böcsülletes Magyar nemzetseg regen az Europai Scythiabol sok ezerni sokasaggal Pannoniara ki rohanvan es abban örökösön le telepedven, minden mind környül s-mind tavulban valo nemzetségeknek, kivaltkeppen Attila kiraly üdejeben, ki magat Isten ostoranak irta, nagy remülesekre volt. Mely nemzetseg az maga birodalmat fegyverrel sok orszagokra, nagy hiretnevet penig mind az egesz világra terjesztven, sok faz esztendeigleh nagy kiralyi meltosag alat birattatot; de

ime

imè vagy az kôzôtte valo viſſavonaſok, mellyekbôl gyakorta az orſagoknak nem eppûletek hanem romlaſok kôvetkezik, vagy az tôb kôzônſeges vetkek, mellyeket Iſten bûntetetlen nem fenved, azt hoſtak, hogy vegre az kôrnûlle valo ellenſegektôl, mellyeken ſokfor gyôzedelmet vôt, el nyomattatvan, es nem csak maga verebôl valo kiralyok tôrôltetven el kôzzûle, hanem birodalma-is, mintha ugyan ſors vettetet volna rea, meg oſtatvan, idegen fejedelmektôl birattatnek. Azert Felſeged nemzetehez valo buzgo ſeretetitôl viſeltetven, hogy Magyar orſagnak, mely regen arany almanak meltan mondatot, ideſtova ſaggattatot reſeibe ôſve kapcsolna es elebbi viragzo allapattyara vinne, azon Magyar nemzetnek inſtantiajara Ferdinand kiraly ellen meg indulvan, az Felſeged expeditiojat oly jo ſerencse kôvette, hogy Erdelyhez valo birodalmatol fogva mind egeſ Poſonig csak egy menetellel mayd minden alatta valo va-

rak es varoſok Felſegednek meg hajolvan, az orſagnak ekeſſege-is az corona, mellyel az regi ſent kiralyok koronaztattanak, az Magyar orſagi rendektôl azon Poſoni gyûlesben Felſegednek kezebe adattatot legyen. Felſegednek penig azon Ferdinand kiraly hadaval ez ûdeig immar egynehany rendbeli jo ſerencses viadallya azt lattatik jelenteni, hogy tôb kôvetkezendô dolgainak-is kedves kimeneteli leſen. De azt ſem illik az Felſeged dicsiretes dolgai kôzzûl ki hadnom, hogy Felſeged az tiſteſſeges Deaki tudomanyokat, mellyek az jo dolgoknak kut fejeinek mondatnak, orſagaban, az mint lattyuk, nagy kedvel es ſeretettel gyamolittya. Mellyek hogy minden kincsnel ez fôldôn dragabbak legyenek, nyilvan vagyon; mert ezek az ifiuſagot legeltetik, az venſeget gyônyôrkôttetik, az jo ſerencses dolgokat meg ekeſitik, az ſerencsetleneknek penig batorſagos ki fogo helyt es vigaſtalaſt adnak. Mellyekhez valo nagy ſeretetit Fel-

tit Felſeged ezzel-is meg mutatta, hogy Gyula Fejervarat ſekes helyeben minden fele bôlcs könyvekkel bôvölködô bibliothecat emeltetet. mely dologban Felſeged az nagy hirrelnevel tündöklô Matthias kiralynak dicsiretes peldajat követte, ki az tiſteſſeges tudomanyoknak nagy ſeretője es bôcsüllője leven, Budan regen az kiralyoknak ſekes helyekben regnaltaban azont cselekedte, mellyel az tôb jeles dolgai közôt az tudos emberektôl meg moſt-is nem kicsid dicsiretet veſen. De ezt-is Felſegednek azon tiſteſſeges Deaki tudomanyokhoz valo ſeretetibôl hizem ſarmazotnak lenni, hogy Felſeged az bôcsülletes Magyar nemzetnek minden remenſege felet valo jovara ebben-is tellyeſſeggel fejedelmi indulattol viſeltetven, az regi bôlcs es nevezetes Quintus Curtiuſnak hiſtoriajat, melyben az csodalatos ſerencsejû es gyözedelmes Nagy Sandornak viſeltetet dolgai Romai nyelven igazan hagyattanak emlekezetre, Magyar nyelvre en

altalam alazatos ſolgaja altal forditтatta. Felſeged bizonyara, hogy ezt az vitez gjőzhetetlen kiralt, kinek hireneve mind ez egeſz vilagon tűndőklik, az Magyar nemzet kőzőt ennel is inkab hireſiti, nagy kiralyi dűcsőſegenek fenyeſſegevel Felſeged is reſeſittetik, es annak nagy hire neve mellet az Felſegede is naprol napra terjed. Kinek hogy en ſok fenyeskedő dicsiretiben moſt tőbbet ele ne vegyek, az mit amaz nemes es regi hiſtoricus Iuſtinus ir felőlle, csak azt hozom ele. Minekutanna (ugymond) az birodalmot fel veven, magat minden orſagoknak es az vilagnak kiralyanak neveztete, az alatta valo vitezekben, oly nagy batorſagot indita, hogy az maga jelen valo leteben ſemminemű ellenſegnek fegyveritől meg fegyvertelenűl is meg nem reműltenek, ki ſoha ſemmi ellenſeggel ſembe nem ment, mellyet meg nem győzőt, ſemmi varoſt meg nem fallot, mellyet meg nem vőt, ſemmi nemzetſegre nem ment, mellyet meg

nem

nem haytot legyen. Annakokaert kegyelmes uram, ezen Quintus Curtiusnak fő chronicajat, mierthogy Magyar nyelvre tőllem az Felseged parancsolattyabol fordittatot, es ez az jeles dolog-is az tekintetes Magyar nemzetnek hasznara Felsegednek nemzetsegere valo atyai gondviseleseből szarmazot, es szem eleibe-is Felseged akarattyabol bocsattatot ki, nem mas patronusnak hanem Felsegednek mint kegyelmes uramnak illik ajanlanom es szentelnem, az mint ajanlom es szentelem-is, hogy ezen historia noha magatol-is bőcsűlletes, mind az altal az Felseged neve alat bőcsűlletesb legyen, es velle egyűt az Felseged fejedelmi hireneve-is az kővetkezendő maradekokra dicsiretes emlekezettel terjedgyen. Mellyet Felsegednek, hogy immar iraſomban veget vessek, tőb hiveivel egyetembe kevanvan, azt-is kivanom, hogy az UR ISTEN Felsegedet szent nevenek dicsiretire es tisteletire nezo minden dol-

gaiban meg aldvan ſerencſelteſſe, es az alatta valo nemzetſegeknek haſznos gubernaltataſokra fejedelmi meltoſagaban jo egeſſegben hoſſu eletûve tegye. Irtam Debrecenben Karacson havanak 18.dik napjan, 1619. eſtendôben.

FELSEGEDNEK

M.N.MÚZEUM KÖNYVTÁRA

alazatos hiv udvari ſzolgaja

Forro Pal.

Ενδηλοσις

IN INSIGNIA SERENISSIMI PRINCIPIS.

NVnc arcana domus, Princeps, insignia vero
BETHLENIÆ versu sedulus ipse cano.
Insulæ in Oceani borealis tractibus ultra
Scotorum fines Orchades arva colunt.
Illic littoreo se in margine subjicit arbor,
Quæ gignit soliis condita poma suis.
Ex his, subjectas ubi delabuntur in undas,
Res mira, aligeræ dein generantur aves.
Hæ levibus tranant surgentes æthera pennis,
Et nomen capiunt anseris arborei.
Par ex his quicunq; tuæ pro stemmate stirpi
Rex dederat, fœlix omen id ille dedit,
Olim BETHleniâ, GABRIEL, ex gente serenum
Te fore præclarâ dexteritate ducem.
Vno ictu teli est anser trajectus uterq;,
Tenturum ut signent te duo regna simul.
Anser ut arboreus claret mirabilis ortu,
Sic tu etiam auspiciis, arche serene, tuis.
Hinc est quòd præstans ales Iovis, atq; leones
Adsint anseribus fortia fulcra tuis.
Hinc est Hesperidum draco quòd mala aurea lin-
Ipse tuas custos undiq; cingat aves. (quens,
His superimposita est insignibus alma corona,
Fortia quam meritis facta dedêre tuis.
Ergò te volucres aquilâ duce adusq; colonos
Arboreæ eoos hesperiosq; vehant.

Lege de his Saxonem Grãmaticum, Aeneam Sylvium, Sebastianũ Munsterum, & alios.

ENCO-

ENCOMIUM
ejusdem Sereniſsimi Principis.

Alciden laudent alij vel Theſea clarum,
Scipiadasq; duces, Decios, fortesq; Camillos.
Aſt mihi BETH Leniden celebrare heroa benignum
Fert animus, nec Muſa mihi nec Delius adſit,
Ipſe ſed aſpiret modulanti carmina Princeps,
Princeps qui pariter Dacis dominatur & Hunnis.
Seu generis præluſtre decus ſpectetur, hic ille eſt,
Quem claris noti titulis genuêre parentes,
Hinc eſt Gregorius, Gabriel hinc, Volphgangusq;
Quorum fama viget celebris ſemperq; vigebit,
Seu verò ipſius trutinentur Principis acta,
Eſt idem cippo digniſsimus, utpotè priſcos
Qui virtute duces æquet, ſuperetq; recentes.
Pace domi fælix, foris inſuperabilis armis,
Nominis & rerum famâ omnem permeat orbem.
Eſt vultu placidus, geſtis induſtrius, acer
Cultor virtutum, vitiorum ſedulus ultor.
Hinc eſt quòd tali lætentur principe Daci,
Hinc eſt BETHleny quòd gratabundus & ultrò
Nunc regimen ſubeat notiſsimus Hungarus armis.
Hinc quòd & externæ votis ardentibus æquè
Hoc regnante regi cupiant ſe principe gentes.
Nec mirum, cùm non proprios tantùm ipſe colonos
Protegat auxilio, curâ complectitur acri
Vicinos etiam pariter pariterq; remotos.
Sed vos ô tantum quantis heroa trophæis
Hungarici dignum cives cenſetis, & illi
Qualia pro meritis referetis præmia Daci?

Pro re-

Pro vobis tantos adit exantlatq; labores,
Pro vobis tanto vitæ discrimine sudat,
Vestros infesto defensat ab hoste penates.
Cocles ab Ausoniâ statuas & Mutius urbe
Defensæ gentis monumenta tulisse feruntur,
Quid vos BETH lenio memores præstabitis archo?
Non modò tecta suis olim collapsa ruinis
Egregiò reficit cultu, sed & ardua passim
Multa recens magno ponit monumenta labore.
Ipse DEI zelo ductus venerabile templum,
ALBA quod à patribus constructum Iulia priscis
Obtinet, egregiè renovare aggressus, ab hoste
Illius turrim flamma rutilante perustam
Restituit cœli Domino: quæ stabat ad auras
Igne prius turris sic deformata, coruscis
Nunc certat Phœbi radijs, nunc fulgurat auro,
Et procul ad se hominum rapit & perstringit ocellos.
Si mausoleum Cares tot laudibus ornant,
Quæ dabitis sacræ Daci præconia moli?
Hîc etiam multis sedes habitata Toparchis
Illius curâ cultus est nacta superbos.
Intus imaginibus regum, mundiq; figuris,
Auratis q; eluunt decorata palatia velis,
Extra marmoreis ast porticus alta columnis
Iuncta recens tectis surgit pulcherrima moles.
Quid? quòd & hîc ipsam conetur mœnibus arcem
Aedificare novis, & jam binæ insimul unâ
Ponantur turres operâ, mirabile dictu.
Quid memorem muros? quid propugnacula latè
Arx Fogaras antiqua quibus, Varadinaq; tecta
Firmantur contra sævos tàm gnaviter hostes?
Quid referam totâ passim regione decoras

Tolli

Tolli structuras varioq; nitescere cultu?
Sed trahor ulterius celebris virtutibus archi,
Magno grata DEO quam sit clementia cordi,
Prolata in patrios testantur symbola cives.
Non gaudet ferro convictos plectere sontes,
Horrendis hominum pœnis vel sanguine pasci
Turpe ferumq; putat, non illum prospera rerum
Sors inflat, solet ut multos, nec frangit iniqua,
Fastus abest, precibus faciles accommodat aures.
Aonias magno dignatur honore sorores,
Artis Apollineæ laros fovet ære peritos.
Dum varijs patriæ studijs prodesse laborat,
Magna tenent ipsum semper molimina rerum:
Hinc est auspicijs quòd tanto Principe dignis
Translatus QVINTVS jam CVRTIVS ore loqua-
Hungarico, Latias dediscens edere voces, (tur
Texit hic Ausonio Ducis inclyta prælia filo
Aemathij, fausto mundum qui Marte subegit.
Hic quo castra loco ponat, quo flumina pacto
Ductor transmittat, docet, & quo gnarus aperto
Instruat in campis aciem, quo cornua belli
Contrahat aut laxet, cuneos qua dirigat arte,
Quàm sit sollicitus, vigilans, quibus ille loquelis
Excitet intrepidus structas ad prælia turmas.
Quomodò castrorum subitos sedare tumultus
Debeat, aut irata virûm compescere corda,
Aut spe lapsa suâ meliore levare vicissim.
Insuper ut quivis quàm sit studiosus honesti,
Quàm virtutis amans, sceleris quàm purus, abundè
Monstrat hic, & gestis monet exemplisq; legentes.
Hunc igitur Quintum noctesq; diesq; terendo

Sedula

Sedula si relegat Latabitur Hungara plebes,
Et vivendi artem sibi vincendiq; parabit.
Ad te jam, Princeps, mea dirigo vota benigne,
Qui tot conspicuus fulges virtutibus, & qui
Nullos pro patriâ detrectas ferre labores,
Quem decus eximium, nova quem victoria belli
Ornant, quem toto jam fama celebrat in orbe.
Te patriæ compello patrem, ne carmina temne,
In tua quæ fido fudi præconia zelo.
Vive diu columen Dacûm Hunnorumq; precamur,
Et rege divino tibi credita regna favore.

ELOGIUM
ejusdem Serenissimi Principis.

Gloria, Gedeon, Generosus, Gratia, Gemma.
Alnus, Aristides, Adamas, Augusto, Achilles.
Bellus, Bellerophõ, Beryllus, Buccina, Bacca.
Regalis, Radius, Requies, Reverẽtia, Robur.
Inclytus, Integritas, Ioseph, Industria, Iaspis.
Eulogia, Excellens, Eumeces, Entheton, Esau.
Lysimacho, Lumen, Libertas, Laurea, Leges.

Bellipotẽs, Brutus, Bocchyris, Bela, Benigno.
Entheus, Exhebeno, Epiligna, Eudoxia, Epauxis.
Tẽperies, Templũ, Trajanus, Thura, Triũpho.
Hercule, Hermes, Heroicus, Hector, Honorus.
Lucullus, Lenis, Labarum, Laterna, Lycurgo.
Ecdicus, Eunomia, Enthemata, Exorabilis, Esdras.
Narcisso, Nestor, Nectar, Narcotica, Norma.

Prosopo-

Prosopopœja arcis Varad de finali sui ædificatione.

Illa, LADISLAI tumulo quæ clarea Regis,
Arx Varadina prius corpore manca fui.
BETHLENII perfecta cluo nunc Principis ære,
Qui susceptum alijs ritè peregit opus.
Iam licet ipse globis quatiat mea mœnia Mavors,
Nil metuo, muris undiq; tuta meis.
Ergò Semiramio Babylon dum clara labore
Vrbs erit, ipsa etiam nota ero BETHLENIO.

In Pontem ad vicum Varadgya extructum.

Frustrà sublicium rupisti gurgite pontem,
O Maryse, en iterum junctus es ipse novo.
Quis junxit? BETHLEN Princeps, potiora trophæa
Molitur patriæ qui monumenta suæ.
Tantum quisquis opus cernis, dic, conditor hujus
Cœlesti regnet Patre favente diu.
Et Præfectum operis generosum fama Iacobum
Non sinat Aytonium laude carere suâ.

In officinam cusoriam Albæ Iuliæ ædificatam.

Qualem nostra prius non Transsylvania molem
Viderat, en ALBAE nunc videt atq; stupet.
BETHLENII hæc magnâ surgunt tecta ardua curâ
In queis jam cudi cuncta moneta solet.
Qui scatet argenti massâ fulvive metalli,
Protinus hinc cusum ferre numisma potest.
Civibus ut patrijs penitus res nulla deesset,
Hanc etiam Princeps addidit ipse suis.

AZ KE-

AZ KEGYES OLVASO-
nak Istentöl aldast kevanok.

AZ josagos dolgoknak kegyes es bö-
csülletes olvaso, az emberekben mely
nagy tekintetek es hathatosagok legyen, eb-
böl bizonyultatik meg, hogy az kik ezekkel
mennel inkab bövölködnek, annal inkab
mindeneket az magok ßeretetekre es csuda-
jokra gerjeßßenek: Mellyeknek (az mint az
ekesen ßollasnak attya az bölcs Cicero mond-
gya) oly erejek vagyon, hogy azonokat meg
az ellensegünkben-is ßeressük. Ezek, ha az
mi mostani kegyelmes Urunknak, kit Isten az
bö csülletes Magyar nemzetnek fejedelmül es
oltalmul adot, fejedelmi ßemelyet meg tekin-
tyük, ö Felsegeben oly bösegesen tündöklenek,
hogy az mely dicsiretre melto dolgokat
elebbi nagy fejedelmekben egyenkent lenni
csodaltanak, azokat ö Felsegeben mind együt
tapaßtalhassuk. Amaz okos es bölcs Iulius
Csaßar az vitessegert, Octavianus Augustus az
kegyelmessegert, Titus az adakozasert, Nerva
az mertekletessegert, Vespasianus az Roma-
ban es birodalmaban valo gondviselö eppit-
teteseert az historicusoktol dicsirtetnek, ö
Felsege penig egyßers-mind mind ezekert, s-
mind ezeknel többekert az következendö

maradekoknal meltan dicsiretes leßen. Mellyek kőzzúl hogy tőbbeket ele ne ßamlallyak, ő Felſegenek ez-is ßinte fejedelmekhez illendő induſtriaja, hogy az tißteſſeges Deaki tudomanyoknak bőcsúllője, es fő taplaloja leven, az regi nevezetes Quintus Curtiuſnak az vilag biro Nagy Sandor felől irattatot jeles chronicajat Magyar nyelvre fordittatta, es immar moſt nyomtatas altal is ki bocsattatta, hogy mikeppen minden egyeb haßnos cselekedetivel, azonkeppen evel is az bőcsúlletes Magyar nemzetet, es annak kővetkezendő maradekat-is gyamolitana, es gyamolitvan ekeſitene. Es bizonyara mierthogy ſok es kúlőmb kúlőmb fele dolgok vadnak, mellyek az embereknek mind haßnot ſ mind meltoſagot nagyot hozhatnak, azonkeppen ket ezkőz vagyon, mellyekkel azt az emberek magoknak meg ßereßhetik, egyik az bőlcseſegnek gyakorlaſa, az maſik az hiſtoriaknak tudomanya, az elſő eletúnket es erkőlcsúnket formallya, az maſik penig minket minden dolgokhoz valo fogaſunkban eßesbekke teßen. De hogy it az bőlcseſegről tőbbet ne ßollyak, az hiſtoria felől mit mondgyak? Azt bizonyara az mit az bőlcs Cicero maga iraſaſaban, mind ekeſen ſ-mind penig igazan felőlle tanubizonſagul hagyot, tudni illik, hogy az hiſtoria az údőknek bizonſaga, az igaſſagnak

vilagoſ-

vilagossaga, az elmenek elete, az regisegnek hirdetője, az emberi eletnek tanitoja, tűkőre es kepe legyen. Keves igik de ollyak az mellyekben sok fele dicsiretes josagok foglaltatnak, mellyekkel mindnyajan arra intetűnk, hogy az fő historiakat nem kűlőmben bőcsűllyűk es kővessűk mint valami előnkbe adatot jeles peldakat, kővetven penig mind magunkat, s-mind cselekedetűnket azokhoz ßabjuk. Igy cselekedven mind az fő modon viseltetet dolgoknak kővetői, s-mind az gonoßul es faytalanul viseltetteknek el tavoztatoj lehetűnk. Az historiak bizonyara mely ßűksegesek legyenek, azon fellyűl meg neveztetet bőlcs Cicero ezen igikkel-is valosagoson meg mutattya. Nem tudnod (ugymond) mi tőrtint legyen, minek előtte ez vilagra ßűletnel, semmi nem egyeb, hanem mindenkor gyermekkorban lenned. Az historiak bennűnket arra tanitnak, hogy ő belőllők jo ßerencses es ßerencsetlen dolgainkban haßnos tanacsokat vegyűnk, mellyeket (az menyere az ßűkseg es az mi hivatalunk kivannya) mind bekesegnek s-mind hadakozasnak űdejen egyebekkel alkolmatoson kőzőllyűnk, hogy eletűnket es erkőlcsinket, egyebeknek veßedelmekkel tanittatvan, meg jobbicsuk, hogy anyi főfő vitez embereknek josagos dolgokkal az kegyessegnek, igassagnak es mertekle-

teſſegnek ſeretetire indittaſſunk, hogy anyi eſeteknek meg gondolaſabol minden kúlömb kúlömb fele kimeneteleknek artalmas nyilai ellen magunkat erős es alhatatos elmevel meg erősitsük, hogy ſokaknak jeles meg ſabadulaſokbol az ſanyaruſagokban es ſerencsetlen dolgokban jo remenſeget es vigaſztalaſt vegyünk, vegezetre hogy ez vilag ſerint valo valtozaſokat es az dolgoknak iſonyu allapatit meg tekintven, amaz job eletre az egek felibe az meg valtozhatatlan örömre es bodogſadra avitozzunk. Az hiſtorianak azert Urunk ő Felſege ſok kúlömb kúlömb fele haſznait meg tapaſztalvan, azon Quintus Curtiuſnak regi Romai nyelven irattatot chronicajat Magyar nyelvre meltan forditttatta es nyomtattattais ki az bőcsülletes Magyar nemzetnek jo vara; Mert ebből mind eletenek viſeleſere haſznos peldakat vehet, ſ mind hadakozo meſterſegeket, melyekkel hazajat oltalmazza, tanulhat. Ezen fő autornak az Lengyel nemzet is haſznos voltat eſsebe veven, nem regen az maga nyelvere meg forditttatta, es ki nyomtattatta, kinek ez melto es nagy dicsireti lehet, hogy az regi fő hiſtoricuſok közöt egyiknel ſem alab valo, ſokaknal penig fellyeb valo is. Meltoſagot bizonyara ezzel az maga iraſanak nagyot adhat, hogy regen az Romai nyelvnek mèg még

nem

nem hirvadot viragaban ſületet, es ſületeſe utan nem mas nyelvet hanem az Romait hallotta es tanulta legyen az ſüleitől es az velle daykalkodoktol. Ki noha micsoda üdő tayban es melyik Csaſar alat elt legyen, nem bizonyos; mindazaltal az fő autoroknak bizonſag-tetelekből nyilvan vagyon, hogy Romai fiu volt. Az mit iraſanak mind tiſta ſ-mind ekes volta elegge meg mutat. Hütelt penig miből vehet maganak naggyobbat, mint az utanna valo bölcs embereknek iraſokbol, kik mind egy ſayal teſnek bizonſagot felölle, hogy az regi Görög es Deak hiſtoricuſokbol az győzhetetlen es jo ſerencsevel minden had viſelő vezereket fellyül halado Nagy Sandornak, (ki az tölle viſeltetet csodalatos cselekedetekert Nagynak neveztetet) viſeltetet dolgait igazan es tökelleteſen irta legyen ki az maradekoknak tanulſagokra. De ezen Curtius felől melto dolognak itilem lenni, hogy tegedet bőcsülletes olvaſo elősör erről tudoſicsalak, hogy az ő iraſa az regiſegnek rea valo gondviſeletlenſege miat, gondolom, nehul nehul meg is csonkittatot, az ket első könyve penig tellyeſſeggel el veſet volt, mellyeket az Nemet nemzetből valo bölcs Bruno Chriſtoph az regi meg hit hiſtoricuſokbol, az mint lattyuk es olvaſſuk, haſnoſon ki tellyeſitet. Maſodsor, hogy mint ollyan bő

nyelvű Romai nemzetből ſarmazot bőlcs embernek iraſat az Magyar nyelvre, mely igen ſűk, vonni bajos volt. Es nehul nehez ertelmű cikkelyek-is talaltattanak benne, mellyek az tudos embereknek-is ugy mint Glareanuſnak, Huttenuſnak es tőbbeknek-is, mikeppen kelleſſek erteni, gondot adtanak. Mind azonaltal ſok regi es uyjab exemplaroknak-is őſſve veteſekből, az hű forditonak tiſtit kővetven, az kőzőnſegesb ertelẽhez igyekeztem mindenűt ragazkodni. Illyen mèly elmejű es bőlcs authornak immar nyelvűnkre fordittatot iraſanak meg roſtalaſara, nem keves tudos embereknek cenſurajok kevantathatot volna. Melyhez kepeſt nekem egy vigaſtalaſul adatek, hogy Urunk ő Felſege ugyan az magam inſtantiamra az vitezlo Varſalvi Koſa Matthias Deak uramat az nemes Erdely orſag tablajanak aſſeſſorat adta vala annak cenſurajara, kinek ugymint az tiſteſſeges Deaki tudomanyban még regzet elmeje altal ezen authornak egymaſſal valo collatiojaban ſok helyek meg jobbittattanak. En penig az derek opuſon kivűl neked kegyes olvaſo az margokon imitamot valo nem haſontalan annotatiocskakkal is akartam kedveskedni. Hogy penig minden fogyatkozasnelkűl juſſon kezedbe, azon igen űgyekeztem, de ha hun valami ki vetendőt veſ eſedbe

benne,

benne, azt az pokol Berencsenek-is, mely az emberi dolgokat latogatni fokta, tulajdonics. Mert minekutanna az Begeny könyv nyomtato Lipsiai Pal Caſſan amaz nagy tűznek miatta, mely az el mult nyaron azon Varoſnak csak nem felet el egette, el vese, ezen könyvnek, mely immar annak előtte el kezdetet vala, nyomtataſa csak valami ifiacskakra es azokra-is idegen nyelvűekre maradot vala. Ha hun penig oly vetek talalkoznek, mely magamra haromlanek, abban engemet amaz közönſeges Deak mondas, *non omnia poſſumus omnes*, alkolmaſon meg ment, es amaz-is azonkeppen, hogy *neha az jo Homerus-is ſzunnyadoz*. Tovabba mierthogy az talentumok ezen Quintus Curtiusban az olvaſas közben nem keves helyen occurralnak, haſznos dolognak itilem lenni, rövideden valami kis tanulſagot iraſom közze elegiteni felöllök. Az talentomok azert noha egy nehany felek voltanak, mindazaltal vegre az Atticum talentum lőt közönſegesb, mely hat faz koronas aranyat tesen, az ezűſt talentom penig az közönſeges ertelem ſerint nyolczad fel faz thallert, kit az margon is meg jegyzettem, de ebben eſet valami fogyatkozas, hogy minekelőtte ezen dologban valoſagoſon informaltattam volna, az koronas arany ſam helyet Magyar arany ſamot nyomtattanak. Vegezetre kegyes es

bőcsül-

bőcsülletes olvaſo hogy iraſomat ezzel fejezzem be, ezen kőnyvben valo nem keves munkalkodaſommal, melyben magamat az hiv forditonak hivatallyahoz tartottam, elſőben az mi kegyelmes Urunknak fejedelmünknek, ki ennek az ſep dolognak mind inditoja ſ mind veghez valo vitetője volt, annak utanna neked haßnoſon akartam ſolgalni. Mely munkam es faradſagom, ha aztfúgyelmeteſen olvaſva nalad kedves leßen, azzal magadnak is ketſegnelkúl ſokat haßnalß, es hozza valo jo kedvedet en-is tőlled nagy jutalom gyanant veßem. Legy jo egeſſegben.

MTA MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI KÖNYVTÁRA

QVINTVS

QVINTUS CURTIUS-tól az nagy Sandornak, Macedonianak Kirallyanak víselt dolgairol irattatot Hiſtorianak ki tellyeſitesenek

ELSÖ KÖNYVE.

AZ MACEDONiai Philep Kiraly (ki annak az Nemzetſegnek minden Kiralyi kőzőtt Macedonia orßagot, az egeß Gőrőg birodalmot alaja haytvan, felette nagy hatalomra elsső emelte) az eßes es minden Fejedelmi josagos dolgokkal megh ekesittetet Amyntasnak fia volt. Az Amyntas Eurydice feleſegetől harom fiat fogadot vala: Sandort, Perdiccast es Philepet, az nagy Sandornak attyat, es Euryone leanyat. Eurydice feleſegenek penig csalardſaga altal (ki ferjenek halalaval az veihez feleſegül valo menetelre, alkuvaſt teven Uranak meg őleteſere, es az orßagnak parazna ember kezeben valo adaſara Sanda vala

Philep kiraly Amyntasnak az nagy Sandor job Attyanak fia.

A magat

magat) el nyomatot es meg ölettet volna, hogyha az leanya az annyanak paráznalkodaſat, es gonoſſagra valo tanaſſit ki nem nyilatkoztatta volna. Amyntaſnak halala utan, az údősbik fia Sandor lőn Kirallya az orſagnak; ki birodalmanak kezdetiben, ugy mint az ketelenſegnek ſullyos voltatol kénſzerittetven, az Totoknak hadokat alkuvas ſerint valo jutalommal, es Philep őtſenek zalagul valo adaſaval bekeſegre valtà. Annak-utanna valo údőben-is ugyan azon zalag altal, az Thebæ varosbelieckkel bekeſeget ſerze; Mely dolog az Philep fő dicsiretes indulattyanak felette nagy őregbűleſere haſznos lőn; Miert-hogy az gyermek őrizetinek minden gondgya Epaminondaſra az Thebæ varosbelieknek ſereny vezerekre es fő bőlcs emberre illyen okkal hadgyatek, hogy az feja bizot gyermeket ſorgalmatoſon tartana, es tellyes igyekezetivel azon is lenne, hogy fejedelemhez illendő erkőltsőkrç, es tiſztеſſeges tudomanyokra mentől jobban tanittatnek. Akkor azà dicsiretes Fejedelem maga udvaraban az fianak Epaminondaſnak Pythagoras ſerzetit kővető tanitot tart vala, kitől Philep ſokat tanula. Azonkőzben Sandor az annyanak Eurydicenek csalardſaga altal meg ölettek; kinek mind azon altal annak

Jo ſzerentſes es ſzabados fogſaga történik: melyben Epaminundaſſal fő dolgoknak jeles kővetőjevel neveltetik.

előtte Amyntas latorſagban tapaſtaltatotnak, az kőzőnſeges gyermekekre valo tekintetiben(nem tudvan hogá azonoknak údő jartaban veſedelmekre lenne) meg engedet vala. Annak az őtſe Perdiccas-is, haſonlo csalard meſterſeggel, kisded fia maradvan, meg csalatek. Azon údő alatt Philep az őrizet alol jo-kor ki ſaladvan, ſokaig magat nem ugy viſele mint Kiraly, hanē mint az arvanak tutora; De minek utanna reajok ſullyosb hadak kővetkeznenek, es az gyermeknek varakozaſaban az ſegitſeg kelő volna, mind hadakozo meſterſegekkel, s mind penig bőlcseſegnek tudomanyaval údejē koran meg erősittetven, az kőzſegnek kenſeriteſeből, az meg nyomorodot Macedonia orſagnak gond viſeleſet kezehez veve. Roma varoſanak csinaltataſa utan negyedik ſaz Eztendőben, ſaz ötődik Olympiasban. Annak okaert regnalaſanak kezdeti tajaban, dolgainak veghetetlen ſok voltatol kűlőmb kűlőmb fele vonattatvan, midőn az ſomzed nemzetſegek minden felől Macedoniara rohannanak, es ſok nepeknek hadai, mint ha Macedonianak romlaſara ugyan őſſve eſkűttenek volna, kűlőmb kűlőmb helyekből egyſer ſ-mind egybe gyűlnenek: Philep Kiraly meg gondolvan, hogy

Macedoniának Kirallyá va tetetik.

Az Olympias itt őt eſztendeigien valo üdőtteſzen.

Azon Philep Kiraly egyszer ſ. mind ſok nemzetektűl Macedoniat bantatni latvan, magat okoſon viſeli

neki valoban okoſon kellene cselekedni, (mert mindeneknek eleget nem tehet vala) nemely hadakat frigy vetéſſel, nemellyeket adomannyal ſzallita le, az legh könnyeb ſerűvekre reajok menven, hogy az vitezeknek rettegő ſűveket meg batoritana, es magarol az ſemminek alitaſt le vetne.

Elſő viadallya az Athenas varosbeliekkel lőn, kiket csalard meſterſegekkel meg győzven, midőn őket meg ölettetketne, nagyob hadtol valo felteben mindeneſtűl fogva bantas nelkűl es ſatſ nelkűl el bocsata. Mely dolog neki mind ſeretetet, ſ. mind penigh tekintetet nagyot hoza. Az Pæonokat annak utanna megh holdoltatvan, az hadat az Totokra altal vive. Ott az ellenſegben ſok ezert le vàgatvan, az igen nevezetes Lariſſa varoſt meg veve. Innet az Theſſaliabeliekre, nem az ragadomanra valo kivanſagaban, hanem hogy az Theſſaliai lovaſoknak erejet az maga hadahoz ragaztani felette kivannya vala, ſemmitől kevesbe mind hadtul nem felőkre, reajok úte; kiket veletlenűl talaltattakat hatalma ala holdoltatvan, az lovaſoknak es gyalogoknak erős ſeregit magahoz kapcsolvan, az maga hadat győzhetetlenne teve. Mely dolgokat

jo

jo szerencsesen viselven, Olympias Asszont Neoptolemusnak az Molosziabeliek Kirallyanak leanyat feleségül veve, Aribatol az Molosziabelieknek Kirallyoktol, azon fiúnak nevelőjetől szereztetven az menyegző, kinel Troas asszony Olympiasnak nennye vala feleségül, ki ő neki vesszedelmenek' es minden nyomorusaginak oka lőn; Mert midőn orszaganak őrögbüleset Philepnek fogorsaga altal remenli, tulaydon orszagatol ugyan tölle meg fosztatvan, szamkivetesben venhedek meg. Az menyegző utan penig Philep Kiraly almaban igen szep függőt lattatot az feleségenek az hasara ragaztani, melynek csinalattya az mint neki tetzet vala almaban, Orozlany kepű volna, mellyet az jövendőmondok ugy magyarazanak, hogy Olympias asszony nehezkes volna, es bator fiúvú es Orozlan termesetű fiat szülendő volna.

Olympias aszszont feleségül veszi.

Annak utanna midőn Philep Kiraly Methon varost ostromlana, nyillal valo lőves miatt az jobb szemet el vesste, mind azon altal az könyörgőknek bekeseget engede, es meg az meg győzettetekhez is siligy lőn.

Az szemetől foztatik meg nem hadakozo esszességeltől mellyel ellenségit meg győzi.

Az Pagakat is meg holdoltatvan, birodalma ala vete; Az Triballusoknak is nemzetsegere, es annak felette ottan kö-

zel valameni tartomanyok valanak, reajok menven, mind egyßerſ mind ugy mint egy rohanaſſal meg győze. Az ßomzed nézetſegeket meg holdoltatvan, es immar Macedonia orßagot megh erőſsitven, mikor haza ment volna, Sandor fia Olympias aßßony feleſegetől ßületek neki, Sz. Győrgy havanak hatodik napian, azt mondgya Plutarchus, az ki penig őtet Deak nyelvre forditotta, azt irja, hogy kis aßßony havanak tizen harmadik nap tajaban ßületet. Mely bizonyara ki vetke legyen, ketſeges. Tovabba Philep Kiraly mint valami őrallo helyből, mindeneknek ßabadſagok ellen leſeskedven, az Győrőgőknek varoſit, mellyek uralkodaſra nezö kivanſagokbol kűlőn kűlőn akarnak vala regnalni, mind az maga birodalma ala vete. Mert az erőtlenbeket az hatalmasbakkal valo hadakozaſra ingerelven, es egymas ellen ravaßul őket mind fel inditvan; az Thebæ varoſbelyektől is (kik mind azon altal annak előtte neki mint ellenſegeknek ellene allani erőlkődnek vala) az Lacedæmon varosbeliek es Phocis tartomanybeliek ellen, kik az Apollo templomat fel verven hadat gyűtőttenek vala, az ketelenſegtől viſeltetven, fő had viſelőjőkke valaßtatvan, minek utanna az ßentſegnek rontoit

Az fia Nagy Sandor ſzületik.

Győrög orſzagnak varoſit külömb külömb fele ravaz meſterſegekkel birodalma ala haytya.

meg

meg vere, es abbol minden nemzetſegeknel nagy hirt nevet nyere; vegezetre minnyajoknak urava es fejedelmeve tetetek, es egyenlőkeppen, mind az meg gőzettetteket ſ-mind az győzedelmeſeket az únſegnek fel vállalaſara kenſerite.

Onnat Cappadociaban altal menven, az ſomzed Kiralyokat meg fogvan es meg ölven, mind az egeſz tartomant az Macedoniai birodalomhoz foglala. Olynthuſtis oſtrommal meg veven, Racz orſzagra mene, mert midőn ötet ket atyafiak, Racz-orſzagnak Kiralyi az orſzagnak hatari felet egyenetlenkedven, vetekedeſeknek birajava valaſztanak, Philep Kiraly az itiletre mint egy harczra, az atyafiaknak velekedeſek kivül rendelt ſeregekkel mene, es mind az kettőt orſzagatol, az mely felet vetekednek vala, meg fozta; Tanitvan bizonyara minden fejedelmeket ezzel, hogy az eggyeſſeg az birodalomnak meg tartaſara, es fejedelemſegeknek meg erősſiteſere felette nagy ſegitſeg volna. Sandor penig minek-utanna tizenket eſtendős lőt volna, vitezlő dolgokban igé kezde gyönyőrkődni, es fő indulatnak nyilvan valo jelenſe-

Az birodalom felet vezekedő atyafiakat orſzagoktol meg fozta.

Az Nagy Sandornak gyermek korában valo jeles indulattya.

git adni; Es midőn az gyermek tarsai közzúl nemellyek kerdenek tőlle, ha az Olympiai pállya futtato helyben őrőmőst viaskodneke, (mert igen jo futo labai valanak) azt monda, hogy őrőmőst bizonyara, ha az futasban Kiralyok leendenenek vele vetekedők.

Regen, midőn történet szerint Philep Kiralynak tavul leteben az Persaknak Kirallyatol követek jöttenek volna, azokat mind gazdalkodasaval, s-mind penig vellek valo győnyőrűseges nyajaskodasaval magahoz edesite; almelkodvan azok, hogy ő semmi vagy ala valo, vagy gyermeki dolog felől nem tudakoznek, hanem vagy az utaknak hoßu voltat, vagy annak előtte valo jarasoknak allapattyat tudakozza vala; az Kiraly felől, ellensegihez minemű volna, az Persak felől is, menyi hadi erejek, vagy micsoda hatalmok volna, sokat kerdezkedik vala. Mely dolgokon az követek csudalkozvan, Philep Kiralynak meßße terjedet meltosagat, ez gyermeknek jeles indulattyahoz, es nagyob batorsagahoz kepest hogy sem mint az űdeje szenvedne, semminek itilek lenni. Vala-menißer Philep Kiraly altal vagy valami fő varosnak meg vetele, avagy emlekezetre melto harczal adatot gőzedelemnek

Következen dő nagyra menetelinek almelkodasa.

lemnek hire megyen vala, nem igen örvendez vala; Tovabba az velle egy údejú tarsainak ezt mondgya vala; O gyermekek az en atyam mindeneket el foglaland, ugy annyera, hogy semmi nagy es dicsiretes cselekedet nekem ne maradgyon, mellyet veletek mutogassak; Mert ötet semmi gyönyörúsegnek avagy kincsnek, hanem csak az egy vitezlö dolognak es dicsiretes hirnek nevnek kevansaga viseli vala, es mennel nagyob gazdagsagokat venne az attyatol, azt veli vala, hogy ö annal kisseb dolgokat viselhetne. Annakokaert midön az birodalom fö fö dolgoknak viseleseuel öregbednek, azt vélven, hogy az miat az vitezlö dolgokbeli esköz nagy reszerint el fogyna, nem gazdagsagokat, nem gyönyörúsegben valo eletet, hanem hartzokat es viadalokat kevan vala, es fejedelemsegre vagyodik vala, melyböl maganak vitezsegeert dicsiretet es halhatatlan nevet (mely remensegsem Sandort, sem mast jo maga viselö embert soha meg nem csalt) szerzene. Annakokaert az rea valo gondviseles (az mint kevantatik vala) sok nevelökre, gyermek tanitokra es mesterekre hagyatek, de föképpen Aristoteleshre, kitöl közel tiz esztendeig tanittatek. Azon údö tayban Philep

Aristotelesnek tanitasa ala adatik.

Kiraly Delphusban kúlde, tudakozni, ki-
csoda kövétkeznek ő utanna az birodal-
lomban; Es mondgyak hogy illyen valaſt
vőt volna; Aze leſzen vegre az te birodal-
mod, es az egeſs vilag, valakit az Bucepha-
lus lo magan úlni ſenvedend; Az Buce-
phalus penig tettetes termetű es igen fene
lo vala, kit az Theſſaliai Philonicus Philep
Kiralynak tizen-harom talentumon vőt
vala. Ezt az lovat Philep Kiraly erős vaſas
iſtalloban hoſſu údeig tartata, de meg is
ely fenen marada, hogy ſenki őtet męg
csak illetni ſe merte legyen; Ez okon Phi-
lep Kiraly meg parancsola, hogy el vigyek
es veſsni hadgyak. Sandor penig midőn
tőrtinet ſerint jelen volna, monda; Mi-
csoda fő lovat veſztnek el ezek, midőn go-
rombaſagoknak es lagyſagoknak miatta
velle banni nem tudnak? Es midőn cso-
dalatos meſterſeggel, vereſegnelkúl bánt
volna az loval, es oſtan rea fel úlven meg
futamtatta volna, akkor ſarkantyuval meg
fogdoſa es az fekemlőt gyengen haytogat-
van, minek utanna az lovat viſſa vitte
volna, arrol le ſallot fianak, az fejet az at-
tya meg csokolvan, es kőnyveit hullatvan
monda; O fiam, hozzad haſonlo mas or-
ſagot keres magadnak, mert tegedet im-
mar Macedonia be nem fog; Azt jőven-

dőle

Az talentu-
mot kőzőn-
ſegesb ſen-
tentia ſze-
rint hat ſzaz
aranyra com
putalvan, het
ezer nyolcz
ſzaz magyar
aranyat teſzē

Az Buce-
phalus fene
lovat csoda
meſterſeggel
ſiligiti.

dőle az eßes ember, hogy ollyan fő indulatnak az atyai birodalom elegseges nem lenne. Ezeknek utanna Philep Kiraly magaban el vegeze, hogy az egeß Gőrőg orßagra haddal menne, mely dologra igen haßnosnak itile lenni, ha Byzantiumot, tenger mellyeki fő varoſt, birodalma ala haytana. Ugyan azont, midőn ellene tusakodnek, megh szalla, az orszagnak gondviseleſere fiat Sandort othon hagyvan, ki akkor tizenhat eßtendőben jar vala. Ez az varos Pauſaniaſtol az Spartabelieknek Kirallyoktol csinaltatvan, es annakutanna Conſtãtinuſtol meltoſaggal es gazdagſagokkal meg őregbittetvẽ es meg uyittatvan, es az ő neveről Conſtantzinapolynak neveztetven, mint egy ezer ßaz negyven eßtendeig az ßentseges birodalomnak ßeki, es az egeß Nap keletnek feje volt. De moſt (ô ßomoru dolog) az utalatos es Iſtentelen Tőrők nemzetſegnek birodalma ala vettetet.

Philep Kiralynak Sandor fia felől valo jövẽdőleſe.

Philep Kiraly Byzantiumot, mely annak utanna Conſtantzinapolynak neveztetek megszalya.

De hogy Philep Kiralyra viſſza terjek; Minek utanna az varoſnak viadallyaban meg fogyatkozot volna, magat az tengeren valo tolvaylaſra ada, es ßaz hetven hajot vere fel, es azokbol valo prædat az ő vitezinek oſta. Hogy penig egy varoſnak viadallyaban illyen nagy had ne tartatnek

tatnek, fő vitezivel eggyűt el menven Cherſonneſus tartomannak oſtrommal ſok varoſit meg veve. Anakutanna Sandort tizen nyolcz eſtendőskorbeli fiat, ki nilvan valo vitezſeggel tellyes, es az dolgoknak viſeleſere ſereny vala, hogy az attyanak vitezkedeſe alat, az vitezlő dolognak tanulſagaban aprod eſtendőt tőltene, hozza hivata; kivel prædalaſnak okaert, az kereskedő embereknek ſokaſok ſerint, az hadra valo kőltſeget mas haddal akarvan helyere vinni, Scythiara mene. Es azt meg veven, férfiu gyermeket es leanzot huſz ezert kapa, labos marhanak nag ſokſagat, de aranyat es ezűſtet ſemmit nem. Szep kancza lovakat ſaporodaſert Macedoniaban huß ezert kűlde. De Philep Kiralynak Scythiabol valo meg tereſeben, az Triballuſok eleiben allanak, nem akarvan őtet altal erezteni, az migh az prędaban reſt nē vennenek. Ez dologbol vetekedes, es ottan hamar hartß is kővetkezek, melybē Philep kiralynak czombja annyera meg ſebeſsittetek, hog az teſten altal hatot fegyvertől az lova meg őletnek. Midőn az Kiralt mindnyajan meg őlettetnek velnek lenni, az pręda oda veße.

Sandort fiat az hadakozaſnak tanulſagara hivattya.

Scythiat prædallya.

Az Triballuſokkal harczol es meg ſebeſsittetik.

Mihelt az ſebből meg gyogyula, regtől fogva el titkolt hadat vűn az Athenæ varosbe-

rosbeliekre; Ez okon az Thebæ varosbeliek magokat hozzajok adak, felven attol, hog az Athenæ varosbelieknek meg győzetteteſek utan, az hadnak mint valami ſomzed tűze ő reajok altal mene. Annak előtte egy keves űdővel egy mas ellen felette tőrő varaſok, ſővetſeget vetven egy mas között, mind az egeſ Görög orſagot kővetſegekkel jartattyak vala, azt itilven magokban, hogy az közönſeges ellenſeget közönſeges erővel kellene magokrol el vetni. Nemely varoſok fel indittatvan, az Athenæ varosbeliekhez adak magokat, nemellyeket az hadtol valo felelem Philep Kiralyhoz vona.

Az Athenæ varosbeliekre haddal megyen.

Ebben az viadalban Philep kiraly hadanak eggyik ſarvanak előtte jarova Sandort à fiat teve: az hun az felette dicsirettes fő embernek vitézſege nyilvan megh tetzek, mert azon az harczon ugy viſele magat, hogy az Attyanal, ſőt ſenkinel-is alab valo nem volt. Annak utanna is panaſolkodot legyen, hogy az à győzedelem az attyanak irigyſegevel es csalardſagaval kapatot volna el ő előlle. Annak okaert Chæroneanal meg harczolvan, noha az Athenæ varosbelieknek vitezeknek ſamaval ſokkal főbbek volnanak, mindazonaltal az hadaknak ſűntelen es hoſſu űdeiglen

Sandor az harczon magatigen fő modon viſeli.

valo

Az Athenæ városbeliek meg gőzettetnek, es mind az egesz Gőrőg országot szabadságatol, es dicsőségetől meg oztatik.

valo viseleseben felette gyakorlattatot Macedonoktol meg győzettetenek: de elebbi dicsőségekről meg emlekezven, kezeken halanak meg. Az egesz Gőrőg országnak, mind uralkodasanak dicsőségeben, s mind penigh felette reghi szabadsagaban ez az nap veget vete.

Philep Kiraly es Sandor ôzve harobodnak.

Tovabba midőn Philep Kiraly Sandorhoz mindenkor igen nagy szeretettel volt volna, vegezetre Olympias asszony melle hozattatot Cleopatranak mostoha annyanak miatta, visszavonas tamada kőzőttők; Erre Attalus Cleopatra annyanak az battya ada okot, ki midőn az menyegzőben, az Macedonokat intene, hogy az Isteneknek kőnőrgenenek, hogy az országnak kővőtkezendő birodalmara Philep Kiralytol es Cleopatra asszonytol törveny szerint valo örökős szűletnek, Sandor haragra gerjedven monda; O te lator fő, hat mi teneked fattyaknak lattatunke lenni? Es mindgyart pohart haita hozza. Annak utanna az attya Sandor ellen fel kelven, mezitelen fegyverrel csapa hozzaja, de az csapas, magat Sandor felen hayt van, hiaba esek. Akkor az attyat Sandor sidalmokkal illetven, az annyat Olympiast tőlle el veven, velle Epirusban vive. Mind azon altal Philep Kiraly őtet, minekutanna az Corinthusbeli Demaratus azt

az ő haborusagokat neki semere hanta volna, egy keves údő mulva sok csedezesivel nagy nehezen vissa hiva.

Philep Kiraly Cleopatra nevü leanyat Sandornak Epirusnak Kirallyanak felesegül adgyal kiknek menyegzőjőkben Pausanias Philep Kiralt meg öli.

Ezenkőzben Philep Kiraly az leanyanak Cleopatranak, es Olympias asszony attyafianak Sandornak (kit, Arisbat ki űzven, Epirusnak Kirallyava tőt vala) menyegzőt csinal vala. Az á nap, az ket Kiralynak, mind az leanyat hazasitonak, s mind azt felesegül vevőnek meltosagaval dizes vala. Szep jatekok-is valanak, mellyeknek nezesere, midőn Philep Kiraly testének őrzői nelkül, az ket Sandornak ugy mint fianak es veinek közőttők ballagna, az Pausanias nemes ifiu, senkinek az Macedonok közzűl ketsege hozza nem leven, az sorossagokban talaltatot Philep Kiralt, az altal menetelben le vaga, es az őrőmre rendeltetet napot az holt testnek siratasaval meg rutita. Ez az Pausanias gyermek koraban Attalustol kedve ellen erőszakot szenvedet vala, ki őtet annakutanna is mint alavalo tiztatalan szemelt, vendeginek bujalkodasok ala vetette vala.

Pausanias effelől Philep Kiralynak panaszolkodot vala, ki az dolognak rutsagan igen fel is haborodot vala, de hogy Attalusnak artana, az velle valo nagy baratsagaert, es hogy akkor szolgalattyaval elne, magat

magat arra nem vehete. Attalus az Kiralytol feleſegúl csak nem regen vetetet Cleopatra aſſony ert-is, neki igen kőzel valo ſogora vala, es Aſiaban elől el kúldetet hadainak vezereve valaſtatot vala, es az hadi dolgokban jeles maga viſelő vitez ember vala. Azert az Kiraly azon úgyekezek inkab, hogy Pauſaniaſnak felette melto banattal fel gerjedet ſivet engeztelne; es nagy ajandekokat advan neki, es annak felette becsúletesb allapatot, őtet az maga teſte őrzeſenek hivatallyaval fel tiſztele. De amaz meg engeztelhetetlen haragban egven, magaban el vegeze, hogy nem csak azt bűntetne meg, az ki őrayta erőſzakot tőt volna, hanem azt is, az ki azon rayta tetetet gyalazatert boſſut allani nem akart volna: Mellyet (az mint meg mondok) meg is cselekedek. Ez á Philep Kiraly, noha inkab minden űdőben hadi dolgokbá es győzedelmekben volt foglalatos, es gyakorlottatot: mind azon altal az becsúletes tudomanyoktol es az ember ſegnek ſeretetitől ſoha el nem tavozot, hogy ſok dolgokat ekeſen es nyajaſon ne mondot ſ-ne cselekedet volna. Negyven het eſtendőt ele, huſon őtig regnala, es az Macedonoknak huſon harmadik Kiralyok volt.

Philep Kiraly dicsireti

QUIN-

QVINTUS CURTIUS-

tól az nagy Sandornak, Macedonianak Kirallyanak viselt dolgairol irattatot Historianak ki tellyesitesenek

MASODIK KÖNYVE.

ROma Varosnak csinaltatasa utan negy ſaz hußonhatodik eſtendőben, Philep Kiraly ez vilagbol ki mulvan, Sandor az fia (az tőlle viſeltetet dolgoknak nagy voltaert Nagynak nevezteteven) az irigyſeggel tellyes es minden felől felette nagy gyűlőlſegekkel es veßedelmekkel kőrnyűl vetetet birodalomhoz huß eſtendős koraban ferkezek. Mert az Poganoknak ſomzed tartomanyi es nemzetſegi az inſeget csendeßen nem ſenvedik vala, regi uralkodaſokra penig es elejekről reajok ſállot fejedelemſegekre vágynak vala. Mindeneknek előtte penig, valamenyen az attya halalanak okai voltanak, kemeny bűnteteſekkel illete őket. Annak utanna el temetteteſere igen nagy gondot viſele. Az fejedelemſeget

Az nagy Sandor Macedonianak kirallya.

Az attya halalanak okait meg bünteti.

penig ſokkal jobban, hogy ſem mint akar ki megh gondolta volna, meg erőſsite;

Mert ifiuſagaban es megh gyengye ůdejeben, nemellyektől ſemminek alittatvan, felette emberſeges beſedivel az kőſeget ugy magahoz edeſite, hogy mindeneknek mind remenſeget igen nagyot adna, s-mind penigh ſenki túlle ne-is felne, es őtet ſemminek ſe alitana. Az Macedonoknak minden dolgokbol, az vitezkedeſnek úreſſegen kivůl, ſabadſagot engede. Mely cſelekedetivel oly nagy hozza valo ſeretetet ſerze, hogy nemellyek az Kiralynak teſtet nem vitezlő dolgait, nemellyek penig csak nevet mondanak meg valoztatotnak lenni. Es midőn elſőben minden felől ellene valo zurzavarok tamattanak volna, batorſagaval es elmejenek csodalatos alhatatoſſagaval, minden tamadaſokat igen hamar le nyoma. Annak utanna Corinthusban Peloponneſuſnak varoſaban menven, az egeſz Gőrőg orſagnak kőzőnſeges gyůleſeben az Perſak ellen (kiknek akkor ez vilagon leg nagyob birodalmok vala, es kik Gőrőg orſagot gyakorta ſok veſzelyekkel nyomorgattak vala) fő vezerre valaztatek; Mierthogy azon hadakozaſt az attya kezdette vala el, de az halaltol meg előztetven, veghez nem

Az egeſz Gőrőg orſzagnak kőzőnſeges gyůleſeben az Perſak el-

nem vihette vala. Ez hadi keszúletben hirejöve, hogy az Athenæ, Thebæ, es Lacedæmon varosokbeliek, ö tölle az Persakhoz partoltanak volna, es hogy annak az partolasnak az oka, az Persak altal nagy summa arannyal el forditatot ekesen ßollo Demosthenes volt volna. Mely tamadasoknak eleit akarvan venni, Görög orßagot keß el rendelt hadaval oly hamarsaggal el nyoma, hogy kinek jövetelit meg sem sayditottak vala, elig hinnek el, hogy ötet latnak. Altal menteben az Thessaliabelieket intven, hoǵ az attyatol vötjo tetemenyekröl meg emlekeznenek, az regi rokonsagot is, mely ö neki azokkal Hercules altal volna, elö hozvan, es felette emberseges beßelgetesekkel, hogy ö tölle nagy jutalmokat remenlenenek, vellek el hitetven, ra veve öket, hogy az egeß Thessalianak közönseges vegezeseböl mind az egeß nemzetsegnek vezereve valaßtatnek, es minden adajokat es jövedelmeket ö kezeben adnak. Az ifiuban valo nagy gyorsasag penig es az dolgoknak viseleseben valo hathato ßorgalmatossag, mindeneket, kik ötet semminek alitvan, tölle el idegenúltek vala, meg rettente.

len fö vezere valasztatik.

Az Athenas varosbelick annak okaert

mikeppen hogy az el partolasban elsők valanak, azon keppen abbali cselekedeteket elsők kezdek meg banni. Sandornak annak előtte meg utalt gyermeki allapattyat az regi hadviselő vezereknek vitezkedeseknel fellyeb magastalvan; Es követeket küldven hozza, kőnőrőgnek vala neki, hogy haddal őket ne bantana; kiket meg halgatvan, es keményen meg fedven, reajok sant hadat meg engede. Abban az követsegben mondgyak hogy volt Demosthenes-is, de az tőb követekkel Sandorhoz nem ere, mert Cytherontol Athenasban vissa fordula, vagy attol valo felteben, hogy Philep kiralt az ő feleivel egyetemben gyakorta sidalmazta volna, es az ő szabad varosaban az Macedonok ellen sollot volna; avagy hogy az Perssiai Kiralybol (kitől mondgyak vala, hogy sok aranyat vőt volna fel, hogy az Macedonoknak dolgok ellen törekednek) minden maga felől valo gyanusagot ki venne. Mondgyak hogy azt Aeschines semere vetette volna, ki egy oratiojaban az el vőt ajandekok felől igy sol; Mostan bizony ezt költseggel az Kiraly aranya tartya, de az ennek-utanna neki eleg nem lesen, holot semmi gazdagsagok az lator erkölcsöknek elegsegesek nem le-

Sandor besegetkerő ellenseghez kegyelmes:

hetnek

hetnek. Le csendesitven Sandor az tamadasokat, mellyek Görög orszagban indultak vala, minek elötte Asiara haddal altal menne, Racz orszagon menteben az Pæoniabelieket, az Triballusokat, az Totokat, es egyeb szomszedsagbelieket kezde üldözni, kiket part útesben törekedni ertet vala; Mert, miert hogy az ö orszagaval mind hataros ok, s-mind penig igen hüsegtelenek valanak, azt itile, hogy semmikeppen öket útetlen nem kellene hadni, kivaltkeppen holot hazajabol haddal ollyan messe valo orszagokban menendö volna. Amphipolybol annak okaert hadaival meg indulvan, az Raczokra (kiket az Görögök autonomusoknak hinak, miert hogy senkinek birodalmahoz, senkinek törvenyehez nem kötelesek) tiz napi menetellel az Hæmus hegyhez juta; Ot az be menetelnek szoros sagi környül kereskedö embereknek es Raczoknak felette nagy egyben gyülekezet sokasagat elöl talala: Az hegynek tetejet be szallottak vala, es az hun reajok menö hely vala, sancz gyanant magokat szekerekkel oltalmazzak vala, onnat akarvan harczolni ha az ketelensegkevanna, hogy ha penig az hegynek ellenekben valo resse felöl üldöztetnenek, az Sandor phalanx nevü se-

Az Partusök ellen valo keminysege.

regere az ſekereket nagy ſebeſſeggel ereſztendők valanak, kit meg is cselekedenek; De az vitezek Sandortol tanulſagot veven, nemellyek az rendeket meg ſeleztvē, nemellyek az földre le fekût magok teſteket paiſokkal be fedven, minden veſſedelmet el tavoztatanak; Oztan nagyob batorſagot veven, felette nagy kialtaſſal az ellenſegre menenek, es őket egy rohanaſſal meg győzek. Sandor az tetőre mindgyart fel menvē, az Hæmus hegyen az Triballuſok kőzze az Lygius folyo vizre mene. Az Triballuſoknak Kirallyok Syrmus vala. Ő Sandornak jővetelit meg ertvē, feleſegeket es gyermekeket ſ-az tőb erőtlen ſokaſagot mindgyaraſt az Dunara Peuka nevű ſigetben kűlde, az hova az Triballuſokkal hataros Raczok is mentenek vala: S nem ſokara annak utanna maga-is Syrmus oda futa; Az Triballuſoknak á tőb ſokaſaga az maſik ſigetben ment vala, abban az helyben levőben, melyből Sandor az előt valo napon meg indult vala. Sandor az Triballuſokra viſſa menven, az erdőkből tagas helyekre ki ingerlettetet ellenſeget meg győze; harom ezer bēnek le vagattatek, az tőbbi meg futamodek ſ-valami kevefen foglya eſenek. Ez viadalnak utanna Sandor az Dunara indulvan,

Az Raczokat es Triballuſokat meg győzi.

van, az ſigetre mene, melyben az Triballuſok es az Raczok futottanak vala; kinek mind azon altal az poganok felette nagy erőſſakkal ellene allanak, mely ő nekik könnyeb vala, mert hajojok-is keves vala, es az ſzigetnek-is leg nagyob reſze meredek vala, ſ. az folyo vizneki-ş folyaſa ugy mint ſoros helyre ſorittatvan, ſebesb vala. Annak-okaert Sandor az hajokat onnat el vitetven, es eczaka az folyo vizen altal kelven, mas-fel ezer lovaſſal es negy ezer gyaloggal az Getakra mene, kiknek mint egy negy ezer lovaſokat es tiz ezernel tőb gyalogjokat, ellene allo ſandekkal tul ellenben az viz parton fegyverben allani latot vala. Mely cſelekedetivel Sandornak az Getak meg remúlven, csak elſő reajok valo útcſet ſem alhatak el. Felette nagy batorſagnak lattatek nekik lenni, hogy Sandor ollyan könnyen csak egy eczaka az Dunan Europanak leg ſelesb es melyeb vizen, ſemmi hidat rea nem csinaltatvan, altal kőlt volna. Annak okaert azok az erdőknek puztaſagira es reytekire futvan az Kiraly az varoſt úreſſen talala, es mind főldig letőrete. Sandorhoz oda az tőb Duna mellet lakoſoktol követek menenek, Syrmuſtol az Triballuſoknak Kirallyatol es az Németektől, hogy ő velle

Sandor Az Getak ellen megyen, kik meg remülven elfutnak

Az Németek bekeſegetkerő kőveteket küldnek hozza, kik neki kerdeſere kevelyen felelnek

baratſagos frigyet vetnenek, kiket hűſegeben es baratſagaban fogadvan az Németektől kerde, Mitől felnenek ez vilagon leginkab, az ő nevenek nagy voltat velven nekik, mindeneknek felette rettenetesbnek lattatni: Amazok azt felelek, hogy ők leginkab attol felnenek, hogy netalam valamikor az ęg reajok ſakadna. Sandor az kevely feleleten ſemmit ſem buſulvan csak azt monda, hogy az Németek kevelyek volnanak, es őket haza bocsata.

Az az, eleb teſzakadna az Eg hogy. ſem mint ők valamely kiralynak hatalmatol meg rettenhetnenek.

Onnet az Agrianuſokra es Pæoniaiakra menteben erteſere adak, hogy Clytus Bardileuſnak fia tőlle el partolt volna, es hogy Glaucia az Taulantiuſoknak Kirallya magat hozza adta volna; Valanak ollyakis az kik hirre adnak neki, hog az Autariatak uttyaban rea útendők volnanak. Annakokaert az Autariatak felől valo dolgot Lagaruſra az Agrianuſoknak Kirallyara (ki az attyanal Philep Kiralynal igen kedves volt es Sandornak-is igen barattya vala) bizvan; Annak felette Cyna aſſony nevű hugat, minek utanna Pellara viſſa mene, önkint feleſegűl neki igirven, ő maga Clytuſra es Glauciara nagy fietſeggel menne, es azokat kűlőmb kűlőmb harczal meg győze es le vaga. Midőn ez dolgokban volna foglalatos, hirtelen poſtak jutanak,

tanak, kik ertesere adak hogy Görög orszagban sokan uy partolast kezdenenek, es hogy nem keves varosok s-leg elsőben-is az Thebæ varosbeliek allottanak volna el mellőle. Mely dolgon Sandor fel haborodvan, Macedoniaban visza mene, hogy az Görög orszagban veletlenül lőt tamadast le csendesitene. Az Thebæ varosbeliek penig midőn azon ügyekeznenek, hogy az Macedenoknak oltalmul adatot sereget Thebæ varabol (mellyet Cadmæanak hinak) ki űzzek, es azt felette mely arkokkal, es igen erős palankal környül vetettetettet vinak, az Kiraly az haddal az uton igen sietven, minden erejevel egyetemben Thebæ varoshoz nem messe halla. Annak-okaert az Thebæ varosbeli hadnagyok, miert hogy Sandor mindeneknek remensegek felet erkezet vala, es bizontalanok valanak benne, ha segitse gek, az mint nemely varosoktol kertenek vala, jűneje nekik avagy nem, az hadakozasnak modgyarol kezdenek tanatskozni. Vegre mindnyajan egyet ertven, azt vegezek, hogy az viadalnak szerentsejet meg proballyak; De az Kiraly az ő vitezit meg tartoztata, amazoknak az meg sanasra banasra, es tanatsoknak meg valtoztatasara haladekot hagyvan; azt velven magaban,

Az Görög orszagban lőt tamadasnak le csendesitesere Macedoniaba visza megyen.

ban, hogy semmikeppen egy varos ollyan nagy haddal meg nem harczolando volna. Mert neki harmincz ezer gyalogjanal tőb vala, lovassa harom ezer, kik mindnyajan az vitezlő dolgokban, felette igen gyakorlattattanak vala: kiknek vitezsegekhez bizvan, kezdet vala az Persakkal valo hadakozashoz. Bizonyara ha az Thebæ varosbeliek, magokat az űdőnek allapattyahoz szabvan, bekeseget kertenek volna, az Kiraly az ő kevansagoknak igen őrőmőst engedet volna; Mert akkor csodalatos úgyekezettel siet vala az Persakra Asiaban altal menni; De midőn magokban el vegeztek volna, hogy nem az kőnyőrgeshez hanem az fegyverhez nyullyanak, Sandor az Macedonokat viadalra rendele. Az Thebæ varosbeliek magoknal sokkal tőb szamu ellenseggel felette erőssen es serényen harczolanak. Azon közben az Macedonok, kik az Cadmus varanak őrizetire hagyattanak vala, hatul reajok menven, az kőrnyűl vetetet Thebæ varosbeliek, az harczon el hullanak; Az varos meg vetetven es fel dulatvan mind az fundamentomig el hanyattaték. Mely dologban bizonyara, Sandornak, az á remensege es tanatsa lőn, hogy az effele esettel es rettentessel le nyomattatot Gőrőgők

Az Thebæ Varosbelieket meggőzi es varosokat-is el veszti.

az,

az mig tavul lenne, magokat csendesben viſelnek; holot egyebkent is az Phocis tartomanybelieknek, es Platææ varosbelieknek, az Thebæ varosbelieket vadolo tarſaſagoknak engedni es kedveskedni kivanna. Hat ezernel többen veſzenek el, harmincz ezert ada el bennek; kikből negy ſaz negyven ezüſt talentumot gyüte. Mind azon altal az Pindarus Poëta nemzetenek kedveze, az bölcs emberekhez valo felette nagy ſeretetit nylvan valo peldajaval meg bizonitvan. Nem kel el hadnunk, az mit it Sandornak viſelt dolgait iro hiſtoricuſok Timoclea aſſony felöl emlekezetre hadtanak; Mely Thebæ varosbeli fő aſſony allatot, egy Racz Capitan felöl mondgyak, hogy meg ſeplöſitet volna; Es midön annak utanna penzt kevanna tölle, egyedül az aſſonytol egy kuthoz fel fele vitetet volna, melyben leg dragab marhait reytekben mondana lenni. Annak-okaert az kutnak ſajara nezeſnek okaert le haylot Capitant az aſſony ala tasitotta, es fellyül rea hant kövekkel agyon verte. Abbali cselekedetiert, az kötözve hozza vitetet aſſony allatot kerde Sandor, ki volna? Ki nagy batran monda; Theageneſnek huga voltam, ki Philep Kiraly ellen vezerre valaſtatvan, es az

Az ezüſt talentomot, az közönſeges ſententia ſzerint, nyolczad fel ſzaz tallerra vetven, az negy ſzaz negyven ezüſt talentomot teſzen harom ſzaz harmincz ezes tallert.

Timoclea aſzſzonynak okos es bator cseleke-deti.

Görög

Sandornak igasſaga es mertekleteſſege.

Gőrőg orſzagnak ſzabadſagaert vitezűl harczoltaban holt meg. Az aſſonynak nagy batorſagat es alhatatoſſagat esodalvan az Kiraly, gyermekivel egyetemben őtet megſabadita. Az Athenæ varosbeliek, az Thebæ varosbelieknek eſeteket, nehezen es felette nagy ſanakodaſſal ſenvedven, az el ſaladtaknak oltalmokra kapujokat az Kiralynak parancsolattya ellen meg nyitak. Mely dolgot Sandor oly nehez neven vőn, hogy maſodik kővetſeg altal-is, uyjabban kőnyőrgőknek hogy haddal reajok ne mennyen, vegtere ugy engedne meg, hogy az oratorok es az had viſelő vezerek, kikhez valo bizodalmokban annisor partot útnenek, neki ki adaſſanak: Mind azon altal vegezetre az dolog annyera mene, hogy az oratorokat meg tartvan, az had-viſelő Capitanyok ſamkiveteſre űzetnenek, kik mindgyaraſt Dariushoz az Perſaknak Kiraſlyahoz menenek. Tovabba az Gőrőgők Iſthmuſban gyűlekezven, es az Perſak ellen hadat rendelven, Sandor eleiben bőlcsek es oratorok ſokan menenek, Diogenes Cynicuſtol meg valva, ki akkor Corinthusban forog vala, es Sandort keveſre becsűlven Craniumban lakik vala: Csudalvan azt Sandor, ő hozza az verőfenyen

Diogeneſhez megyen kitől ſem. minek alittatik.

levőhőz

levőhőz mene, es őtet meg kerdven, ha sükölködneke valaminelkül, amaz penig azt monda neki; egyebnelkül nem, hanem hogy egy keveſſe az nap elől tovab aly; Mely feleletiben mongyak hogy Sandor annyera gőnyörködőt, hogy az velle valokra fordulvan, azt mondotta legyen hogy ő Diogenes akarna lenni, ha Sandor nem volna.

Minek utanna Gőrőg orſagnak dolgait meg csendeſite, az tavaz údő el közelgetven, es Gőrőg orſagot Macedoniaval egyűt Antipaterre bizvan, (kihez barati közzül leg inkab bizik vala) az haddal Helleſpontusba menven, elmejenek csodalatos kevanſagaval Aſiaban altal kele; Midőn penig az földhőz közelitettenek volna, előſőr is Sandor mint ellenſeg földere dardat lőve, es fegyverben leven tombolohoz haſonlovan ugrek ki az hajobol, es aldozatokat tőn, azon könyőrőgven, hogy azok az orſagok őtet Kiralyul, kedvetlenül ne fogadnak. Annakutanna az ellenſegre rea menven, az vitezeket Aſianak puztitaſatol meg tilta, előſőr is azt mondvan, hogy az mi őve volna azt nem kellene bantani, ſem el nem kellene azokat veztegetni, az miknek biraſara mentenek volna. Az ő hadaban

Sándor Aſiaba altal megyen.

Az vitezit Aſianak puztitaſatol tiltya.

Hadanak szama.

ban harmincz ket ezer gyalog volt, lovas ôt ezernek felette nem volt, hajoja az nyolczvan volt. Illyen keves haddal, mellyik legyen csodalatosb, aze hogy az egesz vilagot meg győzte, avagy az, hogy hozza mert legyen fogni, bizontalan; holot ollyan veszedelmes hadakozasra nem erős ifiakat, sem ûdejeknek elsô viragokban

Az vitezi minemüvek, kikkel az nagy nehez hadakozashoz battran es jo szerencsesen kezd.

valokat, hanem regi es inkab mind vitezlô dolgokbol ki aggot embereket, kik az attyaval es az attyanak battyaival vitezkedtenek vala, valasta; hogy nem annyera vitezeket, mint viteſſegnek mesterit velnel valastattaknak lenni. Hadnagysagot is hadaban senki nem viselt, hanem csak hatvan esztendôs; el annyera hogy ha taboranak az eleit meg nezned, azt mondanad, hogy te valamely regi szabad varosnak tanacsit latod. Annak okaert mindnyajan az harczon nem az el futasrol, hanem az gőzedelemrôl gondolkodtanak, es mindeneknek remenseges nem az labokban, hanem az karjokban volt. Annak utanna Sandor az aldozatoknak teteleben imit amot veget vetven, kivaltkeppen Troja mellet az Achilleſnek temeteſenel, kire az ô nemzetseget az anyai linearol viſi vala, ôtet ez okon felette bodog ifiunak magastalvan lenni,

hogy

hogy az ő fő fő cselekedetinek hirdetőjet Homeruſt talalta volna, Dariuſnak az Perſaknak Kirallyanak birodalmaban bellyeb indula. Erre az Dariuſra Arſanuſnak fiara, ki Cyrus utan tizen negyedik Kiraly leven, mind az egeß nap keleti birodalmot egyedűl birja vala, kivaltkeppen ez okon akara menni, hogy az ő attyatol Phileptől adot kevant vala. Darius penig elöſör bozzuval illető kevely es felette kemeny parancsolattal valo követſeggel küldven Sandorhoz, magat Kiralyoknak Kiralyanak, es az Iſteneknek rokonanak, Sandort penig maga ßolgajanak nevezven, az ő tartomaninak tiztartainak azt parancsolta vala, hogy Philepnek azt az bolondoskodo iſiatskajat (Mert őtet ſemminek alitvan, igy nevezi vala) veßöövel erőſſen meg verettetettet, es annak utanna barſony ruhaban fel öltöztetettet neki fogva vinnek, es az hajoit az hajoſokkal egyetemben el fűllyeztven, minden vitezit az veres tengernek az tulſo felere altal kőltöztetnek. Kik az Kiraly parancsolattyaban el akarvan jarni, az Granicus folyo vizhez (mely Troaſt Propontiſtol kűlön hatarozza) nagy haddal, tudni illik huß ezer gyaloggal es lovaſoknak haſonlo ßamaval gyűlekezenek, es az folyo viznek

meredek

meredek partyara, az hun Sandornak altal kelletik vala menni, ellenc ſallanak. Noha Sandor az nagy veſzedelmet raytok lenni latna, holot az ő vitezivel az alſo helyről es olyrol, az kin meg nem alhatnanak, (mert mint vizes, ſ-mind penig az ſartol ſik vala) ugy mint az folyo vizből az magos parton allo ellenſeg ellen kelleAz viteſſeg es fő batorſag mindenüt utat nyit ne harczolni; mind azon altal az maga jo ſerencsejehez es viteſſegehez, es az vitezeknek is erőſſegekhez bizvan, az vizen altal mene. Es jol lehet először nem keves neheſſeggel ſullyoſittatek, vegezetre mind azon altal az ellenſeget nem annyera maga meſterſegevel, mint az Macedonoknak viteſſegekkel meg győze es le vaga. Sandornak az Perſak ellen az Granicus folyo viznel első győzedelme. Azon az harczon Perſiai gyalog huſz ezer, es lovas harmadfel ſaz vagatek le. Az Macedonokban harmincz negynel tőb meg nem őletek. Az á viadal az Sandor dolgainak nagy előmenetelt nemze, Mert Sardiſt az poganoknak tenger mellyeki birodalmoknak baſtyajat meg veve, es azoknak ſ-Lydianak tőb nepeinek, hogy magok törvenyevel ellyenek, meg engede. Epheſuſt, az harcz utan negyedik napon, az oltalom felteben belőlle ki főkven, el foglala. Azon kőzben Magneſiabol es Tralles varosbol követek jövenek,

az ő

az ő varosoknak meg adasat igirven; Mellyeknek húti ala valo vetelekre Parmeniot harmadfel ezer fizetet emberrel es az Macedonoknak hasonlo szamokkal, es batati kőzzúl mint egy ket száz lovassal kúlde. Annak utanna az ellene allo Miletust ostromla, es azt meg veven, Halicarnasus fele indula. Minden kőzben fekúvő varosokat, első reajok valo rohanassal meg veven, az felette erős Halicarnasus varost meg szalla, es nagy munkaval meg veven, az földel egyenlőve teve. Cariaban be menven, Ada Carianak Kiralyne asszonya, (ki orszagabol, Orontobatestől, kit Darius kúldőt vala, ki úzettetven, semmit egyebet az egesz Cariaban Alindanal, annak az tartomannak leg erősb varosanal nem bir vala) Sandornak elciben menven, Alinda varost neki ada, es őtet fiava fogada. Az Kiraly az asszonynak sem adomanyat, sem az fiui nevet meg nem utalvan, az varost azon asszonynak gondviselese alat hagya. Annak utanna mind az egesz Cariat meg holdoltatvan, az el vőt jo tetemenyről meg emlekezven, azt egesszen Ada asszonynak birodalma ala vete. Innet Lyciaban es Pamphiliaban oly szandekkal megyen, hogy az tenger mellyeki tartomant Phœniciaig es Ciliciaig hatalma ala

Sandor az Halicarnasus varost meg veszi es el rontattya.

Ada Kiralyne asszony Sandort fiava fogadgya

haytyan, ellenſeginek hajokon valo hadokat haſontalanokka tenne, es Piſidianak el partolt nepeit meg győzven, elmejenek felette nagy gerjedezeſevel es nem kiſſeb ſerenyſegevel Darius ellen fietven, kinek ſok ezer vitezekkel valo kőzelgeteſe nyilvan vala, Phrygiaba, mellyen az hadnak altal kel vala vitetni, be mene.

QVINTUS CURTIUS-nak az Nagy Sandornak, Macedonianak Kirallyanak viſelt dolgairol

HARMADIK KÖNYVE.

EZenközben Sandor Cleandert, hogy Peloponneſusbol vitezeket hozzon, pinzel el küldven, minek utanna Lycianak es Pamphilianak dolgait le csendeſzite, hadait az Celænæ varoſra vive. Akkor az üdőben az Marſias folyo viz az varoſnak közepin altal foly vala, mely az Gőrőgőknek beſzedes verſekkel hires neves. Annak kut feje az hegynek ſinte az legfelső tetejeből ki folyamodvan, az alatta valo kő ſiklara az vizeknek nagy ſugaſaval eſik. Onnat ide ſtova ſeledven, az környúl valo mezőket öntözi, ſep, tiſta, es csak maga vizeit viſeli. Annakokaert annak az csendeſs tengerhez haſonlo ſinc, az Poëtaknak az hazugſagra alkolmatoſſagot adot. Mert emlekezetre hagyatot, hogy az Nymphak az folyo viznek ſeretetitől meg taroſtatvan, azon az kőſiklan laknanak. Tovabba az mig az kő

Sandor az Celænæ varoſt es varat megholdoltattya.

falokon belől foly, az maga nevet meg tartya, de hogy az varosbol ki jő, nagyob erőßakkal es allapattal haytvan vizeit, Lycuſnak neveßtetik. Sandor az lakoſitol el hagyattatot varosba be ßalla, az varat penig az melybe futottanak vala, oſtromlani kezdven, elől bekeſeg ßerző követet külde, ki jo üdejen meg mondana, hogyha magokat meg nem adnak, vegső veßedelmet ßenvedendők volnanak; amazok az bekeſeg ſzerző követet egy toronyba, mely mind hellyel ſ-mind penig eppülettel igen magos vala, fel viven, mekkora magoſſaga volna, velle meg nezetek, es meg hadgyak neki, hogy meg mondana Sandornak, hogy ő es az ot lakoſok az erőſſegeket nem egy arant valo itilettel merſeklenek. Azt ők jol tudnak, hogy az hely tőllők meg vehetetlen volna; Vegezetre az hűſegert meg is halandok volnanak. De minek utanna az varat kőrnyűl fogattatni, es nekik minden dolgokat naprol napra inkab ßorongattatni latak, hatvan napig valo frigyet vetenek, hogyha azokon az napokon Darius ſegitſeget nekik nem küldene, az varoſt meg adnak. Minek utanna ſemmi ſegitſeg onnat nem küldetik vala, az el vegezet napra magokat az Kiralynak meg adak. Annak utanna

hirtelen

hirtelen az Athenæ varosbelieknek követi jutanak, kik azon kerik vala, hogy az Granicus folyo viznel el fogatot vitezek nekik meg adatnanak. Sandor azt felele, hogy ő meg parancsolando volna, hogy nem csak azokat, hanem az több Görögöket-is az ő felekezeteknek meg adgyak az Perſakkal valo hadakozaſnak vege utan. Tovabba Darius ellen törekedven, kinek meg az Euphrates vizen valo altal jövetelit nem ertette vala, minden hadait minden felől egybe gyüte, minden erejevel ollyan nagy harcznak probajara menendő leven. Phrygiaban, mellyen az hadakat altal viſi vala, több faluk valanak hogy ſem mint varoſok. Akkor benne egy varos vala mely regen Midaſnak hires neves Kirali lako helye volt; Az varoſnak neve Gordium, melynek melette az Sangarius vize foly, es azon varoſnak az Pontuſtol es Ciliciai tengertől egy arant valo meſſe volta vagyon. Ez tengerek közöt Aſianak igen keskeny közit ertettük lenni, mind az ket tenger ſoros torkokra ſoritvan az földet. Mely föld, miert hogy az derek földel öſſve ér, de nagy reſz ſerint az haboktol környül fogatik, ſügetnek kepet mutattya, es ha közöttök vekony valaſtaſt nem tenne, az tengereket, mellyeket

Phrygyanak Gordium nevü fő varoſaban be megyen.

ket most ket fele valaßt, egybe ereßtene. Sandor az varoßt birodalma ala foglalvan, az Iupiternek templomaban be mene. Az ßekeret, melyben nyilvan vala, hogy Gordius Midaßnak az attya hordoßtatot, meg neze, mely bizonyara ekeßegből az alab valo es kőzönßeges ßekerektől nem kűlőmbez vala. Sok egymasban kőtőßtetet, es foglalaßit el reytő csomokkal őßve ßorittatot fel jedzeßre melto kőtes vala. Annak utanna az ot lakoßok azt valvan, hogy Ißteni felelet adatot volna, hog Aßia aze lenne, az ki azt á meg feythetetlen kőteßt meg odna, annak az jővendőleßnek be tellyeßitesere kevanßaga indula. Az kiraly kőrnyűl mind az Phrygiabeliknek, ß-mind penig az Macedonoknak nagy ßokaßaga vala, amazok az meg odas felől ketßegeßek, emezek penig az Kiralynak vakmerő bizodalma felől ßorgalmatoßok leven; Mert az kőteßeknek rendi ugy őßve ßorittatot volna, hogy az kőtes honnat kezdetnek es hova reyteznek ßem okoßßaggal ßem lataßßal eßeben ember nem vehetne. Annak meg odaßahoz kezdven, attol fel vala, hogy hiaban valo hozza fogaßa gonoß ßerentßere fordulna. Ó az reytekes bőczkőkkel hiaba ßokaig tußakodvan, monda; Semmi nem al azon mikeppen

Azonvarosban az Gordiuſnak bajos csomojat

mikeppen odoztassanak meg, es az ßiy gyeplőket ßablyaval mind el vagdalvan az jővendőlest vagy meg trefala, vagy be tellyesite. Annak utanna midőn Darius Kiralyra, valahun volna, rea menni rendelte volna, hogy hata meget mindeneket felelemnelkűl hadna, Amphoterust Hellespontus hatara mellet az hajoknak, hadainak penig Hegelochust gondviselőive teve, hogy azok Lesbust es Chiust es Coust az ellensegnek oltalomra rendeltetet hadatol meg ßabaditanak: Ezeknek az hadi ßűksegre őt ßaz talentum adatek. Antipaternek es azoknak az kik az Gőrőg varosokat oltalmazzak vala, hat ßazat kűlde. Az frigynek tartasa ßerint meg parancsola az tarsasagoknak, hogy hajokat adgyanak, mellyek Hellespontust oltalmaznak. Mert meg ertette vala, hogy Memnon męg meg nem holt volna, kire minden gongyat forditotta vala; azt elegge tudvan, hogy minden dolgok jol esnenek, ha ő semmit nem inditana. Es immar az Ancyra varoshoz jutot vala, az hun az hadakat meg ßamlalvan, Paphlagoniaban be mene. Az Enetusok evel az orßaggal hatarosok valanak, az honnet nemellyek hizik hogy az Venetusok eredetet veßnek, es mind ez az egeß tartomany

ſzablyaval el vagdallya.

Az ki maſnak birodalmara menni gondolkodik, hata meget mindeneket felelelemnelkül hadgyon

ôt ſzaz talentum teſzen harom ſzaz ezer magyar aranyat.

Hat ſzaz talentum teſzen harom ſzaz hatvan ezer magyar aranyat.

many az Kiralynak meg hoidola, es ſalagokat advan, hogy adót (mellyet meg az Perſaknak ſem adtanak volna) adni ne kenzerittetnenek, meg nyerek. Ennek az tartomannak tiztartajava Calas tetetek. Ő maga azokat melle veven, az kik Macedoniabol minap jőttenek vala, Cappadociaba mene. Darius penig Memnonnak halalat meg ertven, nem kűlőmben az mint illik vala, buſulvan, minden egyeb remenſeget hatra hagyvan, magaban el vegeze, hogy őnnőn maga ſemelye ſerint jelen leven vijna meg. Mert az mely dolgok az ő hadviſelői altal viſeltettenek vala, azokat mind karhoztattya vala, azt velven hogy többekben az gondviſeleſnek, mindenekben az jo ſerencsenek fogyatkozaſa volt volna. Annak okaert taborat Babylonia melle jartatvan, hogy az viadalhoz nagyob batorſaggal fognanak, minden erejet ſem eleibe ada, es kőrős kőrnyűl ſanczot vettetven, mely tiz ſaz ezer fegyvereſnek ſokſagat be fogna, Xerxeſnek peldaja ſerint, az hadakat nap kelet utan meg ſamlala. Eczakara kelve az ſeregek, az mint fel irattattanak vala, az ſanczba be menenek. Onnat ki bocsattatvan, Meſopotamianak mezeit el leptek vala. Az lovaſoknak es gyalogoknak csak

nem

nem meg számlálhatatlan sokasága nagyobnak teczik vala hogy sem mint szám szerint vala. Az Persák száz ezeren valanak, kik közöt az lovas harmincz ezerre telik vala, az Meduſoknak tiz ezer lovaſok, ötven ezer gyalogiok vala; Az Barcanus lovaſok ket ezeren valanak, ket elő pallosokkal, es Spanyol paishoz igen hasonlo könyű paisokkal fel fegyverkeztettek leven; gyalogok hasonlo fegyverkezeſſel utannok tiz ezeren mennek vala. Az Oermenyek negyven ezer gyalogot küldöttenek vala, hat ezer lovaſt advan hozzajok. Az viteő Hyrkanuſok, ugy mint azoknak az nemzetſegeknek közötte, hat ezerre töltenek vala, lovakon viteſkedendők; Ugyan azok penig negyven ezer gyalogot fegyverkeztettenek vala fel; Sokaknak közzülök vaſas hegyű dardajok vala, nemellyek az fat tűzzel erősitettek vala meg. Ezeket is azon nemzetſegből ket ezer lovas követe. Az Caſpium tenger mellől nyolcz ezer gyalog, es ket száz lovas jőt vala. Ezekkel Aſianak nemtelen nemzetſegi valanak; ket ezer gyalogot, lovaſt ket anni számuat keőſitettenek va- Ezekhez az hadakhoz ſoldal fogadot jo viteő Gőrög ifiak harmincz ezeren adatanak; Mert az Arachoſiuſokat, Sogdianuſokat

Az Darius Kiraly hadainak ſzama: lovaſa hatvan egy ezer es ket ſzaz, gyalogia hat madfel ſzaz ezer, mind egy ſummabantezen harom ſzaz tizen egy ezer embert es ket ſzazat.

Darius illyen nagy hadban testekkel bôvôlkôdôt, de bator szüveknelkül szûkôlkôdôt.

nusokat es Indiabelieket, s-az veres tengernek tőb lakosit, mely nemzetsegeknek neveket ő maga sem tudgya, az sietseg hivattatni nem ßenvedi vala; Nemis ßűkőlkődőt semminelkűl kevesbe mint vitezeknek soksaganelkűl, melynek akkor mindenestől fogva valo nezeseben felette őrvendezven, midőn az barsonyos urak ßokot hazugsagokkal az ő remenseget fel fuvalkodtatnak, az Athenas varosbeli hadakozasban tudos Charidemusra, Sandornak az ßamki vetesert gonoß akarojara (mert Athenas varosabol az ő parancsolattyara ki űzettetet vala) fordulvan, kerdezni kezde, ha neki elegedendő kezűlettel lattatneke lenni az ellensegnek meg rontasara; Amaz penig mind az maga sorsarol, s-mind az Kiralynak kevelysegeről el feletkezven monda.

Charidemusnak Daiust jora intö oratioja

Igazat talam te sem akarnal hallani, es enis, ha most meg nem mondom, mazzor semmikeppen meg nem vallom. Ennek az hadnak illyen nagy keszűleti, ez, enni nemzetsegeknek, es az egeß nap keleti birodalomnak lako helyeiből ki hivattatot sokasag, az ßomzedsagbelieknek rettentesek-

re le-

re lehet; barſonnyal es arannyal tündöklik, fegyverrel es gazdagſaggal annival finlik, az menit az kik ſzemek ala nem vetettenek, elmejekkel be-nem foghatnak. De az Macedonoknak bizonyara, viadalra rendelt kemeny tekintetü, es ekeſſegnelkül valo ſeregi, az vitezeknek meg mozdithatatlan ek formaju ſokaſagat, es ſürün övve allatot erejet, paiſokkal es dardakkal fedezi be. Ök az gyalogoknak allo ſereget phalanxnak hijak; Az vitez á vitezzel, az fegyverek az fegyverekkel egybe ernek, az intönek teczeſere fügyelmeteſek leven, az fazlok utan valo jaraſt es az rendeknek meg tartaſat meg tanultak. Az mit nekik parancsolnak mindnyajan meg hallyak; ellent allani, kerülni, az hadnak ſarvan ide ſ-tova futoſni, az viadalt meg valtoſztatni, az hadnagyok ſem tudgyak jobban mint az köz vitezek; Es hogy ne vellyed öket az aranyon es ezüſtön feletteb

Dariuſnak hada ſok ſzep draga ezközökkel tündöklik

Az Macedonoknak phalanx nevü ſerege es annak rendtartaſa.

Hadakozo uraimide vigyazzatok

letteb kapdoſni, még ez ûdeig az á rend tartas az ſegenyſegnek tanitaſabol allot; Mikor meg faradnak, az fôld nekik agyok, eledelek, az mit kapnak, almoknak ûdei az eczakanal rôvidbek. Annak felette az Theſſaliai, az Akarnaniabeli, es az Aetoliabeli lovaſok, kiknek ſeregek harczal meg győzhetetlen, azt hiſſem, hogy parittyakkal, es tűzzel meg kemenittetet dardakkal viſſa ûzettetnek; haſonlo erô kevantatik; Azon az fôldôn mely ezeket nemzette, kellene ſegitſeget kereſni, ezt az ezûſtôt es aranyat kûld el, fogadgyanak hadat velle. Dariuſnak ſiligy es engedelmes elmeje vala, hanemha mikor az ô termezetit gyakorta az jo ſerentſe meg veſtene. Azert az igaz mondaſt nem ſenvedven, az alazatoſon kônyörgô jôveveny embert, ki akkor felette haſznos dolgokat ad vala tanacsul, halalra vitetni parancsola; Amaz magat még akkor-is az ſabadon valo ſollashoz tartvan; Ennekem (ugy mond) az en halalomert keſz boſzſzu allom

Az erôſſekkel erôſſeket kel ſzembe allatni.

Darius Charidemuſt jo inteſet meg nem fogadvan meg elôte, kit ottan meg ban.

allom vagyon; az ki ellen teneked tanacsot attam, ugyan azon bûntet meg tegedet az en tanacsomnak meg utalaſaert. Te bizonyara az birodalomnak feletteb valo ſabadſagaval hertelen meg valtoſvan, pelda lez az maradekoknak, hogy az emberek midõn magokat az ſerencsere bizzak, meg magok termeſeteket-is meg valtoſztattyak. Ezeket fel ſoval hogy mondana, azoktol, kiknek meg vala parancsolva, meg ölettetek. Annak utana az Kiraly keſen kezde ſanni banni, es azt meg valvan, hogy igazakat mondot volna, el temettette.

Az igaz mondaſert embernek be-is tõrik neha az fejét.

Thymodes Mentornak fia, ſereny ifiu legeny vala, kinek az Kiraly meg parancsola, hogy az jöveveny vitezeket, kik hez igen bizik vala, Pharnabazuſtol el venne, az hadakozasban azoknak ſolgalattyokkal akarvan elni; Az birodalmot, mellyet annak elõtte Memnonnak adot vala, Pharnabazuſnak ada. Az elõtte allo gondok miat nyughatatlanſagban letében az rea következendõ dolgoknak képei még almabannis izgattyak vala, vagy az ſomoruſag, vagy az jo ûdejen meg erzõ

elmének

Darius almokat lat.

elmenek jövendőlese hozvan azokat. Az Sandor tabora neki tűznek nagy finyességevel teczek tündőkleni, es egy keves úd mulva Sandort abban az öltözetben hoza vitetni, melyben ő maga volt volna, mikor az Kirali neűvel neveztetet; annak utanna Babyloniaban lovon jaro Sandor hirtelen mind lovastol szemei elől el enyeset volna. Ezeknek felette az jövendő mondok kűlömb kűlömb fele magyarazattal gondgyat ide s tova vonazolak; Nemellyek azt az almot, hogy az ellenségnek tabora eget volna, hogy Sandort, az Kirali ruhat le teven, Persiai es kőzönseges öltözetben, eleiben hozattatni latta volna, az Kiralynak jo szerencsejere mondgyak vala lenni; nemelyek nem ugy jövendőlnek vala; Mert az Macedonoknak tündőkölve lattatot tabora Sandornak fenyesseget jelentene, ki nem ketelkednek, hogy Asianak birodalmat el foglalando volna; miert hogy azon öltözetben volt volna Darius, mikor Kiralynak neveztetet. Minden elebbi dolgokrol is, (az mint az nyughatatlan gond hozza) meg emlekeztenek vala; Mert azt szamlallyak vala ele, hogy Darius birodalmanak kezdetikor, szablyajanak Persiai modon csinaltatot hűvelyet oly formara

Dariusnak nem jot jelentő jelenetek.

valtoz-

valtoſtatta volna, az mellyel az Görögök elnének, es mindgyaraſt az Chaldæuſok azt magyaraztak volna, hogy az Perſaknak birodalmok azokra ſallandana, az kiknek fegyvereket követte volna. Tovabba ő mind az jövendő mondoknak feleleteken, mely az kőſſeg közze ki hirhedik vala, ſ-mind penig az latafon, mely almaban eleibe vitetet vala, felette őrven dezven, taborat az Euphrates fele inditata. Az Perſaknak regi eleiktől maradot ſokaſok ſerint hagyatot, hogy nap kelet utan iudullyanak. az nap immar nagyon fen leven, az Kiralynak Satorabol trombitaval jel adatik vala. Az Sator felet, az honnat azt mindenek lathatnak, az napnak cryſtalyban foglaltatot kepe tündöklik vala. Az meg indult hadnak penig rendtartaſa illyen vala. Az tűz, mellyet ők ſentnek es őrökke valonak hinak vala, ezűſt oltarokban elől vitetik vala; Ehez az bölcsek leg közelb jarvan, regi eleiktől maradot eneket mondnak vala; Az bölcseket lang ſinű mentékben harom ſaz hatvan őt ifiak követik vala, az egeſs eſtendőnek napjaival egyenlő ſamuvak leven; Mert az Perſaknak is anni napokra hataroſtatot az eſtendő. Annak utanna az Iupiternek ſenteltetet ſekeret

Az Euphrates folyo viz fele indul.

Hadanak útban valo rendtartaſa.

fejer

fejer lovak vonßak vala; ezeket egy igen nagy lo, mellyet Nap lovanak neveznek, kőveti vala. Az lovaknak vezetőit arany veßßők, es fejer ruhak ekesitik vala; Nem meßße tiz ßeker vala, mellyek sok arannyal es ezústel meg valanak borittatva. Ezeket tizen-ket nemzetsegnek lovasa, kúlőmb kúlőmb fele fegyverekkel es ßokasokkal levő, kőveti vala. Ezekhez leg kőzelb mint egy tiz ezeren azok mennek vala, az kiket az Persak halhatatlanoknak hinak; Az Pogan gazdasagnak ßep őltőzeti egyebeket nem ekesit vala inkab mint ezeket; Azoknak arany lanczok, azoknak aranyas ruhajok, es męg győngőkkel is meg ekesittetet uyjas ruhajok vala; Csak kőzel, kiket Kiraly rokoninak neveznek, tizen-őt ezeren mennek vala. Ez penig inkab mind aszszony ember modgyara fel ekesittetet sokasag, bujasaggal vala inkab hogy sem mint dißes fegyverekkel tekintetes; Doryphorusoknak hivattatnak vala. Ezekhez legh kőzelb azoknak serege megyen vala, az kik az Kiralynak ruhajat ßoktak fogni; Ezek az Kiraly ßekerenek előtte mennek vala, melybē ő magosan ki laczolag viseltetik vala; Az ßekernek mind az ket oldalat aranybol es ezústből formaltatot Isteneknek kepei ekesitik

Dariusnak nem harczra hanem prædara valo hada.

Cælius Rhodoginus lect. antiquarum lib. 13 Ezeket az Persaktol azelt mondgya ha ha tatlanoknak hivattattaknak lenni, hogy ha ki kőzzülek, vagy meg holt, vagy meg, betegedet, azok helyeben mindgyart mas rendeltetet es tiz ezernel soha sem tőbben sem kevesben nem voltanak.

ſitik vala, kőzősleg draga kővek diſzeſitik vala az igat, melyből egy egy ſingni ket arany kepek allanak vala ki, mellyek egy mas ellen valo vivaſoknak formajat viſelik vala. Ezek kőzőt ſzarnyait ki terjeztőhőz haſonlo arany ſas keſelyút ſzenteltenek vala. Az Kiralynak őltőzeti, mindeneknek felette valo bujaſaggal jegyeſztetik vala; az barſony dolmanya fejer ſzinnel elegy ſzőtetet vala; arannyal ekeſittetet palaſtyat, arany őlyvek, mint-ha horgas orokkal egy maſſal ſzembe ſzőknenek, ekeſitik vala; es aſzſony ember modgyara, aranyas ővel ővedzven, Perſiai ſzablyajat fel kőtőtte vala, melynek az húvelye draga kőből vala. Az Perſak az főnek ekeſſeget Cydariſnak hiak vala, azt fejerrel meg ekeſittetet Egh ſzinű fátyol kőrnyúl jarja vala; az ſzekere utan tiz ezer kopias megyen vala; Ezek ezúſtel meg ekeſittetet arany hegyű kopiakat viſelnek vala. Az Kiralt job es bal kez felől rokonſagi kőzzúl leg fő fő rendek, csak nem ket ſzazan kővetik vala. Ezeknek ſerege harmincz ezer gyalogtol foglaltatik vala be hatul, kiket az Kiralynak negy ſzaz lovai kővetnek vala. Annak-utanna eǵ futamatni főld kőzzel, Dariuſnak az annya Syſigambis ſzekerben vitetik vala, es mas ſzekerben az

Az Kiralynak ekes őltőzeti nem barſony, nem arany, nem draga gőngy, hanem kivaltkeppen az kegyeſſeg, igaſſag es az dolgoknak batran valo viſeleſeben az győzhetetlen ſzü.

feleſege vala. Az Kiralyne aſſonyokat követő aſſony nepeknek ſokſaga lovakon megyen vala. Ezeket tizen ötön, kiket Armamaxaknak neveznek, kövétik vala. Ezek közöt valanak az Kiralynak gyermeki, es az kik azokkal daykalkodnak vala, es az herelt embereknek ſerege, kik azoknal az nemzetſegeknel bizonyara nem ala valo allapatban vadnak. Annak utanna az Kiralynak harom ſaz hatvan ágyas aſſonyi vitetnek vala, azok-is Kirali öltözetben es ekeſſegben, kik utan az Kiralynak kintſet hat ſaz özver es harom ſaz teve hordozza vala, az nyilaſoknak oltalma utannok menven; Ehez az ſereghez leg közelb rokonſaginak es baratinak feleſegi, es tabori ſolgaknak ſeregi mennek vala. Az utolſok, ki ki mind magok hadnagyival valanak, az kik az ſeregeket haytanak, könyű ſerzamoſok. Viſontag ha ki az Macedonoknak rend elt ſeregit meg nezne, külömbözö vala, az lovak es vitezek nem arannyal, nem külömb külömb ſinü ruhakkal, hanem vaſſal es rezzel tündökölven. Azoknak hadok, mind meg allani, ſ-mind penig menni kez; ſem ſokſagaval, ſem portekajaval nem igen nehez, az elötte jarojanak nem csak jel adaſara, hanem csak inteſere-is fügyelmetes leven.

Az Macedonoknak hadok minemü.

leven. Mind az tabornak helye, ſ-mind az hadnak eleſe elegedendő vala. Annakokaert Sandornak az harczon vitezekbeli fogyatkozaſa nem lőn.

Darius penig ollyan nagy ſokaſagnak Kirallya, az helynek az melyben harczola, ſoroſſagi miat, keves hadra, mellyet az ellenſegben ſemminek tartot vala, ſorula. Azon kőzben Sandor minekutanna Abiſtameneſt Cappadocianak tiſztartajava tőtte volna, minden hadaval Ciliciara indulvan, abba az tartomanyba jutot vala, mellyet Cyrus taboranak neveznek; Cyrus az tabort ot fektette vala, mikor Crœſus ellen Lydiaban haddal menne. Az á tartomany az bele menő helytől mellyen Ciliciaban be megyűnk, őtven futamatni főldnyere vala; Az ot lakoſok az igen ſoros torkokat Pylaknak hijak, az erőſſegeket, mellyeket kezzel eppitűnk, az helynek termeſet ſerint valo allaſa kővetven. Annakokaert Arſames, ki Cilicianak tiſztartoja vala, meg hanyvan vetven magaban, mit adot volna Memnon neki tanatſul az hadadozaſnak kezdetiben, az elein haſznos tanacsot keſen rendele veghez vinni. Ciliciat tűzzel es vaſſal puztita, hogy az ellenſegnek puſtaſagot ſerezzen; valami eletre valo lehet, el vegtegete;

Sandor Ciliciaba indul.

Arſames Ciliciat melynek tiſztartoja vala, tűzzel es vaſſal puſztittya.

az földet mellyet meg nem oltalmazhat vala, sovanyon es puztan akarvan hadni. De sokkal haznosb volt volna, az toroknak, mely Ciliciat nyittya, sorossagit erős oltalommal el fogni, es az utra függő hegyet údejen-koran meg allani; az honnat az be menő ellenseget artalomnelkúl meg tartoztathatta avagy meg verhette volna. Akkor valami keves hadat hadgyvan, mely az darabos utakat allana, ő maga vissa mene, pusztitoja leven annak az földnek, mellyet az pusztitastol oltalmazni kellet volna. Azert az kik ot hagyattanak vala, magokat el arultattaknak velven lenni, az ellensegnek még csak latasat-is nem akarak el szenvedni, holot az helyet meg kevesben-is meg tarthattak volna. Mert Cilicia az darabos es meredek hegynek mind egy vegben valo tetejevel kőrnyúl vetettetik, mely mivel hogy az tengertől kezdetik, mint valami kebellel es haylassal meg horgástatvan, esmet az masik szarvával, az tengernek mas fele valo partyara terjed ki. Ezen az hegy berczen, az hun kivaltkeppen oda be fele, az tengernek előtte el al, harom erős es felette soros be menő helyek vadnak, mellyeknek egygiken Ciliciaban kel be menni. Ugyan azon Cilicia mezős, az hun az tenger fele

Az ki az maga birodalmat oltalmazo vitezek nelkül hadgya, az ellensegnek utat nijt az győzedelemre.

Ciliciának az hellyel valo erős allapattya.

ger fele tart, annak terit gyakor folyamok el kúlönözven. Az Pyramus es Cydnus hires folyo vizek ot folynak. Az Cydnus vize nem ßeleſſegevel, hanem ßep tißta voltaval nevezetes; Mert az kut fejekből laſſu eredeſſel folyvan, tißta földre megyen; patakok ſem folynak bele, mellyek helyeben valo csendez folyaſat meg ßavarnak. Azert ßep tißta es felette hideg leven, ugy mint az partoknak bőſeges kieſſegevel be arnyekoßtatvan, mindenůt az maga kut fejehez haſonlo leven, az tengerben ßakad. Abban az orßagban verſekkel hireſittetet ſok emlekezetre valo eppůleteket az regiſeg meg emléßtet vala. Az Lyrneſſus es Cebeſtus varoſoknak az helyek mutogattatnak vala, az Typhon barlangja-is es az Coryçus berek, az hun ſafrany terem, es egyebek-is, mellyekben ſemmi az hirnel egyeb meg nem maradot vala. Sandor az hegy tetejének torkain, mellyek pylaknak neveßtetnek, be mene. Az helyeknek alaſat meg ßemlelven, azt mondgyak, hog máſzor az maga jo ßerencsejen inkab nem csudalkozot volna. Azt vallya vala, hogy csak kővekkel is el borittathatot volna, ha voltanak volna, az kik az be menőket kergetnek. Az ut negy fegyvereſt elig fog vala be, az hegynek az berczi az

Pyramus es Cydnus Ciliciannak folyo vizei.

Sandor Ciliciaban be megyen az hun az maga jo ßerencsejen igen csodalkozik

Igen ßep dolog mikor ember az ellenſeg ka-

quinak kolcsait ver ontas nelkül kezehez veheti.

utra fúggőlegh ál vala, mely ut nem csak ſoros, hanem inkab mindenút meredek vala, gyakor folyamok csavarogvan kőzősleg, mellyek az hegyeknek tővőkből ſarmaznak; Mind azon altal az kőnyű ſerrel valo Raczoknak meg parancsolta vala, hogy elől mennyenek, es az erős utakat meg kimellyek, hogy az ellenſeg leſből az be menőkre ki ne útne; Az nyilaſoknak ſerege-is az hegynek tetejet el fogta vala; iyiokat fel vonva tartyak vala, meg intetven, hogők nem utra, hanem harczra mennenek. Illyen forman az had, Tarſus varoſra juta, mellyet az Perſak akkor leginkab gyutogatnak vala, hogy az ellenſeg az gazdag varosba ne menne. De ő kőnyű ſerrel valo ſereggel Parmeniot az tűznek meg oltaſara elől el küldven, minek utanna meg erte, hogy az ő vitezinek oda valo meneteleket az poganok meg nem alvan, el futottanak volna, az magatol meg tartatot varosba be mene.

Tarſus varos

Az Cydnus vize, mely felől nem regen ſollotunk, az varoſnak kőzepin altal folyi; es akkor nyar vala, melynek melegſege az napnak heűſegevel egyeb tartomant inkab mint Ciliciat nem gyulazt, es az napnak felette forro údeje kezdetet vala lenni. Az porral es veritekkel be fogattatot

Kiralt

Kiralt az folyo viznek tißta volta ingerle, hogy még hev teſtet meg fereztene. Azert ruhajat levetven az had elöt (illendö dolognak-is itilven leendeni, ha az ö vitezinek meg mutatta volna, hogy ö olczo teſti öltözettel meg elegedet volna) az vizbe ala ßalla; Es mihelt bele mene, az tagai hirtelen valo rezketeſſel fazni kezdenek; Annak utanna el halavanyodek, es csak nem mind az egeß teſtet az eltetö melegſeg el hadgya. Az hálo felben levö emberhez haſonlo Kiralt az ßolgak fogak, es nem elegge eßen leteben az ſatorba vivek. Felette nagy ßomoruſag, es csak nem ſiras vala immar az taborban; keſerveſen panaßolkodnak vala, hogy az dolgoknak ollyan nagy ſebes folyaſaban es elö meneteliben, az minden üdönek es emlekezetnek leg hiresb nevesb Kirallya, nem az harczon, akar csak, ſem az ellenſegtöl gyözettetet volna meg, hanem teſtet vizzel moſogatvan ragadtatot es oltatot volna el. Darius raytok volna, gyözedelmes leven, minek elötte az ellenſeget meg latta volna, Nekiek azon orßagokra kellene viſſa menniek, az mellyeken gyözedelmeſen altal mentenek volna; Mindeneket vagy ö magok, vagy az ellenſegek el puſtitottanak volna. Az felette ßeles puſtaſagokon,

Dragab ruhakra üznek az moſtani kiſſeb birodalmu Királyok.

Sandor az Cydnus vizebenferedven hirtelen meg betegzik.

Eſetin az vitezek igen ſopankodnak.

ſagokon, ha ſenki őket mentekben úzni nem akarna-is, az ehſeggel es fogyatkozaſſal meg győzettethetnenek. Kicsoda adand jelt az futoknak? kicsoda merezlend Sandornak helyebe kővetkezni? Annak felette, ha ſinte Helleſpontuſig futva be hatnanak-is, hajokat, mellyeken altal kellyenek, kicsoda kéſitend? Iſmet az Banakodas ő magara az Kiralyra fordittatvan, az ifiuſagnak azt á viragat, az bator ſzűnek azt az ereiet, ugyan azont mind Kiralyokat, ſ. mind vellek eggyűt vitezkedő tarſokat túllők el Bakaſtatni, es el ragadtatni, magokrol el feletkezven, panaſolkodnak vala. Ezenkőzben lelegzeti Babadosban kezdet vala jarni, Bemeit az Kiraly fel emeli vala, es laſſan laſſan az ecc meg jőven, az kőrnyűl allo baratit megiſmerte vala; es az betegſegnek ereje csak azert lattatik vala megtagittatotnak lenni, hogy az nyavalyanak nagy voltat erzi vala; elmejet penig teſtenek betegſege izgattya vala, miert hogy Dariuſt ötöd napra Ciliciaban lejendeni hirdettetik vala. Annak okaert magat fogva kezben adatni, es ollyan nagy győzedelmet kezeiből ki kapatni, es nem hires neves halallal az ſatorba meg ölettetni, ſopankodik vala; es baratit ſ-haſonlokeppen orvos doctorit

doctorit be bocsattatvan, monda nekik; Az ſerencsetlenſeg engemet dolgaimnak micsoda allapattyaban talalt legyen, im lattyatok. Az ellenſeg fegyverenek ſörgeſet lattatom hallani, es az ki az ellenſegre ſabad akaratom ſerint hadat hoztam, immar ingerlettetem. Darius annak okaert, midön ollyan kevely levelet irna, tudta az en ſerencsetlenſegemet, de hiaba, ha ſabad nekem magamat az en akaratom ſerint meg gyogittatnom. Laſſu orvoſſagokat es reſt orvos doctorokat nem vár az en allapatom. Iob ennekem hamar meg halnom, hogy ſem mint keſöre meg gyogyulnom: Azert ha mi tehetſeg, ha mi tudomany vagyon az orvos doctorokban, tudtokra legyen, hogy en nem annyera kereſem az halalnak orvoſſagat, menyere az harcznak. Ollyan hirtelen valo vakmerösege, mindenekben felette nagy buſulaſt ſerzet vala. Azert ki ki mind magajert neki könyörgeni kezde, hogy az ſietſeggel az veſedelmet ne örögbitene, hanem az orvoſoknak ſavokat fogadna; Az meg nem probaltatot orvoſſagok ö nalok meltan ketſegeſek volnanak, holot az ö veſedelmere az ellenſeg, még az mellette valo kedves baratit is kintſel ingerlene; Mert Darius meg hirdettette va-

Az nyavalyanak erejet bator ſzüvenek nagy voltaval meg gyözö Sandornak az barati es orvos doctori elöt valo oratioja.

Az nagy batorſaguſzü az kefedelemhez nem ert, es az mit akar, azt jol es hamar akarja.

Ezer talentum tezen hatszaz ezer magyar aranyat.

la, hogy ő annak az ki Sandornak gyilkosa lenne, ezer talentumot adando volna. Annakokaert azt velik vala, hogy senki nemis merezlendene meg probalni, hogy neki orvosságot adgyon, mely orvosság az uy hirre nezve ketseges lehetne.

Philep Sandornak felette hü orvos doctora:

Az fő orvos doctorok közőt, egy Philep nevű Acarnan nemzetből valo, Macedoniabol az Kirallyal el ment vala; az Kiraly melle gyermek koraban felette hű tarsul, es eletenek őrizőjeül adatot vala; nem csak ugy mint Kiralt, hanem mint nevelteti-is, kivaltkeppen valo fő szeretettel szereti vala. Ez az orvos doctor azt fogada, hogy ő nem hirtelen, hanem hamarsaggal valo orvosságot hozna ele, es az nyavalyanak ollyan nagy erejet gyogito italal meg könnyebitene. Az ő igireti senkinek nem tetczik vala, azon kivül, az kinek vezedelmevel igiri vala; Mert mindeneket könnyeben el szenvedhet vala, hogy sem mint az kesedelmet; szemei előt fegyverek es harczok forognak vala, es az győszedelmet abban veli vala helyheztetetnek lenni, ha akar csak az szazlok előt alhatna; azont, hogy az orvosságot harmad nap utan veendő volna hozzaja (mert az orvos ugy mondotta vala) nehezen szenvedven. Ezenközben Parmeniotol, az

barsonyos

barſonyos urak közöt leg nagyob hivetől levelet vön, melyben jo údejen inti vala hogy maga eletet Philepre ne bizza, mert Dariuſtol ezer talentummal, es huga neki adaſanak biſtataſaval el fordittatot volna. Az level elmejeben felette nagy gondot útöt vala, es mind ket fele valamit vagy az felelem, vagy az bizodalom eleiben adot vala, magaban titkon valo itiletivel igy hannya veti vala. Ugyan rea birjame magamat, hogy meg igyam? Hogyha mereg adatik, ſ valami törtinek, ne láttaſſeke meg meltatlanul-is törtintnek lenni? Az orvoſnak hüſeget meg veſſeme? az ſatorban ſzenvedgyeme magamat el nyomatni? De job maſnak latorſaga miat, hogſem mint az magam felelmem miat meg halnom. Elmejet ſokaig ide ſ-tova forgatvan, micsoda irattatot volna neki, ſenkinek ki nem jelente, es az levelet maga gyürejevel meg pecsetelven, az mely vankoſon fekßik vala, az ala vete. Ez gondolatok közben ket nap telven, az orvoſtol rendeltetet nap ele jöve, es ő az poharral melyben az orvoſſagot elegyitette vala, Sandorhoz be mene. Kit minek utanna Sandor meg lata, az könyökere fel emelkedven, es az Parmeniotol küldetet levelet az bal kezeben tartvan, az pohart veve

Ezer talentom teſzen hatſzaz ezer Magyar aranyat.

Sandornak bator esele-

es ſe-

kedeti ki gobbet hiszen magának az ô barattya felôl hogy semmint Parmenionak.

es felelem-nelkúl ivek belôlle. Annak utanna parancsola Philepnek hogy az levelet el olvaſſa, es midôn olvaſna, orczajarol Sandor ſemeit el nem veve, azt gondolvan, hogy az orczajan az lelki iſmeretnek valami jeleit kaphatna. Az levelet Philep el olvaſvan, tôb haragot mutata hogy ſem mint felelmet; es az ágy elôt az felsô ruhajat es az levelet el vetven, monda; Kiraly noha az en eletem mindenkor te tôlled fúggôt, de moſt nilvan azt itilem, hogy ſent es bôcsúletre melto ſayjal vetetik. Az gyilkoſſagnak vetket, mely nekem ſememre vettetet, az te egeſſeged el moſſa. En tôllem meg tartatvan, nekem eletet adando vagy; Azon felette kerlek, hogy az felelmet hatra hagyvan, az orvoſſagot az erekbe be fogadtatni ſzenvedgyed. Csendeſits meg egy keveſſe elmedet, mellyet noha bizonyara hú, de modnelkúl ſorgalmatoskodo baratid alkolmatlan gondal buſitnak. Ez az beſed az Kiralt nem csak meg csendeſite, hanem ugyan megis ôrvendeſtete, es jo remenyſeggel be tôite. Annakokaert Sandor monda Philepnek; Hogyha az iſtennek te neked Philep meg engettek volna, leg inkab micsoda moddal akarnad az en ſúvemet meg probalni, bizonyara maſſal akar-

tad

tad volna; de bizonyosbat ennel, mellyet meg probaltal, nem-is kevantal volna. Noha ezt az levelet el vöttem, mind az altal az mely italt elegyitettel vala, meg ivam; Es most azt hiszem, hogy te nem kevesbe vagy az te hűsegedert borgalmatos, mint az en egességemert. Ezeket bolvan, Philepnek jobb kezet nyuta. De az orvosságnak oly nagy ereje lön, hogy az mik következenek, Parmenionak vadlasat segitettek legyen. Az meg rekesztetet lelegzet borosan jar vala, es Philep-is semmit meg probalatlan hatra nem hagya; testet meleggető esközökkel kötöze, es meg bádgyadot allapattyaban, hun eledelnek, shun bornak hagyával ebresste meg ötet. Es mihelt esen valo letet lata, hol az annya es hugai felöl, hol penig az ollyan nagy közelgető győzedelem felöl ötet emlekeztetni meg nem sűnek. Minek utanna penig az ereket az orvosság megjara, es lassan lassan mind az egesz testben, az egesség be ferkezhetek; elöször az maga erejet az elme, annak utanna az test-is, varakozasnal harmareb vissza veve; Mert ez allapatban valo lete utan, harmad nap mulvan, az vitezeknek eleikben mene, es az Kiralt ő magat sem nezi vala az had kedvesben mint Philepet; Sandornak ki ki mind

Sandoras nagy nehez betegségből egességhez fordul.

mind magajert job kezet apolgatvan, mint egy jelen valo Istennek halakat adnak vala; Mert könnyen azt meg nem mondhatni, az magok Kiralihoz valo tiſztéleten kivül, mely abba az nemzetſegbe ugyan bele ſarmazot, ezt az Kiralt-is bizonyara menyere vagy csudaltak vagy ſeretteknek legyen. Immar ettől fogva ſemmihez Isteni ſegitſegnelkül nem ſattatik vala kezdeni; Mert midőn az jo ſerencse mindenüt jelen volna, az vakmerőſeg dúcsőſegre valt vala; az úgyis ollyan nag dolgoknak viſeleſere többire eretlen, de bőſegeſen elegſeges leven, minden cſelekedetit-is meg ekeſiti vala; es az mellyek alab valoknak ſoktanak tartatni, gyakrabban az vitezlő dologban, az kőſſegnel kedvesbek, ugy mint, teſtenek köztők valo gyakorlaſa, az közönſegeſtől kevesbe kűlömbőző ekeſſege es öltőzeti, vitezlő nyers ereje, mellyekkel ő vagy elmejenek ajandekival, vagy bator ſűvenek meſterſegivel, azt cſelekedte vala, hogy mindeneknel egyarant kedves es becsületes volna.

Darius Ciliciaba Sandor ellen nagy ſietſeggel megyen.

Darius penig Sandornak nyavalyajat meg ertven, mennel nagyob ſietſeggel lehete, ollyan nehez hadat az Euphrateſre vűn, es azon hidakat csinaltatvan, mind azon

azon altal az hadat ôt nap altal költözte-
te, Ciliciat el foglalni sietven; Es immar
Sandor meg gyogyulvan, Soli nevû varos-
ra jutot vala, mellyet minekutanna meg
vön, bûnteteſûl rayta ket ſaz talento-
mot veven, az varaba oltalmazo viteze-
ket ſallita. Annak utanna az meg adatot
egeſſegert, jatek es mulatſag altal halakat
advan, az poganſagot ſemminek, mely
nagy bizodalommal alitana, meg mutata;
Æſculapiuſnak es Minervanak jatekokat il-
le, mellyeket midôn nezne, Halicarnaſſus-
bol ôrvendetes hir hozatek, hogy az ô vi-
tezitôl az Perſak ſembe valo viadallal meg
gyôzettenek volna; Az Myndus es Caunus
varosbelick-is es annak, az videknek na-
gyob reſzei az ô birodalma ala haytatta-
nak volna. Annakokaert mulato jatekot
teven, es az tabort meg inditvan, es az Py-
ramus vizen hidat csinaltatvan, az Mallos
nevû varoſra erkezek; onnat az tabornak
maſodik meg ſallitaſaval Caſtabulum va-
roſra. Ot Parmenio az Kiralynak eleibe
jöve, kit az berek utanak meg kimleſere
ele küldôt vala, mely berek altal az Iſſus
nevû varoſra kel vala be hatni. Es ô an-
nak ſoroſſagit el fogvan, es azokban ke-
ves oltalmot hagyvan, az poganoktol puſ-
tan hagyatot Iſſuſt-is meg vötte vala. On-
nat

Ket ſzaz ta-
lentom te-
ſzen ſzaz
huſz ezer
magyar ar-
nyat.

Az ſzoros
utaknak
meg kimle-
ſe es el fo-
glalaſa felet-
te ſzükſeges.

nat eleb menven, azokat az kik az hegyeknek belső reßeit allyak vala, le haytvan, oltalmokkal mindeneket meg erősíte; es az utat, (az mint nem regen mondok) el fogvan, ő maga az hirrel eggyűt erkezek. Annak utanna hadait Iſſus melle vive, az hun azon tanatskozvan, ha tovab kelleneje menni, avagy az uy vitezeket (kik hoǵ Macedoniabol kőzelgetnenek nilvan vala) ot meg varni. Parmenio mas helt az harczra annal alkomatosbat nem itil vala lenni; Miert hogy mind az ket Kiralynak hada egyenlő ßamu lejendene, holot az ſoroſſagok ſokaſagot be nem fognanak; az ſik helt nekik es az mezőket el kellene tavoßatniok, az hun kőrnyűl vetethetnenek, az hun ketſeges harczal meg nyomattathatnanak; attol felne, hogy nem az ellenſegnek vitezſegevel, hanem az magok faradaſokkal győzetnenek meg. Az Perſak ha tagan alhatnanak, az el faradtaknak helyekbe ottan ottan uyjabbak kővetkezendenenek. Ollyan haßnos tanatsbeli okoſſag kőnnyen be vetetek. Azert azt vegeze, hogy az bereknek ſoroſſagi kőzőt varja meg az ellenſeget. Az Kiraly hadaban egy Siſenes nevű Perſiai ember vala, ki regen az Aegyptomi fejedelemtől Philep Kiralyhoz kűldetven, es ajandekokkal

Sandor az Dariuſſal valo viadalnak helye felől az Parmeniotol adatot haſznos tanatſot meg fogadgya.

ſ. minden

ſ-minden becsülettel tiſteltetven, hazajat az ſamkiveteſen el valtotta vala. Annak utanna Sandort Aſiaba követven, az ő hű tarſai közöt tartatik vala. Ennek egy Cretabeli vitez, gyürővel, melynek jele kie volna nem tudatik vala, meg pecsetelletet levelet ada; Azt Nabarzanes Dariuſnak hadi vezere küldötte vala, es Siſeneſt inti vala, hogy az maga nemzetes voltahoz es erkölcsehez valami illendő dolgot cselekednek; Az ő neki az Kiralynal nagy becsületire, leendő volna. Ezt az levelet Siſenes, ugy mint artatlan Sandornak gyakran probalta vinni; de midőn az Kiralt anni gondokkal, es az hadi keſülettel bantatni latna, ottan ottan alkolmatosb údőt varvan, el vegezet gonoſs ſandeknak ketſeget vona magara. Mert minek előtte az level neki meg adatnek, Sandornak kezeben jutot vala, es azt meg olvaſvan es iſmeretlen gyürővel meg pecsetelven Siſeneſnek adatta vala, az pogan ember hűvſegenek megh probalaſara; Ki miert hogy ſok napokon Kiralyhoz nem ment vala, az levelet gonoſs ſandekkal lattatek el titkolni, es az uti ſeregben az Cretabeliektől, ketſegnelkül az Kiralynak parancsolattyabol, meg ölettetek.

Es immar az Görög vitezek, kiket Thy-

Sisenes artatlan leven magat gorombaul elveszti.

mondas Pharnabazustol el vőt vala, kivaltkeppen valo es csak nem eggyetlen egy remensege, Dariushoz el erkeztenek vala. Ezek tanacsul igen adgyak vala, hogy hatra hallana, es Mesopotamianak tagas mezeire vissza menne; Hogyha azt az tanacsot, meg vetne, akar csak ő az meg hamlalhatatlan hadat osztana meg, hogy az birodalomnak minden erejet az szerencsenek egy csapasa ala esni ne hadna. Ez à tanacs az Kiralynak inkab tetzik vala, hogy sem mint az ő barsonyos tanacsinak, kik azt mondgyak vala, hogy az Gőrőg vitezeknek hűsegek ketseges volna, es jutalomert arultatast inditananak; es az hadat nem egyebert akarnak meg osztatni, hanem hogy ők, egyebet gondolvan, ha mi tőrtinnek, őtet Sandornak kezben adnak; semmi batorsagos dolog nem volna, mint azokat mind az egesz hadtol környúl vetetteket nilakkal el boritani, hogy az meg bűntettetet hűtetlensegnek peldai lennenek. De Darius mierthogy szent es filigy vala, nem akara ő oly nagy vetket cselekedni, hogy az maga hűtinek kővetőit, maga vitezit le vagassa. Micsoda külső nemzetsegből valo ember bizando volna annak utanna ő rea tőbbőr eletet, hogyha anni vitezeknek verekben fertesztetne

Az idegen vitezeknek Capitani gyakrabban ketsegesek, ha szinte az tanacsban bölcsen be szelgetnekis

Eszes es jo fejedelemhez illik, az neki be adat takat, külömben nem

tetne kezeit? Senkinek az goromba tanacsert fejevel nẽ kellene bűnhődni; Nem lennenek kik tanatsot adgyanak, hogy ha tanatsot adni veßedelmes volna. Vegezetre őket minden nap tanacsban hivatna hozzaja, es kűlömb kűlömb fele sententiakat mondananak, de mind az altal, nem tartatnanak hűvebbeknek lenni, az kik okosb tanacsot adnanak. Azert az Gőrőgőknek megizene, hogy jo akarattyokat kőßönne. De ha hatra kezdene ßallani, az birodalmot ketsegnelkűl az ellenßegnek adando volna. Az hirből allananak az hadak, es azt, à ki hatra ßallana, futni hinnek: Az viadalnak penig alkolmatoßagat halogatni gorombaßag volna; Mert bizonyara anni ßokaßagnak, holot immar az tel előttők volna, az pußta, es mind az maga vitezitől, ſ-mind az ellenßegtől el veßtegettetet orßagban, elegedendő eleße nem lenne. Az hadat-is meg nem ßaggathatni, regi eleiknek ßokaßokat meg tartvan; Kik az harczoknak probaira mindenkor egeß erejeket vittek legyen ele. Es bizonyara, az, annak előtte ißonyu, es az ő tavul valo leteben hiaba valo bizodalmaban fel fuvalkodot Kiraly, minek utanna őtet kőzelgetni meg ßayditotta, az vakmerőből okoßa valvan, az bereknek ßoroßagi kőzőt

bantani, ha. nem ha azoknak aruſtataſokat es hütetlenßegeket bizonyoſon meg tapaſztallya.

Darius Sandortſzollya.

zőt lappangot volna; az alávaló vadaknak szokások szerint, mellyek az mellettek menőknek szörgeséket meg halvan, magokat az erdőknek burkos helyeire reytettek. Tovabba az maga vitézit betegségnek tetteteſével-is csalogatna, de hogy az harcz előt magat vonogaſſa, azt tovább nem szenvedne. Abban az barlangban, az melyben rettegve fel fele mentenek volna, verendene meg mulatozásokban őket. Ezeket Darius maga nagyszobban hanyavete hogy ſem mint igazban. Tovabba minden kincset es draga marhait keves vitézlő oltalommal eggyűt Damaſcusba Syrianak varoſaba küldven, az tőb hadait Ciliciaban vive, eleinek szokása szerint, az feleſege es annya az had utan jarvan. Az hajadon leanijs kis fiaval egyetemben az attyokat követik vala. Történet szerint azon etzaka Sandor-is az torkokra, mellyeken Syriaban mennek, es Dariuſ-is arra az helyre, mellyet Amanus hegy szoroſſaginak hinak, erkezek. Nemis ketelkedenek az Perſak, hogy Iſſuſt, mellyet meg vőttenek vala, el hagyvan, az Macedonok futnanak. Mert nemely ſebes es erőtlen vitezek, kik az haddal el nem erkezhetnek vala, meg fogattattanak vala, kiket az pogan kegyetlenſeggel fenekedő barſonyos uraknak

Darius hadaival Ciliciaba megyen.

uraknak kiſteteſekből, kezeket el vagdaltatvan es meg egettetven, mindnyajokat ide ſ-tova hordoſtatni parancsola, hogy az ő hadait meg nezegetnek, es mindeneket elegge meg ſemlelven, az miket lattanak volna, az ő kiralyoknak hirre adnak. Azert az tabort meg inditvan, az Pyramus folyo vizen altal kele, azt hiven magaban, hogy az futoknak az hatokon lenne. Azok penig az kiknek kezeket el vagdaltatta vala, az Macedonok taboraba erenek, azt hirdetven, hogy Darius mentől nagyob futaſſal lehetne ugy menne utannok; hűtelt ſavoknak elig adnak vala. Azert az tenger mellyeki orſagokbā kimeket küldven ele, meg parancsola, hoģ meg kimellyek, ha maga Darius volnaje jelen, avagy vezeri kőzzűl valaki mindeneſtől jővő hadanak kepet tettetne. De midőn az kimek meg ternenek, meſſe felette nagy ſokaſag lattatek; annak utanna mind az egeſs mezőkőn az tűzek finleni kezdenek, es mindenek, mintha egymaſt érő gyulladaſſal lattatnanak egni; holot az rendnelkűl valo ſokaſag, kivaltkeppen az barmoknak miatta ritkabban helyheſtette volna ad ſatorokat. Azokaert az ő vitezivel tabort ugyan azon helyen jartatni parancsolt vala, őrvendezven azon, az mit

Az jo had viſelő vezernek, az el lenſegnek minden dolgait nem kűlőmbē mint ſzinte az magajettudnikel.

igen kevant vala, hogy kivaltkeppen azokban az ſoroſſagokban kellene az viadalnak lenni. De az mint ſokot tőrtinni, mikor az utolſo probanak ůdeje el közelget, az bizodalom ſorgalmatoſſagra fordula. Azon ſerencsetől tart vala, melynek kedvezeſeből az dolgokat ollyan ſerencſeſen viſelte vala, es meltan-is; Azokbol, az miket neki adot volna, mely valtozo volna, meg gondollya vala; az egy eczaka volna előttők, mely ollyan nagy viadalnak ki menetelit keſedelmeſtetne. Viſont az veſedelmeknel nagyob jutalmok jutnak vala ezeben; Es mikeppen hogy ketſeges dolog volna, ha győzedelmes lenneje, azonkepen abban az tellyeſſeggel bizonyos volna, hogy ő becsületeſen es nag dicsirettel halando volna meg. Azert az vitezeknek meg parancsola, hog teſteket taplallyak, es annak utanna harmadik ſtrafakor keſen fegyverben legyenek. Ő maga az magos hegynek tetejere fel mene, es ſok ſővetnekeknek vilaganal eleinek ſokaſa ſerint az helynek oltalmazo Iſteninek aldozatot tőn. Es immar az mint meg parancsoltatot vala, az vitezek az trombitanak harmadik jelet vőttek vala, egyberſ-mind az utra es harczra keſek leven, es meg hagyvan nekik, hogy

gyorſon

gyorſon mennyenek, nap keletkor az boroſſagokra jutanak, mellyeket el foglalni vegeſtenek vala. Az elől el küldetet vitezek, azt mondgyak vala, hogy Darius onnat harmincz futamatni földnyere volna. Akkor az hadat meg allata, es fel fegyverkezven, ſeregeket ő maga rendel vala. Dariuſnak az ellenſeg jövetelit meg felemlet parafi emberek adak erteſere, ki felől elig hiſi vala el, hogy meg ſembe-is menne velle, kinek mint meg futamodottnak utanna ugy megyen vala. Annakokaert mindnyajoknak ſüveket nem keves remüles fogta vala; Mert az útra alkolmatosbak valanak hogy ſem mint az harczra, es fegyvert kapdoſva fognak vala. De az ide ſ-tova futoſoknak, es felekezeteket az viadalra hivoknak ſietſege nagyob felelmet úte belejek: Nemellyek az hegynek tetejere mennek vala fel, hogy tavul az ellenſegnek hadát onnat neznek; nagyob reſz ſerint lovakat fekeznek vala. Az egyenetlen es egy parancsolatra nem fügyelmetes had külömb külömb bodulaſſal mindeneket meg haboritot vala Darius magaban azt vegeze, hogy elöſör hadanak egy reſzevel az hegynek tetejet el fogna, mind elől ſ-mind hatul az ellenſeget környül akarvan venni; Az tenger felől-

lis, mellyel az ő hadainak jobb ſarva oltalmaſtatik vala, egyebeket vetendven ellenek, hogy minden felől erdeklene. Ezeknek felette meg parancsolta vala, hogy az ele küldetet huſz ezer ember az kez iyjaſoknak ſeregevel az Pyramus vizen, mely az ket hadnak közötte foly vala, altal mennyen, es az Macedonoknak hadaval ſembe ſallyon; Hogyha azt nem cselekedhetnek, az hegyekre hatra allyanak, es alattomban az ellenſegnek hatullyat környúl vegyek. De az haſznoſon el rendelt dolgokat az minden okoſſagnal hatalmasb ſerencse el bonta; Mert nemellyek az parancsolatban feltekben nem mérnek vala el jarni, nemellyek penig hiaba jarnak vala el benne; holot az hun az tagok meg csökönnek, ot az dereg dolognak ese vez.

Az Darius hadanak viadalra valo rendeltetéſe.

Az viadalra az had ha okoſon rendeltetik felette ſokat haſznal, ha penig gorombaul, haſzinte fő vitezek is de az rozzul valo rendeles miat meg győzettetnek.

Az viadalra rendeltetet had penig illyen modon allot: Nabarzanes az lovaſſal az hadnak jobb ſarvat oltalmazza vala, közel huſz ezer parittyaſt es nylaſt advan hozzajok. Ugyan abban vala Tymodes, ho pinzel fogadot harmincz ezer Görög gyalognak előtte jarojava tetetven; Ez vala az hadnak ketſegnelkúl valo ereje, az Macedoniai phalanx nevú ſereghez haſonlo rendelt ſereg leven. Az Theſſaliai Ariſtomedeſ-

medesnek az seregnek bal felől valo sarvan az poganok közzúl hus ezer gyalogya vala; Az segitő seregben igen vitez nemzetsegeket helyheztetet vala. Az Kiralt ő magat azon sarvon harczolandot, teste őrizetihez sokot harom ezer valogatot lovas es negyven ezer viadalra rendeltetet gyalog követi vala. Annak utanna az Hyrkaniai es Mediai lovasok. Ezekhez leg közelb az több nemzetsegeknek lovasi job es bal kez felől rendeltettenek vala. Ennek az seregnek, ollyan modon az mint meg mondottuk rendeltetetnek elötte, hat ezer lövöldöző es parittyas ember megyen vala. Azokban az soroſſagokban valahova mehetni vala, azt az hadak be töltöttek vala, es az sarvak innet az hegy felől, tul penig az tenger felől allanak vala. Az Kiralynak feleseget es annyat, es egyeb assonyallatoknak sereget az derek had közze vöttek vala. Sandor az phalanx nevű sereget, melynel az Macedonok közöt semmi erösb nem vala, elől allata. Az hadnak job sarvat Nikanor Parmenionak fia oltalmazza vala; ehez leg közelbek Cœnos, Perdiccas, Meleager, Ptolemæus es Amyntas, kiki mind az maga seregenek vezeri allanak vala. Az bal sarvon, mely az tengerig ér vala, Craterus es Parmenio

Meg csalatkoznak az kik az lovasoknak es gyalogoknak sok seregiben biznak, ha az Isteni hatalomtol nekik jo szerencses kimenetel nem engedtetik.

Sandor az harczra seregeket rendel.

Az regi latot vitezeket elől az helyuek allapattyahoz kepest kel helyheztetni: Mert az helyek gyakorta többet hasznal, hogy sem mint az viteſseg.

menio valának; de Craterusnak meg lőn parancsolva hogy Parmeniohoz halgassón; Az lovasok mind az ket szarvakon helyheztetenek. Az jobb kez felől valo szarvat az Thessaliabeliekkel eggyút az Macedonok, az bal felől valot penig az Peloponnesusbeliek oltalmazzak vala; Ennek az seregnek előtte nialasokkal elegyes leg parittyasoknak sereget helyheztette vala. Az Raczok-is es Cretabeliek az viadalra rendeltetet sokasag előt mennek vala, ők-is kőnyű szerrel valo fegyverekkel leven. De azoknak az kik Dariustol ele küldettetven, az hegynek tetejet be szallottak vala; az Görög orszagbol minap hozattatot Agrianusokat ellenek allata. Parmenionak penig meg parancsolta vala, hogy az menyere lehetne, az seregeket az tenger fele terjeszténe, hogy meszsebb lennenek az hegyektől, mellyeket az poganok el foglaltanak vala. De amazok sem az reajok menőknek ellenek allani, sem az melletek ele menteket kőrnyúl fogni nem merven, kivaltkeppen az parittyasokra valo neztekben meg rettenven el futottanak vala. Ez á dolog az Sandor hadanak az oldalat, mellyet hogy fellyúl úldőztetnek, attol felt vala, batorsagossa teve. Az fegyveresek harmincz ket sorral mennek

nek vala, mert az Boroſſagok az viadalra rendeltetet hadat ſelesben terjedni nemis ſenvedik vala. Laſſan laſſan annak utanna az hegyeknek kebelei tagaſulni, es nagyob közt kezdettenek vala nitni; el annyera hogy nem csak az gyalog mehetne tőb rendekkel, hanem oldalokul az lovag ſereg is környúl öntethetnek.

Immar mind az ket viadalra rendeltetet had elő allot vala, de nilakkal egymaſra nem ernek vala, midőn előbőr-is az Perſak modnelkúl valo es iſonyu kialtaſt tőnek. Az Macedonoktol-is még nagyob adatek viſſa: azon kialtas az hegyeknek teteitől es az nagy berkektől hátra veretven; Mert az környúl allo berkek es kősziklak valamekkora ſozatot veſznek, azont mindenkor meg tőbbittetet zengeſſel adgyak viſſa. Sandor az első ſzázlok előt megyen vala, az ő vitezit ottan ottan kezevel tartoztatvan, hogy az feletteb valo ſietſegnek miatta inkab fel indittatot lelekzettel ne fognanak az hartzhoz. Es midőn az ſeregek körúl nyargalna, kűlőmb kűlőmb beſeddel, az mint kinek-kinek elmejehez illik vala, az vitezeknek ſol vala. Az Macedonokat Europaban anni hadaknak meg győzőit, Aſianak es az Nap kelet vegső birodalminak meg holdoltataſara,

Ha az Kiralyok avagy akarmely vezerek az hatcznak üdejen Sandornak az első ſzazlok elót valo jaraſanak peldajat követnek, gyakrabban mennenek diadalommal haza.

Sandor az ő vitezit az Perſak ellen valo viadalra batorittya.

tasara, nem az ő vezerlesevel inkab mint az magokeval megh indultakat, regi meg regzet vitezsegekre emlekezteti vala. Ők az vilagnak meg szabaditoi leven, es kővetkőzendő údőben az Herculesnek es Liber atyanak hatarit meg jarvan, nem csak az Persakat, hanem minden nemzetsegeket az szolgalatnak igaja ala vetendők volnanak: Bactria es India az Macedonoke lenne. Azok az mikre most neznenek, igen kicsidek volnanak, de mindenek az győzedelemnek altala kesittetnenek; Nem az Tot orszagi meredek kő szikla kon es Rácz orszagnak kővein valo hasontalan munkajok lenne, hanem az egesz Nap keletnek prędai vitetnenek eleikbe. Az dolog męg szablyara is elig kelne. Mind az egesz maga felelmevel habozo hadat az paisoknak kőzepin valo csucsokkal is el úzhetnek. Annak felette az attya Philep Kiraly neveztetik vala, es az minapiban meg holdoltatot Bæotianak, es abban valo jeles fő varosnak főldig le rontatotnak kepe esekben juttatik vala, hun az Granicus folyo vizet, hun anni vagy ostrommal meg vetetet, vagy húsege ala fogadot varosokat, es mindeneket, az mik hatok meget meg győzettenek, es labok ala vettettenek ele szamlal vala. Minekutanna az Gőrőgők-

Az elebbi győzedelmeknek emlekezeti az harcznak előtte igen hasznos es hathato.

rőgökhöz ment vala, emlekezteti vala őket hogy azoktol az nemzetſegektől vitettenek volna hadak Görög orſagra, elősör Dariuſnak, annak-utanna Xerxeſnek fel fuvalkodaſaval, kik az vizet-is es az földet ugy el puſtitanak, hogy ſem az kutaknak vizeit, ſem az ſokot eledeleket meg nem hadnak. Annak utanna az Iſteneknek romlaſokkal es tűzekkel el tőröltetet templomit, azoknak oſtrommal meg vetetet varoſokat, az emberi es Iſteni igaſſagnak meg ſegetet ſővetſegit ele beſelli vala; Az Totokkal penig es az Raczokkal, kik ragadomannyal ſoktanak elni, az ellenſegnek arannyal es barſonnyal tűndőklő, es prædat, nem fegyvert viſelő hadat nezeti vala; mennenek el, es az felenk aſſonyallatoktol, ferfiak leven, az aranyat vonnak el, az ő havaſoknak darabos tetejeket es az kopaz es ſűntelen hideggel keménykedő hegyeket, az Perſaknak gazdag mezejeken es ſanto földeken valtanak el.

Immar egy nil löveſnyere erkeztenek vala, midőn az Perſaknak lovaſi kegyetlenűl az ellenſegnek bal ſarvara vitetenek: Mert Darius lovag hartzot kivan vala tenni, az phalanx ſereget az Macedoniai hadnak erejenek aránzvan lenni. Es immar az San-

Az Darius es Sandot hadai hartzolnak.

az Sandor hadanak az jobb ſarvais környúl vetetik vala; Mely dolgot minekutanna az Macedo meglata, ſarnyul valo ket lovag ſeregnek meg parancsolvan, hogy az hegynek teteje fele allyó, az többit az harcznak közepire hamarſaggal altal vive. Annakutanna az Theſſaliai lovaſokat az harczrol el vonvan, azoknak Capitannyoknak meg parancsola, hogy alattomban az övcinek hatullyokat meg kerúllye, es magat Parmeniohoz kapcsollya, es az mit ő parancsolna, abban ſerényen el jarna. Es immar ők minden felől az Perſak közze elegyedven, magokat vitezúl oltalmazzak vala, de ſúrún leven, es többire egymaſſal öſſve erven, az dardakat nem razhattyák vala. Mihelt ki lőttetnek vala, azonokra öſſve menven, meg kötőlődzenek vala, es könyú ſ-hiaba valo löveſſel az ellenſegre keves, de az földre artalomnelkúl több hul vala bennek. Azokaert ſemtől ſembe kenzerittetven harczolni, hamarſaggal ſablyakat vonanak; Annak utanna nagy verontas lőn; Mert az ket had ugy öſſve ér vala, hogy az fegyverekkel az fegyvereket vernek, es az ſablyakat egymas orczajara igazitanak; ſem felenknek ſem tunyanak nem volt akkor ſabad hivalkodni; Labokat öſſve viven, mintha eggyenkent vinanak

vinanak egy maſſal, azon nyomban allanak vala, miglen helt magoknak győzedelemmel ſzerzenenek. Azert vegtere akkor lepnek vala eleb, mikor az ellenſeget le vagtak vala; De azokat meg fáradaſokban uyjab ellenſeg eri vala, es az meg ſebesſittettek (az mint egyebkor ſoktanak) az viadalbol ki nem mehetnek vala; holot elől raytok az ellenſeg volna, hatul az magok felei izgatnak őket. Sandor nem hadi vezernek jar vala el inkab tiztiben mint viteznek, az Kiralynak le vagaſabol dicsiretes fő ekeſſeget kivanvan maganak, Mert Darius az ſzekerben magoſſan latſik vala, mind az őveinek magok oltalmazaſokra, ſ-mind az ellenſegnek az úldőzeſre felette nagy ingerlője leven. Annakokaert az ő attyafia Oxatres, midőn Sandort rea menni latna, az lovaſokat, kiknek előttők jarojok vala, az Kiraly ſzekerenek eleiben allata, fegyverrel es teſtenek erejevel az többit ſokkal fellyúl haladvan, batorſaggal penig es kegyeſſeggel, igen fő es dicsiretes leven. Bizonyara azon az harczon lőn hires neves, nemellyeket magok gondolatlanul raytok levőket le vaga, nemellyeket meg futamtata. Az Macedonok penig, miert hogy az Kiraly kőrnyúl valanak, egymas biſta-

Sándor mind vezernek ſ-mind bot alat levő viteznek tiſztit egyſzerſmind viſeli.

Edes es becsületes dolog az fejedelemert es az hazajert halaltszenvedni,

bistatasabol szúvet veven, ő magaval eggyút az lovasoknak seregere rohananak; Akkor penig az embereknek le omlasa az romlashoz hasonlo vala. Az Darius sekere kőrnyúl jeles fő vezerek hevernek vala, az Kiralynak semei előt vitezi halallal meg halvan; mindnyajan arczal ala borulva valanak, az mikeppen harczolva ele estenek vala, testeknek arczul valo reszein meg sebesedven; Ezek kőzőt Aticies, Trountes, es Sathaces Ægyptomnak fejedelme, nagy hadaknak előttők jaroi ismertetnek vala. Ezek kőrúl gyalogoknak es lovasoknak alab valo sokasaga sűrún hever vala. Az Macedonokban is noha nem sokan, de mind azon altal igen kes serenysegű vitezek vagatanak le, kik kőzőt Sandornak az job czombja csak elig sablyaval meg sertetek. Es immar az lovak, mellyek Dariust vonsak vala, kopiakkal altal őklőldőztetven, es az faydalomnak miatta meg busulvan, az igat razni, es az Kiralt az sekerből ki dőteni kezdettek vala; midőn ő attol felven, hogy az ellensegnek kezeben elevenen jutna, le ugrek, es az lora, mely az vegre hordostatik vala, fel tetetek, az birodalomnak jeleit is, hogy futasat ki ne jelentenek, rutul el hanyvan.

Darius az harczon meg győzettetven el fut. Az fő vezerek, mint it Dariusnak el futasa, az alatta valo hadnak veszc-

veſzedelmet hoz; Az mint mi üdönkbenis egy nehany Erdeli fejedelmeknek el futaſok hozot, tudni illik, az bodog emlekezetü felſeges Bathori Andras Cardinalnak Szebentöl, kiugyan futaſaban Iſtentelen kezetöl meg ölet: Bathori Sigmondnak Goroſzlotol, es Bathori Gabornak az Barcza mezejeröl. Mind ezekböl az tüz es fegyver miat, mely nagy romlaſa következet legyen hazánknak, meg moſtani allapattya-is meg mutattya.

Annak utanna az többi feltekben el ſelledenek, es az hova kinek kinek az el ſaladaſra ut adatik vala, ki űtenek, el hanyvan fegyvereket, mellyeket egy keves űdövel annak előtte teſteknek oltalmazaſokra fel vőttenek vala; El annyera az felelem még az maga ſegitſegetöl is retteg. Az Parmeniotol küldetet lovag ſereg az futokon raytok vala, es tőrtinet ſerint mind azokat az futas az hadnak arra az ſarvara vitte vala; De az job ſarvon az Perſak az Theſſaliai lovaſokat felette izgattyak vala, es immar egy ſarnyul valo lovag ſereg az rohanaſſal el tapottatot vala, midőn az Theſſaliajak az lovakat hamar környúl nyargalvan, es alattomban el ſeledven, az harczra iſmet viſſa jövenek, es az győzedelemhez valo biztokban rendnelkül el ſelledet poganokat felette nagy öldökleſſel le vagak. Az Perſaknak egyarant mind lovok ſ-mind lovaſok, az lannakbol valo ſerſamoknak ſok voltatol nehezek leven, az menő ſereget, melyben kivalt-

Az Perſaknak rendnelkül valo kemeny rohanoſokat veſzedelem követi Semmi penig az hadakozoknak nem haſznosb, mint az rend tartas.

keppen gyorſaſag kevantatik, nehezen logadoztattyak vala. Mert az Theſſaliabeliek magok lovaiknak környúl valo nyargalaſaban ſokakat meg előztenek vala. Ezillyen jo ſerencses viadal minekutanna hirre adatek, Sandor annak előtte az poganokat kergetni nem merven, immar mind ket felől győzedelmes leven, az futokon raytok kezde lenni. Az Kiralt ezer lovaſnal tőb nem követi vala, midőn az ellenſegnek felette nagy ſokſaga hullana el. De akar az győzedelemben, ſ akar az futasban az hadakat, kicsoda ſzamlallya meg? Azert ollyan keves vitezektől, mint az barmok ugy haytatnak vala, es azon felelem, mely őket az futaſra kenſeriti vala, futaſokban kefedelmeſteti vala. De az Gőrőgők kik az Darius partyan allottak vala, Amyntas Capitannyokkal egyetemben (ez Sandornak hadi Vezere volt, moſt pribek) az tőbbitől el ſakaſtatvan, bizonyara nem igen haſonlok leven az futokhoz, el ſaladtanak vala. Az poganok ſokkal kűlőmb futaſt inditanak, nemellyek az hun Perſiaba altal ut viſen vala, arra foganak, nemellyek kerűlettel az meredek kőſiklakra, es az hegyeknek reytek berkeibe menenek, valami keveſen az Darius taboraba-is. De immar abbanis minden

den gazdagsaggal bővölködőbe az győzedelmes ellenség bele ment vala. Az aranynak es ezűstnek felette sok voltat, nem hadnak hanem bujasagnak kesűletit az vitezek el ragadoztak vala. Es midőn többet többet kapnanak, az utak szerinszerte alab valo portekakkal be terittettenek vala, mellyeket jobbakkal őszve vetven az fősvenyseg meg utalt vala. Es immar az asszonyallatokra jutottanak vala, kiknek mennel kedvesb ekessegik vadnak, annal nagyob erősakkal vonattatnak vala le rollok. Meg az testeknek-is penig az erősak es az bujasag nem kedvez vala; Mindenek jaygatassal es bodulassal, az mint kinek kinek allapattya vala, az tabort meg töltöttek vala, es az veselynek minden fele kepe jelen vala, holot az győzedelmes hadnak kegyetlensege es feletteb valo szabadsaga, minden rendbeliek es udőbeliek kőzőt nyargalna. Akkor penig az erőtlen szerencsenek kepe meg nezethetet, midőn azok az kik akkor Dariusnak satort ekesitettenek vala, minden pompaval es gazdagsaggal fel kesittetettet, ugyan azonokat Sandornak mintha regi uroknak ugy tartyak vala; Mert csak azt hattak vameg illetetlen az vitezek; Eleitől fogva ollyan sokasok leven, hogy az győzedelmest

Az Sandor vitezi az Darius taborat fel verik, es gazdagsaggal töltőznek:

Az emberek allapattyanak illyen valtozasi vadnak, hogy az jo szerencseből gonosz es az gonoszbol jo szarmazzek.

Dariuſnak az annya feleſege, es gyermeki foglya eſnek

meſt az meg győzettetet Kiralynak ſatoraba fogadnak. De az foglya eſet aſſonyallatok Dariuſnak annya es feleſege, mindeneknek ſemeket es elmejeket magokra forditottak vala. Az annya nem csak Kirali felſeggel hanem údővelis becsületes leven, az feleſege penig meg abban az allapatban is termetenek meg nem ferteztetet ſepſegevel, őleben vőtte vala az fiat, ki még eletenek hatodik eſtendejet meg nem haladvan, ollyan nagy hatalomnak, mellyet az attya egy keves údővel annak előtte el veſtet vala, remenſegere ſűletet vala. Az ven ſűle annyoknak őleben penig ket meg nőt ſűzek valanak; nem csak az magok, hanem annak keſerűſegevel is meg epedtek leven. Ő környüle fő fő nemzetes aſſonyallatoknak igen nagy ſokſaga allapadot vala meg, meg ſaggattatot hajokkal, es haſogattatot ruhaval, az elebbi meltoſagrol meg nem emlekezven, annak előtte Kiralyneknak es aſſonyoknak, igaz nevezetekkel, de akkor immar kűlőmbel hivan őket. Azok az magok nyomoruſagokrol el feletkezven, azon tudakoznak vala, hogy Darius az hadnak mellik ſzarvan allot volna, az harcznak micsoda ſerencseje ſőt volna; Tagadgyak vala magokat foglyoknak lenni, ha

ni, ha az Kiraly elne; de ő az lovat ottan ottan megh valtoztatvan mesze futot vala. Az harczon penig az Perſiai gyalogokban ſaz ezer vagattatek le, az lovaſokban penig tiz ezer ölettetek megh; De az Sandor reſzeről őt ſaz negy ſebeſedek meg, az gyalogiban csak harom ſaz es kettő vese el, az lovaſiban mas fel ſaz ölletek meg; Illyen keves karvallaſſal lőn az felette nagy győzedelem.

Dariuſnak es, Sandornak az harczon meni vitezi veſzteneklegyen el.

Az Kiraly Dariuſt ſokaig valo ůſteben el faradvan, minekutanna az etzaka-is közelget vala, es el erő remenſege nem vala, az taborba, mely az ő vitezitől egy keves ůdővel annak előtte meg vetetet vala, erkezek; Annakutanna az baratit, az kikhez leginkab ſokot vala, lakodalomba hivata; mert az czombianak csak fellyůl meg ſertetet bőre az lakodalomban valo leteltől nem tartoztattya vala; Midőn hirtelen az közelben valo ſatorbol az pogan orditaſſal es ſiraſſal meg elegittetet keſerves kialtas, az lakozokat meg rettente; Az ſeregis, mely az Kiraly ſatoranal vigyaz vala, attol felven, hogy nagyob tamadaſnak kezdeti volna, fegyverkezni kezdet vala. Az hirtelen valo meg remůleſnek oka ez volt, hogy Dariuſnak az annya es feleſege az fő fő fogoly aſſonyallatokkal eggyůt az

Diodorus fő hiſtorienſ-is Sandornak harom ſzaz gyalogyat irja le vagatornak lenni, Glareanuſ-is azont bizonittya.

Az taborban hirtelen valo remůles adatik.

Az megnyomorodot elmek, akar mi hireknek kivalkeppen

hamisſaknak elhütelere felette haylandok.

Kiralt, kit meg ölettetetnek lenni hiſnek vala, felette nagy ohaytaſſal es jaigataſſal ſirattyak vala; Mert egy az herelt rabok közzül, ki történet ſerint azoknak ſatorok előt megh allapadot vala, az felső ruhat, mellyet Darius (az mint felölle nem regen ſollank) hogy öltözetiben megh ne iſmertetnek, el vetet vala, annak kezeiben, az ki azt talalvan viſi vala, megiſmere, es azt az megh ölettetet Dariuſrol velven le vonattatotnak lenni, az ő halalanak hamis hiret vitte vala. Sandor az aſſonyallatoknak ebbeli meg csalatkozaſokat megh ertven, azt mondgyak hogy Dariuſnak ſerenczetlenſegen es azoknak kegyeſſegeken könyveit hullatta; Es előſőr Mithreneſnek, ki Sardis varoſt el arulta vala, miert hogy az Perſiai nyelvet tudgya vala, megh parancsola, hogy azoknak vigaſztalaſokra menne; Annak utanna attol tartvan, hogy arulo leven az fogoly aſſony allatoknak haragjokat es banattyokat nehezitene, az maga barſonyos ſolgai közzül Leonatuſt kűlde hozzajok, meg parancsolvan neki, hogy erteſekre adna, hogy ők meg csalatkozasbol ſirnanak, mert Darius elne; Leonatus azert keves fegyver hordozokkal eggyűt az ſatorhoz, melyben az fogoly aſſonyok valanak

Sandor az ellenſegit ſiraattya.

Kirali dolog az merteklecteſſeg es kegyelmeſſeg, mely az megnyomorodottaknak vigaſztalaſſal es ſegitſeggel tud lenni.

nak, erkezek, es megizene, hogy ő az Kiralytol küldetet volna. De azok az kik az ſator előt valanak, miheit az fegyvereſeket meg latak, azt velven hog az aſſonyok felől veſzedelmes vegezes volna, az ſatorba futamanak, azt kialtvan, hogy az utolſo orajok el jőt volna, es el küldettenek volna, az kik az fogoly aſſonyokat meg ől. nek. Annakokaert ugy mint, kik ſem tartoſtatni az be menetelről, ſem be ereſteni nē mernek, ſemmi valaſt nē advan, az győzedelmeſnek felőllők valo el ſant akaratyat halgataſſal varjak vala. Leonatus azt az ki őtet be ereſtene ſokaig varvan, minekutanna ſenki ki jüni nem mer vala, az vitezeket az ſator előt hagyvan, az ſatorba be mene. Az aſſonyokat azon dolog-is rettentette vala, hogy be űtőtnek nem be ereſtetetnek lattatik vala lenni. Annakokaert az Darius annya es feleſege Leonatuſnak labaihaz borulvan, könyörgeni kezdenek, hogy minek előtte meg ölettetnenek, engedne meg nekik, hogy Dariuſnak teſtet eleiktől maradot ſokaſok ſerint el temetnek; Az Kiralynak utolſo tiſteſſeget meg advan, keſek volnanak hamar meg halni. Kiknek Leonatus azt monda, hogy Darius elne, es nekik nem csak eletek tartatnek meg, hanem az eleb-

bi meltoſagnak pompajaval kiralyne aſſonyok lennenek. Annakutanna az Darius annya magat fel hagya emeltetni. Maſod nap Sandor nagy gondviſeleſſel el temettetven az vitezeket, az kiknek teſteket meg talalta vala, az Perſak kőzzúl valo fő fő rendeknek is azon tiſteſſeget parancsola tetetni, es az Darius annyanak meg engede, hogy az kiket akarna, eleinek ſokaſa ſerint el temettetne. Azert az Darius annya keves kőſel valo rokonit az jelen valo ſerencsenek allapattyahoz kepeſt parancsola el temettetni, azt itilven magaban, hogy az halottaknak temeteſeben valo pompa, mellyel az Perſak utolſo becsúletet tennenek, irigyſeges dolog lenne; mivel hogy az győzedelmeſek nem gazdagon egettetnenek. Es immar az meg holt teſteknek igazokat meg advan, az fogoly aſſonyokhoz elől el kűlde, kik erteſekre adnak, hogy ő maga menne hozzajok; es az keſerőknek ſereget meg tartoſtatvan, Hephæſtioval az ſatorba be mene. Ez az Kiralynal minden baratinak felette, leg kedvesb vala, velle eggyűt egyenlőképen neveltetet leven minden titkainak kőzőſe vala, az Kiralt ha miről meg kellene inteniis, nalanal tőbnek arra ſabadſaga nem vala; mellyel mindazonaltal ugy el vala, hogy

Sandor az maga le vagatot ellenſegiben is el temettet.

Az egetes akkori ſzokas ſzerint, temetes gyanant ſzokot vala leni.

Sandor az fogoly aſzſzonyoknak latogataſokra megyen:

Hephæſtio Sandornak felette kedves barattya.

hogy az Kiralytol lattatnek inkab meg engedtetetnek lenni, hogy ſem mint ő tőle kevantatotnak. Es mikeppen hogy az Kirallyal egy ůdejů vala, azonkeppen teſtenek termetevel fellyůl haladgya vala. Azert az Kiralyne aſſonyok őtet velven az Kiralynak lenni, az ő fokaſok ſerint tiſztelek. Annakutanna az herelt foglyok kőzzůl nemellyek, à Sandor mellik volna, meg mutatvan, Syſigambis az labaihoz borula, azzal mentven tudatlanſagat, hoģ ſoha annak elette őtet nem latta volna; kit az Kiraly kezevel fel emelven, monda: Nem vetkeztel anya, mert ez-is Sandor. Bizonyara hogyha eletenek utolſo vegeig, elmejenek ez mertekleteſſegeben alhatatos lehetet volna, azt hinnem, hogy bodogjab lőt volna, hogy ſem mint lattatot lenni, midőn az Liber atyanak győzedelemert valo dicsiretes pompajat kővetne, az Helleſpontuſtol fogva, mind az Oceanum tengerig minden nemzetſegeken győzedelemmel altal menven; ha meg győzte volna bizonyara az kevelyſeget es haragot győzhetetlen gonoſſagokat; ha az lakodalomban baratinak meg őleſitől magat meg tartoſitatta volna, es az hadakozasban valo jeles vitez ferfiakat vele egyetembe anni nemzetſegeknek meg hol-

Dicsiretes dologaz mikor az Kiraly az feslet elet ből, szep maga viseleſre vdgya magat, az mint Sandor cselekedek.

doltatoit tőrvenynelkúl felt volna megh ölni; De męg az jo ſerencse az ő elmejeben fellyúl magat nem őntötte vala. Annakokaert az ki az jo ſerencsenek kezdetit ollyan mertekleteſen es okoſon ſenvede, vegezetre annak nagy voltat be nem foga. Akkor bizonyara magat ugy viſele, hogy minden előtte valo Kiralyokat, mind mertekleteſſeggel, ſ-mind kegyelmeſſeggel, meggyőzne. Az ſep abrazatu ſűzeket es Kiralyne aſſonyokat oly ſentűl tarta, mintha azon anyatol ſarmaſtanak volna az kitől ő maga. Azon Dariuſnak feleſeget, kit ſenki ő údejebeli teſtenek ſepſegevel fellyúl nem haladot, ő maga el annyera nem ferteſtete meg, hogy felette nagy gondviſeleſe lőt legyen, hogy az fogoly aſſonyoknak teſteket valaki meg ne gyalazna; Mindennemű ekes őltőzeteket az aſſonyoknak megadata, es az bizodalomtol meg valva, az elebbi meltoſagoknak pompajabol ſemmi fogyatkozaſok nem lőn. Annakokaert Syſigambis monda; Kiraly meg erdemled, hogy teneked azokat az jokat kevannyuk, az miket az mi Dariuſunknak regen kőnyőrgeſűnkben kevantunk, es (az mint latom) melto vagy rea, ki illyen nagy Kiralt nem csak bodogſaggal, hanem igaſſaggal-is fellyúl

Az mertekleteſſeg kegyelmeſſeg, es bőkezűſeg illik az fejedelmekhez, es az kik egyebeket meg győznek, magokat-is meg kel győzniek.

Az Darius annyanak Syſigambiſnak Sandor előt maga ſzemelienek allapattyahoz illendő oratioja.

haladtal.

haladtal. Te bizonyara engemet anyadnak es kiralnenak hiß, de en magamat te ßolgalodnak vallom lenni; mind az el mult ßerencsenek felßeges voltat be fogom, ſ mind az jelen valonak terhet el ßenvedhetem; Te raytad al, az meni hatalmod raytunk leend, ha azt kegyelmeſſeggel akarode inkab, hogy ſem mind kegyetlenſeggel meg bizonitani. Az Kiraly parancsola nekik, hogy jo remenſegbe legyenek, Annakutanna Dariuſnak áfiat az maga nyakahoz vive, ki az tőle előßőr akkor lattatot Kiralynak tekintetitől meg nem rettenven, kezeivel őtet nyakon ölelé. Az Kiraly annakokáert az gyermeknek alhatoſſagaval fel indittatvan, Hephæſtiora tekintven, monda, mely igen akarnam, hogyha ebben az indulatban Dariuſnak valami jutot volna. Az ſatorbol annakutanna ki menvé, minekutanna az Pyramus folyo viznek az partyan, Iupiternek, Herculeſnek es Minervanak harom oltart ſzentele, Syriaba mene, Parmeniot Damaſcusba, az hun az Kiralynak kintſe vala, előlel küldven.

Igen akarnam) az az, kevannam azt, hogy Darius engemet haſonlo ſzeretettel fogadna, kit ha cselekednek, immar nekem regen meg holdolt volna, es az en kegyelmeſſegemet vőtte volna.

Es midőn meg ertette volna, hogy az Darius tiſttartoja elől ment volna, attul felven, hog az őveinek keves voltok ſemminek alittatnek, azt vegeze, hogy tőb nepet hi-

pet hivaſſon. De tőrtenet ſerint az tőle elől küldetet kémekre egy Mardus nevű ember akada, ki Parmeniohoz vitetven, az Damaſcuſi Capitántol Sandornak küldetet levelet neki ada, es azt beſzedeben hozza teve, hogy ő abban ketſeges nem volna, hogy az Kiralynak minden hazi eő-kőzit kéntſevel eggyűt kezebe adna. Parmenio Marduſt őrizet alat tartatni parantſolvan, az levelet fel nita, melyben az vala meg irva, hogy Sandor az ő hadviſelől kőzzűl valakit keves haddal hamar küldene. Azert az dolgot meg ertven, Marduſt, keſereket advan melleje, az arulohoz viſſa bocsata: ki az őrizőknek kezekből el ſaladvan, virrattanak előtte Damaſcusba be mene. Ez dolog Parmenionak, ki leſtől fęl vala, elmejet meg haboritotta vala, es az iſmeretlen utra kalauznelkűl indulni nem męr vala: mindazonaltal az ő Kirallyanak jo ſerentſejehez bizvan, parancſol embereket, kik az utban kalauzok lennenek, parancsola hogy fogjanak; kiket hamar talalvan, negyed napra az varoshoz erkezek, immar az varosnak tiſztartoja attol fęlven, hogy neki hitele nem volt volna. Annakokaert az varoſnak erőſſegehez, mint ha keveſet biznek, nap kelet előt az Kiralynak kintſet, mellyet az Perſak

Parmenio Damaſcusban levő ſok ſzep gazdag ſagat es fő ſzemelyeket, ugyan az benne valo Capitan, Sandornak el arullya.

Geza-

Gazanak hinak, felette ſep draga marhakkal eggyût ki vitetni parancsola, futamaſt tettetven hogy már, de bizonyara azert cselekedi vala, hogy az ellenſegnek prædat vinne. Ötet az varosbol valo ki menetelében ſok ezer ferfiu es aſſonyallat kôveti vala, mely ſokaſagon mindenek meltan ſanakodnanak, azon az emberen kûvûl, az kinek hûſegere bizattatot vala; Mert hogy az arulonak mentôl nagyob jutalma lenne, az ellenſegnek minden kintſel kedvesb prædat meſterkedik vala adni, ugy mint fô fô nemzetes embereket, Darius vezerinek feleſegit es gyermekit: Ezeken kûvûl az Görög varoſoknak kôvetit, kiket Darius, mint igen batorſagos varban, ez arulonak kezeben hagyot vala. Az Perſak azokat az kik az vállokon terheket hordoznak, Gangabaknak hiak. Ezek midôn az hideget el nem ſenvedhetnek, mivelhogy az ſelvez-is hirtelenſeggel havat ôntôt vala ki, es az fôld meg fagyot vala; akkor az ôſvé kôtôſtetet ruhakat, mellyeket az kintſel eggyût hordoznak vala, arannyal es barſony feſtekkel tündöklôket reajok vevek, ſenki ôket ellenzeni nem merven, holot az Kiralynak pokol ſerencseje, meg az ala valo embereknek-is ô ellene ſabadſagot adna. Annakokaert

nakokaert Parmenionak semminek nem alitando sokasagnak kepet tettetek, ki az alatta valoit, mint valami derek harczra keves sokkal valoba meg biztatvan, parancsola hogy az lovokat meg sarkantjuzzak, es sebes rohanassal az ellensegre mennyenek. De azok az kik az terheket hordozzak vala, azokat el hanyvan, feltekben meg futamodanak: az fegyveresek-is, az kik azok utan mennek vala, azon felelemnek miatta fegyvereket hanni kezdek, es ismert ki terő helyekre kezdenek menni. Az Capitan azt tettetven, mint hő maga-is meg jedet volna, mindeneket megremitet vala; Az Kirali gazdagsagok mind az egesz mezőkön hevernek vala, amaz kincs mely az vitezeknek felette nagy soldgyokra kezittetet vala, anni fő fő embereknek es tekintetes asszonyallatoknak ekes öltőzetek, arany edenyek, arany szabolak, Kirali dicsőseggel meg ekesitteter satorok, az őveiktől el hagyattatot szekerek-is, felette nagy gazdasaggal tellyesek. Ez dolognak kepe meg az prędalok-nal-is somoru vala, ha vala mi telhetetlensegeket kesedelmeztetne; Mert anni estendőktől fogva gyűtetet csodalatos es az el hűtelt fellyűl halado gazdagsagban, nemellyek akkor az faknak tőrsekiről szakadozva

Az prędaloknak szokatlan es iszonyu telhetetlensegek.

kadozva, nemellyek az ſarban keveredtettek ſedetnek vala ki; az prædaloknak kezei az prædara elegſegeſek nem valanak: Es immar azokra-is az kik elöſör el futottanak vala, reajok erkeztenek vala: Sok aſſonyallatok magokkal apro gyermekeket vonvan, mennek vala; kik közöt Ochuſnak (ki Dariuſnak elöttte regnalt vala) harom hajadon leani valanak, kik az atyai meltoſagbol, az birodalomnak valtozaſaval, noha még regen vettettenek vala ki, de akkor azoknak ſorſokat az pokol ſerencſe kegyetlenböl ſullyoſita. Azon ſeregben volt azon Ochuſnak-is feleſege es Oxatreſnek (ez Dariuſnak ötſe vala) leanya, es Artabazuſnak az barſonyos urak közöt föbbiknek feleſege es fia, kinek neve Ilioneus volt. Farnabazuſnakis, kinek az Kiraly az tenger mellyeki tartomanyon leg nagyob hatalmot adot vala, feleſege fiaval egyetemben el fogatek: Mentornak harom leanya, es az fö vezérnek Memnonnak feleſege es fia, es elig volt oly barſonyos Ur, kinek haza-nepe ez nagy veſedelemböl reſetlenne maradot volna. Az Lacedæmon es Athenæ varoſbeliek-is, kik az ſövetſegnek hütit meg ſegven, az Perſakhoz állottanak vala, Ariſtogiton, Dropides, es Iphicrates, az Athenas

Fö fö aſzſzonyallatoknak fogſagokban valo keſerves allapatyok.

Athenas varosbeliek kőzőt nemzetseggel es hirrel nevel felette nevezetesek. Lacedæmonbelick Perisippus, es Onomastorides Omajussal, es Callicratidessel eggyűt, azok-is hazajokban nevezetes nemes szemelyek. Az vert penz (mely ot talaltatek) summa szerint, ket ezer hat szaz talentom lőn; Az ezűstnek summaja őt szaz talentomot könnyen tetten vala. Annak felette harmincz ezer ember fogatek el het ezer loval eggyűt, mellyek az hatokon terheket hardoznak vala. De ime az Istenek illyen nagy gazdagsagnak el arulojat halalnak melto bűntetesevel hamar meg verek; Mert eggik az arultatasban valo tarsai kőzzűl, azt hiszem, hogy az Kiralynak karvallasat męg abban az allapatban-is szanta, az meg ölettetet arulonak az fejet Dariusnak vive, mely dolog az el arultatot Kiralynak alkolmatos vigasztalasara lőn; Mierthogy ellensegen-is bosszut allot vala, azt-is lattya vala, hogy az ő Kirali felsegenek emlekezeti męg mindenecknek szűvekben el nem fogyot volna.

Hat szaz talentom vagyon az kelebben nyomtattatot kőnyvekben, de az elebbiekben hatvan.

Tezen penig ket ezer hat szaz talentő tizen ötzőt valo szaz es hatvan ezer magyar aranyat.

Az őt szaz talentom ezüst teszen harom szaz hetven őt ezer tallert.

QVIN-

QVINTUS CURTIUS nak az Nagy Sandornak Macedonok Kiralyanak viselt dolgairol.

NEGYEDIK KÖNYVE.

Dariusnak ollyan nagy Kiralynak es anni nemzetek uranak Sandor elöl valo futasa.

DArius egy keves üdövel annak elötte ollyan nagy hadnak Kirallya, ki triumphalonak inkab, hogy sem mint harczolonak sokasa szerint, szekerben magossan ülven ment vala az viadalra; immar az üres es nagy pusztasaggal kietlen helyeken fut vala, mellyeket az elöt csak nem megh szamlalhatatlan seregekkel megh töltöt vala. Az Kiraly utan kevesen mennek vala; mert ugyan arra az felre nemis rendeltek vala mindnyajan az futast, es az lovak el alvan, azoknak futasokkal, mellyeket az Kiraly gyakorta meg valtoztat vala, el nem erkezhetnek vala. Annakutanna Unchæ nevü varosba erkezek, az hun ötet negy ezer Görög be fogada, kikkel az Euphrates fele siete, azt hiven vegre is öveje leendönek lenni, az mit hamarsagaval eleb kaphatot volna. Sandor penig Parmeniot, kinek kezeher

Damascusnal az préda jutot vala, meg parancsolvan neki, hogy azon prédat es foglyokat sorgalmatos őrizet alat tartassa, Syrianak, mellyet Cælenek hinak, tisztartojaua teve. Az raytok valo birodalmot, az Syriabelick, az hadnak veszelivel meg elegge meg nem enyhittettek leven, semminek tartyak vala, de hamarsaggal megh holdoltattatvan, engedelmessen az parancsolathoz tartak magokat. Az Aradus nevű szigetis az Kiralynak megadatek; mind azon altal az tenger mellyeki tartománt es többeket az tengertől még távulban valokat-is, annak az szigetnek kirallya Strato birja vala, kit hűsege ala veven, az tabort Marathon nevű varosra vive; ot ő neki az Darius levele megadatek, mellyen hogy kevelyen irattattot vala, igen meg haborodek; kivaltkepen azon busula, hogy Darius maganak kirali tituluſt irt vala, de Sandornak nevehez azont hozza nem irta vala; kivannya vala penig inkab túle, hogy sem mint keri vala őtet, hogy annyi kintset, valamenit az egesz Macedonia be fogna, el veven az annyat, feleseget es gyermekit neki megadna, az birodalom felől, ha akarna, igaz harczal vetekednek; hogy ha vegre hasznos tanatsat be vehetne, az attyatol maradot orszagaval meg elegedven,

Parmenio Syrianak tisztartajava tetetetik.

Darius Sandornak leveletir, ki megollyan nyomorult allapattyaban-is magat kevelyen viseli.

gedven, az mas ember birodalmanak hataribol menne ki, igy tarſa es barattya lenne. Ezekről ő hitet mind adni, ſ mind penig fel venni keß volna. Vißont Sandor valaßt, illyen modon ira: SANDOR KIRALY DARIUSNAK: Amaz Darius, kinek nevet te magadra vőtted, az Gőrőgőket, kik Helleſpontuſnak tartomanyat birjak, es az Gőrőgőknek le telepittetet varoſit az Ioniabelieket minden veßedelemmel pußtitotta; annakutanna nagy haddal az tengeren altal jőt, Macedoniara es Gőrőg orßagra hadat hozvan; Eſmet Xerxes, azon nemzetſegnek Kirallya, az mi oſtromlaſſunkra az kegyetlen poganoknak hadaival reank jőtt, ki hajokon valo harczal megh győzettőtven, Mardoniuſt mindazonaltal Gőrőg orßagban hatta, hogy tavul leteben-is az varoſokat pußtitana, az mezőket egetne: Philepet penig az en atyamat ki nem tudgya azoktol meg őletetnek lenni, az kiket az tű feleitek igen nagy kintſnek remenſegevel unzoltanak? Mert Iſtentelen hadakat inditotok, es noha fegyveretek vagyon, de megis az ellenſegeknek fejekre arultok, az mikeppen te nem regen ezer talentumal ollyan nagy hadnak Kirallya leven, en ream gyilkoſt penzel akartal fogadni. Vißßa verem

Sandor Dariuſnak levelere Kirali modon meg felel.

tehat az hadat nem viſem read. Es az Iſtenek is az igazb úgy melle alvan, Aſianak nagy reſet az en birtokom ala haytottam, te-magadat harczal meg győztelek; es noha neked ſemmit abban az mit kertel vala, nem kel vala tőllem meg nyerned, úgy mint ki az hadbali igaſſagot is en hozzam meg nem tartottad legyen, mind azonaltal ha kőnyőrgő keppen hozzam jősz az anyadat, feleſegedet es gyermekidet, azt fogadom, hog fatznelkúl veſed viſſa tőllem. Mind az győzedelemhez, ſ mind az megh győzettetekhez valo kegyelmeſſeghez ertek: Hogyha magadat reank bizni nē mered, hútőt adunk hog bantaſnelkúl jűhetſz hozzank. Ez utan mikor ennekem irſz, meg emlekezzel, hogy te nem csak Kiralynak, hanem te Kiralyodnak is iry engemet. Ez levelnek el vitelere Therſippus kúldetven, ő maga annak-utanna Phœniciaba ala mene, es Byblon varoſt neki meg adattatottat kezehez veve. Onnat Sidonra mene, mely az csinaloinak regi voltaval es hirevel nevevel igen becsúletes varos vala; Abban Strato regnal vala, Dariuſnak erejevel ſegittetven; De mert hogy az varoſt az alatta valoinak akaratyokbol atta vala meg inkab, hogy ſem mint az magajebol, az orſ.gnak birodalmara

Sidon varos Sandornak meg holdol.

M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

mara meltatlannak lattatek lenni, es Hephæſtiora biza hogy az kit az Sidonbeliek arra az meltoſagra leg meltobnak itilnenek lenni, azt tenne Kirallya. Hephæſtionak valanak barati, az magok felekezetek közöt hires neves iffiak, kiket minekutanna az Kiralyſaggal ſabadda hagyot volna; azt mondak, hogy regi eleiknek ſokaſok ſerint, arra az meltoſagra ſenki fel nem vetetnek, hanem csak az ki Kirali nemből ſármazot volna; Csudalkozvan Hephæſtio elmejeknek nagy voltan, mely azt vetne megh, az min egyebek tűz es fegyver altal is kapdoſnanak, monda nekik; Tű bizonyara joſagtokkal fel magaſztaltak legyetek, kik elſők voltatok annak meg erteſeben, menivel volna nagyub az Kiralyſagot meg utalni, hogy ſem mint fel venni. De adgyatok valakit Kirali nemből valot ele, ki emlekezzek meg arrol hogy ő tőlletek adatot orſagot bir. Amazok penig midőn ſokakat ollyan nagy remenſegen oralkodni latnanak, kik Sandornak minden baratinak, az birodalomra valo feletteb valo kevanſagokban hizelkednek vala, azt vegezek, hogy meltob ſenki nem volna, mint egy nemű nemű Abdolominus, ki hoſſu rokonſag ſerint noha Kirali nemzetſegből valo vala, de az ſegenyſegnek

Az Kirali nemből ſzarmazottak itilteknek meltoknak lenni az Kiralyſagra.

Nagyob dolog az Kirali coronat meg vetni hogy ſem mint fel venni.

Abdolominus nagy ſegenyſegből Kirallya tetik.

nek miatta, az varoſnak hoſtattyaban igen keves haßonnal egy kertet ęl vala; Szegenyſegenek oka, mikeppen tőbbeknekis, az jamborſag vala, es az nappali munkara fúgyelmetes leven, az fegyvereknek ßőrgeſet, mely mind az egeß Aſiat meg rettentette vala, nem hallya vala. Annakutanna azok, az kik felől annak előtte ßoltunk, az Kirali ruhanak ßep czimeres őltőzetivel hirtelenſeggel az kertbe be menenek, mellyet tőrtinet ßerent az haßontalan fúveket ßaggatvan, Abdolominus tißtogat vala. Akkor ő Kirali neúvel údvőzeltetven, azok kőzzúl eggyik monda neki; Ezen az őltőzeten, mellyet az en kezemben latß, ezt az motskoſſagot el kel neked cserelned, moſd meg az ßennyekkel es regi rutſagokkal ondok teſtedet; fogadgy Kirali batorſagot magadban, es arra az becsúletes allapatra melyre melto vagy, ezt az mertekleteſſeget vid ele; es mikor az Kirali ßekben úlendeß, minden alattad valok eletenek es halalanak ura leven, meg laſd hogy erről az allapatrol, az melyben, avagy inkab bizonyara az mellyert az birodalmot veßed, el ne feletkezzel. Abdolominuſnak ez dolog alomhoz haſonlonak tetzik vala; Kerdijs vala neha tőllők, ha eleg eßeſek volnanake, hogy

Az kerteſzbôl Kirallya leendô Abdolonymus elôt valo ſzep oratio.

Az Kiralyſagban magat mint viſellye, igen ſzepen intetik.

őtet

őtet ollyan ſzemtelenúl csufolnak; De minekutanna velekedeſe kőzben, az ſzeny rolla le moſatek, es az barſony feſtekkel es arannyal meg ekeſittetet ruha rea adatek, es ő neki valoſagoſon meg eskúvenek; Immar Kiralyſagaban keſerői ugyan azok leven, az Kirali udvarban erkezek. Ez dolognak hire (az mint ſzokot lenni) minden varoſokat hamar ſaggal be futa; nemellyeknek jo akarattyok nemellyeknek boſzſzonkodaſok mutatodik vala; Mindenek az kik ertekesbek valanak, annak ala valo voltat es ſzegenyſeget Sandornak barati előt karhoſztattyak vala. Az Kiraly őtet mindgyaraſt be ereſztete, es ſokaig ſzemlelven, monda, Teſtednek termete nemzetſegednek hirevel nevevel nem ellenkedik, de kevanom meg tudni az ſzegenyſeget micsoda túreſſel ſzenvetted legyen; Akkor Sandornak Abdolominus monda; Vayha az birodalmot-is azon elmevel ſzenvedhetnem; az en kevanſagomnak ezek az kezek tőttenek eleget, ſemmim nem leven, ſemminelkúl nem ſzűkőlkőttem. Abdolominuſnak ez beſzedeből nagy fő indulatnak jelenſeget veve eſzeben; Annakokaert nem csak az Strato Kiralynak hazi eſzkőzet, hanem męgh az Perſiai prædaban-is neki ſokat

Az minden hato Iſtennek ôrôktôl fogva valo bôlcseſege, az embereket ala veti es fel emeli az mint akarja.

Az jo ſzerencsenek mindenkor irigye vagyon.

parancsola adatni; az varoshoz tartozo tartomant-is birodalma ala vete. Azonkőzben Amyntas, kit mondottunk hogy Sandortol az Perſakhoz ſőkőt, negy ezer Gőrőggel kik őtet az harczrol kővettek, futtaban Tripolyban erkezek. Onnat, az vitezeket hajokban ſzallitvan Cyprusba altal kele; Es midőn azt velne, hogy az dolgoknak abbali allapattyaban, kinek kinek az lenne az őve, az mit el foglalna, mintha bizonyos igaſſaggal birta volna, magaban azt vegeze, hogy Ægyptomba mennyen, mind az ket Kiralynak ellenſege leven, es mindenkor az ůdőnek ketſeges valtozaſatol fůgven, es az vitezeket ollyan nagy dolognak remenſegere biztatvan, erteſekre ada, hogy Sabaces Egiptomnak tiſttartaja az harczon el veſet volna; Az Perſaknak oltalmok Capitannelkůl-is volna ſ-erőtlen-is volna; az Egiptombeliek, azoknak tiſtartoinak mindenkor gůlőlői leven, őket nē ellenſegek hanē tarſok gyanant tartandanak. Az ketelenſeg minden dolgokat megh probalni kenſerit vala; mert mikor az első remenſeget az ſerencse meg fogyatkoſtattya, az jővendők az jelen valoknal jobbaknak lattatnak lenni. Annakokaert fel kialtanak hogy az hova nekitetzenek, vinne őket.

Az pribek Amyntaſnak vakmerő tamasza.

Es ő

Es ő magaban azt itilven, hogy az vitezeknek batorſagokkal addig kellene elni, az mig az remenſegtől viſeltetnenek, az Peluſium varoſnak kapujara be hata, azt tettetven hogy Dariuſtol küldetet volna el elől. Annakokaert Peluſiumot meg veven, Memphiſre az hadat eleb vive, kinek hirere az Egiptomiak, ugy mint tökelletlen nemzetſeg, es az part-ûteſre hogy ſem mint az dolgoknak viſeleſere alkolmatosb kiki mind az magok faluibol es varoſibol azon dologra öſſve futanak, az Perſak oltalminak el törleſere; kik noha meg rettentenek vala, mindazonaltal Egiptomnak megh tartaſaban ketſegben nem eſenek; De Amyntas őket viadallal meg győzettetteket az varosban be ûze, es tabort jartatvan, az győzedelmes vitezeket az mezőknek puſtitaſara ki vive, es mint ha minden dolgok jol volnanak, mindenek ellenſegnek ſokaſa ſerint haytogattatnak vala. Annakokaert Mazeces noha eſzebe vőtte vala, hogy az maga alatta valoinak ſűvők az ſerencsetlen harczal meg rettentenek; mindazonaltal az el ſelletteket, es az győzedelemből valo bizodalmokban magok gondolatlanul jarokat mutogatvan, rea bira őket, hogy ne ketelkednenek az varosbol ki ûtni, es

az el veſet marhakat viſſza nyerni. Azá tanats nem okoſſaggal volt eſesb, mint ki menetellel jo ſerentſesb; Mind eggyig magaval az Capitannal eggyût megh ôletenek. Amyntas mind az ket Kiralynak ezzel az bûnteteſſel fizetę meg, nem leven hiveb annak az kihez ſôkôt vala, mint amannak az kit el hagyot vala. Dariuſnak had-viſolôi, kik Iſſuſnal az harczon megh marattanak vala, mind az egeſ ſereggel mely ôket futtokban kôvette vala, az Cappadociai es Paphlagoniai ifiuſagot-is mellejek veven, Lydiat viſſza venni proballyak vala. Antigonus Sandornak hadi vezere, Lydianak fô tiſttartoja vala, ki noha az oltalmokbol az vitezekben az Kiralyhoz ſokat el bocsatot vala; mind-azon altal az poganokat ſemmintek tartvan, az ô alatta valoit harczra ki vive; Ot-is mind az ket felnek azon ſerencseje volt: kûlômb kûlômb tartomanyban harom rendbeli harczot teven, az Perſak meg veretteteneк. Azon ûdôben az Macedoniabelieknek Gôrôg orſagbol ki hivattatot hajos hada, Ariſtomeneſt, ki az Helleſpontus tartomanyanak viſſza valo vetelere Dariuſtol kûldetet vala, hajoit el fogvan, vagy el meritven, megh gyôze. Annakutanna Pharnabazus az Perſiai hajos hadnak Capitannya

Az pribekek vegtere nyomorultul veſznek el: noha valameni üdeig batran ôrvendeznek.

Sandor dolgainak kûlômb kûlômb helyeken jo ſzerencses ki menetele.

pitannya az Miletus varosbelieken penzt veven, es az Chius varosban oltalmot fallitvan, faz hajoval Andrusba, es onnat Siphnusba mene; Ö-is az fügeteket oltalmokkal el foglala, es penz vetellel bünteté. Az hadnak nagy volta, mely Europanak es Asianak nagy gazdag Kiralitol, az egesz vilagnak el foglalasanak remenfegevel viseltetik vala, Görög orfagnak is es Cretanak fegyveret fel inditotta vala. Agis az Lacedæmonbelieknek Kirallya, nyolcz ezer Görögöt, kik Ciliciabol el faladvan hajokban vifzfza mentenek vala, egybe gyütven, Antipaternek Macedonianak tiftartojanak ellene hadat kefit vala. Az Cretabeliek hol emez s-hol amaz partot követven, neha az Spartabelieknek, es neha az Macedonoknak oltalom feregitöl foglaltatnak vala el De azok közöt aprob viadalok voltanak, az egy harczra, melyböl az többi függenek vala, nezven az fzerencse.

Immar az egesz Syria, immar Phœniciais Tyruftol meg válva, az Macedonoke vala, es az Kiraly tabora az farazon vala, melytöl az varoft egy keskeny tenger valafztya. Tyrus mind hirevel nevevel, fmind penig nagy voltaval Syrianak es Phœnicianak minden varofi felet emlekezetre

Tyrus világ teremtése után 2698. Christus Urunk születése előtt penig 1269 esztendőbe épittetett.

kézetre melto leven, könnyebben lattatik vala Sandornak frigybeli tarsasagát veendeni, hogy sem mint magan valo uralkodasat szenvedni. Annakokaert az követek ajandekon arany koronat es eleſt az varosbol bőseges gazdalkodassal visnek vala neki. Sandor az ajandekokat mint baratitol el vetette, es az követekkel baratsagoson beszelgetven, azt monda nekik, hogy ő Herculesnek (kit kivaltkeppen az Tyrusbeliek tiszteltenek) aldozni akarna. Az Macedonoknak Kirali azt hinnek, hogy ők eredetet attol az Istentől vennenek; ő penig hogy azt cselekedne, az Isteni felelet altal-is arra intetet volna. Az követek azt felelek, hogy Herculesnek volna az varoson kűvűl temploma, abban az helyben, mellyet ők Palætyrusnak hinak; Ot az Kiraly az Istennek aldozatot jo rendtartassal tehetne. Sandor haragyat, mellyet egyebkepen-is megh nem mertekelhet vala, meg nem tarta; monda annakokaert nekik; Tű az helyhez valo bizodalmatokban, miert hogy sűgetben laktok, ezt az gyalog hadat meg utallyatok, de rővid nap meg mutatom hogy tű az sarazon vadtok. Annakokaert bar megh tudgyatok, hogy en az varosba vagy be megyek, vagy megh oſtromlom. Ezzel az valazzal el bo-

Palætyrus, az az, ő Tyrus, az mint ſoda alab mongya.

Sándor az Tyruſiak varoſokban be nem bocsatyak, kin meg haragſzik.

el bocsattatot kőveteket az barati inteni kezdek, hogy az Kiralt, kit Syria es Phœnicia be fogadot volna, ők is varosokba hadnak be menni; De amazok az helyhez elegge bizvan, azt vegezek, hogy varosoknak meg ßallasat ßenvedgyek, mert az varost az ßaraztol negy futamatni tenger valaßtya el, mely az Africabol fuvo ßelnek felette ellenebe vettetet, az melysegről az partra gyakor habokat ki forgatvan, es az alkotmannak helyhezteteseben, mellyel az Macedonok az ßűgetet az ßarazhoz akarjak vala ragaßtani, semmi inkab mint az à ßel nem ellenkedik vala; mert az engedelmes es csendez tengerben is töltesek elig hanyathatnak; az Afrikabeli ßel penig, mihelt mit őßve hordanak, azt erőßakkal ottan mindgyarast meg ßaggatvan, az tengerben sűllyeßti, es semmi oly erős alkotmany nincsen, mellyet az csinalmanyoknak foglalasin folyo vizek es mikor az ßelnek erősb fuvasa vagyon, az töltesnek tetejere fellyűl őntetettek, fel ne ßaggassanak. Ez akadalyon kűvűl masis ennel nem kisseb vala; Az varosnak kő falait es bastyait az igen mély tenger kőrnyűl allya vala, sem lővő ßerzamok, hanem ha hajokbol meßßűl lővöldőztetnenek, rea nem lőtethetnek, sem laytorak az kő falok-

Az hasznes tanacsot az kevely Tyrusiak meg vetik.

Negy futamatni tenger) nē nagy köz, holot 48. futamatni föld teszß egy magyar mely földet, nyolcz futamatni föld egy olasz mely földet.

kő falokhoz nem tamogattathatnak vala. Az tengerre hanyatlot kőfal az gyalog utat el fogta vala. Az Kiralynak hajoi nem-is valanak, es ha az varoshoz kőzel vinne is, azok ala s-fel levegven lővő ßerßamokkal el úzettethetnek vala. Mely dolgok kőzben nem kicsid dolog az Tyrusiaknak bizodalmokat fel gerjezte; Az Carthagobeliknek kőveti, az minden eßtendőnkent valo aldozatnak tetelere, eleiknek ßokasok ßerint, akkor hozzajok mentenek vala; mert Carthagot az Tyrusiak csinaltak, es ez okon mindenkor ßúleik helyen tißteltettenek. Annakokaert az Pænusok inteni kezdek őket, hogy az meg ßallast bator ßűvel ßenvednek, Carthagobol rővid nap segitsegek jővendő volna. Mert akkori űdőben nagy reß ßerint az Pænusoknak hajoi az tengereket allyak vala; Azert magokat hadra tőkelven az kő falokon es az tornyokon lővő ßerßamokat rendelenek, az varosbeli ifiaknak fegyvereket oßtogatanak, az műves embereket, kikkel az varos bővölkődik vala, mű helyekre oßtak; minden helyek hadi keßúlettel ßőrőgnek csattognak vala; vass kezek-is (azokat harpagoknak hiak) mellyeket az ellensegnek csinalmaniban akaßtananak, horgok es az ő varosoknak oltal.

Carthago varost az Tyrusiak csinaltak.

oltalmazasara talaltatot egyeb eszkőzők jo údejen keßittetnek vala. De midőn az vass, mellyet ki kel vala verni, az kemenczekben be tetetet volna, es az fuvokat hozza fogvan az túzet az fuvassal meg gyutanak, azt mondgyak, hogy ßinte az langalo túz alat vęrnek folyami fakattanak volna; es azt á jelt az Tyrusiak az Macedonoknak felelmekre forditak. Az Macedonok kőzőt is, midőn tőrtinet ßerint egy az vitezekben kenyeret ßegne megh, folyo vęrnek csepegeset vőttek eßekben: es az Kiraly azon meg rettenven, Aristander, ki az jővendőlők kőzőt leg bőlcseb vala, azt felele, hogyha az vęr kűvűl folt volna, az Macedonoknak lenne szomoru jelek; vißont, holot az kenyernek belső feleből csepeget, az varosnak, mellyet meg ßallani rendeltenek volna, jelentene veßedelmet. Sandor, midőn hajoijs meßße volnanak, es az varos alat valo hoßßu kesedelmet, maganak az tőb dolgokra nagy akadalyul latna leendeni, kőveteket, kik őket az bekesegre kenßeritenek, bocsata, kiket az Tyrusiak az nemzetsegeknek ßokasok ellen megh ölven, az tengerbe hanyanak: Es Sandor az ő kővetinek meltatlan halalokon fel haborodvan, az varost meg ßallani vegeze; de előßőr tőltest kel

Az Tyrus varosban kővetkőzendő veszedelmet jelentő csoda dolog tőrtinik.

Az Tyrusiak az Sandor kővetit meg ölik, mely dolgon meg busulvan az varost meg szallya.

vala

vala hànni, mely az varoſt az ſarazzal öſſve ragaztana. Annak-okaert az vitezeknek ſüvökben felette nagy ketſegben valo eſes indula, nezven az mély tengert, mely Iſteni hatalommal-is alig töltethetnek be; Ollyan nagy kövek, ollyan magos fak hun talaltathatnanak? El kellene az tartomanyoknak puſtulni, ha az à köz be töltetnek, es az tenger mindenkor ki aradna, es az ſügetnek ſ-az ſaraznak közötte mennel ſorosban hanyattatnek, annal inkab buſulna. De Sandor az vitezeknek ſüvekkel igen tudvan banni, azt beſelle, hogy almaban job kezet nyuto Herculeſnek kepe jelent volna meg neki, az vezetöje, az ut nyitoja leven, ö az varosba be menni lattatot volna. Ezek közöt az meg ölettetet bekeſeg ſerzö követeket, es az nemzetſegeknek meg ſegetet ſokaſokat beſelli vala; Az egy varos volna, mely az gyözödelmeſnek utat meg merte volna keſedelmeztetni Annak-utanna az Capitanoknak meg parancsoltatek, hoǵ ki ki mind az alatta valoit meg dorgallya, es mindenek elegge meg öſtönöztetven, az munkahoz kezde; Az kövekn k nagy ſokſaga közel vala, azt az ô Tyrus advan, fat az ſàlaknak es tornyoknak csinaltataſara az Libanus hegyröl hordnak vala. Es immar az tengernek fenekeröl

Az vezetnek nem csak parancsolattal, hanem nemü nemü illendö ravaſſaggal is kel az vitezeknek elmejeket viſelni.

fenekerŏl az alkotmany kiſded magoſſag
ta nevekedet vala, de még mindazonaltal
az vizzel ſinúltig nem vala, es az alkot-
many az parttol mentŏl tovab rakatik va-
la, annal inkab valami bele hanyattatik
vala, az felette mély tenger azt el nyeli va-
la. Az Tyruſiak apro hajokon hozzajok
kŏzel menven, csufollyak vala ŏket, hogy
hires vitez emberek leven, mint az bar-
mok terheket hordoznanak. Azt-is ker-
dik vala, ha Sandor Neptunuſnal nagyob
volnaje. Ezen pirongatas az vitezeknek
ſerenyſegeket gyulaſta. Es immar egy ke-
veſſe az vizből az alkotmany ki tetzik va-
la, es egyſer ſmind az tŏlteſnek az ſeleſſe-
ge-is nevekedik vala, es az varoshoz kŏ-
zelb vitetik vala. Annakutanna az Tiruſi-
ak az alkotmannak, melynek nevekedeſe
annak elŏtte ŏket meg csalatkoztatta va-
la, nagyvoltat meg tekintven, az még egy-
ben nem ragaſtatot csinalmant kŏnyŭ
hajokkal kerúlni, es azokat-is az kik az csi-
nalmanyon allanak vala nyilakkal lŏvöl-
dŏzni kezdek. Annakokaert ſokan ben-
nek megſebeſittetven, midŏn az ſaykakat
mind hatra ſ-mind ele vinni kŏnyŭ volna,
az munkalodaſrol az magok oltamazaſok-
nak gondviſeleſere fordultanak vala. A
zert az tŏlteſt csinaloknak eleikben bŏ-

Az Tyruſiak az Sandor vitezit pirongattyak, kik annal inkab emberek kednek.

Az Neptunuſt az poganok tengernek Iſtenenek tartottak, es imadtak.

Sandornak az vitezek oltalmara valo ekes gondolatty.

rőket es burkokat vonata, hogy az nyil reajok ne menne, es az alkotmannak az elein ket tornyot csinaltata, mellyekből az oda menő faykakra nyilakat lővöldözhetnenek. Viſont az Tyruſiak az ellenſegnek látaſatol meſſe, az part melle hajokat vúnek es az vitezeket ki ſallitvan, azokat az kik kőveket hordnak vala, le-vágak. Az Libanus hegyen-is az Arabiai parazt emberek, az rendtartaſnelkúl valo Macedonokra űtven, közel harminczat bennek meg ölenek, kevesbeket el fogvan.

Az kerelenſegnek es ferenyſegnek az hadban nagy hathatoſaga vagyon.

Az à dolog Sandort, hogy az hadat meg oſſa, kenſerite; Es hogy egy varos mellet tunyaul mulatozni ne lattatnek, az munkanak fő gondviſelőive Perdiccaſt es Crateruſt teve, ő maga könyű ſerrel valo ſereggel Arabiaba mene. Ezenközben az Tyruſiak egy valoba nagy hajot, az hatullya felől kövekkel es fővennyel megh terheltetettet, el annyera hogy az orra jol fel allana, enyvel es kénkővel meg kenettetettet evező lapátokkal ſebeſſen meginditanak; es midőn az ſelnek nagy voltat az vitorlak-is be vőttek volna, hamarſaggal az alkotmanra erkezek. Akkor az hajonak az orrat meg gyutvan, az evező emberek az faykakba, mellyek jo űdejen ugyan arra keſittettek leven, utannok

Az Somlyai Bathori Iſtvan regen Lengyel orſzagnak dicsiretes Kirallya, es Erdelynek fejedelme, midőn az Danczkahoz tartozo Laterna ne-

mennek

mennek vala, ala ugrandozanak. Az hajo penig meg gyulvan, az tüzet tovab tovab kezde terjeßteni, melynek minek elötte eleit vehetnek, az alkotmannyak elsö reßen csinaltatot tornyokat es töb csinalmanyokat-is meg gyuta. Az kik penig az apro hajokban ala ugrottanak vala, faklyakat, es valami tüznek taplalasara alkolmatos vala, azon alkotmanyokra hannak vala. Es immar az Macedonoknak nem csak tornyai, hanem meg az leg felsö padlasok is meg gyultanak vala; midön azokban, az kik az tornyokban valanak, ki az tüzbe veßne, ki penig fegyveret el hagyvan, magat az tengerbe vetne. Az Tyrusiak penig kik öket inkab akarnak el fogni, hogy semmint meg ölni, az ußoknak kezeket rudakkal es kövekkel tertegetik vala, miglen el badgyaßtatvan, az hajokba könnyen be fogathatnanak; s-nem csak tüzzel emeßtetenek meg az csinalmanyok, hanem törtinet ßerint azon nap az sebesben fuvo ßel az melysegröl fel indultatot tengert az alkotmanra vere, es az csinalmannak foglalasi gyakor habokkal csapkodtatvan meg tagulanak, es az kövek közöt jaro hab az alkotmannak az közepit meg bakaßta. Annakokaert az köveknek rakasi, mellyektöl az fellyúl hanyattatot föld tartatik

vü varat hid dal meg szal van, az Viszla vizen elleine hidat csinaltatot volna, azö hidat egy Hollandiai ember eles vas orru vitorlas hajoval rea ereszkedvé, az szel-is arra jol szolgalvan, kette vagta volt, es az vizbe az Kiralynak sok gyalogia veszven, ketelenittetet alolla el szallani.

vala, le omolvan az mélyſegre ala ſakada; es ollyan nagy alkotmannak Sandor Arabiabol męgh jöven, męgh csak valami nyomdokit is elig talala. It (az mint az ſerencsetlen dolgokban ſokot történni) az vetket eggyik az maſikra veti vala, holot mindnyajan igazban az tengernek iſonyuſaga felől panaſolkodhatnanak.

Tyrus mellet az elöbi alkotmany az tengerbe veſzven, Sandot uyjabat indit.

Az Kiraly uy alkotmant kezdven, az ſembe fuvo ſelre nem oldalul hanem egyenes homlokkal igazgata, mely az töb csinalmanyokat, mint maga ala reytetteket oltalmazza vala. Szeleſſeget-is ada az töltesnek, hogy az közeppen fel eppittetet tornyokra nyilakkal ne ernenek. Az fákat penig feletté nagy ágakkal egyetemben az tengerbe egeſſen hannyak vala, annakutanna kövekkel meg nyomtattyak vala, ismet azoknak rakaſara mas fakat hannak vala, annak utanna rea földet töltnek vala, mellyekre mas rakas, követ es fat gyütven, mint valami foglalaſſal az egymaſt erö csinalmant eſve ragaſztottak vala. Az Tyruſiak-is valamit az alkotmannak bantaſara fel talalhatnak vala, abban nem reſtül forgolodnak vala. Kivaltkeppen valo ſegitſegek ez vala, hogy nemellyek az ellenſegnek lataſatol meſſe, az vizbe ala bunak vala, es alattomban valo menetel-

Az jo bator ſzüvü vezer az eſeteknek ſemmikepen nem enged, hanem merefzben ellenek megyen

lel mind az alkotmanig be hatnak vala, az ki tetzö faknak agokat kaßakkal hozzajok vonvan; Mely fak minekutanna utannok mozdulnak vala, magokkal egyetemben az alkotmannak nagy reßet az mély tengerbe ſúllyeßtik vala; oßtan az terehtöl meg ßabadittatot faknak derakit könnyen mozgattyak vala. Annakutanna mind az egeß csinalmany, mely az faknak derakitol tartatik vala, az fundamentom megh bomolvan, meg indul vala. Sandor ßüveben megh ßomorodvan, es ha alhatatos lenneje avagy el menne, elegge bizonyos nem leven, Cyprusbol ſok hajok jövenek, es ugyan azon üdöben Cleander-is erkezek, ki az Görög vitezekkel eggyüt Aſiaba minap vitetet vala. Sandor ßaz nyolczvan hajot ket ßarvakra rendele; Az bal felöl valot Pythagoras Cypruſnak Kirallya Crateruſſal eggyüt oltalmazza vala; Iob kez felöl valo reßeben Sandort öt rend evezöjü Kirali hajo viſeli vala. Az Tyruſiak noha hajok valanak, de hajokon valo viadalra menni nem merven, az harom rend evezöjü hajokat mind eggyik az kö falok elöt az ellenſeg elleneben allatak, mellyeket, az Kiraly reajok menven, el meritte; Maſodnap az hajokat az varos keritteſe ala viven, az kö falokat hadi ßerßamokkal,

Alkolmatos es ſzinte jokor valo ſegitſeg, melyben meg-is teczik, hogy az vitezi tudomany az ſzerencsenelkül igen ſzükölködik.

Sandor Tyruſt, oſtromollya:

ßamokkal, es kivaltkeppen fal tőrő kosoknak rontasaval minden felől tőrete, mellyeket az Tyrusiak kővekkel hamar be csinalvan, megh uyitanak: belső kő falt-is minden felől csinalni kezdenek, hogy ha őket az külső megh csalatkoßtatna, magokat aval oltalmaznak. De az nyomorusagnak hathato volta minden felől izgattya vala őket; az alkotmany immar egy nyil lővesnyere vala, az hajok az kő falokat kerülik vala, egyßer s mind, mind földön es mind hajokon valo veßedelemmel el borittatnak vala; Mert ket ket hajokat negy rend evezőjüveket az Macedonok ugy foglaltak vala őßve, hogy az hajoknak az orrok egybe ernenek, az farok annij kőzzel volnanak tavul, az menit be foghatnak vala. Az hajoknak ezt az farok kőzőt valo kőzit le kőtőztetet vitorla fakkal es erős deßkakkal, es azokon fellyül hanyattatot hidlasokkal, mellyek az vitezeket el birnak, meg tőltőttek vala. Az igy fel keßittetet hajokat evezessel az varosra vißik vala. Azokrol az varosnak oltalmazoira nyilak batorsagoson lővöldőßtetnek vala, mert az vitezek az hajoknak az orrokkal be fedeßtetnek vala. Eyfęlkor vala, mikor meg parancsola, hogy az ugy fel keßittetet hajok, az mint meg mondok, az varost

Az nagy katalmas ellensegtől megh szallattatot varosnak nyomorusaga.

roſt kerûllyek, es immar az hajok minden felől az varoſra közelittetnek vala, es az Tyruſiak az ketſegbé valo eſes miat lankadoznak vala; midőn hirtelen fúrú fellegek befogak az Eget, es valameni világoſſag közben finlik vala, az ki őntetet ſötétſeg nek miatta el oltatek. Akkor az iſzonyu tenger laſſan laſſan fel emelkedik vala, annak utanna az erős ſeltől fel haborittatvan habokat indit vala, es az hajokat egymasba útközteti vala, es immar meg kezdettenek vala ſzakadozni az köteſek, mellyekkel az negy rend evezőjú hajok őſſve foglaltattanak vala, es az padlaſok ala eſni, es felette nagy ropogaſſal az vitezeket magokkal eggyût az mélyſegre von ni; Mert az őſſve foglaltatot hajok az fel haborittatot tengeren ſemmi erővel, nem igazgattathatnak vala; Az vitez az hajoſoknak cſelekedeteket, az evezők az viteznek hivatalit megh haborittyak vala, es (az mint effele eſetben történik) az tudoſok az tudatlanoknak engednek vala; Mert az kormanyos meſterek kik egyebkor parancſolni ſoktanak, akkor halaltol valo feltekben, az parancſolathoz tartyak vala magokat. Vegezetre az evezős lapátokkal vakmerőbben megveretet tenger, az evezősnek, az hajokat mintha ugyan ki

Az menybeli hatalmas urnak gondviſeleſebôl ſzokot lenni, hogy az nagy veſzedelemre jutot dolgokban, gyakorta valami ſzokatlan orvoſſag mutatodgyek; es az kiknek ő akarja, az fellegek es az habok is vitezkednek.

kapoknak engede, es az part melle vitetenek, ſok meg ßagattatvan bennek. Azon napokon tőrtinet ßerint az Carthagobelieknek harmincz kőveti erkezenek, az meg ßallot varosbelieknek vigaßtalaſokra inkab hogy ſem mint ſegitſegekre. Mert azt adgyak vala erteſekre, hogy az Pœnuſok, honnyokban valo had miat tartoßtatnanak, ſ-nem az birodalomert hanem az megh maradaſert vinanak. Az Syracuſæ varosbeliek akkor Afrikat egetik vala, es az Carthago kő falaitol taborokat nem meßße helyheßtettek vala. Mind-azon-altal az Tyruſiak ketſegben nem eſenek, jol lehet az felette nagy remenſegtől el hagyattanak vala; de feleſegeket es gyermekeket Carthagoba kűldek, valami tőrtinnek azt kőnnyebben el ßenvedendven, ha leg ßerelmesb reßeket az kőzőnſeges veßedelemnek ſorſan kivűl tartottak volna. Es midőn az varosbeliek kőzzűl egy ember az gyűlekezetben meg jelentette volna, hogy álmaban neki az varoſt el hagyo Apollonak, (kit kivaltkeppen valo Iſteni felelemmel tißtelnek vala) kepe megjelent volna, es az Macedonoktol az tengerben csinaltatot alkotmany erdős ligette valtozot volna; Noha, az, nem oly ßova meg hihető ember vala; mind-azon-altal

Az frigyeſeknek ſegitſegek nem mindenkor hû avagy üdejenkoran valo.

az alab

az alab valo dolgoknak el hitelere feltekben haylandok leven, az Apollo kepet arany lanczal megh kötek, es az lanczal fogva, az Herculesnek (kinek Isteni erejenek az varoſt ſenteltek vala) oltarahoz foglalak, mintha aval az Istennel Apollot meg tartandok volnanak. Azt az kepet az Pænuſok Syracuſæ varosbol vittek vala ala, es nagyobbik hazajokban helyheztettek vala, es az varoſoknak, mellyeket ők megh vöttenek vala, ſok egyeb prædaival nem Carthagot inkab mint Tyruſt ekeſitettek vala. Az aldozatnak is, mellyet bizonyara az Isteneknel ſemmikeppen kedveſnek lenni nem hißek, ſok ßaz eßtendőtől fogva el hagyatotnak ele vetelet nemellyek tanatſul adgyak vala, hogy Saturnuſnak ßabadſagban ßületet nemes gyermek aldoßatnek. Mely ſentſeg töreſt igazban hogy ſem mint aldozatot az Carthagobelick, az ő nemzőiktől adatottat, azt mondgyak felöllők, hogy az magok varoſoknak mind veßedelmeiglen cselekedtek; es ha az ven emberek, kiknek tanacsokbol minden dolgok viſeltetnek vala, ellene nem allottanak volna, az kegyetlen hamis Isteni tißtelet az emberſeget meg győzte volna. Tovabba az minden meſterſegnel hathatosb raytok valo ketelenſeg az Isteni

Nagyobbik hazajokban) az, az, Tyrusban, mert Carthagonak csinalói az Tyruſiak voltak.

Az Tyruſiaknak es Carthagobelicknek embetekkel aldozo iſzonyu ſzokaſok.

Az ketelenſeg az Isteni

el rendelesnek erejetől meg valva, mindeneket fellyül halad

lenseg nem csak sokot segedelmekre, hanem nemellyekre szokatlanokra-is tanitaöket; Mert az hajoknak, mellyek az kő falok ala mennek vala, meg akasztasokra, erős deskakhoz hollokat es vass kezeket

Az hollok horgas vass szerzamok volnanak.

horgokkal es kasakkal egyetemben kötöttenek vala, hogy mikor az lövő serszammal az deskakat el tasitottak volna, hirtelenseggel az hajoknak meg eresztet kötéliben akasztanak. Azon deskakrol ala függő horgok es kasak-is vagy az oltalmazokat, vagy ugyan az hajokat saggattyak vala. Rez paisokat penig sok tűzzel hevitnek vala, mellyeket forro fövennyel, es meghhevittetet sarral megh töltetteket az kő falrol hirtelen ala forgatnak vala, s nemis felnek vala semmi veszelytől inkabi Mert minek-utanna az heú föveny az panczelon altal az testekhez hatot vala, semmikeppen ki nem razattathatik vala, es valamit megh ert vala, meg egeti vala, es fegyvereket el hanyvan, s-mindeneket jo saggatvan az mikkel oltalmaztathatnak vala, bosszu allasnelkúl sebesittetnek vala; Az lövő serszamokkal ki lőtetet hollok es vass kezek penigh sokakat el ragadnak vala.

Az ketelenitő veszedelem czer fele mesterseges tanittya az hyavalyaban levő embereket.

It az Kiraly el faradvan, vegeste vala, hogy az varos megh sallasat el hagyvan.

Egyptusra

Egiptusra mennyen; Mert midőn Asiat felette nagy hamarsaggal altal futotta volna, az egy varosnak falai körül mulatoz vala, annij felette nagy dolgoknak alkomatossagat el mulatvan. De mind el menni hiaban, s-mind penig kesedelmet tenni segyenli vala; Az hirt nevet-is, mellyel többeket forditot vala fel, hogy sem mint segyverrel, kisebnek itilven leendeni, ha Tyrust, mintha bizonsagat, hogy ő megh győzettethetnék, el hadta volna. Annakokaert hogy semmit meg probalatlanul el ne hadna, parancsola, hogy több hajokat vigyenek rea, es azokba valogatot fő vitezeket hallitsanak. Es történet szerint egy iszonyu nagy allat az habok felet az hataval ki tetszven, nagy oktalan testet az alkotmanyhoz mellyet az Macedonok hantanak vala, foglala, es az haboknak kemenyen valo meg verettetese utan magat fel emelven, mind az ket feltől megh lattatek. Annak utanna az alkotmannak az eleinel az tengerbe ismet ala buvek, es hun az habok felet nagy resse ki tetzven, hun penigh az fellyűl rea öntetet haboktol be fedettetven, az varosnak erősségitől nem messze az vizből fel jöve. Orvendetes lőn mind az ket felnek ez nagy oktalan allatra valo nezese. Az Macedonok azt jövendőlik vala,

Sandor az hirrel neuvel többet győzőt megh hogy sem mint segyverrel.

Nagy ezet halj elenik az tengerből

Az ſzokatlã csudalatasok külömb külömb remenſeget inditnak.

lik vala, hogy az alkotmannak hanyaſara mutatot volna utat; Az Tyruſiak penigh ugy jövendölnek vala, hogy Neptunus az el foglaltatot tengernek meg ſzabaditoja ragadta volna az nagy oktalan allatot az alkotmany ellen, bizonyara hamar valo údön el veſzendö ellen. Es örvendöſzven, ez jelenſegnek az jo lakaſokra ſzelledven, borral magokat meg terhelek, melytöl nehezek leven, nap kelet utan, koſzorukkal es viragokkal meg ekeſittetet hajokba ſzallanak; el annyera, az gyözedelemnek nem csak jelet hanem örvendezeſet is údö nap elöt vöttek vala Törtinet ſzerint az Kiraly, az hajokat mas fele parancsolta vala vitetni, harmincz aprob hajokat hagyvan az partnal; mellyekben az Tyruſiak kettöt el fogvan, az többit felette nagy felelemmel megh rettentek, miglen Sandor az öveinek kialtaſokat meg halvan, az hajokat az parthoz, az honnet az kialtas törtint vala, vive. Az Macedonok hajoi közzül elſö mely öt rend evezöjü vala, az többi közöt gyorſaſſaggal leg föb, az ellenſegnek eleibe mene, mellyet mihelt az Tyruſiak meg latanak, annak az oldalira ket felöl ket hajo vitetek, mellyeknek eggyikere azon öt rend evezöjü hajo ſebeſſen vitetven, az orraval azis meg útközek es amazt-is meg

Az Tyruſiak az gyözedelem elöt triumphalnak; megh ſem fogtak ſ-addig mellyeſztik.

tarta.

tarta. Es immar amaz az mellik az masik-hoz nem ragazkodik vala, ßabad rohanassal kúllyeb viseltetven, az őt rend evezőjű hajonak az masik oldalara vitetik vala; midőn csodalatos alkolmatossaggal az Sandor hajoi kőzzűl, egy harom rend evezőjű, ugyan arra mely az őt rend evezőjű hajora megyen vala, oly nagy erőßakkal vitetek, hogy az Tyrusi kormanyos mester az hajonak az hatullyabol az tengerbe ki űttetnek. Annak-utanna az Macedonoknak tőb hajoi erkezenek es az Kiral-is jelen vala, midőn az Tyrusiak, megh tartoßtatvan az evező lopatokat, az hajot mely lassusaggal vala, nehezen ßabaditak ki, es az hajok mind egyßer s-mind az portusba vißßa menenek. Az Kiraly mindgyarast utannok leven, az portusba bizonyara be nem mehete, holot meßßől az kőfalokrol lővő ßerßamokkal el űzettetnek, de az hajokat inkab mind vagy el sűllyeßte vagy el foga; Annak-utanna az vitezeknek az nyugodalomra ket napot advan, es nekik megh parancsolvan, hogy mind az hajokat, s-mind az fal-tőrő ßerßamokat egyarant az varosra vigyek, es az megh reműlteken minden felől raytok legyenek, ő maga egy igen magos toronyba haga fel, felette nagy batorsaggal, veßedelem

Sandor egyszer s-mind vezernek es viteznek tisztit serinyen viseli. Innes az fő vezer tanullya meg hogy mind tanacsal okos, s-mind

mel

kezzel ſerény legyen, hogy igy az alatta valo vitezeknek mindē nagy dolgoknak meg probalaſaban, ſzenvedeſeben es az veſzedelmeknek-is meg gyôzeſeben jo peldat adgyon.

mel nagyobbal; Mert az Kirali ekeſſeggel es tűndőklő fegyverrel tettetes leven, nyilakkal leg kivaltkepen egyedúl úldőßtetik vala; es tellyeſſeggel csudalaſra melto dolgokat cselekedek, az kő falokrol az oltalmazokban dardaval ſokat altal vere, nemellyeket kezúlteg-is ßablyaval es paiſſal megh űzetteket nyakra főre ala hayta; Mert az torony az melyből harczol vala, az ellenſegnek kő falaval csak nem egybe ęr vala. Es immar az gyakor fal-tőrő koſokkal az kőveknek őßve foglalaſa megh tagittatvan, az erőſſegek meg erőtlenedtek vala, es az hajok az portusba be mentenek vala, es az Macedonokban nemellyek az ellenſegnek pußtan hagyatot tornyaiban fel hatottanak vala; midőn az Tyruſiak egyßerſmind anni veßelyekkel meg győzettetven, nemellyek alazatoſon az templomokba futnak vala, nemellyek hazoknak aytait be zárolvan, ßabad akarat ßerint valo halalt fognak vala; nemellyek az ellenſegre rohannak vala, hogy mindazon-altal-is boßßuallasnelkúl el ne veßnenek. Az embereknek nagy reße az hazaknak teteit állya vala, kőveket es az mit az ßerencse kezekbe adot vala, azt az fel menőkre hányvan. Sandor azokon kűvúl, az kik az templomokba futottanak vala, mind

Sandor Tyruſt gyôzedelmeſen meg veſzi.

It Sandor megh mertekelhetetlē

mind megh ölettetni, es az hazakat megh gyutatni parantsola. Ezek az poroßlok altal meg hirdedtetven, senki mind azon-altal fegyverben leteben segitseget az Istenektöl kerni nem mere. Az gyermekek es hajadon leanyok az templomokat meg töltöttek vala, az ferfiak mindnyajan az magok hazok elöt allanak vala, az kegyetlenkedöknek öldöklesekre keßittetet sokasag; Mind-azon altal az Sidon varosbeliek, kik az Macedonoknak oltalmi közöt valanak, sokaknak megh maradasokra lönek; Noha ezek az gyözedelmesek közöt mentenek vala be az varosba, de az Tyrusiakkal valo rokonsagrol megh emlekezven (holot mind az ket varost Agenortol csinaltatotnak lenni hißik vala) az Tyrusiakban sokat oltalmazvan, az magok hajoihoz vivek öket, mellyekben el reytetven, Sidonba vitetenek; Ez lopassal az kegyetlensegtöl tizen öt ezeren ßabadittatanak meg, es meni vęr ontatot legyen csak ebböl is meg itilhetni, hogy az varosnak erössegin belöl hat ezer fegyveres ember vagatek le. Annak utanna az Kiraly haragja az gyözedelmeseknek ßomuru nezest ada; Mert ket ezeren az kikben az öldöklö dúhösseg meg unatkozot vala, kereßt fakra feßittetven, az parton felette nagy

haragjaban, noha nagy sokasagot ôletet meg; mindazaltal az pogan Istenek templomiban futottakat nem bantatta; Nekûnk kereszryeneknek az elö Istennek szent templomit micsoda beczületben kellessek tartanunk csak ez pogan Kiralytol-is peldat vehetünk.

Az Tyrusiaknak nagy veszedelmek.

nagy helyen fűggenek. Az Carthagobelieck kövétinek megh kegyelmeze, jo ůdejen hadat, mellyet az jelen valo dolgoknak ketelenſege keſedelmeßtetne hirdetven nekik. Tyrus az utan hogy vitatni kezdetet, hetedik holnapban vetetek meg, mind eredetinek regi voltaval, ſ- mind az ßerencsenek gyakor kůlömbſegevel az maradekoknak emlekezetire jeles fő varos; Agenortol eppittetet volt; ſok ůdeigh nem csak az ßomßed tengert, hanem akar mely re az ő hajoi mentenek, azt birodalma ala haytotta, es ha ßabad az hirnek hinni, ez az nemzetſeg az betůket elſő vagy tanitotta vagy tanulta. Az ő lakoul ki bocsattatot nepei bizonyara csak nem az egeß vilagra ßelledtenek, Carthago Africaban, Thebæ Beotiaban, Gades az Oceanum tenger mellet vagyon; Azt hißem hogy ők az ßabad tengeren jarvan kelven, es egyebeknek iſmeretlen főldőkre gyakorta menven, valaßtottanak legyen telepedeſre valo helt az ifiuſagnak, mellyel akkor bővölkődnek vala; avagy mierthogy az gyakorta valo főld indulaſokkal (mert az-is hagyafot emlekezetre) az ő lakoſi el faraßtattanak, uy es kůlső lako helyeket fegyverrel kenßerittetnek vala magoknak kereſni. Annak-okaert ſok eſeteken altal

Tyrus varoſnak eredeti es dicsireti.

menven,

menven, es az veßedelem utan ismet meg uyjulvan; most mind-azon-altal az hoßßu bekeseggel mindeneket legeltető Romai ßilidgysegnek oltalma alat nyugßik.

Most) Augustus Csaszas alatgondolom.

Csak nem ugyan azon napokon Sandornak, Dariustol vegre mint Kiralynak ugy irattatot level hozatek; Sandort azon keri vala, hogy az ő leanyat (Saptina vala neve) felesegúl el venne. Iegy ruhajul lenne egeßßen az Hellespontus es Halys nevű folyo viz kőzőt helyheßtetet birodalom, attol fogva az Nap keletre nező orßagokkal ő maga meg elegednek. Hogyha talam azt az mivel kinalna, el venni ketelkednek, soha az ßerencse sokaig egy nyomban nem allana, es mindenkor az emberek nek, akar mely nagy bodogsagok legyen, annal nagyob irigyseget ßenvednenek; attol felne, hogy az madarak modgyara, kiket az termeßet ßerint valo kőnyűseg az egh fele vinne, magat az elmenek hiaba valo es gyermeki indulattyaval fel emelne; semmi nehezeb nem volna, mint eletenek akkori údejeben ollyan nagy ßerencset be fogni; sok maradeki volnanak megh ő neki, s nemis talaltathatnek mindenkor az ßorossagokban. Altal kellene Sandornak az Euphrates, Tigris, Araxes, es Hydasspes folyo vizeken, az ő birodalmanak

Sandor Dariusnak levelet veszi.

Akar mely batorsagos conditioval inkab kel az bekeseg mel le allanod, hogy sem mint haddal az naladnal hatalmasbal harczolnod.

Az megh győzettettekben gyakrabban tőb panaszolkodas vagyon hogy sem mint erő, es

Soha keminyen szolnák, de kisseb batorsag vagyon bennek,

manak nagy erőssegin menni; az mezőkre kellene ßallani, az hun az maga hadanak keves voltaval kellene pironkodni. Mediara Hyrcanyara, Bactriara, es az Indiajakra az Oceanum tengernek lakosira mikor menendene? vagy az Sogdianusokra, es Arachosiusokra, kik csak neúvel ismertetnek, es az Caucasusig s-Tanaisig erő tőb nemzetsegekre? Anni orßagokat bar ugyan harcznelkúl valo megh jartaban is, meg kellene venhedni. Ötet penig hozza hini ßúnnek megh, mert neki veßedelmevel menendő volna. Sandor azoknak, kik az levelet hoßtak vala, azt felele, hogy Darius ő neki az maset igirne; az mit mindenestől fogva el veßtet vala, azt akarna megh oßtani. Lydia, Ionia, Æolis, es Hellespontusnak tartomanya, az ő győzedelmenek jutalmi adatnanak jegy ruhajul ő neki; Tőrvenyek penigh az győzedelmesektől mondatnanak, az meg győzettettek től vetetnenek. Mind ketten mellik allapatban volnanak, ha csak ő egyedúl nem tudna, mentől hamarab viadallal probalna meg. Miert hogy ő is altal ment volna az tengeren, Ciliciat avagy Lydiat tudna; Mert ez illyen nagy hadnak kiczid jutalom volna, hanem Persepolt az ő orßaganak fejet, annak utanna Bactriat, Ecbatanat, es

Sandor Dariusnak valaszt teszen.

Az birodalomket fejedelmet benem fog, es semmi hatalmassag nem szenved tarsot.

azvegső

azvegſö Nap keletnek hatarat rendelte volna birodalma ala: valahova Darius el futhatna, ö utanna mehetne; ſünnek meg ötet az folyo vizekkel rettenteni, az kit tudna, hogy az tengereken altal költ volna. Az Kiralyok bizonyara egymaſnak ezeket irtak vala. De az Rhodusbeliek az ö varoſokat es portuſokat meg adgyak vala Sandornak. Ó Ciliciat Socrates hatalma ala adta vala, Philotaſnak meg parancsolvan, hogy az Tyrus környúl valo tartomannak fö gondviſelöje legyen. Syriat mely Cœlenek neveſtetik, Parmenio Andromachuſnak birtoka ala biſta vala, az harczon mely meg hatra vala, jelen leendö leven. Az Kiraly Hephæſtionak megh hagyvan, hogy az hajokkal Phœnicianak tartomanja mellet ele mennyen, minden hadaval Gaza varoſra mene. Csak nem ugyan azon napokon az Iſthmiuſoknak ſokas ſerint valo jatekok vala, mely az egeſ Görög orſagnak gyülekezetiben tetetik. Abban az gyülesben, az minthogy az Görögöknek alhatatlan elmejek vagyon, azt vegezek, hogy az Kiralyhoz tizenket követet küldenenek, kik az Görög orſagnak megh maradaſajert es ſabadſagajert viſeltetet dolgokert arany koronat gyözedelemnek ajandekat vinnenek neki.

Ugyan azok, egy keves úadóvel annak előtte bizontalan hirnek lengedező szelen kapdoſtanak vala, hogy az ketelkedő fűveket az ſerencse akar hova vinne kővetnek. De az birodalomnak igaſat megh meg vető varoſokat az Kiraly nem csak ő maga jarja vala meg, hanem fő had viſelő vezerijs ſokakra reajok mentenek vala. Calas Paphlagoniat, Antigonus Lycaoniat, Balacrus Idarneſt Dariuſnak vezéret meg győzven Miletuſt meg veve. Amphoterus es Ægelochus ſaz hatvan hajoval, az Achaja es Aſia közőt valo ſűgeteket Sandornak birodalma ala haytak, Tenedoſt is az ellenſegnek be fogado helyet, az ot lakoſok önkint hivan őket. El vegeztek vala hogy Chioſtis el foglallyak, de Pharnabazus Dariuſnak vezere meg fogatvan azokat, kik az Macedonokhoz vonſanak vala, iſmet Apollonideſnek es Athenagoraſnak, az ő partyokon valo embereknek, vitézeknek keves oltalmaval eggyút ada az varoſt. Az Sandor Capitani az varoſnak vitataſaban alhatatoſok valanak, nem annyera az magok erejekkel, mint azoknak az kik vitatnak vala akarattyokkal: Nem-is csala meg őket az velekedes; Mert az Apollonides es az vitezeknek Capitani közőt tamadot part-útes az varosba valo be rohanaſra

Tenedos ſzűget az Aegæum tengeren Troja elleneben vagyon.

Veſzni kel ot az dolognak az hun ez hadnak

nasra alkolmatosságot ada: Es midőn az kaput ki tőrven, az Macedonoknak serege be ment volna, az varosbeliek az arultatás nak tanatsat regtől fogva forralvan, magokat Amphoterushoz es Ægelochushoz adak, es az Persaknak oltalmokat le vagvan, Farnabazus, Apollonides es Athenagoras meg kőtőstetenek; tizenket, harom rend evezőjű hajok azoknak vitezivel es evezőivel egyetemben kezben adatanak; Azokon kivül harminczures hajo es tengeren tolvaylo saykak, es az Persaktol jutalommal fogadtatot haró ezer Gőrőg; Ezeket az magok hadoknak ki tellyesitesere el osztogatvan, es az tengeri tolvajokat halalos bűntetessel illetven, az evező foglyokat az magok hajoikhoz vetek. Tőrtinet szerint Aristonicus az Methymna tartomannak kegyetlen fejedelme semmit azokban az mik Chiusnal viseltettenek vala, nem tudvan, első vigyazaskor az ő tolvaylo hajoival az portusnak rekesi ala be mene, es az őrizőktől meg kerdettetven, kicsoda volna, azt felele, hogy Pharnabazushoz Aristonicus menne. Amazok azt mondak, hogy Pharnabazus immar alunnek, es akkor hozza nem mehetnenek, de mint tarsanak es barattyanak az portus niitva volna, es masod nap Pharnabazussal sem-

Capitani egy mas közőtviszszalkodnak.

Az part ütesseknek keserves kimeneteli vagyő.

be lehetne. S nem ketelkedek Ariſtonicus leg elöllis maga be menni. Követek az vezerjeket az tengeren tolvaylo ſaykak, es midön az hajokat az parthoz foglalnak, az vigyazoktol az rekeſtö ſarampo ellenek vettetek, es az kik azokhoz leg közelb vigyaznak vala, ugyan azoktol fel költetenek, es ſenki azokban ellenek tuſakodni nem merven, mindnyajan lanczokra vettetenek; Annak-utanna Amphoteruſnak es Egelochuſnak kezekben adatanak. Innet az Macedonok Mitylenere menenek altal, mellyet az Athenas varosbeli Chares minap el foglaltatottat ket ezer Perſaknak oltalmaval tart vala; de midön az oſtromlaſt nem ſenvedhetne, ugy alkuvan hogy az varoſt megh advan, bantaſnelkúl el menni ſabad lenne, Imbrusba mene: Az megh adattaknak az Macedonok meg engedenek.

Mely ſzeren cſerlen az nyavalyas Darius, ki ſem az hadakozashoz bizvaſt nem feghat, ugy mint ki Beſſuſtol ſze-

Darius ketſegben eſven az bekeſeg felöl, mellyet levelek es követek altal azt hitte vala, hogy meg nyerhetne, erejenek helyere valo allatafara es hadanak ſerenyen valo megh uyitafara fordita elmejet. Annakokaert meg parancsola, hog hadanak vezeri Babylonyaba gyüllyenek, Beſſuſ is az Bactriajaknak herczege mentöl nagyob öſſve gyütetet haddal lehetne, ö

hozza

hozza ala menne. Az Bactriajak penig azok kőzőt az nemzetſegek kőzőt is leg ſerenybek, iſzonyu elmejek es az Perſaknak bujaſagoktol ſokat kűlőmbőző vagyon. Nem meſſe laknak az Scythaknak fő hadakozo es ragadomannyal elni ſzokot nemzetſegetől, es mindenkor fel fegyverkezve czavarognak. De Beſſus, arultataſnak gyanuja leven hozzaja, bizonyara az meltoſagnak maſodik garadicsan ő magat nem őrőmőſt tartvan, az Kiralt rettenti vala; Mert mivelhogy az birodalomra vagyna, arultataſatol, melynelkűl ahoz nem juthat vala, felő vala. Tovabba, Sandor micsoda orſzagba ment volna Darius, minden ſzorgalmatoſſaggal tudakozvan, mind-azonaſtal vegere nem mehet vala; az Perſaknak nemű nemű ſzokaſok miat, kik az Kiralyoknak titkokat csodalatos hűſeggel fedezik el: ſem felelem ſem reminſeg ſzot belőllők ki nem veſzen, mellyel az titkos dolgok ki jelenteſſenek. Az Kiralyoknak regi rendtartaſok az halgataſt eletnek veſzedelmevel rendelte vala. Az nyelű kemenyben bűntettetik meg, hogy ſem mint akar mely vetek; Nem-is hiſznek nagy dolgot viſeltethetni attol, az kinek halgatni nehez legyen, mellyet az termeſzet az emberben igen kőnyű

rongattatik inkab kogy ſem mint Sandortol, az bekeſegnek-is ſzeres nem teheti.

Az termeſzet azert adot embernek ket fűlet es egy nyelvet, hogy tôbbet hallyon hogy ſem mint ſzollyon; Tovabba az halgatas az dolgoknak viſeleſeben felette jo es batorſagôt ezkôz.

dolognak akart lenni. Ez okon Sandor ſemmit azokban az mik az ellenſegnel viſeltetnenek, nem tudvan, Gaza varoſt vitattya vala. Abban az varosban Capitan Bætis vala, az maga Kirallyahoz igen fő húſeggel leven, de keves oltalommal birja vala az igen nagy alkotmanyu kő falokat. Sandor az helyeknek allaſat meg intezven, meg parancsola, hogy az kő falok es varos ala al lyukak aſattaſſanak, az kőnyű es puha főld be veddegelven az titkos munkat; Mert az ßomßed tenger ſok fővent hany ki, es az kővek-is mellyek az lyukaknak aſataſat meg banthatnak, ellenek nem allanak vala. Azert onnat á felől, mellyet az varosbeliek nem nezhetnenek, az munkahoz hozza fogvan, hogy annak meg ſayditaſatol őket el forditana, az kő falok ala tornyokat parancsola vitetni; De azon főld az tornyoknak vitelere haßontalan leven, mierthogy az homok alattok ala ſúllyed vala, az kerekeknek forgaſat keſedelmeßteti kala, es az tornyoknak padlaſit el rontya vala, es ſokan ßabadon ſebeſittetnek vala meg, holot az tornyoknak vißßa valo viteleben azon munka faraßtana őket, mely az ele valo viteleben. Annnkokaert az vißßa valo menetelre jel adatvan, meg parancsola, hogy

Gaza varoſnak egyſzerſmind mind titkon es mind nyilvan valo oſtromoltataſa.

maſodnap,

masod nap az kő falok sokasaggal környúl
veteſſenek: es Nap kelet utan, minek előtte az hadat rea vinne, az Iſtenektől segitſeget kerven, eleinek sokasa szerint aldozatot teſſen vala. Tőrtinet szerint egy felettek ele repulő hollo, egy darab földet, mellyet körmeiben viſen vala, hirtelen ala bocsata, mely midőn az Kiralynak fejere eſet volna, el romolvan, ala hulla; ő maga penig az madar az közelben valo toronyra szalla. Az torony enyvel es kenkővel megh kenettetet vala, melyhez az szarnyai hozza ragadvan, es el repülni hiaba erőlkődven, az környúl alloktol megh fogatek. Melto dolognak latzek lenni, hogy felőlle az jővendő mondok megh kerdetnenek, es az Kiraly fel indittatot vala elmejenek abbali babonajaval. Azert Ariſtander, kinek igen nagy hűtele vala, azt monda, hogy aval az jelenſeggel bizonyara az varoſnak veſedelme jelentetnek, de felő volna, hogy az Kiraly meg sebesitetnek. Azokaert megh inte, hogy azon nap semmihez ne kezdene. Noha Sandor az egy varoſt, hogy csendeſen Egiptomban ne menne be, ellene allani nehezen szenvedi vala; mindazonaltal az jővendő mondonak engede, es az viſſa valo tereſre jelt ada. Az megsallottattaknak innet

Minek előtte az oſtromhoz fogna az Iſteni tiſzteletre vagyon gongya, ebben is az kereſztyen vezerek az Sandor peldajat bar kővetnek.

Ariſtandet csodalatos fő jővendő mondo.

batorsagok őrőgbedek, es az kapun ki menven, az vißßa menőkre zazlokat vúnek, azt gondolvan, hogy az ellensegnek velekedese nekik jo alkolmatosságok lenne. De az harczra serenyben menenek hogy sem mint alhatatosban; mert mihelt latak hogy az Macedonoknak zazloi forgattatnak, hertelen megh allanak. Es immar az harczoloknak kialtasok az Kiralyhoz ert vala, midőn noha az meg jövendőlt veßedelemre megh nem emlekezik vala; mindazonaltal az panczelt, melyben ritkan öltőzik vala, baratinak keresekre rea veve, es az első zazlokhoz erkezek; kit minek utanna egy Arabiai ember Dariusnak viteze meg tekinte, az maga allapattyanal nagyob cselekedetet merven probalni, az sablyat az paissal el fedezven, mintha az ellensegtől sőkőt volna el, az Kiralynak terdeihez borula. Sandor parancsola, hogy az alazatoson kőnyörgő fel kellyen, es az maga vitezi kőzze fogadtatsek. De az á pogan ember az sablyat hamarsaggal job kezebe altal viven, az Kiralynak az nyakahoz csapa, ki az czapast testenek keves felen valo haytasaval el tavoßtatvan, az pogannak hiaba jart kezet sablyaval el vaga; arra az napra jövendőltetet veßedelemtől (az mint maga veli va-

Egy Arabiai vitez Sandort mordalyul meghaarja ölni.

li vala) meg menekedven. De az mint velem el tavoßtathatatlan az Isteni rendeles; Mert midőn az elől valo vitezek kőzőt serenyben harczolna, nyillal megh lőtetek; mellyet az pancelon altal az vallaba lőtetettet az ő orvosa Philep ki vona: annak-utanna igen sok vere kezdefolyni. Azon mindnyajan meg rettenven, miert hogy az pancelon altal mely melyen hatot volna be az nyil, nem tudgyak vala, ő meg orczajanak is ßine meg nem valtozvan, az vęrt meg allatni, es az sebet be kőttetni parancsola. Az faydalmot vagy el titkolvan, vaǵ meg győzvē, az ßazlok előt sokaig allot vala, midőn az egy keves údő vel annak előtte orvossaggal meg allatot vęr bővebben kezdefolyni, es az seb mely meg uy levē faydalmot nē inditot vala, az vęr meg hidegúlven meg dagada; annak-utanna el ajulni es terdre bocsatkozni kezde, kit az kőzel valo vitezek fogvan az taborba vißßa vűnek. Es Betis őtet megh őletetnek velven lenni, az győzedelmen őrvendezven, az varosba vißßa mene. Sandor penigh megh tellyesseggel az seb meg nē gyogyulvā, halmot csinaltata mellyel az kőfaloknak magossagat fel erne, es tőb al lyukakkal az kő falokat le rontatni parancsola; Az varosbeliek az kő falok-

Sandor nyillal megh lőtetven, az Isteni rendelesnek ereje rayta tellyesedik, avagy inkab az babonanak jutalmat veszi.

nak

nak elebbi tetejekre uy erőſſeget eppitenek: de még az-is az halomra helyheztetet tornyokat fel nem erheti vala. Annakokaert az varoſnak belſő reßeinek-is az lővő ßerßamokkal artanak vala. Az varoſnak utolſo veßedelme az főld alat aſatot lyukkal le rontatot kő fal lőn, melynek romlaſin az ellenſeg be mene. Az zaßlok eleiben rendeltetet vitezeket az Kiraly ő maga viſi vala, es midőn vigyázatlanul menne be, kővel az ßara megh űttetek. Mindazonaltal dardahoz tartozvan, meg az elebbi ſebenek helye be nem ßineltetven, az elſő vitezek kőzőt harczol vala, haragra is gerjedven, hogy annak az varoſnak oſtromlaſaban rayta ket ſeb eſet volna. Betiſt, minek utanna igen vitezűl harczolt volna, ſok ſebekkel meg epedtében az ővei el hattak vala, de mindazonaltal is nem laſſubban lat vala az viadalhoz, az maga es ellenſeginek verevel az fegyvere megh ſikulvan; Minek utanna minden felől dardakkal kőrnyűl fogatek, az ifiu Sandor kevely őrőmeben fel fuvalkodvan, az ellenſegben valo viteſſeget-is csudalvan, monda neki; Nem ugy halſz megh Betis az mint te akartad, hanem ugy gondolkodgyal, hogy valami kinok fogoly ellen talaltathatnak, teneked azokat kelletik

Betis vitezűl harczolvan megh győzettetik.

letik fenvedned. Amaz nem csak megh nem rettene, hanem vakmerő abrazattal is az Kiralyra tekintven, az ő fenyegetesire semmit nem folla. Annak utanna monda Sandor, Lattyatoke hogy az halgataſban megaltalkodot? Vallyon terdre eſeke? Vallyon könyörgő fot bocsataje ki? Mindazonaltal az halgataſt megyőzöm, es ha semmit egyebet nem cselekedhetem-is, bizonyara megnyegeltetem: Haragjat annak utanna dúnőſſegre fordita, megakkor kűlső idegen fokaſokat veven fel az ő uy ſerencseje, mert elevenen levőnek az bokain altal fiy gyeplők vonattatanak, es ſekerhez kötőſtetven, az varos kőrnyűl lovak vondozák; dicsekedven azzal az Kiraly, hogy Achilleſt, kinek ő nemzetſegeből valo volna, az ellenſegnek megbűnteteſeben kővette volna. Az Perſakban es Arabiajakban mint egy tiz ezeren veſſenek el. Az Macedonoknak is az győzedelem nem vęr nelkűl valo lőn. Az meg fallas bizonyara az varoſnak fő voltaval nem annyera hireſittetek mint az Kiralynak ket rendbeli eſetivel, ki Egiptomban ſietven menni, Amyntaſt tiz, harom rend evezőjű hajoval uy vitezeknek gyűteſere Macedoniaba kűlde. Mert megh jo ſerencses harczokon is az hada fogyat-

Sandor Achilleſnek kegyetlenſeget kővetiki Hectórral azenkeppen cselekedet.

Gaza varos megh vetetik.

fogatkozik vala, es az megh győzettetet nemzetsegek vitezinek kevesseb hütelek vala hogy sem mint az hazajabelieknek.

Sandot Egiptomba megyen.

Az Egiptombeliek az Persaknak hatalmok ellen regtől fogva tőrven, holot azt hiszik vala, hogy ő raytok telhetetlenül es kevelyen uralkottanak volna, az ő jövetelinek remensegere meg bizakottanak vala, ugy mint kik az pribek Amyntast is es engedelemből valo birodalommal jövőt örömmel fogadtak volna. Annak utanna Pelusiumban, az hun az Kitaly be menendőnek lenni lattatik vala, felette nagy sokasag gyülekezet vala. Es ő hetedik napon, minek-utanna az hadat Gazatol meg inditotta vala, Egiptomnak tartomanyaba juta, mellyet most Sandor taboranak hinak. Annak utanna meg parancsolvan hogy az gyalog hadak Pelusiumra menyenek, ő maga valogatot vitezeknek kőnyü szerrel valo seregevel az Nilus vizen mene, nem-is alhatak meg az ő jövetelit az Persak, az part útestől-is megh rettenven. Es immar Memphistől nem messze vala, melynek oltalmazasara hagyatot Altaces Dariusnak vezere az vizen altal kelven, Sandornak nyolcz száz talentumot es minden Kirali haz ezkőzt kezeben ada. Memphistől ugyan azon folyo vizen vi-

Nyolcz szaz talentom tezen negy szaz nyolcz van ezer magyar aranyat.

tetven

tetven, Egiptomnak belső rezeire hata, es az dolgokat el rendelven, ugy hogy az Egiptombelieknek eleiktől maradot fokafokban semmit megh nem valtoztatna, magaban azt vegeze, hogy az Hammon Iupiternek jövendő mondo helyere menyen. Megh könyű szerrel valo es keveses emberektől is elig szenvedhető utra kelletik vala menni: az földön es az levegő egben az vizeknek fogyatkozasa vagyon, sovany fövenyek hevernek, mellyeket minek-utanna az napnak heűsege meg gyulasst, az forro föld az embereknek talpokat megegetven, el szenvedhetetlen heűség vagyon; es az tartomannak nem csak heűsegevel es szarazsagaval kel tusakodni hanem az felette ragado homokkal is, melyben, igen mély leven, es az labok alat ala sűllyedven, nehezen jarhatni. Ezeket az Egiptombeliek voltanal nagyobbaknak hannak vetnek vala lenni; De el mejet az felette nagy kevansag az Iupiterhez valo menetelre izgattya vala, kit az maga nemzetenek kezdőjenek, az emberi meltosaggal megh nem elegedven, vagy hizen vala lenni, vagy akarja vala hogy el hidgyek: Annak okaert az kiket magaval el vinni rendelt vala, azokkal egyetemben az folyo viz menteben az Mareotis tova ala

Az kik hiaba valo dücsőségen kapdosnak, es az egbe magok bolondsagokkal menni eről kődnek, az igaz dőcsőségnek termeszetit es

modgyat tellyessegel nē tudgyak es az ô negedessegeknek sok büntetesit szenvedik.

ala mene. Oda az Cyrenæabelieknek kőveti ajandekokat vűnek, azon kerven hog bekesegben tartsa őket es varosokba-is el mennyen. Sandor az ajandekokat el veven, es vellek baratsagot kőzőlven, el rendelt dolgainak veghez valo viteleben kezde eleb menni. Es bizonyara első es masod nap, az munka túrhetőnek látzek lenni, megh ollyan nagy mezitelen pußtasagokra nem menven; immar mind azon altal sovany es megh holt főldre ertenek vala; De mihelt az mely hamokkal be borittatot mezők megh nyilatkozanak, nem kűlőmben, mintha az męly tengerben mentenek volna be, az ßemekkel főldet keresnek vala. Semmi nemű fa, elt főldnek semmi jelensege eleikben nem akad vala. Az viz is el fogyot vala, mellyet az tevek tőmlőkben ala vittenek vala, es az ßaraz főldben es hev homokban semmi viz nem vala. Annak felette az Nap mindeneket meg gyulaßtot vala, es mindenek megh ßarattanak es meg sűttettenek vala, midőn nagy hirtelen, az, vagy az Isteneknek ajandeka, avagy, tőrtinet volt, az Eg alat tamadot fellegek az Napot el reytek, mely dolog az hevseg miat el farattaknak, ha ßinte az viz el fogyna is, felette nagy segitseg lőn. Bizonyara minek utanna az

Meg holt földre, az az, oly sirtalanra mellyen semmi nem teremhet, az szarazsag miat.

sebes

sebes szelek bőséges szapor esőt-is adanak; azt ki ki mind magaert fogni, nemellyek az somjúságnak miatta magokat nem birvan, sel tatot szajokkal-is kezdek kapdosni. Negy napt elek az nagy pusztaságokon valo iarasban, es immar az Isteni feleletnek helyehez nē messe valanak, midőn az menő seregnek eleiben sok hollo mene, az első zaslok előt nem messe repúlven; es hun az földőn úlnek vala, midőn az sereg lassabban menne, hun szarnyokra kelnek vala, az elől menőknek es ut mutatoknak szokasok szerint. Vegre az Istennek szenteltetet helyre jutanak. Az csodalatos dolog, hogy az nagy pusztaságok kőzőt ugy be fedeztetet, hogy az minden felől környúl allo agaktol az Nap az sűrű burkokra elig hat be, es sok forrasok az erdőket szerinszerte folyo edes vizekkel taplalyak. Az egnek-is csodalatos mertekletesege az tavasi údőhőz felette hasonlatos leven, az estendőnek minden reszeit hasonlo egesseges voltaval altal futtya. Az helynek lakosi nap kelet felől az Szerecsenekhez leg kőzelb vadnak, del felől az Arabiajakkal hatarosok, vezetek neúvel Trogloditaknak hivattatnak: Ezeknek orszagok mind az veres tengerig megyen ki, de az hun Nap nyugatra halgat, mas fele

Az Hammon Iupiter temploma gyönőrüseges helyen vagyon.

Szerecsenek laknak, kiket Syrmuſoknak hinak; Eſak felől az Naſamonok vadnak, az veſedelmes Syrtes tenger mellyeki nemzetſeg, hajokbol kapot ragadomanyokkal kereskedő; Mert az partokat allyak, es az meg akadot hajokat, az nekik eſmeretes ręveken el fogjak. Az bereknek lakoſi, kiket Hammoniuſoknak hinak, ſellel valo kalibakban laknak: Az kőzepſő berket var gyanant tartyak, harom rend kő fallal kőrnyűl vetetettet. Az elſő erőſſeg az Kiralyoknak regi lako helyeket rekeſtette be, az kőzelbikben gyermekekkel es agyaſokkal egyetembē azoknak feleſegi laknak; Az Iſtennek ittis jővendő mondo helye vagyon; Az vegſő erőſſegek az udvari ſolgaknak es fegyver hordozoknak lako helyei valanak. Az Hammonnak mas berke-is vagyon, az kőzepiben forras vagyon, nap vizenek hiyjak. Reggel ugy foly hogy ſem meleg ſem hideg, delbe melynek feletteb valo heűſege vagyon, azon forras hidegen foly; az nap eſtvere hajol van meg melegſik, eyfelikor forron buzog fel, es az eczaka virrattahoz mentől inkab kőzelget, az eczakai heűſegben ſok meg ſal, meglen reggel ſem hev ſem hideg ſokot voltaval meg lankad. Annak, az mi Iſten gyanant tiſteltetik nem azon

Az Napnak csuda forraſa az Libyai puſztan.

kepe

kepe vagyon mellyet kőzönſegeſen az kep farago meſterek az tőb Iſtenekhez ſabtanak; az köldökeig haſonlo azokhoz. Az ruhaja ſmaragdal es draga gyöngyökkel foglaltatot öſve. Ezt, mikor valaſt kernek tölle, aranyas hajoban hordozzak az papok, az hajonak mind az ket oldalarol ſok czúſt czeſek fügven ala. Az ferjes aſſonyok es bűzek utanna jarnak regi eleiknek ſokaſok ſerint nemű nemű diſztelen eneket mondvan, mellyel Iupitert megh engeſsteltetni hiſik, hogy bizonyos valaſt tegyen. Es akkor bizonyara az kőzelb menő Kiralt egy az papok kőzzúl leg nagyob üdejű fianak neveze, azt valvan, hogy ő neki azt az nevet az attya Iupiter adna. Sandor penig azt monda, hogy azt ő őrömőſt-is venne, es tulaydonanak-is iſmerne lenni, az emberi allapatrol el feletkezven. Annak-utanna kerde, ha az Iſteneknek rendeleſekből az egeſs vilagnak birodalmat neki rendelneje; Az jővendő mondo magat mind egy nyomon az hizelkedeſhez ſabvan, azt jelente, hogy mind az egeſs vilagnak biroja lenne; Ezeknek utanna kerdeni kezde, ha az ő attyanak minden gilkoſi meg bűnhőttenek volnaie; Az pap valoſagoſon azt monda, hogy az ő attya ſenkinek lator cſelekedetivel meg

Az Hammő Iupiter minemű abrazatban es öltőzetben tiſztelteſſek.

Sandor Philep Kiralt meg vétven, az Hammon Iupitert attyanak fogadgya.

nem bantathatnek, Philep Kiralynak penig minden gyilkoſi halalos bûnteteſeket ſenvedtenek volna. Azt-is hozza vete, hogy gyôſhetetlen lenne, miglen ez vilagbol az Iſtenekhez ki menne. Annakutanna aldozatot teven, mind az papoknak ſmind az Iſtennek ajandekok adatanak, es az baratinak-is meg engedtetek, hogy Iupitertôl ôk-is kerdeſkednenek. Semmit tôbbet nem kerdenek, hanem ha adnaje tanatsul nekik, hogy az ô Kiralyokat Iſteni tiſteletekkel tiſtelnek. Az jôvendô mondo azt felele, hogy Iupiternel az-is kedves dolog lenne, ha ôk az gyôzedelmes Kiralt Iſteni tiſtelettel tiſtelnek. Az Iſteni feleletnek hûtelet igazan megh viſgalo embernek, bizonyara heaba valo alnok valaſ teteleknek lattathattanak volna lenni, de az ſerencſe az kiket egyedûl ô maganak hinni kenſeritet, nagy reſz ſerint az dicsôſegnek kevanoiva teſi inkab hogy ſem mint be fogoiva. Annakokaert magat Iupiter fianak neveſtetni nem csak ſenvede, hanem ugyan parancsola is, es az viſelt dolgoknak hiret nevet midôn ôrôgbiteni akara, illyen nevezettel megh veſte. Es az Macedonok bizonyara, az Kirali parancsolathoz ſokvan, de az ſabadſagnak nagyob arnyekaval hogy ſem mint

Az jo ſzeren ese az kiket maga boraval ſokaig taplal, vegre meg reſzegitven bolondoka-is teſzi.

mint az több nemzetségek, az halhatatlanságtol vakmerőben irtozanak, hogy sem mint vagy ő hozzajok illik vala, vagy az Kiralyhoz. De ezek mind tulaydon üdejekre tartassanak, most az több dolgokat veghez vinni sietek.

It az halhatatlanságon Istenséget erősünk, az minemüvet Sandor akart maganak tulaydonitani.

Sandor az Hammontol vissza jöven, minek utanna az Pharus fűgethez nem messe levő Marcotis tora mene, az helynek termeszetit megh semlelven, először ugyan az fűgetben rendelt vala uy varost csinaltatni; Annak utanna mihelt megh tetzek, hogy az fűget nagy lako helt be nem fogna, az varosnak ot valasta helt, az hun most Alexandria vagyon, nevezetet az csinaltatonak nevetől veven; Valameni hely az to es tenger közöt vagyon, azt be fogvan, az kő faloknak kerületire nyoltzvan futamatni földet rendele, es az varosnak eppitesere gond-viselőket hagy-van Memphisbe mene. Noha nem kepetlen de alkolmatos kevansaga indult vala, nem csak Egyptomnak belső reszeinek, hanē Szeretsen orszagnak, is latogatasara; Az Memnonnak es Titonusnak hires neves Kirali lako helye az meg tudakozando regisegnek kevanojat az Napnak csak nem hatarin kivül vonsa vala. De az előtte allo hadakozas, melynek meg hatra

Sandor az maga neverol Alexandria nevü varost csinaltat.

Nyoltzvan futamatni föld ket kis Magyar mely földet teszen.

ſokkal nagyob ſullya vala, az hivalkodo ſarandokſagnak ůdejet el fogta vala. Annakokaert az Rhodusbeli Aeschyluſt es az Macedoniai Peuceſteſt Egiptomnak tiſztartoiva teve, annak az orßagnak oltalmazaſara negy ezer vitez adatvan. Az Nilus folyo viznek rekeßit Polemomnak parancsola hogy oltalmazza, arra neki harom rend evezőjű hajo harmintz adatek. Annakutanna Africa mely Egiptomhoz ragaßtatot, Apolloniuſra hagyatek; azon Africai es Egiptomi adòk Cleomeneſre. Meg parancsolvan hogy az ßomßed varoſokbol Alexandriaba kőltőzzenek, az uy varoſt nagy ſokaſaggal meg tőlte. Az à hire, hogy midőn az Kiraly az varoſnak kővetkezendő falainak helyere, az mint az Macedonoknak ſzokaſok tartya, arpa beleſt kűldőt volna, az madarakleſt meg őttek volna. Es midőn az á jelenleg ſokaktol gonoßra magyaraztatot volna, az jővendő mondok azt feleltek volna, hogy abban az varosban az jővevenyeknek nagy ſokſaga lakando volna, es az à főld eledeleket ſokaknak adandana. Az Kiralt midőn az vizen ala menne, el erni kevanvan Hector Parmenionak fia, ki ůdejenek igen ßep viragaval Sandornal

Atrianus hiſtoricus liſztnek mondgya.

Alexandria varoſnak jo ſzerencseſe jele.

Hector Parmenionak

nal felette kedves vala, egy kiſded hajoba ßalla, tőbben ßallittatvan bele, hogy ſem mint kiket be foghatna. Annak okaert az el merúlt hajo őket mind el hagya. Hector az vizzel ſokaig tuſakodvā noha őtet vizes ruhaja es cipellyúsben be ßorittatot labai az ußaſtol meg tartoztatnak; mind az altal holt elevenen az partra ki ßabadula, es mihelt el faradtaban lelekzetit meg tagita, mellyet az felelem es az veßedelem meg fuvalkodtattanak vala, ſenki meg nem ſegitven, mivel hoǵ az tőbbi mas fele ßabadultanak vala ki, meg hala. Az Kiraly az el veßet ifiuhoz valo ßeretetitől viſeltetven, igen bankodek, es az meg talaltatot teſtét nagy pompaval el temettete. Ezen banattyat az Andromachus halalanak hire őregbite, kit Syrianak tißtartojava tőt vala: Az Samaritak elevenen meg egettek vala; kinek halalanak boßßu allaſara mentől nagyob gyorſaſaggal lehete, ugy ſiete: es oda jutvan ollyan nagy latorſagnak okai kezeben adatanak. Annakutanna Andromachus helyeben Memnont rendele, halalos bűnteteſſel illetven az kik az tißtartot meg őltek vala. Az kegyetlenúl uralkodokat, azok kőzőt az Methymnabelieknek tißtartait Ariſtonicuſt es Chryſolauſt az alattok valoknak kezek-

ſiā az Nilus vizebe merűl

Mikor embert egy nya valya talallya, gyakorta aſzt maſ-is ſzokta követni.

ben ada, kiket azok az raytok tőt boſſuſagokert megh kinoſtattakat megh ölenek. Annakutanna az Athenasbelieknek Rhodusbelieknek es Chiusbelieknek követit meg halgata: Az Athenasbelick az győzedelem felől őrvendeznek vala neki, es hogy az Görögöknek foglyai az öveiknek meg adatnanak, azon könyörögnek vala; az Rhoduſiak es Chiusbeliek az oltalmul közikben adattakra panaſolkodnak vala. Mindnyajan azokat, az miket kevanni lattatanak, meg nyerek. Az Mitylenebelicknek is, az ő hozza valo jeles húſegekert, es az kincsert, mellyet az hadra költöttenek vala, az zalagokat meg ada es azoknak hatarokhoz nagy orſagot ragaſta. Az Cypriajaknak Kiralyinak-is, kik Dariuſtol-is hozza partoltanak vala, es mikor Tyruſt vina, hajokat küldöttenek vala, erdemekert beczület adatek. Amphoterus annakutanna az hajoknak Capitannya Cretanak megh ſabaditaſara küldetven (mert mind az Perſaknak ſ-mind penigh az tengeren valo tolvajoknak fegyverekkel annak az ſügetnek nagyob reſzei megh ſallattattanak vala) meg parancsola neki, hogy mindeneknek előtte az tengert ſabaditſa meg az tolvaylo hajoktol, mert azt az tolvayjok allyak vala, mind az ket Kiraly az hadakozalra

Kirali dolog az kegyelmeſſeg.

zásra fordulvan. Ezeket el rendelven, az Tyrusi Herculesnek harmintz cseßevel egygyût aranybol csinaltatot kupat ßentele, es Dariusra ßietven, utat az Euphratesre parancsola hirdettetni.

Darius penig midõn megh értette volna, hogy az ellenség Egiptombol Africaba tért volna, ketelkedet vala, ha Mesopotamia környúl allapodneke meg, avagy az maga birodalmanak belsõ reßeire menne; ketsegnelkúl maga jelen letevel, az hamarsaggal valo hadakozásra az végsõ nemzetsegeknek fel inditasaban hathatosb eßközt leendene, mellyeket az maga vezeri altal nehezen ingat vala. De minekutanna ßavok meghihetõ emberek altal el hirhedek, hogy õ akar mely orßagba menne, Sandor minden hadaval utanna lenne; tudvan azt mely sereny emberrel volna dolga, az meßße valo nemzetsegeknek minden segitsegit Babyloniaban parancsola egybe gyûtetni. Az Bactriajak, Scythak es Indiabeliek õßve gyûltenek vala; Mert az tõb nemzetsegeknek hadaiis magokat egyßerß-mind hivatallyokhoz tartak. Tovabba midõn csak nem fel annival volna az had nagyob, hogy sem mint Ciliciaban vala: fegyverek sokaknak nem vala, mellyek felette nagy sorgalmatossag-

Darius Sandor ellen meg-is hadatkeszik.

gal kefittetnek vala. Az lovaſoknak es lovaknak be fedezö ſerſami eg mashoz foglaltatot vas lannaknak rendiből valanak. Az kiknek annak elötte haito dardaknal egyebet ſemmit nem adot vala, azokhoz paiſok es ſablyak adatnak vala. Az gyalogoknak meg ſiligiteſnek okaert lovaknak ſeregi oſtatanak, hogy az elebbinel nagyob lovag hada lenne; es az mint el hitte vala, az ellenſegeknek felette nagy rettenesekre ket ſaz negy negy lovu kaſas ſeker, azoknak az nemzetſegeknek egyetlen egy ſegitſege következek. Az rud orran elöl hegyes vaſu kopiak allanak vala ki; mind ket felöl az igabol harom harom ket elü palloſt igazitottanak vala, es az kerekeknek külöin belöl töb rövid dardak allanak vala ki ellenben. Annakutanna nemely kaſak az kerekeknek talpaiban nemellyek az födre ala ereſztetve valanak, melyek valami az meg futamtatot lovaknak eleikben akadna, el vagdalandok volnanak. Az hadat illyen modon ele kefitven es jol fel fegyverkeſztetven Babyloniabol minde erejet ki indita. Iob kez felöl az nevezetes Tigris folyo viz vala, hadanak bal felöl valo reſzet az Euphrates oltalmazza vala, Meſopotamianak mezeit az had be töltötte vala. Annak utanna az

Az kik az ſzekerekben es az lovakban vetik remenſegeket, es ala valo vitezeknek ſokaſagahoz valo bizodalmokban az hattra mennek, ezt karokkal lattatnak gyakorta magokat az ſzerencſere bizni.

Tigri-

Tigriſen altal kőltőzven, midőn az ellenſeget nem meßße hallotta volna lenni: Satropaxot lovag Capitannyat ezer fő valogatot lovaſſal ele kűlde; Mazæus vezernek hat ezer ember adatek, hogy azokkal az ellenſeget az vizen valo altal meneteltől meg tartoßtatna. Ugyan neki meg parancsola, hogy az orßagot melyre Sandor menendő volna, puſtitana es egetne: mert azt hißi vala, hogy az, à kinek ſemmi egyeb nem volna, hanem csak az mit kapdoſva el fogot volna, az ßűkſeggel meg győzettethetnek. Eleſek penig ő neki nemellyek az főlden, nemellyek az Tigris vizen hordatnak vala fel. Imwar az Arbella nevű faluhoz jutot vala, mellyet maga veßedelmevel hireſitendő vala: it az eleſnek es portekaknak nagyob reßet le rakvan, az Lycus folyo vizen hidat csinaltata, es őtt nap mikeppen annak előtte az Euphrateſen az hadat altal kőltőſztete. Onnet mayd nyoltzvan futamatni főldet ele menven mas viz melle, melynek neve Boumellus, ßallita taborat. Az hadaknak ki terjeßteſere alkolmatos orßag vala, lovagolhato es tagas ſik mező: meg csak fa tőrſőkők es rővid ſűrű veßßők, ſem fedezik be az főldet, es az ßemeknek męg azok rais az mik meßße vadnak ßabad nezes en gette-

Mayd nyoltzvan futamatni főldet az az, kőzel ket Magyar mely főldes.

Az alkolmatoſſag az hadban (az Vegetius iraſa ſzerint)

többet szokot segiteni, hogy nem mint az viteszség.

gettetik. Annak okaert ha hun az mezők domboſok valanak, meg egyeneſitettni, es mindenût valo hegyes helt el ſeleſtetni parancſola. Sandorral, az kik az ő hadanak ſama ſelől, az menyere meſſe megh aranſhatni vala, itiletet teſnek vala, elig hitetek el, hogy anni ezer ember le vagattatvan, uyjabban nagyob had keſittetet volna. De minden veſedelemnek es az nagy ſokaſagnak ſemminek alitoja leven, az tabornak tizen-egyſer valo megh ſallitaſaval az Euphrateſre erkezek, mellyen hidakat csinaltatvan, megh parancsola, hogy az lovaſok elől mennyenek, az phalanx ſereg utannok legyen, Mazæus ki az vizen valo altal nem ereſteſre, Sandornak eleiben hat ezer lovaſſal ment vala, magat probara nem merven vetni. Annakutanna az vitezeknek nem az nyugodalomra, hanem ſűvőknek meg batoritaſara keves napokat advan, az ellenſeg utan gyorſon kezde menni, attol felven, hogy az maga birodalmanak belső reſeire menne, es az nagy puſta es fogyatkozot helyeken kellene utanna menni. Annakokaert negyedik napon Arbellan tul az Tigris vizere hata. Mind az egeſ orſag az folyo vizen tul uy egeſſel fűſtőlőg vala; Mert Mazæus valamely helyekre ment va-

Nehezen győzettetik meg az ki az maga es ellenſege hadafelől igazan tehet itiletet.

la

la, azokat nem külömben egeti vala mint az ellenseg. Es elöször az sötetseg, mellyet az fúst öntöt vala ki, az Napot meg homalyositvan, lestöl valo felteben megh tartozek. Annak-utanna mihelt ez ele küldetet kimek minden helyeket batorsagosoknak mondanak lenni, az lovasokban kevesset az folyo viz revenek meg probalasara ele bocsata: Melynek mélysege elöször az lovak fügyenek leg felsö felet, mayd hogy az arkanak közepire jutanak, az nyakokat-is fel éri vala; Nemis foly bizonyara az Nap keletnek tartomanira mas ollyan sebes viz,sok patakoknak nem csak vizeit hanem még köveit-is magaval vonvan; Azert az sebessegtöl,mellyel ala foly, Tigrisnek neveztetet: mert Perssiai nyelven az nyilat Tigrisnek nevezik. Annakokaert az gyalog,mintha sarvakra oltatot volna, az lovasoktol megh környekestetven, fegyveret feje feliben fel emelven, az viznek mind az közep arkaig könnyen hata. Kiraly az gyalogok elöt leg elöl menven ki az partra, az revet az vitezeknek (miert hogy az sovat nem halhattyak vala) kezevel mutata, de elig jarhatnak vala; holot, hun az labok sikamlik vala el az sik köveken, hun az sebes viz csapja vala el öket. Kivaltkeppen valo bajok azoknak

Az hadnak az utakon lestöl igen kel tartani.

Az hadviselö vezer az batorsagot szemelyevel jarasaval, es szovaval elöl viselven az alatta valoknak batorsagokat öregbiti.

nak vala, kik az vállokon terheket hordoznak vala. Mert midőn magokat-is nem birhatnak, az alkolmatlan terehel az sebes örvenyekbe vitetnek vala. Es midőn kiki mind az maga ragadomanyat el erni ügyekezik, ő magok közőt nagyob tusakodas tamada, hogy sem mint az folyo vizzel; es az portekaknak sellel labbogo rakasi az vitezekben sokat el dőytőttenek vala. Az Kiraly őket inti vala, hogy elegednenek meg fegyvereknek meg tartasaval, az többiről őket ő meg elegitene; De sem inteset sem parancsolattyat nem erthetik vala; Az felelem is bantasokra vala, es ezen kivúl az uőoknak egymas közőt valo kialtasok. Vegezetre, az hun az viz lassub folyassal revet nit, ki jutanak, es valami keves portekaknal egyeb semmi el nem vesze. It az Sandor hada el tőrőltethetet volna, ha kinek az győzedelemre meresege lőt volna, de az Kiralynak sűntelen valo jo szerencseje az ellenseget onnat el fordita. Az Granicus vizen-is, az tulso parton anni ezer lovag es gyalog alvan, igy kőltőzek altal; Cilicianak soros utaiban-is az ellensegnek ollyan nagy sokasagat igy győze meg. Az batorsagnak-is, mellyel igen bővőlkődőt, modgya meg kissebbitethetik; Mert soha probara nem juttot abbali

Az szerencse az merez embereket segiti az felenkeket haraüzi.

Igy győzte meg) az az. az szerencse altal.

abbali dolga ha vakmerősegből műveltè effele dolgokat avagy nem. Mazæus ki ketsegnelkűl az rendetleneket el nyomta volna, ha az folyo vizen altal kőltőkben reajok ment volna ; el vegre es immar jol fel fegyverkeztek ellen kezde nyargalni. Mint egy ezer lovast kűldet vala ele, kiknek keves voltokat Sandor meg kimletven, es az utan semminek tartvan, Aristonnak az Pœoniai lovasok Capitannyanak meg parancsola, hogy reajok mind ßaguldva mennyen. Azon napon az lovasoknak es kivaltkeppen Aristonnak jeles hartza lőn. Satropaxot az Persiai lovasoknak Capitannyat, kopiaval az torkat aranzvan, altal őklele, es az ellenseg kőzőt futtaban el ęrven az lorol nyakra főre vete, es ellene tusakodonak ßablyaval fejet veve, mellyet vißßa viven, nagy dicsirettel az Kiralynak labai előt le tőn.

Az Kiraly az tabort ot ket nap tarta, az kővetkezendő napra oßtan indulast parancsola hirdettetni. De mint egy első strasa allaskorban, az hold meg fogyatkozvan, csillaganak első fenyet el reyte. Annakutanna vęr ßinnel be fogattatvan, mindē vilagossagat meg rutita, es ollyan nagy viadalnak eseti tajaban az nyughatatlan vitezeknek ßűvőkben nagy babona es abbol nemű-

Az kik az alkolmatossagnak üdejet el mulartyak azt annakutanna gyakrabban hiaba keresik.

nemünemü remúles adatek. Azon panaſolkodnak vala, hogy ők az Iſteneknek akarattyok ellen az vilagnak végére vonatnanak. Immar az folyo vizekre ſem mehetnenek, ſ-az csillaggok-is elebbi fenyeſſegeket nem ſolgaltatnak; Az nagy kietlen földęk es minden puſtaſagok talalkoznanak eleikben; Egy embernek maga mutogataſara anni ezer viteznek omlana ki vęre; hazajat meg unta volna, az attyat Philepet meg vetette volna, hiaban valo gondolatokkal az egbe ſietne; Immar part úteshez az dolog kőzel vala, midőn minden dolgok ellen megh remúlhetetlen leven, meg parancsola, hogy az vitezeknek Capitani es vezeri maga udvari ſatorahoz ſokan elę menyenek, es az Egiptombeli jővendő mondoknak, kiket az Egnek es csillagoknak jaraſaban felette tudaſoknak hiſen vala lenni, megh parancsola, hog ki mondanak micsoda ęrtelemben volnanak; de azok kik elegge tudnak hogy az úd őknek forgaſi el rendeltetet valtozaſokat be tőltenek, es hogy az hold fenyeben megh fogyatkoznek, mikor az földnek alaja menne, es az Napnak fenyetől meg foſtatnek. Iollehet annak tőllők meg ertetet okat az kőſſegnek nem jelentek, de azt vallak, hogy az Nap az Gőrögőkc-

gőke, az hold az Perſake volna; es az holdnak valamenisser finye el yesne, azoknak az nemzetſegeknek romlaſok es vesedelmek jelentetnek; es az Perſiai Kiralyoknak regi peldajokat ele ſamlalak, kik hogy az Iſteneknek akarattyok ellen vittanak legyen, az hold vilaganak meg fogyatkozaſa meg mutatta volna. Semmi dolog az ſokaſagot valoſagosban mint az babona nem viſeli. Egyebkint magaval nem birhato, kegyetlen es valtozo leven, minekutanna az hamis Iſteni tiſtelettől meg csalatik, az jővendő mondoknak inkab enged, hogy ſem mint az maga vezerinek. Annakokaert az Ægyptombelieknek az kőſſeg kőzze ki hirhűt valaſ tetelek az meg lankat vitezeket az remenſegre es bizodalomra iſmet fel ebreſtek. Az Kiraly azt itilven hogy az vitezeknek hirtelen meg batorodot ſűvekkel elni kellene, az tabort maſodik vigyazaskor meg indita. Iob kez felől az Tigris folyo viz vala, bal felől az hegyek, mellyeket Gordyæuſoknak hinak. Minekutanna erre az utra meg indula, az kimek kik ele kűldettenek vala, virratta tayban Dariuſnak jővetelit hirre adak. Annakokaert viadalra fegyverkeſtetet vitezekkel es el rendelt ſereggel elől megyen vala. De az Perſaknak kimei

Az mely elme az babonábā el merült, ſoha czendeſz nem lehet; noha egy üdeig az remenſegre es bizodalomra lattaſſek fel emeltetetnek lenni.

Minden harczokon leg elöszöris az szemek gyözettetnek meg.

mayd ezeren valanak, kik nagy seregnek kepet csinaltak vala; mert mikor az dolgok valosagoskeppen meg nem kimeltethetnek, az felelem miat hamissakat jövendölnek. Minek-utanna az Kiraly ezeket megerte, keves vitezivel egyetemben az öveikhez vissa futo Persaknak sereget elérven, kit lé vaga bennek s-kit el foga, es lovasokat külde ele, resz szerint azert hogy kimlödgyenek, resz szerint hogy az tüzet mellyel az poganok az falukat egettek vala, meg oltanak; Mert futtokban hirtelen az falukat es gabona asztagokat meg gyutottak vala, es midön az tüzek legsen akadtanak volna, az alsó resekre még nem hatottanak vala. Az tüzet annakokaert meg oltvan, igen sok gabonat talalanak. Egyeb eggyet massal-is bövölködni kezdenek. Azon dolog az ellenségnek kergetesere az vitezeknek büveket fel gerjeszte: Mert az ellenség mierthogy az tartomant egetne es pusztitana, sietni kel vala, hogy az tüzzel mindeneket eleb el ne fogna. Azert az ketelenség okossagra fordula: Mert Mazæus, ki annak elötte az falukat hivalkodva meg gyutotta vala, immar azzal hogy fulsson meg elegedven, az ellenségnek sok eggyetmast eppen hagya. Sandor Dariust mas fel szaz futamatni

földnel

földnel nem messzeb ertette vala lenni. Annakokaert az elesnek bő voltaval elgedendő keppen meg tőltőzven, negy napon azon helyben allapodek. Annakutanna Dariusnak levele el fogatek, mellyel az Gőrög vitezek ingerlettetnek vala, hogy az Kiralt meg ölnek, avagy el arulnak; es ketelkedek ha azt az gyülekezetben el olvasnaje avagy nem, elegge bizvan az Gőrögnek-is magahoz valo jo akarattyokhoz es húsegekhez; De Parmenio jeste, es azt monda hogy az vitezeknek fülőket affele igiretekkel illetni nem kellene; csak egy ember-is csalardsaggal az Kiralynak arthatna: az fősvenyseg semmit bűnnek nem tartana. Az tanacs adonak sovat fogadvan, az tabort meg indita. Midőn utban volna, egy herelt ember az foglyok közzül valo, kik Dariusnak feleseget kővetik vala, ertesere ada, hogy azon Darius felesege el nehezednek, es lelekzetet elig venne. Az sűntelen való menetelnek munkajaval, es sűvenek somorusagaval el faradvan, az napanak es hajadon leaninak kezek közőt le eset vala, es annakutanna megis holt vala. Azon dolog felől mas hir mondo-is erkezek. Es az Kiraly nem kűlőmben, mintha az maga annya halala izentetet volna meg, gyakor fohaszkodasokat

Tudnillik harom Magyar mely földnel.

Darius az Gőrög vitezeket alattomban Sandornak halalara kiszteti.

ſokat tőn, es kőnyvei eredven, az mine-
műveket Darius hullatot volna, az ſator-
ba mene, melyben Dariuſnak az meg holt
teſt mellet űlő annya vala. It penig mi-
helt az Darius annyat az földőn fekenni
lata, az keſerűſeg meguyjula. Az uy nyo-
moruſagban az elebbickről is azon Dari-
us annya meg emlekezven, az el ado haja-
don leanit őleben fogta vala, az közönſe
ges banatnak noha nagy vigaſtalaſit; de
mindazaltal az kiket maganak kellene vi-
gaſtalni. Szemei előt vala kiſded unoka
fia, ki ſanaſra ez okon vala melto, hogy ő
nagreß ßerint az magara nezendő nyomo
ruſagot mèg eßeben nem veßi vala. San-
dort az maga rokonſagi közőt hihetned
firni, es vigaſtalaſokat nem adni, hanem
kereſni: eteltől bizonyara magat meg
tartoßtata, es az el temettetesben az Per-
ſaknak eleiktől maradot ßokaſok ßerint
minden becsületet meg tartot; Melto le-
ven bizonyara, hogy ő moſt-is az kegyel-
meſſegnek es maga meg tartoßtataſanak
nagy dicsiretit vegye. Csak egyßer latta
vala ötet, azon nap mellyē el fogatot vala,
es azt ſem azert hogy ötet hanem hogy
Dariuſnak az annyat latna, es abrazattya-
nak felette ßep voltat nem bujaſagnak ha-
nem dúcsőſegnek izgataſara vőtte vala.

Az he-

Az herelt emberek közzül, kik az Kiralyne asszony környül valanak, egy Tyriotes nevű az siroknak rettegesek közben ki szaladvan azon az kapun, mely mierthogy az ellenseg hata meget vala, gondviseletlenbül őrisztetik vala, az Darius taborara erkezek, es az vigyazoktol meg fogatvan, az Kiralynak satoraba zokogva es ruhajat meg szaggatva vitetek; kit mihelt Darius meg tekinte, az banatnak sok fele varakozasaval fel indittatvan, es leginkab mitől felne, bizontalan leven, monda: Az te orczad nem tudom micsoda felette nagy veszelt mutat, de meglasd, hogy az nyomorult ember fületnek ne kedvez: mert en meg tanultam bodogtalanna lennem, es gyakorta az nyomorusagnak vigasztalasara vagyon az maga sorsat ismerni. Nemde az mi felől felette gyanakom, es mondani nem merem, az enimeken tőt gyalazatot adandode nekem tuttomra, es (az mint hiszem) ő nekiekis minden kinnal nehezebbet? Ezekre Tyriotes monda; Az bizonyara tavul vagyon; Mert az Kiralyne asszonyoknak az alattok valoktol mentől nagyob becsület tetethetik, az tieidnek az győzedelmestől azon tartatot meg; hanem az te felesseged nem regen mulek ki ez eletből. Annakutanna nem csak fohazkodasok

Az nyomorusagnak vigasztalasa nyomorusaggal szokot legeltetni.

Az szomorusztü az mitől fel, afelől könnyön gyanakodik.

Felette nagy josag es dücsöseg, melynek meg az ellenseg is bizonsagul kenszeritteti lenni.

kodasok hanem jaygatasok-is mind az egesz taborban hallatnak vala. Nemis ketelkedek Darius hogy meg ölette volna, mierthogy az gyalazatot el nem szenvedhette volna: es banattyaban meg csabulvan fel kialta, mondvan: Micsoda vetket cselekettem en ollyan nagyot Sandor? Az te rokonidban kit öltem meg, hogy kegyetlensegemert ezzel az kölczönnel fizesennekem? Meg gyülöltel engemet, de okot bizonyara arra nem attam. De am bator kölcz azt, hogy en ream hadat igaz okbol hoztal, az asszonyallatokkal kellet volnaje azert dolgodnak lenni? Tyriotes az hazajokbeli Istenekre eskesik vala, hogy semmi oly dolgot rayta nem cselekedet volna; Meg Sandor-is halalan fohaskodot volna, es nem kevesbe sirt volna mint önnön maga sirna. Ezek miat az szeretönek elmeje nyukhatatlansagra es gyanusagra terittetek vissa; azt aranzvan, hog az fogoly asszonyhoz valo szereti nilvan az paraznalkodasnak fokasabol szarmazot volna. Annakokaert az környüllette valokat el küldven, es csak az egy Tyrioteset hagyvan, immar nem sirvan, hanem fohazkodvan monda; Latode Tyriotes hog az hazugsagnak te benned helye nincsen? It mayd kinzo szerzamok lesznek, de az Istenekre

nekre kenſeritlek, hogy azt ne vard, ha mi becsületi vagyon te nalad az te Kiralyodnak. Nemde, az mit mind tudni kevanok, ſ-mind kerdeni ſegyenlek, Sandor mind ur ſ-mind ifiu leven mereſzletteje cselekedni? Tyriotes teſtet az kinra keſi vala adni, az Iſteneket-is bizonſagul hia vala, hogy az Kiralyne aſſony tiſtan es ſentül tartatot volna. Vegezette mineketutanna el hive, hogy azok igazak volnanak, az miket az herelt ember mondana, az fejet be fedezven ſokaig ſira, es midön meg az könyvei folynanak, ruhajat az orczajarol le vetven, es kezeit az ęg fele fel emelven, monda: Hazambeli Iſtenek elöſör nekem erösſicsetek meg birodalmomat, annakutanna ha en immar oda vagyok, azon könyörgök, hogy Aſianak Kiralliya ſenki ne legyen, hanem ez az illyen igaz ellenſeg, illyen könyörülö győzedelmes.

Annakokaert noha az bekeſeget ketſer hiaba kerven, minden tanacsat az hadakozaſra forditotta vala; mindazonaltal az ellenſegnek maga meg tartoztaſaval meg győzettetven, az bekeſegnek uy conditionak ſerzeſere fö fö rokoni közzül tiz követet külde. Kiket Sandor, az tanacsokat hozza hivatvan, be vitetni parancsola; kik

Az Darius követinek az bekeſegnek meg nyereſejert leanyanak, feleſegül valo igiretivel, arannyal, hatalommal

veſzedelem nek es ſzerencsenek meg gondolaſaval meg ekeſitetet intó oratiojok Sandorhoz.

kik kőzzúl az leg nagyobik údejú igy ſolla. Dariuſt hogy az bekeſeget te tőlled ezzel màr harmadſor kerne, ſemmi ketelenſeg nem kenſeritette, hanem az te igaſſagod es magadnak meg tartoztataſa cſelekettette velle. Annyat feleſeget es gyermekit csak hogy nalanelkúl vadnak, fogſagban lenni nem itilte. Azoknak az kik mèg ęlnek ſemermeteſſegekre gondot nem kúlőmben viſelven, mintha attyok volnal: Kiralyneknak nevezed őket, az elebbi meltoſagoknak képet meg tartanok ſenveded; az te orczadat ollyannak latom lenni, minemű az Dariuſe volt mikor tőlle el bocsattatnank: noha ő feleſeget, te penig ellenſegedet ſiratod. Immar az viadalon allanal, hogyha annak el temetteteſenek gongya tegedet nem keſedelmeztetne. Csodaje tehat ha illyen baratſagos ſűtől bekeſeget kivan? Mire kellenek az fegyverek azoknak, az kik kőzzúl az gyúlőlſegek ki vetettenek? Annak előtte az te birodalmodnak hatarat az Halys folyo vizet rendeli vala, mely Lydiat hatarozza. Moſt valami az Helleſpontus es Euphrates kőzőt vagyon, az leanyanak, kit neked feleſegúl ad, jegy ruhajajert azzal kinal tegedet. Az fiat Ochuſt ki nalad vagyon, bekeſegnek es hűſegnek ſalagaul

tarcs

tarcs meg, az annyat es ket hajadon leanyat ad meg. Azon könyörög, hogy az harom teſtekert harmincz ezer talentom aranyat vegy el. Hogha az te elmednek mertekletes voltat nem tudnam, nem mondanam, hogy moſt volna annak üdeje, hogy bekeſeget nem csak adnod, hanem ugyan foglalnodis kellene. Tekincz hatra, hatad mege menit hattal legyen, nezd meg azt-is menit kevany. Veſzedelmes az felette nagy birodalom, nehez meg tartanod, az mit be nem foghacz. Latode hogy az hajokkal, az mellyek feletteb nagyok nem birhatni. Nem tudom ha Dariuſ-is anni ſokaſagot azert veſztet legyene el, hogy az feletteb valo gazdagſagok nagy karvallaſra okot adnak. Könnyeb nemellyeket meg venni, hogy ſem mint meg tartani; Az mi kezeink bizonyara menivel ragadoznak könnyebben hogy ſem mint az el prædaltatottat meg tartyak? Ugyan az Darius feleſegenek halala meg inthet tegedet, hogy immar az te könyörületeſſegednek keveſeb ſzabadſaga vagyon, hogy ſem mint volt. Sandor az követeket az ſatorbol ki küldven, mi teczenek, az tanacznak eleiben ada. Sokaig, ſenki micsoda ertelemben volna, meg mondani nem mere, az Kiralynak akarattyaban bi-

Tizẽ nyolcz ezerni ezer Magyar aranyat teſzen.

Illyen Havas aly földeés Moldova mellyeket könnyeb meg venni hogy ſem meg tartani.

Sandornak peldajabol tanullyak meg az Vezerek es fejedelmek

Hogy tanacz nelkûl semmit ne cselegedgiek.

zontalanok leven: Vegre Parmenio monda; Annakelõtte tanacsul attam volna, hogy az foglyokat Damascusnal az meg valtoknak vissza adnad; azokbol kik sokan el fogattatvan az vitez embereknek kezeket el leptek vala, igen nagy summa kincset gyúthettél volna. Most-is felette javalnam, hogy egy ven assont es ket leant az utaknak es seregeknek akadalit harmincz ezer talentom aranyon czerelnel el. Gazdag orszagot conditioval foglalhatni el, nem haddal; nem-is birt volna mas senki az Duna es Euphrates közõt enni egy mastol felette messe levõ orszagokat. Macedoniara-is vissza tekintenel inkab, hogy sem mint Bactriara es Indiara neznel. Nem lõn ez az oratio az Kiralynal kedves. Annakokaert, mihelt bészedeben veget vete, monda; Enis ha Parmenio volnek, az kincsen kapnek inkab hogy sem mint az ducsõsegen. Most Sandor leven, az segenysegtõl nem felek, es magamat nem kalmarnak hanem Kiralynak tudom lenni; bizonyara semmi el ado marham nincsen, de szerencsemet altalanfogva el nem adom. Ha ugy teczik hogy az foglyok meg adattassanak, ajandekon tisztessegesben adgyuk meg, hogy sem mint ha saczon ercztyúk vissza. Annakutanna

Sandor Parmenionak tanacsat mint Kirali meltosaghoz nem illendõt meg veti.

tanna az be vitetet követeknek illyen modon felele. Mondgyatok meg Dariusnak, hogy kőfőneti az ellenſegnel hiaba valo volna, es en az miket kegyelmeſen es bőkezűven cſelekedtem, nem az ő baratſaganak tulaydonitottam legyen hanem az magam termeſetinek; es nem az nyomoruſagok ellen, hanem az ellenſegeknek erejek ellen viaskodnam. Foglyokkal es aſſzony allatokkal hadat viſelni nem ſoktam. Szükſeg hogy fegyverben legyen az kit gyűlőlők. Hogyha az bekeſeget akar csak tőkelleteſen kerne, talam magamban vegeznek felőlle, ha adname avagy nem. De bizonyara holot hun vitezimet levellel az arultataſra, hun baratimat kincsel ingerli veſedelmemre, ennekem őtet mind holtaiglan kelletik üldőznőm, nem ugy mint igaz ellenſegemet hanem mint merges gilkoſomat. Az bekeſegnek penig conditioit, az mellyeket hoſtok, ha be veſem, azok őtet győzedelmeſſe teſik. Az mik az Euphrates meget vadnak bőkezűven ajandekozza. Hun beſelletek hat en velem? nyilvan meg feletkeſtetek, mert az Euphrateſen innet vagyok. Annakokaert az jegy ruhanak, mellyet igir, vegső hatarat az en taborom meg haladgya. Kergeſſetek el engemet innet,

Az Darius követinek valaſzt teſzen.

net, hogy azt tieteknek tudgyam lenni, az mit nekem engedtek. Az leanyat nekem azon bőkezűſeggel adgya, ki tudom hogy feleſegúl valakihez ſiolgai kőzzúl menendő volt volna; En kedvemert penig ſokat cselekedik evel, ha engemet veinek inkab fogad hogy ſem mint Mazæuſt. Menyetek el, mongyatok meg az tú Kiralyotoknak, hogy mind azok az miket el veſztet, ſ-mind penig azok az miket mèg bir, az viadalnak jutalmi volnanak. Ez igazgatvan mint az ket birodalomnak hatarit, kinek kinek az ővе az lenne, az mit az kővetkezendő napnak ſerencseje kezehez adando volna; es en Aſiaba nem azert jőttem volna, hogy ennekem egyebek adnanak, hanem hogy egyebeknek en adnek. Hogyha utannam maſodik es velem nem egyenlő akarna lenni; azokat talam az miket kevan, meg cselekednem: De ket naptol az vilag ſem birattathatik, es ket igen nagy birodalom ſem lehet benne az orſzagoknak jo allapatbeli megmaradaſokkal. Annakokaert vagy ma meg holdollyon, avagy holnapra viadalra keſzúllyőn, ſ-neis igirjen egyeb ſerencset maganak, hanem az minemúvet meg probalt. Az kővetek azt felelek, mierthogy akarattya harczra vagyon, azt ő tőkelletetlen cse-

ſen cselekedne, hogy bekeſegnek remenſegevel meg nem csalna. Ók azon tőrőködnenek, hogy az Kiralyhoz mennel hamarab el bocsattaſſanak, ő nekijs harczra kellene keßúlni. Az el bocsattatot kővetek tuttara adak, hogy harcz volna előttők.

Darius Mazæuſt az utaknak, mellyekre az ellenſeg menendő vala, el fogaſara harom ezer lovaſſal mindgyaraſt ele kúlde. Sandor az Darius feleſegenek teſtet tißteſſeggel el temettetven, es minden nehezebben kővetőket azon erőſſegekben keves oltalommal hagyvan, az ellenſegre ſiete. Az gyalogok ket ßarvakra oßtattanak vala, mind ket oldaval lovaſt allatvan kőrnyúllők, az hadi egyetmas az ele bocsattatot ſereg utan vitetik vala. Annakutanna meg parancsola, hogy Menidas, hun legyen Darius, gyors lovaſokkal meg kimellye. De ő midőn Mazæus nem meßße ßallot volna meg tovab menni nem merven, azt monda, hogy embereknek zaygaſanai, es lovaknak nyeriteſenel ſemmit egyebet nem hallot volna. Mazæuſis az kimeket meßßől meg latvan, az taborba vißßa mene, az ellenſeg jővetelinek hirdetője leven. Annakokaert Darius, ki az tagas mezőkőn kevan vala meg vini, meg paran-

Sandor az hamarſagban kereſi az győzedelmet es vitezbnek lattatik midőn az ellenſeget ingerleni nem ketelkedik.

Az kinek lovaſa es

gyalogia bô vôn vagyon az harczra mezôt kel kevanni.

parancsola, hogy az vitezek fel fegyverkezzenek es ſeregeket rendele. Az bal felôl balo ſzarvon Bactriai lovaſok csak nem ezeren mennek vala; Dahak meg annin, es az Arachoſiuſok es Suſiuſok negy ezer ſamot tôltnek vala; Ezeket ſaz kaſas ſekér kôveti vala. Az negy negy lou ſekerekhez Beſſus leg hôzelb vala nyolcz ezer lovaſſal, es az Bactriajakkal. Az Maſſagetak annak ſereget ket ezer emberrel fogjak vala be hatul. Ezekhez tôb nemzetſegeknek nem ôsve elegittetet, hanem kiki mind kûlôn maga nemzetének gyalog ſeregit ragaſtotta vala. Annakutanna az Perſakat az Marduſokkal es Sogdianuſokkal eggyût Ariobarzanes es Oriobates viſelik vala. Azok az hadnak rendeinek, mindeneſtôl fogva penig Orſines vala elôtte, ki az het Perſaktol ſarmazvan eredetit az hires neves Cyrus Kiralyra-is viſi vala. Ezeket tôb nemzetſegek meg az tarſaſagoknal-is nem elegge iſmeretesek kôvetik vala; Mely nemzetſegek utan Phradates az negy negy lou ôtven kaſas ſekerrel, az Caſpianuſoknak nagy ſeregevel elôtte megyen vala. Az Indiajak es az veres tengernek tôb lakoſi, nevek inkab hogy, ſem mint ſegitſegek az ſekerek utan valanak. Ez az ſereg mas rendbeli ôtven kaſas ſekerrel

Az iſmeretlen hadak mennel ſzamosbak annal veſzedelmesbek az magok vezerinek, es nevek bizonyara nem ſegitſegek.

ßekerrel fogatik vala hatul, mellyekhez jöveveny vitezeket adot vala. Ezeket az Armeniabeliek, kiket kissebbeknek hinak, az Armeniaikat az Babyloniabeliek, mind az kettöt az Bellitak, es kik az Cossæusoknak hegyeit lakjak követik vala; Ezek utan az Gortvak mennek vala, kik noha Eubœai nemzetsegek leven elein az Medusokhoß tartottanak, de immar el vetemedtenek es eleiknek ßokasokat nem tudgyak. Ezekhez az Phrygiajakat es Cataoniabelieket kapczolta vala; Annakutanna az Partheniusoknak, azokon az földeken lakoknak, mellyeket most az Scythiabol jöt Parthusok birnak, nemzetsege veßi vala hatul az sereget. Az bal ßarvon valo hadnak rendelese ez vala. Az job kez felöl valot az nagyobik Armenianak nemzetsege tartya vala, es az Cadusiusok, Cappadociabeliek, Syriajak es Mediabeliek azonkeppen. Ezeknek-is ötven kaszas szekerek vala. Az egesz hadnak szama negyven öt ezer lovasra es ket ßaz ezer gyalogra tölt vala. Illyen modon rendeltetven tiz futamatni földet menenek, es meg parancsolvan nekik hogy meg allyanak, az ellenseget fegyveres kezzel varjak vala. Az Sandor hadat, melynek oka nem vala, remüles foga; mert bolon-

Tudnijllik egy Magyar mely földnek oród reszet.

bolondul rettegni kezdenek, mindeneknek fűveket alattomban valo felelem altal futvan; Az egnek mintha nyari údőben egne ollyan fenyeſſege tűndőkőlven kőzőttők tűznek kepet tettete, es azt hiſik vala, hogy az Darius taborabol az ſtraſakra mintha vakmerőűl vitetet langok tűndőklenenek. Hogyha az meg remültekre, Mazæus ki az utat allya vala, reajok útőt volna, felette nagy veſedelem kővetkezhetet volna; De ő azon az halmon, mellyet el foglalt vala, tunyan veſteg lőn, azzal meg elegedven hogy nem ingerlettetnek. Sandor az hadnak remüleſet meg ertven, meg parancsola hogy az meg allapodaſra jel adaſsek, az vitezek fegyvereket le tegyek, es teſteket nyugoſſak; erteſekre advan, hogy az hirtelen valo remüleſnek ſemmi oka nem volna, az ellenſeg meſſe allana. Végre eſſekre jőven, egyenlőképpen mind fegyvereket, ſ-mind batorſagokat iſmet viſſa vevekves az jelen valo dolgokbol ſemmi nem lattatek batorſagosbnak lenni, mint azon helyben tabort erősſiteni. Maſod nap Mazæus, ki valogatot lovaſokkal egy magos halmon, az melyről az Macedonoknak taborok tavul nezettetik vala, meg ſallot vala, vagy felteben, vagy azert hogy csak kimleni küldetet vala, Da-

Az Vezereknek az hadban adatot hirtelen valo remuleſt hamar es eſzeſen le kel csendeſziteniek.

la, Dariushoz vissza mene. Az Macedonok azon halmot, mellyet el hagyot vala, el foglalak, mert az tér helynel batorsagosbis vala, es onnat az ellensegnek viadalra rendelt sereget mely az mezőben ki terjesztetik vala, lathattyak vala; De az kőd, mellyet az környül valo nedves hegyek ki öntöttenek vala, noha az dolognak mindenestől fogva valo allapattyat el nem fogta vala, de az seregeknek kúlömbsegit es rendit altal latni nem hagya. Az sokasag az mezőket el lepte vala, es anni ezer embernek kialtozasa meg az messze alloknak-is fülöket meg töltötte vala. Elmejeben az Kiraly ide s-tova hanyattatik vala, es hun az maga s-hun az Parmenio tanacsat magaban kető itilettel hannya veti vala. Mert oly helyre mentenek vala, az honnat az had hanemha győzedelmesen vesedelemnelkúl vissza nem vitethetnèk; Az ellensegnek soksaga-is az maga nemzetsegenek keves voltahoz kepest, ötet rettenti vala. De neha magaban meg gondollya vala, ezzel az nemzetsseggel mely nagy dolgokat viselt volna, es mely nagy nemzeteket győzőt volna meg. Annakokaert midőn az iemenseg az felelmet meg győzne, az viadalt halasztani vesedelmesbnek itilven lenni, hogy az ő viteziAz kelt igẽ meg kel gõdolni, ha neked latthatsseke alkolmatosnak vagy az ellensegnek.

Az nagy elme az nehez dolgokban ide s-tova hanyattatik.

nagy sokasagtol az keveseb had környúl fogattathatnek. Nem Cilicianak sorossagiban es erős utaiban, hanē az tagas es seles sik mezőn kellene meg harczolnjok. Parmenioval inkab mind eggyet ertnek vala. Polypercon az győzedelmet ketsegnelkúl abban az tanacsban iti'i vala helyheztetnek lenni, kit az Kiraly meg tekintven (mert Parmeniot minap inkab meg fedven hogy sem mint akarna, ismet dorgalni nem akarja vala) monda neki. Tolvajoczka ke es orvoke ez az okoskodas mellyet ennekem előmben atrok, mert azoknak minden kevansagok csak az hogy csalardkodgyanak. Az en dúcsősegemnek penig hogy mindenkor vagy Dariusnak tavul valo lete vagy az helyeknek sorossagi, vagy az eczakai csalardsag allyon ellene, nem szenvedem; minden szandekom az, hogy finyes nappal mennyek rea. Inkab akarom hogy szerencsetlensegemet bannyam meg, hogy sem mint győzedelmemet szegyenlyem. Ezekhez az-is ide jarul, nilvan tudom azt, hogy az poganok vigyaznak, fegyverben keßen allanak, hogy mèg mèg sem csalattathassanak. Azert magatokat az viadalra keßicsetek. Az illyen modon fel inditatot vitezeket testeknek taplalasara bocsata. Darius magaban azt aranzvan,

Sandor az ellensegre mint bator vitez nē lopva hanē nyilvan akar menni.

Tavul valo lete) mint az Granicus folyo viznel.

Az helyeknek szorossagi) ugy mint Ciliciaban.

van, hogy az mit Parmenio tanaczul adot vala, az ellenség azt cselekedendő volna, meg parancsolta vala, hogy az lovak fekezve allyanak, az hadnak nagy része fegyverben legyen, es az vigyazások sorgalmatosb gondviseléssel tartassanak. Annakokaért mind az egés tabora tűzekkel fínlik vala. Ő maga az Capitanokkal es rokonival egyetemben az fegyverben alloknak seregit kerűli vala, az Napot, az Marsot, es az sent es örökke valo Tűzet segitségűl hivan, hogy ő belejek regi dűcsőségekhez es eleiknek fő fő viselt dolgokhoz melto erősséget fuvallanának. Es bizonyara hogyha az Isteni segitségnek mi jelenségi az emberi elmevel meg fogattathatnanak, az Istenek ő vellek allananak, az hirtelen valo reműlest minapiban az Macedonoknak szűvekben azok útőttek volna. Meg ekkedigis esztelenűl jarnanak, fegyvereket el hanyvan. Az Persak birodalmanak gondviselő Isteni az meg csabultakat melto bűntetessel meg lakoltatnak; Ő maga az vezerek sem volna essebb. Mert ő az vadaknak sokasok szerint csak az prædat mellyet kevanna nezven, az præda előt helyheztetet vesedelemben esnek. Az Macedonok közöttis hasonlo gondolkodas vala, es az eczakat,

mintha az harcz arra hirdettetet volna, felelemmel mulatak. Sandor egyßer inkab meg nem rettenven, Ariſtandert az Iſteneknek valo fogadaſokra es imatkozaſokra hivata. Ariſtander fejer ruhaban kezebẽ ſzapora fűveket elől viven, be fedeztetet fővel az Iupitertől es Minervatol győzedelmet kerő Kiralynal az kőnyőrgeſnek igeit eleb mondgya vala. Akkor bizonyara jo modgyaval aldozatot teven, az eczakanak maradekat nyugodalommal akarvan el tőlteni az ſatorba viſſa mene; de ſem nem alhatik vala, ſem az nyugodalmot ne ßenvedheti vala; hun az hegynek tetejeről az rendelt ſereget az Perſaknak jobb ßarvokra ala ereßteni, hun az ellenſeggel egenyes homlokkal ßembe űtkőzni elmelkedik vala; neha ketelkedik vala, ha az bal ßarvara tèriteneje inkab az ſereget. Vegtere elmejenek nyukhatatlanſagaval meg nehezitteted teſtet az męly alom el nyoma. Es immar meg virradvan, az Capitanok az parancsolatoknak el vételere ővé gyűltenek vala, az Kiraly ſatora kőrnyűl valo ßokatlan csendeſſegen el almelkodvan. Mert maßßor őket hivatni, es neha az keſedelmeſeket dorgalni ßokta vala; akkor penig az dolgoknak mèg utolſo veßedelmeben is hogy fel nem ſerkent volna,

Az eſzes Vezer az veſzedelmet üdejenkoran eſzében veven, magat, az Iſteni gondviſeles alakel ajanlani.

na, csodalkoznak vala, es ötet nem alunni hanem felteben tunyalkodni hiſzik vala; mindazonaltal az teſt őrizőkben ſenki az ſatorba be menni nem mer vala. Es immar az údő el kőſelget vala, de meg-is az vitezek, az vezernek parancsolattya nelkúl ſem fegyvert nem foghatnak vala, ſem rendekbe nem mehetnek vala. Parmenio ſokaig varakodvan, hogy az vitezek egyenek, ő maga monda. Es immar ki kelletik vala mennyek; akkor oſtan az ſatorba be mene, es gyakran neven ſolitvan ötet, midőn ſovaval nem lehetne, illeteſevel fel ſerkente, es monda. Nagyon meg virradot, az ellenſeg viadalra rendeltetet hadát közel hoſta, az te vitezid mèg fegyvertelenúl varjak az te parancsolatodat Hun vagyon amaz erős vidamſaga az te ſivednek? holot az ſtrafan allokat-is fel ſoktad ſerkenteni. Ezekre Sandor monda. Azt hiſzed, hogy en eleb el alhattam volna, meg nem elmemet az ſorgalmatoſſagtol, mely az nyugodalmot kefedelmeſeteti vala, meg nem úreſitenem? es trombitaval az harczra jelt parancsola adatni. Es midőn Parmenio meg-is azon csodalkoznek, hogy csendeſen alut volna. Az nem csoda, (ugymond) Mert en, mikor Darius tartomanyokat

Ki kelletik vala mennyek) tudnijllik az taborbol, mellyet az hegyen eroſitettenek vala.

Az eſzes vezernek meg az parancsolatis jllik elmelkedni, mikeppen kelleſſek az ellenſeget meg győzni.

nyokat egetne, falukat pußtitana, eletre valo eledeleket el veßtegetne, felelemben valek. Most penig mit felek, holot viadalra keßúl? Az en kevansagomat bizonyara be tellyesitette, de ebbeli tanacsomnak-is oka ennekutanna adatik. Tú mennyetek el az hadakhoz, az mellyeknek kiki előtte jaroja kőzzúletek; en immar jelen leßek, es akaratom mi legyen, előtőkben adom. Igen ritkan ßokot vala baratinak intesekkel elni, mikor viadalnak felelme vala. Akkor-is testenek oltalmazo ßerßamat rea veven, az vitezekhez ele mene. Az Kiralt egyebkor ollyan vidamon nem lattak vala, es az ő bator ßemelyeből az győzedelemnek bizonyos remenseget jővendőlik vala. Es ő az sancsot le rontatvan, parancsola hogy az had ki mennyen, es seregeket rendele. Iob kez felől valo ßarvon lovasok helyheztetenek, mellyeket agemanak neveznek vala. Ezeknek előttők jarojok Clytus vala, kihez Philotasnak lovag seregit ragaßta, es az lovasoknak tőb Capitanitis ő hozza kapcsola. Meleagernek ßarnyul valo lovag serege utol al vala, mellyet az phalanx sereg kő vet vala. Az Phalanxnak utanna az ezúst paisu vitezek valanak; ezeknek Capitannyok Nikanor Parmenionak fia vala;

Szükseg hogy az viadalra es az győzedelemnek el nyere sere, keszek legyenek az kik az ő vezereket jo remensegben lattyak lenni.

Cœnos

Cœnos az ő seregével az segitő seregekben vala: Ő utanna Horestes es Lynceſta, azok utan Polypercon az jöveveny vitezek nek Capitannyok. Ennek az seregnek fő generaliſa Amyntas vala, Philagus az minapiban tarſaſagaban be vetetet Balacruſokat igazgattya vala. Az had job ſarvanak allapattya ez vala. Az bal ſarvon az Peloponeſusbeli lovaſokkal Craterus vala, az Achæuſoknak, Locruſoknak es Maleabelieknek lovag ſeregit magahoz kapcsolvan. Ezeket az Theſſaliai lovaſok hatul be fogjak vala, Philep leven Capitannyok. Az gyalog seregek az lovaſoktol oltalmaztatnak vala: az bal ſarunak homloka ez vala; de hogy az ſokaſagtol környül ne vetethetnek, az utolſo ſereget erős ſereggel körül fogta vala. Az ſarvakat-is ſegitő seregekkel meg erősite, nem egyenes homlokul hanem oldalul helyheſtetven azokat, hogyha az ellenſeg az rendelt ſeregeket környúl venni probalna, az viadalra keſen lennenek It az Agrianuſok valanak, kiknek elöttök Attalus vala, az Cretabeli nylaſokat hozzajok kapcsolvan. Az utolſo rendeket az hadnak homlokarol el fordita, hogy mind az egeſz viadalra rendeltetet hadat kerekſeggel meg erősitene: Totok valanak it jutalommal

Igē haſznos az gyözedelemnek el vetelete (azt mondgya Vegetius) ha az Vezernek az rendelt ſeregek utan valogatot fő gyalogi es lovaſi kezen vadnak az ſegitő ſeregben.

lommal fogadot vitezekkel egyetemben. Az kőnyű fegyverkezet Raczokat-is fembe allatta vala, es az hadat oly forgovan helyheſtete, hogy az kik utol allanak vala kőrnyűl ne vetetnenek, mind azaltal meg fordittathatnanak, es az hadnak az homlokara kőrnyűl ele vitethetnenek. Azert az hadnak első reſei, nē voltak inkab meg erősittetve, mint az oldalai, az oldalai ſem inkab mint az hatulſo reſei. Ezek igy el rendeltetven, meg parancsola, hogyha az poganok az kaſas ſekereket kialtaſſal ereſztenek ki, ők az rendeket meg ſelleztven az reajok futo ſzekereknek rohanaſokat halgataſſal vennek: abban ketſeges nem volna, hogy artalomnelkűl futandok volnanak altal, ha ſenki eleikbe nem allana. Ha penig kialtaſnelkűl ereſztenek, azokat ők kialtaſokkal rettentenek, es az felelmes lovakat mind ket felől dardakkal ökőldőznek. Az kik az ſarvaknak előttők jaroi valanak, nekik meg parancsola, hogy azokat ki terjeſſek, de ugy hogy kőrnyűl ſe vetethenek ha ſorosban allananak, az derek ſereget-is meg ne űreſsitenek. Az hadhoz tartozo eggyetmas marhat az foglyokkal egyetemben, kik kőzőt Dariuſnak annya es gyermeki őriztetnek vala, az harczhoz nem mene,

Sandor az vitezeket oktattya, az kaſzas ſzekerektől mikeppen kellyen magokat oltalmaznyok.

egy

egy magos halmon helyheztete, valami keves oltalmot hagyvan mellettek. Az had bal farvanak oltalmazasa, mikeppen maſſor-is, Parmenionak adatek; ő maga az job kez felől valo farvon al vala. Egy nyil lövesnyere mèg nem jutottanak vala, midőn egy Bion nevű pribek, mennel nagyob futaſſal lehete, az Kiralyhoz erkezek; hirre advan neki, hogy Darius vas sulymokat aſatot volna be az földbe, az hun hiſi vala, hogy az ellenseg az lovaſokat ki ereſtendő volna, es az hely megjedzetet volna, hogy az övei az csalardſagot el tavoztathatnak. Meg parancsolvan, hogy az pribek őrizet alat tartaſſek, az Capitanokat őſſve hivata, es az mi erteſere adatot vala, azt eleikbe advan, inte őket, hogy az meg mutattatot helt el kerűllyek, es az lovaſokat az veſedelem felől bizonyoſſa tegyek. De eſt ollyan nagy had meg nem halhattya vala, az ket hadnak zaygaſa az fűlőknek hallaſat el fogvan; hanem mindeneknek ſemei előt köztők nyargalvan, az Capitanokat es minden kőzelben valokat ſolittya vala.

Az üdejen koran valo megintes az győzedelemre nagy ſegitſeg.

Azoknak az kik anni orſagokat az győzedelemnek, mellyert harczolni kellene, remenſegere megjartanak, az egy viadallyok volna hatra. It az Granicus folyo vizet,

Az győzedelmet igiro Sandornak oratioja az vitezekhez.

zet, Cilicianak hegyeit es altal mentekben tőllők el foglaltatot Syriat es Ægyptomot az remenſegnek es dúcsőſegnek felette nagy izgato ezkőzit ſamlallya vala. Az futasbol viſſa vonattatot Perſak harczolandok volnanak, mert el nem futhatnanak. Harmadnaptol fogva imár, feltekben el halavanyodvan az magok fegyveritől meg terheltettek leven, azon nyomban mulatoznanak. Azoknak ketſegben valo eſeſeknek ſemmi nagyob jelenſege nem volna, mint az, hogy az magok varoſit es mezeit egetnek, valamieket el nem veſztegettek volna, azt valvan, hogy az ellenſege volna. Az iſmeretlen nemzetſegeknek penig csak hiaba valo nevektől meg ne jednenek; Mert nem az harcz ůgyere nezne, kik nevezteſſenek ezektől Scythaknak avagy kik Caduſiuſoknak. Csak azert-is, hogy iſmeretlenek, ala valok volnanak; Az vitez embereknek mindenkor hirek vagyon, de az magok reytekekből hadakozaſra ki vonatot tudatlan tunya emberek neveknel egyebet ſemmit ele nem hoznanak. Az Macedonok viteſſegekkel azt nyertek volna, hogy az egesz vilagon ſemmi hely nem volna, az mely jllyen embereket nem tudna. Tekintenek meg az poganoknak

Az Darius hada fegyvertelen.

mod-

modnelkúl valo hadokat, nemelynek dardanal semmi egyeb fegyvere nem volna, nemellyek parittyakkal köveket haigalnanak, elegedendő fegyvere kevesnek volna. Annakokaert amonnat többen allananak, innet többen harczolandok volnanak. Nem-is kivanna ő azt hogy serenyen harczollyanak, ha önnön maga egyebeknek viteſſegnek peldaja nem lenne, azt fogadna hogy ő az első zaſlok elöt harczolna. Valameni seb helyek rayta maradnanak, teſtenek meg anni ekeſſegi lennenek. Magok tudnak azt hogy ő az közönseges prædabol reſzetlenne csak nem egyedúl maradvan, az győzedelemnek jutalmival azoknak tiſzteletekre es ekesitesekre elne. Ezeket ő vitez embereknek mondana, ha kik ezektől kúlömbözők volnanak, azoknak azt akarna mondani, hogy oda jutottanak volna, az honnat el nem futhatnanak. Az kik anni orſagoknak tajekin altal mentenek, anni folyo vizeket es hegyeket hatok mege hadtanak, hazajok es az othon valo Iſtenek fele kezzel kellene utat csinalnyok. Az Capitanokat es az közelb valo vitezeket igy oktata. Darius az bal ſarvon vala, valogatot lovaſinak es gyaloginak nagy ſeregetől környúl fogattatvan, es az ellenſegnek ke-

Sandornak nagy batorſaga.

vés

azoknak-is helyek az futaſra nincsen: Innet az Euphrates, amonnet az Tigris az bekeſtetteket tartoztattya, es az mik annak előtte javokra valanak, ellenek fordultanak. Az mi hadunk gyors es könyű ſerrel valo, amaz az prædaval nehez. Annakokaert az tőllünk el vonatot ragadomanyokbā kőteleztetteket vagjuk le, es azon dolog az győzedelemnek mind oka leſſen, ſ-mind haſna. Hogyha valakit kőzzűletek az nemzetſegnek neve rettent, gondollya meg ot az Macedonoknak fegyvereket Jenni nem teſteket. Mert egymaſnak ſok veret ontottuk ki, es az keveſes hadban az karvallas mindenkor ſullyosb. Mert Sandor az tunyaknak es felenkeknek akar mely nagynak lattathaſſek-is, egy lelkes allat, es ha mit ennekem hiſtek, vakmerő es bolond, meg eddig az mi felelmünkel hogſem mint az maga viteſſegevel ſerencsesb. Semmi penig az mi okoſſagnelkül vagyon, hoſſu űdeig valo nem lehet. Noha az jo ſerencse ſolgalni lattatik, de mindazaltal vegtere az vakmerőſeget meg fogyatkoztattya. Annak felette az birodalmoknak allapati rővid űdeig valok, es valtozok, es az ſerencse ſoha egyarant nem kedvez. Talam az Iſtenek ugy rendeltek, hogy az Perſaknak birodalmokat, mellyet

mellyet jo ſzerencses allapattal ket ſzaz harmincz eſtendeig leg fôb meltoſagra fel vittenek vala, nagy ſzurzavarral meg rangatnanak inkab hogy ſem mint meg ſanyargatnanak, es minket az emberi gyarloſagrol, melynek az jo ſerencses dolgokban feletteb valo feledekenſege vagyon, meg emlekeztetnenek. Egy keves ûdôvel ennek elôtte, hadat az Gôrôgôkre ſabad akaratunk ſerint viſûnk vala, moſt penig magunkat az mi birodalmunkra hozatottol oltalmazzuk; az ſerencsenek kûlômbſegetôl viſontag hanyattatunk. Az birodalmot, bizonyara, az melyre egymaſra valo kepeſt vágyunk, egy nemzetſeg be nem fogja. De ha ſzinte az remenſeg nem volna-is, mindazonaltal az ketelenſegtôl izgattatnunk kellene; dolgainknak ſzinte az vegere jutottunk. Az en anyamat, ket leanyomat, es ennek az birodalomnak remenſegere ſûlettetet Ochus fiamat, azokat az fejedelmeket, az Kirali nemzetſegnek azt az magzattyat, Kiraly gyanant valo vezeriteket fogva tartya. Hanemha bizodalmom csak tûhozzatok lehet, de en magam-is nagy reſſerint fogoly vagyok. Szabadicsatok ki az en tagaimat az fogſagbol, adgyatok meg ennekem az en gyermekimet, kikert magam-is meg halni

Darius az ô alatta valoinak remenkedig.

halni kes vagyok. El hidgyetek hogy most az anyam es minden gyermekin (mert az felesegē abban az tömlőczben meg holt) kezeket tű reatok terjesztik, az hazankbeli Istenecket segitségül hiak, az tű gyamolsagtokat, könyörületességeteket, hűségteket kevannyak, hogy az fogsagbol, hogy az bekokbol, hog az engedelemből valo taplalasbol őket meg szabadicsatok. Hisitike hogy jo kedűvel szolgallyanak azoknak, kiknek Kiraliva lenni utallyak? Az ellensegnek rendelt seregit reank hozattatni latom; de az harczhoz mennel közelb megyek, azokkal az miket mondottam annal kevesbe elegedhetē meg. Kerlek tűtőket az hazankbeli Istenekre, az örökke valo tűzre mely az oltarokban elől hordoztatik, es az en birodalmomnak hatariban tamado napnak fenyessegere, az Cyrusnak (ki az Mediajaktol es Lydiajaktol el vetetet birodalmot Persiaba első vitte be) örökke valo emlekezetire, az Persaknak jo hireket neveket es nemzetsegeket az utolso gyalazattol oltalmazzatok meg. Mennyetek vidamon es jo remenseggel tellyesek, hogy az mely dücsősseget az tű eleitektől vőttetek, maradekitoknak hadgyatok. Immar az szabadsagot, az segitseget, az jővendő űdőnek remenseget az tű job kezeiteken

viselitek.

viſelitek. El tavoſtattya az halalt, valaki azt ſemminek tartya, valaki leg felekemb azt követi. En magam nem csak eleimnek ſokaſa ſerint, hanem hogy lattathaſſamis, magamat ſekerben vontatom, es ellent ſem tartok benne hogy engemet követſſetek, akar viteſſegnek ſ-akar tunyaſagnak leendek peldaja.

Azonközben Sandor (az mint az pribek meg mutata) midön az csalardſagnak helyet kerülne, es Dariuſſal, ki az hadnak bal ſarvat oltalmazza vala, ſzembe menne meg parancsola, hogy az had felen jarjon. Dariuſ-is az ö hadat azon helyre fordita, Beſſuſt meg intven, hogy az Maſſageta lovaſokat az Sandor hadanak bal ſarvara ſebeſſen vitetni parancsolna. Ö maga elöt kaßas ſekerek valanak, mellyeket, jelt advan, mindeneſtöl fogva nagy ſebeſſen az ellenſegre ki önte. Az kocziſok az gyeplöket meg ereztven rohannak vala, hogy az ſebeſen valo menetelt meg elegge eßekben nem veven, az ellenſegben többet tapottathatnanak el. Nemellyeket annakokaert az rudaknak az orrain jo magoſſan ele allo dardak, nemellyeket az mind ket oldalul le ereßtetet kaßak el ßaggatanak, ſnemis laſſan allanak vala el elöllök az Macedonok, hanem ſebes futaſokkal az rendeknek

Mind az ket fel az viadalra megyen.

deknek eſet veſtetek vala. Mazæuſ-is az meg felemlitteket megjeſite, meg parancsolvan, hogy az ellenſeg eggyet maſſanak fel vereſere ezer lovas környúl vitetteſſek, magaban azt itilven hogy az foglyok-is, kik eggyút őriztetnek vala az fogſagnak kötelit el ſaggatandok volnanak, midőn az magok feleiket latnak közelgetni. Nem csalatkoztatot vala meg ebben Parmenio ki az bal ſarvon vala. Azert Polydamaſt hamarſaggal az Kiralyhoz küldé, hogy mind az veſzedelmet ertesére adna, ſ-mind penig mit parancsolna cselekedni, meg kerdene. Sandor Polydamaſnak ſzovat meg halvan, monda: Eregy mond meg Parmenionak, hogyha harczal győzedelmet veſzünk, nem csak az mieinket nyerendgyük mi viſſa, hanem az ellenſegnek valamie vagyon, mindeneket el foglalandok vagyunk. Annakokaert az viadalra rendeltetet ſeregekben nem ſükſeg ſemmit el vonni; hanem az mint en hozzam es Philep atyamhoz illik, az hadhoz tartozo portekaknak karat ſemminek tartvan, vitezúl harczollyon. Azonközben az poganok az hadnak eggyetmaſſat meg haboritottak vala, es midőn az őrizőkben ſokat le vagtanak volna, az foglyok az fogſagbol ki ſabadulvan, valami eleikben akad vala az

Sandor derekas nyereſegnek remenſeget előtte viſelven a prolek karral nem gondol.

la az mivel fel fegyverkezhetnenek, mindent ragadozanak, es az magok felekinek lovaſihoz gyülekezven az veletlen veſélytől környúl vetettetet Macedonokra rohananak, es Syſigambiſnak környúllette órvendezven, azt adak hirre neki, hogy Darius győzedelmet vőt volna, az ellenſeg felette nagy verontaſſal le vagattatot volna, vegezetre tabori eggyetmaſſatol is meg foſtatot volna: holot mindenút azon jo ſerencset hiſik vala lenni, es hogy az győzedelmes Perſak az prædara ideſtova futoſtanak volna. Syſigambis az foglyoktol intetven hogy ſűvet az keſerűſegtől meg könnyebbitene, ugyan azon allapatbá az melyben annak előtte volt, alhatatos lőn: ſemmi ſo ő tőlle nem eſek, ſem orczajanak ſine ſem ſemelye meg nem valtozek, meg ſem mozdulvan veſztek úle; azt hiſem hogy az údő előt valo őrőmmel az ſerencset meg boſſontani nem merte: el anniera, hogy mit akarna inkab, az ótet nezőknel bizontalan lőt legyen. Azonközben Amyntas az Sandor lovaſinak capitannya, az hadhoz valo eggyetmaſt valami keves lovag ſeregekkel meg akarvan ſegiteni, oda ment vala, nem tudatik, maga tanacsabole vagy az Kiralynak parancsolattyabol; de az Caduſiuſoknak es Scy-

Syſigambiſnak alhatatoſſaga. Az nagy elme őrvedetes hirrel eliből ſemmikeppen ki nem üttetik, hanem meg az pokol ſzerencset-is becsületben tartya.

thiajaknak rohanaſokat meg nem alla, mert harczot elig probalvan az Kiralyhoz viſſa futa, az hadhoz valo el veſet egyetmaſnak bizonſaga leven inkab hogy ſem mint oltalmazoja. Immar Sandornak el vegezet tanacsat az banat meg győzte vala, es hogy eggyetmaſoknak viſſa vetelere valo gondgyok az harczrol az vitezeket el ne forditana, meltan fęl vala. Annakokaert Areteſt az kopiaſoknak, kiket Sariſſophoruſoknak hinak vala, capitannyokat az Scythiajak ellen kűlde. Ezenkőzben az kaſas ſekerek, mellyek az elſő zaſlok kőrnyűl az rendelt ſeregeket meg boditottak vala, az phalanx ſeregre vitettenek vala; Az Macedonok ſűvőket meg batoritvan az ſeregnek kőzepire vevek. Sanczhoz haſonlo rendelt ſereg vala, az dardakat őſve ertettek vala es mind ket oldalul az vakmerőűl kőzikbe futo lovaknak az haſokat alol őklőldőzik vala. Annakutăna az ſekereket kerűlni, es azoknak oltalmazoit nyakra főre kezdek ala hanni. Az lovaknak es kocsiſoknak felette nagy veſedelmek az harcz helt be tőltőtte vala. Az kocsiſok az meg rettent lovakkal nem birhatnak vala, az lovak nyakoknak gyakorta valo hanyaſaval nē csak az igat hantak vala ki, hanē meg az ſekeret is el

Az kaſzas ſzekereket az Macedonok meg győzik.

dőytőt-

döytöttek vala: Az meg sebesítettek az meg ölleteket vonsak vala, sem meg nem állapodhatnak vala az meg remültek, sem eleb nem mehetnek vala az erötlenek; mindazaltal valami keves sekerek az utolso rendelt seregekre saladanak, azokat az kikre reajok akadanak, keserületes halallal el veszten: mert az vitezeknek el vagdaltatot tagok az földön hevernek vala; es mierthogy meg az melek sebekben faydalom nem vala, még fel segek es erötlenek leven-is fegyvereket el nem hadgyak vala, meglen sok vereknek ki folyasa utan meg halvan le esnenek. Azonközben Aretes az Scythiajaknak, kik az hadhoz valo eggyetmast ragadozzak vala, capitannyokat meg ölven, az inkab meg rettenteken raytok vala. Annakutanna az Dariustol küldetet Bactriajak hertelen jutanak, es az viadalnak szerencsejet el forditak. Azert az első rohanassal az Macedonokban sokan el tapottatanak, Sandorhoz vissa többen futanak. Annakutanna az Persiajak kialtast teven, minemüt az győzedelmesek soktanak tenni, az ellenségre mintha mindenüt meg győzettetet volna kegyetlenül reajok rohananak Sandor meg rettent vitezit seddi vala, bisztatya vala, az harczot, (mely immar meg

Az rettegő dologban az jeles vezer nem rettég, hanem az alatta valokat batorittya, az ren-

delt seregeket ele viszi, es maga peldajaval egyebeket az harczra gerjeszt.

lankat vala) egyedúl gerjeßti vala, es végre ßúveket meg batoritvan, az ellenßegre parancsola hogy mennyenek. Az Perßaknak job kez felöl valo ßarvokon az seregek ritkabbak valanak, mert az Bactriajak onnat az hadi eggyetmaßnak fel vereßere onnat mentenek vala el. Azokaert Sandor az meg ritkittatot rendekre úte, es az ellenßegnek ßok verontaßaval nyargala: De az mely Perßak az bal ßarvon valanak, azzal á remenßeggel, hogy ötet környúl foghatnak, az magok seregèt az harczolo Sandornak hata meget ellene allatak, es közepben leven felette nagy veßedelemre jutot volna, hogyha az Agrianus lovaßok, lovokat meg ßarkantyuzvan, az Kiralyra körös környúl omlot poganokra reajok nem útöttenek volna, es öket hàtba vagdalvan, magokra arczal fordulni nem kenßeritettèk volna. Mind az ket fèl hadnak eße veßet vala: Sandornak elöl es hatul ellenßege vala, az kik hatul rayta valanak, az Agrianus vitezektöl úldöztetnek vala; es az Bactriajak az ellenßeg hadi eggyetmaßßanak el ragadozaßa utan viszßza menven, az ö rendekhez nem ferkezhetnek vala. Az többitöl egyßerßmind ßok el ßakaßtatot seregek, valahun eggiket az maßikkal az ßerencse meg elegitette vala,

harcsol-

harczolnak vala. Az ket Kiralyok az őseregeket csak nem őßve csatolvan, az viadalt gerjeßtik vala. Az Perſakban tőbben hullanak vala el, mind ket felől csak nem egyarant valo ßamuan ſebeſsittetnek vala. Darius ßekerben, Sandor lovan jar vala, mind az ket Kiralt valogatot es magok veßedelmekkel nem gondolo vitezek oltalmazzak vala; mert az Kiralynak veßedelme utan elni nem akarnak vala, ſ-nemis lehet vala. Kiki mind az maga Kirallyanak ßemei előt meg halni igen ßep dolognak tartya vala; Mindazonaltal magat leg nagyob veßedelemre adgya vala, az ki leg inkab oltalmazza vala, mert kiki mind az Kiralynak le vagataſabol valo tizteſſeget kevannya vala. De vagy az ſzemeknek meg trefaltataſa vagy igaz latas lőn, az kik Sandor Kiraly kőrnyűl valanak, azt hivek, hogy ők az Kiralynak feje felet csak kőzel egy csendeßen repűlő ſaskeſelyőt lattanak volna, mely ſem az fegyvereknek csattogaſatol, ſem az hàlo embereknek nyegeſektől meg nem rettent volna: es ſokaig az Sandor lova kőrnyűl fűggőhőz hogy ſem mint repűlőhőz haſonlobnak lattatot lenni. Biz onyara az jővendő mondo Ariſtander fejer őltőzetben leven, es job kezeben boryoſtyan koßorut

Az Kiralyok nak az harcsokon valo jelen letek felette hathato.

Az vitezeknek Kiralyok hoz valo nagy hüſegek.

Az vitezek Sandornak feje felet ſaskeſelyôt gyôzedelemnek jeles lattyak.

előtte viven, az harczra fúgyelmezet vitezeknek az madarat az győzedelemnek ketsegnelkúl valo jelet meg mutata. Annakokaert az egy keves údővel annak előtte meg remúlt vitezeket az harczra felette nagy vidamsag es batorsag gerjeste; tudniillik, minekutanna Dariusnak kocziſſa, ki ő előtte úlven az lovakat vezeti vala, kopiaval altal ökleltetek. Es sem az Persak sem az Macedonok nem ketelkedenek, hogy önnön maga az Kiraly őletet volna meg. Annakokaert keserves ordittaſſal es modnelkúl valo kialtaſſal s-ohaytaſſal az még egyenlő serencsevel harczolo vitezeknek csak nem minden rendelt seregit meg haboritak. Az Darius rokoni es fegyverhordozoi, es az hadnak bal szarvanak oltalmazoi az sebessen meg futamodot szekeret el hattak vala, mellyet az job kez felől valo súrún allo vitezek az seregeknek közepire befoganak: Azt mondgyak hogy Darius szablyajat ki vonvan velekedet volna, ha az el futasnak gyalazattyat tiszteſſeges halallal el tavoztatnaje avagy nem. De az szekerből magoſſan ki teczven, az öveinek az viadalbol meg mindeneſtől ki nem allo hadat el hadni segyenli vala: es midőn az remenseg es ketsegben valo eſes közben velekednek,

kednek, az Perſak laſſanlaſſan az ellenſeg elől el allanak vala, es az rendeket meg tagitottak vala. Sandor az lovat meg valtoztatvan, mert több lovakat-is farastot vala el, az ellene alloknak az orczajokat, az futoknak az hatokat gyakdoſſa vala: Es immar nem viadal hanem öldökles vala, midőn Dariuſ-is az maga ſzekeret futaſra fordita. Az győzedelmes az futoknak hatokon vala, es az pornak homalya, mely az ęg fele vitetik vala, az ſzemeknek meſzſze valo lataſat el fogta vala. Annakokaert nem kűlőmben mint egy ſőtitſegben budoſnak vala, az meg iſmertetet ſonak zengeſere mint valami jelre ottan ottan őſſve menven. Csak az gyeplőknek csattogaſi hallatnak vala, mellyekkel az ſzekeret vono lovak untalan veretnek vala: az futo Dariuſnak csak ez jelei vetetenek.

Sandor győzedelmet veſzen: es Darius meg győzettetven meg futamodik.

De az Macedonoknak bal ſarvokon, mellyet (az mint annak előtte meg mondottuk) Parmenio oltalmaz vala, mind az ket felnek dolga ſokkal kűlőmb ſerencsevel viſeltetik vala. Mazæus az őveinek minden lovaſival ſőrnyen reajok rohan van, az Macedonoknak ſarnyul valo lovag ſeregit erdekli vala. Es immar ſokaſaggal bővölkődven, az rendelt ſeregeket kőrnyűl kezdette vala venni, midőn Parmenio

menio az lovaſoknak meg parancsola, hogy tuttara adgyak Sandornak, ők micsoda veſedelemben volnanak; hogyha hamarſaggal meg nem ſegittetnenek, az meg futamaſtol meg nem tartoztathatnanak. Immar az Kiraly hoſſu utat haladot vala, az futoknak hatokon leven, midőn Parmeniotol az ſomoru hir erkezek. Azoknak kik velle mennek vala meg parancsola, hogy az lovakat meg tartoztaſſak, es az ſereg meg allapodek, Sandor haragjaban azon agyarkodvan hogy kezeiből kapnák ki az győzedelmet, es hogy Darius ſerencsesben futna hogy ſem mint ő kergetne. Azonkőzben Mazæushoz az meg győzettetet Kiralynak hire erkezet vala. Annakokaert noha győzedelmesb vala, mindazonaltal az tarſaſagnak ſerencſetlenſegetől meg rettenven, az meg ijetteket laſſubban izgattya vala. Parmenio bizonyara az őnkent meg laſſudot viadalnak okat nem tudgya vala, de az győzedelemnek alkolmatoſſagaval ſerenyen ele. Az Theſſaliai lovaſokat hozza hivata, es monda. Nem lattyatoke, hogy ezek, kik csak nem regen kegyetlenúl raytunk valanak, hertelen valo remúleſſel meg rettenven, hatra maſnak? ketſegnelkúl az mi Kiralyunknak ſzerencseje nekúnk is győze-

Az fő levettetven, ſzükſeg hogy az tagok is el hullyanak; az mint viſzontag, az győzedelmes Vezernek vitezi az ő Uroknak jo ſzerencsejevel elnek.

győzedelmet szerzet: az Perſaknak le vagattatot teſtekkel mindenek be terittettenek. Mit hivalkodtok? Meg az el futoknak-is nem vattoke elegek? Igazat lattatik vala mondani, és az remenſeg mèg az még lankattakat-is meg vidamitotta vala: lovokat meg ſarkantjuzvan az ellenſegre ele rohananak: es immar amazok nem laſſanlaſſan, hanem gyorslepeſſel allanak vala hatra, es az futaſnak ſemmi egyeb hia nem vala, hanem hoǵ hatat meg nem adtanak vala. Parmenio mindazonaltal, az job felöl valo ſarvon az Kiralynak micsoda ſerencseje volna, nem tudvan, az alatta valoit meg tartoztata. Mazæus, az futaſra údö adatvan, nem egyenes uton, hanem nagyob es ez okon batorſagosb kerülettel az Tigris vizen altal mene, es az meg verettetet hadnak maradekival Babyloniaba be ſalla. Darius keves futo uti tarſaival egyetemben, az Lycus folyo vizre verekedet vala, mellyen altal menven, velekedek, ha el bontaſſàje az hidat avagy nem; holot hiret hallya vala, hogy az ellenſeg immar el erkeznek. De lattya vala azt, hogyha az hidat el hanyatna, az ö hozza tartozokban, kik az vizre mèg nem erkeztenek vala, az ellenſegnek prædai anni ezeren lennenek. El menetelikor,

Az jo fejedelemnek tiſzti az, hogy az alatta valoinak gondgyokat viſellye, es inkab akarjon az győzedelmes üzö ellenſegnek utat adni, hogy ſem mint az

megveretet futo alatta valoitol el fogai.

telikor, midőn az hidat eppen hadna, nilvan vagyon, hogy azt mondotta legyen, hogy ő az úzőknek inkab akarna utat adni, hogy sem mint az futoktol el venni. Ő maga futva felette messe menven, mint egy eyfelikor tayban Arbellara juta. Kicsoda az, à ki az szerencsenek anni jatekit, az had viselőknek es seregeknek sok fele öldőkleseket, az meg győzettetteknek futasokat, hun eggyenkent s-hun mindenestől fogva valo vesedelmeket, vagy elmejevel fel erhesse, vagy besedevel be foglalhassa? Arra az egy napra az szerencse csak nem saz estendőnek dolgait gyűtőte vala. Nemellyek az hun igen altal ut nyilik vala, nemellyek kűlőmb kűlőmb berkekre es erős ősvenyekre, mellyeket az úzők nem tudnanak, mennek vala. Az lovas es gyalog hadnagynelkűl egybe elegyedven, az fegyvertelenek az fegyveresek hez, az erőtlenek az maga birokhoz kolcsalkodnak vala. Annakutanna az kőnyőrületesseg felelemre fordulvan, az kik el nem erkezhetnek vala, egymas kőzőt valo nyegesek fohazkodasok kőzőt el hagyatatnak vala. Az somiusag kivaltkeppen az el badgyattakat es sebeseket epesti vala, es szerinszerte minden utakon testeket le teritettekvala. Az mellettek folyo vizet fel tá-

Az szerencsenek kegyetlen jatéki.

Az Darius hadanak futasa, es nagy veszedelme.

Az szomiusag az futasban kivaltkeppen, masodik veszedelem.

tot

tot ſajokkal kapdoſvan, mellyet midőn mohon zavaroſon ittanak volna, az ſartol bantatvan az haſok ottan meg dagad vala, es el erezkedet ſ-el lankat tagokkal leven midőn az ellenſeg reajok erkezet volna, uy ſebekkel költetnek vala fel. Nemellyek közelb valo folyamokat el fogvan meſſeb tertenek vala, hogy akar hun mi reytekben valo viz folyna-is, fel kereſnek: Es ſemmi oly utnelkúl valo es ſaraz vapa nem vala, mely az kereskedőknek ſomjuſagokat meg csalna. Az uthoz közelb valo falukbol penig az veneknek es aſſonyallatoknak jaygataſok es orditaſok hallattatik vala, kik pogan ſokas ſerint Dariuſt mèg-is Kiralyoknak kialtyak vala. Sandor (az mint oda fel meg mondottuk) az maga vitezit az ellenſeg utan valo futaſtol meg tartoztatvan az Lycus folyo vizre erkezet vala, az hun az futoknak felette nagy ſokaſaga az hidat meg terhelte vala, es ſokan, midőn az ellenſeg erdeklene, magokat hanyathomlok az folyo vizbe alahantak vala, es az fegyverekkel nehezek leven, es az harczal es futaſſal el faraſtatvan az mély vizekbe merúlnek vala. Es immar az ſutokat kik az magok ſeregit eſtelenúl untalan őſve gyútik vala, nem csak az hid, hanem meg az folyo viz-is be

nem

nē fogya vala. Mert minekutanna az remű-les az ßűvekbē be ment, csak attol felnek, az mitől előßőr rettegni kezdettenek. Sandor, az maga vitezi azon tőrőkődven, hogy az ellenſeget kergetniek engedne, azt vete okul, hogy fegyverek meg tompultak, kezek el faradtak, teſtek ollyan nag̃ űzeſſel el allottanak volna, es hogy az napnak űdejeis eczakara hanyatlot volna. De bizonyara az hadnak bal ßarva felől, mellyet meg az harczon hißen vala lenni, ßorgalmatos gondban leven, magaban azt vegeze, hogy az őveinek meg ſegiteſere meg terjen. Es immar az zaßlokat meg fordittatta vala, midőn az Parmeniotol kűldetet lovaſok annak az reßnek-is győzedelmèt hirre adak. De azon nap ſemmi nagyob veßedelem nem lőn, mint mikor az hadat az taborba vißßa vinne. Őtet keveſen es rendnelkűl valok kővetik vala, az győzedelemnek őrvendezven; mert az ellenſeget mindeneſtől vagy el futotnak, vag̃ az harczon el veßetnek hißik vala lenni; midőn hertelen ellenekben lovagoknak ſerege lattatek, kik előßőr futaſokat meg tartoſztatak, annakutanna az Macedonoknak keves voltokat meg tekintven, az lovag ſeregeket vellek ßembe futamtatak. Az Kiraly az zaßlok előt megyen vala, el tit-

Sandor az maga vitezit az ellenſegnek üzeteſetől meg tartoſztattya.

Mitöl felhet az győzedelmes? Az mitól nem fel.

el titkolvan inkab az veſzedelmet, hogy ſem mint ſemminek alitvan. Nem-is fogyatkoſtata meg ötet az ketſeges dolgokban az ſüntelen valo jo ſerencse: mert az lovag hadnak capitannyat, az harcznak kevanojat, es ez okon maga gondolatlambul rea rohanot kopiaval altal öklele, ki minekutanna az lorol le eſek, az leg közelb valot, es oſtan többeket azon fegyverrel altal vere. Az megfelemlettekre az baratijs reajok menenek. Az Perſak ſem boſſu allaſnelkül veſznek vala el: mert az viadalra rendeltetet mindeneſtől fogva valo hadis nem viut rettenetesben, mint ezek az hirtelen valo ſeregek. Végre az poganok, midön az homalyos napon az futas az harcznal batorſagosbnak lattatnek lenni, külömb külömb ſeregekben ſakadozvan el menenek. Az Kiraly az rend kúúl valo harczban veget vetvé, az öveit egeſſegben levöket az taborba viſſa vive. Az Perſakban, kiknek ſamoknak az győzedelmeſek vegere mehettenek negyven ezeren veſztenek el; az Macedonokban harom ſaznal kevesben ölettenek meg. De az Kiraly eſt az győzedelmet nagyob reſſerint az viteſſegnek tartozot inkab tulaydonitani hogy ſem mint az maga ſerencsejenek; nem az hellyel (mint annak

Sandornak az Perſak ellen velelenül adatot nemes győzedelme.

QVINTUS CURTIUS-nak az Nagy Sándornak Macedonok Királlyának viselt-tetet dolgairol.

ÖTÖDIK KÖNYVE.

AZ mely dolgok azonkőzbe Sándornak vezérsége es parancsolatya altal vagy Gőrőg országban, vagy Tot es Racz országokban viseltettenek, ha mindeneket azoknak ůdejek szerint akarok meg irni, felbe kel Asianak dolgait szakasztanom, mellyeket bizonyara Dariusnak el futasaig es halalaig mindenestől fogva szem eleiben adni, es mikeppen ůdővel egymas kőzőt őszve szerkesztettenek, azonkeppen iraſsalis őszve foglalni, nem kevesse lattathatik illendőbnek lenni. Annakokaert elősőr az mely dolgok az Arbellanal valo harczal őszve foglaltattanak, azokat kezdem beszelleni. Darius mint eg eyfelikorban Arbellara juta, es baratinak s-vitezinek nagy reszet az szerencse ugyan oda kenszeritette vala futni; kiket, őszve hivatvan, eleikben ada, hogy ő nem; ketelkednek, hogy Sandor az fő fő hires varosokra

Erőtlen elmehez illik valamely

varoſokra es minden gazdagſaggal bővölködő mezőkre menendő volna, es hogy ő maga es vitezi gazdag es keß prædara neznenek. Az, az maga dolgainak ollyan allapatban meg maradaſara lenne: mert ő könyú ſerrel valo ſereggel az puſztakra menendő volna. Az maga birodalmanak vegső reßei mèg eppen volnanak: onnat hadanak erejet könnyen meg uyithatando volna. Foglalna el bar az igen telhetetlen nemzetſeg az gazdagſagot, es az hoßu ehſeg utan magat az arannyal elegitene meg, mayd prædaja leendven neki. Azt immar ő meg probalta volna, hogy az draga hazi ezkőz, agyaſok, es herelt embereknek ſeregi, ſemmi nem egyeb volt volna, hanem csak terhek es akadalyok. Azonokat hordozo Sandor, az mellyekkel annak előtte győzedelmet vőt volna, alab valo lenne. Mindeneknek ketſegben valo eſeſſel tellyeſnek lattatik vala beßede lenni: Mert lattyak vala azt, hogy az felette gazdag Babylonia varos Sandornak meg adatnek; immar Suſat, immar birodalmanak tőb ekeſſegit, es az hadnak okat az győzedelmes el foglalando volna. De ő tanitani kezde, hogy az ßerencsetlen dolgokban nem mondaſſal tettetes, hanem ßükſeges dolgokat kellene követni.

eſettel, leg nagyob dologban ketſegben eſni: holot hirtelen valo kes forditaſokkal meg valtozhatnak mindenek, az mik az hadban viſel tetnek.

Suſa Petſianak fő varoſa.

ni. Az hadak fegyverrel viſeltetnenek nem arannyal, vitez emberekkel, nem az varoſoknak hazaival: minden dolgok az fegyvereſeket követnèk. Az birodalomnak kezdetiben az ő meg remult elei az elebbi jo ſerencset ugy nyertek volna hamarſaggal viſſa. Annakokaert azoknak vagy meg batoritvan ſűvőket, vagy parancsolattyat követven inkab hogy ſem mint tanacsat, Medianak hatariba be mene. Egy keves űdő mulva, az Kirali hazi ezkőzzel es Dariuſnak gazdagſagaval még rakatot Arbella varos Sandornak meg adatek: Negy ezer talentom volt benne, annak felette draga ruhak, mind az egeſz hadnak (az mint oda fel meg mondottuk) gazdagſagi abban az helyben hordattatvan. Annakutanna hirtelen valo nyavalyak tamadvan, mellyeket mind az egeſz mezőkőn heverő holt teſteknek doha ſellefitet vala, az tabort hamarab meg indita. Bal felől menőknek az fű ſzerſamoknak bőſegevel hires Arabia orſag lőn mezei uttyok. Az Tigris es Euphrates kőzőt fekvő helyek oly bő es kőver földűek, hogy az barmok az legelteteſről viſſa űzettetni mondaſſanak, hogy az elegſeg őket meg ne őllye; Az bő termeſenek oka az nedveſſeg, mely mind az

Negy ezer talentom teſzen ket ezerni ezer es negy ſzaz ezer Magyar aranyat.

Meſopotamianak bő termő volta.

ket

ket folyo vizből származik, csak nem mind az egesz föld az vizeknek erei altal alol fel veritekezven. Azon folyo vizek Armenianak hegyeiből folynak ki, es annakutanna az vizeknek egymastol nagy ket fele valo valasokkal azon uton, mellyet ele fogtanak, sebessen mennek. Harmad fel ezer futamatni földet jartanak meg, az kik Armenianak hegyei körül leg tagasb közt jedzedtenek meg. Azon folyo vizek, mi dön Medianak es az Gordianusoknak föl deket hasitani kezdik, lassanlassan egymashoz közelb mennek, es mennel messzeb folynak, egymas közöt annal keskenyb köz földet hadnak. Felette hatarosok azokkal az mezökkel, mellyeket az ot valo lakosok Mesopotamianak hinak, mert mind ket oldalul közbe vesik. Azon folyo vizek az Babiloniajaknak hatarin az veres tengerbe szakadnak. Sandor az tabornak negyber valo meg szallitasaval Memnium nevü varosra erkezek. Ot egy gödör vagyon, melyből egy forras felette bőseges enyvet önt ki, ugy annyera hogy elegge bizonyos legyen, hogy Babylonianak felette nagy alkotmanyu kö falai ennek az forrasnak enyvevel kenettetven rakattanak legyen. Tovabba Sandornak Babyloniaba valo meneteliben Mazæus,

ötvenegy Magyar mely földes es egy mely földnek negyed reszet.

Memnium varosnal az enyvnek ki folyo kuttya vagyon.

ki az harczrol abba az varosba futot vala, meg allapadot ůdejů gyermekivel egyetemben alazatoſon kőnyőrőgve eleibe mene, az varoſt es magat meg advan. Az ő jőveteli az Kiralynal kedves lőn: mert ollyan erős varoſnak meg vetele nagy munkaval leßen vala. Annak felette az fő nemzetes es vitez es az csak nem regi harcznak hirevelis nevezetes ember egyebeketis az magok meg adaſara peldajaval ingerlendőnek lattatik vala lenni. Azert őtet gyermekivel egyetemben kegyelmeſſen fogada. De az őveinek meg parancsola, hogy negy ßegů ſereggel, mellyet ő maga vißen vala, mintha harczra mennenek ugy mennyenek be az varosba. Az Babyloniajaknak nagy reße az kő falokra fel allot vala, az uy Kiralt kevanvan iſmerni. Eleibe ſokan ki mentenek vala, kik kőzőt Bagophanes az varnak es az kirali kincznek gondviſelője, hogy Mazæuſtol forgolodaſſal meg ne győzettetnek, mind az egeß utat viragokkal es koßorukkal be terittette vala, mind ket felől ezůſt oltarokat allatvan fel, mellyeket nem csak temiennel, hanem minden fele illatokkal meg rakatot vala. Őtet ajandekok kővetik vala, barmoknak es lovaknak nyajai, kalikkakban elől oroßlanok-is es nőſten pardoczok

Sandornak Babylonia meg adatik, es nagy pompaval be fogadtatik.

doczok vitetnek vala. Az maguſok annakutanna magok ſokaſok ſerint regi eleikről maradot eneket mondnak vala. Azokutan az Chaldæuſok es az Babyloniajaknak nem csak jövendö mondoi, hanem müves emberijs az ö modgyok ſerint valo vigaſag tevö ſerſamokkal mennek vala. Azok az Kiralyoknak dicsireteket ſoktak enekleni, az Chaldæuſok az csillagoknak jaraſit, es az üdöknek bizonyos valtozaſit meg mutatni. Annakutanna az Babyloniai lovaſok az magok es lovok ekeſſegevel, inkab bujaſagra hogy ſem mint pompara keſittetettel, utol jarnak vala. Az Kiraly fegyvereſektöl környül vetetven, meg parancsola hogy az varosbelieknek ſokaſaga az utolſo gyalogok utan mennyen. Ö maga ſekeren az varosba, es az utan az kirali udvarba be mene. Maſod nap Dariuſnak hazi ezközet es minden kincset ſorgalmatoſon meg latogata. De az varoſnak ſepſege es ekes volta nem csak az Kiralynak hanem mindeneknek ſemeit magara meltan fordita. Azt Semiramis Kiralyne aſſony csinaltatta vala, avagy (á mint többen el hittek) Belus, kinek ot kirali lako helye mutattatik. Az enyvel meg kenettetet egèt teglabol rakattatot fala magaban harmincz ket labni ſeleſſeget

Az dolgoknak csodalatos valtozaſi.

Babylonianak meltoſa gos volta, eppületi, es allaſa.

foglal. Azt mondgyak hogy egy maſſal ſembe talalkozo még negy lovu ſekerek vesedelemnelkúl jarnak rayta. Az falnak magoſſaga ſaz ſingnyere megyen fel, az baſtyak az falnal tiz tiz labbal magosbak. Mind az egeſz eppületnek kerületi harom ſaz hatvan nyolcz futamatni földet foglal be: minden futamatni földnek eppületi hog egy egy nap vegeztetet legyen el, emlekezetre hagyatot. Az házak nem ragaſztattanak az kő falokhoz, hanem mayd egy hold földnyere vadnak tavul tőllők. Es meg az egeſz varoſt-is hazakkal be nem foglaltak: kilenczven futamatni földön laknak benne. Az hazak-is nem ernek mind ősve, azt hiſem hogy batorſagosbnak lattatot őket ſellel eppiteni. Az tőb helyeket be vetik es elik, hogyha hertelenſeggel kúlſő erőſak talalkoſnek, az meg ſallattaknak eleſt azon varoſnak földeből ſolgaltaſſanak. Az Euphrates az közepin altal foly, es nagy munkaval eppittetet partokkal tartoſtatik meg. De mind az egeſz eppületeknek nagy voltat felette nagy úreg helyek veſik környúl, mellyek mélyen aſattanak ala az folyo viz ſebeſſegenek el fogaſara, mely folyo viz minekutanna az ellene vettetet partnak magoſſagat fellyúl haladgya, az va-

Harom ſzaz hatvan nyolcz futamatni földet az az, nyolczadfel Magyar mely földet, egy mely földnek hatod reſzevel.

Kilenczven futamatni földön, az az, csak nem ket Magyar mely földon.

Tartoſztatik meg) tudnillik hogy karoſon ki ne aradhaſſon.

az varoſnak házait el ragadna, hogyha arkok es aſatot tovak nem volnanak mellyek az vizet el fognak. Egetett teglából eppittettenek, mind az egeſz eppület enyvel foglaltatot öſſve. Az folyo viſſe csinaltatot kő hid az varoſt öſſve ragaſztya. Ez az hidis az nap keletnek csodalatos alkot mani köziben ſamlaltatot; mert az Euphrates mély ſart hayt, mely az fundamentomnak meg veteſére tellyeſeggel ki hanyattatvan, az eppületnek helyheſtetéſére erős földet elig talalnak. Az untalan egybe gyütetet es az kövekhez, mellyektől az hid tartatik, ragaſztatot föveny penig keſedelmeſteti az vizet, mely meg tartatvan erősben útkőzik meg, hogy ſem mintha ſabad folyaſſal menne. Varok-is vagyon, mely az kerületivel huſz futamatni földet foglal be: az baſtyaknak fundamentomi az földben ala harmicz labnyera vettettenek: az erőſſegnek leg felſő tetéje nyolczvan labnyera megyen fel. Az vár felet az Görögöknek beſzedekkel el hirhút csoda dolog, függő kertek vadnak, az kő faloknak felſő tetejet fel erők, es ſok faknak arnyekaval es magoſſagaval gyönyörűſegeſek. Az oſlopok mellyek az egeſz terhet tartyak kőből csinaltattanak: az oſlopoknak felette neg ſegű kővel meg padimon-

Az Babyloniai hid az nap keletnek csoda eppületi kőze ſzamlaltatos.

Babylonianak erős vara huſz futamatni földet, az az, nem ſzinte fel magyar mely földet foglal.

padimontomoztatot padlas vagyon, el biroja az földnek mellyet temerdekẽ rea hának, es az viznek, mellyel az földet öntözik: es oly naǵ fakat tartnak, hoǵ azoknak derekai nyolcz ſingni temerdekſegűvekis ötven labni magoſſaguvak es gyúmölcs termök legyenek, mintha tulaydon földektöl taplaltatnanak. Es noha az regiſeg nem csak az kezzel csinaltatot eppúleteket, hanem az termeßetet mèg magat-is laſſanlaſſan meg even el veßti; ez az nagy alkotmany, mely anni faknak gyűkereitöl nyomattatik, es ollyan nagy bereknek terhevel meg terheltetet, eppen al: mert huß ßeles falok tartyak, tizenegy labni közzel tavul levök, hogy az meßßöl nezöknek tulaydon hegyeken allo erdöknek lattaſſanak lenni. Az mint emlekezetre hagyatot, ezt az eppúletet Syrianak Babyloniaban regnalo Kirallya csinaltatta, feleſegenek ßeretetitöl meg gyözettetven: ki berkekre es erdökre valo kevanſagaban, az ferjet kenßeritette az mezös helyeken az termeßetnek gyönyörűſeget ez eppúletnek nemevel követni. Az Kiraly ebben az varosban töb údeig lön hogy ſem mint maſut akarhun, es ſemmi nemű hely az vitezlö rend tartaſnak inkab meg nem arta. Ennek az varoſnak erkölczinel fertelmesb

Semmi az vitezlö rend tartaſnak nem artalmasb, mint az bújaſag, az henyeles, es az varo-

mesb es az feletteb valo bujaſagoknak ingerleſere es magahoz valo csalogataſra keſſeb ſemmi nincsen: gyermekeket es feleſegeket az vendegekkel paraznalkodni, csak hog az gonoſſagnak jutalma adaſſek meg, attyok annyok es ferjek ſenvedik. Az lakodalmokban valo jatekok mind az egeſs Perſiaban az Kiralyoknal es az barſonyos uraknal kedveſek. Kivaltkeppen az Babyloniajak az bor italban, es azokban az mik az reſegſeget kövétik felette mertekletlenek. Az lakodalmokban menő aſſonyallatoknak magok viſeleſe elöſör mertekletes, de annakutanna minden felső ruhajokat levetik, es laſſanlaſſan ſemermeteſſegeket megfertéztetik. Vegezetre (fűleinknek tiſteſſeg adaſſek) teſteknek legalſo ruhait el hannyak, es nem az tiſtatalan ſemelyek gyalazatos cselekedeti ez, hanē az ferjes aſſonyallatoke es ferſiake, kiknel nyajaſſagnak tartatik teſtekkel valo kereskedeſnek alavaloſaga. Ez rut vetkek közöt Aſianak amaz meg hayto hada harmincz neg nap hizlaltatvan, azokra az viadalokra, mellyek kövétkeznek vala, ketſegnelkül erötlemb leendő volt volna, ha ellenſege löt volna. De hogy keveſeb kart ſenvednenek, örögbüleſſel untalan uyittatnak vala; mert Amyntas Androme-

ſoknak az hun az vitézeknek ſtatiajok vagyon, meg veſzet erkölczök.

dromeneſnek fia Antipatertől hat ezer Macedoniai gyalogot hoza, annak felette lovaſt ugyan azon felèt ôt ſazat, ezekkel eggyût hat ſaz Raczot, maga nemzetſegebôl negyed fel ezer gyalogot advan hozzajok; es Peloponeſusbol fizetet gyalog negy ezer jôt vala, harom ſaz nyolczvan lovaſſal egyetemben. Azon Amyntas az Macedoniai herczegeknek ôtven meg allapodot ûdejû fiokat vitte vala az Sandor teſtenek ôrizeſere: mert az lakodalmokban az Kiralynak ezek ſolgalnak, es az harczra menônek ugyan azok adnak lovakat alaja: az vadaſatban velle vadnak, es agyas hazanak aytoja elôt rendel vigyaznak, es ezekbôl nagy capitanok es tiſztartok nevekednek. Annakokaert az Kiraly Agathonak meg parancsolvan, hogy az Babyloniai varnak het ſaz Macedonal es ſoldal fogadot harom ſaz vitezzel oltalmazoja legyen: az Babylonia tartomanyanak es varoſanak igazgataſara Menetaſt es Apollodoruſt hagya. Ezeknek ezer talentommal eggyût ket ezer gyalogot ada. Mind az kettônek meg lôn parancsolva, hogy az hadnak tellyeſiteſere vitezeket gyûtenenek. Az pribek Mazaeuſt Babylonianak tiſztartoſagaval meg ajandekoza. Bagiſtaneſnek ki az varat meg adta

Ezer talentô hatſzaz ezer Magyar arany at teſzen:

adta vala, meg parancsola hogy velle jarjon. Armenia Mithrenesnek, Sardis varosnak el arulojanak adatek. Annakutanna az Babyloniai kinczből az Macedoniai lovasoknak hat hat száz denar garas adatek, az jóveveny lovasok öt öt százat vőnek, az gyalogoknak soldgyokba ket ket száz ostogattatek.

Hat száz denar garas nyolczvan thallert öt száz denar garas heven thallert ket száz denar garas negyven thallert teszen.

Ezeket igy vegben viven egy tartomanyba, mely Atrapenenek hivattatik, erkezek. Jo termő es minden elessel bővölködő föld. Azert ot sokaig lőn, es hogy az vitezek tunyalkodva, elmejeket az henyelessel meg ne hadnak, birakat ada es jutalmokat tőn fel az vitezlő dologbol vetekedőknek. Nyoltzan kik leg vitezbeknek itiltettenek volna, ezer ezer viteznek leendők valanak capitani. Chiliarchaknak hijak vala őket, leg elősőr az hadak erre az szamra akkor osztatvan: mert annak előtte őtszaz emberből allo seregek valanak, es az vitessegnek jutalmit nem viseltek vala. Az vitezeknek igen nagy sokasaga gyülekezet vala ősve, az vitezlő vetekedesben jelen leendő; azon sokasag kinek kinek cselekedetiről bizonsagot teendő es az birak fellőlis sententiat mondando: mert kinek kinek az tisztesseg igazan adatnekie avagy hamissan jol tudgyak vala.

Az böcsület es az jutalmok az vitezlő tudomannak erőssegi.

Az vitez emberek emlekezetre mektok.

Mindenek

Mindeneknek előtte vitezſegeert az ven Adarchias ajandekoztatek meg, ki Halicarnaſſuſnal az ifiu vitezektől felbe hagyatot harczot leg kivaltkeppen egyedül gerjeſtette vala fel. Ehez leg kőzelb meltonak Antigonus lattatek lenni: az harmadik becsületes meltoſagot az Angeus Philotas nyere el: az negyedik Amyntaſnak adatek. Ezek utan Antigonus es ő utanna Lynceſtes Amyntas lőn: az hetedik becsületet Theodotus az utolſot Hellanicus veve el. Az vitezlő dolognak rendtartaſaban-is ſokakat az regiektől rendeltetteket haſznoſon meg valtoſtata; mert holot annak előtte az lovaſok, ki ki mind az maga nemzetſege kőzze egyebektől kűlőn irattatnanak, az nemzetſegek kőzőt valo kűlőmbőzeſt ki veven, noha nem az magok nemzetſegi kőzzűl valo capitanokat de mind az altal fő valogatottakat ada eleikbe. Mikor az tabort meg akarna inditani, jelt trombitaval adat vala, melynek zengeſe gyakorta az nyughatatlankodoknak zaygaſok tamadvan nem elegge hallatik vala meg. Annakokaert az maga udvari ſatora felet poznat allattata fel, mellyē fellyűl mindenektől igyenlőkeppen lathato zaſlo ál vala; eczaka tűzre, nappal fűſtre vigyaznak vala. Es imar

Sandor az viterió rendtartasban ſok dolgokat megjobbit.

Az tabor meg inditaſanak jo modgya.

mar Susa varosra menendönek, Abulites annak az orßagnak tißtartoja vagy Dariußnak parancsolattyabol hogy Sandort prædaval tartoßtatna, avagy önkint az fiat eleibe küldé, azt igirven hogy ö az varoßt meg adando volna. Az Kiraly az ifiat kegyelmeßen fogada, es azon kalauzzal az Hydaßpes vizre erkezek, mely az mint az hire vagyon, gyönyörüßeges vizzel foly. It Abulites kirali gazdagßagnak ajandekival eleibe mene; Az ajandekok közöt felette fö ßebes futaßu tevek valanak, tizenket elephantok, mellyeket Darius Indiabol hozatot vala, immar az mint remenlettek vala, az Macedonoknak nem rettentesekre hanem segitßegekre valok, az meg győzetteteknek gazdagßagit az győzedelmeshez altal viven az ßerencse. Minek utanna penig az varosba be mene az tarhazbol hihetetlen ßumma kincset hordatta ki; ötven ezer talentom gyüßtöt nem veretet formajuvat hanem müveletlen terhüvet. Illyen nagy gazdagßagokat ßok Kiralyok hoßßu üdeig gyüßtöttenek vala, az magok gyermekeknek es maradekoknak az mint velik vala, mellyeket egy ora külßö Kiralynak kezeiben eyte. Annakutanna az kirali ßekbe üle, mely ßokkal magosb vala, hogy ßem mint

Az hatalmas győzedelmeßnek mindenek engednek.

Harminczhet ezerni ezer es annak felette öt ßzaz ezer thaller ßummat teßzen.

Valamenniszer te hozzad jöttem, valameg hogy le úlnek, intenel, fen allottam: le borulvan engemet tisztelni gyakran akartal, de arrol ellenzettelek. Az edes anyamnak Olympias asszonnak tulaydon nevet neked adom.

Az Kiraly Syfigambisnak szúvet meg engesztelven az tabornak negyszer valo meg szallitasaval egy folyo vizre erkezek: az ot lakosok Pasitigrisnek hiak; az Uxiusoknak hegyeiben szarmazik, es ötven futamatni földön erdős partyai leven, az kövek közöt sebessen ala foly, annak-utanna ötet az mezők veszik, mellyeken csendesb folyassal altal megyen, immar hajoknak el biroja leven. Hat szaz futamatni lagyab föld vagyon, mellyen az vizeknek lassu folyasaval az Perssiai tengerbe szakad. Sandor az vizen altal kelven, kilencz ezer gyaloggal, az Agrianusokkal es Görögöknek soldos vitezivel, harom ezer Raczot advan hozzajok, az Uxiusok orszagokra erkezek. Susa varossal hataros es az első Perssiaig terjed, maga es az Susianusok közöt szoros utat hagyvan. Madathes vala ennek az tartomannak tisztartoja nem oly ember ki magat az údökhöz szabna: mert el rendelte vala, hogy az hűsegert mident meg proballyon. De az helyeknek tudoi

Sandor-

ötven futamatni földön az az, egy Magyar mely földnel egy kevesseltöbbön.

Hat szaz futamatni föld az az, tizen harmad fel Magyar mely föld.

Sandoras Uxiusoknak orszagara megyen.

Hü tisztartoszak dicsireti.

Sandornak ertesere adak, hogy az erős helyeken altal reytek ut volna, es az varostol fel fele valo; hogyha keves kőnyű ßerrel valo vitezeket kűldene, az ellensegnek feje feliben mehetnenek fel. Midőn az tanacz tetzet volna, az utaknak kalauzi ugyan azok lőnek: soldal fogadot vitezek mas fel ezeren, es Agrianusok mint egy ezeren, Tauron capitan ala adatottak: es meg parancsoltatek nekik, hogy nap nyugat utan az utra meg indullyanak. Ő maga harmadik vigyazaskor az tabort meg inditvan, nap kelet tayban az ßorossagokon altal ment vala; es fakat vagatvan az rostelyoknak es sisakhoz hasonlo eppűleteknek csinaltatasara, hogy az kik az tornyokat ostromra vinnek, nillal meg ne lővőldőztetnenek, az varost ostromlani kezde: Minden helyek kővekkel es kőßiklakkal akadalyosok es meredekek valanak. Azert sok sebekkel le űzettetven, ugy mint kiknek nem csak az ellenseggel, hanem az hellyel-is viniok kellene, mindazonaltal fel mennek vala; mert az Kiraly az első vitezek kőzőt allapodot vala meg, anni varosoknak meg győzőit kerdven, ha nem ßegyenleneke egy kisded es alavalo kastelynak ostromlasaban mulatozni? Midőn az vitezeket bißtatna immar ez dol-

Az sereny vezethes vigyazas illik.

Az vezernek jelen valo lete az alatta valo vitezeket battakka teszi.

gok kőzben meſſől űldőztetik vala, kit az vitezek, hogy onnat el menne, mierthogy rea nem vehettenek vala, ſokan egybe czoportozvan fúrún eleibe vettetet paiſokkal oltalmazzak vala. Vegre Tauron az varoſnak várá felet az ő ſeregevel magat meg mutata: kit meglatvan, mind az ellenſegeknek ſűvők meg kezdenek felemleni, ſ. mind az Macedonok az viadalra ſerenyben menni. Az varosbelieket veletlen veſely erdekli vala, es az ellenſegnek erőſakja ellen nemis alhatnak vala. Az meg halashoz kevefeknek, az el futashoz többeknek lőn kedvek. Nagy retek az várbá mene; Onnat kőnyörgeni harmincz oratort kűldven, az Kiraltol ſomoru valaſz adatek, hogy az kegyelemnek helye nem volna. Annakokaert az halalos bűnteteſtől valo feltekben, titkos uton es mellyet az ellenſeg nem tudna, Syſigambishoz Dariuſnak annyahoz bizonyos embereket kűldenek, kik azon törekednenek, hogy ő az Kiralt meg engeſztelne, tudvan azt ők, hogy Sandor őtet annya helyen ſeretne es tiſztelne. Es Madates az nennyenek leanyat feleſegűl vőtte vala, Dariuſnak közel valo rokona leven. Syſigambis az alazatoſon törekedőknek kőnyörgeſek ellen ſokaig tuſakodek, azt

vetven

vetven okul, hogy az ő erettek valo könyörgese az allapathoz melyben volna, nem illenek. Azt-is monda, hogy ő attol tartana, hogy az győzedelmes Kiralynak engedelmesseget meg haboritana. Azt gyakrakban gondolna meg hogy ő fogoly volna, hogy sem mint azt hogy Kiralyne asszony volt volna. Végre könyörgesekkel meg győzettetven, Sandornak levele altal ugy könyörge, hogy neki az könyörges dolgabol meg bocsatana. Ő azon kerne, hogy az többinek-is, de ha azoknak nem-is, ő maganak Madatesnek kegyelmezne meg. Az maga barattyanak es rokonanak, immar nem ellensegnek, hanem alazatoson esedezőnek csak az eletejert könyörgene. Az Kiralynak mertekletesseget es kegyelmesseget, mely akkor lőn, csak ez egy dolog-is meg mutathatta. Nem csak Madatesnek kegyelmeze meg, hanem mindenestől fogva, mind azokat az kik magokat meg attak vala, s-mind az foglyokat szabadsaggal meg ajandekoza. Az varost eppen hagya, az Santo földeket adonelkül engede elniek. Az győzedelmes Dariustol az annya sem nyert volna többet. Annakutanna az Ilxiusoknak meg holdoltatot nemzetseget az Susianusoknak tiztartosaga ala ada, es az ha-

Syfigambis Madatesnek Sandortol kegyelmet nyer.

dakat Parmenioval meg oſtvan ő neki mezős uton parancsola hogy mennyen, ő maga kőnyű ſzerrel valo haddal az hegyeknek teteire foga, mellyeknek mindegy vegben valo hatok Perſiaban ki megyen. Ezt az orſagot mindenestől fogva el puſtitvan, harmadik napon Perſiaba, ötödiken az ſoroſſagokba (mellyeket azok Suſida pylaknak hinak) be mene. Ariobarzanes tizen őt ezer gyaloggal ezeket az meg haſadozot es minden felől meredek kő ſiklakat el fogta vala, mellyeknek teteiben az poganok oly helyen allanak vala, az hova nyilakkal nem ernek vala, ſanſandekbol csendeſek, es rettegőkhőz haſonlok leven, meglen az felette ſoros torkokba az had be hatna. Mellyet minekutanna, őket ſemminek alitva menni latanak, oſtan az hegyeknek meredek oldalin ala igen nagy kőveket forgatnak vala, mellyek az alattok valo kő ſiklakba gyakran meg útkőzven, reajok ſullyosban eſnek vala; es őket nem csak egygyenkent, hanem ſeregeket vernek vala agyon. Az parittyakkal ki haittatot kővekis es nyilak, minden felől reajok ſorattatnak vala. Es nem az vala az fő vitez embereknek leg nyomorultab dolog, hanem hogy boſſut nem alhatvan, vadak

modgyara, mintha lyukban talaltatottak ôletnenek. Az harag azert dúhúſſegre fordulvan, az ki allo kôveket altal ôlelven, hogy az ellenſegre juſſanak, eggik az maſikat emelven, fel hagni erôlködnek vala. Ugyan azon kôvek egyßerſmind ſokaknak kezektôl meg ragadtatvan es le ßakaßtatvan, azokra az kik meg mozditottak vala, hatra eſnek vala. Azert ſem meg nem alhatnak vala, ſem fel nem iparkodhatnak vala, es mèg ſúrún ôßve ertetet paiſokkalis magokat nem oltalmazhattyak vala: holot az poganok ollyan nagy oktalan kôveket haytananak ala reajok. Az Kiralt nem csak az banat, hanem azokra az ßoroſagokra vakmerôn vettetet hadnak ßegyeneis faggattya vala. Mind az napig gyôzhetetlen vala, ſemmit hiaba nem probalvan, az Ciliciai ßoroſſagokba karnelkúl ment vala be: az tengerennis Pamphiliara uy utat nitot vala: Akkor akadoz vala az meg czôkônt ßerencse; es egyeb orvoſſag ſem vala, hanem arra viſſa terni, az hun el jôt vala. Annakokaert az viſſa tereſre jel adatvan ôßve veretet ſeregekkel es az fejek felet az paiſokat egybe ertetve parancsola hogy az ßoroſſagok bol viſſa mennyenek. Harmincz futa matni fôld lôn, az menit viſſa menenek.

Nem tezen egy egeſz magyar mely fôldet.

Annakutanna az tabort mindeń felől tagas helyre ſallitvan, nem csak tanaczkozni foga, mit kellene cselekedni, hanem elmejenek babonas voltatol vifeltetven, jövendő mondokat-is kezde be venni. De Ariſtander, kinek az jövendő mondok kőzzűl akkori údőben leg nagyob hűtele vala, akkor mit jövendőlhet vala? Annakokaert az alkolmatlan aldozatokat meg vetven, az helyeknek tudoit őſſve hivata. Az utat felig batorſagoſnak es tagaſnak mondgyak vala lenni, de az Kiraly az vitezeket temetetlen hadni fegyenli vala, ollyan ſokafok leven, hogy az vitezlő dolognak akarmi hivatallyais elig volna ollyan becsűletes, mint az magok feleit el temetni. Azert az foglyokat, kiket minap el fogot vala, hivata, kik kőzőt vala egy az Gőrőg es Perſia nyelvnek tudoja, ki azt valla, hogy ő Perſiaba az hegyeknek berczein hadat hiaba vinne: Erdős utak volnanak, mellyeken eggyenkent-is elig mehetnenek el: mindenek leveles agakkal be fedeztetnenek, es az erdők az faknak egybe kolcsalkodot agait őſſve ertetnek: Mert Perſia mas oldala felől az hegyeknek mind egy vegben valo tetteivel foglaltatik be, mely oldal hoſſara ezer hat ſaz, ſzeleſſegere ſaz hatvan futamatni

Az ſzomoru ſzü elig tudgya mit művel, es az mely ezkőzőkkel annak előtte elt, alkolmatlanoknak teli lenni.

Perſia orſzagnak termezet ſzerint valo eröſſegi.

Ezer hat ſzaz futamatni földön, az az hermincz harom Ma-

matni földön megyen; Ez az hegy el az Caucasus hegytől fogva az veres tengerig ér, es az hun az hegynek vege szakad, mas erősség az tenger vettetet eleibe. Annak-utanna az hegyeknek az allyaban tagas sik mezö fekszik, termö föld, sok falukkal es varosokkal bövölködö. Az Araxes folyo viz ezeken az mezöken altal az Medusba sok patakoknak vizeit haytya. Az Medus az tenger fele es del fele foly, kisseb folyo viz annal, az mellyet magaba veszen, es az fűnek teremtesere mas alkalmatosb nincsen, valamit vizeivel meg öntöz viragokkal fel öltöztetven. Platanus fak-is, es nyar fak az partyait be fedezik, el annyera hogy az tavul nezöknek az partoknak berkei az hegyekkel össve lattassanak erni: mert az a be arnyekoztatok viz az földbe be asatot arokban foly, es mellette hegyek vadnak, azok-is az leveles agakkal gyönyörüségesek, az viz az tövök ala menven. Az egeß Asiaban ennel egessegesb orßag nincsen: ége mèrtekletes vagyon, iminnet mind egy vegben valo fötites es árnyekos hegy tetö, mely az hevsegeket el fogja, amonnat az tenger ragasztatot hozzaja, mely az földeket mèrtekletes melegseggel taplallya. Ezeket minek-utanna meg beßellette

gyat mely földen, egy mely földnek az harmad reszevel egyetemben:

Szaz harvan futamatni földön, az az, harom Magyar mely földen, egy mely földnek az hazmadaval egyetemben.

Media orszagnak egessegos volta.

beßellete volna, az Kiralytol az fogoly meg kerdetven, ha hallasbol avagy latasbol tudnaje azokat az miket mondana; azt felele, hogy ő paßtor volt volna, es azokat az erős utakat mind meg jarta volna. Ketszer fogatot volna meg; egyszer Lyciaban az Persaktol, masodszor ő tőlle. Az Istentől adatot feleletnek emlekezeti, az Kiralynak eßebe juta; Mert midőn kerdeßkednek, ollyan valasza adatot vala, hogy Persiaba vivő uttyanak Lyciaban lako ember lenne kalauzza. Annak-okaert annit igirven neki, az menit mind az jelen valo ketelenseg kevan vala, s-mind annak az fogolynak allapattya ßenved vala, meg parancsola hogy Macedoniai modra fel fegyverkezzek, es (az mely jo ßerencses lenne) mutatna utat, bar nehez hagojuvat es meredeket, ő kevesed magaval fel menne reaja; hanem ha netalan azt hinne, hogy az hova ő az baromert ment volna, Sandor az dűscősegert es az őrőkke valo dicsiretert nem mehetne. Az fogoly felette igen allattya vala, mely nehez ut volna, kivaltkeppen fegyvereseknek. Akkor oßtan monda az Kiraly; Azt fogadom neked, hoǵ senki azok kőzzűl, az kik utannunk vadnak, az oda valo meneteltől az hova viendeß magat nem vonogattya Annak-

Sandornak Persiara Lyciai pasztor az kalauzza.

Sandort az dücsősegnek kevansaga meresszeteszi.

nakokaert Crateruſt az tabornak őrizetire hagyvan, az gyalagokkal az mellyekhez ſokot vala, es aval az haddal mellyet Meleager viſel vala, es ezer keziyjas nyilas lovaſſal, meg parancsola, hogy az tabornak kepe meg maradvan ſanſandekbol ſok tűzeket rakaſſon, hogy az poganok annal inkab el hinnek az Kiralt magat az taborban lenni. De ha tőrtinet ſerint Atiobarzanes meg értette volna, hogy ő az tekergős utakon menne be, es az ő uttyanak el fogaſara hadanak egy reſet ellene vetni probalta volna, Craterus őtet meg jeſtven meg tartoztatna, az ſereget velle az kőzelb valo veſedelemre fordittatvan. Hogyha penig ő maga az ellenſeget meg csalta volna, es az ligetet el foglalta volna, minekutanna az rettegő poganoknak csatepatejat meg hallana, azon utra menni, az melyről az előt valo napon el űzettenek volt, ne ketelkednek: mert az az ut űres lenne, az ellenſeg ő reajok fordulvan. Ő maga az Kiraly harmadik vigyazaſkor csendes ſereggel es mèg trombitaval is jel nem adatvan, az erős helyeknek meg mutattatot utara ſiete. Meg parancsolta vala, hogy az kőnyű ſerrel valo vitezek harmad napi eleſt vigyenek; De az utnelkűl valo kőſiklakon es az vitezeknek labokat

Sandornak okos gondolattya:

Szükség hogy sokat szenvedgyenek az kik egyebeknek veszedelmekre ügyekeznek.

bokat ottan ottan meg csalo kőveken kivül, az seltől egybe gyűtetet ho őket mentekben farastya vala: mertmint ha valami lyukakba vitettetven belejek hullanak vala, es midőn az tarsaságtol fel vonattatnanak, az segitőket utannok vonnyak vala inkab hogy sem mint kővetik vala őket. Az eczakais es az ismeretlen tartomany es az kalauz bizontalan dolog leven ha eleg hú volnaje avagy nem, fellelmeket többitik vala. Ha az strasan allokat meg nem csalnak, mint valami vadak ugy fogattathatnanak meg: Mind az Kiralynak elete s-mind az magoke egy fogolynak vagy hűsegeből vagy kedveből függene. Vçgre az tetőre menenek: Iob kez felől az ut Ariobarzanes fele tart vala. Philotast es Cœnust, Amyntast es Polypercont kiknek kőnyű serrel valo seregek vala, it hagya, meg intven őket, miert hogy az gyalog kőzze lovas elegittetet vala, az hun az föld leg kőverb es abrakkal bővölkődőb volna, lassan jarnanak: kalauzok az utra az foglyok kőzzül adatanak. Ő maga az segyverhordozokkal es sarnyul valo sereggel, mellyet agemanak nevezenek, bajos helyen valo ősvenyen, de az ellensegnek strasaitol messeb levőn sok tőrődessel ele mene. Eyfelkor vala, es az meg

Gandor az Perssiai hegyeknek tetejet el foglallya.

Az jo vezerhez illik mindenekre gondot viselni.

meg faradtaknak az alom ßúkſeges vala: mert mèg anni ut vala előttők, az menin altal mentenek vala, de az nem oly meredek es nehez hagoju. Azert az vitezek az etellel es alómmal erőt veven, maſodik vigyazaskor az Kiraly fel kele, es az tőb helyeken kőnnyen altal mene. De az hun az hegyeknek teteje laſſanlaſſan teresb helyekre ereßkedik, az patakoknak egyben valo futaſoktol vajattatot felette nagy arok az utat meg ßakaßtotta vala. Annakfelette az faknak kereßtúlkaſul hayladozot es őßve ment agai, mint ha valami veghetetlen ſővent vetettenek vala ellenek. Azert felette nagy ketſegben eſes indult vala bennek, el annyera, hoǵ az ſiraſtol elig fognàk meg magokat. Kivaltkeppē az főtitſeg rettenti vala őket; mert ha mi csillagok fenlenek valais, azokataz egymaſt ęrő leveles aggal be fedeztetet fak nezni nē hadgyak vala. Meg fúlőkkel ſem hallanak vala, az erdőket az ßel csapkodvan, mely, az agak egymaſt verven, az fuvaſanal nagyob czattogaſt ßerez vala. Vegre az várattatot nap vilag, az miket az eczaka ißonyubbakka tőt vala, mindenet meg kiſſebite, az eſő vizektől meg ßakaßtatot főld rővid kőzőn meg kerúltethetik vala, es kiki mind maganak az uton

kalauza

foglalni: jo ut volna, noha az Araxes folyo viz kőzben folyna. Semmi fő cselekedetit ennek az Kiralynak inkab mint gyorsasagat nem dicsirhetem; mert mind az egeß eczaka ollyan nagy hoßßu uton az lovasokkal eggyút faradot gyalog hadat el hagyvan, jo reggel az Araxesre juta. Kőzel hoßßa faluk valanak, mellyeket fel verven es el rontvan, azoknak faibol alajok hant kővekre hamarsaggal hidat csinaltata. Es immar az varostol nem meßße valanak, midőn keserűlesre melto es az ßerencsenek keves peldai kőzze ßamlalando sereg mene az Kiralynak eleibe. Gőrőg foglyok valanak mint egy negy ezeren, kiket az Persak kinoknak kűlőmb kűlőmb fele nemevel illettenek vala. Nemellyeknek labok, nemellyeknek kezek es fűlők el vagdaltatvan es pogan betűknek jegyei reajok sűtőgettetven, magoknak hoßßu gyalazattyokra tartottak vala őket, es midőn magokat-is mas birtok ala valoknak latnak lenni, az Kiralynak eleibe menni akarokat, meg nem tartoztatak. Nem embereknek, hanem ßokatlan kepeknek lattatnak vala lenni, es az ßovokon kivűl nem-is ismerhetni vala meg semmit bennek. Annakokaert tőb kőnyhullatasokat inditanak, hogy sem az menit

Az gyorsasag az vezerben elsô fô dolog.

Az Persak az Gôrôg rabokkal kegyetlenül bantak.

ő magok

ő magok tőttenek vala: mert ollyan sok es kúlőmb kúlőmb fele szerencsetlenségben, mindnyajoknak noha hasonlo, de mindazonaltal kúlőmbőző kinnyokat meg nezven, leg keserúletesb ki volna, nem tudhattyak vala. Minekutanna penig azok egyszersmind fel kialtanak, hogy Iupiter, Gőrőg orszagnak boszu alloja, mar valaha szemeit fel nitotta volna, mindeneknek ugy teczik vala, hogy egyenlő kinnal illettettenek volna. Az Kiraly könyveit, mellyeket hullatot vala, el tőrőlven, hagya hogy jo remenségben legyenek, az magok varosit es felesegeket meg latandok volnanak, es ostan az varostol ket fu tamatni földön tabort erősite. Az Gőrőgők az sanczbol ki mentenek vala, az fellől akarvan tanaczkozni, az Kiralytol mit kernenek leginkab. Midőn nemellyeknek az teczenek hogy lako helyeket Asiaban kerjenek, nemellyeknek penig hogy hazajokban vissza mennyenek, azt mondgyak, hogy az Cyma varosbeli Euctemon nekik igy szollot volna; Mi, kik nem regen segitségnek keresere az sőtitségből es tőmlőczből ele menni altallottuk, az mint most az mi allapatunk vagyon, az raytunk tőt kinokat, mellyeket mi szegyenlyünke inkab avagy bannyunk bizontalan, Gőrőg

Harmad fel szaz legpenyere.

Euctemonnak oratioja mellyel az Gőrőgéknek tanacsolya hogy nyomorodoc

állapatyokban Perſiában maradgyanak.

orſagnak mint valami örvendetes jatekot mutogatni kevanunk: De az nyomoruſagokat legjobban azok ſenvedik, az kik el fedezik, es nicsis az ſerencsetlen embereknek ſemmi hazajok ollyan kedves, mint az puſta hely es az elebbi allapatnak el feleyteſe; Mert az kik az magok felekezeteknek könyörületeſſegekhez ſokat biznak, nem tudgyak az könyhullatafok mely hamar el ſzaradgyanak: Senki azt tökelleteſen nem ſereti, azt kit utal, mert az nyomoruſag-is panaſolkodo, es az emberi bodogſag kevely. Annakokaert ki ki mind az maga ſzerencsejet tanaczban tartya, mikor az maſe felöl vegez: es ha mind egyarant nyomorultak nem volnank, regtöl fogva eggink az maſinkat meg utalhatta volna. Csoda dologe az, hogy az jo ſerencses emberek magokhoz mindenkor haſonlot kereſnek? kerlek tűtöket, hogy mi regen meg holtak leven, kereſſünk helt, az melyben ez felig meg etetett tagokat el temeſſük; az hun az iſonyu ſeb helyeket az ſamkivetes el fedezze. Tellyeſſeggel kedvetlenek leſünk viſſa mentünkben az mi feleſeginknel, az kiket ifiu korunkban vöttünk volt el. Mind üdejeknek, ſ-mind penig ertekeknek viragaban levö gyermekink es atyank

fiai,

fiai, meg iſmerike az rabotas helynek veſſe
lités nekünk hanyadik reſzünk jarhat meg
anni tartomanyokat? Europabol meſſe
az nap keletnek vegſő orſagira küldettet-
ven, mar venek, erőtlenek, es tagaink-
ban nagyob reſſerint meg felſegittettek
leven, vallyons el ſenvedhettyüke azo-
kat az mik fegyverben levőket es győze-
delmeſeketis meg faraſztottanak? Tovab-
ba feleſeginket, kiket rabſagunkban az ſe-
rencse es ketelenſeg egyetlen egy vigaſz-
talaſt hozzank kapcsolt, es apro gyerme-
kinket el vonſuke velünk eggyüt avagy
el hadgyuk? Minket ezekkel eggyüt men-
tünkben ſenki meg iſmerni nem akar. El
haggyuke tehat mindgyart az jelen valo
feleſeginknek gyermekit, holot bizonta-
lan legyen, ha lathatandgyuke azokat a-
vagy nem az kikhez megyunk? Ezek közöt
kelletik lappanganunk, az kik minket nyo
morult allapatunkban iſmerni kezdette-
nek. Ezeket monda Euctemon. Viſontag
azAthenas varosbeli Theatus kezdè mon-
dani, hogy ſenki egy kegyes emberis az
ellenſegnek kegyetlenſege miat bizonya-
ra nem az termeſet miat meg nyomoro-
dot maga feleit teſteknek allapattyokbol
meg nem itilendő volna. Mèlto volna
minden veſelyre, az ki ſegyenlene az ſe-

Theatuſnak azGörögök-
kőz valo e-
ratioja hogy
hazajokba
viſzaſza
mennye-
nek.

rencsetlenſeget. Az halando emberek felől kegyetlen ſententiat, mond az, es ketſegben eſik az irgalmaſſag felől, mellyet ő maſtol meg tagadando volna. Az Iſtenek (az mit ő magok ſoha kevanni nem mertenek volna) unſolnak őket hazajokkal, feleſegekkel, gyermekekkel es mindennel, valamit az emberek vagy elettel bőcsúllenek, vagy halallal meg valtnak. Sőt inkab ők abból az tömlőczből rohannanakki. Hazajokban kűlőmb ęggel elnenek, az napnak kűlőmb nezeſe volna, kűlőmb erkőlczők, aldozatok, es nyelvnek ſővetſege. Meg az poganok-is kevannak azokat az felette nagy jokat, az mellyeket ő magok ſabad akarattyok ſerint el hagyandok volnanak: nem egyebert leven ollyan nyomorultak, hanem hogy azoknelkűl ſűkőlkődni kenſerittetenek volna. Ő bizonyara az hazi Iſtenekhez es hazajaba viſſa menendő, es az Kiralynak ollyan nagy jo tetemenyevel elendő volna; ha kiket az paytarſaſagnak es gyermekeknek, kiket az űnſeg kenſeritet volna iſmerni, ſereteti tartoztatna, hadnak el, az kiknek hazajoknal ſemmi ſerelmetesb nincsen. Keveſen lőnek ebben az ertelemben, az többit az termeſetnel hatalmasb ſokas meg győze. Meg eggyezenek hogy

Az termeſzetnel hatalmasb ſokas.

hogy az Kiralt kerniek kellene, hogy nekik valami lako helt adna. Ez dologra szaszan valaßtatanak, kiket Sandor azt velven kerendöknek lenni, az mit ö maga cselekedni gondol vala, monda; Lovakat rendeltem, mellyek tütöket hordozzanak, es mindeniteknek ezer ezer denar garaßt parancsoltam adatni. Minekutanna Görög orßagba vißa mentek, azt cselekedem, hogy ßenki az maga allapattyat, ha ettöl az nyomorußagtol üreßek volnatok, az tiiteknel jobnak ne hidgye lenni. Amazok el fokadvan ßirva, az földre neznek vala, ßem vagy orczajokat fel emelni, vagy ßolni nem mernek vala. Végre az Kiraly az ßomorußagnak okat meg kerdven, Euctemon azokhoz az miket az tanaczban mondot vala, haßonlokat felele. Es ö azoknak nem csak nyomorußagokat, hanem keßerüßegeket is meg ßanvan, külön külön mindeniknek harom harom ezer denar garaßt parancsola adatni. Ehez az ßummahoz tiz tiz ruha vettetek, es barmokkal ß-gabonaval eggyüt czordak adatanak, hogy az nekik adatot földet ßanthatnak es elhetnek.

kas Euctemonnak ßententiajat követi.

Szaz negyven negyven thallert.

Negy ßaz hus hus thallert.

Maßodnap az ößve hivattatot had viselö capitanoknak tuttokra ada, hogy ßemmi varos az Görögökre fenekedöb nem

Az orszagnak mikor lehet, az fejere kel fietni.

volna, mint az Perſianak regi kiralinak lako helye. Innet öntettenek volna be a maz meg ſamlalhatatlan ſeregek; elöſör Darius, annakutanna Xerxes Europara Iſtentelen hadat innet vit volna: annak vesedelmevel kellene regi eleiknek aldozni. Es immar az poganok az varoſt el hagyvan, az hova kit kit az felelem viſen vala, ideſ-tova futottanak vala, midön az Kiraly az phalanx ſereget ſemmit nem kefven bele vive. Sok varoſokat kirali gazdagſaggal meg rakatottakat reſzerint oſtrommal vöt vala meg, reſzerint hüti ala fogadot vala, de ennek az varoſnak gazdagſagi meg győzek az elebbieket. Mind az egeſz Perſianak gazdagſagit az poganok ebbe hordottak vala: arany es ezüſt gyütetet vala bele, ruhanak felette ſok volta: draga hazi ezkőz, mely nem az hükſegre, hanem bujaſagnak mutogataſara ſereztetet. Annakokaert az győzedelmes vitezek egymaſſal fegyverrel harczolnak vala: ellenſeg gyanant tartatik vala, az ki dragab prædat kapot vala. Es midön mindeneket, az mik talaltatnak vala, magoknak nem tarthatnanak (mert az marhak nem foglaltatnak vala, hanem bőcsültetnek vala) az kirali ruhakat faggattyak vala, kiki mind egy reſet maga ſamara

Perſepoly az Perſiai kiralyoknak gazdag fő lako helyek az Sandor vitezitől fel veretik.

mara vonvan, az draga művű edenyeket feyßekkel vagdallyak vala: semmi sem illetetlen nem vala, sem egeßßen nem vitetik vala. Az faragot kepeknek le ßakaßtatot tagokat, az mint kiki el ßegte vala, vonßa vala; es nem csak az telhetetlenseg hanem az kegyetlensegis az meg vetetet varosban dühösködek. Az arannyal es ezüstel meg rakodot vitezek az alavalo foglyoknak testeket le vagjak vala, es az imitamot eleikben menök meg ölettetnek vala, kiket annak elötte az magok saczok meg ßanasra meltokka tött vala. Annakokaert sokan az ellensegeknek kezeket ßabad akarattyok ßerint valo halallal meg elözek; az leg dragab ruhakba öltözödtek az kö falokrol magokat felesegekkel es gyermekekkel egyetembe fö meredek ala hanvan. Nemellyek, az mit egy keves üdö mulva az ellenseg lattatik vala cselekedendeni, hazokat meg gyutottak vala, hogy az magok felekezetekkel eggyüt elevenen meg egettetnenek. Vegre az Kiraly az maga vitezinek meg parancsola hogy az aßßonyallatoknak testektöl es öltözetektöl meg türközzenek. Az ot kapatot kencsnek felette nagy volta hagyatot emlekezetre, el annyera hogy az hitelt csak nem meg haladgya. De vagy az töb dolgok felöllis ketelkedünk, avagy

Az harag es meg gyuladot ellenseg, az gyözedelem, es az jo szeremezes szablya meg nem zabolaztathatik.

Az gyözedelmeshez mertekletesseg illik, es az aßßony allati öldöklesben avagy erösszak tetelben semmi dicsiret nincsen.

Hetvenket ezerszer valo ezer Magyar arany.

el hiszük hogy ennek az varosnak kincse az hus ezer talentom volt: melynek hordoztatasara (mert azt rendelte vala, hogy az hadi szükségre magaval viselye) lovakat es tevéket Susabol es Babyloniabol parancsola hozatni. Ehez az suma kincshez, az Pasargadakat meg haytvan, hat ezer talentom adatek.

Susa Persiaknak fő varosa.

Harom ezerszer valo ezer, es hat szaz ezer Magyar arany.

Az Pasargadaknak varosokat Cyrus csinaltatta vala, mellyet Sandornak annak capitannya Gobares ada meg. Az Kiraly Persepolynak várát, harom ezer Macedot oltalmul hagyvan benne Nicarditesnek parancsola hogy oltalmazza. Tyridatesis, ki az kincset kezebe atta vala, becsületiben, melyben Dariusnal vala, meg tartatek, es az hadnak nagy reset es az hadi eggyetmast ot hagyvan, Parmeniot es Crateruſt rendele fő gondviselőkül eleikbe. Ő maga ezer lovassal, es könyü szerrel valo gyalog sereggel az fias tyuk csillagnak fel tetzese tajaban, Persianak belső tartomanyaba mene; es noha sok zapor esőktől es csak nem el szenvedhetetlen szelvestől haborgattatek; mindazonaltal az hova menni szándekozot vala, meg nem szünek. Szüntelen valo havaktol be fedesitetet utra jutottanak vala, mellyeket az hidegnek ereje meg fagylalt vala: az helyeknek rut

Fel tetzese tajaban) az az, tanasza, szal.

volta,

volta, es az utnelkúl valo puſtaſagok az meg fáradot vitezeket rettentik vala, kik azt velik vala, hogy ők az emberi birodalomnak vegső hatarit latnak. Mindenût puſta es emberi lakaſnak minden jelenſegenelkúl valo helyeket el remúlve neznek vala. Es minekelőtte az nap-is es az eg előllők el fogyna, egy maſt viſſa terni kénſeritik vala. Az Kiraly az meg remúlteket feddeni megſűnek; hanem ő maga az loról le ugrek, es az havon es jegen gyalog kezde jarni. Altallak őtet nem kővetni előſőr az barati, annak utanna az hadaknak capitani, vegre az vitezek-is: es elſőben-is az Kiraly az jeget feyſevel el rontvan, maganak utat csinala: az többi az Kiralynak pèldajat kővetek. Vegezetre csak nem mind utnelkúl valo erdőkőn menven altal, emberek lakaſanak ritka jeleit, es marhaknak ſellel lezzegő nyajait talalak, es az ot lakoſok, kik imitamot valo kalibakban laknak vala, midőn magokat utnelkúl valo erős helyekkel be kerittetteknek lenni hittek volna, mihelt az ellenſegnek fereget meg tekintek, meg ölven azokat az kik az futokkal el nem erkezhetnek vala, az uttol meſſe valo es havakkal be borittatot hegyekre futanak. Annakutanna az raboknak vellek valo

Kevantatik hogy az had viſelő minden nehez dologkban az alatta valoinak jo pelda adó legyen.

beſelle-

beßelleſek altal az vadſagok laſſanlaſſan meg ſiligittetven, meg adak magokat az kiralynak, nemis bantata az meg holdoltakat. Az utan Perſianak mezeit el puſtittatvan, es ſok faluit hatalma ala haytvan, az Marduſoknak felette hadakozo es az tőb Perſaktol eletenek ſertartaſaval ſokat kűlőmbőző nemzetſegere mene. Az hegyekben barlangokat àſnak, mellyekben magokat, feleſegeket es gyermekeketjel reytik: barmoknak avagy vadaknak huſaval elnek: Meg az aßonyallatoknak-is az termeßetnek mivoltahoz kepeſt, ſiligyb elmejek nincsen; borzas hajok ala fűg, terdeken fellyűl èrő ruhajok vagyon, az homlokokra parittyat kőtnek, az mind ekeſſege fejeknek, ſ-mind penig fegyverek: de eßt az nemzetſeget-is az ſerencsenek azon ereje meg holdoltata. Annakokaert harminczadik napon, minekutanna Perſepolybol el indult vala, azon helyre viſſa mene. Annakutanna az baratinak, es az tőbbinek kinek kinek erdeme ſerint ajandekokat ada: csak nem mindenek, az miket abban az varosban kapot vala, el oßtogattatanak.

Az bujalkodas es reſzegſek el veſzik az

De az elmenek felette nagy joſagit, amaz vitezlő dologban valo indulatot, mellyel minden kiralyokat fellyűl haladot,

dot, amaz veßedelmekre menetelben valo alhatatoßagot, az dolgoknak el inditaßaban es veghez viteleben valo gyorßaßagot, az meg holdoltakhoz valo tökelletteßeget az foglyokhoz valo kegyelmeßeget, meg az meg engettetet es ßokot gyönyörüßegekben valo mertekleteßegetis az bornak el ßenvedhetetlen kevanßagaval meg ondokita, ellenßege es az birodalomnak irigye leg inkab akkor uyitvan az hadat, az minap meg haytattakis az raytok valo uy birodalmot meg vetven. Nappal lakodalmokba megyen vala, mellyekben aßßonyallatok valanak, de nem ollyak bizonyara, kiket meg ferteßtetni ßabad nem volna: mert az tißtatalá agyaßok ßabadban ßoktanak vala az vitezekkel elni hogy ßem mint illik vala. Ezek közzül egy Thais nevü, öis reßeg leven, azt valla, hogy mindeneßtöl fogva az Görögöknel felette nagy kedvet talalando volna, hogyha az Perßaknak kirali lako helyeket fel gyutatna: varnak azt azok, az kiknek varoßit az poganok el rontottak volna. Az reßeg tißtatalan ßemely illyen nagy dologrol ßententiat mondvan, eggikis maßikis azokis borral terheltettek leven, azon ertelemben lönek. Az kiralis haylandob lön rea, hogy ßem mint ßenvedetesb, mondvan;

ßzüvét es az egyebkint jeles fö embereket az elmenek jo-ßagitol meg foßztyak.

Az gazdag hires neves Perßepoly varos egy tißztatalan ßzemelynek kedvejert fel gyutatik es el veßztetik.

Miert

Az bor semmi mértekletes dolgot tanaczul embernek nem ad.

Miert nem allunk tehat bosszut Görög országert, es miert nem gyutyuk fel az varoſt? Az bortol mindnyajan meg hevültenek vala. Annak-okaert fel kelenek reſzegen az varoſnak fel gyutaſara, melynek fegyverben letekbe kedveztek vala. Leg elöſör is az kirali lako helyre az Kiraly vete tüzet: az utan az vendegek es az ſolgak es az tiſztatalan ſzemelyek. Az kirali lako hely ſók cedrus fabol eppittetet vala, mely hamar meg gyuladvan az égeſt ſzellel terjeſzte. Mely dolgot mihelt az had, mely az varoſtol taborban nem meſſze vala, meg lata, történetnek velven lenni, ſegitſegre futamodek: De minekutanna az kirali lako helynek pitvarahoz erkezenek, latak azt hogy az Kiraly önnön maga is hordana mèg reaja faklyakat. Annak okaert az vizet, melliyet vittenek vala, elhagyvan, az gyuladasba ſaraz fakat kezdenek hanni. Ez lön vege az egeſz nap keletnek kirali lako helyenek, az honnat annak elötte anni nemzetſegek törvenyeket kernek vala: igy veſe el anni kiralyoknak hazaja, Görök orſzagnak regen egyetlen egy remitője, mely tiz ezer hajot inditot es oly hadakat mellyek Europat elleptek, az tengert alkotmanyokkal be padlottak, altal aſtak es az hegyeket, mel-

Az egeſz had az Kiralynak peldajahoz ſzabja magat.

Az mely varoſok ſok ſzaz eſztendeig eppittetnek gyakorta hertelen el tomlanak.

mellyeknek barlangiba tenger ereſztetet. Es meg enni hoſſu údőben-is mely annak veſzedelmet kővette, meg nem uyjult; Mas varoſi voltanak az Macedoniai kiralyoknak, mellyeket moſt az Parthuſok birnak. Ennek jelenſege fel nem talaltatnek, ha azt az Araxes folyo viz meg nem mutatna. Az kő falaitol nem meſſe folt vala; onnat az varos hogy huz futamatni földnyere lőt legyen tavul, hiſſik inkab az ot lakoſok hogy ſem mint tudgyak. Az Macedonok ſzegyenlik vala, hogy ollyan hiresneves varos az tobzodo Kiralytol tőrőltetet volna el. Annakokaert az dolog valora fordittatek, es egy maſnak meg parancsolak, hogy azt hinnek, hogy csak ollyan modon kellet volna az varoſnak el tőrőltetni. Nilvan vagyon hogy Sandor mihelt az reſzegſeggel meg terheltetet elmejet az alom meg jozanitotta, cselekedetit meg banta, es azt mondotta, hogy az Gőrőgők az Perſakat nagyob bűntetesekkel illetendők voltanak volna, ha őtet Xerxeſnek ſzekiben es kirali lako helyeben nezni kenſzerittettenek volna. Maſod nap az Lyciai embernek, az utnak mellyen Perſiaba be ment vala, kalauzzanak ajandekon harmincz talentomot ada. Innet Medianak tartomanyaba altal mene, az

Nem ſzinte fel Magyar mely földnyere.

Az reſzegſegben valo cselekedetnek keſő megſzanaſa banaſa.

Tizē nyolcz ezer Magyar arannyat.

hun

hun Ciliciabol hada ſamanak be tellyeſiteſere uy vitezek menenek eleibe; gyalogok ôt ezeren valanak, lovaſok ezeren; mindeniknek az Athenas varosbeli Plato vala elôttôk jarojok. Ezzel az haddal meg öregbittetven, azt vegeze, hogy Dariuſt kergeſſe.

Amaz immar Ecbatanaba Medianak fôbbik varoſaba erkezet vala. Eſt az varoſt moſt az Parthuſok birjak, es az nekik nyarba hadaſtol nyaralo helyek. Annak utanna azt vegeſte vala, hogy Bactriaba menyen, de attol tartvan hogy Sandornak hamarſagaval meg elôſztetnek, az tanacsot es utat meg valtoſtata. Sandor ô tôlle mas fel ezer futamatni földnyere vala, de immar az ô hamarſaga ellen ſemmi kôz eleg hoſſunak lenni nem lattatik vala. Annakokaert magat az harczra keſziti vala inkab, hogy ſem mint az el futaſra. Harmincz ezer gyalog megyen vala utanna, kik kôzôt Gôrôgôk negy ezeren valanak, az Kiralyhoz mind vegiglen gyôzhetetlen hûſeggel valok: az parittyaſoknak es nyilaſoknakis ſerege negy ezerre tôlt vala. Ezeken kivûl harom ezer es harom ſaz lovas vala, kivaltkeppen Bactriajak: Ezeknek Beſſus vala elôttôk jarojok az Bactria varoſnak es tartomannak tiſztartoja

Harmincz ezer Magyar mely földnyere, es egy mely földnek megyed reſzenyere.

toja. Evel az haddal Darius az derek utbol egy keveſſe ki tere, meg parancsolvan az eggyet maſt őrző tabori ſzolgaknak hogy ele mennyenek. Annakutanna tanacsokat hivatvan hozza, monda: Hogyha engemet az ſzerencse az tunyakhoz, es akar mely eletet az tiſteſeges halalnal nagyobra becsűllőkhőz foglalt volna, halgatnek inkab hogy ſem mint hiaba beſellenek, de mind viteſſegteket ſ-mind hűſegteket nagyob bizonſaggal hogy ſem mint akarnam meg tapaſtalvan, azon kel inkab erőlkődnőm, hogy illyen baratimhoz melto legyek, hogy ſem mit ketelkednem, ha megis az elebbi tőkelleteſſeghez tartyatoke magatokat. Anni ezerek kőzzűl kik az en birodalmom alat voltanak, engemet ketſeri meg győzetteteſemben, es ketſeri futaſomban kővettetek. Az tű hűſegtek es alhatatoſſagtok cselekedi, hogy magamat Kiralynak hidgyem lenni. Az arulok es pribekek az en varoſimban regnalnak, nem azert, az Herculeſre mondom, hogy ollyan nagy becsűletre meltok legyenek, hanem hogy azoknak jutalmokkal az tű elmeitek ingerletteſſenek; mind azonaltal az en ſzerencsemet inkab akartatok hogy ſem mint az győzedelmeſet kővetni; felette meltok leven, hogyha en től-

Dariuſnak az alatta valoit alhatatoſſagra into bator oratioja.

lem nem lehetne, az Istenek en erettem halallyak meg tűnektek, es az Herculesre mondom, meg halallyak. Semmi oly igen sűket maradek, semmi oly haladatlan hir nev nem lessen, mely tűtőket melto dicsiretekkel az egig ne magastallyon. Annakokaert ha sinte el futasnak, melytől az elmem sokat külömbőz, tanacsat forraltam volna-is: mindazaltal az tű viteszegtekhez bizvan, az ellenseggel szembe mentem volna. Mert meddig lessek orszagomban szamkivetesben, es az magam birodalmanak hatarin meddig futandok az kűlső es jöveveny Kiraly elől? holot az hadnak szerencsejet meg probalvan szabad legyen ennekem vagy visszavennem az miket el veszettem, avagy tisztesseges halalon altal mennem: hanemha netalam job az győzedelmesnek akarattyat varnom, es Mazæusnak s-Mithrenesnek peldajaval egy nemzetsegnek engedelemből valo birodalmat el vennem, hogy immar inkab akarjon Sandor az maga dűcsősegenek, hog sem mint az haragnak engedni. Az Istenek se szenvedgyek, hogy az en fejemnek ezt az ekessegét vagy el vehesse en tőllem valaki, avagy velle meg ajandekozhasson: es eltemben ezt az birodalmot el sem veszem es azon vége le-

Ekessegét) tudni illik az koronat vagy kirali meltosagot.

ge lessen az en birodalmomnak az mely életemnek-is. Hogyha ez az batorság, hogyha ez à törveny mindeneknek meg adatot szabadság: senki tű közzülletek az Macedonoknak meg utalasokat, senki kevely tekinteteket szenvedni nè kenneritte-tendik. Kinek kinek az maga job karja enni nyomorusagoknak vagy bosszuallasat nemzi vagy veget. Bizonyara az szerencse mely valtozo legyen, en magam pelda vagyok: es nem-is meltatlanul annak engedelmesb valtozasit varom. De ha az Istenek az igaz es kegyes hadat utallyak-is; mindazonaltal az vitez embereknek szabad lessen tisztességesen meg halniok. Tűtőket en regi eleimnek tündöklő meltosagara, kik mind az egesz napkeletnek orszagit emlekezetre melto dicsirettel birtak, azokra az vitez emberekre, kiknek regen Macedonia adót adot, az Görög orszagba küldetet annyi sok hajokra, az Kiralyoknak anni győzedelmekre felette igen kerlek, hogy az magatok es nemzetségtek hirehez nevehez melto batorsagot vegyetek szűvetekbe, hogy elmeteknek azon alhatatossagaval, mellyel az el multakat el szenvedtetek, probállyatok meg valamit ennekutanna az szerencse hozand. Engemet bizonyara mind örökke

fol vagyon annak dolga, az ki vtolso orajan lelket nem gyalazat altal, hanem jeles cselekedet altal ôntiki.

vagy az jeles győzedelem teßen hiresnevesse, vagy az viadal.

Darius midőn ezeket mondana, az jelen valo veßedelemnek kepe mindnyajoknak egyßerßmind ßúveket es elmejeket ißonyodaßal meg forongatta vala: es ßem tanaczok ßem ßavok elegßeges nem vala; midőn Artabazus barati kőzzúl leg regieb ki felől gyakran mondottuk, hogy Philep Kiralynak kedves vendege volt volna monda; Mi bizonyara leg dragab ruhakban fel őltőzven, es fegyverekkel, mentől cifrabban lehet fel ekeßittetven, az kiralt az harczra kővetendők vagyunk, azzal a ßandekkal bizonyara, hogy az győzedelmet remenlyúk, az halal előt magunkat ne vonogaßßuk. Iovallak az többi ezt a beßedet: de Nabarzanes ki Beßußal egy értelemben vala, annak előtte nem hallatot gonoß cselekedetre őßve tarßolkodvan magokban el vegeßtek vala, hogy az magok kirallyokat az vitezek altal, kiknek ketten valanak előttők jaroi, meg fogatnak es meg kőtőztetnek; oly ßandekkal, hogy ha Sandor őket el erne az kiralt elevenen kezeben advan az győzedelmeßnel kedvet talalnanak, azt bizonyara nagyra becsúlendőnel hogy Dariuß meg fogtak volna: hogyha penig előtte el ßaladhatnanak,

Gyakran mondottuk) talam az elßő avagy maßodik könyvekben, mellyek el veßztenek.

Beßus es Nabarzanes Darius ellen esalardkodnak.

nanak, Dariuſt meg ölven, az birodalmot magoknak foglalnak, es az hadakozaſt meg uyitanak. Ezt az gilkoſſagot midőn ſokaig forgattak volna, Nabarzanes az Iſtentelen remenſegnek jo ůdejen utat keſitven monda: Tudom azt hogy en előſőr az te fűleidnek ſemmikeppen kedves ſententiat nem mondok; de az orvoſok-is az nehezeb nyavalyakat kemeny orvoſſagokkal gyogittyak; es az kormanyos meſter-is az hun az hajot veſedelemtől felti, valamit meg tarthat, karral valtya meg. En mindazonaltal hogy kart valy tanaczul nem adom, hanem hogy magadat es orſagodat haſnos okoskodaſſal meg tarcsad. Az Iſteneknek kedvek ellen hadakozunk, es az meg altalkodot ſerencsetlenſeg az Perſakat erdekleni meg nem ſűnik: Ily kezdetek es emberek kevantatnak. Az hatalmot es birodalmat ad maſnak, ki kiralynak mind addiglan hivattaſſek, meglen az ellenſeg Aſiabol ki mennyen, annakutanna az győzedelmes az birodalmot adgya viſſa neked. Ennek penig rővid ůdőn valo veghez menetelit az jo mod igiri. Bactria eppen vagyon; az Indiajak es Sacak az te hatalmod alat vadnak: anni nemzetſegeknek, anni ſeregeknek, anni ezer lovaſoknak es gyalogoknak az hadnak

Nabarzanesnek Iſtentelen tanaczа de arulohoz es gyilkoshoz illendő.

Az Istentelenseg az haszonnak szinevel be takarja magat hogy batrabban meg csallyon.

meg uyitasara kez erejek vagyon, hogy az hadnak nagyob volta legyen, meg hatra, hogy sem mint à meni el fogyot legyen. Mit rohanunk fene vadak modgyara az nem szúkseges vesiedelemre? Az vitez emberekhez illendő dolog, halalokat inkab meg utalni, hogy sem mint gyúlölni eleteket. Gyakorta az tunyak az nyomorusagnak meg unasa miat az magok el vetesekre kenszerittetnek: de az vitesseg semmit meg probalatlan hatra nem hagy. Annakokaert mindeneknek vegső dolgok az halal, melyre nem resten menni, eleg. Azert ha Bactriaba, mely felette batorsagos be fogado hely, megyúnk, Bessust annak az tartomannak tisztartajat az údőhőz kepest tegyúk kirallya; Az dologok veghez menven, neked valosagos kiralynak, az engedelemből rea bizattatot birodalmot adgya viszsza. Nem csoda, hogy akkor Darius meg nem merteklette elmejet, noha ollyan Istentelen beszed alat mely nagy latorsag fekennek, titokban vala; Annak-okaert monda neki: Te lator rab, meg talaltad az tőlled kevantatot údőt, melyben az gyilkossagot ki nilatkoztatnad, es kivont szablyaval meg ölendőnek lattatik vala lenni, hogyha hamarsaggal Bessus es az Bactriajak banatos

natos ſint mutatvan, de ha meg nem ſúnnek, meg kőtőzendven, őtet kőrnyúl nem fogtak volna. Nabarzanes ekőzbe ki ſaladvan, es egy keves údő mulva Beſſuſis utanna menvé, az ſeregeknek mellyeknek előttők jaroi valanak, meg parantſolak, hogy az tőb hadtol kúlőn ſakadgyanak, titkos tanatſot akarvan tartani. Artabazus az jelé valo allapathoz illendő ſen tentiat inditvan, Dariuſt engeſtelni kezde, őtőt untalan az údőnek allapattyara emlekeſztetven, ſzenvedne csendeſz elmevel akarminémúveknek, de mindazonaltal ugyan őveinek vagy bolondſagokat vagy vetkeket. Sandor raytok volna, ki, ha mindnyajan jelen volnanak-is, ártalmas lehet: mi lenne hogyha az kik futaſat kővettek, el idegenittetnek az Kiralytol? Annak-okaert Artabazuſnak engede, es noha el vegeſzte vala, hogy az tabort meg inditſa, mindazonaltal mindeneknek elmejek meg haborittatvan, azon helyben meg allapek. De ſomoruſagaban es ketſegben valo eſeſeben el bodulvan, az ſatorba rekeſkedek. Azert az taborban, mely ſenkinek parantſolattyatol nem viſeltetik vala, az elmeknek kúlőmbkúlőmb fęle indulati valanak, es az kőzőnſeges meg maradaſ-

Artabazus az meg haragut Dariuſt meg csendeſziti.

Arultataſſal, feleleimmel, es külömb külömb feletanacsokkal hanyattatot hadnak kepe.

ra, mint annakelőtte, gondviſeles nem vala. Patron az Gőrög vitezeknek capitannya, az allatta valoinak meg parantſola, hogy fegyvert fogjanak, es az parancſolatnak veghez valo vitelere keſzek legyenek. Az Perſak felre allottanak vala. Beſſus az Baktriajakkal vala, es az Perſakat el vinni proballya vala, az Bactra varoſt es az ep tartomannak gazdagſagat, es egyſerſmind az el maradok ra mitſoda veſzedelmek kővetkeznenek, hanyvan vetven. Az Perſaknak mindeneſtőlfogva csak nem egy voxok lőn, hogy az kiralt el hadni nagy bűn volna. Ezenkőzben Artabazus minden fejedelmi hivatalban el jar vala. Az Perſaknak ſatorit kerűlni, őket biztatni, inteni hun eggyenkent, hun mindeneſtől addig meg nem ſűnnek, meglen elèggè nyilvan volna, hogy az parancſolat ſerent cſelekednenek. Azon Artabazus Dariuſtol nehezen nyere meg, hogy ennèk, es elmejet az dolgokra forditana.

De Beſſus es Nabarzanes az birodalomra valo kivanſaggal gerjedezven, azt vegezek, hogy az regtől fogva forraltatot latorſagot veghez vigyek: Dariuſnak elrében penig ollyan nagy hatalmaſſagot nem remelhetnek vala, mert azoknak az

nemzet-

nemzetſegeknek közötte az kiralyoknak felette bőcsületes meltoſagok vagyon, csak az nevekre-is az poganok őſſze gyűlnek, es az elebbi ſerencsejeknek tiſteleti pokol ſerencsejeket-is követi. Iſtentelen elmejeket fel fuvalkodtattya vala a tartomany, mellyet birnak vala, fegyverrel, vitezekkel es helyeknek nagy voltaval, azoknak az nemzetſegeknek akar mellikenelis nem alab valo leven. Aſianak harmad reſzet foglaliya be: az iſiaknak ſokſaga az hadakat, mellyeket Darius el veſtet vala, fel eri vala. Azert nem csak őtet, hanem még Sandort-is ſemminek tartyak vala: az birodalomnak erejet onnat allatandok leven helyere, ha törtinnek hogy az orſagot birtokok ala vehetnek. Mindenekē ſokaig gondolkodvan, az tetzek, hogy az Bactriai vitezekkel minden engedelmes ſolgalatra rēdeltettekkel az Kiralt meg fogtaſſak, es Sandorhoz peſtat küldgyenek, ki tuttara adna, hogy őtet elevenen fogva tartanak. Hogyha ő, az mitől ſęlnek vala, az arultataſt meg vetne, Dariuſt ölnek meg, es az magok nemzetſeginek hadaval Bactriaba mennenek. De Darius nilvan meg nem fogtathatik vala, anni ſok ezer Perſa ſegitſegere menendő leven az Kiralynak; az Görögöknek-is

Beſſuſnak es Nabarzanesnek Darius felől valo artalmas tanacsok.

hűségektől félnek vala. Annak-okaert az mit erőssakkal veghez nem vihetnek vala csalardsággal probalak. Azt vegeztek vala, hogy külön valo sakadasoknak meg sanasat banasat tetteſſék, es az magok remű-leſeket mentsek az kiralynal. Azonközbé nemelliyek el küldetènek kik az Perſakat ingerlenek; az vitezeknek elmejeket egy felől remenſeggel, mas felől felelemmel forgattyak vala. Azok az dolgoknak romlasa ala vetnek fejeket, veſſedelemre vonatnanak: holott Bactria nyitva volna, őket annyi ajandekokkal es gazdagſagokkal fogadando, az menyit elmejekkel be nem foghatnanak. Midőn ezekben volnanak foglalatoſok, Artabazus veletlenül erkezek, vagy az kiraly parancſolattyabol vagy maga akarattyabol, azt allatvan, hogy Darius meg engeſzteltetet volna, es ő nekik az Kiralynal azon baratſagos aliapattyok volna. Amazok könyvezven hun mentik vala magokat, hun Artabazuſnak könyörögnek vala, hogy az ő úgyeket oltalmazna, es könyörgeſeket elè vinne. Az eczakat igy mulatvan, napkelet tayban Nabarzanes az Bactriai vitezekkel az Kiraly ſatora elől jelen vala, ſokot hivatallyanak ſzinet az titkon valo iſonyu latorſagnak előtte vi-

ſelven.

ſelven. Darius az el menetelre jelt adatvan, elebbi ſokas ſerint ſekerbe úle. Nabarzanes es az tőb gyilkoſok az főldre le borulvan, az kit egy keves údő mulva fogſagban tartandok valanak tiſztelni akarak, kőnyveket-is, mint egy meg ſanaſnak banaſnak jeleit hullatanak: el annyera keſek az emberi elmek az kepmutataſra. Annakutanna az alazatoſon előtte tetetet kőnyőrgéſek Dariuſt termeſzeti ſerent egyúgyúvet es ſiligyet, nem csak el hinni azokat azmiket beſedekkel erőſſitnek vala, hanem ſirni-is kenſeritek. De meg akkor-is az el ſzant nagy latorſagot meg nem ſanakbanak, midőn latnak minemű mind kiralt ſ-mind embert csalnanak meg. Ó bizonyara nem tartvan az veſedelemtől, mely rea kővetkezik vala, csak Sandornak kezei előt, mellyektől fel vala, el ſaladni ſiet vala.

Az arulok-nal az tettetesek, az kônyhullatasok, es az kônyôrgesek jelen vadnak, az jo lelki iſmeret penig tőllök tavul vagyon.

Patron penig az Gőrőgőknek capitannya, az allatta valoinak meg parancsola, hogy fegyverekbe, mellyek annak előtte az portekak kőzőt hordoztatnak vala, fel öltőzzenek, minden parancsolattyara keſek es figyelmeteſek leven. Ó maga az Kiraly ſekere utan megyen vala, az velle valo ſolaſnak alkolmatoſſagara figyelmezven, mert Beſſuſnak latorſagat meg ſaydi-

ſayditotta vala. De Beſſus ugyan azonto[l] felven, őrző leven inkab hogy ſem mint uti tars, az ſekertől el nem tavozik vala. Patron annakokaert ſokaig mulatvan, es gyakran az ſolaſtol magat meg fogvan, az hűſeg es felelem kőzőt velckedven, az Kiralt nezi vala, ki minek-utanna ſemeit rea fordita, Bubaces herelt embernek, ki az ſeker utan az leg kőzelbek kőzőt megyen vala, meg parancsola, hogy tudakozza meg ha ő akarnaje valamit mondani? Patron penig azt felele, hogy ő igen-is akarna ſolni velle de titkon: es kőzelb hivan őtet, tolmacznelkűl (mert Darius tud vala Gőrőgűl) monda; Kiraly az ötven ezer Gőrőgben kevelen marattunk, minden ſerencsednek kővetői, es ebben az allapatodban-is azonok vagyunk az kik viragzo jo ſzerencsedben voltunk: akar mely lako helyeket valaſſiis, oda mint hazankba es othon valo jovainkba ugy megyűnk. Az tejo es gonoſs ſerencses dolgaid minket te veled őſſve kapcsoltanak. Erre az meg győzhetetlen hűſegre kőnyőrgők es eſedezem te neked, hogy az mi taborunkban helyheſteſd ſatorodat, minket ſenvedgy teſted őrzőinek lenni. Gőrőg orſagot el veſtettűk, egy ſal Baktriankis nincsen nekűnk: minden remenſegűnk

Az haſznos tanacsot az fejedelmeknek az alattok valoitol, kivaltkeppen az veſzedelemnek ſpiccen meg kel fogadni.

gúnk te benned vagyon, ô bator többek-
benis volna. Többet sólnom nem illik. Az
te testednek őrizetit kúlső es idegen le-
ven nem kevannam, ha hinnem hogy azt
mas veghez vihetne. Bessus noha Gö-
rögúl nem tud vala, mindazonaltal ötet
az lelki ismeret furdalvan, azt hiśi vala,
hogy Patron jelenteśt tőt volna, es Görög
tolmacznak beśedeből az dolgot meg
ertven, az ketseg ki vetetek. Darius penig
az menyere az śemelyeből aranzhatni va-
la, meg nem rettenven, Patrontol az ta-
natsnak, mellyet adna, okat tudakozni
kezde. Amaz azt gondolvan hogy tovab
halaśtani nem kellene, monda: Bessus es
Nabarzanes ellened leśeskednek, mind
śerencsednek ś-mind penig eletednek u-
tolso ůgyeben. Ez à nap leśen vége vagy
az gilkosoknak vagy te magadnak. Es Pa-
tron bizonyara az kiralynak meg tartasa-
jert jeles dicsiretet vőt vala maganak. Am
csuffagra vegyek bator azok ebbeli ertel-
memet, az kik el hittek az emberi dolgo-
kat tőrtinetből es oknelkůl forgattatni es
viśeltetni; en bizonyara azt hiśem, hog ki
ki mind az maga rendit titkos es sok ůdő
vel annak előtte el rendeltetet okoknak
vegezesekből es őśve śerkeśteteśekből
meg valtośtathatatlan allapatal futtya
meg

Az gonosz lelki ismeret mindenkor nyukhatatlan es szorgalmatos.

Az minek isteni rendelesből meg keltőrtinni, azt az ember ô magarol semmi mesterseggel el nem tavośztathattya, es meg az

igazat mondonak sem hiszen.

meg. Darius bizonyara azt felele, hogy noha ő nala az Görög vitezeknek hűségek nyilvan volna; mindazonaltal az maga feleitől soha kúlön nem válnek. Nehezeb volna neki az maga vitezinek hűségeket meg vetni, hogy sem mint meg csalatni. Valamit az szerencse hozna, inkab akarna azt az maga felei közöt el szenvedni, hogy sem mint pribekke lenni: kesen vesne ő el, ha ötet elni az maga vitezi nem akarnak. Patron az kiralynak elete felől ketsegben esven, azokhoz az kiknek capitannyok vala, vissza mene, mindeneket az hűségert meg probalni kesz leven.

Az az, sokaig eltem, ha meg most ölettetem meg az en vitezimtől, holot mar regen engemet el veszthettenek volna, ha abban valoba mesterkedtenek volna.

Bessus penig az kiralynak mindgyarast valo meg öletesere hertelenkedet vala, de attol felven, hogy Sandornak kedvet nem venne ha ötet elevenen nem adna kezeben, az lator cselekedetre valo szandekot az következendő etzakara halasztvá, Dariusnak kősönni kezde, hog az hitetlē embernek Patronnak, ki immar Sandornak hatalmat nezne, csalardsagat eszesen es okoson el tavosztatta volna: Ő az kiraly fejet az ellensegnek ajandekon vivendő volt volna. Nemis csodalna, hogy az jutalommal fogadtatot embernek mindene el ado volna, hogy zalagnelkúl, haznelkúl, ez vilagnak szamkivetette, ketseges

Bessus Patront Darius elöt arultassal vadollya.

ellen-

ellenſegkeppen az jutalmot igiröknek tecſekre ideſtova jarna. Annakutanna az magat mentönek, es az hazi Iſteneket az maga hüſegenek bizonſagara hivonak Darius fövel ſeg vala, nem ketelkedven hogy az Görögöktöl igaſi dolgok adatnanak ertefere: De az dologannyera jutot vala, hog oly veſedelmes volna az maga feleinek nem hinni, mint meg csalatni. Harmincz ezeren valanak, kiknek arultataſra haylot alhatatlanſagoktol fèlö vala. Patronnak negy ezer viteze vala, kikre ha az maga eletet bizta volna, az maga feleinek hüſegeket meg vetven, az gyilkoſſagnak mentſeget lat vala adattatni. Annakokaert inkab kevan vala meltatlanul hog ſem mint meltan meg fertéztetni. Beſſuſnak mindazonaltal, ki magat az csalardſagnak tanacza felöl menti vala, azt felele, hogy ö nè kevesbe tudna Sandornak igaſſagat mint viteſſeget. Meg csalatnanak azok az kik ö töllje az arultataſnak jutalmat varnak. Az meg ſegetet hütnek ſenki kemenb meg büntetöje es boſſu aloja nem lenne. Es immar az etzaka közelget vala, midön az Perſak ſokaſok ſerint, az fegyvereket le teven, az közelbik falubol ſükſeges egyetmaſnak hozaſara futoſanak. Az Bactriajak penig (az mint Beſſuſtol

meg

meg vala parancsolva) fegyverben allanak vala. Ezenkőzben Darius Artabazust hozza hivata, es eleiben advan azokat az miket Patron tuttara adot vala, Artabazus azt javallya vala, hogy az Gőrőgők taboraba kellene altal menni. Az Perſak-is az veſedelem el hirhedven, utanna menendők volnanak. De ő az maga ſorſara el rendeltetet leven, es immar ſemmi haſznoz tanacsot be nem veven, abbali ſeren esetlenſegeben valo eggyetlen egy ſegitſeget, Artabazuſt kit tőbſőr nem latando volna meg ölele es egy maſtol adatot kőnyhullataſokkal meg őntőztetven, az hozza ragaſkodot tőlle el valaſtatni parancsola. Annakutanna az fejet be fedezven, hogy az fohaſkodaſok es ſiraſok kőzőt ki menőt, mint valami holt teſt egető rakas fabol ne nezne, az teſtet az földre arczal ala vete. Akkoron penig az ő őrzeſere ſokot vitezek, kiknek az Kiraly eletét meg eleteknek veſedelmevel-is oltalmazniok kel vala, ideſtova oſlanak, azt velven hogy az fegyvereſekkel, kiket immar kőzelgetni hiſznek vala, egyenlők nélennenek. Annakokaert az ſatorban igen nagy puſtaſag vala, valami keves herelt emberek (mivelhogy nē vala hova menniek) alvan az Kiraly kőrnyúl. De ő maganak leven

leven, sokaig külömbkülömb tanacsot forgat vala elmejeben. Es immar az maganak valo letelt, mellyet egy keves üdövel annakelötte vigastalas gyanant kivant vala, meg unvan, Bubaceſt hivata, kit meg tekintven, monda: Mennyetek el visellyetek gondot magatokra, mind vegiglen az tú kiralytokhoz (az mint illik vala) az hüſeget meg tartvan. En az en halalomnak el rendeltetet czellyat itt varom. Talam csodalkozol, hogy eletemet el nem fogyatom; inkab akarok az mas latorſaga altal, hogy ſem mint az magame altal meg halni. Ez beſednek utanna, az herelt ember jaygataſſal nem csak az Kiraly ſatorat, hanem az tabort-is be tölte. Annakutanna egyebek be rohananak, es ruhajokat ſaggatvan keſerves es pogan orditaſſal az Kiralt ſiratni kezdek. Az Perſak minek utanna az kialtas közikben erkezek, feltekben meg remülven, ſem fegyvert fogni, hogy az Bactriajakra ne akadnanak, ſem veſtegſegben lenni nem mernek vala, ne lattatnanak Kiralyokat Iſtentelenül el hadni. Mind az egeſ taborban, ſem vezer ſem igazgatas benne nem leven, külömb külömb fele kialtas adatik vala. Beſſuſnak es Nabarzaneſnek az alattok valok ugy attak vala hirre, hogy az

Az minden hato elme valakinek ſzerencsejet meg valtoſztatni rendelte, annak tanacsit fel fordittya.

Kiraly ő magat meg őlte volna, de az jaygatas csalta vala meg őket. Annakokaert lovakon mind ßaguldva oda nyargalanak, utannok menven, azok az kiket az latorsagnak cselekedetire valogattanak vala: es midőn az satorba be mentenek volna, mivelhoǵ az herelt emberek az kiralt elni mondgyak vala, meg fogatak őtet es meg kőtőztetek. Az à Kiraly ki egy keves ůdővel annak előtte ßekerben jara, es az maga alatta valoitol Isteneknek becsúletivel tiß teltetek, semmi kúlső erőßak ellene nem vitetven, az maga ßolgainak foglya leven egy rusnya ßekerbe minden felől bőrőkkel be fedeßtetetbe tetetek. Az Kiralynak kincse es draga hazi ezkőze, mintha hadnak igassagaval el ragadoztatek, es az ißonyu nagy latorsag altal nyerettetet prædaval meg terheltetven, futasra figyelmezenek. Artabazus azokkal egyetemben, az kik parancsolattyanak engedelmesek valanak, es az Gőrőg vitezekkel, Parthiene tartomany fele megyen vala, az gyilkosoknak nezeseknel mindeneket batorsagosbaknak itilven lenni. Az Persak Bessusnak igiretivel meg terheltetven, eg inkab azert hogy mas az kit kővetnenek senki nem vala, magokat az Bactriajakhoz kapcsolak, azoknak hadokat harmadik napon

Az igiretekkel az tőkelletlen emberek kônnyen el haytatnak.

pon erven el. Mindazonaltal hogy az Kiralynak bőcsüllet adatnek, Dariuſt arany bekoban vetek, ottanottan uy gyalazatokat gondolvan az ſerencse: Es hogy történet ſerent az kirali öltözetben, meg ne iſmertethetnek, az ſekeret rut bőrökkel be boritottak vala: az lovakat iſmeretlen emberek haytyak vala, hogy az ſeregben tudakozoknak meg ne mutattathatnek, az őrzők tavul követik vala,

Sandor minek-utanna meg halla, hogy Darius Ecbatana varosbol meg mozdult volna, el hagyvan az utat mellyen Mediaba megyen vala, az futo Dariuſt hamarſaggal kergetni ſiete. Az Tabas nevű varos az vegső Paretacene tartomanyba vagyon, az hova minekutanna el erkezek, ot az pribekek hirre adak, hogy Darius Bactriaba felette nagy ſietſeggel futna. Annakutanna az Babyloniai Bageſtaneſtől bizonyosbakat erte; hogy az Kiraly meg nem kőtöztetet volna, hanem vagy halalnak, vagy foglagnak veſelyeben volna: Az Kiraly az capitanokat ővé hivatvan, monda. Felette nagy dolog, de igen rővid munka vagyon hatra. Darius az maga vitezitől nem mehhe el hagyattatvan, vagy meg kőtöztetet vagy meg őletet. Abban az teſtben vagyon helyheztetve az mi

Sandor Dariuſt kergetni ſiet.

győzedelmünk es illyen nagy dolognak jutalma az hamarſagban al. Mindnyajan egyenlőképpen fel kialtanak, hogy ők kesek volnanak velle menni, ſe faratſagoknak ſe veſedelmeknek nem kedveznenek. Annakokaert az hadat inkab futas modgyara hogy ſem mint uton valo jaraſkeppen ſebeſſen viſi vala, még az etzakai nyugodalommal-is az nappali faratſagot meg nem tagitvan. Annakokaert őt ſzaz futamatni földet halada, es egy faluba erkezet vala, az melyben Dariuſt Beſſus meg fogta vala. Ot Melon Dariuſnak tolmatza megkapatek: teſtebeli betegſege miat nem mehetet vala el az had utan: es az Kiralynak gyorſaſagaval meg fogatvan, pribeknek tetteti vala magat lenni. Ettől az meg lőt dolgokat meg erte, de az el farattaknak az nyugodalom ſükſeges vala. Azert hat ezer lovaſt valogatvan, harom ſzazat, kiket Dimichaknak neveznek, ada hozzajok. Ezek nehezeb fegyvereket az hatokon hordozzak vala, de lovakon jarnak vala, mikor az dolog es az hely kivanna, gyalog hartzolo ſereg vala. Ez dolgokban forgolodo Sandorhoz Orſillos es Mitracenes hozza menenek, kik az Beſſus gyilkoſſagat igen vtalvan, hozza ſőktenek vala: es azt adak hirre, hogy az Perſak

Czak nem tizőegygyedfel Magyar mély főlöet.

Az gilkoſok es arulok az alattok valoktol vegtere el hagyattatnak.

Perſak öt ſaz futamatni földnyere volnanak; ők altal utat mutatnanak. Az Kiralynal az pribekeknek jövetelek kedveslön. Annak-okaert az eſtvenek kezdetin, ugyan azok leven kalauzi, könyü ſerrel valo lovag ſereggel az meg mutattatot utra be mene, az phalanx ſeregnek meg paran csolvan, hogy mentöl nagyob ſietſeggel lehetne utanna menne. Ö maga negyſegü ſereggel menven, az hamarſaggal valo menetelt ugy igazgattya vala, hogy az elſök az utolſokkal öſſve foglaltathatnanak. Harom ſaz futamatni földet haladtanak vala, midön Broculus Mazæuſnak fia, regen Syrianak tiſztartoja, eleibe mene. Az is pribek leven, hitre ada, hogy Beſſus ket ſzaz futamatni földnel nem meſſeb volna: az had, ugymint mely ſemmitöl nem tartana, rendeletlenül menne: ugy tetzenek hogy Hyrkaniaba menendök volnanak: hogyha utannok ſietne, ideſtova ſzelledeztekben talalná öket; Darius meg élne. Sandorban, ki egyebkentis ſereny ember vala, az pribek az el ereſre kevanſagot inditot vala. Annakokaert az lovakat meg ſarkantyuzvan, ſebes futaſſal mennek vala. Es immar az utra indulo ellenſegnek zaygaſa hallik vala, de az pornak homalya az meſſe valo nezeſt

Hat Magyar mely földet es egynek nyolczad reſzet.

Negy Magyar mely földnel es egynek az hatod reſzenel.

zeſt el fogta vala: Azert egy keveſſe az futaſt meg tartoßtata, męglen az por le ßallana. Es immar az poganoktol meg lattattanak vala, es az el menőknek ſeregeket meg neztek vala, kikhez ſemmikeppen egyenlők nem leßnek vala, ha Beſſuſnak anni batorſaga volt volna az hartzra, az meni az gilkoſſagra vala: mert az poganok mind ßammal ſmind erővel főbbek valanak. Annakfelette az nyuguttak az meg farattakkal valanak harczolandok. De Sandornak neve es hire (melynek bizonyara az hadban felette nagy ereje vagyon) az meg remúlteket futaſra fordita. Beſſus es annak az ißonyu latorſagnak tőb reßeſi Dariuſnak ßekeret el erven, inteni kezdek őtet, hogy lora úlne, es az ellenſeg előt el ßaladna. Amaz az boßßu allo iſteneket jelen lenni valla, es Sandornak hútit hivan ſegitſegúl, az monda, hogy gilkoſokat kővetni nem akarna. Annakutanna azok haragrais gerjedven, az kiralyra nyilakat lővöldőzenek, es ſok ſebekkel meg ſebhetve el hagyak; Az lovakat-is hogy meßßeb ne mehetnenek, meg ſebeſsitek; az ket ßolgak-is kik az kiralt kővetik vala, meg ölőttetenek. Minekutanna ez nagy gonoſſagot meg cselekedek, hogy az futaſnak nyomdokit el ßelleßtenek, Nabarzanes

Darius Kiraly nem az külſô ellenſegtôl, az kitôl felni kel vala, hanem azoktol az kiket meg hit hiveinek tart vala, ôletteret meg. Ezenkep-

nes Hyrcania fele, Beſſus, az lovaſokban őket keveſen követven, Bactriaba fele megyen vala. Az capitanoktol el hagyattatot poganok, az hova kit kit vagy az reménſeg viſen vala, vagy az felelem, el oſolnak vala. Csak ót ſzaz lovas gyülekezet vala őſzve, még bizontalanok leven, ha ellenek allani volnaje jobb avagy el futni. Sandor az ellenſegnek rettegeſet meg ertven, Nikanort az lovaſoknak egy reſzevel az futaſnak meg tartoſtataſara ele küldé. Ő maga az tőb vitezekkel utannok mene: az ellenek allokban közel harom ezeren ölettetenek meg: az tőb ſereg barmok modgyara eppen haytatik vala, az Kiraly meg parancsolvan, hogy az öldöklesektől meg ſünnenek. Az foglyok közzül ſenki nem vala, ki az Darius ſzekeret meg mutathatna: ki ki mind attol, az kit hogy meg fogot vala, tudakozik vala, de meg-is az Kiraly futaſanak ſemmi nyomdoka nem vala. Az ſietſeggel menő Sandorral harom ezer lovas elig erkezet vala el. De azokra az kik utanna laſſabban mennek vala, az futoknak minden ſeregi reajok akadnak vala. Elig hihető ez dologban mondaſom, tőbben valanak az foglyok, hogy ſem mint az fogdoſok: Az meg remülteknek az ſeren-

pen miüdőnkben az F. Bathori Gabor Erdelynek fejedelme nemely dühüs indulatu haydukrol Varadon, 1613. eſztendő 27. Octob. A maz mondas gyakorta tellyeſedik be: Inimici hominis domeſtici ejus.

csetlenſeg minden eſzeket ugy el vőtte vala, hogy ſem az ellenſegnek keves voltat, ſem az magok ſokaſagat elegge nem latnak. Azonkőzben az lovak mellyek Dariuſt viſik vala, ſenkitől nem vezettetven az derek utbol ki mentenek vala, es negy futamatni főldig budoſvan egy vőlgyben allottanak vala meg, mind az hevſegnek ſmind az ſebeknek-is miatta el faradvan. Nem meſſe vala egy forras, mely azoktol az kik tudgyak vala, meg mutattatvan, az Macedoniai Poliſtratus az ſomjuſagtol faggattatvan rea mene. Es midőn az ſiſakkal merittetet vizet inna, az el allot lovaknak teſtekbe lővőldőztetet nilakat meg lata, es csudalvan, hogy meg lővőldőztettenek volna inkab, hogy ſem mint el haytattanak volna; midőn kőzelb jarult volna, bőrőkkel be borittatot rut ſekerben egy holt eleven embernek helyheztetet teſtet talala, es Dariuſnak, noha ſok ſebekkel meg ſebeſsittetetnek, de mind az altal męg elevenſegben levőnek iſmere lenni. Ki egy foglyot melleje vonvan, midőn az ſovabol hazajabelinek iſmerte volna lenni, azt monda, hogy az jelen valo ſzerencsetlenſegnek csak az volna vigaſtalaſa, hogy nyelven ertő emberrel ſollando volna, es utolſo ſavait nem

Fel Olaſz mely fôldig.

nem hiaba ereſztene ki: Es Sandornak ezeket parancsola ertesere adatni, hogy ő ſemmi velle valo jo tetemenyeknek viſſza adasaval, hanem neki felette nagy jo tetemenyekkel tartozvan halna meg: Mind azonaltal az annyaval feleſegevel es gyermekivel cselekedet jo tetemenyeket felette nagy haladaſſal kőzőnne: Mert azoknak eletek, es elebbi allapattyoknak becsülleti es meltoſaga meg engettetet: őtet penig az rokonſagi es barati, kiknek mind orſagokat, ſ mind eletet adot volt, mindenetől meg foſztottak volna. Ő azon kőnyőrgene, hogy neki győzedelmeſnek, mind az egeſz vilagnak birodalma adaſſek: Az ő ellene veghez vit lator-cselekedetnek boſſuallaſat, nem csak magajert, hanem peldajert, es minden kiralyokert el nem mulatni, neki mind bőcsületes ſmind haſznos leendő volna. Es immar el nehezedven vizet kivana, mellyet el hozvan, minek utanna ivek, Polyſtratuſnak, ki aſt vitte vala, monda: Te az halando emberek kőzzől valaki vagy, ez nekem minden nyomoruſagoknak leg utolſo nemeől tőrtint, hogy neked illyen velem valo nagy jo tetement meltokeppen meg nem halalhatok, de halallya meg Sandor; Sandornak penig az Iſtenek az enimekhez

Az halo felben valo emberek ſzomjuhoznak.

valo felette nagy emberſeget es kegyelmeſſeget. Kinek ezt, az kirali húſegnek, job kezemnek eggyetlen egy bizonſagat adgyad en erettem. Midőn ezeket mondana, Polyſtratuſnak az kezet fogvan, meg hala. Mely dolgok Sandornak minekutanna hirre adatanak, az meg holt Kiralynak teſtehez jutvan, ollyan nagy kirali felſeghez nem melto halalt kőnyhullataſokkal illete, es az magarol le vetetet vitezi kurta mentejevel az teſtet be fedeze, es azt kirali őltőzettel meg ekeſitven az annyanak Syſigambiſnak kűlde, hogy hazajaban valo kirali ſokas ſerint el temetteſſe, es az ő eleinek koporſoi kőzze be viteſſe.

Dariuſnak holt teſte az annyanak kűldetik.

It az hatodik könyvnek elsö reße el veßet, melyben az Lacedæmoniak, es Macedonok kőzőt vale barcznak okai, es mind az ket nemzetſegnek keßuleti meg irattanak volt.

QVIN.

QVINTUS CURTIUS-nak az Nagy Sandornak Macedonok Kirallyanak viſeltetet dolgairol.

HATODIK KÖNYVE.

HArczolni kezde, es le vagattatvan azok az kik ſerenyben ellene allanak vala, az ellenſegnek nagy reſzet meſſe üze. El kezdettenek vala futni az győzedelmeſek előt, es meglen az mohobban utannok menőket tęr helyre vivek, ſokan veſznek vala el: de mihelt hely lőn, az melyben meg alhatnanak, egyenlő erővel harczolanak. Mindazonaltal az Agis Kiraly mind az egeſz Lacedæmonbeliek kőzőt főb vala, nem csak fegyverenek es teſtenek ſzepſegevel, hanem bator-

Agiſnak az Spartajak győzhetetlen ſzivü kirallyoknak erejet, az Macedonok ſtratagemaval győzik meg, az az, tetteret futaſſal, hogy az ſik helyre ki vinnek. Es bizonyara az Athenasbeli mind bölcz, ſmind fő had viſelő Xenophonnak melto teczeſe ſzerint, effele csalard fortelyoknal az hadakozasban ſemmi haſznosb nincsen. Mi udonkben, az 1600 eſztendőben, az Havaſaly földi Mihaly Vaydais nagy hadaval egyetembe az vitez Baſta Gőrgynek es emlekezetre melto tekintetes es nagyſagos Csaki Iſtvannak vezerſegek alat valo Nemet es Magyar ſeregek altal igy veretek meg Erdelyben Miriſzlo nevü falunal, az Enyed felől valo ſzoroſſagbol az futaſnak ſzinevel az tagas helyre ki csalogattatvan. Mely jo ſzerencses diadalom mietthogy az Ur Iſtennek reank valo kegyes gond-

viſe-

viſeleſebôl el nyomatot hazanknak kô zônſeges meg ſzabadulaſara es meg maradaſara adatek, igé ôrvendetes lôn.

ſagnak, mellyel eggyel meg nem győzettethetek, nág voltavalis. Minden felôl, hun ſemtôl ſembe, hun tavul úldôztetik vala, es fegyveret ſokaig maga kôrúl forgatvan, nemely nyilakat paiſſal fog vala fel, nemellyeket teſtenek felen valo haytaſaval tavoztat vala el, meglen dardaval altal úttetet czombjai, ſelette ſok vere ki folyvan, harczoltaban ôtet meg fogyazkoztatak. Azert az ô maga paiſſaban tetetven az fegyver hordozok ſietſeggel az taborba viſſa vizik vala, az ſebeknek razattataſat nem kônnyen ſenvedven. Mindazonaltal-is az Lacedæmonbelick az viadalt el nem hagyak, es miheit magoknak egyenesb helt kaphatanak hogy ſem mint az ellenſegnek vala, ôſſve veretet rendekkel ki rohanvan, az reajok omlo viadalra rendeltetet hadnak ellene allanak. Azt hattak emlekezetre, hogy mas ennel ſôrnyeb viadal nem volt volna. Ket fô vitez nemzetſegnek ſeregi egyenlô harczal vinak vala. Az Lacedæmonbelick az regi becsûletes meltoſagra, az Macedonok penig az jelen valora neznek vala. Amazok az ſabadſagert, emezek az uralkodaſert vinak vala. Az Lacedæmonbelicknek vezerek, az Macedonoknak

Semmi nincsen edesb, mint az hazajert es az ſzabadſagert valo viadal.

noknak helyek nem vala. Az egy napnak is ollyan sok fele efeti mind az ket felnek hun remenségèt s-hun felelmèt öregbiti vala, mintha az Berencse az felette erös ferfiak közöt ugyan Banzandekkal tenne egyenlöve az viadalt. De az helynek sotossagi, az hun az viadal meg taztozot vala, nem Benvedik vala, hogy minden erejekkel Bembe mennyenek. Annakokaert többen nezik vala, hogy sem mint az harczra mentenek vala, es az kik nyil lövesen kivül valanak, az magok feleit kialtasokkal gerjeßtik vala. Vegre az Laconoknak harczolo seregek meg lankad vala, az veritekkel meg ßikult fegyvereket elig tartvan, annakutanna hatra maßni, es az ellensegtöl erdekeltetven nyilvan meg futamodni kezde. Az el Belleßtetteket az győzedelmes űzi vala, es mind az egeß tajekon, mellyet az Laconoknak harczolo seregek el fogot vala, altal menven, ö magat Agiſt kergeti vala. Amaz mihelt az maga vitezinek futasokat es az közel valo ellenseget meglata, le tetete magat: es tagait meg probalvan, ha batorsaganak erößakjat követhetneke avagy nem, mi nekutanna magat meg erötlenedni erze, terdeire alla: es az sisakot hamar fel teven teßtet az paiſſal oltalmazvá, job kezevel az dardat

Sem vitez emberhez sem kiralyhoz nem illendö dolog az szerencsetlenségnek hatar adni.

dardat razza vala, fabadakrattya ſerint hivan az ellenſeget, ha ki veſteg heverteben ruhajat le merne foſtani. Es nemis lön ſenki az ki velle ſembe merne menni El tavul dardakkal úldöztetik vala, azonokat viſſa hanyvan ez ellenſegre, meglen az mezitelen mellyeben egy lancza lötetek, mellyet az ſebből ki vonvan, le czúggedet es meg erötlenedet fejet egykeveſſe az paiſra hayta. Annakutanna az lelek es vér egyarant menven belőlle, meg halolag az fegyverre borula. Az Lacedæmon varosbelliekben öt ezeren es harom faz hatvanon hullanak el, az Macedonokban harom faznal többen nem veſznek, de ſebnelkül elig ment valaki viſſa az taborba. Ez az győzedelem nem csak Spartat es annak frigyes tarſait, hanem mindeneket kik az hadnak ſerencſejere neztenek vala, meg remite. Es nemis csalatik vala meg abban Antipater, hogy az őrvendezőknek abrazattyok külömbözne fűvektől; de az hadakozasban veget vetni kevanvan, fükſeg vala meg csalatni: Es noha az viſeltetet dolgoknak jo ſerencſeje teczik vala; mindazonaltal az irigyſegtől, mierthogy nagyob dolgok valanak, hogy ſem mint mellyeket tiſztartonak allapattya be fogna, fel vala: mert

Az Agis Lacedæmonbelieknek vitez kiralyok dicsiretes halalt ſzenved.

Sandor

Sandor az ellenſeget meg győzettetni akarta vala, de hogy Antipater győzte volna meg, azon alattomban ugyan boſſonkodik vala, azt velven, hogy az maga dűcsőſegeből vetetet volna el, valamenyevel az maſe többült volna. Annakokaert Antipater, ki Sandornak fel fuvalkodaſat jol tudna, nem mere ő maga az győzedelemnek kőz biraja lenni, hanem az Gőrőgőknek gyűlekezetektől kerde tanaesot, mit javalnanak hogy cselekedni kellene. Kinek az Lacedæmonbelick ſemmin egyeben nem kőnyőregven, hanem csak azon, hogy az kiralyhoz kőveteket küldenick ſabad lenne, az partűtęſnek, azokon kivűl, kik okai voltanak, kőnnyen bocsanattyat nyerek. Az Megalopolybeliekkel, kiknek varoſok meg ſallatot vala, az partútęſnek bűntetęſere, az Achæuſoknak es Ætoluſoknak ſaz huz talentom adatek. Ez lőn ki menteli az haddnak, mely noha hertelen tamadot vala, mindazonaltal eleb veg vettetek benne, hogy ſem Dariuſt Sandor Arbellanal meg győzne.

Sandor az mas ember dűcsőſegenek irigye.

Az ellenſegünk ellen az meni kemenyſeggel elünk, az meg győzettetet kőnyőrgőknek meg anni jovai kel jennünk.

Hetven ker ezer Magyar arany.

De mihelt az vitezlő dolgokat inkab hogy ſem mint az nyugodalmot es henyeleſt ſenvedő elmeje az előtte ello gondoktol meg ſabadula az tobzodaſokra ada ma-

Az mint az ſene vadak az urokat gyakran el ſzaggattyak.

azonképpen az megfogatot mértekletlen gyönyörüségek az őket követőknek veszedelmet hoznak.

da magat, es az kit az Perſaknak fegyveri meg nem győztenek vala, az vetkek meg győzek, az alkolmatlan údőbeli lakodalmok, es az ſűntelen valo italnak es abbali bolond vigyazaſnak neki edeſedeſe, es az jatekok es fertelmes aſſzonyoknak ſokaſaga. Mindenek kűlső ſokaſra vetemedenek, mellyet mintha az magajenal jobbat kővetven, az allatta valoknak elmejeket es egyenlőképpen ſzemeket is ugy meg haborita, hogy inkab minden baratitol ellenſeg gyanant tartatnek; Mert az magok rendtartaſoknak meg tartoit, es az termeſet kivanſaginak be tellyeſiteſere merteketes es olczo taplalaſſal elni ſokottakat, az meg győzettetet nemzetſegeknek gonoſſagira haytotta vala. Ebből keſittettenek gyakrabban az ő elete ellen valo leſeskedeſek, az vitezeknek partűteſek es az egymas kőzőt eſet panaſolkodaſokban valo ſabadosb banat: annakutanna ő maganak hun haragya hun gyanoſagi, mellyeket az tanatztalan meg reműles tamaſt vala, es többek ezekhez haſonlok, mellyeket ennekutanna ele ſamlalunk. Annanokaert midőn az napokat es haſonlokeppen az etzakakat-is alkolmatlan lakodalmokkal töltene, az jo lakaſoknak meg unakozaſat jatekokkal

ujittya vala, meg nem elegedven az tudos embereknek, kiket Görög orßagbol ki hivatot vala, enneklő tudomanyokkal; mert az fogoly aßßonyoknak ſokaſagaval az ő ßokaſok ßerint diſztelen es idegen fülőket irtoztato eneket mondat vala: kik közőt eggyet az Kiraly ő maga az többinel ßomorubbat lata, es az őket ele vivők ellen ßemermeteſen tuſakodot. Igen ßep abrazatu vala, es abrazattyat az ßemermeteſſeg ekeſiti vala; ßemeit az földre a la függeßtven es az menyere lehet vala, ortzajat be fedezven, az Kiralt gyanoſagban eyte, hogy főb nemzet volna, hogy ſem mint az lakodalmos jatekok közőt kellene mutogattatni. Annakokaert meg kerdetven, ki volna; Ochuſnak, ki minapiban az Perſak közőt regnalt volna, fiatol ßarmazot unokajanak felele magat lenni: Hiſtaſpiſnak feleſege volt volna. Ez az Hiſtaſpis Dariuſnak rokona vala, ő-is nagy hadnak vezere leven. Még az Kiralynak elmejeben az elebbi ßokaſnak valami vekony maradeki akattanak vala. Azert az kirali nemből ſzarmazot aßßonynak meltoſagat, es ollyan fő hires neves Ochuſnak unokajat meg bőcsülven, az fogoly aßßont nem csak el bocsattatni, hanem még gazdagſagat-is neki

Az nemes termeſzetű abrazat az jo erkölcsű ſzemermetes aſzſzony az ſzemermetlentől könnyen meg valaſztya.

Sandortol az Perſak közőt vala

fő fő rendeknek becsület adatik.

meg adatni parancsola, az ferjét is meg kereſſetni hagyá, hogyha meg talaltatnek az feleſeget neki meg adná. Maſod nap penig Hepheſtionak meg parancsola, hog az fogiyokat az kirali udvaraba mind be hozatna; az hun, mindenecknek nemzetes voltokat meg viſgalvan, az kik fő nemből valok valanak, az kőſſegtől azokat kűlőn ſakaſra: tizen lőnek ezek, kik kőzől talaltatek Oxatres Dariuſnak őtcze, nem annyira annak meltoſagaval mint az maga elmejenek fő voltaval hires neves. Az nem regē kapatot prædabol huſon [a] hat ezer talentom gyűtetet vala őſſve, melybē az vitezeknek valo ajandekra [b] tizenket ezer mene. Az őrizőknek csalardſagokkal ehez az kinczhez haſonlo ſumma lopatek el. Az Oxidates fő nemzetes Perſiai ember vala, ki Dariuſtol halalos bűnteteſre rendeltetven, fogſagban tartatik vala. Ennek meg ſabadittatotnak Medianak tiſztartoſagat ada, es az Darius őczet Oxatreſt baratinak ſeregebe fogada, az ő regi hirenek nevenek minden bőcsületit megtartvan. Innet Parthiene tartomanyba erkezek, melyben lako nemzetſeg akkor nemtelē vala, de moſt mind feje azoknak, az kik az Euphrates es Tigris folyo vizek meget lakvan az veres tengerrel hatarozo-

[a] Tizēnőtſzór valo ezerni ezer es hat ſzaz ezer koronas arany.

[b] Hetſzer valo ezerni ezer, es ket ſzaz ezer koronas arany.

taroztatnak. Az Scythak mezős es termekeny tartomant foglaltanak el, az kik meg most-is artalmas lakosok. Mind Europaban s-mind Asiaban lako helyek vagyon. Az kik az Bosphorus tengeren tul laknak, Asiahoz irattatnak, de az kik Europaban vadnak, Racz orszagnak bal oldala felől, az Boristhenesig, es onnat az Tanaisig mas folyo vizig egyenes tajekkal ernek. Az Tanais Europa es Asia közöt foly, es nincsis ketseg, hogy az Scythak, kik az Parthusokat nemzettek, nem az Bosphorus mellől hanem Europanak tartomanyabol hatottanak legyen be. Akkori üdöben Hecatompylos az Görögöktől eppittetet fő hires varos vala. Az Kiralynak ot nyugodalomra erősittetet tabora lön, éleſt minden felől oda hordatvan. Annakokaert fejenkent az henyelő vitezekközöt, bizonyos inditonelkül hir terjede, hogy az Kiraly az dolgokkal mellyeket viselt volna, meg elegedven, azt vegeste volna, hogy Macedoniaba mindgyart vissza mennyen. Füveſekhez hasonlok leven, az satorokba ideſtova futosnak vala, es az portekakat az utra kesitik vala, azt hinned hogy jel adatot volna az meg indulasnak kesületire. Mind az egesz taborban, innet az vellek egy satorban lako

Az kik Europaban vadnak) az az, az hol most czerkez Tatarok Dobroczaniak Havas elvi es Moldvai Olahok laknak.

Az henyelő vitezek az portekaknak fel szedesere alkomlatosbak hogy sem mint az győzedelemnek kereſeſere.

Az Sandor taboraban zurzavar tamad.

tarſokat kereſőknek, amonnat az ſekereket terhelőknek csatepatejok az Kiralynak ertesere adatek. Az oknelkűl el terjedet hirnek hitelt az hazajokban viſſza menni parancsotatot Gőrőg vitezek ſerzettenek vala, kiknek lovaſinak kűlőnkűlőn ajandekon hathat ezer denar garaſt adot vala; Ezekhez kepeſt azok-is azt hiſik vala, hogy az ő vitezkedeſekbenis veg volna. Ez dolgon, az mint hoģ illikis vala, Sandor meg rettenven, ki magaban el vegezte volna, hogy Indiat es az nap keletnek vegſő tartomanit megjarja, az hadaknak capitanit maga udvari ſatoraba gyűtete, es kőnyvei ki folyamodvan, azon panaſolkodek, hogy ő az dűcsőſegnek fel uttyabol hivattatnek viſſza, meg győzettetetnek inkab, hoģ ſem mint győzedel meſnek ſerencsejet vivendő leven hazajaba, es nem az vitezeknek tunyaſagok allana neki ellene, hanem az Iſteneknek irigyſegek, kik az jeles fő vitez emberek kel hazajokat hertelen meg kivantattak volna, egy keves űdő mulva azon hazaba nagyob dicsirettel es hirrel nevel viſſza menendőkkel. Annakutanna kiki mind magajert neki az maga ſolgalattyat ajanlya vala, minden akar mi igen nehez dolgokat viſelni kevannak vala, az

Nyolcz ſzaz negyven negyven thallert.

vite-

vitezekben valo bofogadaſtis igirik vala, ha azoknak elmejeket engedelmes es hozzajok illendő beſeddel gedelgetni akarna. Soha meg győzettettúl es alavaloul hatra nem allottanak volna, valamikor az ő jo kedvet, es ollyan nagy elmenek felfuvalkodaſat iſmerhettek volna. Sandor azt felele hogy ő ugy cselekedendő volna, csak hogy azokis neki az vitezeknek fűlőket eleb el keſitcsek. Es mindenek, az mik az dologra lattatnak vala nezni, elegge el rendeltetven, az hadat beſedre ele hivata, melynek előtte illyen oratiot monda.

Vitezek az dolgoknak, mellyeket viſeltűnk nagy voltat ha tú meg tekintitek, ſemmikeppen nem csoda, hogy mind az nyugodalomnak kivanſaga ſ-mind az dűcsőſſeggel valo meg elegedes jut eſetekben. Hogy el hadgyam az Totokat, Tribalusokat Bæotiat, Thraciat, Spartat, az Achæuſokat, Peloponneſuſt, mellyekben nemellyeket az magam vezerſegemmel nemellyeket parancsolatommal es hatalmaſſagommal tellyeſſeggel meg haytottam; ime az hadakozaſt Helleſpontuſtol fogva el kezdven, az Ioniabelieket es Æoliſt az kegyetlen poganſagnak únſegeből ki ſabaditottuk. Cariat, Lydiat, Cappa-

Az győzedelmeknek emlekezeti az uy hadakra felette nagy izgatas.

Cappadociat, Phrygiat, Paphlagoniat, Pamphyliat, az Pisidiai tartomannak lakosit, Ciliciat, Syriat, Phœniciat, Armeniat, Persiat, Mediat, es Parthienet birtokunk alat tartyuk. Több tartomanyokat foglalek ôssze hogy semmint meni varosokat vöttenek meg egyebek: Es nem tudom ha az elesamlalasban nemellyeket az dolgoknak sokasaga nem feleytetet legyene el velem. Annakokaert ha az orszagoknak, mellyeket ollyan nagy hamarsaggal meg hodoltattunk, birodalmat eleg bizonyosnak hinnem lenni, en bizonyara Vitezek, az en hazi Istenimhez, az anyamhoz es hugaimhoz es több haza fiaihoz meg kedvetek ellenis kirandulnek, hogy az veletek eggyût talaltatot dicsiretben es dûcsôsségben legkivaltkeppen ot gyönyörködnem, az hun minket az gyözedelemnek felette bôseges jutalmi varnak, gyermekinknek, feleseginknek, szûleinknek örömök, az bekeseg, az nyugodalom, az vitesség altal nyerettetet joknak czendez birása. De az uy, es (ha igazat akarunk mondani) engedelemből valo birodalomban, annak igajat az poganok meg kemeny nyakkal viselven, údô kivantatik Vitezek, meglen siligyb elmekre tanittatnak, es az meg kegyetlenülteket az engedelmesb

sokas

sokas meg enyhiti. Az gabonak-is az meg ereſt, arra rendeltetet údőben varjak, ugy annyira meg azokis noha minden erzekenſegnelkűl valok, mind azon altal, magok allapattyokkal ſiligyűlnek meg. De hogy? Hiſzteke anni nemzetſegeket, maſnak birodalmahoz es nevehez ſokottakat, ſem aldozatokkal, ſem erkőlczőkkel, ſem nyelvnek ſővetſegevel velűnk őſſve nem ſerkeſztetteket, azon harczal meg enyhittetteknek lenni, az mellyel meg győzettettenek? Az tű fegyveretekkel tartoztatnak meg azok nem az magok erkőlcsőkkel, es az kik tőllünk jelen valo letünkbe felnek, tavul letünkben ellen ſeginek leſnek. Az fene vadakkal vagyon dolgunk, mellyek ha meg fogattatnak es be rekeſztetnek, mierthogy az magok termeſetektől az nem lehet, az hoſſu úd ő enyhiti meg őket. Es meg ug beſſellek, mintha fegyverrel mindenek meg haytattanak volna, az mig Dariuſnak birodalmaban voltanak. Hyrcaniat Nabarzanes foglalta el, Bactriat az gilkos Beſſus nem csak birja, hanem meg fenyeget-is. Az Sogdianabeliek, Dahak, Maſſagetak, Sacak, es Indiajak ſabadoſok. Ezek mind egyßerſmind, ha meg lattyak, hogy mi hatat attunk, utannunk leſnek, mert azok

Az kik fegyverrel el foglaltatot meszsze valo tartomant el hagy, maganak es az aiatta valoinak veszedelmet szerez.

egy fele nemzetsegek, mi jövevenyek es idegenek vagyunk: az maga felekezetinek penig kiki mind job kedvel enged, bar oly fejedelmek legyen-is az kitöl inkab felhetni. Annakokaert az miket meg vöttünk, vagy el kelletik hadnunk, avagy az mik meg birtokunkban nincsenek ßükseg leßen el foglalnunk. Mikeppen Vitezek, az beteg testekben az orvossok, semmit az mi artando, meg nem hadnak, miis azonkeppen valami az birodalomnak ellene al, metellyük el. Gyakorta az semminek alittatot kisded ßikra nagy gyuladast tamaßtot. Semmi batran az ellensegben semminek ne alittassek, az kit semminek tartaß, ßorgalmatlansagoddal erösbe teßed. Meg Dariusis nem vęr szerent vötte az Persaknak birodalmat, hanem Cyrusnak ßekibe Bagoas herelt embernek jo tetemenyevel ereßtetet, hogy tú azt ne hidgyetek, hogy Bessus az kiralynelkül valo birodalmot, nagy munkaval foglalando volna el. Mi penig vetkeztünk Vitezek, ha Dariust azert gyöztük meg, hogy az ö ßolgajanak adnok az birodalmot, ki gilkossagban merven leledzeni, az maga kirallyat, meg külsö segitsegnelkül-is ßükölködöt, kinek mi gyözedelmesek leven bizonyara meg kegyelmeztünk

Az mikeppen hogy az erös es seriny vitezek nek semmitöl nem kel felniek, azon keppen semmit semminek nem kel alitaniok.

tűnk volna, mint egy foglyot fogſagban tartotta; végtere hogy elete tőllünk meg ne tartathatnek, meg ölte. Ezt ſenvediteke tú hogy regnallyon? kit bizonyara kereſtfara fel feſittetve latnom ſietek, minden kiralyoknak es nemzetſegeknek az hűtert, mellyet meg ſieget, melto bűnteteſekkel fizetőt. De az Herculeſre mondom, ha egy keves űdő mulva, nektek hirre adatik, hogy azon Beſſus az Gőrögöknek varoſit vagy Helleſpontuſt puſtittya, micsoda banat illetend benneteket, hogy az tú győzedelmeteknek jutalmit Beſſus foglalta leſen el? Az birodalomnak viſſa valo vetelere akkor ſietendeteke? fegyvert akkor fogandotoke? Menivel jobpenig, mèg az meg remúltet es mayd eſenelkúl valot el nyomni? Negy napi ut vagyon nekúnk előttünk, kik anni havakat megtapottunk, anni folyo vizeken altal kőltőztünk, anni hegyeknek tetein altal nyargaltunk: ſem amaz tenger, mely ki aradvan az utat habokkal el fogja, minket mentünkben meg nem kefedelmeztet, ſem az Cilicianak torkai es ſoroſſagi be nem rekeſtnek; minden helyek tereſek es könyú menetelúvek, az győzedelemnek ſinte az kűzőben allunk. Valami keves el futot latrok es uroknak gilkoſi

marattanak. Az Herculesre eskúszőm, hogy jeles cselekedetet es az tú dúcsőseg-teknek jutalmi kőziben ßamlalandot hagyandotok az maradeknak es az jo hirnek nevnek; hogy meg az Darius ellensegnek-is, az ő halala utan az gyúlőlsegben vęg vettetven, gilkosin tú boßßut allottatok legyen, hogy senki egy Istentelen-is az tú kezeitek előt el nem ßaladot volna. Ezt meg cselekedven, menivel hißitek az Persakat engedelmesbeknek leendőknek lenni, midőn meg ęrtendik, hogy tú kegyes hadakat veßtek fel, es nem az ő nevekre hanem az Bessus latorsagara haragoßtok.

Az ekesen valo szollasnak es tekintetnek az fő vezerben felette nagy ereje vagyon.

Az vitezek ezt az oratiot felette jo kedvel vevek, es azt mondak, hogy valahova akarna, vinne őket; Es az Kiraly sem keslelven jo indulatokat, harmadik napon Parthienen altal Hyrkanianak hatariba be hata. Craterust azzal az haddal hagyvan, melynek előtte jaroja vala, es abbol az seregből mellyet Amyntas visel vala, hat ezer lovast, es meg anni nilasokat advan hozza, hoǵ Parthienet az poganoknak be útesektől oltalmazna, Erigyiusnak, meg parancsola, hogy az hadhoz tartozo eggyetmast, keves oltalmat advan melleje, mezei uton vigye. Ó maga az

phalanx

phalanx sereggel es az lovag haddal mas fel szaz futamatni földet menven, egy völgyben, mellyen Hyrkaniaba jarnak, tabort erősite. Igen magos es sűrű fakkal arnyekos berek vagyon, az völgynek köver földet öntözven az vizek, mellyek az magos kő siklakbol folynak. Az hegyeknek allyaibol Zioberis nevű folyo viz öntetik ki, mely hossara mint egy harom futamatni földön mindeneſtől fogva foly: annakutanna az kősiklatol, mely az arkat kereſtül allya, vissa verettetven, az vizek mintha ugyan meg oſztatnanak, ket utat nit: annakutanna gyors, es az köveknek mellyeken foly daraboſſaga miat erősbkosb leven, sebeſſen az föld ala megyen; elreytezve [a] harom ſaz futamatni földön foly, es esmet mintha mas kut főből szarmaznek ki jú, es uy folyo arkot kezd, az első rese tagasb leven: mert [b] tizen harom futamatni földnek seleſſegere terjed; es ismet ősveb menő partokkal meg soritatvan, keskenyben foly: Vegre mas folyo vizbe ſakad, melynek neve Rhidagus. Az ot lakoſok nyilvan mondgyak vala, hogy valamik az üreg helybe, mely az viznek eredetihez közelb vagyon, bele eresztetnenek, ismet azon folyo viznek az masik torkan ki mennek. Azert Sandor az hun

Harom Magyar mely földnel kevesſel tőbbőt.

Harom ſzaz, hetven öt lepeini földen.

[a] Hat Magyar mely földön, es egy mely földnek negyed reſzen.

[b] Egy Magyar mely földnek negyed reſzenel egy kevesſel tőbbre.

az vis

az viz az fóld ala megyen ket ókrót vettete bele, mellyeknek testeket, az hun ismet ki fakad, ki vettetve latak, az kik el kúldettenek vala hogy ki fognak. Immar azon helyben az hadat negyedik napon nyugottya vala, midón Nabarzanesnek, ki Dariust Bessussal eggyút meg fogta vala, levelèt veve, melynek ertelme ez vala, hogy ó Dariusnak ellensege nem volt volna, sót inkab az miket haznosoknak itilt volna, azokat atta volna tanaczul neki; es mierthogy az kiralynak hú tanaczot adot volna, tólle csak nem meg ólettetet volna. Darius azon elmelkedet volna, hogy à maga testenek óriztetesét az tórveny es ßokas ellen az jóveveny vitezekre bizna, meg vetven az maga nemzetsegenek húseget, mellyet ket ßaz harmincz eßtendeiglen az Persak az magok kiralyinak igazan meg tartottanak volna. Ó veßedelemben leteben, az jelen valo ketes lensegtól talalt volna tanaczot. Dariusi midón Bagoast meg ólte volna, ezzel az mentseggel igazitotta volna meg magat az maga nemzetsegeból valok elót, hogy ellene valo leseskedesęjert ólte volna meg. Az nyomorult embereknek semmi eleteknel dragab nem volna, annak ßeretetiert utolso probara kenßerittetet volna,

Az gilkós Nabarzanes Sandornak levelet küld, melyben maganak boczanatot kevan.

Az arulok es gilkosok mentól inkablehet

volna, de azokat kővette volna inkab, az mikre az ketelenſeg erőltette volna, hogy ſem mint az miket maga kivant volna. Az kőzőnſeges nyomoruſagban kinek kinek tulaydon ßerencseje vagyon. Ha parancsolna, hogy hozza mennyen, felelemnelkúl el menendő volna, nem tartvan attol, hogy az tőlle neki adatot hútőt ollyan nagy Kiraly meg ßegne. Az Iſtenek az Iſtentől nem ſzoktanak volna meg csalatni. De ha meltatlannak lattatnek arra lenni, hogy neki hútőt adgyon, ßamkiveteſekre ſok fele futhatna: Az vitez embernek az az ő hazaja, mellyet akarhun lako helyúl valaßtand maganak. Nem velekedek Sandor hútőt ollyan forman adni, az mint az Perſak ßoktak vala venni; ha hozza menne bantaſa nem leendene. Mindazonaltal negy ßegú es jo modon rendeltetet ſereggel megyen vala, mind untalan kimeket bocsatvan ele, kik az helyeket meg kimlenek. Az kőnyú ßerrel valo vitezek vißik vala az derek ſereget, az kőnyú ßerrel valo vitezeket az phalanx ſereg kőveti vala, az gyalogok utan az had hoz tartozo eggyetmas vala. Mind az fő hadakozo nemzetſeg, ſ-mind penig az termeßet ßerint valo erőſſegnek miatta az helyhez valo nehez ferkezes az kiraly-

nak

elmejeknek tôkelleteſſeget tettetik, de az męly elmeben el reytetet latorſag meg marad.

Az az, az Iſteneket, kiknek nevekre esküznek az emberek, Sandor meg nem csalna holot ôis Iſten legyen.

Az ſeriny vezer maganak es alatta valoinak az ellenſegtôl valo meg oltalmiazaſaval tartatik fôbnek hogy ſem mint azt

semminek valo alitasaval.

nak gondot adot vala: mert mind egy vegben valo vólgy fekßig, mely mind az Caſpium tengerig ér. Szinte ollyan mintha annak az földnek ket kariai mennének ki, az közepi kiſded haylaſſal kebelet csinalnak, az holdhoz igen haſonlot, mikor az ßarvai ki teczenek, meg mind az egeß kerekſeget az fenyeſſeg meg nem tóltven. Az Cercetak, Moſsinuſok, es Chalybeſek bal kez felól vadnak: mas felól az Leucoſyruſoknak es Amazonoknak mezei; es amazokat az mely felé eßakra halgatnak, emezeket az nap nyugatra forditattakat az Caſpium tenger tavul nezi, mely az többinel edesb leven igen nagy kigyokat eltet, halakat ſokkal kúlömb finúveket az többinel: nemellyek Caſpiai nemellyek Hyrcaniai tengernek nevezik: Vadnak nemellyek, kik az Mæotis tot abba az tengerbe ßakadni vellyek, es jelúl azt hozzak ele, hogy az vize, mely edesb volna hogy ſem az több tengerek, áz tonak bele folt vizevel edeſednek meg. Eßak felól az partra igen nagy tenger fekßik, es meßße veti az habokat, es nagy reß ßerint ki aradvan, tot csinal. Azon tenger az egnek mas údóbeli allapattyaban az ki vettetet hablo vizet magaba vißßa veßi, es azon ſebeſſeggel, mellyel ki öntetet viß-

ßa foly-

ßafolyvan, az földet az maga termeßetinek megadgya. Es nemellyek nem Caſpium tengernek hittek lenni, hanem hogy Indiabol Hyrcaniaba eſnek, melynek magos hegye (az mint oda fel mondok) mind egy vegben valo hoßßu völgyel ala ereßkedik. Innet az Kiraly huß futamatni földet mene ele, csak nem mind laratlan ösvenyen, mely felet rea burulo erdö vala, es az utat ſebes patakok es ßakadaſok keſedelmeßtetik vala: mindazonaltal ſemmi ellenſeg eleibe nem menven, be hata, es vegre tovab valo helyekre erkezek. Egyeb eleſeken kivül, mellyeknek ſokvoltaval akkor az à tartomany bövölködik vala, gümölczis felette ſok terem benne, es igen jo ßölö termö föld. Sok cserfa ßabaſu fak vadnak, mellyeknek az levelei ſok mezzel illettetnek, de ha az napnak keletit az ot lakoſok meg nè elözik, akarmi keves melegſeggelis az à nedveſſeg el ßarad. Innet harmincz futamatni földet ment vala ele, midön Phrataphernes neki eleibe mene, magat es azokat az kik Dariuſnak halala utan el futottanak vala, meg advan; kiket kegyelmeſſen fogadvan, Arvas varoſra juta. It ö neki Craterus es Erigyius eleibe menenek, az Tapuruſok nemzetſegenek tißtartojat

Csak nem fel Magyar mely földes.

Hyrcaniának termekeny földe es mez hozoſai.

Fel Magyar mely földnel valamivel többet.

tartojat Phradateſt hozza vittek vala. Ezis hűti ala vetetven, ſokaknak lőn pelda, az Kiraly kegyelmeſſegenek meg probalaſara. Annakutanna Menapiſt Hyrcaniának tiſztartoul ada. Ez Ochuſnak regnalaſakor ſamkivetet leven, Philep kiralyhoz ment vala. Az Tapuruſok nemzetſeget-is Phradateſnek meg ada.

Es immar az Kiraly Hyrkanianak utolſo reſzeibe be ment vala, midőn Artabazus (ki felől oda fel mondok, hogy Dariuſnak felette hű volt volna) Dariuſnak rokonival es maga gyermekivel, es az Gőrög vitezeknek keves ſeregevel eleibe mene: az Kiraly az hozza menőnek kezet nyuta, mert Philep kiralynalis vendegűl lakot vala, mikor Ochuſnak regnalaſakor ſamkivetesben volna, es az vendegűl valo tartaſnak ſővetſegit, az maga kirallyahoz mind vegiglen meg tartatot hűſege felyűl haladgya vala. Annakokaert Artabazus nyajaſon fogadtatvan, monda; Kiraly azt kevanom hogy te tellyes eletedben valo bodogſaggal viragozzal. En egyeb arant őrőmmel leven ez egy dolgon győtrődőm, hogy az venſegnek az hamarian letemben ſokaig az te jovoltoddal nem elhetek. Kilenczven őt eſtendőben jar vala. Mind egy anyatol ſűlettetet ifiak azt-

Embernek hazajahoz es fejedelmehez valo hűſege ſok egyeb joſagokat fellyűl halad.

az attyokat kilenczen kővetik vala; Ezeket Artabazus az Kiraly kezenèk fogaſara ele allata, azon kőnyőrőgven, hogy addig ęlnenek, meglen Sandornak haßnoſok lennenek Az Kiraly inkab mindenkor gyalog jar vala: akkor maga ala es Artabazus ala lovakat hozata, hogy ő maga gyalog jarvan, az ven ember az lovon valo jaraſt ne altallana. Annakutanna mihelt az tabort meg ßallita, az Gőrőgőket kiket Artabazus hozot vala őßve hivattatni parancsola. De amazok azt felelek, hogyha az Lacedæmonbelieknek hút nem adatnek, ők, mit kelletnek cselekedniek, vegezendők volnanak felőlle. Az Lacedæmonbeliektől Dariushoz kúldetet kővetek valanak, ki minekutanna meg győzettetek, magokat az Perſaknal az jutalomert vitezkedő Gőrőgőkhőz kapcsoltak vala. Az Kiraly az fogadaſoknak es hútnek ßővetſegit hatra hagyvan, meg parancsola nekik, hogy hozza mennyenek, vennek azt az ßerencset el, mellyet ő maga adna. Sokaig vonakodvan, es az tanacsokat mayd mindnyajan kúlőmbőztetven, vęgre azt fogadak, hogy el mennenek. De az Athenasbeli Democrates, ki az Macedonok ertekes birodalmoknak minden kor leg inkab allot vala ellene, az ke-

Az joſaggal meg ekeſittetet venſeg becsülette melto.

Az győzedelmes ſzabad velle hogy az meg győzettetteknek tôrvint ſzabion.

Az ketségben esett ember semmi jot nem tud remenleni.

gyelem felől ketségben esven, sablyaval magat altal vere. Az többi (az mint el vegeztek vala) magokat Sandor birtoka ala adak. Tizenegygyedfel ezer vitezek valanak, ezeken kivül az Dariushoz küldetet követek kilenczvenen. Az vitezek az hadnak tellyesitesere obtogattatvan, az többi haza eresztetenek, az Lacedæmonbelieken kivül, kiket őrizet ala adatni parancsola. Az Marduſoknak nemzetsege hataros vala Hyrcaniaval, kegyetlen eletű, es tolvaylasokra sokot. Csak ez nem küldőt vala Sandorhoz követeket, s nemis lattatik vala magat az parancsolatokhoz tartandonak lenni. Annakokaert az Kiraly meg bossonkodvan, ha az egy nemzetseg meg cselekedhetneje hog ő győzhetetlen ne lenne, az hadhoz valo eggyetmaſt oltalommal hagyvan, győzhetetlen sereg követven őtet ele mene. Eczaka ment vala, es jo reggel az ellensegre ere. Hirtelen valo remules lőn inkab hogy sem mint viadal. Az poganok az halmokrol, mellyeket el foglaltanak vala, ala verettetven, el futanak, es az or lakosoktol puſtan hagyatot kőzel valo faluk kezhez vetetenek. Annak az tartomanynak belső reszeire bizonyara az had nagy tőrődelmelkül nem mehet vala. Az hegyeknek

Az tolvajok es az kemeny eletü emberek az szokatlan igat nehezen veszik fel.

gyeknek tetei az felette magos erdők, es az utnelkúl valo meredek kő ſiklak kőrnyúl fogjak, azokat az helyeket mellyek tereſek valanak, az poganok ſokatlan erőſſeggel akadalyoſſa tőttek vala. Ugyon akarat ſerint últtettetet ſúrú fak vadnak, mellyeknek meg gyenge agait kezzel meg haytyak, mellyeket meg horgaſtvan iſmet az főldbe últetnek, onnat mintha mas gyűkerből az faknak derekai bujabban zőldellenek: ezeket az melyfele az termeßet viſi, nőni nem hadgyak; mert eggiket az maſikkal, mint valami egybe ſerkeßtetes keppen őßve foglallyak, mellyek, minekutanna ſok leveles aggal meg boytoſodnak, az főldet be burittyak. Annakokaert az agaknak egymashoz valo reytek foglalaſa, mint valami urkok, mindegy vegben valo ſővennyel az utat be rekeſti. Egy mod vala benne, hogy vagaſſal nyitnak meg az berket, de azis nagy munkaval lenne; mert az faknak derakin ſúrú gőczők nőttenek vala, es azon faknak egy masban kolcsakottatok agai fen függő abroncsokhoz haſonlok leven az haylo veßővel hiaba jartattyak vala az czapaſokat. Az ot lakoſok penig vadak mod gyara az ſúrún nőt veßők ala ſokvan menni, akkor-is az berekbe be mentenek

Az erdők es kőſziklak az orſzagoknak bátorſagos eroſiegi.

Az vitezlő erősség akar hunis utat nyit.

vala, es az ellenseget alattomban ki lőtetet nilakkal bossontyak vala. Sandor az reytek helyeket vadaßok modgyara visgalvan, sokat altal vere bennek. Vęgtere az vitezeknek meg parancsola, hogy az berket meg kerűllyek, es ha mely felől be menő hely volna, bele rohannyanak, de inkab mindnyajan az ismeretlen helyeken kőrős kőrnyűl budosnak vala. El fogatanak nemellyek, kik kőzőt az Kiraly lovais (Bucephalusnak hijak vala) mellyet Sandor nem azon elmevel bőcsűl vala, mellyel az tőb barmokat: mert az, az maga hatan sem hagy vala mast úlni, es az Kiralt mikor rea fel akarna hagni, őnkent terdeit le bocsatvan veßi vala fel, es azt hißik vala felőlle, hogy ertene kit hordozna. Annakokaert nagyob haraggal hogy sem mint illik vala, es busulassal-is őstőkeltetven, az lovat meg kereßtetni parancsola, es tolmacz altal meg hirdettete, hogy ha meg nem adnak, senki nem elendő volna. Ez fenyegető ißenettől megrettenven, tőb ajandekokkal egyetemben az lovat meg hozak: de męg igy-is meg nem engeßteltetven, az erdőket vagatni, es az hegyekből oda hordatot főldel az fakkal be ültettetet sik mezőt fel tőltetni parancsola. Immar az tőltesnek magossaga va-

Az Bucephalus az nagy Sandorhoz melto lo.

Az meg bantatot nemes erkőlcz nem mindgyart engedzteltetik meg.

ga valamenyere nevekedet vala, midőn az poganok az tartomannak, mellyet el fogtanak vala, meg tartasa felől ketsegbe esven, nemzetsegeket meg adak. Az Kiraly zalagokat veven tőllők, azokat Phradatesnek adatni parancsola. Onnat ötödik napon az taborba vissa mene. Artabazust annakutanna, meg kettőztetven az bőcsületet, mellyet neki Darius tőt vala, haza bocsata. Immar Hyrcanianak városara jutot vala, melyben Dariusnak kirali lako helye volt. Ot Nabarzanes, hút levelet veven, eleibe jöve, felette nagy ajandekokat hozvan; Mellyek közőt Bagoas felette szep es mèg ugyan gyermekségenek viragaban levő herelt ifiu vala, kihez Dariusis sokot vala, es egy keves úd mulva Sandoris hozza sokek, es leg fő kep penn annak könyörgesevel indittatvan fel, kegyelmeze meg Nabarzanesnek. Az mint oda fel meg mondottuk, Hyrcaniaval hataros vala az Amazonoknak nemzetsege, mely az Thermodoon folyo viz környűl Themiscyranak mezeit lakja. Thaleſtris vala kiralynejok, az Caucasus hegy es Phasis folyo viz közőt mindeneknek biroja. Ez az kiralt latni felette igen kevanvan, az maga orszaganak hatarbol ki jöve, es midőn nem messe volna, hir mondokat

Artabazust Sandor nagy kegyelmesseggel latogattya.

Themiscyra Pontusi tartomany Cappadocia felől.

Taleſtris kiralne aſzſzony Sandorhoz megyen.

küldé ele, hogy kiralyne jöt volna, hozza menetelnek, es velle valo iſmerkedeſnek kivanoja leven. Az hozza valo menetel mindgyarāſt meg engettetven, az többinek meg allapodni parancsolvan, harom ſaz aſſonynak keſerö ſeregevel elö mene. Es mihelt az kiralt meg lata, ö az lorol le ugrek, az job kezeben ket lanczat viven

Az Amázonoknak csoda magok viſeleſe.

ele: Az Amazonoknak teſtöket mind egeſz ſen az ruha be nem fedezi, mert az mellyeknek bal felöl valo reſze mezitelen, az több teſtek annakutanna be fedeztetik; de mindazaltal az ruhajoknak böſege mellyet öſſve ranczolnak, az terdeken alol nem ér. Az eggik emlejek eppen meg tartatik, mellyel az leany gyermekeket tapallyak: az job felöl valo meg egettetik, hogy az iyjakat könnyebben meg vonnyak, es az dardakat razzak. Thaleſtris az kiralt bator orczaval nezi vala, viſeltetet dolgainak hirehez nevehez ſemmikeppen nem haſonlo termetèt ſemeivel ſorgalmatoſon meg ſemlelven: Mert az po-

Az poganoknak nem tellyeſſeggel pogan itileték.

gan embereknek tiſteletek az teſteknek ſep termeteben vagyon, es nagy cſelekedeteknek be fogaſara nem egyebeket hanem azokat velik alkolmatoſoknak lenni, kiket az termeſet igen ſep termettel meltoltatot meg ajandekozni. Tovabba meg

kezdet

kerdetven, ha akarnaje valamit kerni, nem velekedek meg vallani, hogy ő az magzatoknak kirallyal valo közlesere jőt volna, melto leven arra, kitől ő az birodalomnak örökősit nemzene. Az leany magzatot maganak tartana, az ferfiat penig az attyanak meg adando volna. Kerde Sandor ha akarnaje ő velle vitezkedni: es amaz okul az vetven, hogy az orszagot gondviselőnelkúl hatta volna, alhatatoson keri vala, hogy remenségében meg fogyatkozva őtet ne hadna el menni. [a] Az asszonynak nagyob szerelemre valo kevansaga hogy sem mint az kiralynak, hogy keves napokat mulatna, rea veve. Tizen harom nap telek az ő kevansaganak be tellyesiteseben. Annak-utanna amaz az maga orszagaba, az kiraly Parthienebe mene.

[a] Az asszonyallatok bujabbak az ferfiaknal. Unde Aristin Phy. Materia apperit formam, sicut fœmina virum.

It penig nilvan az maga kevansagit meg oda, es az meg tartoztatast es mertekletesseget, akarmely leg becsületesb allapatbanis fellyeb valo jokat, kevelységre es faytalansagra fordita. Az regi eleitől maradot szokasokat, es az Macedoniai kiralyoknak haznoson meg mertekeltetet rendtartasokat, es hazajabeli lakosoknak öltözete-

It Sandor az Aristoteles tanitasarol el feletkezni sattatik, ki azt mondgya vala, hogy sokkal szeb es nagyob kiralï dologvolna, ekes es tökelleres elmet viselni, hogy sem mint az testi draga ruhat melynek bujasagat kövelyseg követi.

ket, az maga nagy meltoſaganal mintha alabvaloknak tartvan, az Iſteneknek hatalmokhoz haſonlo Perſiai kiralyok udvaranak tündöklő felſeges voltat úzi követi vala. Az ötet tiztelőknek az földre valo borulaſokat kezde ſenvedni, es laſſanaſſan annak nemzetſegeknek meg győzőit alavalo ſolgalatokra tanitani, es az rabokhoz haſonlova tenni kevannya vala. Annakokaert fejer ſinnel meg elegittetet piros koronat, az minemű Dariuſnak vala, tőn az maga fejebe, es Perſiai ruhaba öltőzek,; meg az gonoſ jeltől ſem tartvan, hogy az győzedelmeſnek ekes czimeriből, az meg győzettetnek öltőzetibe hagna. Es noha azt mondgya vala, hogy ő az Perſaktol nyerettetet prædakat viſelne, de azokkal egyetemben az erkőlczőkbe is bele öltőzőt vala, es az öltőzetnek kevelyſeget, az akaratnak fel fuvalkodaſa követi vala. Az leveleket-is mellyeket Europaba küldene, regi gyűrejenek draga kővevel peczetli vala meg, azokra mellyeket Aſiaba irna, Darius gyűreje nyomatik vala, hogy meg teczenek, hogy egy elme kettőnek ſzerencsejet be nem fogna. Az baratit penig es az lovaſokat es ezekkel eggyűt az viteznek előt jaro fő rendeket, noha azoknak utaloit de meg

Kezde ſzenvedni) ugy mint ki immar regtől fogva Hammonnak feleletivel Iupiterfianak mondatot legyen lenni.

vetni

vetni nem merőket Perſiai ruhakkal meg ekeſittete vala. Harom ſaz hatvan agyaſok, ugyan annyan menin Dariuſnal valanak, az kiraly udvart meg töltik vala: kiket az herelt embereknek ſeregi, termeſet ellen valo bujalkodaſt ſokvan fenvedni, követnek vala. Ez bujaſaggal es idegen erkölczökkel meg rutittattot dolgoktol az Philep kiralynak gyönyörüſegekhez nem ertő regi vitezi ſzem latomaſt irtoznak vala, es mind az egeſz taborban mindenteknek egy ertelmek es beſzedek az vala, hogy az diadalommal többet veſztettek volna el, hogy ſem mint az hadakozaſſal kereſtek volna: ők akkor győzettetnenek meg leginkab es idegen ſ-külſő erkölczöknek adnak meg magokat. Ollyan hoſſu kefedelemnek jutalma az volna, mintha rabok öltözetiben menendenenek hazajokba. Immar az Kiraly ő magatol-is ſzegyenlene, hogy az meg győzettekhez haſonlob leven, hogy ſem mint az győzedelmeſekhez, Macedonianak fejedelmeből Dariuſnak tiztartajava lőt volna. Sandor mind az fő fő baratit, ſ-mind penig az hadat igen megbantatni jol tudvan, jo kedveket viſſa nyerni adakozaſſal es ajandekokkal proballya vala De (az mint velem) az

Azkiket az menybeli kiralynak gondviselese ele vinni rendelt, azokat az hivsagban es merteklet-lenségben tunyalkodokat fel ebreszteni es fő dolgoknak cselekedetire szokta vinni.

babados embereknel az únségnek jutalma nem kedves. Azert hogy az dolog partútesre ne fordulna, az hivalkodast hadakozassal kelletik vala felbe hagyatni; melynek ezkőze jokor adatik vala. Mert Bessus kirali ruhaba öltőzven, magat Artaxerxesnek neveztetni parancsolta vala, es az Scythakat s-az Tanaisnak tőb lakosit ősve gyúti vala. Ezeket Nabarzanes adgya vala hirre, kit húti ala veven az tartomannak, mellyet annakelőtte birt vala, tiztartojava teve. Es midőn az ragadomanyokkal es bujasagnak kesűletivel meg nehezedet had elig mozgana, elősőr az magajet, annakutanna mind az egesz hadnak portekait, az felette sűksegesektől meg valva, kőz helyre ősve hordatni parancsola: Seles sik mező vala, az melyre az rakot szekereket vitte vala. Mindnyajan varvan annak utanna mit parancsolando volna, az lovakat el vitetni parancsola, es elősőr az maga portekai ala egő fakyat vetven, az tőbitis fel gyutata. Egnek vala az ptædak, az vitezek ő magok egetven azokat, melyeket hogy az ellensegeknek varosibol eppen kapnanak az langokat gyakran meg oltottak vala, senki az maga vetenek jutalmat siratni nem merven, ho-

lot

lot az kirali gazdagsagokatis azon túz eget ne. Annakutanna banattyokat rővid beßed meg engeßtele, es az vitezkedesre alkolmatosok, es mindenekre keßek leven őrvendeznek vala, hogy az portekakban vallottanak volna inkab kart hogy sem mint az rendtartasban. Azert az Bactria tartomanyba mennek vala, de Nikanor Parmenionak fia hertelen valo halallal el ragattatvan mindeneket nagy banattal illetet vala. Az kiraly mindeneknel ßomorub leven, kevan vala meg allapodni, el temetetesben jelen akarvan lenni, de az elesnek ßűksege sietni kenßeriti vala. Annakokaert Philotas ket ezer hat ßaz magaval hatra hagyatvan, hogy az őczenek temettetesben valo tißtessegèt meg adna, Ő maga Bessusra siete. Az uton menteben az ßomßed tartomanyoknak tisztartaitol levelek hozatanak, mellyekből meg èrte, hoǵ Bessus ellenseges ßivel menne haddal eleibe: Tovabba hogy Satibarzanes kit ő az Ariusoknak tißtartojokka tőt volna, tőlle el partolt volna. Azert noha ßandeka Bessusra vala, mindazonaltal eleb Satibarzanesnek el nyomasara valo menetelit leg jobnak itilven lenni, az kőnyű ßerrei valo sereget, es az lovag hadat ki vive, es mind eteneczaka gyorson menven,

Nikanor Parmenionak fia meg hal.

Satibarzanes Sandortol el partol.

ven, veletlenúl az ellenſegre erkezek. Kinek jövetelit megertven, Satibarzanes ket ezer lovaſſal (nem-is gyütethettenek vala hirtelen többen) Bactriaba futa, az többi az közel valo hegyeket fogak el. Egy meredek kősikla vala, az mely felől az napnyugatot nezi, ugyan azon kősiklanak az mely felől napkeletre halgat, engedelmesb tetővel ala ereßtetetnek es ſok fakkal be fedeßtetetnek. fogyhatatlan forraſa vagyon, melyből bőleges vizek folynak: Annak az kerületi harminczket futamatni földet tart. Az tetejen füves mező vagyon. Ezen az erőtlen ſokaſagot le telepitek: ő magok az mely felől az kősikla vala, tőkeket es köveket rakanak eleikbé; fel fegyverkezve tizen harom ezeren valanak. Ezeknek oſtromlaſokra Crater ruſt hagyvan, ő maga Satibarzanes utan ſiete menni. De mierthogy őtet meßze lenni meg ertette vala, azoknak kik az hegyeknek magos tetejet el foglaltak vala, oſtrommal valo ki vetelekre vißſza tere. Es előßőr valameddig be mehetnenek, azt meg tißtittatni parancsola: Annakutanna hogy utnelkúl valo meredek kősiklakra ernek vala, az munka haßontalannak laczik vala lenni, az termeßet ßerint valo erős helyek alvan ellenek. Sandor minthogy

Fel Magyar mely földnel többet.

Az kik ſzüvőkhöz es fegyverekhez nem biznak, kő ſziklakat es reytek helyeket kereſnek mellyeken hozzajok ne meheſſenek.

hogy mindenkor nehez dolgokkal tusakodo elmejű vala, midőn mind ele menni igen bajos, smind vißßa terni veßedelmes volna, magaban minden gondolatokat forgat vala, kűlőmbet kűlőmbet advan eleibe az elme, az mint szokot lenni, mikor minden első dolgokat meg vetűnk. Velekedesben leteben, az mely tanaczot az okossag fel nem talalhata, az jo ßerencse ßolgaltata neki. Feletteb valo napnyugati ßel vala, es az kőveken elé utat csinalo vitezek sok fat vagtanak vala le; Ez à fa az melegsegtől meg sűttetven meg ßivalkodot vala. Annakokaert rakasba tőb fakat hordatni, es az tűznek taplalást adatni parancsola: es az hamarsaggal őßve gyűtetet tőkek az heggyel egy aranyuak lőnek. Akkor az minden felől bele hanyattatot tűz, mindeneket meg gyuta; Az langot az ßel az ellenseg orcsajara vißi vala, az felette nagy fűst, mint valami felleggel az eget be fogta vala. Ropognak vala az egessel az erdők, es meg azok-is az miket az vitezek meg nem gyutottanak vala, az tűztől meg gyuladvan, minden kőzel valo helyeket meg egetnek vala. Az poganok az minden kinoknal nagyob veßely előt, ha mely felől az tűz meg lassudnek, ki ßaladni úgyekeznek vala, de az mely

Az jo vezernek tiszti.

Az ellensegnek minden modon szabad artani.

mely felől az lang helt adot vala, az ellenség al vala ellenek. Annakokaert kűlőmb kűlőmb fele halallal emeſtettenek meg; nemellyek az tűzek kőzze, nemellyek magokat az kőſiklakra hanyathomlok ala hanyak, nemellyek az ellenſegnek kezebe vivek magokat, valami kevelen felig meg ſűtőgettetve leven az győzedelmeſeknek birtokokba jutanak. Innet Craterushoz, ki Artakaknat meg fallotta vala, viſſa men. Amaz mindeneket el keſitven, az kiralynak jővetelit varja vala, az meg vetetet varoſnak dűcsőſſegehez (az mint illik vala) kőzit nem atvan. Annakokaert Sandor oſtromra tornyokat vitetni parancsola, es azoknak csak latasavalis megrettenven az poganok, es ki terjeſtet kezeket az kő falokrol ki nyutvan kőnyőrgeni kezdenek, hogy haragyat Satibarzaneſre az partűtesnek inditojara tartana, az magokat alazatos kőnyőrgeſſel meg adoknak kegyelmezne meg. Az Kiraly meg kegyelmezven, nem csak el falla az varos alol, hanem az benne lakoſoknak mindeneket meg ada. Minekutanna ettől az varoſtol el mene, hadàt tellyeſitő uy vitezek jővenek eleibe. Zoilus Gőrőg orſagbol őt faz lovaſt hozot vala, Tot orſagbol Antipater harom ezert kűldőt

Az Atiuſoknak iſzonyu vezedelmek.

Az hiresneves győzedelemnek becsűletiről az vezett nem illik meg foſztani.

dót vala; Theſſaliai lovaſok Phileppel ſaz harminczan valanak: Lydiabol jöveveny gyalog vitezek ket ezeren es hatſazan jöttenek vala: Ezeket haromſaz lovas ugyan azon nemezetből valo követi vala. Ezt az hadat derek hadahoz advan, az Drangakra erkezek. Ez had viſelő nemzetſeg vala, kiktartojok Nabarzanes vala, az maga kirallya ellen valo lator cselekedetben Beſſuſnak tarſa: Az à Nabarzanes, az büntetteſtől valo felteben, mellyet erdemlet vala, Indiaba futa.

Immar az tabor kilenczed napig fekût vala, midőn az kiraly kűlſő erőſsektol nem csak nem rettegven, hanem győzhetetlenis leven, titkon valo belſő gonoſz cselekedettel űldőztetik vala. Dymnus az kiralynal keves meltoſagban es kedveben leven, az regi agyaſnak, kinek neve Nicomachus vala, egtelen ſzeretetivel gerjedez vala, neki egyedűl bujaſagra adatot teſtenek engedelmeſſegevel meg győzettetven. Azon Dymnus, á mit az orczajarol is meg iſmerhetni vala, meg remúlthőz haſonlo leven, az iſiuval titkon az templomba mene, azt mondvan eleb, hogy titkos es halgatasban tartando dolgokat adna hirre neki, es az varokozas miat ketelkedőt, az egy mashoz valo ſzeretetekert es mindenik

Sandor maganak Iſteni tiſzteletet kevanvan az embereknek kezeket hogy meg ne ólettenek, elig tavoztata el; Az ki az halalommal gonoſzul el, es kevelykedik, az ſem igaz jo akaratot, ſem valoſagos batorſagot nem talal.

mindenik ßivenek ßövetſegejert azon kere, hogy eskúdgyek meg, hoǵ az miket rea bizna, halgataſſal el fedezendö volna. Es amaz azt velven, hogy ſemmit ollyat nem jelentendö volna, az mit meg hamis húttelis el nem kellene titkolni, az jelen valo Iſtenekre meg eskúvek. Annakutanna Dymnus ki jelente, hogy harmad napra az kiraly ellen leſeskedes keßittetet volna, es ö maga abban az tanaczban fö vitez es nemzetes emberekkel eggyút reßes volna. Mely dolgokat halvan az ifiu, hogy ö gilkoſſagra hútöt adot legyen alhatatoſon tagada, es ſemmi Iſteni felelemmel ſem köteleßtethetnek arra, hogy az ißonyu latorſagot el titkollya. Dymnus mind ßeretetiben ſmind felteben meg kabulvan, regi agyaſagnak job kezet meg fogvan, es könyvezven, elößör remenkedik vala, hogy az vegezesben es czelekedetben reßes lenne. Ha azt nem cselekedhetne, akar csak ne arulna el ötet, kinek hozzavalo jo akarattyanak, egyeb dolgokon kúvúl, ö nala azis felette hathato bizonſagga volna, hogy maga fejet mèg meg nem probaltatot húſegere bizta volna. Vegezetre midön az ißonyu latorſag elöt magat alhatatoſon vonogatna, halalnak felelmevel rettente, hoǵ az ößve eskúttek az igen

Sandor ellen valo arultatas.

igẽ ſep cſelekedetet az ő fejen kezdenèk el. Annakutanna hun aſſony emberi lagyſagra fordittatotnak es felenknek, hun ſecretője arulojanak nevezven, hun felette nagy ajandekokat igirven, es neha orſagotis, forgattya vala az ollyan nagy latorſagtol felette irtozo elmet. Annakutanna hun amannak az torkahoz, hun az magajehoz mezitelen ſablyat víven, mind kőnyőrgeſſel ſ mind haraggal rea ketelenite, hogy végre nem csak az el titkolaſat, hanem meg cſelekedetitis igirne: mert eleg tőkelletes elmejű leven, es meltois hogy ő ſemermes volna, az elebbi akarattyaban ſemmit meg nem valtoztatot vala, hanem tetteti vala, hogy Dymnuſhoz valo ſerelmejert ſemmit meg nem vetne. Annakutanna tudakozni kezde, illyen nagy dologban kikkel tarſolkodot volna őſſze. Igen meg kellene latni, minemű emberek nyulnanak kezzel ollyan emlekezetre melto dologhoz. Dymnus mind ſerelmeben ſ mind lator cſelekedetiben elbolondulvan, kőſőneis az jo akaratot neki, ſ-őrvendezeis rayta, hogy az fő vitez iſiakhoz, Demeterhez, az Kiraly teſtenek őrzőjehez, Peucolaushoz es Nicanorhoz magat adni nem ketelkedet volna. Ezekhez neveze Aphobetuſt, Loceuſt, Dioſe-

Az fejedelemnek elete ellen valo arultataſt ſemmikeppen el nem kel titkolni.

muſt, Archiepoliſt es Amyntaſt. Ez beſzelgetes utan Nicomachus el ereſztetven, az attyafianak (kinek neve Ceballinus vala) az miket ęrtet vala, tuttara ada. Az teczek hogy Nicomachus egy keves údeig az ſatorban meg allapodgyek, hogy, ha az kirali lako helybe be menne, mierthogy az kiralyhoz jarni nem ſzokot volna, az őſzve eskút arulok meg ne tudnak, hogy őket ki jelentettek legyen. Ó maga Ceballinus az kirali helynek pitvara előt, (mert kőzelb nem mehet vala) meg alla, varvan valakit az kiralynak fő barati kőzzúl, az kitől az kiralyhoz be vitetnek. Tőrtinet ſzerint az tőbbi el ereſztetven az egy Philotas Parmenionak fia, nem tudatik mi okon, az kirali lako helyben meg maradot vala. Ennek Ceballinus ſzomoru orczajan nagy fel haborittataſnak jeleit viſelven, az miket az attyafiatol ertet vala, ki jelente, es keſedelemnelkúl az kiralynak erteſere adatni parancsola. Philotas őtet meg dicsirven, Sandorhoz mindgyart be mene, es egyeb dolgok felől egymaſſal ſokat beſzelgetven, ſemmit azokban az miket Ceballinuſtol ertet vala, tuttara nem ada. Eſtvefele midőn Philotas ki menne, az kirali lako helynek pitvaraban az ifiu ſzembe lőn velle, es kerdetőlle,

Hanem mindgyart hú embereknek ki ke jelenteni.

Es keſedelemnelkül ó maganak az fejedelemnek kel erteſere adni.

tölle, ha el jart volnaje az dologban. Amaz okul azt vetven, hogy az Kiralynak az velle valo beſzedre üreſſege nem volt volna, el mene. Maſod nap midőn Philotas az kiralyhoz menne, Ceballinus eleibe jarula, es az előt valo napon velle kőzlőt dologra be meneteikor emlekeztete. Amaz azt felele, hogy neki arra gondgya volna. Es meg akkor-is az kiralynak az miket hallot vala, ki nem jelente. Immar Philotas Ceballinuſnal ketſegeſſe kezdet valalenni. Annakokaert azt velven, hogy tőbőr neki affelől ſolni nem kellene, az nemzetes iſunak Metronnak, ki az fegyvertarto helynek gondviſelőjeve tetetet vala, micsoda iſonyu latorſag kefittetnek, ki monda. Amaz Ceballinuſt az fegyvertarto helyben el reytven, az kiralynak, ki tőrtinet ſerint az faredőben vala, az titokjelentő micsoda felől tőtte volna bizonyoſſa, ertesere ada. Az kiraly Dymnuſnak meg fogtataſara katonakat küldven az fegyvertarto helybe be mene. Ot Ceballinus őrőmre indittatvan, monda. Őrvendek hogy egeſſegben marattal meg ennekem, az iſtenteleneknek kezekből ki ſabadittatvan. Meg kerdezven annakutanna Sandor, az miket tudni kel vala, rendőſtint mindenecket meg erte. Es iſmet kezde

kerdeni, hanyad napja volna, miolta Nicomachus az ki jelenteſt ő előtte tőtte volna: es amaz azt valvan, hogy immar harmadik volna. Az kiraly azt gondolvan hogy annyi ůdő mulva nem tőkelletes hűſeggel adna hirre, az miket hallot vala, őtet meg kőtőztetni paranczola. Ceballinus kialtani kezde, hogy azon ſempillantasban, melyben hallotta volna, ſietſeggel Philotashoz futot volna: azt bar ő tőlle tudakozna meg, ha nem hinne. Az Kiraly iſmet kerdven, ha ment volte Philotashoz, ha őtet ſorgalmaztattaje, hogy ő hozza mennyen, ki midőn azokat az miket mondot vala alhatatoſon erőſsitene, kezeit az kiraly az ęg fele terjeſtven kőnyhullataſokkal panaſolkodik vala, hoǵ Philotas regtől fogva leg kedvesb barattya leven, ezzel az jo tetemennyel fizette volna meg velle valo jo cselekedetit. Ezenkőzben Dymnus tudvan, miert hivattatnek az kiralytol, ſablyaval mely az oldalan vala, magat igen meg ſebeſite, es az katonaknak elő futamodaſokkal meg ellenzettetven hogy magat meg ne őlne, az kirali udvarba vitetek. Kit az kiraly meg tekintven, monda: Micsoda vetket gondoltam oly nagyot Dymne te ellened, hogy Philotas neked az Macedoniai birodalomra

Philotas az Kiraly ellen valo arultatasban bünőſſe tetetik.

dalomra meg en magamnal is meltobnak lattatnek lenni? Amannak immar az fiova el fogyatkozot vala. Annakokaert nyegő fohazkodaſt teven, es orczajat az kiralyrol el forditvan, es ottan le eſven, meg hala. Az kiraly Philotaſt hozza hivatvan monda: Ceballinus halalos bűnteteſt erdemlet volna, hogyha az en fejem ellen keſitteter arultataſt ket nap el titkolta volna. Ez vetekből Philotaſt teſi bűnőſſe, kinek, azt vallya, hogy az arultataſnak ki jelenteſet mindgyart hirre adta volna. Az baratſagnak mentől kőzelb valo meltoſagaval illecz engemet, annal nagyob az te el titkolaſodnak vetke: es enis vallom hogy azon vetek Ceballinushoz inkab illik, hogy ſem mint Philotashoz. Kedvező birad vagyon, ha az mi cselekedet altal veghez nem mehetet, azt akar csak meg tagadhatni. Ezekre Philotas, ha az elmeje az orczajarol itiltetnek, bizonyara meg nem rettenven, az kiralynak azt felele, hogy Ceballinus az fertelmes ſemelynek beſedet adta volna neki tuttara, de ő ollyan alavalo hirtevőnek ſemmit nem hit volna, attol felven, hogy egyebek meg nevetnek velle, ha az ſerető es regi agyas kőzőt valo viſſa vonaſt erteſere adna. De holot Dymnus magat meg ölte le-

Mintha az Kiraly azt mondana: meg akartatok engemet ölni, de miert hogy abban ele nem mehettetek, ſzabad gonoſz ſzandektokat megtagadnotok.

gyen, azok az dolgok akar minemúvek voltanak, nem kellet volna el halgatni; es az kiralt meg ölelven könyörgeni kezde, hogy az elebbi eletet nezne inkab, hogy sem mint ezt az vetket, mely el halgatasnak vetke inkab, nem valami cselekedetnek. Azt bizonnyal nem mondhatom, hit legyene az Kiraly neki, avagy haragjat melysegesben el titkolta legyen: az job kezet meg engesteltetet kegyelemnek bizonsagat nyuta neki, es azt monda, hogy neki ugy teczik, hogy az ki jelentes semminek alittatot volna inkab, hogy sem mint el titkoltatot volna.

Mindazonaltal az baratit tanaczra hozza hivatvan, melyre Philotas akkor be nem vetetek, Nicomachust be vitete. Ki ugyan azon dolgokat, az mellyeket az kiralynak tuttara adot vala, rend szerint ele beszelle. Craterus az kiralynal igen kedves vala, es ez okon Philotasnak, az meltosagon valo kapdosasert ellene törekedö vala: Es tudgyais vala, hogy vitessegenek es cselekedetinek felette valo kerkedekensegevel gyakorta az Sandor fúleinek nehessegere volt volna: es ez okokert, nem latorsaga felöl bizonyara, hanem kevely meg altalkodasa felöl valo gyanusag volna hozzaja. Ellensegenek rontasara

Az fejedelmeknek kegyelemre havlando elmejeket az udvari szolgaknak ingysegek kegyetlensegre haytya.

mas

mas álkolmatossagot illendőbbet nem itilven leendeni, az maga gyűlőlsegenek előtte kegyessegnek ßinet viselven, monda: Ez dolognak bar mèg az kezdetibenis velűnk vegeztel volna; tanaczul attuk volna, hogyha Philotasnak meg akarnal kegyelmezni. ßenvedned inkab őtet nem tudni, menivel tartoznek te neked, hogy sem mint mind az halalnak felelmeig vitetettet kenßeritened az maga veßedelmeről inkab gondolkodni hogy sem mint az te jo tetemenyedről. Mert Philotas te ellened mindenkor csalardkodhatik, te nem mindenkor kegyelmezhecz meg neki. Es neis itild, hogy ő, ki ollyan nagy latorsagot cselekedet, az kegyelemmel meg valtoztathassek. Iol tudgya hogy azok az kik az irgalmassagot meg emißtettek, azt tőbbe nem remenlhetik. De en tudom, hogyha ßinte ő maga vagy az meg ßanassal banassal, vagy az te jo tetemenyeddel, meg győzettetven meg csendeßedni akarnais, az ő attya Parmenio, ollyan nagy hadnak vezere, es az te vitezidnel regi meltosagban valo, az te felsegednek kirali allapattya utan nem sokkal alab helyheztetet leven, az maga fianak eletet nem jo kedvel kőzőnendi megh teneked. Nemely jo tetemenyeket gyűlőlűnk.

Craterusnak Philotas veszedelmiere törekedő oratioja.

Hogy halalt erdemlet legyen, meg vallani fegyenli: Következik hogy inkab akarja hogy lattaſſek boſſuſagot vőtnek lenni hogy ſem mint eletet. Annakokaert tudom azt, hogy teneked az eletedert kelletik vellek viaskodnod. Mèg eleg ellenſegid vadnak, kiknek őldőkleſekre menendők vagyunk, az oldaladat az belſő ellenſegtől oltalmazd: ezeket ha mellőled el veted, az kűlſőtől ſemmit nem felek. Craterus ezeket monda, es az többi ſem ketelkednek vala, hogy az arultatafnak ki jelenteſet el nem titkolando volt volna, ha fő indito avagy reſes nem volt volna. Mert micsoda kegyes es jo lelkii ſmeretű embernek, nem csak barattyanak, hanem az leg alab valo kőſſeg kőzzűl valonakis, halvan azokat az mik neki erteſere adattanak vala, az kiralyhoz ottan mindgyart nem kellet volna futni? Es nem Ceballinuſnak peldaja ſerint bizonyara ki az attyafiatol ertetet dolgokat izente volna neki. Parmenionak fia, az lovag hadnak előtte jaroja, az kiralynak minden titkainak reſeſe meg tettetteis volna, hogy az kiralynak az ő beſedehez űreſſege nem volt volna, hogy az arultatafnak ki jelentője mas kőzbenjaro hirmondot ne kereſne. Nicomachus az Iſtenecknek meg

Az tüzet olayjal ſzoktak gyurani effele emberek: illyen gyakrabban az udvari dolog.

meg hútivel valo kötelességebenis az maga lelki ismeretit meg könnyebiteni sietet volna, Philotas csak nem mind az egesz napot jatekkal es trefaval töltven, neheztelt volna az kiralynak eletere nezendő keves szokat ollyan hossu es talam hasontalan beszed közze elegiteni. De nem hit volna ollyan dolgokat ertesere ado gyermekeknek. Miert töltöt volna tehat ket napot mintha az ki jelentesnek hinne? El kellet volna eresteni Ceballinust, ha az ő hirtetelenek helt nem ad vala. Kinek kinek az maga veszedelmeben nagy batorsaga volna, de mikor az kiralynak eletet feltik, akar mitis hamar el kellene hinni, meg hamis dolgoknak hordozoitis szükseg volna be venni. Annakokaert mindnyajan azt vegezek, hogy őtet meg kellene kinozni, hogy az arultatasnak reszesit kenszerittetnek ki vallani. Az kiraly meg intven, hogy az vegezest halgatassal fedeznek, el eresste őket. Annakutanna meg hirdettete, hogy az had az következendő napon meg indullyon, hogy az el vegezet uy tanacsnak valami jelensege ne adatnek. Philotasis az lakodalomba, mely ő neki utolso lön, el hivattatek: es az kiraly rea bira magat, hogy nem csak vaczoralnek, hanem baratsagosonis beszelgetne aval, az kit kar-

hoztatot vala. Annakutanna masodik vigyazaskor, az gyortyakat meg oltvan. Hephæstio, Craterus, Cœnus es Erigyius, kevesed magokkal az kirali udvarba menenek. Ezek az kiralynak barati kőzzúl valok valanak, az fegyver hordozoi kőzzúl penig Perdiccas es Leonatus. Ezek altal meg parancsoltatek, hogy az kik az kirali udvarnal vigyaznak vala, fegyveresen circalnanak. Annakfelette minden kapukra gyalogok rendeltetenek, es az lovasoknak meg hagyak, hogy az utakatis meg allyak, hogy valaki Parmeniohoz, ki akkor Medianak es nagy hadnak előtte jaroja vala, alattomba ne menne. Attarras penig harom ßaz fegyveressel ment vala be az kirali lako helybe. Ó melle udvari katonak tizen adatanak, kiket tiz tiz fegyverhordozo kővet vala. Azok az tőb aruloknak meg fogasokra oßtatanak. Attarras az harom ßaz fegyveressel Philotasra kűldetven az haznak be zarlot aytiat taßigallya vala, őtven sereny ifiak leven kőrnyúllette: Mert az tőbbivel az hazat minden felől kőrnyúl fogatta vala, hogy valami reytek ayton Philotas ki ne ßaladhatna. Ótet vagy az elmenek csendessegevel, vagy az faratsaggal el lankadtat az alom el nyomta vala, kit Attarras meg aluva tapaßtala.

paſtala. Végre az álma el veretven, mikor lanczot vetnenek rea, monda: Meg győzte az te joſagodat, kiraly, az en ellenſegimnek kegyetlenſege. Es többet ſem ſolvan, be fedeztetet fővel ötet az kirali udvarba vivek. Maſod nap az kiraly meg parancsola, hogy mindenek fel fegyverkezve össve gyüllyenek; közel hat ezeren mentenek vala ele az vitezek. Annakfelette az vitezek ſolgainak, es kereskedeſnek okaert az tabor utan jaro emberekneк ſokſaga az kirali lako helt meg tőltötte vala. Philotaſt az fegyver hordozok az magok ſeregevel fedezik vala, hogy az kőlleg addig ne lathatna, az meg az Kiraly az vitezekkel beſellene. Az főben jaro dolgok felől az kiralyok az Macedonoknak regi ſokaſok ſerint teſnek vala itiletet, az had kőlleg helyet vala: Az kiralyok hatalmanak ſemmi ireje nem vala, hanem ha először meltoſagoknak volt volna lereje. Annakokaert először Dymnuſnak holt teſte be vitetek, tőbbire ſenki nem tudvan, mit cſelekedet volna, avagy micsoda eſet miat holt volna meg.

Philotas az ellene valo irigyſegnek cſalardſagi miat lattatik inkab el veſztetetnek lenni hogy ſem mint az maga gonoſſaga miat.

Az Kiraly annakutanna az gyülekezetbe ele ballaga, elmejenek banattyat orczajan viſelven: az baratinak keſerüſe-

gés

geis nem keves varakozaſt ſerzet vala neki. Az Kiraly az orczajat az földre fűggeſtven, meg remúlthőz es el amulthoz haſonlo leven, ſokaig veſteg alla. Végre eſere jöven igy ſolla: Vitezek, egy nehany embereknek iſonyu gonoſſagok altal csak nem ki ragadtattam kőzzűletek ez vilagbol. Az Iſteneknek ream valo gondviſeleſekből es irgalmaſſagokbol elek, es az tű becsűletre melto tekintetetek kenſerit, hogy az gilkoſokra inkab haragonnam: Mert az en lelkemnek, ſőt eletemnek eggik haſna az, hogy enni felette fő vitez embereknek es ollyatenoknak, kik velem igen jol cselekedtenek, meg viſontag jo tetemennyel leheſſek. Felbe ſakaſta az beſedet az vitezeknek zokogaſok, es mindeneknek kőnyvők ki czordula. Annakutanna az kiraly monda: Menivel nagyob bodulaſt inditok az tű el meitekben, midőn illyen nagy gonoſſagnak okait meg mutatandok, kikről emlekezetet tenni mèg irtozom, es mintha eletek meg maradhatna, neveknek ki mondaſatol magamat tartoztatom? De meg kelletik győznőm az regi ſeretetnek emlekezetit, es az Iſtentelen haza fiainak arultataſokat ki kelletik jelentenem. Mikeppen halgaſſak penig el ollyan iſonyu

Sandor meſterſeges orarioval Parmenionak es Philotaſnak veſzedelmet ſzerezni ügyekezik.

lator-

latorſagot? Parmenio ollyan ůdőskoraban, tőllem es az en atyamtol anni ſok jo tetemenyekkel meg kőteleztetven es minden baratink kőzőt leg eleb valo leven, magat illyen nagy gonoſſagnak vezereve tőtte. Annak eſkőze Philotas, Leucolauſt, Demetert, es ezt az Dymnuſt, kinek teſtet im lattyatok, es annak az bolondſagnak tőb tarſait az en fejemre berlette. Az minden felől haragvoknak es panaſolkodoknak ſaygaſok mind az egeſ gyůlesben ſőrgőlődik vala, az minemű ſzokot lenni az ſokaſagban es kivaltkeppen vitezlőben, mikor az dolog vagy ſeretetből vagy haragbol viſeltetik. Annakutanna Nicomachus, Metron es Ceballinus ele vitetven, az miket kiki hirre adot vala meg beſellek. Azok kőzzůl csak eggiknek-is ki jelenteſevel az arultataſnak reſeſi kőziben Philotas nem ſamlaltatik vala. Annakokaert az harag el nyomatvan, az ki jelentőknek ſavok csendeſen hallatek meg. Akkor az kiraly monda: Micsoda lelki iſmeretű embernek lattatik tehat tűnektek lenni, az ki ez dolognak azon hirre adatot ki jelenteſet el titkolta? Mely hoǵ nem hamis lőt legyen, Dymnuſnak halala meg mutattya. Az bizontalan dolgot hirre adni, en hiſzem,

Az Sandor el arultataſanak bizonſagi.

az

az kinőktől nem felt. Ceballinus csak egy szempillantasig-is nem halasztotta az meg ertet dologtol meg valni, az hun fercdem vala, oda rohanvan be. Philotas csak egyedúl nem felt semmit, semmit nem hit. O nagy bator szúvú ember: Ez ha az kiralynak veszelmevel fel indittatnek, orczajat nem valtoztatnaje meg? ollyan nagy dolognak ki jelentőjet felve nem hallanaje? Az el halgatas alat bizonyara nagy gonosz cselekedet vagyon, es az birodalmot kevano remenseg az hertelen elmet gilkossagra haytotta. Az attya Medianak fejedelme, ő maga az hadaknak sok előttők jaroi kőzőt az en erőmmel felette hatalmas leven, nagyobbakat remenl, hogy sem mint be fog. Az en arvasagomis, hogy gyermekim nincsenek, megutaltatik. De meg czalatik Philotas: Mert gyermekim, szúleim es rokonim tú kőztetek vadnak. Az meg tú egességben lesztek arva nem lehetek. Annakutanna Parmenionak el fogatot levelet, mellyet az fiainak Nicanornak es Philotasnak irt vala, el olvasa, melyben bizonyara artalmas tanacznak jele nem vala. Mert annak summaja ez vala. Először magatokra viselljetek gondot, annakutanna az hozzatok tartozokra: Mert az miket el rendel-

Mintha az mondana: sokkal inkab illet Philotusnak azt cselekedni holot? ennekem baratom volna.

rendeltúnk, ugy cselekedhettyúk meg. Es hozza vete az kiraly, hogy az level ugy irattatot volna, hogy akar az fiaihoz jutot volna, az titkos dologban valo tarsok meg erthetnek, akar el fogatot volna, az tudatlanokat meg czalna. De Dymnus mikor az latorsagnak tőb reßesit ki jelentene Philotast nem nevezte. Az bizonyara neki nem artatlansaganak hanem hatalmanak jele, hoǵ meg azokis az kiktől ki neveßtethetik, ugy felnek tőlle, hogy noha magok felől vallast tegyenek: őtet mindazonaltal el titkollyak. De Philotasnak az maga elete meg mutattya. Ez, Amyntashoz (ki az anyam nennyenek fia volt, es Macedoniaban az en fejem ellen Istentelen czalardsagot ßerzet) magat tarsul es titkos reßesúl kapczolta. Ez, Attalusnak, kinel artalmasb ellensegem nem volt, felesegúl az maga hugat adta. Ez, midőn ollyan nyajas ßokasnak es baratsagnak ßővetsegehez kepest neki meg irtam volna, az Hammon Iupiter feleletivel micsoda valaßom adatot volna, azt merte ennekem vißßa irni, hogy ő őrvendezne azon hogy az Istenek közibe be vetettem volna, de ßanna azokat, az kiknek az alat kellene elniek, az ki az emberi allapatot fellyúl haladna. Meg regtől fogva tőllem el idegenedet es dúcső-

Sandor Philotasnak maga oltalmazasit meg előzi, es meg csafoltya.

csősegemet irigylő elmenek ezek jelei: mellyeket bizonyara, Vitezek, az meddig lehetet elmemben el titkoltam. Mert nekem ugy teczik vala, hogy az magam tagainak egy reßet sakaßtanam el, ha azokat az kikkel ollyan nagy jo tetemenyeket cselekedtem vala, magamnal alabvalokka tennem. De immar nem az sokat kelletik meg bűntetni, az nyelvnek vakmerősege sablyakra kőlt: ezeket (ha nekem hißtek) Philotas en ream kősőrülte: ha őtet el bocsatandom, hova mennyek Vitezek? kire bizzam fejemet? Az lovagnak, mely hadamnak leg job reße, az nemes ifiusagnak előtte jaroinak az egy embert attam vezerül, eletemet, remensegemet, győzedelmemet az ő hűsegere es oltalmara biztam, az attyat azon meltosagra emeltem, az melyben engemet tű magatok helyheßtettetek. Mediat, melynel semmi orßag gazdagjab nincsen, anni ezer haza fiait es frigyes tarsokat, birodalma es hatalma alatt vetettem. Az honnat oltalmat varok vala, veßedelem tamad. Mely bodogul veßtem volna el az harczon inkab az ellensegnek prædaja, hogy sem mint haza fianak aldozattya. De az veßedelmekben, az mellyektől feltem meg tartatvan, ezekre akattam, az mellyektől felnem nem kellet volna.

Gyakorta

Gyakorta ßoktatok Vitezek, engemet azon kerni, hogy eletemet oltalmazzam. Tű magatok cselekedhetitek en velem azt, hogy az mit tanaczul adtok cselekedgyem. Az tű kezeitekhez, az tű fegyveritekhez folyamom, akaratotok ellen elni nem akarok. Ha eletemet akarjatok, kűlőmben nem elhetek, hanem ha meg oltalmaztok. Annakutanna Philotaſt, kezei hatra kőtve leven, egy kopot ô menteben öltőztetve be vitete. Kőnnyen meg teczik vala, hogy az egy keves űdővel annak előtte irigyſegnelkűl nem lattatotnak ollyan alavalo őltezetin fel indittattanak volna. Az előt valo napon őtet az lovag had capitannyanak lattak vala lenni: Tudgyak vala hogy az kiralynak lakodalmaban jelen volt volna: hertelenſeggel nem csak ugy mint bűnőſt, hanē mint karhoztatottatis ſőt meg kőtőztetveis lattyak vala. Iut vala eßekben Parmenionakis ollyan nagy vezernek, ollyan hires neves haza fianak ßerencsetlenſege, ki egy keves űdővel annakelőtte ket fiatol Hectortol es Nicanortol

Illyen az alhatatlan ſzerencse, ki az embereket (mint ezt az Philotaſt) nagy meltoſagra emeli, es azonokat gyakorta veletlenül azon becsületes allapattyokbol iſmet leveti, kivaltkeppen az udvari embereket, az ſzam vető penzekhez haſonlokat. Hogy egyebût valo peldakat hatra hadgyunk, Erdelyben az valtozo ſzerencsenek effele jateki kiváltkeppen Bathori Sigmond fejedelemſegeben bőſeſegen tőrtintenek.

meg fosztatvan, aval eggyút az kit az nyomorusag meg hagyot vala, tavul leteben feleine meg az vadlasokra. Annakokaert Amyntas az kiralynak fő had viselője az kőnyőrületessegre haylot sokasagot Philotas ellen kemeny beszedevel ismet fel indita, azt mondvan, hogy ők az idegen nemzetsegnek el arultattanak volna, senki bennek felesegehez, senki hazajaba es fúleihez vissa menendő nem volt volna: mint valami feje vetetet leleknelkúl es nevnelkúl valo felsek test, az idegen földőn az ellensegnek csufiai leendők voltanak volna. Semmikeppen az dologhoz kepest az Amyntas beszede az kiralynal kedves nem lőn, mierthogy az felesegekről es hazajokrol meg emlekeztetet vitezeket az tőb dolgoknak veghez valo vitelere restyebbekke tőtte volna. Akkor Cœnus, noha Philotasnak hugat felesegúl

Cœnus az veszedelem ala vetteti Philotasnak sogora leven az sogorsagot roszszul bocsülli.

vőtte vala; mindazonaltal Philotast kemenyben fidalmaza, hogy sem mint mas akarki, őtet az kiralynak, az hazanak, es az hadnak gilkosanak ki altozvan lenni, es egy kővet, mely tőrtőnet serint az labai előt hever vala, fel ragada, rea akarvan azt haitani, az mint tőbbire mindnyajan el hivek, az kenzasoktol kevanvan őtet meg menteni: de az Kiraly Cœnusnak

kezet

kezet meg tartoztata, azt mondvan, hogy elöször maga mentsegere valo szabadsagnak kellenne lenni, es nemis szenvedendö volna hogy ö külömben karhoztattassek. Annakutanna ismet Philotasnak mentsegere valo szollas engedtetven, vagy az iszonyu gonossagra valo lelki ismereti miat, vagy az vesedelemnek nagy volta miat el kabulvan es el remülven, sem szemeit fel emelni sem szajat meg nyitni nem meri vala. Annakutanna könyvei folyvan es el ajulvan, az kitöl tartatik vala, arra tamaskodek, es szemei az maga mentejevel meg töröltetven, lassanlassan batorsaga es szova megjöven, ugy teczik vala mint ha maga mentsegere szolni akarna. Es immar az kiraly nezven ötet, monda: Az Macedonok teszsnek itiletet te felölled, azt kerdem ha hazadnak nyelvevel elendesse ö elöttök? Akkor Philotas monda. Az Macedonokon kivül mayd mindnyajan oly emberek vadnak jelen, kik azt velem, hogy az miket mondok, könnyeben meg ertik, ha azon nyelven szollandok az mellyen te beszellel, nem egyebert, hiszem, hanem hogy az te beszededet többen erthetnek. Ostan az Kiraly monda: Nem lattyatoke hogy Philotas hazajanak meg nyelvet-is gyülöli?

Sándor az karhoztatas elöt, Philotasnak magè mentsegere valo szabadsagot önkent enged; Bathori Sigmond Erdelynek ez elöt keresztyen fejedelme leven, az alatta valo jambor uraknak es fö embereknek (kiket kegyetlen halallal meg öletet) az magok mentseget nagy sok könyörgesekre sem engedte meg.

Az kinek vetke nincsen, illik hogy bator legyen, es magajert bizvast szollyon.

Mert csak egyedúl utallya azon az nyelven ßolni. De ßollyon bátor valamint kedve tartya, csak hogy meg emlekezzetek, hogy ő az mi ßokasunktol es nyelvúnktől egyenlőkeppen irtozik. Es igy az gyúlesből ki mene.

Philotasnak tartoja, mellyel magat az Sandor vadlasa ellen menti.

Annakutanna Philotas monda: Az artatlannak ßokat talalni kőnyű, de az ßoknak mertekletesseget az nyomorultnak meg tartani, nehez. Azert az igen jo lelki ismeret es felette hamis ßerencse kőzőt hagyatvan, nem tudom mind akaratomnak, s mind az údőnek mikeppen engedgyek. Nincsen jelen az en úgyemnek jeles biraja, ki miert nem akart legyen engemet ő maga meg halgatni, az Herculesre eskeßem, hogy meg nem gondolhatom: holot nyilvan ő neki, úgyemet meg ertven, engemet mind karhoztatni s-mind meg ßabaditani ßabad legyen. Meg nem ertven penig, az tavul valotol meg nem ßabadittathatom, ki az jelen valotol el karhoztattam. De noha az meg kőtőztetet embernek nem csak haßontalan hanem meg gyúlőlsegesis mentsege, mely az birot nem tanitani lattatik hanem vadolni; mindazonaltal valamint nekem mentsegemre ßabad ßolnom, ennen magamat nem hagyom, es nem cselekedem, hogy

Az birot) Ir Philotas az biron Sandort erti, mint oda fellyebbis őtet birajanak monda

hoǵ meg az magam ertelmevelis karhoz tatotnak lattassam lennni Bizonyara mi csoda vetkemert legyek bűnős, nē latom. Senki engemet az arulok kőzze nem nevez. Nicomachus en felőllem semmit nem ßollot. Ceballinus annal tőbbet, az mit hallot vala, nē tudhatot. De az kiraly azt hißi, hogy az arultatasnak feje en voltam volna. Hagyhattaje tehat azt Dymnus emlitetlen, az kit kővet vala? kivaltkeppen holot az tarsok felől tudakozonak meg hamissanis meg kellet volna neveztetnem, hogy az ki probaltatik vala, kőnnyebben rea haytathatnek; mert az gonossagnak ki nyilatkoztatasa utan, nem azert hatta el az en nevemet, hogy lattathatnek az arultatashoz valo tarsnak kedvezni. Nicomachus, ki felől azt hißi vala, hogy az maga felől valo titkokat elfedezendő volna, azokat ki valotta; egyebeket meg nevezven, engemet egyedúl hágy valaki kőzzúlők. Azt kerdem tőlletek velem eggyút vitezkedő tarsaim, ha Ceballinus en hozzam nem jőt volna, ha azt akarta volna, hogy en az arulok felől semmit ne tudgyak, vallyons az ellenem tetetet vadlasokra felelneke ma, senkitől en meg nem neveztetven? Dymnus bizonyara bar mèg elne-is, engemet bűnős-

lenni es panaszolkodik, ellene hogy tőrventelen es üdő előt meg kötőztetve teszi őtet bünőſſe.

Az aruloktol nem neveztetet meg, azert nem arulo.

Innet vagyon amaz kőzönseges deak mondas, Gaudium est miseris socios habere pœnarum.

se nem tenne. Hat az tőbbi kik magok felől vallast teendők? azt hidgyeme hogy magok kőzzűl engemet ki hadnak? Gonos erkőlcsű az nyomorusag, es az valoba bűnős ember mikor az maga bűntetesevel kinoztatik, az maseval nem gondol. Annyi eggyet ertő titkos tarsok meg az kenzo tűzes edenybe vettetven sem vallanake igazat? De senki nem kedvez az meg halandonak, sem senkinek az meg halando, az mint velem. Az valosagos es egy vetekre kelletik ennekem vissza tęrnem. Az neked hirre adatot dolgot miert halgattad el? miert hallottad ollyan csendesen? Ez valaminemű vetek, nekem azt, mellyet magam meg vallottam, valahun vagy Sandor, meg bocsatottad: en az te job kezedet meg engesteltetet elmenek bizonsagat meg ölelven, az lakodalombanis jelen voltam. Ha ennekem hittel, meg sabadittattam: ha meg kegyelmezstel el bocsattattam. Akar csak az te itiletedet tares meg. Mit cselekedtem az el mult eczaka, mellyen az te astalodtol el mentem? Micsoda ertesedre adatot ugy gonos cselekedetem valtoztatta meg az te elmedet? Nehez alomban nyukszom vala, mikor engemet nyomorusagim alat aluttomban az en ellensegim kőtőzessel ebred-

Az neki ettesere adatot arultatast ha azon szępillantasban meg nem jelentette, abbol egy kovesűdő mulva az kiralytol bocsanatot nyert.

Ha arulo lőt volna, ollyan csendesen nem alhatot volna.

ebręßtenek fel. Honnat vagyon mind az gilkos embernek ſ-mind az arulonak ollyan męly alomban valo nyugodalma? Az gonoß lator emberek az lelki iſmerettől furdaltatvan, holot nem alhatnak, az boßßuallaſra rendeltetet pokolbeli dűhős őrdőg aſzſzonyok izgattyak őket, nem csak meg cselekedven az gyilkoſſagot hanem meg gondolvanis. De ennekem felelemnelkűl valo csendeſſeget előßőr az en artatlanſagom, annakutanna az te job kezed adot vala. Nem feltem hogy egyebek kegyetlenſegenek te nalad tőb ßabadſaga volna, hogy ſem mint az magad kegyelmeſſegenek. De hogy meg ne bannyad, hogy te ennekem hittel legyen, az dolog nekem hirre gyermektől adatik vala, ki az kijelenteſnek ſem bizonſagat, ſem valoſagos jelet nem adhattya vala, mindeneket meg rettentő leven, ha beßedèt halgatni kezdettèk volna. Gyalazatnak tartottam az ßeretőnek es tißtatalan ßemelynek ßugolodaſok kőzze fertetnem fűleimet, es annak hűtele en nalam ketſeges volt, mierthogy nem ő maga (*tudniillik Nicomachus*) adna erteſemre, hanem inkab az attyafiat titkon kűldene. Attol feltem, hogy meg tagadna hogy ő parancsolta volna Ceballinuſnak,

Az tiſztatalan ſzemelynek Nicomachuſnak hir tetelet ſemminet kellettartani.

es en az kiraly barati kőzzűl sokaknak vesedelmeknek okanak lattatnam lenni. Męg igyis, holot senkinek nem artottam legyen, talaltam az ki inkab akarna ennekem vesedelmemet, hogy sem mint eletemet. Micsoda bossuallo haragot, hittek, hogy veendő voltam volna, ha az bűnteleneket meg bossontottam volna? De Dymnus ő magat meg ölte. Nemde azert jővendőlhetteme en arrol, hogy ő azt cselekedendő volna? Semmikeppen nem. Annakokaert az mely dolog egyedűl ő magaban az ki jelentesnek hitelt adot, az engemet mikor Ceballinus meg solitot, fel nem indithatot. De az Herculesre mondom, hogy ha ollyan nagy arultatasban Dymnussal egy ertelemben voltam volna, azon az ket napon az felőlűnk tőt ki nyilatkoztatast el nem kellet volna halgatnom. Ceballinus ő maga kőnnyen meg őletethetet volna. Tovabba az hirre adatot ki jelentes utan mit kellet volna varakoznom? Az kiralynak agyas hazaba egyedűl mentem be, meg penig fegyver leven oldalamon. Miert halastottam volna el, az gonosz cselekedetet? Dymnusnelkűl nem merteme hozza fogni? Ő volt tehat az arultatasnak feje, en Philotas, azt hittem, annak arnyekaban

Az mely dolog tudni illik az Dymnus halala.

lappan-

lappangottam, ki az Macedonoknak birodalmokra vagyodom. Kicsoda fordittatot el ajandekokkal kőzzűlletek? Mellik vezert, mellik capitant bőcsűllettem feletteb? Nekem bizonyara az vettetik ſzememre, hogy nemzetſegem nyelvenek ſzővetſeget gyűlőlőm, hogy az Macedonoknak erkőlcsőket utalom. Igy kabdoſok en az birodalmon, mellyet utalok. Immar regtől fogva amaz mi tulaydon ſzonk, egyeb nemzetſegeknek ſzővetſegek miat meg fogyatkozot: mind az győzedelmeſnek, ſmind az meg győzetteknek idegen nyelvet kelletik tanulniok. Az Herculeſre mondom, hogy ezek ennekem nem inkab artnak, mint az hogy Amyntas Perdiccaſnak fia az kiraly ellen leſeskedet: kivel hogy nekem baratſagom lőt legyen, abbol magamat nem viſſalkodom oltalmazni, ha az kiralynak attyafiat minekűnk ſzeretnűnk nem kellet. Hogyha penig az jo ſzerencsenek abbali allapattyaban helyheztetet embert meg tiſztelniis ſzűkſeg vala, vallyons azon kerdlek benneteket Vitezek, az mit en nemis jővendőltē, bűnős vagyoke? Az Iſtenteleneknek artatlan baratinakis meg kelle halniok? Mely hogyha melto dolog, miert elek illyen ſokaig? ha meltatlan, miert őlettetem moſt

Az Macedoniai birodalomra ſem vagyot.

Abban ſem vetet hogy Amyntaſnak az kiraly attya fianak barattya vola

Szabadon valo irasavalis nem volt Sandornak ellensege, sôt becsü letit es eletet oltalmazta.

vegtere meg? De azt veti ellenem az kiraly, hogy azt irtam volna, hogy en ßanom azokat, kiknek az alat kellene elnick, az ki magat Iupiter fianak hinne lenni. Az baratsagnak hůtele, az igaz tanacsnak veßedelmes ßabadsaga, tů csaltatok meg engemet: tů kenßeritettetek engemet, hogy az micsoda ertelemben valek, el ne titkolnam. Vallom, hogy en irtam azt az kiralynak, de nem az kiraly felől: Mert nem irigyseget ßerzek vala, hanem ôtet feltem vala. Az à Sandor lattatik vala ennekem meltosagosbnak lenni, az ki az Iupiternek nevet halgatva ismerne, nem az à ki hirdetessel kerkednek velle. De mierthogy az Isteni feleletnek hůtele bizonyos, az Isten legyen az en ůgyemnek bizonsaga. Taresatok fogsagban engemet addig az meg Hammon az titkos es allatomban valo ißonyu gonossag felől meg kerdetik. Az ki az mi kiralyunkat fiava fogadni meltoztatot, senkit azokban, az kik az maga neme ellen leseskedtenek, el reytve lenni nem ßenvedend. Hogyha penig az kenzasokat az Isteni feleleteknel bizonyosbaknak hißitek lenni, az ele adando igassagnak ezt az el hůtetesetis kőnyőrgesemmel el nem kerem. Az kik főben jaro dologgal vadoltatnak, az ßůleiket előtőkben

ben ſoktak az törvenytetelkor hozni. En minap ket ócsemtől valtam meg: az atyamat ſem meg nem mutathatom ſem meg nevezni nem merem, holot óis illyen nagvetekben alperes legyen. Mert keves dolog, nem regen anni gyermekek attyanak, az eggyetlen egy fiaban gyönyörködönek, attolis meg foſtatni, ha ő magais az en teſtemnek meg egetteteſere öſſve hordatot rakas fa közze nem tetetik. Azert ſzerelmes atyam, mind en miattam halſz meg, ſ-mind en velem. En veſzem el eletedet, en oltom el venſegedet. Miert nemzeſz vala engemet bodogtalant az Iſteneknek kedvek ellen? azerte hogy ezeket az haſznokat venned en belőllem, az mellyek te read következnek? Nem tudom ha az en ifiuſagom legyene nyomorultab avagy az te venſeged. En eletemnek leg job koraban ragadtatom ki, teneked az hoher veſzi el eletedet, mellyet ha az ſzerencse varni akart volna, az termeſzet kevan vala. Az en atyamnak emlekezeti intet meg engemet, mely ſelve es keſedelmeſen kellet legyen meg jelentenem, az miket ennekem Ceballinus erteſemre adot vala. Mert Parmenio midőn meg hallotta volna, hogy Philep doctortol á kiralynak mereg keſittetnek, levelevel

Eletenek ollyaten allapattyaban volna helyheſztetve, mellyel az biraknak könyörületeſſegre kellene hajtaniok.

Az attyanak peldajaval proballya.

hogy az Ceballinus jelenteſére ugyan az hirtetelkor nem kellet ottan mindgyart az kiralynak erteſére adni.

vel akarta őtet el verni az orvoſſagnak meg italarol, mellyet az orvos neki adni rendelt vala. Vallyons volte hűtele az atyamnak? Vallyons volte valami tekintet az ő levelere? Ennen magam valamenyier az miket hallottam vala, tudtara adtam, hamarvalo el hűtelnek meg csufolaſaval vettettem meg tőlle. Hogyha mindmikor valamiket hallunk, meg jelentyük, gyűlolſegeſek vagyunk, ſ-mind mikor el halgattyuk, gyanuſag vagyon hozzank, mit kel nekünk cſelekednünk? Es midőn egy az kőrnyűl alloknak ſokaſagabol fel kialtot volna, hogy az erdemeſek ellen leſeskedni nem kellene: Philotas monda: Akarki vagy, igazan mondod, azert ha leſeskedtem, az bűnteteſt kőnyőrgeſemmel el nem kerem, es beſedembe veget vetek, mert az utolſo ſovaim nehezeknek teczenek az tű fűleiteknek. El vitetek annakutanna azoktol, az kik őrzik vala őtet.

Az capitanok kőzőt egy ſereny kezű Belon nevű vala, ki az beketſegnek meſterſegibe, es az emberſeges maga viſelesben tudatlan vala: regi vitezleven, arra az allapatra, melyben akkor vala, az kőz rendből vitetet vala fel: ki, az tőbbi halgatvan, halgatag vakmerőſeggel kegyetlen-

kedven,

kedven, emlekeztetni kezde öket, meniſer kiki az maga ſallaſirol, mellyeket el foglaltanak volna, ki üzetet volna, hogy az Philotas ſolgainak gazſagi oda ſallittatnanak, az honnet az velle eggyüt vitezkedöket ki üſte volna: arannyal es ezüſtel meg terheltetet ſekeri mind az egeſ uczakon allottanak volna. De az ſallaſnak meg az ſomſedſagabanis ez velle eggyüt vitezkedökben ſenki be nem fogadtatot volna, hanem az ö alvaſa melle rendeltetet be jaroi altal mindenek meſſe üzettenek volna, hoǵ az egymas közöt zugolodoknak, ſemmi zaygaſokkal az halgatasbol inkab hogy ſem mint az alombol fel ne ſerkentetnek. Az paraſt embereket esufolta volna, es Phryxeknek ſ-Paphlagonoknak nevezgette volna öket, ki nem ſegyenlene Macedo nemzet leven, az maga nyelven valo embereket tolmats altal halgatni. Miert akarna Hammont meg kerdetni? Ugyan ö Iupitert hazugſagban hadta volna, hogy Sandort fianak mondotta, bizonyara attol felöt, hogy irigſeges lenne, az mit az Iſtenek adnanak. Mikor az Kiralynak, es barattyanak elete ellen leſeskednek, nem kerdet volna tanacsot Iupitertöl: moſt küldene az Iſteni feleletre, hogy ez üdö alat az ö attya

Neha egy eſztveſztö embernek zurzavar indito oratioja az fel fegyverkezet ſokaſagot könnyen kegyetlen tanaczokra haytya.

tya ki Medianak fejedelme, ſzorgalmazo-
taſſek: es az kincs, mely az ő őrzeſere bi-
zattatot volna, az latorſagnak tarſaſagara
gonoſz embereket haycson. Ők az Iſteni
feleletre bizonyos embereket küldendők
volnanak, nem azert hogy Iupitertől azt
kerdgyek meg, az mit az Kiralytol meg
ertettenek, hanem hogy halakat adgya-
nak, es az jeles jo kiralynak meg marada-
ſaert meg köſzönő aldozatokat tegyenek.
Annakutanna mind az egeſz ſokaſag, fel
gerjede, es az kezdet az kiralynak teſt őr-
zőitől adatek, azt kialtvan, hogy az gilkoſt
magok kezekkel kellene el baggatniok.
Azt, Philotas, ki nagyob kenoktul felne,
bizonyara nem nehez kedvel hallya vala.
Az kiraly az ſokaſag kőzze viſſza menven,
vagy azert hogy az fogſagbanis kenoztat-
nek, vagy azert hogy mindeneket gorgal-
matosban meg tudakoznek, az tanacsko-
zaſt maſod napra halaſzta. Az nap noha
eſtvere hajol vala, mindazonaltal az bara-
tit őſve hivata: es az tőbbinek az teczik
vala, hogy az Macedonoknak ſokaſok ge-
rent kővekkel veretnenek agyon. Hephæ-
ſtion penig Craterus es Cœnus azt mon-
dak, hogy az igaſſagot kenokkal kellene
ki venni belőlle; Es mèg azokis az kik ta-
nacsul maſt attanak vala, ezeknek ertel-
mekre

mekre menének. Azért az gyűlést el eresztven, Hephæstion Craterus es Cœnus az Philotasnak meg kenoztatasara fel kelének. Az kiraly Crateruſt hivatvan, es vele beſelven, mely beſednek ſummaja ki nem adatot, az ſallasnak leg belſő reſebe mene, es csak ő maga az kenzasnak ki menetelit hoſſu eczakaig vara. Az hoherok az kegyetlenſegnek minden ſerſamit Philotasnak eleibe rakak. Es amaz ſabad akarattya ſerint, monda; miert keſtek az kiralynak ellenſeget, meg vallot gilkoſat meg ölnőtök? mire ſükſeges az kenzaſſal valo kerdezkedes? Gondoltam, akartam. Craterus azt kevannya vala, hogy az miket vallana, kenzaſokbanis mondana. Az mèg meg ragadak, az mèg ſemei be kőttetenek az meg ruhajabol le vetkeztetek, az nemzetſegeknek tőrvenyet, az hazajanak Iſtenit az ſüket füleknel ſegitſegül hiaba hija vala: Annakutanna felette nagy kenokal ſaggattatek, ugymint ki elis karhoztattatot vala, es az ellenſegitől az kiraly kedvejert győtretik vala. Es először noha egy felől tüz mas felől vereſegek, immar nem kenzaskeppen, hanē bűnteteſül többittetnek vala rayta, mindazaltal nem csak ſavat, hanem meg nyegeſetis birtokaban tarta. De minckutanna az ſebek miat meg

Az udvari emberek nem az magok hanem az urok erkölcsiben öltőznek Igy jar az udvari dolog.

dagadozo

dagadozo teſte az oſtoroknak mezitelen
csontokon tetetet csapaſit el nem ſſen-
vedheti vala; azt fogada, hogyha az kin-
zaſokban veget vetnenek, az miket tudni
kivannanak, ő ki mondana. De azt akarja
vala, hogy ők az Sandor eletere meg eſ-
kűnnenek, hogy az győtrelemben veg len-
ne, es az hoherok onnat el kűldetnenek.
Es mind az ket dolgot meg nyerven, Cra-
teruſnak monda. Mondgyad mit akarſſ
hogy en mondgyak. Amaz meg boſſſon-
kodvan rayta, hogy ő meg trefaltatnek,
az hoherokat iſmet viſſa hivan, ű dőt kez-
de kerni, az mig meg pihenne, mindene-
ket az miket tudna, ki jelentendő volna.
Azonkőzben az lovaſok, minden fő fő
rend, es kivaltkeppen azok, az kik Parme-
menionak kőzel valo rokonſagi valanak,
minekutanna el hirhűt vala, hogy Philo-
tas kenoztatnek, az Macedonoknak tőr-
venyektől tartvan, mellyel vegeztetet va-
la, hogy azoknak az kik az kiraly ellen le-
ſeskettenek volna, rokonſagi vellek eg-
gyűt meg őletnenek, nemellyek magokat
meg őlek, nemellyek az fel fele valo he-
lyekre, es nagy puſtaſagokra futanak,
mind az egeſſ taborban felette nagy remű-
les terjedven, meglen az kiraly az bodulaſt
meg ertven, meg hirdettete, hogy ő az
vetkeſek

vetkesek búntetesehez foglaltattaknak tőrvenyet meg engedne. Philotas igaz valassal akarta legyene vagy hazugsaggal magat az győtrelemtől meg ßabaditani, ketseges velekedes: mert mind igazakat vallottaknak s-mind hamissakat mondoknak az faydalomnak azon vege mutattatik. Tovabba monda: Az en atyam Egilochussal mely baratsagoson elt legyen, tudgyatok, azt az Egilochust mondom, ki az harczon veßet. Az volt nekúnk minden nyomorusaginknak oka. Mert mihelt az kiraly magat Iupiter fianak údvőzlettette, banvan azt amaz, igy ßolla: Ezt ismerjúke tehat kiralyunknak lenni, ki az attyat Philepet utallya? Oda vagyunk mi, ha ezeket el ßenvedhettyúk. Nem csak az embereket, hanem az Isteneketis meg utallya, az ki azt kevannya, hogy őtet Istennek hidgyek lenni. El veßtettúk Sandort, el veßtettúk az kiralyt, kevelysegben estúnk, mellyet sem az Istenek, kikkel magat egyenlőve teßi, sem az emberek, kik kőzzúl magat ki vonßa, el nem ßenvedhetnek. Az mi verúnkkel csinaltunke Istent, ki minket meg utallyon? ki az halando embereknek gyúlekezetekbe menni neheztellye? El hidgyetek ßomat, hogy miis, ha eleg embe-

Tőrvenyet) Tudni illik az regi Macedoniai tőrvent, mely az bünösőkkel eggyüt, azoknak meg rokonitis artatlanul meg őleti vala.

Philotas az kinőktől meggyőzettetven, ketseges vallassal magat bûnősse teszi.

rek vagyunk, az Istenektől fiakka fogadtatunk. Az ő ősiert Alexanderert, annakutanna Archelausnak es Perdiccasnak halalokert boſſut kicsoda allot? Ez bizonyara az attya gilkosinak meg kegyelmezet. Ezeket Egilochus vaczora felet monda, es en masod nap jo reggel az atyamtol hivattatam. Szomoru vala, es engemet banatban lenni lat vala, mert oly dolgokat hallotunk vala, mellyek felelembe eytenek. Annakokaert hogy meg probalnok, ha reßegsegeben öntötte volnaje ki azokat, avagy mèly tanacsabol gondolta volna, az teczek hogy hivattaſſek: eljöve, es ſabad akarattyaßerent ismet, azon beſedet mondvan, azt ada hozza, hogy mi akar mernenk fök lenni abban, ő mi utannunk leg közelb valo hivatalt tulaydonitando volna maganak: akar penig batorſagunk arra nem volna, azt tanaczot halgataſſal titkolando volna. Dariusnak meg elteben Parmenionak alkalmatlan dolognak latczik vala lenni; mert nem magoknak hanem az ellenſegnek ölendők volnanak meg Sandort. Dariusnak penig halala utan az kiralynak meg öletteteleből az gyilkosoknak Asia es mind az egeß napkeletlenne jutalmok: es az tanacsot jovalvan, ezekre egymasnak hût adatek

es ve-

es vetetek. Az mi az Dymnus dolgat nezi, semmit abban nem tudok; ezt-is meg valvan, ertem hogy nem hasnal ennekem, mierthogy az arultatasban tellyesseggel resetlen vagyok. Amazok esmet az kenzasokhoz fogvan, midön ö magokis kopiakkal az orczajat es semeit vernek, hogy azt az vetketis meg vallana, ki saytolak belöllo. Azt kevanvan annakutanna hogy az el gondolt gonossagnak rendit-is ki mondana: Midön az Kiraly Bactriaban sokaig leendönek lattatnek lenni, azt felele hogy felt volna, hogy az attya hetven esztendöskoraban ollyan nagy hadnak vezere, ollyan nagy kencznek örzöje leven, azonközben meg ölettetnek, es ö neki ollyan nagy ertektöl meg fosztatotnak az kiralynak meg öleteseben modgya nem volna: Azert ö sietet volna, az meg az jutalom kezeiben volna. Meg jelentette volna az tanacsot, melynek inditoja, hogy az attya löt legyen, ha nem hinnek, az kenokat, noha immar el nem szenvedhetne: mindazaltal hatra nem vetne. Amazok egymassal beszelgetven, hogy ugy tetzenek, hogy az vallatasban eleg volna, az kiralyhoz vissa menenek: ki masod nap mind az miket Philotas meg vallot vala, el olvastatni s-mind ö

magat, mierthogy nem jarhat vala, ele vitete. Mindeneket ő maga helyen hagyvan, Demeter, ki akkori arultattasban valo reſzſúleſſel vadoltatik vala, ele vitetek, ſok erős eskúveſſekkel es egyberſmind elmejenek alhatatoſſagaval, es ſemelyevel ſabatkozvan, hogy ő az Kiraly ellen ſemmit nem gondolt volna, kinokatis kevan vala ő maganak. Midőn Philotas ſemeit kőrnyúl viſelven, egy nem meſſe alo Calis nevú emberre akadna, kinek ſolla, hogy kőzelb mennyen. Amaz meg rettenven, es nem akarvan hozza altal menni, monda: Hazudni hagyode Demetert, es engemet eſmet kénoztatni? Caliſnak az ſova es ſine el veſet vala, es az Macedonok gyanakodnak vala, hogy Philotas az artatlanokat vetekben akarna keverni; mert ſem Nicomachuſtol, ſem ő magatol Philotaſtol, mikor kenoztatnek, az iſmu meg nem neveztetet volna; ki minekutanna lata, hogy az Kiralynak Capitani ő kőrnyúl le allanak, meg valla, hogy azt az latorſagot Demeter es ő maga gondoltak volna. Azert az Nicomachuſtol meg neveztetteket eleiknek ſzokaſok ſerent, jel adatvan, kővekkel mind agyon verek. Nem csak egeſſegenek, hanem meg eletenek-is nagy veſzedelmetől ſzabadult vala

Az nyomorugſagban levőknek, egy vigaſztalaſok, hatarſot kapharnak melkjek.

Az Sandot aruloi meg kőveztetnek.

vala meg Sandor: mert Parmenio es Philotas barati közöt főbbek, hanemha nyilvan valo bűnösök, mind az egeß hadnak haragyanelkül el nem karhoztathattanak volna. Annakokaert ketseges vallatas lőn. Az meg az gonoz cselekedetet tagada, kegyetlenül lattatik vala kenoßtatni: az meg vallasnak utanna Philotas meg baratinakis sankodasokat nem erdemle.

M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

QVINTUS CURTIUS-nak az Nagy Sandornak Macedonok Kirallyanak viſeltetet dolgairol.

HETEDIK KÖNYVE.

PHilotaſt mikeppen hogy az maga vetkenek uyjontaba valo jelejert halalos bűntetesſel meltan illettetetnek lenni itiltek vala az vitezek, azonkeppen minekutanna el kőlt vala, az kit gyűlőltenek volna, az irigyſeg őket, ſanakodaſra fordita. Mind az iſiunak hiresneves volta, ſ-mind az attyanak venſege es arvaſaga azon vitezeket fel inditotta vala. Elſő nitotta vala meg Aſiat az kiralynak, minden probainak reſzeſe leven, az harczon az hadnak mindenkor eggik ſarvat oltalmazta vala, Philep kiralynak-is mindeneknek felette valo barattya, es ő maganak Sandornakis oly hű volt, hogy Attaluſnak meg őletteteſeben mas ſolgaval nem akarna elni. Ez dolgokrol valo gondolat jut vala eſſebe az hadnak, es partűteſre nező beſedek adatnak vala erteſere az ki-

Az nagy rendebeli embereket eltekben, irigyek leven, gyűlőllyük, holtok utan kevannyuk.

az kiralynak, mellyekkel ő fel nem haborit tatvan, es azt elegge tudvan, hogy az henyeleſnek vetkei foglalatoſſaggal tőröltethetnenek el, meg hirdettete, hogy az kitali haznak pitvaraba mindnyajan elő gyűlnenek; kiket minekutanna ſokan jelen lenni meg erte, az ſokaſag közze elmene, ketſegnelkűl vegezesből akarvan vellek bebelleni, azt kezde kivanni, hogy Lynceſtes Alexander, ki az kiralt ſokkal eleb akarta volna meg ölni, hogy ſem mint Philotas, ele viretnek. Az titkos dolognak ket ki jelentőitől (az mint oda fel meg mondottuk) be adatvan, immar harmadik eſtendőben jar vala, hogy fogſagban őriztetik vala. Ugyan azon Alexander, hogy az Philep kiraly halalarais Pauſaniaſſal őſſve eskűt legyen, nilvan lőn; De mierthogy Sandort kirali nevel első üdvőzlőtte vala, az halalos bűntetesből vetetet vala inkab ki, hogy ſem mint az vetekből. Akkoris Antipaternek az ő ipanak könyörgeſi keſedelmeſtetik vala az kiralynak melto haragyat. De az meg csendeſittetet buſulas iſmet fel indula: mert az regi veſedelemnek emlekezetit az jelen valonak gondgya meg ujittya vala. Annakokaert Alexander az tőmlőczből ki vitetek, es parancsolvan neki, hogy

magat mencze; noha harom egeß eßtendeig elmelkedet vala az maga mentſegere, mindazaltal akadozva es rettegve, azokban az miket ßerzet vala, valami keveſet, ele monda: Vegezetre ötet nem csak az emlekezeti, hanem az eßeis el hagya. Senki nem ketelkedik vala, hogy az ö rettegeſe az lelki iſmeretnek jele volna, nem az elmenek fogyatkozaſa. Annakokaert azok kőzzúl, kik hozza leg kőzelb allottanak vala, meg az feledekenſeg ellen tuſakodtaban lanczakkal ötet altal verek: kinek teſte el vitetven, az kiraly Amyntaſt, es Simmiat be vitete. Polemon penig az atyafiak kőzzúl leg kiſſebbik, midőn meg ertette volna hogy Philotas kenoßtatik, el futot vala. Philotaſnak ezek minden barati kőzzúl leg kedvesbek valanak, nagy es bőcsúletes ßolgalatokra kivaltkeppen az ö jo teczeſe altal vitettenek vala ele: es az kiraly meg emlekezet vala, hogy ö tőlle igen nagy ßorgalmatoſſaggal ajanlattattanak volna ö neki, nemis ketelkedik vala, hogy ennek az utolſo tanacznakis reßeſi voltanak volna. Annakokaert regtől fogva gyanakodot volna hozzajok, az maga annyanak levelevel meg intetven, hogy ezektől az maga eletet meg oltalmazna. De ö alavalo dolgokat

Az gonoſz lelki iſmeret, ezer bizonſag.

Sandornak Amyntas es Simmia elleu valo feleleti.

kat kedve ellen hiven el, most nyilvan valo jelekkel meg győzettetven, kötöztette volna meg őket. Mert egy nappal eleb hogy sem mint Philotasnak arultatasa ki nilatkoztatnek, hogy velle titkos tanacsban voltanak volna, nem ketelkedhetni. Az ocse penig ki akkor futot el, mikor Philotas kenoztatnek, az el futasnak okat ki jelentette volna. Minapiban sokas kűvűl solgalatnak sinevel egyebeket messeb vetven mellőlle, az ő oldalahoz közelitettenek volna, semmi hihető okkal; es ő csodalvan hogy magokat ollyan hivatalban nem az ő rendek szerent foglalnak; es azoknak rettegesekből meg rettenven hamarsaggal az fegyver hordozokhoz kik őtet leg közelb követtek, vissa ment volna. Ezis oda jarulna, hogy midőn Antiphanes az lovasoknak notariussa egy nappal eleb hogy sem mint Philotasnak latorsaga ki tudatot volna, Amyntasnak meg izente volna, hogy az maga lovaiban az sokas szerent azoknak adna, az kik az magoket el vesztettek volna, kevellyen azt felelte volna, hogyha az el kezdet dolgatol meg nem sűnnek, rővid nap meg tudando volna, ő ki legyen. Annakfelette az nyelvnek kemeny volta, es az soknak mellyek ő maga ellen hanyatnanak, vakmerő-

ſege ſemmi nem egyeb volna, hanem lator ſandeknak ki jelentője es bizonſaga. Mellyek ha igazak volnanak, ők azont erdemlenek az mit Philotas: ha hamiſſak, ő azt kivanna hogy czafollyak meg, Antiphanes annakutanna ele vitettetven, az nem adatot lovak es kevelyen hozza vettetet fenyegeteſek felől ſolla. Amyntas maga mentſegere valo ſabadſag adatvan neki, monda; Ha az kiralynak ez dolog ellene nincsen azt kivanom, hogy az mèg meg felelek, ſabadittaſſam meg az kőtőzesből. Az kiraly mindeniket meg odoztata, es Amyntaſnak, ki azt kivana, hogy vitezi őltőzetiis meg adatnek, egy fegyverhordozonak lanczajat adata neki: mellyet minekutanna bal kezebe foga, el kerúlven azt az helt, az melyben egy keves idővel az előt Lynceſtes Alexandernek teſte fekút vala, monda. Kiraly, az mi dolgunknak valaminemú kimeneteli kővetkezik mi reank, azt vallyuk, hogy az jot neked, az artalmasbat az ſerencsetlenſegnek tartozunk tulaydonitani. Tőrveny előt valo karhoztataſnelkúl felelúnk mentſegúnkre, ſabad teſtekkel es elmekkel vagyunk, es az vitezi őltőzetetis melyben tegedet kővetni ſoktunk, meg adtad: az tőrvenytől igaz igyúnkben nem felhetúnk,

It Amyntas vitezló ruhat kevan de lancza adatik kezeben, mintha az fegyver volna ruhaja az vitez embernek.

Amyntaſnak Oratioja, mellyel az maga es ócse artatlanſagat Sandor előt emberül oltalmazza.

tűnk, az ſerencsetlenſegtől tartani meg ſűnűnk. Es kerlek tegedet, enged meg nekem abbol mentenem előſőr magamat, az mit te utolſor ſememre vetel. Mi, kiraly, ſemminemű felſeged ellen tetetet beſelgetes felől lelki iſmeretűnkben tudoſok nem vagyunk. Azt mondanam, hogy immar te az irigyſeget regtől fogva meg győzted volna, ha felő nem volna, hogy egyeb gonoſul mondatot ſokat hizelkedő beſzeddel hinnel mentetni. De ha ſinte az te vitezidnek, mikor vagy az menő hadban el fogyatkozik es el bagyad, vagy az harczon veſedelmezik, vagy az ſatorban betegeskedeſe es ſebeit gyogittataſakor valami kemeny ſava hallatot volnais meg erdemlettűk vala vitez cselekedetinkel, hogy azokat inkab akarnad az mi nyavalyas allapatunknak hogy ſem mint elmenknek tulaydonitani. Mikor valami ſomoru dolog történik, mindenek vetkeſek, az magunk teſteinkre, mellyeket bizonyara nem gyűlőlűnk, haragos kezeinket vettyük. Az atyak az magok gyermekinek ha eleikbe mennek, nem kedveſekis, ſ-gyűlőſegeſekis, de viſontag, mikor ajandekokkal tiſteltettűnk, mikor jutalmokkal meg terheltetven megyünk viſſa, kicsoda nem ſenvedhet minket

el-

magamat en meg nem menthetnem, ha az elŏt valo napon valamit az elebbi eletemben es fokafomban meg valtoztattam volna. Moft penig ha az mikeppen minden napokon, azon-is, az melyhez gyanufag vagyon, ugy cselekedtünk, az fokas az vetket el moffa. De azzal-is vadoltatunk, hogy Antiphanefnek lovakat nem attunk, es hogy az Philotafnak ki nyilatkoztatafa elŏt valo napon volt volna nekem ez dolgom Antiphaneffel: ki ha minket gyanufagban akar hozni, hogy azon napon lovakat nem attam legyen, önnön magat, hogy azokat kevanta legyen, meg nem mentheti; mert ketfeges vetek vagyon, az meg tarto es kevano kŏzŏt, csak hogy job az magajet nem adonak oka, hogy fem mint az mafet kevanonak. Tovabba kiraly, tiz lovam volt, mellyekben Antiphanes immar nyolczat oftogatot vala el azoknak, az kik az magoket el veftettek vala. Magamnak csak kettŏ vala, mellyeket midŏn el akarna vinni az á felette kevely es bizony igen ham-is ember, hanemha gyalog akarnek vitézkedni, kenferittetem vala meg tartani. Nem-is tagadom, hogy en fabados emberhez illendŏ batorfaggal follottam legyen ez felette tunya emberrel es maga vitéz-

Az fzokas az vetket el moffa) az az, Philotafnak velünk valo befzelgetefevel elebbi jo erkŏlcsünket, fzokafunkat el nem valtoztattuk, azert bünŏfŏk nem vagyunk.

vitezſegenek ez egy dolgot tulaydonitoval hogy egyebeknek lovokat az harczolando vitezeknek oßtogaſſa. Mert ez nyomoruſagra jutot dolgom, hogy az en ßovaimat mind Sandornak ſ-mind Antiphaneſnek egyßerſmind mencsem meg. De azzalis bűnőſők vagyunk, hogy az te anyad mi felőllűnk ugy irt mint ellenſegid felől teneked. Bar eßesbē ßorgalmatoskodnek az fiajert, es hejaba valo tecseſeketis nyuk hatatlan elmejeben ne abrazolna. Mert miert nem irja hozza az maga felelmenek okat? Vegezetre nem adgya urat, micsoda csenlekedetűnkel avagy beßedűnkel inditatvan fel, ollyan rettegő levelet irt legyen te neked. Oh en nyomorult allapotom, kinek talam nem kevesbe veßedelmesb halgatnom, mint ßollanom. De az dolog valamint eſendő, inkab akarom, hogy az magam oltalmazaſa ne teſſek teneked, hogy ſem mint űgyembeli igaſſagom. Eßedbe veßed penig azokat, az miket mondando vagyok. Mert emlekezel rea, hogy midőn engemet az vitezeknek Macedoniabol valo el hoßataſokra kűldenel, te azt mondottad, hogy az te anyadnak hazaban ſok tőkelletes ifiak volnanak. Annakokaert ennekem meg paſancsoltad, hogy te kivűled ſenkire ne

neznek,

neznek, hanem az vitezkedeſt meg vetőket te hozzad hoznam. Mely dolgot bizonyara meg cselekedtem, es ſabadosban vittem veghez az te parancsolatidat, hogy ſem mint hozzam illik vala. Gorgiaſt es Hecateuſt, es Gorgataſt, kiknek jo ſolgalattyokkal elſő, onnat hoſtam el. Annakokaert micsoda lehet hamiſſab dolog, mint ennekem, ki ha te neked nem engedtem volna, meltan megbűntetendő voltam, moſt azert veſſnem el, hogy neked engedelmes voltam? Mert nincsis az te anyadnak az mi üldöztetéſünkre ſemmi mas oka, hanem hogy az te haſznodat, az aſſony embernek valo kedveſeſnel fellyeb bőcsűllőttük. Hat ezer Macedoniai gyalogot, es hat ſaz lovaſt hoztam, kiknek egy reſek engemet nem kővetendő volt volna, ha az hadakozas előt magokat vonogatoknak kedvezni akartam volna. Kővetkezik azert, hogy holot ő ez okon haragſik reank, te magad engeſteld meg az anyadat, ki minket annak haragjaban eytettel.

Amyntas midőn ezeket agallya, veletlenűl erkezenek, az kik az ő őcset Polemont (kiről az előt ſollottunk) futtaban el erven kőtőzve viſſa hozzak vala. Az meg haragut ſokaſag elig tartoztathatek meg

meg, hogy mindgyaraſt az ő ſokaſa ſerent köveket ne haigalna rea. Es amaz bizonyara meg nem rettenven, monda; ſemmit magamert nem könyörgök, hanem hogy az en futaſom az en batyaim artatlanſagoknak meg ne arcson. Ez en futaſomnak ha mentſege nem lehet, en vetkem legyen. Ezeknek azert vagyon job ügyök, hogy en ki el futottam, ketſeges vagyok. Minekutanna ezeket monda, mind az egeß ſokaſag jova hagya. Annakutanna mindeneknek könyvei kezdenek folni, oly hertelen ellenkező indulatra valtozvan, hogy csak az haßnalna, az mi leg inkab artot vala. Udejenek elſő viragaban valo ifiu legeny vala, kit az Philotas kinaitol meg tibolyodot lovaſok közöt egyebeknek remüleſek vit vala el. Ötet az uti tarſaitol el hagyatottat, es az viſſa tereſre es futaſra valo tanacs közöt velekedöt, az kik utanna mentenek vala, meg kapak. Ő annakutanna firni, es az maga orczajat verni kezde, nem az maga ſerencsetlenſeget, hanem ő miatta az veßedelemben forgo battyajet keſeregven. Es fel inditotta vala immar nem csak az ſokaſagot, hanem az kiraltis, de eggik battya (*tudni illik Amyntas*) meg engeßtelhetetlen vala, ki ötet iſonyu orczaval meg tekintven,

monda: Akkor kellet volna bolond sirnod, mikor az lovat sarkantyuznad, az batyaidnak el hagyoja, es az el hagyoknak uti tarsa. Oh nyomorult, hova es honnat fucz vala? Azt cselekedted, hogy fejembe jaro alperes leven, vadolo felperesnek ßavaival ęlnek. Amaz azt vallya vala, hogy ő vetet volna, de az battyai ellen inkab, hogy sem mint ő maga ellen. Annakutanna sem az kőnyhullatasoktol, sem az fel kialtasoktol, mellyekkel az sokasag az maga teczeset jelenti, meg nem túrkőzenek. Egy egyenlő ertelemből adatot ßo vala, hogy az artatlan es vitez ferfiaknak bocsatana meg. Az baratiis az kőnyőrúletessegnek alkolmatossaga adatvan, fel allanak, es az kiralynak sirva kőnyőrgenek. Sandor halgatast tetetven, monda: Enis Amyntast es annak őczeit az en itiletemmel meg ßabaditom. Tú penig ifiak, inkab akarom hogy az en jo tetemenyemről feletkezzetek el, hogy sem mint az tú veßedelmetekről emlekezzetek meg. Azon hűseggel bekellyetek meg velem, az mellyel en bekellem meg veletek. Hogyha az mik ertesemre adattanak szorgalmatoson meg nem visgaltam volna, az en el titkolasomhoz nagy gyanusag lehetet volna. Mert job embernek magat meg menteni, hogy sem mint

Az had sok fejü allat, es tellyesseggel alhatatlan elmeju.

Az artatlansag külômb külômb haboktol hanyattatik, minekelôtte ki szabadullyon. Az igaz ügy vegtere triumphal.

mint gyanuſag legyen hozzaja. Gondollyatok meg hogy tőrveny ſzerent ſenki meg nem ſabadittathatik, hanem csak az ki az vadolas ellen magat feleletivel meg menti. Te Amyntas boczas meg az te őcsednek, az egy altallyaban en nalamis az te meg bekelt ſivednek bizonyos jele leßen. Annakutanna az őßve gyült ſokaſagot el bocsatvan, Polidamaſt hivata; Parmenional felette kedves vala, az harczon leg közelb ſokot vala oldala melle allani: Es noha jo lelki iſmeretihez valo bizodalmaban ment vala az kiralynak udvaraba, de minekutanna meg parancsoltatek neki, hogy az ő igen ifiu őczeit, es az kiralynal kiſded údejeknek miatta iſmeretleneket ele vigye, az ő bizodalma felelemre fordulvan, rettegni kezde, gyakrabban forgatvan elmejeben azokat az mik arthatnanak, hogy ſem mint azokat, az mikkel magarol az artalmakot el vethetne. Immar az fegyverhordozok, kiknek meg parancsoltatot vala, ele vittek vala őket, midőn az felteben meg halovanyodot Polydamaſnak, hogy közelb jarullyon, parancsola, es maga mellől mindeneket el küldeu, monda; Parmenionak latorſagatol mindnyajan egyenlőkeppen úldöztettünk, kivalképpen en es te, kiket barat-

ſagnak ſinevel meg csalt, kinek úldőzeſeben, es meg bűnteteſeben (ved eſedbe az te hűſegednek menit hidgyek) az te ſolgalatoddal rendeltem elni. Az mèg azt veghez viſed, az te őcseid zalagok leſnek. Meny el Mediaba, es az en capitanimnak magam kezemmel iratot leveleimet ad meg. Gyorſaſaggal kelletik elned, hogy az hirnek hamarſagat meg előzzed. Azt akarom hogy te oda eczaka erkezzel, es az mik irva leſnek, maſodnap azokat veghez vigyed. Parmenionakis leveleket viſ, eggyet en tőllem, az maſikat Philotas nevevel iratottat. Az ő peczetlő gyűrője en nalam vagyon, igy az attya el hiven hogy az fiatol pecseteltetet volna meg, mikor tegedet latand, ſemmit nem fog felni. Polydamas ollyan nagy felelemtől meg ſzabadulvan, feletteb is hogy ſem mint kivantatik vala, ſolgalattyat igire. Es meg dicsirtetven, ſ jutalmokkal meg terheltetven, az ruhat az melyben vala, le teven, Arabiai ruhaba öltőzek. Arabiajak, kiknek azonkőzben feleſegek es gyermekek az hűſegnek kőteleſſegere zalagul az kiralynal valanak, ketten adatanak uti tarſul melleje. Mèg az aſalyſagnak miatta puſtan hagyatot helyeken-is, tizenegyediknapon erkezek teveken oda,

Polydamas tükörö nemely udvari embereknek, kik hogy az magok haſokra gondot viſellyenek, az fejedelmeknek ákarmely Iſtentelen pa zanesolattyokatis meg nem vetik.

as

az hova rendelte vala hogy mennyen. És minekelőtte az ő jövetele hirre adatnek, Polydamas ésmet Macedoniai ruhat vön fel, es Cleandernek (ez az kiralynak vezere vala) fatoraba negyedik vigyazaskor juta. Annakutanna az leveleket meg advan, el vegezek, hogy napkeletnek előtte Parmeniohoz gyűllyenek, mert az többinek-is az kiralytol leveleket vit vala. Immar hozza menendők valanak, mikor Parmenionak, hogy Polydamas jőt volna, tuttara adak: ki midőn az barattyanak jövetelin örvendezne, es kivanna meg erteni, az Kiraly mit cselekednek (mert sok údőtől fogva semmi levelet tőle nem vőt vala) Polydamast meg kereſtetni parancsola. Abban az orßagban az vendeg fogado hazaknak nagy mulato helyei vadnak, mellyek kezzel ültetet berkekkel gyönyörűſegeſek. Ezekben az kiralyoknak es az tisztartoknak kivaltkeppen valo gyönyörűſegek vala. Parmenio az berekben az capitanok közőt ſetal vala, kiknek az kiraly levelevel, hogy őtet meg ölnek, meg parancsoltatot vala. Az dolognak penig veghez valo vitelere azt az údőt rendeltek vala, mikor Parmenio az Polydamastol meg adatot levelcket olvaſni kezdette volna. Polydamas tavol jöven, mihelt

Az Mediajaknak gyönyörűſegeſ ſetalo helyei.

Parmeniotol, ki orczajan őrőmnek finet viseli vala, meg lattatek, annak meg ölelésére futamodek, es az egymasnak valo örvendezesben veget vetven, Polydamas az kiralytol irattatot levelet neki meg ada. Parmenio az leveleknek köteset odvan, az kiraly mit berezne, kerdi vala. Amaz azt felele, hogy az levelből meg ertene, mellyet Parmenio meg olvasvan, monda. Az kiraly az Arachosiusokra kebit hadat. O sereny ember, es soha nem hivalkodo. De immar ollyan nagy dúcsőségnek meg nyeresse utan, üdeje volna maga eletet meg kimilleni. Annakutanna az masik levelet, mely Philotas nevevel irattatot vala, az mint abrazattyarol meg jegyeztethetik vala, vidamul olvassa vala; kinek akkor az oldalat Cleander sablyaval altal vere, annakutanna az torkat czapa: az többi még az meg hoit testetis altal gyakdosak. Es az fegyver hordozok, kik az berekneck kapuja előt meg allottanak vala az ő halalat, melynek oka nē tudatik vala, meg ertven, az taborba jutanak, es fel bodito hirrel az Vitezeket fel lazzasztak. Amazok fegyveres kezzel az berekhez az melyben az meg öletes cselekedtetet vala, öszve gyúlenek, es meg izenek, hogyha Polydamast, es azon veteknek több rokosit kezbe nem

Parmenio maganak semmi vetket nem tudvan, es meg is kegyetlenül meg ölettetven az udvari allapatnak mi voltat es az emberi eletnek veszedelmek alá vetetet sorsat elönkbe adgya.

nem adnak, az berek környúl csinaltatot kőfalt le rontanak, es az vezernek halalat mindeneknek verekkel meg torlandok volnanak. Cleander azok közöt valo fő rendeket be bocsattata, es az kiralytol az vitezeknek irattatot leveiet el olvasa, melyben Parmenionak Kiraly ellen valo csalardsagi, es reménkedesi hog őtet, meg oltalmaznak, foglaltatnak vala. Annakokaert az kiralynak akarattyat meg ertven, noha az busongas nem, de mind azaltal az tamadas el nyomatek. Az vitezekben sokan el felledven, valami keveſen meg maradanak, kik azon könyörgenek vala, hogy akar csak az teſtet el temetni engednek. Abban sokaig ellen tartatek Cleandernek felelme miat, ki attol tart vala hogy az kiralt aval meg bantana. Annakutanna midőn meg altalkodtabbul könyögenenek, azt gondolvan, hogy az partútesnek esközet el kellene tavoztatni, az fejet el vagatvan az derekat el temettetni engede, az feje penig az kiralynak küldetek. Ez lőn ki meneteli Parmenionak, ki mind az hadakozasban, s mind az hon valo lakasban hiresneves vitez ember vala. Az kiralynelkúl ő serencsesen sok dolgokat, az kiraly ő nalanelkúl semmi nagy dolgot nem vitelt

Parmenionak igen szep dicsereti.

vala. Az felette jo szerencses kiralynak es minden dolgokat az maga szerencsejenek modgyara kevanonak elegedendőkeppen szolgala. Hetven estendős volt, ifiu koraban capitannak es gyakorta kőz viteznek-is hivatallyat veghez vitte, eles tanaczu, szereny kezű, az főfő rendeknel kedves, az kőz vitezeknek sokasaganal annalis kedvesseb. Ezek haytottake őtet, az birodalomnak kevansagara, avagy csak gyanusagossa tőttek legyen, ketelkedhető felőlle. Mert Philotas felette nagy kinokkal meg győzettetven igazakat mondot legyene, mellyek hogy meg cselekedtettenek volna, meg nem bizonittathatnak vala, avagy hamis vallasival az kenzasoknak veget kereste legyen, meg az ujonta valo dologban-is, mikor inkab meg tudathatnek, ketelkedtek az emberek felőlle. Sandor azokat az kik felől meg ertette vala, hogy az Parmenionak halalan panasolkodtanak volna, azt itilven, hogy az tőb hadtol el kellene valasztani, egy szeregbe kűlőn szakaszta, es ezeknek előttők jaroul Leonidast ada', ki Parmenionak regen kedves barattya vala. Csak nem mind ugyan azok valanak, kiket az Kiraly egyebkent-is meg gyűlőlt vala. Mert midőn az vitezeknek kedvet

Sandornak okos gondolattya hogy az vitezinek maganhoz valo kedveket megkimlese, es busulasokat meg anyhitene.

ket meg akarna probalni, bizonyoſſa teve ökőt, hogy az ki Macedoniaba az öveinek levelet irna, azoknak, kiket ő maga küld vala, hiven el vivendőknek adnak: Egyaltallyaba kiki mind az maga rokoninak es baratinak mi teczeſe volna, meg irta vala. Nemelliyck az vitezkedeſt neheztellik vala, többire mindnyajan kedvelik vala. Azert mindazoknak az kik allapottyok felől halakat adnak vala, ſmind az panaſolkodoknak levelek el fogatanak. Es az kik történet ſerent az ſanyaruſagnak meg unakozaſa felől levelek altal panaſolkodtanak vala, azoknak ſeregeket gyalazatnak okaert az többitől külön taborban lenni parancsola. Az hadban kemenſeggel elni es az nyelveknek ſabadſagokat az mindeneket könnyen el hivő fülektől akarvan el tavoztatni. Ez cselekedetit, mely ne talam vakmerő tanaczbol vala, mivelhogy ez igen vitez iſiak az gyalazattal meg boſſontattanak vala, mint egyeb dolgaitis az kiralynak jo ſerencseje be foga. Azoknal az harczokra ſemmi ſerenyb nem lőn; Az vitezſeget bennek az gyalazatnak magokrol le veteſere valo kevanſagokis ſerkegeti vala, es miert hogy az vitez cselekedetek az kevelckben el nem titkoltathatnak vala.

Ezeket azert minekutanna Sandor veghez vive, az Arianusok közze tiztartot rendelven, az Ariaspusokra utat hirdettete, kiket immar akkor, nevek meg valtozvan, Evergetaknak neveznek vala, mioltatol fogva Cyrusnak hideggel es elesnek szükségevel meg kenseredet hadat hazokba valo be fogadassal es elessel segitettek vala. Ötödik napja vala, hogy abba az orszagba erkezet vala; meg erte hogy Satibarzanes, ki Bessushoz allot vala, lovag sereggel ismet az Arieusokra be ütöt volna. Annakokaert Caranust es Erygyjust Artabazussal es Andronicussal es hat ezer Görög gyaloggal, hat szaz lovas követi vala. Ó maga az Evergetaknak nemzetseget hatvan nap igazgata, Cyrushoz valo jeles hüségekert nekik nagy kincset ajandekozvan. Annakutanna Amenidest, (Dariusnak ez Secretariussa vala) azoknak előttök tiztartovul hagyvan, az Arachosiusokat, kiknek orszagok az Pontus tengerig terjed, meg holdoltata. Ot az hadat mely Parmenio alat vala el foglala: Macedonok hat ezeren valanak, fő rendbelick ket szazan, es öt ezer Görög ket szaz lovassal eggyüt, ketsegnelkül az kiralynak minden hadanak ereje. Az Arachosiusoknak tiztartoul Memnon adatek, oltalomra negy ezer gyalog.

Evergetaknak) az az, jotevőknek neveztettenek.

Sandornek vellek valo nagy jotetemenye.

gyalog es hat ßaz lovas hagyatvan, Ő maga az kiraly az haddal oly nemzetſeg kőzze mene be, mely mèg az hataros nepekkelis nem elegge iſmeretes, holot veilek ſemmi ſővetſeget tartani nem akar. Parapamiſadaknak neveztetnek. Vad életű emberek, es az poganok kőzőt leg diſtelenbek. Az helynek erős volta az embereknek-is elmejekket meg kemenyitette vala. Nagy reßßerent az eßaknak leg hidegjeb felet nezik, napnyugat fele az Bactriaiakkal őßve ernek, del felől valo tartomanyok az Indiai tengerre halgat, Hazakat előßőr teglabol eppitnek, es miert hogy az főld fanelkúl ſúkős, meg az hegynek hatais mezitelen leven, az eppületeket mind az felső tetejekiglen azon teglabol csinallyak. De az rakas fundamentomtol fogva ßelesb leven, laſſan laſſan, az alkotmannak nevekedeſevel, keskembre ßorittatik. Vegezet rekivaltkeppen hajo fenek modgyara megyen őßve, ot lyukat hagyvan rayta, az vilagoſſagot fellyúl veßik. A ßőlőket, es az fakat, ha mellyek az főldnek ollyan nagy hidegſegeben meg maradhattanak, felig takarjak be, telben tellyeſſeggel be fedve allanak. Mikor, az ho el menven, az főld ki kezdet nilni, az egnek es az napnak meg adatnak. De

Az Sandos dücsőſeg avitaſa ſeminemü erős helyekkel meg nemtartoztathatik.

az

az földet oly nagy jeggel, es csak nem
szüntelen valo hidegséggel öszve fagyot
havak allyak, hogy meg az madaraknakis
es semmi fele vadaknak nyomdeki ne le-
gyenek. Az egnek eczakahoz hasonlo ho-
malyos arnyeka allya inkab az földet, hogy
sem mint az napnak fenye, ugy annira, hog
az mik közel vadnak-is csak elig lattathal-
sanak meg. Mindazonaltal ebben az min-
den emberi lakasnelkül valo pusztasagban
vitetet had, valami veszelyeket el szenved-
hetni, mind el tűre, elesnek fogyatkoza
sat, hidegséget, faradsagot, ketsegben va-
lo eset. Sokakat öle meg az honak sokat-
lan hidegsége, sokaknak veve meg az la-
bokat, felette sokaknak, kivaltkeppen se-
meknek veszedelmes lőn, mert el farad-
van, ugyan az fagyos havon el fogyatko-
zot testeket le teritik vala, mellyeket, mi-
dőn az jaraftol meg szüntenek volna,
az hidegnek ereje ugy meg fagylallya va-
la, hogy ismet az fel kelesre nem eről-
ködhetnenek. Az el badgyattak az velek
eggyűt vitezkedő tarsoktól emeltetnek
vala fel, es egyeb orvosság sem vala, ha-
nem hogy jarni kenszerittetnenek. Akkor
oltan az eltető melegség bennek meg in-
ditatvan, az tagoknak valami erejek meg
jú vala. Ha kik az poganoknak hazokba

Az vitezek illyen nyomorusagokkal es veszelyekel keresik az jo hirnevet.

mehete-

mehetenek, azok hamar meg elestetenek. De oly nagy sötitseg vala, hogy az hazakat semmi nem egyeb hanem az füst mutatna meg. Azok az poganok, ugy mint kik soha annak elötte az ö földökön jöveveny embert nem lattanak volna, midön az fegyvereseket hirtelen meg tekintek, feltekbe el halvan, valami az hazokban vala, ele visik vala, azon könyörögven, hogy öket meg ne ölnek. Az Kiraly az hadat gyalog kerüli vala, nemely le dölteket fel emelven, es egyebeket, midön nehezen mennenek, maga testenek gyamolitasával fel veven, hun az elsö sazlok elöt, hun közepben, hun az utolso seregben, az utbali munkat meg többitven, jelen vala. Vegre mertekletesb helyekre erkezenek, es az had böseges eleffel meg elestetven, azok is az kik el nem ekrezhettenek vala, abba az taborba menenek. Onnat az had az Caucasus hegyre mene, melynek az hata Asiat mind egyvegbe valo tetövel hasittya: egy felöl egybersmind az tengert, mely Ciliciaba megyen, mas felöl az Caspium tengert, az Araxes folyo vizet, es az Scythia orszagnak egyeb pusztasagit nezi. Az Taurus ehez hasonlo nagy hegy az Caucasussal öszve ér: Cappadocia felöl magat fel emelven,

Sandernek az yitezekre valo kegyes es serony, gondviselese.

Az Caucasus es Taurus nagy hegyek.

ven Cilicia mellet megyen, es Armenianak hegyeihez foglaltatik. Ezkeppen egy maſſal mintha rendſerint anny egybe erő hegyeknek mind egyvegben valo hatok vagyon; melyből Aſianak csak nem minden folyo vizei, nemellyek az veres tengerbe, nemellyek az Caſpium tengerbe, nemellyek az Hyrkaniai es Pontus tengerbe ſakadnak. Az Caucaſuſon az had tizenhet napig kele altal. Azon valo meredek kőſikla az kerületiben a tiz futamatni földet foglal, azmagoſſagara b negyet halad fellyúl, melyben az regiſeg azt hatta emlekezetre, hogy Prometheus meg kőtőzve volt volna. Az hegynek az allyaban varoſnak epitteſere valo hely valaſtatek. Het ezer ven Macedonoknak, es annak felette az vitezeknek, kiknek ſolgalattyokkal elni meg ſűnt volna, meg engedtetek, hogy az uy varosban meg telepedgyenek. Ezt-is az benne lakoſok Alexandrianak nevezek.

a Egy Magyar mely földnek nem ſzinte negyed reſzet.

b Fel Olaſz mely foldet.

De az Beſſus Sandornak hamarſagan meg rettenven, minekutanna az hazi Iſteneknek ſokas ſerint aldozatot tőn, az mint azoknak az nemzetſegeknek ſokaſok tartya, baratival es az hadnak capitanival az hadakozas felől az lakadalomban tanaczkozik vala. Az bortol reſzegek levén, az ma-

az magok erejet magaſtalni, az ellenſegnek penig hun vakmerőſeget, hun kevetſes voltat ſemminek kezdek alitani. Kivaltkeppen Beſſus beſedivel kegyetlen es az latorsaga altal talaltatot birodalommal kevely levē es elmejevel elig birvan, kezde mondani, hogy Dariuſnak tunyaſagaval, nevekedet volna az ellenſegeknek hireknevek. Mett Cilicianak felette ſoros torkaiban ment volna elejkbe, midőn hátra maſiva az gorombakat az termeſetnek allaſaval valo utatlan helyekre vihetne, anny folyo vizek ellenek vettetven, annyi hegyeknek reyteki, az mellyekben talaltatot ellenſegnek meg az el ſaladasban ſem leendet volna mondgya, nem hogy az ellene valo allasban. Neki az teczenek hogy az Sogdianuſok kőzze viſſa mennyenek. Az Oxus folyo vizet mint valami kő falt az ellenſegnek ellene vetendő volna, az meg az hataros nemzetſegek kőzzűl erős ſegitſegek őſſve futnanak. El jővendők volnanak pedig az Choraſmiuſok, Dahak, Sakak, Indiabeliek, es az Tanais vizen tul lako Scythak, kik kőzőt ſenki nem volna oly tőrpe, hogy annak vallai az Macedo viteznek tetejet fel ne erhetnek. Reſegek leven, fel kialtanak, hogy ez egy ertelem volna haſnos,

Az ki ellenſeget ſemminek alittya, maganak veſzedelmet ſzez.

Kőnyű egyebeknek eſeteket eſzünkbe vennünk, de neheż maſnak veſzedelmen tanulnunk.

Nyomoru vezer, az, ki előtt az igaz

es

dolgok ki nem mondatnak, es iay az fejedelemnek az kinek tanacsi reszegesek.

es Bessus, az bort bővebben tőltetni parancsola, az aßtal felet akarvan Sandort meg győzni. Abban az lakadalomban egy Cobares nevű Mediai nemzetből valo ember vala, de varaslo mesterſegnek (meg ha mesterſeg volna ſ-nem akar mely csalardnak meg csufoltataſara valo melto dolog) tanitaſaval vala inkab, hogy ſem mint tudomanyavel hireſneves, egyebkent mertekletes es jambor vala. Midőn ő ele ßollot volna, azt mondvan, hogy ő haßnosban tudna engedni az mas ember ßovanak; hogy ſem mint tanacsot adni; holot azokra, az kik ßo fogadok, azon kővetkezzek, az mi az tőbbire, azokra penig az kik tanacsot adnak, az magok tulaydon veßedelmek, Bessus az pohar bort, mely az kezeben vala, neki nyuita, mellyet Cobares el veven, monda: Az embereknek termeßetek ez okon-is gonoßnak es artalmaſnak mondathatik lenni, hogy kiki mind oſtobab az maga dolgaban, hogy ſem mint az maſeban. Meg haborittattanak azoknak tanaczok, kik magoknak tanacsot adnak; Nemellyeknek az felelem al ellenek, nemellyeknek az kevanſag, neha azoknak, az miket meg gondol termeßet ßerent valo ßereteti, mert te hozzad az kevely-

Cobareſnek bölcz oratioja, de az reſzeg fejedelem elôt haſzontalan.

ſeg

ſeg nem fer. Meg probaltad, hogy minden ember, az mit maga talaland avagy csak azt, avagy leg jobnak azt tartya lenni. Nagy terhet tartaß az fejeden, az kirali coronat, azt vagy mertekletesen kelletik mind vegig ßenvedned, avagy az mitől irtozom, te magadra romol. Tanaczal nem hirtelenſeggel kel elni. Annak utanna azt-is hozza ada, az mivel az Bactriajaknal kőzőnſegeſen elnek vala, hogy az felenk eb inkab ugatna, hogy ſem mint marna. Minden leg męlyeb folyo vizek leg kiſſeb zugaſſal folnanak. Mellyeket ez okon elegitek iraſom kőzibe, hogy az poganok kőzőt valaminemű eßeſſeg lehetet, emlekezetre hagyatnek. Ezekben az halgatoknak maga felől valo varakozaſokat ketſegeſſe tőtte vala. Annakutanna az tanaczot ki jelente, haznosbat Beſſuſnak hogy ſem mint kedveşbet, mondvan; Az felette gyors kiraly az te kirali hazadnak pitvaraban al. Eleb meg indittya ő az maga hadat hogy ſem mint te ezt az aßtalt. Moſt hiß te az Tanais mellől hadat, es az fegyverek ellen folyo vizeket vecz. Azt hißem, hogy az hun te futandaß, az ellenſeg vtannad nem mehet. Az ut mind az ket felnek kőzőnſeges, de az győzedelmeſnek batorſagoſſab. Noha az

Mintha azt mondana, hogy Beſſus beſzeddel kegyetlen volna de cſe lekedetivel tunva, ſemmirekellő.

Nem az ſeregek ſem az kinczek oltalmi az orſzagoknak, hanem az hü es igaſſag ſzereto tanaczok.

felelmet gyorsnak veled lenni, minda-
zonaltal gyorsab az remenseg. Sőt inkab
az naladnal hatalmasbnak miert nem e-
lőződ meg kegyelmet, es nem adod meg
magadat neki? Az dolog akar mint esend-
gyek, job allapatod lessen meg holdoltul,
hogy sem mint ellensegúl. Masnak birod
orßagat, hogy annal kőnnyebben el legy
annelkúl. Talam valosagos kiraly kezd-
endeß lenni, mikor ő tessen tegedet az-
za, az ki neked adhat-is orßagot, s-elis ve-
heti. Hű tanacsod vagyon, melynek veg-
heß vitelet sok údeig halaßtani haßonta-
lan. Az fő lo az veßßőnek csak az arnye-
kaval-is igazgattatik, az tunya mèg sar-
kantyuvalis meg nem indittathatik. Bel-
sus mind az elmevel s-mind az sok borral
kegyetlen leven, el annyera haragra ger-
jede, hogy az baratitol, hogy őtet meg ne
ölne, (mert az fegyveret-is ki vonta vala)
elig tartatnek meg. Az lakadalombol bi-
zonyara ki ugrek, elmejevel semmikeppen
nem birvan. Cobares az zenebona kőz-
ben ki saladvan Sandorhoz sőkek. Bel-
susnak nyolcz ezer Bactriai fegyveres em-
bere vala, kik az meg az egnek mertek-
letlensege miat az Macedonokat inkab
Indiara menendőknek hittek vala lenni,
parancsolattyat engedelmesen meg cse-
lekedek.

Oda vagyon annak az fejedelemnek elete, kinek az fülei ugy formaltattanak hogy az haßznos dolgokat nehezeknek es ar talmaßoknak itilik lenni, es semmit be nem veznek hanem csak az gyönyrüßeges es örven deztető dolgokat.

lekedek. De minekutanna Sandornak kőßelgeteſet meg ertek, kiki mind az magok faluira ßelledven, Beſſuſt el hagyak. Ó az maga gondviſelese alat valoknak ſeregevel, kik húſegeket meg nem valtoztattak vala, az Oxus folyo vizen altal kőltőzven, es az hajokat mellyeken altal ment vala, meg egettetven, hogy ugyan azokkal az ellenſeg ne elne, az Sogdianuſok kőzőt uy hadat gyűt vala. Sandor az Caucaſus hegyen (az mint oda fel meg mondok) altal ment vala, de az gabonanak ßúkſege miat, csak nem ehſegre jutottanak vala. Az vad lenből ki nyomatot nedveſſeggel az teſteket, nem kűlőmben mint az olayjal meg kenik vala, de ennek az nedveſſegnek minden korſoja [a] ket ßaz negyven negyven, az meznek korſoja [b] haromßaz [c] kilenczven kilenczven, az bornak harom harom-ſzaz denar garaſt ęr vala. Buza ſemmi nem talaltatik vala, avagy felette keves. Siruſoknak hijak vala az poganok, mellyeket oly okoſon reytnek el, hogy egye bek fel nem talalhattyak, hanē csak azok az kik aſtak. Azokban reytettenek vala el az gabonak mellyeknek nem lete miat az vitezek folyo viz halaval es fűvekkel taplaltatnak vala. Es immar ezek az eledelek-

[a] Harminczt harom harom thallert, hatvan hatvan Magyar pénzt.

[b] ôtvē negy negy thallert es hatvan hatvan pénzt

[c] Negyven ket ket thallert.

is el fogytanak vala, midőn meg parancsoltatek nekik, hogy az lovakat ölnek, mellyeken terheket hordoznak vala. Az még az Bactriajak közze be erkezenek, ezeknek husokkal tengetek eleteket. Az Bactriai földnek sok es kúlömbkúlömb fele termeßeti vagyon. Nehul az sok fak, es sőlők bőseges jo gyümölcsöket teremptnek. Az kőver földet gyakor forrasok öntözik. Az mely földekben ligybek gabonaval vettetnek be. Az többi csorda barmoknak legelteteßekre valok. Azontul azon földnek nagy reßet az sovany főveny allya. Az haraßag miat pußtaban levő tartomany sem embert sem gabonat nē nevel. Mikor penig az ßelek az Pontus tenger felől funak, az mezőkőn valameni homok hever, mind őßve seprik, mely minekutanna egybe gyűtetet, tavul mintha nagy halmok volnanak ugy teczik, es az elebbi utnak minden nyomdoki el veßnek. Azert az kik az mezőkőn altal jarnak, az hajokon jaroknak sokasok ßerent eyjel az csillagokra vigyaznak, mellyeknek jarasokra igazgattyak uttyokat, es csak nem vilagosb az etczaka, hogy sem mint az nap. Azert az à tartomany nappal utnelkúl valo, mert nyomdokotis mellyet kőveßenek nem talalnak, es az egbeli vilagoßag az homaly-

Az Bactriai földnek allapattya.

tol

tol el reytetik. Tovabba, ha kiket az ſzel talal, mely az tenger felől tamad, fővennyel el borittya. De az hun ſiligyeb főld vagyon, embereknek es lovaknak felette nagy ſokaſaga terem. Annakokaert az Bactriai lovaſok harmincz ezerre tőltenek vala. Az Bactra nevű varos annak az orſagnak feje, az Parapamiſus hegy alat fekſik, az Bactrus vize az kő falai mellet foly, az adot nevet az varoſnak es az orſagnak. Itt az kiralynak fekvő tabora leven, Gőrőg orſagbol az Peloponeſusbelieknek es Laconoknak partűteſek hirre adatek. Mert mèg nem győzettettenek vala meg, mikor el indulnanak annak az tamadaſnak kezdetit hirre adando poſtak: mas nagy reműleſ-is hozatek, hogy az Scythak kik az Tanais vizen tul laknak, Beſſuſnak ſegitſeget hozvan kőzelgetnenek. Azon űdőben az miket Caranus es Erigyius az Ariuſoknak nemzetſege kőzőt viſeltenek vala, erteſere adatanak. Az Macedonok es Ariuſok kőzőt harcz kezdetet vala, az poganoknak előttők jarojok az pribek Satibarzanes vala, ki midőn az laſſu viadalt mind ket felől egyenlő erővel veſteg allani latta volna, az elſő rendek kőzze nyargala, az ſiſakot le veve, es azokat ellenzvē az kik dardakat haigalnak vala, ha

ki bayt akarna vini, viadalra hiva, azt mondvan, hogy az feje ő neki az viadalban sisaknelkúl lenne. Nē ßenvede el az pogannak vakmerőseget annak az hadnak capitannya, ki noha az venseg miat nehez ember vala; de mindazaltal mind batorsaganak s. mind testenek erejevel az isiak kőzzúl senkinel nem alab bőcsúllendő. Ó az sisakot le veven, es őz hajat mutogatvan, monda: El jőt az nap, mellyen vagy győzedelemmel, vagy felette tißtesseges halallal, Sandornak micsoda barati es vitezi legyenek, meg mutatom. Es tőbbet sem ßolvan, az lovat az ellensegre futamtata. Azt hinned hogy meg legyen parancsolva, hogy mind az ket had az dardakat meg tartoztatna: Mindgyarast bizonyara hatra allanak ßabad kőz helt advan, figyelmetesek leven nem csak az ket capitannak, hanem az magok sorsoknak-is ki menetelire, mert az mas viadallyanak ßerencsejet kővetendők volnanak. Előßőr az pogan Satibarzanes lőve dardat ki, mellyet Erigyjus fejenek keves felen valo haytasaval el tavoztata. De ő az lovat sarkantyuval meg futamtatvan az pogan torkanak az kőzepit dardaval ugy őklele, hogy az nyakan ki teczenek. Az Pogan az lorol fő meredek le taßittatek, mindazaltal

Az győzhetetlen fejedelemnek győzhetetlen vitezi.

Erigyiusnak es Satibarzanesnek bay viadallyok.

tal meg-is ellene tusakodik vala, de amaz az sebből ki vonatot dardat ismet az ßajaba taßita. Satibarzanes az lanczat kezivel altal marokkolvan, hogy hamarab meg halna, az ellensegnek őkleleset segite. Es az poganok minekutanna az capitányok el veße, kit ketelésegből kővettenek vala inkab hogy sem mint ßabad akarattyokbol akkor Sandornak jo tetemenyeről meg emlekezven, fegyvereket Ergyiusnak adak. Az Kiraly ezeken őrvendezven, de az Spartabelick felől semmikeppen csendes nem levē, mindazaltal azoknak partűteseket bator elmevel ßenvede; azt mondvan, hogy tanacsokat eleb ki nē mertek nilatkoztatni, meglen meg ertettek volna, hogy ő Indianak hatarira jutot legyen. Ő Bessust kergetven az hadat meg indita, kinek Ergyius az pogannak prædait, mint harcznak fő hires neves ekessegt, előtte viselven, eleibe mene.

Az urokat el hagyō pribekek vegtere az ő latorsagoknak melto jutalmit veszik.

Annakokaert az Bactriaiknak tartomanyokat Artabazusnak hatalma ala advan, az hadhoz tartozo portekakat, es eggyetmas marhakat ot oltalommal hagya, ő maga kőnyű ßerrel valo haddal az Sogdianusoknak pußtasagokra be mene, az hadat eczaka viven. Az vizeknek, (az mint annak előtte meg mondottuk) nem

Az Sandot hadat az előt az ehseg most az sßőr nyü szomjusag es heüseg epeszti.

a Nyolcz Magyar mely földen es egy mely földnek harmadreszen.

volta, az ketsegben valo esessel eleb gyulaßta az ßomjusagot hogy sem mint az italra valo kevansaggal. a Negy ßaz futamatni földön csak egy csep vizis nincsen. Az fövenyeket az nyari napnak heúsege meg gyulaßtya, mellyek mihelt ęgni kezdenek, nem kúlömben mint az ßúntelen valo egessel mindenek súttetnek. Annak felette az földnek feletteb valo forrosagaval indittatot kőd az napot be fedezi, es az mezőknek kepe nem kúlömb mint az nagy mèly tengernek. Az eyjeli jaras túrhetőbnek laczik vala: mert az harmattal es reggeli húvősseggel az vitezeknek testek meg kőnnyebbednek vala. De az heúseg ugyan az nappal eggyút tamad, es az ßarassag minden termeßet ßerent valo nedvesseget el ißik. Az vitezeknek orczajok es testeknek belső reßei mindenestőlfogva egettetnek vala. Azert előßőr az kedvek, annakutanna az testek meg kezde fogyatkozni. Nehez vala mind meg allaniok s-mind eleb menniek. Valami kevesen az tartamony allapattyanak tudoitol meg intetven, údejenkoran vizet ßerzettenek vala. Ez az viz egy keves údeig az ßomjusagot meg olta, annakutanna az heúseg nevekedven, az viznek kevansaga ismet fel gerjede. Annak-

nakokaert valameni bor es olay vala, az vitezekkel meg itattyak vala, es az italban valo edesseg oly nagy lőn, hogy annakutanna az ßomjusagtol nem fęlnenek. Oßtan az mohon be ijut viztől meg nehezedven, sem fegyvereket nem birhattyak vala, sem nem jarhatnak vala, es ßerencsesbeknek laczanak vala, az kiknek vizek el fogyot vala, holot amazok az modnelkúl be őntetettet okádassal kenßerittetnenek ki adni. Anni veßelyeken busongo kiralt az barati kőrnyúlfogvan, kőnyőrőgnek vala, hoǵ rollok meg emlekeznek, az ő batorsaganak nagy volta eggyetlen egy orvossaga volna az meg epedet hadnak: es ßinte akkor azok kőzzúl, kik tabor helynek foglalasara ele mentenek vala, ketten jutanak eleibe, tőmlőkben vizet viven, hogy az magok fiainak eleikbe mennenek, kiket azon hadban lenni, es az ßomjusagot nehezen ßenvedni tudnak vala. Kik mikor az kiralyra akadtanak volna, eggik kőzzúllők az tőmlőt meg odvan, az edent mellyet velle vißen vala, meg tőlte, es az kiralynak nyuita. Az kiraly el veve, kerdven, kinek vinnek az vizet, meg erte hogy az fioknak vinnek. Akkor az teli pohart (az mint neki adatot vala) vißßa advan, monda;

Az őveit nem magat szerető sandornak jeles es tellyesseggel kiralj

peldaja. Had viselô vezerek ide vigyazzatok.

Egyedúl sem akarok innya, es illyen keveset mindeneknek sem oßthatok el. Tú siessetek, es az tú gyermekiteknek, az mit azok kedvekert hoztatok adgyatok oda. Vęgre az estvenek kezdeti tajaban, ő maga az Oxus folyo vizre juta, de az hadnak nagy reße nem erkezhetik vala. Nagy magas hegyeken tűzeket parancsola tetetni, hogy azok az kik nehezen mennek vala, eszekben vennek, hogy ők az tabortol nem meßße volnanak. Azoknak penig, kik az elől jaro hadbeliek valanak, eledellel es itallal hamar meg erősittetteknek meg parancsola, hogy nemellyek tőmlőket tőlcsenek meg, nemellyek edenyeket akarmineművekből ihatnak az vizet, es az őveiket meg segitseg.

Sandornak tôb vitezi vesznek el az szomjusag miat, hogy sem mint akar mely harczon.

De az kik mertekletlembúl ittanak vala, meg fulladvan meg halanak. Es ezeknek ßamok sokkal nagyob lőn, hogy sem mint az kiket akar mely harczon el veßtet vala. De ő mèg fegyver derekban őltőzve leven, ètlen es itlan az hun az had jű vala veßteg alla, es nemis tavozek el eleb testènek taplalasara, meglen ele haladtak vala, az kik az menő hadat kővetik vala, es aßt az egez eczakat elmejeneknagy busulasaval ßűntelen valo vigyazasokban tőlte. Es masod nap sem vala job kedvű,

mert

mert ſem hajoi nem valanak, ſem hidat nem csinaltathat vala, az folyo viz kőrnyűl kopar es kivaltkeppen fanelkűl valo főld leven. Annakokaert egy tanacsot gondola, mellyet eleibe az ketelenſeg vetet vala, ßalmaval meg tőltetet felette ſok tőmlőket oßtata el. Ezekre reajok fekűve ußanak altal az vizen, es az kik eleb altal mentenek vala, ſtraſat allanak vala, az mèg az tőbbi altal kőltőznenek. Illyen modon vegezetre hatodik napon mind az egeß hadat az tulſo partra ki ßallita. Es immar magaban el rendelte vala hogy Beſſuſnak kergeteſere mennyen, midőn azokat az mik az Sogdianuſok kőzőt viſeltetnek vala, meg erte. Spitamenes Beſſuſtol minden barati kőzőt kivaltkeppen valo becsűlettel tißteltetet vala, de ſemmi jo tetemenyekkel az hűtőtlenſeg meg nem engeßteltethetik, mely mind az altal immar ő benne kevesbe lehet vala gyűlőlſeges, mert akkor Beſſuſnak maga kirallya gilkoſanak ellene ſenkinek ſemmi tilalmas dolognak nem lattatik vala lenni. Az czelekedetnek tettetes ßine viſeltetik vala előtte, tudniillik az Dariuſert valo boßßuallas. De Beſſuſnak az ßerencsejet, nem az latorſagat gyűlőlik vala: mert mihelt meg erte hogy Sandor az Oxus folyo vizen

Az ketſeges dologban tanacsot az ſeriny elme ſzolgaltat: Attylais az Dunan Budanal azon forman kőltőztette altal az hadat.

zen altal kőltőzőt volna, Datapherneſt, es Cateneſt kiknek Beſſuſnal igen nagy hitelek vala, az el fant dolognak tarſaſagaba fogada. Azok ſerenyben menenek rea, hogy ſem mint kerettetnek vala, es nyolcz erős vitezifiakat mellejek veven, illyen csalarſagot inditanak. Spitamenes Beſſuſhoz ſiete, es titkon azt monda, hogy ő nilvan meg ertette volna, hogy Datapherenes es Catenes azon inczelkednenek, hogy őtet elevenen Sandor kezebe adnak, ők midőn ez dologban törekednenek ő magatol meg ragatattanak volna, es kőtőzve tartatnanak. Beſſus ollyan jo tetemennyel (az mint hibi vala) illettetven, reſſerent kőſőne, reſſerent az bűnteteſnek veghez valo vitelenek kevanoja leven, őket hozzaja vitetni parancsola. Amazok magok akarattyok ſerent az kezek hatra kőtve leven, az vegezeſnek reſeſitől vonattatnak vala, kiket Beſſus kegyetlen orczaval meg tekintven fel kele, kezeit meg nem tartoztatando leven. De amazok az tetteteſt hatra hagyvan kőrnyűl vevek őtet, es ellenek heaba tuſakodot meg kőtőzek, el kapvan az fejeből az birodalomnak coronajat, es el ſakaſztvan az ruhat, melybe ugy-mint az meg ölettetet kiralytol el vonattatot prędaba fel öltőzőt vala.

Illik hogy az kinoknak meſteri magok meſterſegek miat veſzſzenek el, es az mindenek felet valo bironak kezet meg iſmerjek.

Amaz

Amaz az maga latorſaganak boſſu allo Iſtenit jelen lenni valvan, ezt is hozzateve, hogy nem Dariushoz voltanak volna hamiſſak, kiert boſſut ugy allananak, hanem Sandornak kedvezők, kinek győzedelmet mindenkor mèg az ellenſeg is megſegittette volna. Az ſokaſag Beſſuſt meg akarta legyene ſabaditani avagy nem, bizontalan dolog, es talam meg-is ſzabaditotta volna, ha azok az kik meg kőtőztek vala, azt hazudvan hogy ők azt Sandor parancsolattyabol cselekedtek, az mèg velekedő elmejüveket meg nem rettentettek volna. Ötet oſtan lora ültetven, hogy Sandornak adnak, el vivek. Ezenkőzben az kiraly, az kiknek el bocsattatasoknak üdejek el jőt vala, csak nem kilencz ſazat hagyvan meg bennek, az lovaſnak ket ket [a] talentomat ada, az gyalognak, [b] harom harom ezer denar garaſt, es meg intven őket, hogy gyermekeket nemzenenek, haza erezte. Az többinek meg kőzőne, hogy az töb hadakozaſra valo ſolgalattyokat ajanlyak vala. Annakutanna Beſſus el hozatek. Egy kiſded varosba jutottanak vala, annak lakoſi Branchidak valanak. Regen Miletus varosbol Xerxeſnek paranczolattya ſerent, midőn Gőrőg orſagbol viſſa ſallana, mentenek vala altal,

[a] Ezer ket ket ſzaz coronas aranyat.

[b] Negy ſzaz es hus hus thallert.

tal, es azt az lako helt últek vala meg, kik az templomot, mely Didymeonnak neveztetik, Xerxesnek kedvejert meg fertez-tettek vala. Az eleikktől reajok maradot ßokasok kőzőttők mèg el nem fogytanak vala, de immar ket nyelven ßollanak vala, lassanlassan az hazajokbeli es külső ßollasrol el feletkezven. Azert az kiralt nagy őrőmmel fogadak, az varost es magokat meg advan, ő az Milesiusokat, kik nala vitezkednenek, őßve hivata. Az vitezek az arultatasert regi giúlőlseget viselnek vala, az Branchidaknak nemzetsege ellen. Azert ezeknek ßabad akaratot engede az Branchidak felől, akar az boßßu tetelről s-akar az eredetről akarnanak inkab meg emlekezni. Annakutanna külőmbőző ertelmek talaltatvan kőzőttők, azt jelente nekik, hogy ő maga gondolkodnek felőlle mit lenne leg job cselekedni. Masod nap az Branchidak eleibe menven, meg parancsola hogy magaval eggyút jarjanak, es midőn az varoshoz jutottanak volna, ő maga kőnyú ßerrel valo sereggel az kapun be mene. Az Phalanx seregnek meg hagya, hogy az varosnak kő falait kőrnyúl fogjak, es az jel adasnak utanna, az varost mint aruloknak be fogado helyet fel verjek, es ő magokat mind eggig le vagjak. Amazok fegyvertelenek leven, ßerenßer-

te ölettetenek, sem vagy az nyelvnek fövetsegevel, vagy az esedezöknek könyörületessegre indito jelekkel es könyörgesekkel az kegyetlenseg meg nem tartoztathatek. Vegezetre hogy le rontanak az kőfaloknak az fundamentomit, az allyoktol fogva törni kezdek, hogy az varosnak ugyan semmi jele ne lenne. Kesedelemnelkül mèg az szentelt berkeket-is nem csak vagdallyak vala, hanem ugyan kiis irtyak vala, hogy mèg az gyükereketis ki hanyvan, az nagy pusztasag, es sovany föld hagyatnek. Mellyek hogyha az arultatasnak okai ellen gondoltattanak volna, igaz boßßuallasnak, es nem kegyetlenségnek lattathek lenni: de az ő eleiknek vetkekert az maradekok lakolanak, kik meg ingyen sem lattak vala az Miletus varost, nem hogy mèg Xerxesnek el árulhattak volna. Onnat az Tanais folyo vizre eleb mene, az hova Bessus eleibe vitetek nem csak kötözve, hanem minden testi ruhatol-is meg fosztatva. Spitamenes ötet az nyakara vettetet lancznalfogva tertya vala, mind az poganoknak s-mind az Macedonoknak kedves csodalkozasul. Annakutanna Spitamenes Sandornak monda: Mind te eretted, s-mind Dariusert en kiralimert boßßut alvan, az maga uranak gilko-

Az atyak eszik meg az almat es az fioknak vasik meg az fogok bele.

Az Istèni haragla ssanbal lag az boszszu allasra, de az büntetéseknek kesedelmet, sullyossaggal viszi helyere.

gilkosat hozzad hoßtam, azzal az moddal meg fogatottat az melynek ő maga ßerzette az peldajat. Nissa fel erre az csoda neßesre ßemeit Darius, jújőn ki az melysegbeli lelkek kőzzűl, az ki arra az bűntetesre meltatlan volt, es erre az vigaßtalasra melto. Sandor Spitamenest igen meg dicsirven, Bessusra fordula, es monda; Micsoda vadnak dúhőssege kőrnyekeßte volt meg az te ßivedet, mikor az te veled jol tőt kiralt előßőr meg kőtőzni, annak utanna meg őlni mereßletted? De ennek az gyilkossagnak jutalmat, az kiralynak hamis nevevel meg fizetted. Ot Bessus lator cselekedetit menteni nem merven, azt monda, hogy ő az kiralynak meltosagaval azert elne, hogy az maga nemzetseget az ő hatalma ala adhatna, ki ha az dologban hatra allot volna, az birodalmot mas foglalando volt volna el. De Sandor Oxatrest Dariusnak őczet, ki az ő teste őrizői kőzőt vala, oda kőzelb menni, es Bessust neki adatni parancsola, hogy kereßtfara feßittetven, fúlei es orra el vagdaltatvan, az poganok őtet nilakkal meg lővőldőznek, es az testet meg őriznek, hogy meg az madarak-is ne illetnek. Oxatres magat arra igire, hogy neki az tőb dolgokra gondgya lenne. Azt hozza teve, hogy

Okralan fene allatok nem emberek azok, az kik jambor fejedelmekre tamadnak.

hogy az madarak maſtol inkab mint Catineſtől el nem űzethetnenek, annak kivaltkeppen valo meſterſeget kevanvan meg mutatni mierthogy az czelul rendeltetet egyetmaſt oly valoſ-gofon megtallya vala, hogy meg az madarakatis megtytene Mert noha talam az lővőldőzſnek ollyan gyakorlottatot Bokafaval ez az meiſterſeg nem annira csodalatoſnak latathatnek lenni; mindazaltal az nezőknek kivaltkeppen valo csodajokra, es Catineſnek nagy bőcsűletire lőn. Annakutanna mindenecknek, az kik Beſſuſt hozza vittek vala, ajandekok adatanak. De annak halalos bűntetteſet el halaſztá, hogy azon az helyen őletnek meg, az hun ő maga Dariuſt meg őlte vala.

Iuta ſommal kel azokat meg ajandekozni, az kik azatulokat kezbe adgyak.

Azonkőzben az Macedonok rend tartaſnelkűl valo ſereggel ſakmanra ki menven, az poganoktol, kik az kőzel valo hegyekről ala futanak, el nyomatanak, es tőbben fogatanak el hogy ſem mint le vagatanak Az poganok penig az fogiyokat előttők haytvan az hegyre iſnet vissa menenek. Ezek az latrok huz ezeren valanak, parittyakkal es nilakkal mennek az harczra, kiket mikőn az kiraly oſtromlana, az leg főb vitezek kőzől harczolvan nilial megiőtetek, mely az Baranak az kő-

zepibe ragadvan, az vasat benne hatta vala. Ötet az fomoru es meg remült Macedonok az taborba viffa vifik vala. De az poganokis meg tudak, hogy az kiraly az harczrol alattomban el vitetet, mert az magas hegyről mindeneket tavul meg neztenek vala. Annakokaert masod nap az kiralyhoz követeket küldenek, kiket ő mindgyaraft hozzaja be boczattata, es minekutanna az kötő ruhak meg odatanak, az febnek nagy voltat el titkolvan, az fiarat az poganoknak meg mutata. Amazok le ültettetven, azt vallak, hogy az Macedonok fem voltanak volna naloknal fzomorubbak az ő febet meg ertven, melynek cselekedőjet ha fel talaltak volna, kezben adandok voltanak volna: mert az Iftenekkel csak az fentfegtőrők harczolnanak. De ők, az ő viteffegevel meg győzettettek leven, nemzeteket húti ala adnak. Az kiraly hűtőt advan nekik, es az foglyokat viffa veven, azt az nemzetfeget hatalma ala fogada. Az tabort onnat el inditvan, vitezi lektikaban hordoztatik vala, mellyet kiki mind, lovag es gyalog maga bőcsületiert viselni erőlkődik vala. Az lovafok kikkel az kiraly az harczokra menni eggyút fokot vala, azt magok tifztenek velik vala lenni. Az gyalogok vi-

Az Tanais folyo viz mellyeki poganok, Sandort az Iftenek közze fzamlaliyak, ugy mint ki magat Hammon Iupiter Iften fianak tartotta lenni.

fontag, holot ſebbe eſet, vellek eggyút vitezkedő tarſokat ők ſoktak volna viſelni, tulaydon hivatallyoktol meg foſtatni, akkor leg kivaltkeppen mikor az kiralt kellene viſelni, panaſolkodnak vala. Az kiraly mind az ket felnek ollyan vilongaſaban az ſemely valogataſt mind maganak neheznek, ſmind az meg vettetteknek neheznek leendőnek itilven lenni, magat vellek ſerrel hordoztatni parancsola. Innet negyedik napon az Marakanda varoſra juta. Az varoſnak kőfala hetvé futamatni földet foglal be; Az var ſemmi kőkeriteſſel kőrnyúl nem vetetik. Az varosban oltalmat hagyvan, az kőzelb valo falukat fel dulata es eggettete. Annakutanna az Abius Scythaknak kőveti hirtelen erkezenek. Szabadoſok voltanak mioltatol fogva Cyrus meg holt vala, akkor tertvan leg előſőr az parancsolathoz magokat. Azok az poganok kőzőt leg igazbaknak tartatnak vala. Hadat nem viſelnek vala, hanem ha ingerlettetnenek. Az ſabadſagnak mertekletes es egyenlő ſokaſaval az kőz rendbelieket az ſő fő rendekhez haſonlokka tőttek vala. Ezekkel kegyelmeſen beſelven, azokhoz az Scythakhoz kik Europaban laknak, barati kőz zúl egy Penidas nevút kűlde, ki jo ůdejen

Csak nem masfel Magyar mely földet.

hirre adna nekik, hogy az Tanaison az tartomannak folyo vizen az kiralynak parancsolattyanelkül altal ne jünenek. Ugyan azonnak meg parancsola, hogy az helyeknek allapattyat meg ßemlelne, es azokat az Scythakatis kik az Bosphoruson tul laknak, meg latogatna. Egy eppitendő varosnak helt az Tanais parton valaßtana, mely az meg haytatot nepeknekis meg tartoztato rekeßek legyen, es azoknakis kikre hogy reajok mennyen, el rendelte vala. De az ßandekot el halaßta az Sogdianusoknak hirre adatot partütesek, mely az Bactriajakatis el vona. Lovasok het ezeren valanak, kiknek meltosagokat az többi követik vala. Sandor Spitamenest es Catenest, kik neki Bessust kezebe adtak vala, nem ketelkedven hogy azoknak munkajok altal hatalma ala vißßa haytathatnanak, meg büntetven azokat, az kik uyitottanak vala, hozza hivatni parancsola. De azok az partütesnek, melynek, meg büntetesere hivattatnak vala, okai leven, azt hirdettek vala, hogy az Bactriai lavasok az kiralytol azert hivattatnanak, hogy mindnyajan meg ölettetnenek. Es effelöl noha nekik parancsolt; mindazaltal nem akartanak volna abban el jarni, hogy az magok felei ellen el tö-

Eresed az Cimmerius Bosphorus szoros tengert, mely az Mæotis es Tanais vizetajan vagyon.

rölhe-

tőlhetetlen gonoß eselekedetben ne leledzenenek; nem inkab ßenvedhettek volna el Sandornak kegyetlenseget, mint Bessusnak gilkossagat. Annakokaert immar az őnkent fel indittattakat az búntefesnek felelmevel az fegyverre kőnnyen fel boditak. Sandor az ellenseghez ßakattaknak partúteseket meg tudvan, Craterusnak meg parancsola, hogy Cyropolt meg ßallya. Ő maga azon orßagnak mas varosat sokasaggal minden felől kőrnyúl fogatvan meg veve, es jel adatvan, hogy az őreg emberek meg ölettetnenek, az tőbbi az győzedelmesnek prędavul jutanak. Az varos le rontatek, hogy az tőbbi az veßedelemnek peldajaval meg tarroztatnanak. Az Memacenusok, mely erős nemzetseg, el vegeztek vala, hogy az reajok valo ßallast, nem csak ugy mint tißtessegesbet, hanem mint batorsagosbatis el ßenvednek, kiknek vakmerősegeknek meg engeßtelesere az kiraly őtven lovast ele kűlde, kik az meg holdoltakhoz az ő kegyelmesseget, es egyßersmind az meg győzettettekhőz meg engeßtelhetetlen ßúvet jelentenek. Amazok azt felelek hogy ők az kiralynak sem tőkelletessege, sem hatalma felől nem ketelkednenek, es az lovasokat az varosnak erőssegin kúvúl

meg ſallitak. Annakutanna emberſeges gazdalkodaſſal leven nekik, az jolakaſſal es alommal meg nehezedteket eyfelkor reajok útven, meg ölek. Sandor meltan meg buſulvan az varoſt ſokaſaggal környúl foga, mely erősb vala hogy ſem mint elſő oſtrommal meg vetethetnek. Annakokaert Meleagert es Perdiccaſt az varoſnak oſtromlaſara melleje veve, kik Cyropolt (az mint az előt meg mondottuk) uiak vala. El vegezte vala penig, hogy az Cyruſtol epittetet varoſnak meg kegyelmezzen: mert azoknak az nemzetſegeknek mas kiralyokat inkab nem csudalta, mint ezt az Cyrus kiralt es Semiramis aſſont, kikben mind az batoriſagnak nagy voltat, ſ-mind az viſeltetet dolgoknak hireſneveſſeget ſokkal inkab tündöklötnek lenni hiſen vala; de az varosbeliek nek vakmerőſegek az ő haragjat fel gerjeſte. Annakokaert valogatot Macedonoknak, kik meltan haragoſnak vala, meg parancsola, hogy az varoſt meg veven el prædalnak, es Meleagerhez ſ-Perdiccashoz viſſza mene. De ſemmi varos az oſtromlaſt erősben nem ſenvedte, mert az leg ſerenyb vitezek ben is el veſzenek, es az Kiraly magais felette nagy veſzedelemre juta. Mert az nyaka kővel ugy úttetek,

Minden leg ſób vitez emberek az halalos veſzedelmekhez leg kőzelb, jarnak.

tek, hogy az ſemei meg homályoſodvan le eſnek, meg eſen ſem leven. Az had bizonyara nem kúlömben, mint ha ő meg holt volna, igen fohazkodek. De győzhetetlen leven azok ellen, az mik egyebeket meg rettentnek, meg az ſebtellyeſſeggel be nem gyogyulvan az oſtromlaſhoz kemenyben foga, az termeſet ſerint valo gyorſaſagat az harag ſél inditvan. Azert az föld alat aſatot al lyukkal ala fúllyeſztetet kő fal, igen nagy tagas helt nyita, mellyen be rohana, es győzedelmes leven az varoſt el rontatni parancsola. Innet Menedemuſt harom ezer gyaloggal es nyolcz ſaz lovaſſal az Maracanda varoſra kúlde. Az pribek Spitamenes az Macedonoknak oltalmokat onnat ki űzven, annak az varoſnak kő falai kőzze rtkeſkedet vala, az el partolaſnak tanacsat az varosbeliek nem jovalvan. Mindazaltal engedelmeſeknek lattatnak vala lenni; mert ellene nem alhatnak vala. Azonkőzben Sandor az Tanais vizere viſſa tere; es az meni földet az taborral be fogtanak vala, azt kő fallal be kerittete. Az varoſnak kő fala hatvan futamatni földön vala. Ezt az varoſtis Alexandrianak nevezte. Ez az eppület oly nagy hamarſaggal vitetek veghez, hogy tizenhetedik napon,

Egy mely földön es negyed reſzen.

Sandor az Tanais vize mellet az Alexandria varoſt csudalatos hamarſaggal epitteti.

pon, minekutanna az erőſſegek fęl rakattanak vala, az varoſnak mèg az hazaiis el vegeztetnenek. Az vitezeknek egymas kőzőt felette nagy magokvetęſe vala, hogy kiki mind az maga reſzere valo eppületet (mert reajok oſtatot vala) eleb muratna meg. Az uy varosba lakoul az foglyok adatanak, kiket, azſaczot erettek az ő uroknak meg advan meg ſabadita. Kiknek maradeki mèg moſtis ő nalok illyen hoſſu ůdeiglen Sandornak etnlekezetiert el nem fogytanak.

Az Scythaknak kirallya, kinek akkor az Tanaiſon tul birodalma vala, azt itilven, hogy az á varos mellyet az Macedonok az folyo viz parton csinaltanak vala, az ő nyakokra epittetet volna, Charchaſis nevů őcset nagy lovag ſereggel kůlde annak le rontataſara, es az folyo viz mellől az Macedonok hadanak meſſe valo ůzettetęſere. Az Bactriajakat az Scythaktol, kiket Europajaknak hinak, az Tanais haſittya. Aſia es Europa kőzőtis hatarul azon viz foly. Az Scythaknak nemzetſege Racz orſſagtol nem meſſe helyheztetet leven, napkelet felől magat ęſakra forditтya, es az Sarmataknak (az mint nemellyek el hittek) nem hataroſa hanem reſſe. Egyenęſen annakutanna az Dunan tul

Az Scythaknak tagas hatari.

tul fekvő mas tartomant bir. Asianak vegső helyeit, mely az Bactria, hozza kapcsollya, es azokat lakia, az mellyek Bakhoz leg közelbek. Azontul feiette nagy erdők es iſonyu puſtaſagok következnek. Innet az mely helyek az Tanaiſra es Bactriara neznek, az emberi lakaſtol nem kűlömbőznek. Evel az nemzetſeggel Sandor veletlen hadat első viſelen lven, midőn az ellenſeg ſemei előt környűl nyargalna, noha még az ſeb miat beteg vala, es kivaltkeppen ſovaban foggyatkozik vala meg, mellyet mind az keves etel ſ-mind az nyakanak faydalma meg kiſſebbit vala; mindazonaltal az baratit tanacsba parancsola ele hivattatni. Nem az ellenſeg rettenti vala őtet, hanem az űdőnek alkolmatlan volta. Az Bactriajak el partoltanak vala, az Scythak-is ingerlik vala: ő maga ſem gyalog ſem lovon nem jarhat vala, az vitezit ſem nem oktathattya, ſem nem biztathattya vala. Ketſeges veſedelembe kőteleztetven, es meg az iſtenek ellenis zugolodvan panazolkodik vala, hogy ő tunyan heverne, kinek annak előtte hamarſaga előt ſenki el nem izaladhatot volna. Elig hinnek el az ővei, hogy betegſeget nem tettetne. Annakokaert az ki Dari-

Az vezernek az üdőnek alkalmatlanſagatol felni kel.

Az babona az szerencsetlen dolgokban igen felelmes.

usnak meg győzettetese utan az varasloktol es jővendő mondoktol tanacsot kerdeni meg ßűnt vala, ismet az babonara, az emberi elmeknek csufsagira vißßa fordulvan, Aristandernek, kihez az ő kőnnyen valo el hitelet kőtelezte vala, meg parancsola hogy az dolgoknak ki menetelit aldozatokkal meg visgalna. Szokasok vala az varasloknak, hogy az barmoknak belső tettetes tagait, az kiralynelkúl neznek, es az mely jővendő dolgok mutattatnanak ertesere adnak. Ezenkőzben az kiraly az mèg az titkos dolgoknak ki meneteli az barmoknak tagaival probaltatik, az baratinak magahoz kőzelb úlni parancsola, hogy az ßonak erőltetesevel mèg az erőtlen sebet meg ne ßakaßtana. Hæphæstion, Craterus es Erigyius az test őrzőkkel eggyút az satorba berekesztettenek vala, kiknek Sandor monda. Engemet ßerencsetlenseg előze meg, az ellensegnek hogy sem mint ennekem alkalmatosb údeiben. De az ketelensegnek nagyob ereje vagyon, hogy sem mint az okossagnak, kivaltkeppen az hadban, melynek ritkan engedtetik údőket valogatni. El partoltanak az Bactriajak, kiknek az nyakokon allunk, es mi bennúnk menye batorsag legyen, egyebekkel valo hadakozasunk-

Sandornak győzhetetlen es felette dücsőseg kevano elmejet, ki mutato oratioja, melyben külömbkülömb erőssegekkel allattya, hogy

zasunkbol veßik eßekben. Ketsegnelkúl azert ha el hadgyuk az Scythakat, kik reank önkent fegyverrel júnek, mint semminek alittatot emberek terúnk vißßa azokra, az kik töllúnk el partoltanak. Hogyha penig az Tanaison altal megyúnk, es az Scythaknak veßedelmekkel es vereknek ontasaval magunkat mindenút gyözhetetleneknek lenni meg mutattyuk, ki fog ketelkedni benne, hogy mèg Europais meg hajollyon nekúnk gyözedelmeseknek? Meg csalatik az ki az mi dicsösegúnknek hatarit helynek közivel mersekli, mellyen altal menendök vagyunk. Egy viz foly közöttúnk, mellyen ha altal megyúnk, az hadat Europaba vißßúk ele. Es mely nagyra illik becsúllenúnk ez dolgot, hogy az meddig Asiat holdoltattyuk, nemúnemúkeppen az mas vilagban az gyözedelemnek emlekezetre valo jeleket allatunk, es az mely helyeket az termeßet egymastol illyen hoßßu közbevetessel lattatik el valaßtani, azokat egy diadalommal hirtelen ößve kapcsollyuk? De az Herculesre mondom, hogy ha csak keveset kesendúnk-is az Scythak az mi hatunkon leßnek. Csak mi vagyunke, kik az folyo vizeket altal ußhattyuk? sok mi magunkra fordul azokban, az mellyekkel meg

az Scytakra haddal kellessek menni.

mèg eddig győzedelmet vőttünk. Az hadnak ßerencseje mèg az meg győzetteketis mesterſegre tanittya. Az folyo vizen tőmlőkőn valo altal menetelre minapiban peldat attunk, azt ha ßinte az Scythak kővetni nem tudnakis, az Bactriajak őket meg tanittyak. Annakfelette ennek az nemzetſegnek mèg egy hada jőt el, az tőbbi varattatnak. Es igy az hadakozaſt tavoztatvan taplalandgyuk, es az mely hadat reajok vihetnenk, tőllők ßenvedni ketelenittetendünk. Nyilvan valo az en tanacsomnak oka. De hadgyanake ennekem az Macedonok az en akaratommal elnem avagy nem, ketelkedem: Mert miolta ez az ſeb raytam eſet, ſem lovon ſem gyalog nem jartam. De ha engemet akartok kővetni, egeſſegben vagyok baratim. Elegedendő erőm vagyon ezeknek el viſeleſere, avagy ha immar az en eletemnek vege jelen vagyon, micsoda cselekedetben halnek vegtere dicsiretesben meg? Ezeket mèg reßkető ßoval fogyatkoztaban, az hozza leg kőzelben valok is elig halvan, mondotta vala, midőn mindnyajan, az kiralt ollyan vakmerő tanacsrol jeßteni kezdek. Erigyius kivaltkeppen, ki bizonyara meltoſagaval az meg altalkodot elmenel nem haßnalvan, az babonaval

naval, mellyet az Kiraly nem ſenvedhet vala, rettenteni probala; azt mondvan, hogy mèg az Iſtenek-is tanacsanak ellene allananak, es nagy veſzedelem jelentetnek ha az folyo viſen altal menne. Erigyiuſnak, mikor az Kiraly ſatoraba menne, Ariſtander eleibe ment vala, jelentven hogy az barmoknak meg nezetet tagai ſomoru jelúvek voltanak volna. Ezeket az jövendő mondotol meg ertven Erigyius az kiralynak tudtara adgya vala. Kit Sandor meg torkolvan, es nem csak meg haragvan, hanem magat megis ſegyenliven, mierthogy az varaslas, mellyet el tilkolt vala, ki nyilatkoztatik vala, Ariſtandert hivata, ki minekutanna el jöve, meg tekintven őtet, monda: Nem kiraly hanem közrendbeli ember vagyok: hogy áldozatot tennel meg parancsoltam, azzal micsoda jövendő jelentetnek, miert vallottad mas előt inkab meg hogy ſem mint en előttem? Erigyius az en titkos dolgaimat, az te ki jelenteſed altal meg ertette, kit, az Hercules engemet ugy ſegillyen, bizonyoſon tudok, az barmok tagainak maga felteben valo magyarazojanak lenni. Neked penig mennel inkab lehet parancsolom, hogy te magad jelencs meg ennekem, az barmok tagaibol

mit

mit iſmertel legyen hogy ne tagadhaſd meg oſtan az miket mondottal. Amaz el halavanyodvan es el amulthoz haſonlo levẽ veſteg al vala, az felelẽnek miatta mèg ſovais el vetetven. Es vegezetre azon felelemtúl furdaltatvan, hogy az kiralynak varakozaſat ne keſedelmeztetne, monda; Nagy de nem haſzontalan munkaju harczot jövendöltem elöttúnk lenni. Nem buſit engemet inkab az magam tudomanyom, mint az hozzad valo jo akaratom. Az te egeſſegednek erötlenſeget latom, es te benned egyedúl mely nagy ertek helyheztetet legyen az gyözedelemre, tudom. Attol felek hogy az te jelen valo ſerencsednek elegſeges ne lehes. Az kiraly meg paranczolvan, hogy az ö jo ſerenczejehez bizzek, aſt monda neki, hogy egyeb dolgokat-is az Iſtenek az ö dúcsöſegere meg engednek. Annakutanna midön ugyan azokkal tanaczkoznek, mi modon költöznek altal az folyo vizen, Ariſtander veletlenúl juta, aſt valvan, hogy egyebkor az barmoknak jo ſerenczesb tagait nem latta volna, bizonyara az elebbicknel ſokkal kúlömbeket. Akkor az nyukhatatlanſagnak okai jelentenek volna meg, de moſt az aldozat tetel tellyeſſeggel fö modon löt volna. De az mik

az mik az kiralynak ottan hamar ertesere adatanak, az ő viseltetet dolgainak szüntelen valo jn szerencsejet gyalazattal illettek vala. Menedemust (az mint oda fel mondottuk) Spitamenesnek az Bactriai partütesnek fő okanak ostromlasara küldötte vala, ki az ellensegnek jövetelit meg ertven, hogy az varosnak kő falai közze ne rekesztetnek, bizvan ahoz is hogy meg eythetne az kit jövendőnek lenni tud vala, lesbe alla. Az erdős ut az lesbe valo allasnak el fedezesere alkolmatos vala. Ot az Dahakat el reyte. Az loval ketket fegyveres embert viselnek vala, kik szerrel hirtelen le ugordvan az lovag harcz rendinek esset vesitik vala. Az embereknek gyorsasagok az lovaknak hamarsagokhoz hasonlo. Spitamenes ezeket, kiknek meg parancsolta vala hogy az berket környül jarjak, egyenlőkeppen mind oldalokul smind elől es hatul az ellensegnek meg mutata. Menedemus minden felől meg rekesztetven noha vitezeknek szamavalis hozzajok hasonlo nem vala; mindazonaltal sokaig ellenek alla, azt kialtozvan, hogy az helyeknek csalardsagaval meg csalattattaknak semmi egyeb remensegek nem volna, hanem az ellensegnek öldökleseből valo tisztesseges halalnak

Semmi emberi jo szerencse oly tündöklő nem lehet, mely az banatnak es gyalazatnak valami kődöcskéjével neha meg ne homalyositthassek.

lalnak vigaßtalaſa. Ó magat igen erős lo viſeli vala, mellyen gyakorta az poganoknak ek formara rendeltetet ſeregire meg ereßtetet fekemlőkkel vitetven, ſokat bennek le vagot vala. De midőn mindnyajan az eggyet úldőznek, az ſok ſebek miat vereben meg fogyatkozvan, barati kőzzúl eggyet Hipſides nevút inte, hogy az ő lovara úlne, es el ßaladna. Ezeket cselekedve meg hala, es az teſte az lorol az főldre le eſek. Hipſides bizonyara el ßaladhat vala, de az barattya el veßven, el rendele hogy meg hallyon, egy gondgya vala, hogy boßßuallaſnelkúl meg ne halna. Annakokaert az lovat meg ſarkantyuzvan az derek ellenſeg kőzze rohana, es emlekezetre melto harczot cselekedven, dardakkal el borittatek. Mely dolgot minekutanna latanak azok, az kik az veßedemből meg maradtanak vala, egy halmot az tőbbinel egy keveſſe magosbat el foganak, kiket Spitamenes ehſeggel akarvan meg holdoltatni kőrnyúl ßalla. Azon az harczon ket ezer gyalog veße el, lovas harom ßaz. Mely veßedelmet Sandor okos tanaczaval el titkola, halallal fenyegetven azokat, kik az harczrol jőttenek vala, ha az meg lőt dolgot ki hirdetnek.

Az bőlcz vezer az őveinek veſzedelmeket el titkollya.

De

De midőn elmejetől kúlömbőző orczat tovab nem viselhetne, az folyo viz parton ugyan akarattya ſerint fel vonatot ſatorba mene. Ot csak ő maga elmejenek minden tanaczit magaban meg hanyvan vetven, az eczakat vigyazaſokkal tőlte, az ſatornak bőreit gyakran fel emelven, hogy meg nézne az ellenſegnek tűzeit, mellyekről meg aranzhattya vala, az embereknek menye ſokaſaga volna. Es immar meg virrad vala, midőn az fegyver derekat rea veven, az vitezekhez ele mene, akkor leg előſőr az nem regen rayta eſet ſeb utan. Az kiralynak nallok oly nagy tiſteleti vala, hogy az veſedelemnek, melytől rettegnek vala, gondolattyat belőllők az ő jelen valo lete könnyen ki űtne. Vigadvan azert, es őrőmökben könyvők folyvan köszöntek ötet, es az mely harczot annak előtte meg vetettenek vala, ſőrnyen kevanak. Az kiraly ki monda, hogy ő az lovaſt es az Phalanx ſereget ſalakon költőztetendő volna altal. Az könnyeb ſerrel valoknak tőmlőkön paranczola hogy uſſanak. Többet ſolni az dolog ſem kevana, es az kiralis az nyavalyanak miatta nem ſolhata. De az ſalak az vitezeknek oly nagy ſerenyſegekkel foglaltatanak őſſve, hogy harmad napig

Az fő hadi vezernek vigyaznikel, es az hadett ſzorgalmatoskodni.

mint egy tizenket ezer czinaltatot legyen. Es immar az altal menetelre mindeneket el kesitettenek vala, midőn az Scythaknak huz követi, az nemzetsegnek fokasa ferint az taboron altal lovakon jöven, az kiralynak ertesere adatni hagyak, hogy ők követseget akarnanak hozzaja vinni. Az satorba be eresztetven, es le ültettetven, semeket az kiralynak orczajara függesztettek vala, azt hiszem hogy az elmet az testnek nagy voltaval merseklőknek az ő kisded volta semmikeppen az hirrel nevel egyenlőnek nem lattatik vala lenni. Az Scythaknak penig nem tudatlan es ektelen ertelmek vagyon, mint az tőb poganoknak. Azt mondgyak hogy nemellyek kőzzülők bőlcseseget tanulnak valamenyet az mindenkor fel fegyverkezet nemzetseg be fogha. Es igy hagyatot emlekezetre, hogy sollottanak volna az Kiraly elől, kűlőmbőzőket talam az mi erkőlcsink től, mellyek mind űdőket s-mind elmeket csinosbakat nyertenek. De ha szinte az ő beszedek meg vettethetnek is, mind azaltal az mi hitelünknek nem kel meg vetteni: mely dolgok valamint emlekezetre hagyattanak, fogyatkozasnelkül hozzuk ele. Annakokaert ezek kőzzül egy űdővel leg őregb igy ertettük hogy szollot volna,

Nemellyek kőzzülők) agymint Anacharsis Scytha, Bion Boristhenites &c.

volna. Hogyha az Istenek azt akartak volna, hogy az te testednek termete elmednek kevanſaga val egyenlő legyen, ez világ tegedet be nem fogna. Eggik kezeddel az napkeletet, az maſikkal az napnyugotot erned. Es abban kedved telven, meg akarnad tudni, ollyan nagy Istennek fenyeſſege hun reytetnek el. Meg igyis azokat kevanod az miket be nem fogſz. Europabol Aſiaba megy, Aſiabol altal tartaſz Europaba. Oſtan ha mind az egeſz emberi nemzetet meg győzended, hadat az erdőkkel es havakkal, es az folyo vizekkel, es fene vadakkal viſelendő vagy. Mit tulaydonitaſz te magadnak? Nem tudode hogy az nagy fak ſokaig nőnek, es egy oraban gyükereſtől kifordittatnak? Bolond az ki azoknak gyümölcsöket nezi, az magoſſagokat meg nem merſekli. Meg laſd hogy midőn az tetejekre ügyekezel jutni, azon agakkal mellyeket meg fogſz, ala ne eſſel. Még az oroſlan-is neha apro madaracskaknak eledele ſokot lenni, es az roſda az vaſat-is megemeſti. Semmi oly erős ninesen, mely-

Az Scythaknak felette bölcz oratiojok, mely az dücsoſegnek kevanſagaban veget vetni, ügyekezik, az ekeſen valo ſzollaſnak tarhazabol valo erős argumentomokkal meg erőſittetet, es hogy mindeneket keves ſzokkal be fogiallyak, az aranynal bizonvara dragabbigik, felette meltok, hogy mindenektől, kivaltkeppen pedig fejedelmektől, es azoknak tanacsitol elmejekben tartaſſanak.

Ollyan nagy Istennek) az az, az Napnak, mert az nap keletiek inkab mindnyajan az napot Istent gyanant tiſztelek.

nek veßedelme ne legyen, mèg az erőtlentől-is. Mi kőzünk vagyon mi nekünk te veled? ſoha az te orßagodat nem illettük. Ki legy, honnet jűy, ſzabade meg tudnunk az felette nagy erdőkben előknek? Sem nem ßolgalhatunk ſenkinek, ſem parancsolni nem kevanunk. Mi ajandekokat attunk hogy az Scythaknak nemzetſeget tudgyad, egy igabeli őkrőket, eket, nyilat, kopiat es czeßet, ezekkel elünk mind baratinkkal, ſmind ellenſegink ellen. Az őkrőknek munkajokkal kereſtetet gabonakat baratinknak adgyuk: az cseßevel azon baratinkkal edgyűt az Iſteneknek bort aldozunk: az ellenſeginket tavul nyillal, ßemtől ßembe kopiaval űldőzzűk. Az Scythianak kirallyat, es annakutanna az Perſakèt es Meduſoket igy győztűk meg, es ßabad utunk volt mi nekünk mind Ægyptomig. De te ki kerkedel, hogy az latroknak kergeteſekre jőß, minden nemzetſegeknek, mellyekre rajok mentel, tolvaja vagy. Lydiat meg vőtted, Syriat el foglaltad, Perſiat birod, az Bactriajak hatalmad alat vadnak, az Indiajakra rejajok mentel. Immar az mi barmainkrais fősveny es alhatatlan kezeidet nyuitod. Mi ßűkſeg neked az gazdagſag, mely tegedet ehezni kenßerit? Az

Az Scythiai kőveteknek ajandeki.

elegſeg-

elegſeggel ehſeget mindenek közöt leg elſö ſerzettel magadnak, hogy mentöl töb jovaid volnanak, annal inkab kevannad az mik birtokodban nincsenek. Nem jute eſzedbe neked Bactria körül meni üdeig valo mulatozaſod legyen? Az mèg azokat holdoltatod, az Sogdianuſok ellened kezdettenek hadakozni. Hadad te neked az győzedelemből ſzarmazik. Mert ha ſinten nagyob es hatalmasb leg-is, hogy ſem mint akarki; mindazonaltal az idegen urat ſenki ſenvedni nem akarja. Meny altal csak az Tanaiſon meg tudod birodalmok mely ſeleſen terjedgyen. Soha mindazaltal az Scythakat el nem ered. Az mi ſegenyſegünk gyorſab leſen, hogy ſem mint az te hadad, mely anni nemzetſe geknek prædajat hordozza. Iſmet midön minket meſſe lenni hiendez, az te taborodban latando vagy. Mert azon gyorſaſaggal mind üzünk, ſ-mind futunk. Az Scythaknak puſtaſagokat meg Görög pelda beſzedekkelis hallom trefaltatni. Mi puſta es emberi lakaſtol üres helyeket inkab kedvelünk hogy ſem mint varoſokat, es gazdag mezöket. Annakokaert az te ſzerencsedet be ſoritot kezekkel tarczad, mert ſik, es kedve ellen meg nem tartathatik. Haſznos tanaczot követven, mel-

Az Scythaknak harczolo ſzokaſok.

lyet az jelen való údő jobnak mutat, azt te jo szerencsedet zabolazd meg, azt ugy könnyeben meg birod. Az mi feleink labatlannak mondgyak lenni az szerencset, kinek csak kezei es szarnyai vadnak, mikor az kezet nyuitya, az szarnyait is meg fogni nem hadgya. Vegezetre ha Isten vagy, az embereket jo tetemenyekkel kel latogatnod, nem az sajattyokat el koboznod. Hogyha penig ember vagy, az mi vagy, mindenkor annak gondollyad magadat lenni. Bolondsag azokrol emlekezned, az mikert magadrol el feletkezel. Az kikre hadat nem vivendes, azokkal mint jo baratiddal ugy elhecz: mert igen erősis az egyenlők közőt az baratsag, es egyenlőknek lattatnak lenni, kik egymas erejet meg nem probaltak. Az kiket meg győzendez, meglasd hogy azokat baratidnak ne hidgyed lenni. Az Ur es rab közőt semmi baratsag nincsen meg az bekesseg ben-is, mindazaltal az hadnak igasságа meg tartatik. Hogy az Scythak eskúvessel erősitsek baratsagokat, el ne hid. Az hűseget gyakorolva, eskűßnek. Az Gőrőgőke ez az okoskodas, kik az vegezeseket meg pecsetlik, es az Isteneket segitsegűl hijak. Mi az Isteni tiszteletet az hűsegben ismerjűk lenni. Az kik az embereket meg

Ha Isten vagy, az mint az Hammon Iupiternek feleletivel neveztettel.

nem

nem bőcsúllik, az Istenketis meg czallyak. Neked sem kel oly baratod, kinek jo akarattya felől ketelkedgyel. Tovabba mi mind Asianak s-mind Europanak őrzői vagyunk, Bactriaval, ha az Tanais el nem valastana, őssve ernenk. Az Tanaison tul mind Racz orszagig lakunk. Az à hire hogy Macedonia Racz orszaggal őssve foglaltatot. Mind az ket birodalmoddal az kik hataroſok, azt akarode hogy ellenſegid avagy baratid legyenek, gondoid meg. Az pogan ezeket monda.

Az diesőſegnek ſzereteti egyebeknek tanacsokat beveſzi az menyeből az maga tanaczihoz illenek.

Viſontag az kiraly azt felele, hogy ő az maga ſerencsejevel, es az ő tanaczokkal elendő volna. Mert mind az ſerencset, melyhez biznek, s-mind az tanacsadoknak tanacsokat, hogy valamit vakmerőül es mereſzen ne cſelekedgyek, követendő volna. Es az követeket el bocsatvan, az hadat az előt el keſzittetet ſalakra ſallia. Az ſalaknak az orrokban paiſoſokat helyheſztetet vala, terdekre allatvan őket, hog az nilaknak lőveſi ellen batorſagosbak volnanak. Ezek utan azok allanak vala, az kik az lővő ſerſamokat lőveſre fel tekertek vala, mind ket oldalul s-mind elől fegyvereſekkel környúl fogattatvā, az több bi kik az lővő ſerſamok mege allottanak vala, az panczelba öltőzőt evező embe-

reket ősve ertetet paisokkal fegyverbe leven oltolmazzak vala. Azokon az sálakonis, mellyek az lovas hadat visik vala, azon rend tartatek meg: Az vitezeknek nagyob resze az sálak utan uso lovakat az fekemlőknel fogva vonsa vala. Azokat penig kiket az sálmaval meg töltetet tömlők visnek vala, az eleikbe vetette sálak oltalmazzak vala. Az kiraly valogatot vitezekkel az sálat leg elősőris ő maga oda el, es az part fele parancsola igazittatni, kinek ellene az Scythak ele vitetet rend lovasokat az partnak sinte az selire helyheztetenek, hogy az sálak még az földhöz se ragasztathatnanak. De az partokat oltalmazo seregnek ez kepin kívül az szalakon evező vitezeket felette nagy remüles fogta vala: mert az kormanyos mesterek, midőn az folyo viztől fél-len haytatnanak, az ő meneteleket nem tarthattyak vala, es az idestova tantorgo vitezek, es azon sorgalmatoskodok, hogy ki ne úttetnenek, az evezőknek cselekedeteket meg haboritottak vala. Még az lövő dardakatis erőlködessel igyekezven nē razhattyak vala, holot elsőb gondgyok volna az vesedelemnelkúl valo meg allasra, hogy sem mint az ellensegnek úldözesere. Az lövő serßamok meg maradasokra

Az vesedelmek nevekednek, hogy az gyözedelem jelesbnek tessek.

ſokra lőnek, mellyekkel az ſúrún es vakmerőkeppen ellenek menőkre az dardak nem heaba lővőldőztetenek ki. Az poganokis felette ſok nilakat ſoranak az ſalakra, es elig volt vagy egy pais, az mely egyſerſmind tőb nyilvaſakkal altal nem lyukaſtatnek. Es immar az ſalak az ſőldhőz foglaltatnak vala, midőn az paiſos ſereg fel alla, es az lővő dardakat valoſagos talalaſſal, ugymint ſzabados erőlkődeſſel ereſte ki az ſalakrol. Es mihelt latak hogy meg rettentenek es az lovakat hatra viſik, egymaſt meg biztatvan ſerenyen az főldre ugrandozanak. Az meg bodultaknak igen utannok kezdenek menni. Annakutanna az lovaſoknak ſeregi, mellyeknek fekezet lovai valanak, az poganoknak rendelt ſeregeket el rontak. Azonkőzben az tőbbi, az harczoloknak ſergetől be fedeztetven az viadalra keſűlenek. Ő maga az kiraly beteg teſteben mèg az mi ereje hiaval vala, azt elmejenek erőſſegevel potollya vala. Biztato ſavat nē halhattyak vala, mèg az nyakanak ſebe jol be nē gyogyulvan, de viadallyat mindenek lattyak vala. Annakokaert az capitanoknak tiſztekben ő magok jarnak vala el, es eggik az maſikat meg biztatvan az ellenſegre eleteknek feledekenſegivel

Az felekezyek az ellẽ ſegnek ſem orczajat, ſem fegyverit, ſem kialtaſat el nem alhattyak.

kezdenek rohanni. Akkor oſtan az ellenſegnek ſem orcsajat, ſem fegyveret, ſem kialtaſat az poganok el nem alhatak, es mindnyajan az fekemlőket meg ereſtvé, (mivelhogy lovag had vala) meg futamanak, kiket az kiraly noha erőtlen teſtenek tőrődeſet nem ſenvedheti vala; mindazonaltal nyolczvan futamatni földőn az ellenſeget űzni meg nem ſűnek.

Masfel Magyar es egy Olaſz mely földőn.

Es immar el bagyadvan, az ő vitezinek meg parancsola, hogy mind napeſtig az futoknak hatokon lennenek. Ő maga meg elmejenek erejebenis megfogyatkozvan, az taborba viſſa mene, annakutanna ott mulata. Altal mentenek vala immar az Liber atyanak batarin, mellyeknek emlekezetre hagyatot eppűleti gyakor kőzőkkel helyheztetet kővek valanak, es magas fak, mellyeknek az derekait boroſtyan fedezte vala be. De az Macedonokat az harag meſſzeb vivę, mert csak nem eyfelkor jővenek viſſa az taborba, az ellenſegben ſokat le vagvan, tobbet penig el fogvan, es ezer nyolcz ſaz lovat haytanak el. Az Macedonokban penig hatvan lovas veſze el, gyalog mint egy ſazig valo, ſebeſek ezeren lőnek. Ennek az viadalnak veghez vitele az nagy reſz ſerint el partolo Aſiat ollyan alkomatos győzedelemnek hirevel

Az győzedelmeſeket az harag tovab viſzi, es az felelem az meg győzetteknek ſamnyat ad.

vel meg enyhite. Az Scythakat győzhetetleneknek hittek vala lenni, kiknek meg veretteteſek utan azt vallyak vala, hogy ſemmi nemzetſeg az Macedonoknak hadokkal egyenlő nem lenne. Annakokaert az Sakak követeket küldenek, kik magokat arra igirnek, hogy az ő nemzetſegek az parancsolatnak engedelmes lenne. Az kiralynak nem viteſſege indittotta vala fel inkab őket, mint az meg győzettetet Scythakhoz valo kegyelmeſſege: Mert az foglyokat mind ſacznelkül ereſztette vala viſſza, hogy el hitetne, hogy neki az leg kegyetlemb nemzetekkel az viteſſegert, nem az haragert lőtt volna viadallya. Azert az Sakaknak követit kegyelmeſen fogadvan, keſerőül mellejek Excipinuſt ada, igen ifiat es nala údejenek viragaert kedveſt, ki noha teſtenek ſepſegevel Hæphestioval egyenlő vala, de ekes beſedevel bizonyara hozza haſonlo nem vala. Ő maga Craterusnak meg parancsolvan, hogy az hadnak nagyob reſzevel keveſenkent valo menetellel utanna mennyen, az Maracanda varoſra erkezek, melyből Spitamenes az ő jővetelit, meg ertven, Bactriaba futot vala. Annakokaert az kiraly negy nap hoſſu utat haladvan, arra az helyre erkezet vala, az melyben Menedemuſnak

Az győzedelmeſnek kegyelmeſſege, az feneked ő ſziveket meg enyhiti, es az maga meg adaſra viſſa.

musnak capitansaga alat ket ezer gyalogot, es harom saz lovast el vestet vala. Ezeknek csontyokat el temettete, es eleiknek sokasok serint erettek aldozatokat tőn. Immar Craterus kinek meg vala parancsolva, hogy az phalanx sereggel utanna mennyen, az kiralyhoz erkezet vala. Annakokaert hogy mindnyajan, az kik el partoltanak vala egyenlőkeppen az hadnak vesedelmevel el nyomatnanak, az hadat meg osta, es az mezőket egettetni, s az őreg embereket le vagattatni parancsola.

Sandornak az ő levagatot vitezihez valo kegyessege.

Az Sogdianusoknak orszaga nagyob res serint pusta, selessegre az nagy pustasagok csak nem nyolcz saz futamatni földet tartnak, felette nagy tagassaga vagyon az orszag egyenes terinek, mellyen egy viz foly, az ot lakosok Polytemetusnak hijak. Azt sebessen foltaban az partok soros arokra sorittyak, annakutanna üreg hely fogja be, es az föld ala ragadgya. Az el reytetet folyasnak jele az folyo viznek zugasa, holot ő maga az föld, az mely alatt ollyan nagy viz foly, esak egy csep nedvesseggelis megnem veritezik. Az Sogdianusok kőzzül valo foglyokban fő nemzetesek es testeknek erősségevel jelelek, az kiralyhoz harminczan vitettenek vala, kik

Tudniillik tizen heted fel Magyar mely földet es egy Olasz mely földet.

kik minekutanna tolmacz altal meg ertek hogy ők az kiralynak parancsolattyabol halalos böntetesre vonatnanak, vigadoknak fokafok ſerint, eneket mondani, es tanczokkal ſ. teſteknek faytalanb mozgataſaval ſüvőknek neműnemű örömet kezdek mutogatni. Csodalvan az kiraly hogy ollyan nagy bator elmevel halnanak meg, viſſa hivata őket, okat ollyan nagy örömnek, holot az halal ſemek előt volna, meg kerdven. Amazok azt felelek, hogyha maſtol őletnenek meg, ſomoruan halandok voltanak volna meg. De ollyan hires neves kiralytol, minden nemzetſegeknek meg győzőjetől, az magok regi eleiknek meg adattatvan az tiſteſſeges halalt, mellyet az vitez emberek kivanvais kivannanak, az magok fokafok ſerent valo enekekkel es vigaſaggal illenek. Akkor az kiraly batorſagoknak nagy voltan almelkodvan, monda; Azt kerdem annakokaert ha akartoke elni nem leven ellenſegim ennekem, kinek jo tetemenyeből elendők vattok. Amazok azt felelek hogy ők ſoha neki gonoſ akaroi nem voltak, hanem haddal ingerlettetven ellenſegi voltanak volna. Ha ki őket jo tetemennyel akarta volna inkab hogy ſem mint erőſsakkal meg probalni, azon igyekeztenek

Az bator ſzüvü emberek az halallal nem gondolnak, kivaltkeppen mikor nagy fő vezernek kezevel őletterhetnenek meg.

Meg adatvan) az az, az ő meg holt eleiknek lelkekkel holtok utan ſzembe leven.

Az haddal ingerlettetet emberek ellenſegekke lehetnek, de az frigy alatt vetteteknek hüveknek kel lenniek.

kezteknek

keztenek volna, hogy baratſagos ſolgalattal meg ne győzettetnenek. Es meg kerdettetven, hűſegeket micsoda zalaggal kötelezendők volnanak meg: Azt mondak, hogy az ő eletek, mellyet ő tőlle vennenek, lenne zalagul, azont megadandok leven, mikor viſſa kevanna. Nemis csalatkoſtatak meg elebbi igireteket, mert az kik viſſa boczattatvan hazajokba mentenek vala, az ő nemzeteket az hűſegben tartak. Negy bennek az teſt őrizők közőt meg tartatvan, ſenkinel az Macedonok közzül az kiralyhoz valo ſeretetben alab valok nem lőnek. Az Sogdianuſok közőt harom ezer gyaloggal (mert nagyob oltalomnelkűl nem-is bűkőlködik vala) Peucolauſt hagyvan Bactriaba juta. Onnat Beſſuſt Ecbatana nevű varosba vitetni parancsola, hogy az meg őletet Dariuſnak fejevel fizetne. Csak nem ugyan azon napokon Ptolemeus es Menidas harom ezer gyalogot es ezer lovaſt jutalomert vitezkedendőket hoztanak vala. Alexanderis Lyciabol gyalogoknak haſonlo ſamaval es őt ſaz lovaſſal jőve. Aſclepiodoruſt Syriabol meg annin kővetik vala, Antipater nyolcz ezer Görőgőt küldőt vala, kik közőt őt ſaz lovas vala. Annakokaert az had

Sandot Beſſuſt az Darius halalaert Ecbatana varosba őlett meg.

Az győzedelmeſt az győzedelemnek ezközi önkent kővezik,

had meg öregbittetven, azoknak az mik az partúteſſel fel haborittattanak vala, meg csendeſitteteſekre eleb mene, es az tamadaſnak okait meg ölettetven, negyedik napon az Oxus folyo vizre erkezek. Ez mierthogy ſart hayt mindenkor zavaros, es innya egeſſegtelen. Azert az vitezek kutakat kezdettenek vala aſni, de az földet mélyen ala aſvanis viz mèg ſem fokad vala, midön ugyan az kiralynak ſatoraban forras lattatek, mellyet mierthogy eſzekben keſen vöttenek vala, azt költek hogy hirtelen fokadot volna. Es az kiraly ö maga azt akara, hogy el hidgyek, hogy az forras Iſtennek ajandeka volt volna. Annakutanna az Ochus es Oxus folyo vizeken altal kelven, az Marginia varoſra juta. Annak környüllette hat varoſnak eppitteſere hely valaſtatek. Kettei delre fordittatvan, az negye napkeletre nezven, közel közel valanak egymashoz, hogy ne kerne meſſül ſegitſeget eggik az maſiktol. Ezek mind magas hegyeken helyheztetenek, mellyek akkor azmeg győzettetet nemzetſegeknek mint valami rekeſi valanak, de moſt az magok eredetekről el feletkezven, azoknak ſolgalnak, az kiknek az előt parancsoltanak. Es egyebeket bizonyara az kiraly le csendeſitet vala.

Egy

Arimazes vitezeknek ſzamaval eleſſel es felette erôs hellyel, nem tanacsal, es batorſaggal gyamolittatik.

Egy kő ßikla vala, mellyet az Sogdianus Arimazes harmincz ezer fegyvereſſel tart vala, annakelőtte eles hordatatot vala oda, mely ollyan nagy ſokaſagnak akarket eßtendeig-is elegſeges volna. Az kőßikla magoſſagra [a] harmincz futamatni főldnyere megyen fel, az kerűletivel mas [b] fel ßazat foglal be. Minden felől kűlőn maganak valo es meredek leven, felette keskeny őſvenyen mennek fel reaja. Az magoſſaganak kőzepiben barlangja vagyon, melynek az ßaja ßoros es ſőtet, laſſan laſſan oßtan az tovab valo helyei meg tagaſulnak, az vegſő reßeinekis magos barlangi vadnak. Rayta csak nem mindenűt forraſok folynak, az mellyekből egyben gyűlt vizek az hegynek meredek helyen folyo vizet ereßtnek ki. Az kiraly az helynek bajos voltat meg ßemlelven, azt vegezte vala, hogy onnat el mennyen. Annakutanna elmejeben meg az termeßetetis faraßto kevanſag indula. Mindazonaltal minek előtte az meg ßallaſnak ßerencsejet meg probalna. Copheſt (ez Artabazuſnak fia vala) az poganokhoz kűlde, ki tanaczul adna, hogy az kőßiklat meg adnak, Arimazes az helyhez bizvan, kevelyen ſokat felele. Vegezetre kerde, ha Sandor repűlhetneje? Mellyek az kiralynak

[a] Fel Magyar mely fôldre, es csak nem egy Olaſz mely fôldre.

[b] Harom Magyar mely fôldet, es mayd egy Olaſz mely fôldet.

ralynak ęrtesere adatvan, elmejet annyera fel gerjeſtek, hogy azokat, az kikkel tanacskozni ſokot vala, hozza hivatvan, meg jelente az pogannak fel fuvalkodaſat, ki avval czufolna öket hogy ſarnyok nem volna. Ó penig az következendö eczaka azt cselekedendö volna, hogy az Macedonokat mèg repúlniis hinne. Hozzon, ugymond, kiki közúlletek hozzam az maga ſeregeböl harom ſaz igen gyors ifjakat, kik az erös helyeken, es csak nem utatlan köſiklakon hazajokban barmokat ſoktanak legyen haytani. Amazok mind teſteknek könyü voltaval ſmind ſüvöknek bat orſagaval jeleſeket hamar vünek hozzaja, kiket az kiraly meg tekintven, monda: Veletek, ô ifiak es hozzam haſonlok, annakelötte gyözhetetlen varoſoknak eröſſegit meg gyöztem, az hegyeknek ſüntelen valo hoval be borittatot tetejeket meg jartam. Cilicianak ſoroſſagiba be mentem, az Indiai hidegnek erejet faradſagnelkül el ſenvedtem, az en peldaimatis attam tinektek, es az tieteketis tartom. Az köſiklanak, mellyet lattok, egy uttya vagyon, mellyet az poganok allanak, az többire gondot nem viſelnek, ſemmi ſtraſak nincsenek, hanem csak az mellyek az mi taborunkat nezik. Talaltok

Az vitezeket, mikor nagy nehen dolgokra haytatnak, az elebbi viſeltetet cselekedetekröl kelletik az vezernek dicsirni.

Az nehez dolgokat ne kik kônnyeknek kelletik mondani.

utat, hogyha az tetőre vivő ősvenyeket serenyen fel keresitek. Semmit oly magossan az termeßet nem helyheztetet, az hova az vitezi erő fel ne erőlkődhessek. Azokat az mik felől egyebek ketsegben estenek meg probalvan, Asiat birjuk. Hagjatok fel az tetőre, mellyet mikor el foglalandotok, nekem fejer lobogokkal jelt adgyatok. En az hadat rea viven, az ellenseget tú rollatok mi reank forditom. Annak, az ki az tetőt leg eleb el foglallya, jutalma tiz talentom leßen: egy talentommal veßen kevesbet az ki ahoz leg közelb erkezik, es azon reß tiz emberig meg tartatik. Bizonnyal tudom hogy tú nem annyera nezitek az en adomanyomat mint az akaratomat. Az kiraly parancsolattyat oly jo kedvel hallak, hogy ugy teczenek, hogy immar az tetőt meg vőttek volna. Es el bocsattatvan vas èkeket, mellyeket az kővek közze vernenek, es erős kőteleket keßitnek vala. Az kiraly az kőßikla kőrnyúl el hordoztattaknak, az hun az rea menő hely nem annyera erősnek es meredeknek laczik vaia lenni, meg parancsola, hogy masodik vigyazaskor (kit Isten jo ßerencsere forditana) mèg indullyanak. Azok ket napra valo elest veven, csak ßablyakkal es dardakkal fegyverkedven,

Nagy jutalommal kelletik ôket arra edesgetni.

Hat ezer kotonas arany.

Az fô vitez vezernek fô vitez emberi talalkoznak.

ven, fel kezdenek menni. Es előßőr labokon menenek, annakutanna hogy az meredek helyekre jutanak, nèmellyek az ki dúllyet kőveket kezekkel meg fogvan fel emelek magokat, nemellyek az fel vetet kőteleknek urkain menenek fel, midőn az ékéket az kővek kőzze be vernek, mellyeken lepve untalan meg allananak, az napot az felelem es munkalkodas kőzben tőltek el. Minekutanna erős helyeken erőlkőttenek volna fel, annalis erősbek valanak mèg előttők, es az kőßiklanak magossaga nőni lattatik vala. Az penig nyomorult allapat vala, midőn azok kiket az csalard lepes meg csalt vala, az meredek helyről ala forognanak, hogy mayd tőbbenis azont ßenvedendők volnanak, az mas esetinek peldaja meg mutattya vala. Mindazonaltal ez sok tőrődesek altal az kőßiklanak tetejere fel verekedenek, az ßúntelen valo munkaval mindnyajan meg faradvan, nemellyek tagoknak reßevel megis felßegúlven, es egyenlőkeppen őket mind az eczaka smind azalom el nyoma. Az utnelkúl valo darabos kőveken ßerenßerte le teritven testeket, az előttők allo veßedelemről el feletkezven, virrattig alvanak. Es vegezetre mint mèly alombol fel serkentek, az alattok

Az Sandor vitezi az kőſziklara mikeppen mentenek legyen fel.

Az dicsiretnek es jutalomnak kevausaga az embereket akarmire-is rea veszi.

valo reytek völgyeket ßorgalmatoſon keteſven, nem tudvan, az ellenſegnek ollyan ſok volta az kő ßiklanak mellik reßeben reytetet volna el, ő magokon alol az barlangnak ki tekeredet fúſtit eßekbe vevek, melyből meg ertek, hogy az ellenſegnek reytek helye az volna. Annakokaert az jelt az melyrol vegeztenek vala, dardakra tevek, es meg tudak, hogy mindnyajokban az fel hagasban harminc kettő veßet volna el. Az kiraly nem inkab ßorgalmaztatvan az hely meg vetelenek kevanſagaval, mint azoknak, kiket ollyan nilvan valo veßedelemre kúldőt vala nyavalyajokkal, mind egeß nap eſtig az kőßiklanak tetejet nezven, veßteg alla. Eczakara kelve midőn az ſőtitſeg ßemeinek lataſat el fogta volna, teſtenek taplaſara vißßa mene. Maſod nap mèg elegge meg nem vilagoſodvan, az lobogokat, az meg vőttetőnek jelet, mindennel eleb meg lata. De hogy ßemei meg ne csalatnanak, ketelkedni kenßeriti vala valtozo volta az egnek, melytől akkor az napnak kőzben túndőklő fenye be fedeztetet vala. De mihelt tißtab vilagoſſag latczek az egben, az ketſeg el vetetek: es Copheſt hivatvan, ki altal az poganoknak akarattyokat meg probalta vala, hozzajok kúlde inteni,

Az vezer az ő vitezinek eletek felöl illik hogy ſzorgalmatoskodgyek.

Az egnek) tudni illik az levegô avagy eltetőegnek.

teni, hogy akar csak most kezdenének haznosban tanacskozni. Hogyha penig az helyhez valo bizodalomban alhatatosok lennének, meg parancsola, hogy hatok meget meg mutassa azokat, az kik az tetőt meg vőttek vala. Cophes hozzajok küldetven, Arimazesnek kezde tanacsul adni, hogy az kősiklat meg adgya, az királynak kegyelmességet venne, ha ollyan nagy dolgokban tőrekedőt egy kősiklanak meg sallasaban mulatozni nem kenseritene. Amaz kegyetlenben es kevelyben solvan, hogy sem mint az előt, parancsola Cophesnek, hogy el mennyen. De ő az pogant kezevel meg fogvan kere, hogy velle eggyűt az barlangon kűvűl mennyen, kit tőlle meg nyerven, az ifiakat az tetőn meg mutata, es az ő kevelyseget meltan czufolvan, ast monda, hogy az Sandor vitezinek sarnyai volnanak. Es immar az macedonoknak taborokbol az trombitaknak zengese, es mind az egesz hadnak kialtasa hallik vala. Az à dolog, mikeppen az hadnak tőb sok hiabavalosagi, az poganokat az meg holdolasra vona. Mert az felelemtől el fogattatvan, azoknak, az kik hatok meget valanak, keves voltok felől itiletet nem tehetnek vala. Azert Cophest (mert őket rettegve

Az felenkeknek kevelyseges kőnyen meg trefaltatik, es semmie tetetik.

hatta vala) hamar vissza hivak, es ő velle harmincz fő embert küldenek, kik az kőfiklat meg adgyak, es ugy alkodgyanak, hogy bantasnelkül el menniek szabad legyen. Sandor noha attol tart vala, hogy az ifiaknak keves voltokat meg latvan, az poganek őket ala vernek; mindazaltal mind az maga szerencsejehez bizvan, s-mind penig Arimazesre az kevelysegert haragvan, azt feiele, hogy ő az meg adasnak semmi alkuasat be nem venne. Arimazes ketsegben esven, inkab dolgai felől, hogy sem mint azokat el vestven, az rokonival, es maga nemzetsegenek fő fő rendivel, az taborba ala mene, kiket mind meg veretven, az kőfiklanak szinten az allyaban kereztekre fesittete. Az meg holdoltaknak sokasaga az nyert penzel eggyut ajandekon az uy varasok lakosinak adatek. Az kőfiklanak, es az tartomannak, mely ahoz ragasztatot volna, gondviseleserе Artabazus hagyatek.

Az kevelyeket gyalazat követi.

QVINTUS CURTIUS-nak az Nagy Sandornak Macedonok Kirallyanak viſeltetet dolgairol.

NYOLCZADIK Kőnyve.

SAndor nagyob hirrel hogy ſem mint dúcsőſeggel az kőſiklat birodalma ala haytvan, midőn az ideſtova lezzegő ellenſegnek miatta ſereget meg kellene ſelleſteni, az hadat harom reſre oſta. Eggik reſnek eleibe Hephæſtiot, az maſiknak Cœnuſt atta vala capitanokul. Az tőbbinek ő maga vala vezere. De nem mind egy akaraton valanak az poganok, nemellyek fegyverrel haytatanak meg, az tőbbi az harcznak előtte az paranczolathoz tartak magokat: kiknek, azoktol kik azpartútesben meg maradtanak vala, el vetetet varoſokat, es mezejeket adata. Az Bactriai ſamkivettetek penig, az Maſſagetaknak nyolcz ſaz lovaſival, az kőzel valo falukat puſtitak. Kiknek meg ſabolazaſokra Attinas, annak az tartomannak tiſtartoja, az leſt mely keſittetik vala nem tudvan, harom ſaz lovaſt vún ki. Mert az

Az ideſtova czavargo ellenſeget ſok keppen kel küldôzni.

Az ſereny fő nelkül valo nepeknek külömbözö akarattyok vagyon.

ellenſeg az erdőkben, mellyek az mező mellet valanak, az fegyveres vitezeket el reytette vala, valami keveſen barmokat úzven, hogy az maga gondolatlant az prædaval az leſre vinne. Annakokaert ßertartaſnelkúl valo ſereggel, es meg bomladozot rendekkel az præda úző Attinas utannok megyen vala, kit midőn az erdő mellet ele ment volna, az kik abban be allottanak vala, veletlenúl rea útven, mind az velle valokkal eggyút meg ölenek. Ennek az veßedelemnek hire Craterushoz hamar el vitetek, ki minden lovag ſeregevel veletlenúl oda erkezek. De az Maſſagetak immar viſſa futottanak vala, Dahak ezeren veretenek meg, kiknek veßedelmekkel mind az egeß tartomannak partúteſeben veg vettetek. Sandor-is az Sogdianuſokat iſmet birodalma ala haytvan, az Maracanda varosba viſſa mene. Ot Penidas, kit az Boſphoruſon tul lako Scythakhoz kúldőt vala, az nemzetſegnek kővetivel eleibe mene. Phratapherneſis, ki tiſztartojok vala az Maſſagetaknak es Dahaknak, az tartomanyoknak hataraval őßve foglaltattaknak, kővetet kúldőt vala, ki meg igirne, hogy ő az paranesolatnak engedelmes lenne. Az Scythak azon kerik vala, hogy az ő kiralyoknak leanyat

Az prædalo es rendtartaſnelkül valo ſereggel menő vitezek az ellenſegnek prædai ſzoktanak lenni.

Az győzedelmes vezeruek dia dalmabol ſzarmazik az tartomannak meg adaſa.

nyat magához feleſegûl venne. Hogyha az ſogorſágot utálna, az Macedoniai fő fő rendeket, az ő nemzetſegeknek fejeivel ôſſze hazaſodni engede. Azt fogadgyak vala, hogy az kiraly ő magais ő hozza el jővendő volna. Mind az ket követſeget kegyelmeſen meg halgatvan, Hephæſtiot es Artabazuſt varvá az taborral veſtegſegbē lőn, kiket melleje veven, abba az országba, mely Bazarianak neveztetik, erkezek. Az pogani gazdakſagnak azokban az helyekben ſemmi nagyob jeiei nincsenek, mint az nagy berkekben es ligetekben berekeſtetet fő vadaknak nyajai. Erre nagy tagas helyen fekvő erdőket valaſtnak, mellyek fogyhatatlā vizeknek gyakor forraſival gyönyörűſegeſek. Az berkek kő falokkal kőrnyűl vetetnek, es tornyai vadnak, mellyek az vadaſoknak be fogado helyei. Az nilvan valo dolog vala, hogy az á liget fűntelen faz hus eſtendeig bantaſnelkúl eppen allot volna, melyben Sandor minden hadaval bele menven, az vadakat minden felől kergettetni parancsola. Mellyek kőzőt miden egy igen nagy oroſlan, ő magara az kiralyra menendő leven, futna: ſerenczere Lyſimachus, kit annakutanna Sandor utan maſodik regnait, az vadaſ dardat az vadnak ellene

Az Bazarius tartomanyban lakoknak gazdagſagok, az vadaknak nyajai.

Az dücsőſseg kivanas még az veſzedelmekbenis ſegitőt ſemmikeppen nem ſzenved.

kezdette vala vetni, kit az kiraly hatra úzven es hogy el mennyen, meg parancsolvan, azt monda, hogy az oroßlan ő tőlle ßinte ugy meg őletethetnek mint Lyſimachuſtol. Mert Lyſimachus regen mikor Syriaban vadaßna, egy nagy fő vadat őlt vala meg egyedúl, de az bal valla mind az csontokig meg ßakaßtatvan, felette ſullyos veßedelemre jutot vala. Azont az kiraly ßemere vetven neki, erősben cselekedek, hogy ſem mint ßolla: mert az vadat nem csak el vara magara, hanem egy ſebbel megis őle. Az beßedet, mely oknelkúl azt hirdette, hogy Lyſimachus az kiralytol az oroßlannak vettetet volna, abbol az eſetből (melyről oda fel ßolank) hißem ßarmazotnak lenni. De à Macedonok noha Sandor jo ßerencsevel jart vala; mindazonaltal, magok nemzetſegenek ßokaſa ßerint, vegezeſt tőnek, hogy gyalog az melle valaßtatot fő uraknelkúl, es baratinelkúl ne vadaßna. Az kiraly minekutanna negy ezer vad le veretek, azon ligetben minden hadaval egyetemben vendegeskedek. Onnat az Marakanda varoſra vißßa mene, es Artabazuſtol koros eletenek mentſeget be veven, annak tartomanyat Clytuſnak rendele. Ez vala, az ki az Granicus folyo viz mellet az

Illik hogy az vitez fejedelemnek elete felöl, az alatta valok ſzorgalmatoskodgyanak.

haja

hajadon fővel harczolo kiralt maga paisaval meg oltalmazta, es Rhoſacereſnek az kiraly fejere kőzelitő kezet ſablyaval el vagta, Philep kiralynak regi viteze, es ſok vitezi cſelekedetekkel hiresneves. Heilanice, ki Sandort nevelte vala, annak nennye leven, az kiralytol nem kűlőmben ſerettetik vala, mint az annya. Ezokaert az birodalomnak leg erősb reſet annak hűſege es oltalma ala biza. Es immar meg parancsolvan neki, hogy az kővetkezendő napra az utra kelűllyőn, fő es diſes lakodalomba be vetetek, melyben az kiraly midőn az ſok bortol meg hevült volna, maganak felette nagyot tulaydonitvala, az mely dolgokat viſelt vala, magaſtalni kezde, meg azok fűleinekis nehez leven, az kik ertik vala, hogy tőlle igaz dolgok ſamlaltatnanak. Halgatasban lőnek mindazaltal az ven vitezek, meglen Philep kiralynak kezdven dolgait ſidalmazni, azzal kerkedek, hogy az Cheroneanal vallo hiresneves győzedelem ő cſelekedeti volt volna, es ollyan nagy dolognak dűcsőſege az attyanak gonoſſagaval es irigyſegevel vetetet volna el tőlle. Az attya bizonyara az Macedoniai vitezek es az jutalomert ſolgalo Gőrőgők kőzt ſarmazot partűtesben meg erőtlenedven az

Tudni illik az Sogdiana tartomant.

ſebbel

ſebbel, mely rayta abban az tamadasban eſet vala, veſteg fekût volna, csak az halalnak tettetesevel leven batorſagosb, az ő teſtet maga paiſaval oltalmaſta volna meg, es az rea rohanok az maga kezivel ölettenek volna meg. Az miket az attya ſoha tőkelletes ſûvel meg nem vallot volna, ketelenſegből tartozvan az fianak az maga eletet kőzőnni. Annakokaert az had utan, mellyet nalanelkûl az Totok ellen ő maga viſelt volna, az attyanak magat győzedelmeſnek irta volna, es hogy az ellenſegek meg verettenek es el ûzettenek volna, es Philep kiraly ſohun ezekben jelen nem volt volna. Az dicsiretre meltok azók volnanak, nem az kik az Samothraxoknak ſentelő aldozatokat nezelnek, mikor Aſiat egetni es puſtitani kellene, hanem azok, az kik az viſeltetet dolgoknak nagy voltaval az el hitelt fellyûl haladtak volna. Ezeket es ezekhez haſonlokat az iſiak őrőmmel hallának, de az ven vitezeknel kedveſek nem valanak, kivaltkeppen Philep kiralyert, ki alat ſokaig eltenek vala. Akkor Clytus mèg ő ſem eleg jozan leven, azokra, az kik ő nalanal alab ûlnek vala, fordulvan, Euripideſnek verſet hoza ele, ugy hogy az kiraly az ſozatot halhatna inkab hogy ſem mint az be-

Nem az kik) Ugy-mint Philep kiraly es az ő capitani.

az beßedet, mely verſel az jelentetik vala meg, hoǵ roßßul rendeltek volna à Gőrőgők, hoǵ az győzedelemnek emlekezetire hagyatot jelekre, csak az kiralyoknak nevei irattatnanak fel: mert az egyebeknek verekkel ßereßtetet dúcsőſſeg el tulaydonittatnek. Annakokaert az kiraly midőn gyanakodnek, hogy az beßed gonoßul eſet volna, az kőzel valoktol kerdezni kezde, Clytuſtol mit hallottanak volna. Es azok az halgatasban meg altalkodvan, Clytus laſſanlaſſan Philepnek cselekedetit, es Gőrőg orßagbã valo viſeltetet hadait nagyob ßoval ßamlallya vala, mindeneket az jelen valoknal fellyeb bőcsúlven. Innet az iſiak es venek kőzőt vetekedes tamada, es az kiraly mintha ßenvedeteſen hallana azokat, az mikkel Clytus az ő dicsiretes dolgait ßollya vala, igen meg haragut vala. De midőn ugy teczenek hogy haragjat meg tartoztatando volna, ha az csacsogaſſal kezdetet beßedben Clytus veget vetne, ſemmit azokban hatra nem hagyvan, inkab boßßontatik vala. Es immar Clytus mèg Parmeniotis oltalmazni meri vala, es Philep kiralynak az Athenas varosbelieken valo győzedelmèt, az Thebæ varoſnak el rontataſanal nagyobra bőczúlli vala, nem csak az bortol, hanem elmeje-

Az csacsogas az módnelkül meg iut bornak valhatatlan tarſa.

mejenekis gonoß vißßalkodaſatol eleb eleb vitetven. Vegezetre monda, Hate eretted meg kelletik halni, Clytus leßen elſő. De az győzedelemnek nagyob jutalmat veßik, az kik az te atyadnak emlekezetit mentől nyelvesben csufollyak. Az Sogdiana orßagot adod ennekem, ki annißor partot út, es nemcsak meg nẽ filigittetet, hanem megſem haytathatik. Az vakmerő elmekkel biro fene vadakkra kúldetem. De az mely dolgok en ream nezenek, azokat el hagyom. Az Philep kiraly vitezit utalod, el feletkezven rolla, hogy ha ez az ven Athurias az viadalt meg vető ifiakat vißßa nem hitta volna, mèg mi Halicarnaſus kőrnyűl mulatozandok voltunk volna. Mikeppen haytottad tehat meg Aſiatis ezekkel az ifiakkal? Igaz (az mint velem) az mit az te anyadnak az battya hogy Olaß orßagban mondot legyen nilvan vagyon, hogy ő ſęrfiakra akadot volna, te aßßony emberekre. Minden maga gondolatlanul es gorombaul valobeßedi kőzzűl ſemmi inkab az kiralt meg nem buſirtotta vala, mint az Parmenio felől bőczűlettel tètetet emlekezet. Az buſulaſt mindazaltal az kiraly el titkolá, meg elegedven az parancsolattal hogy az lakodalombol ki menne. Es ſemmit hoz-

Nyelvesben ezufollyak) Az. mikeppen moſt te Sandor.

Az te anyadnak az battva) Tudni illik Sandor Olympiaſnak battya.

Az el titkoltatot buſulas utat keres az melliyen magatkiőncze.

za e-

za egyebet nem ßolla, hanem hogy talam ő (ha tovab beßellet volna) neki ßemere vetendő volt volna, hogy elete tőlle tartatot volna meg: mert aval kevellyen gyakorta kerkedet volna. Es őtet, midőn mèg az fel keleſſel keſnek, az kik hozzaja leg kőzelb telepedtenek vala le, kezeket reaja vetven, dorgalvan es intven el vinni igyekeznek vala. Clytus midőn el vonattatnek az elebbi reßegſeghez az haragotis hozza vetven, azt kialta, hogy az kiraly hata az ő mellyevel oltalmaztatot volna meg: de minekutanna ollyan nagy jo tetemennek űdeje el mult, mèg az emlekezetiis gyűlőlſeges volna. Az Attaluſnak halalatis ßemere veti vala: es vegezetre Iupiternek, kit Sandor maga attyanak vallana lenni, feleletit esufolvan, azt mondgya vala, hogy ő az kiralynak igazbakat felelt volna, hogyſem mint az ő attya. Immar az kiraly oly nagy haragot foglalt vala be elmejeben, az menit jozankorabanis elig ßenvedhetet volna. Az erzekenſegi bizonyara az bortol meg győzettetven, [a] az agybol hirtelen ki ugrek. Az meg reműlt barati, ingyen ſem le teven, hanem el hanyvan az poharokat, fel ugrandozanak, az dolognak, mellyet ollyan nagy hirtelenſeggel czele-

Az harag az reſzegſeget kőveti.

a Az agybol ki ugrek) Az regiek agyakban őttenek az mint ezen Curtins tőb helyenis illyen modon ſzol, estőb hiſtoricuſok-is azonkeppen.

czelekedendő volna, kimenetelire figyelmezven. Sandor egy fegyverhordozonak kezeiből lancsat ragadvan, Clytust nyelvenek mègugyan azon mertekletlensegevel dűhőskődőt meg űtni űgyekezven, Ptolemeustol es Perdiccastol meg tartoztatek. Derekon őlelven őtet, midőn az ellenek valo tusakodastol meg nem szűnnek, kesedelmeztetik vala. Lysimachus es Leonatus meg az lancsatis el vőttek vala. Amaz az vitezeknek hűsegeket segitsegűl hivan, fel kialta, hogy ő az kőzelb valo baratitol meg fogatnek, az mi Dariuson minapiban tőrtent volna; es trombitaval jelt adatni parancsola, hogy az kirali udvarhoz fegyveresen gyűlnenek. Akkor penig Ptolemeus es Perdiccas terdeihez borulvan kőnyőrgenek, hogy ollyan hirtelen haragjaban alhatatos ne legyen, es űdőt hadgyon inkab elmejenek, az kővetkezendő napon mindeneket job modgyaval vivendő volna veghez. De be zarlattanak vala az fűlei az haragtol izgattatvan. Azert haragjat meg nem birvan, az kirali haznak pitvaraba futa, es egy cirkalotol az dardat el veven, az be menő helyben meg allapek, az hun azoknak, az kik eggyűt vacsoraltak vala, kel vala ki jűniek. El mentenek vala az többi,

Az meg sertetet tűres dűhőssegre fordul.

Clytus

Clytus leg utol gyortyanelkül megyen vala ki, kit az kiraly, ki volna meg kerde. Még az fovabolis az gonoſſagnak, melyhez kefül vala, iſonyuſaga ki teczik vala. Es amaz immar nem maga haragjarol hanem az kiralyerol emlekezven, azt felele, hogy Clytus volna, es az lakodalomból menne ki. Ezeket mikor mondana, az oldalat dardaval altal vere, es az halo embernek verevel meg öntöztetven, monda: Eregy moſt Philephez, Parmeniohoz, es Attalushoz.

Az termeſet az emberi elmekre roſſul viſelt gondot, hogy gyakrabban nem az jövendö dolgokat hanem az el multakat viſgallyuk. Mert az kiraly, minekutanna az harag elmejeböl ki fallot vala, es megis jozanodot vala, az iſonyu cselekedetnek nagy voltat keſö gondolkodaſſal veve eſeben. Akkor lattya vala, hogy az feletteb valo ſabadſaggal nem jol elt ember, de egyebkent jeles fö hadakozo, es ha meg vallani nem fegyenlene, maga eletenek meg tartoja öletet volna meg. Hohernak utalatos hivatallyat fogta vala elé az kiraly, az foknak feletteb valo ſabadſagan, mely az bornak tulaydonittathatik vala, meg mondhatatlan iſonyu gilkoſſaggal boſſut alvan. Mind az egeſ

pitvarban foly vala annak az vere, az ki egy keves údővel annak-előtte az kiralynak vendege vala. Az el remúlt es el amultakhoz hasonlo cirkalok tavul allanak vala, es az pußta hely ßabadosb meg ßanast banast veßen vala. Annakokaert az halva fekvőnek testeből ki vonatot dardat magara fordita, es immar az mellyenek vitte vala, midőn az cirkalok oda futamodanak, es az ellenek tusakodonak kezeiből erővel ki tekerek, es őtet fel emelven az satorba vivek. Sandor maga testet az földre vetette vala, keserves sirassal es jaygatassal mind az egeß kirali udvar zengven. Annakutanna kőrmeivel az orczajat ßaggattya vala, es az kőrnyúllette allokat keri vala, hogy őtet ollyan nagy gyalazattyara elni ne hadnak. Mind az egeß eczaka ezekben az kőnyőrgő ßokban tőltetek el, es ő ßorgalmatoson tudakozvan azon, ha az Isteneknek haragjokkalhajtatot volnaje ollyan nagy gonossagra, eßebe juta, hogy az minden eßtendőnkent valo aldozat az Liber atyanak arra rendeltetet údőben meg nem adatot volna. Annakokaert hogy az gilkossag az bor es lakas kőzben cselekedtetet, az Istennek nilvan valo haragja volt volna. De azon inkab busul vala, hogy minden baratinak meg rettent

Melto hogy maga ellen kegyetlenkedgyek, az ki barati es alattá valoi ellen kegyetlenkedik.

rettent fűvőket lattya vala, hogy senki annakutanna velle beſelleni nem merne. Az puſtaſagban kelletnek neki lakni, mint az fene vadnak, nemellyeket rettentőnek, nemellyektől felőnek. Annakutanna jo reggel az teſtet az mint mèg vères vala, az ſatorba be vitete. Mely minekutanna ő előtte le tetetek, kőnyvei eredven, monda; Az en daykamnak munkajat ezzel halaltam meg, kinek Miletus varoſnal az en dűcsőſegemert ket fia holt meg, ez őcze penig Clytus az ő arvaſaganak egyetlen egy vigaſztalaſa, en tőllem az lakodalomban őletek meg. Hova menend immar az à nyomorult aſſony? Minden övei kőzzűl, csak egy marattam meg, kit egyedűl letemben jo ſemmel nem lathatando. Es en az en meg tartoimnak gilkoſa viſſa mennyeke hazámba, hogy mèg job kezemetis az en daykamnak az ő nyomoruſaganak emlekezetinelkűl ne nyuthaſſam? Es midőn az ſirasban es panaſolkodasban veg nem lenne, az baratinak parancsolattyokbol az teſt el vitettetek. Az kiraly harom nap hevere be rekezkedve, kit minekutanna az fegyverhordozok es teſt őrizők az meg halaſra meg altalkodotnak ertenek lenni, az ſatorba mindnyajan be rohananak, es kő-

Az kegyetlenſeg még baratinkat, es az alattunk valokatis tőllünk el idegeniti.

nyőrgesek ellen sokaig viszaikodvan, nehezen birak rea hogy énnèk, es hogy az gilkossagot kevesbe fegyenlene, az Macedonok azt vegezek, hogy Clytus meltan őlettet volna mèg: még az el temetteteségbenis ellent tartandok ieven, ha az kiraly nem parancsolta volna, hogy el temettessek. Annakokaert kivaltkeppen az tiszteségnek megerősitesere az Maracanda varosnal tiz napot tőltven, Hephæstiot az hadnak egy reszevel, az Bactria tartomanyba kűlde, hogy telre éleſt kesiczen. Az mely tartomant penig Clytusnak rendelt vala, Amyntasnak ada, ő maga Xenippaba erkezek. Ez Scythiaval hataros tartomany, es az nepe sok gyakor falukban lakik: mert az földnek bő termekensége nem csak az ot sűletteket tartoztattya, hanem az jővevényeketis hozza vonsa. Az Bactriabeli szamkivettetteknek, kik Sandortol el partoltanak vala, be fogado helyek vala. De minekutanna megertek hogy az kiraly kőzelgetne, az ot lakosoktol el űzettetven, mint egy ket ezeren es ket szazan ősve gyűlekezenek, mind lovasok valanak, meg az bekességbenis az tolvaykodasokra soktanak vala, akkor az kemeny termeszetű elmeket, nem csak az had, hanem az kegyelemnek ketseg-

Az Macedonoknak Sandortol kedvejert valo Istentelen vegezesek.

Az kemeny termeszetű elmek az kegyelemnek ketsegben

ketſegben valo eſeſeis meg kegyetlenitette vala. Azert Amyntaſra Sandornak tiſztartojara veletlenűl rea űtven, ſokaig ketſeges harczot tőttenek vala, vegezetre az magok feleiben het ſzazat el veſztven, kikben harom ſzazat az ellenſeg el foga, az győzedelmeſeknek hatat adanak, de bizonyara nem boſſzu allaſnelkűl: mert az Macedonokban nyolczvant őlenek meg, es azokon kűvűl negyed fel ſzazan ſebeſedenek meg: Mindazonaltal az maſodik partűtes utanis bocsanatot nyerenek. Ezek hűt ala vetetven, az kiraly minden hadaval egy tartomanyba mene, mellyet Nauranak neveznek. Annak fejedelme Syſimithres vala, kinek az maga annyatol ket fia ſzűlettetet vala, mert ő nalok az atyaknak es anyaknak az magok gyermekivel paraznalkodniok ſzabad. Azon Syſimithres az alatta valokat fel fegyverkeztetven, az tartomannak torkait, az hun leg ſzorosbak, kemeny erőſſeggel be ſanczoltatta vala. Mellettek ſebes viz foly vala, mely egy kőſziklanak az hatullyat meg kőrnyekezi vala, ezt az ot lakoſok kezzel altal jarova csinaltak vala. De az barlangjanak az ſzaja vilagoſſagot veſzen be: à belſőb reſzei, hanemha gyortyat be vive, egyebkent ſőtiteſek. Az ſőld alat mind

valo eſeſevel tellyeſſeggel meg kegyetlenednek.

Az Nauriuſoknak ektelen fertelmes ſzokaſok.

egy vegben aſatot al lyuk vtat ad az mezőkre, mellyet az ot valo lakoſoknal egyeb ſenki nem tud. De Sandor, noha az poganok az helynek termeßet ßerent valo allaſaval meg erőſsittetet ßoroſſagokat erős haddal oltalmazzak vala, mindazaltal az reajok vitetet fal torő koſokkal az erőſſegeket, mellyek ahoz kezzel foglaltattanak vala, meg tőrete, es parittyakkal snilakkal az oltalmazokat tőbbire mind le verete, kiket minekutanna meg ßeleßtven el űze, az erőſſegeknek romlaſira fel menven, az hadat az kőßiklahoz vive. De kőztők egy viz foly vala, mely az felſő tetőről az vőlgyre őßve gyűlő vizekből al vala, es nagy munkanak lattatik vala lenni, ollyan felette nagy mélyſeget meg tőlteni. Mindazaltal fakat vagatni es kőveket hordatni parancsola: es az poganokat affęle csinalmanyokra tudatlanokat felette nagy reműles foga, az hertelen fel rakatot alkotmannak nezőit. Azert az kiraly azt velven, hogy feltekbe az meg holdolaſra kenßerittethetnenek, el kűlde Oxarteſt azon nemzetſegbelit, de maga birodalma alat valot, ki à benne valo herczegnek tanaczul adna, hogy az kőßiklat meg adna. Azonkőzben az reműleſnek őregbiteſere tornyokis vitetnek vala reajok, es az

Semmi nincsen oly nehez dolog, mellyen az bator elmek altalne meheſſenek

Az dücsőſegnek kevanaſa minden melyſeget be tud tôlteni, de ô maga be tölthetetlen.

es az lövő szerszámmal ki lőtetet dardakis villamczoznak vala. Annakokaert minden egyeb segitseget meg vetven, az kősziklanak az tetejere menenek. Oxartes penig az rettegő es maga dolgaihoz nem bizo Syfimithrest inteni kezde, hogy hűtőket akarna inkab az Macedonoknak meg probalni, hogy sem mint hatalmokat, ne-is kesedelmztetne sietseget az Indiaba menő győzedelmes hadnak, melynek valaki magat ellene vetne, az mas ember veszedelmet az maga fejere forditando volna. Es ő maga Syfimithres az meg holdolaft meg engedi vala, de az annya es ugyan azon felesegeis azt izenven, hogy ő eleb meg akarna halni, hogy sem mint akarki birtoka ala menni, az pogannak akarattyat tisteſſegesb dologra forditotta vala, hogy sem mint batorsagosbra, es altallya vala, hogy az szabagsagnak az asszonyallatoknal nagyob bőcsületi volna, hogy sem mint az ſerfiaknal. Annakokaert az bekesegnek közben jaro követet el bocsatvan, azt vegezte vala, hogy az meg szallaft szenvedgye. De midőn az ellenſegnek erejet es az magajet ősſze vetne, az asszony emberi tanacsot, mellyet vakmerőnek hiſzen vala inkab hogy sem mint szükſegesnek lenni, meg kezde banni, es

Az aſzſzony embereknek hoſzſzu az hajok, de rövid az elmejek.

ni, es Oxarteſt hamar viſſa hivatvan, azt felele, hogy ő magat az kiralynak hatalma ala adando volna, egy dolgon kőnyőrögven, hogy az maga annyanak akarattyat es tanacsat ki ne jelentene, hogy nekiis kőnnyebben kegyelem nyerettetnek. Annakokaert Oxarteſt elől el bocsatvan, Siſimithres az annyaval, gyermekivel, es minden rokonſaginak ſeregevel utanna megyen vala, meg ingyen ſem varvan az hűtnek zalagat, mellyet Oxartes megigirt vala. Az kiraly lovaſt küldven ele, az ki nekik meg parancsolna hogy viſſa terjenek, es az maga jelen letet varjak, hamar oda mene, es az Minervanak es Victorianak véres aldozatokat teven, az birodalmot Siſimithreſnek meg ada, még nagyob tartomannakis remenſegevel biztatvan őtet, hogyha az ő baratſagat hiven tiſztelne. Az attyok ket iſiakat advan neki, meg parancsola Sandor hogy ő magaval valo vitezkedes fejebe kőveſſek őtet. Annakutanna az Phalanx ſereget el hagyvan, azoknak az kik tőlle el partoltanak vala, meg haytaſokra, az lovaſſal ele mene. Az nehez hago es kővekkel akadalyos utat először valahogy mègis el tenvedik vala, de egy keves űdő mulva, az lovoknak nem csak az körmők törődven meg-

Kirali meſterſeg az magokat meg adoknak meg kegyelmezni, es az kevelyeket meghaytani,

meg, hanem meg teſtekis el faradvan, nagy ſokan utannok nem mehetnek vala, es az ſereg untalan meg ritkul vala, az tiſteſſeget (az mint gyakrabban történik) az feletteb valo munka meg győzven. Az kiraly mind-azonaltal az lovakat untalan meg valtoztatvan, az futokat fűntelen kergeti vala. Az őtet követni ſokot fő urfiak el faradtanak vala, Philepen kivűl ki Lyſimachuſnak battya vala, nevekedeſeben ſinte akkor allapodot vala meg, es az mi könnyen meg teczenek, oly fő indulatu vala, mellyet masban ritkan talalni. Ez az ifiu (az mi csodalatos) az lovon menő kirallyal eggyűt gyalog ötven futamatni földet mene, Lyſimachus ötet gyakran kinalvan az maga lovaval, de mindazaltal, hogy az kiraly mellől el tavoznek rea nem vetethetek, midőn panczelban öltőzve leven fegyvert viſelne. a Ezen ifiu midőn egy ligetbe ertenek volna, az melyben az poganok magokat el reytettek vala, vitezűl harczola, es az ellenſeggel ſemtől ſembe vivo kiralt meg oltal maza. De minekutanna az futaſra ki omlot poganok az erdőket el hagyak, az lelegzet, mely az harcznak fullyan az teſtet taplalta vala, meg fogyatkoztata, es hirtelenſeggel minden tagaibol az veritek ki

Egy Magyar mely földnel egy keveſſe többet.

a Ennek az nemzetes fő vitez urfinak Philepnek, ki kedves kő tallya melle maga eletet nem ſzanvan le tötte, jo hire neve mindenkor fen leſzen. Kinek jo peldajat az fejedelmek mellet valo ifiaknak melto követnek.

omolvan egy kőzel valo fanak az dereka hoz tamaſkodek Annakutanna meg az à gyamol-is meg nem tartvan, az kiralynak kezeivel fogatek, mellyek kőzőt le eſven meg hala. Az ſomoru kiralt mas banatis nem kicsid ere. Erigyius az hiresneves capitanok kőzőt vala, kinek halalat egy keves údővel eleb hogy ſem mint az taborba viſſza menne meg erte. Mind az kettőnek teſte minden keſűlettel es tiſteſſeggel temettetek.

Annakutanna magaban el rendelte vala hogy az Dahakra mennyen; Mert Spitamenes ot ertette vala lenni. De ezt az hadatis az mint többeket, az neki valo kedvezeſſel ſoha el nem faradot ſerenese tavul leteben veghez vive. Spitamenesaz feleſegehez feletteb valo ſeretettel gerjedez vala, kit, az futaſt es az untalan uyjabban valo ſamkiveteſeket nehezen ſenvedteben, minden veſedelemre velle eggyűt utitarſul hordoz vala. Azon feleſege az nyomoruſagok miat el faradvan, untalan aſſony emberi hizelkedeſeket veſen vala ele, hogy immar valaha az futaſtol ſűnnyenek meg, es az győzedelmes Sandornak kegyelmeſſeget meg probalvan engeſztelne meg, ki előt el nem ſaladhatna. Tőlle ſarmazot nevekedeſekben

meg

meg allapadot harom gyermeki valanak, kiket midőn az attyoknak eleiben allatot volna, azon kőnyőrőg vala, hogy akarcsak azokon akarna kőnyőrűlni. Es hogy az kőnyőrgesek hathatosbak lennenek, Sandor nem messe vala. Spitamenes azt velven, hogő nem intetnek, hanem el arultatnek, es bizonyara sepsegehezvalo biztaban kevanna ő hogy magokat Sandornak mentől hamarab hatalma ala adnak, sablyat vona ki, meg akarvan az feleseget csapni, ha annak attyafiainak eleibe valo futasokkal nem ellenzettetet volna. De meg parancsola, hogy előlle el mennyen, hallallal fenyegetven, ha semei eleiben kerűlne, es az kevansagnak kőnyebbitesere az eczakat az agyasi kőzőt kezde tőlteni: de az belsőkeppen bele avult szeretet, az jelen valo agyasit meg unvan, fel gerjede. Annakokaert magat ismet azon egyhez advan, őtet azon kerni meg nem szűnek, hogy ollyan tanacs adasnelkűl el lenne, es szenvedne az sorsot valamineműt az szerencse nekik hozna: mert ő neki az halal az meg holdolasnal könnyeb volna. Amaz penig magat menti vala, hogő az miket hasznosoknak itilt volna lenni, azokra netalam asszony emberi mod szerint, de mindazonaltal hű elmevel tanaczlotta volna;

volna; ennekutanna az ferjenek engedelmes lenne. Spitamenes az tettető engedelmeſſeggel meg csalatvan, nappal lakodalmot kefirtete, es minekutanna az bortol es etektől meg nehezedet volna, ſunnyadozva az agyas hazba vitetek; kit hogy az feleſege mély es nehez alomban itille lenni, az ſablyat, melliyet az ruhaja alat el reytet vala, ki vonvan az uranak fejet veve, es verben keveredven, azon főt az maga ſolgajanak, az gonoſz cselekedetnek tudojanak ada. Azon ſolga őtet keſerven, (az mint az veres ruhaban vala) az Macedonok taboraba erkezek, es Sandornak megizene, hogy oly dolgok volnanak, mellyeket ő tőlle ſükſeg volna meg erteni. Az kiraly mindgyart az pogan aſſonyallatot hozzaja be ereſztetni parancsola, kit mihelt veresen lenni meg tekinte, azt itilven hogy rayta tetetet gyalazatnak panaſolkodaſara ment volna, parancsola, hogy az miket akarna, mondana meg. Amaz penig az ſolgat, kinek, hogy az ſator előt veſteg allyon, meg hatta vala, be vitetni kevana. ki miert hogy Spitamenesnek az fejet az ruhaja alat el fedezve tartya vala, gyanuſag leven hozzaja, az tudakőzoknak, mit reyt ne el, meg mutata. Az vernelkúl valo orcsanak jeleit az halo-

Az aſzſzony embernek dühös hazaja meg probalatlan ſemmit el nem hagy.

halovanyſag be fogta vala, es nilvan ki volna, meg ſem iſmerhetni vala. Azert az kiraly bizonoſſa tetetven, hogy ő ember főt vinne hozzaja; az ſatorbol ki mene, es mi dolog legyen tudakozvan, az ſolgának ki vallaſabol meg erte. Ezekon ſok fele dolgokat viſontag forgato elmejet kűlömb kűlömb gondolatok fel inditottak vala. Velle valo felette nagy jo tetemennek hiſi vala lenni, hogy az pribek es arulo, es ki, (ha elt volna) ollyan nagy dolgokban kefedelmet eytendő lőt volna, meg őletet volna. Viſontag az felette iſonyu cſelekedettől irtozik vala, holot az velle jol tőt kőzönſeges gyermekeknek attyokat csalardſaga altal meg őlte volna. Meg győze vegtere az erdemnek jutalmat az iſonyu latorſagnak kegyetlenſege, es meg izenni parancsola, hogy az taborbol ki mennyen, hogy az feletteb valo pogani ſabadſagnak peldajat az Görögöknek erkőlcsőkre es ſiligy elmejekre ne vonna. Az Dahak Spitameneſnek halalat meg ertven, Datapherneſt annak az partolaſnak reſeſet Sandornak fogva vivek, es magokatis meg adak. Az kiraly az jelen valo gondoknak felette nagy reſetől meg menekedven, azokon tetetet bantaſoknak meg bűntetéſere fordita elmejet,

Meg győze vegtere az tiſzteſſeg, de mindazonaltal is kemenb bűntetéſſel az erőt len aſzſzonyallatot nem lakoltata, gyengeb bűntetéſſel meg elegedven.

Ugy ſzoktanak jarni az kik magokat tiſztekben jamborul nem viſelik.

mejet, az kiknek az maga tiſztartai telhetetlenúl es kevelyen parancsolnak vala. Annakokaert Hyrkaniat es az Marduſokat az Tapyruſokkal egyetemben Phratapherneſnek ada, es meg parancsola, hogy Phradateſt, ki utan az birodalomban kővetkezik vala, ő hozza őrizet ala kúldene. Arſameſnek, Caria tiſztartajanak helyebe Staſanor rendeltetek. Arſaces Mediaba kúldetek, hogy Oxidates onnat el menne. Babylonia Mazæuſnak halala utan Deditamenes ala vettetek.

Ez dolgok el rendeltetven, az harmadik holnapban az telelő helyekből az hadat ki indita, Gabaza nevű tartomanra akarvan menni. Az elſő nap csendeſ utat ada, az maſodik noha mèg nem ſelveſes es komor, mindazonaltal az előtte valonal homalyosb leven, az nevekedő veſelynek nē fenyegeteſinelkúl valo karral mulek el. Harmadik napon az egnek minden reſei felől villamaſok fenlenek vala, es az nap hun túndőkőlven, ſ hun be fedeztetven, az menő hadnak nem csak ſemeit, hanem meg ſúveitis rettenteni kezdek. Csak nem ſúntelen valo mendőrges vala, es ſerinſerte hullo mennyútő kőveknek kepe lattatik vala, es az el bavult had meg remúlt fúlekkel leven, ſem eleb menni, ſem meg ſallani nem mer

vala. Annakutanna hirtelenſeggel reajok jeget verő zapor eſő patak modgyara öntetek ki. Es egy előſőr magok fegyverivel be fedeztetven, el fogtak vala. de immar ſem az fegyvereket az ſik es meg fazodot kezek nem tarthattyak vala, ſem magok el nem rendelhetik vala, mely fele fordítanak teſteket, midőn minden felől az égi haborunak nagyob erőſakja talalkoznek eleikbe, hogy ſem mint az melytől magokat oltalmazzak vala. Azert az rendek meg baggattatvan, az had mind az egeſs ligetben budoſik vala, es ſokan féltekben eleb hogy ſem az veſzely miat el faradvan az földre le dőlenkeztenek vala, noha az zapor eſőt az hidegnek ereje jeggel meg fagylalta vala. Nemellyek az faknak derakihoz tamaſkottanak vala. Az felette ſokaknak mind ſegitſegek ſ mind batorſagos oltalmazo helyek vala. Es azt magok tudgyak vala, hogy halaloknak valaſtananak helt, holot az mozdulaſnelkűl valo veſteg allokat az eltető melegſeg el hadna. De az el farattaknal az teſteknek reſtſege kedves vala, ſ nemis gondolnak vala az nyugvasban valo meg halaſſal, mert az veſzelynek nem csak feletteb valo, hanem ſűntelen valo nagy ereje vala raytok, es az nap fent, termeſzet

ſzerint

Az düesőſeg kereſőknek gyakorta illyen viragok ſzokotlenni. Fuva adgyak az vitezkedőknek az pereczet.

Az kiralyban az kivantatik, hogy győzhetetlen legyen, es minden veszelyeknek el szenvedője.

szerint valo vigasztalast, az sötetsegtől nem kúlömbözö égi haborun kúvúl az erdöknek arnyekiis el reytettek vala. Az kiraly ollyan nagy veszelynek egyedúl leven el szenvedője, az vitezeket kerúli vala, az el szelletteket öszve gyúti vala, az le dölenkezteket fel emeli vala, az kalibakbol ki tekergö fústöt meszse mutattya vala, es inti vala öket, hogy minden közelb valo oltalmazo helyeket foglalnanak magoknak. Es semmi dolog inkab meg maradasokra nem lön, mint az, hogy az munkaval meg többitetet veszelyeket, mellyektől azok meggyözettettenek vala, el allo kiralt el hadni szegyenlik vala. De az nyomorusagokban az okossagnal hathatosb ketelenseg az hideg ellen orvossagot talala, mert az erdöket feyszekkel kezdven vagni, szerinszerte rakasba hordatot fakat gyutanak meg. Azt hinned hogy az erdö egy masst erö tüzzel egne, es az szeregeknek az langok közöt hely elig hagyatot volna. Ez az melegseg az el gyalatot tagokat meg indita, es lassanlassan az lelekzet mellyet az hidegseg meg tartoztatot vala, szabadon kezde bennek jarni. Nemellyek az poganoknak házaiba menenek, mellyeket az vegsö ligetben el reytetteket az ketelenseg fel keresett vala, nemellyek taborba

Az ketelenseg minden szükseges dolgoknak talaloja es szolgaltatoja.

szalla-

ſallanak, mellyet noha vizes helyen, de immar az égi haborunak kemenſege meg enyhödven helyheztetenek. Az vitezekben, es az had utan kereskedeſnek okaert jaro emberekben, es az tabori ſolgakban az à veſedelem ezert emeſte meg. Emlekezetre hagyatot, hogy nemellyek az faknak derakihoz tamaſkodva, es nem csak elevenekhez hanem egymaſſal beſellökhöz haſonlovan lattattanak volna, teſtek öltözeti azon allapatban maradvan az melyben kit kit az halal tapaſtalt vala. Törtinet ſerint egy Macedo köz vitez fegyverehez tartozvan, el vegtere az taborba erkezet vala, kit az kiraly latvan, noha magais meg fazot tagait az tüzzel ſinte akkor meleggeti vala, az maga ſekiből ki ugrek, es az meg lankadot vitezt, ki eſen-is elig vala, az fegyveret el veven, az maga ſekibe ültete. Amaz ſokaig ſem hun nyugonnek, ſem kitől fogadtatot volna be, eſebe nem veve. Vegre az elteto melegſeg viſſa vetetven, mihelt az kirali ſeket es az kira't meg lata, meg rettenven fel kele. Kit Sandör meg tekintven, monda: Vallyons vefede vitez't fedbe, menyivel job ſorſal ellyetek, hogy ſem mint az Perſak az kiraly alat? mert azoknak az kiraly ſekiben ülni halalos volna,

Igy adgyak az vitezkedes altal az dücsöſeget.

Nem csoda ha annak vezetſege alat, anni eſztendeig vitezkedni gyönyörüſegeſnek tartatot, az kinei az köz vitezneke egeſſeges elete, es az hadnak jo ſzerencseje az maga kirali feliſegenel kedvesb vala.

neked penig életedre lőn. Másod nap az baratit es az hadaknak capitanit őfve hivatvan, meg hirdettete, hogy az miket az vitezek el vefztettek volna, azokat nekik mind meg adando volna. Es az igiretnek igaz volta beis tellyefedek: mert Syfimithres fok lovakat, es ket ezer tevet, barmokat es csordakat hoza, mellyek egyéb képpen el oftatvan, az vitezeket mind az karvallaftol fmind az ehfegtől meg fzabaditak. Az kiraly eleb azt mondvan, hogy Syfimithres ő neki az velle cselekedtetet jo tetement meg halalta volna, az vitezeknek meg parancsola, hogy hat napra való fült es főt eledeleket vigyenek. Az Sacacra menven, ezt az tartomant mindenestől fogva el puztitvan, Syfimithresnek az prædabol ajandekon harmincz ezer barmot ada. Onnat egy tartomanyba erkezek, melynek Cohortanus fő tiftartoja vala, ki magat az kiralynak hatalma es húti ala ada. Sandor az birodalmot neki meg advan, egyebet tőlle nem kevana, hanem hogy harom fia kőzzűl kettő velle eggyűt vitezkednek. Az tiftarto aztis az ki nala hagyatik vala, neki advan, pogani gazdagfaggal valo lakodalmot, mellyel az kiralt vendeglene, kefittetet vala. Azon lakodalomban midőn nagy nyajaf-

faggal

ſággal mulatna, harmincz fő nemzetes hajadon leant vitete be, kik közőt vala az Roxane nevű maga leanya is felette ſzep termetű, es az poganok közőt öltözetinek ritka ekeſſegevel valo. Ki noha az valogatot ſzep leanyok közőt ment vala elé, mindazonaltal mindeneknek ſzemeket magara fordita, kivaltkeppen az kiralynak, ki immar az ſzerencsenek, mely ellen az halando emberek magokat elegge oltalmazni nem tudgyak, kedvezeſi közőt az maga kevanſagit kevesbé zabolazza vala meg. Annakokaert azon Sandor, ki Dariuſnak feleſeget, ki ket hajadon leanyat, kikhez ſzepſeggel Roxanen kűvűl ſenki nem haſonlittathatik vala, nem kűlömb hanem atyai ſűvel nezte vala, akkor az bűzeczkenek, ha kirali nemzettel őſſve vetteſſek, nemtelennek ſzerettetire ugy felgerjede, hogy azt mondana, hogy az birodalomnak meg erősiteſere nezne az Perſaknak es Macedonoknak őſſve valo hazaſulaſok. Ez egy moddal mind az meggyozettetteknek gyalazattyok, ſ mind az győzedelmeſeknek kevelyſegek el tőről. tethetnek. Achilleſis, kinek ő nemzeteből venne eredetet, fogoly leannyal kőzőſűlt volna. Hogy tilalmaſnak ne velnek lenni, hogy hazaſſagnak tőrvenye ſzerint

Az à fogoly leany Briſeis volt.

akarna azt hozza venni. Az leannak az attya az remenſege kúvúl valo örvendetes dolgon vigadvan, beſzédét örömeſt halla. És az kiraly kivanſaganak leg nagyob gerjedezeſében eleinek regi ſokaſa ſerint, kenyeret hozata elé, (ez az Macedonok közöt az ösve hazaſuloknak igen ſent erőſſegek vala) mellyet ſablyaval meg oſztatottat, mind az kettő meg koſtol vala. Aſt hiſzem, hogy azok, az kik az nemzetſegnek ſokaſit ſerzettek, az keves es olcso eledellel meg akartak legyen mutatni azoknak az kik gazdagſagokat foglalnak öſzve, mely mertekletes elettel kellene meg elegedniek. Illyen modon az Aſianak es Europanak kirallya az lakodalomhoz valo jatekok közze be vitetet leant maganak feleſegúl vévé, az fogoly aſſonybol nemzendő leven fiat, ki az győzedelmeſeknek parancsolna. Szegyenlik vala az barati, hogy az bor es lakozas felet ipot az meg holdoltak közzúl valaſtot volna. De Clytuſnak fegyver miat valo halala utan az ſabadſag el kelven, az dolgot ſinnel, mely felette igen ſolgal, javallyak vala.

De Indiara es onnat az Oceanum tengerre akarvan menni, hogy hata meget valami ne tamadna, az mi az el rendeltetet dolgo-

dolgokat megbanthatna, minden tartomanyokbol harmincz ezer ifiat valaſtatni es felfegyverkeſtetve hozza vitetni parancsola, azok neki egyſersmind mind zalagi mind vitezi leendők leven. Crateruſt penig Hauſtanesnek es Catenesnek, kik tőile el partoltanak vala, kergettetesekre kűlde, kik kőzzűl Hauſtanes megfogatek, Catenes az harczon meg őletek. Polyperconis az tartomant mely Bubacenenek neveztetik, megholdolta. Annakokaert mindenek veghez vitetven, gondolatit az India ellen valo hadakozasra fordita. Gazdag orſagnak tartatik vala, nem csak arannyal, hanem draga kővekkel es győngyőkkelis, az mertekletlenſegreinkab, hogy ſem mint az meltoſagos allapatra megekeſittetet leven. Az vitezi paiſok arannyal es elefant tetemel mondatnak vala tűndőkleni. Annakokaert hogy ſemmiből meg ne győzettetnek, holot egyeb dolgokkal főb volna, az paiſokra ezűſt pleheket, az lovaknak arany ſabolakat csinaltata. Az pancelokban is nemellyeket arannyal, nemellyeket ezűſtel megekeſittete. Szaz huz ezeren valanak az fegyvereſek, kik az kiralt arra az hadakozaſra kővetik vala. Es immar mindeneket elkeſittetven, az mit regen gonoſ elmeje-

be bé vőt vala, azon kezde elmelkedni, hogy akkor volna ůdeje mennyei tiſteleteket mi modon tulaydonitana maganak. Azt akarja vala, hogy őtet Iupiter fianak lenni ne csak mondanak, hanem hinnek is, mintha az elmeknek ſinte ugy parancsolhatna mint az nyelveknek. Annakokaert az Macedonoknak meg parancsola, hogy őtet az Perſaknak ſokaſok ſerint az fődre le borulva bőcsůleteſen imadnak. Effeleket kevano kiraly kőrnyůl veſedelmes hizelkedes vala, az kiralyoknak ſůntelen valo veſelyek, kiknek hatalmokat azon hizelkedes gyakrabban el rontya hogſemmint az ellenſeg Es nem az Macedonoke vala az à vetek, mert ſenki azok kőzzůl ſemmit regi eleiknek ſokaſokban meg hanyatlani nem ſenvede, hanem az Gőrőgőke, kik az tiſteſſeges tudomanyoknak tanitaſat az gonoſz erkőlcsőkkel meg veſztettek vala. Egy Agis nevů Gőrőg, Chœrilus utan felette roſz verſeknek ſerzője, es Sicilia bol Cleo; ez bizonyara nem csak elmejenek hanem nemzetſegenek is vetkevel valo hizelkedő, es az magok varoſinak tőb gaz emberi, kik még fokonſaginal is es felette nagy hadainak capi-

Az hizelkedők az kiralyoknak es fejedelmeknek bizonyos, es mindazonal tal felette kedves veſzedelmek.

Illyen hizelkedők valanak Bathori Sigmond fejedelemnel Erdelyben az Olaſzok, mint Gyenga, es az többi, kikre az kőzönſeges jonak nagy karaval ſok jovait reiztegete.

capitaninal az kiralytol fellyeb bőcsültetnek vala. Ezek akkor az éget neki megnittyak vala, es azt hannyak vetik vala, hogy Hercules es az Liber atya, es Castor Polluxal eggyűt à magok helyeket az uy Istenek engedendők volnanak. Annakokaert egy innep napon minden gazdagsaggal tris lakodalmot kesittetni parancsola, melyben nem csak az Macedonok es Gőrőgők kőzzűl valo főfő barati, hanem az nemes rendek is be vetetnenek. Kikkel eggyűt midőn az kiraly le telepedet volna, egy keves űdeig lakozvan, az lakodalombol ki mene. Cleo, az mikeppen annak előtte hozza kesittetet vala, az kiraly dicsiretinek csodalatossagaval valo beszedet indita. Annak utanna jo tetemenit ele szamlala, mellyeket ő neki valosagoson egy keppen halalhatnanak meg, ha az kit Istennek ertenenek lenni, vallanakis: ollyan nagy jo tetemenyeket egy keves temienre valo kőlcsegekkel fizetendők volnanak meg. Az Persak bizonyara az magok kiralit Isten gyanant nem csak kegyesen hanem okoson is tiszteltnek: mert az birodalomnak felsege az meg maradasnak oltalma volna. Még Hercules es az Liber atyais eleb Istenekke nem szenteltettenek, meglen az vellek eggyűt előknek

Az uy Istenek) tudni illik Sandoznak.

nek irigyſegeket meggyőztek volna. Meg annit hinnenek el az maradekok is az menit az jelenvalo ůdő igirt volna. Hogyha egyebek ez dolog felet velekednenek, minekutanna az kiraly az lakodalomba bemenne, ő maga előtte az főldre le borulna. Az tőbbinekis azont kellene cselekednick, es leg előßőris az bőlcseknek: mert az kiralynak tißteletire valo peldanak azoktol kelletnek adatni. Beßede ketſegnelkúl Caliſtheneſre nez vala. Ennek az fő embernek alhatatoſſagat es bator ßabadſagat gyúlőli vala az kiraly, mintha ollyan engedelmeſſegre keß Macedonokat egyedúl keſedelmeßtetne. Ő akkor mineckutanna halgatas lőn, az tőbbi arra az egyre nezven, monda. Ha az kiraly az te beßededben jelen volt volna, ſenkinek ßova bizonyara az neked valo valaß tetelre nem kevantatnek, mert ő maga azon kerne, hogy őtet az idegen ßokaſokra vetemedni ne kenßeritened, es hogy az felette jo ßerencſeſen viſeltetet dolgokra ollyan hizelkedeſſel irigyſeget ne vonnal. De mierthogy jelen nincsen, neked en ő erette meg felelek. Semmi gyűmlőcs nincsen, mely ugyan azon mind ſok ůdeig valo, ſmind elein erő legyen, es mennyei tißteletet nem adnal te az kiralynak hanem

Az igaſſagnak es ſzabadſagnak ſzep es hathato oratioja az Iſtentelen hizelkedes ellen.

nem attol ötet meg foßtanad. Mert úgy kevantatik ahoz, hogy kit Iſtennek hidgyenek lenni, es mindenkor ezt az haladaſt az hiresneves emberekkel az maradekok cselekedik. En penig keſö halhatatlanſagot kevanok az kiralynak, hogy hoßßu úgeig valo elete es örökke valo meltoſaga legyen. Az embert követi valamikor az Iſtenne valo letel, de ſoha velle eggyút nem jar. Moſt Herculeſt es az Liber atyat az meg-ſentéltetet halhatatlanſagnak peldait ſamlalod vala ele. Azokat egy lakodalomnak vegezeſevel hißede Iſtenekke tetetteknek lenni? Eleb vötte el öket az halando embereknek ſemek elöl az termeßet, hogy nem mint az hirnev az égbe fel vinne. Azt hißem, hogy en es te Cleo Iſteneket csinalunk, az maga Iſtenſegenek meltoſagat az kiraly mi töllünk véendö. Kevannam meg probalni az te hatalmodat. Tegy kirallya valakit, ha Iſtent csinalhacz, könnyeb birodalmot adni, hogy nem mint menyorßagot. Az kegyelmes Iſtenek, az miket Cleo monda, bar irigyſegnelkül hallották legyen, es az dolgokat azon folyaſſal ßenvedgyek menni, az mellyel eddig foltanak. Az mi ßokaſinkal hadgyanak meg elegednünk minket. Nem ßegyenlem ha-

Az ſzemtelen hizelkedö valoba meg pirongattatik.

zámat, ſnemis kivanom meg tanulni, mi modon kelleſſek az kiralyokat nekem tiſztelnem. Kiket bizonyara gyözedelmeſeknek vallok lenni, ha azoktol törvenyeket, mellyekel ellyünk, vesünk. Caliſthenest, ugymint az közönſeges ſabadſagnak oltalmazojat kedves fülekkel halgattyak vala. Nem csak velle eggyező értelmet vót vala ki belöllök, hanem mèg voxotis, az venekből kivalképpen, kiknek nehez vala az meg rögzöt ſokaſnak idegen valtoztataſa. Es az kiraly valamiket egy mas közöt hantanak vetettenek vala, mindenéket tud vala, holot az karpit meget, mely az agyakat környül fogta vala, allana. Annakokaert Agishoz es Cleohoz küldé, hogy az beſzednek vege utan, minekutanna be menne, csak az poganokat hadnak az magok ſokaſok ſerint az földre borulni. Es egy keves üdö mulva, mintha valami fö dolgokat cselekedet volna, az lakodalomba viſſa mene. Kit az Perſak midön imadnanak, Polypercon, ki az kiralyon fellyül úl vala, azok közzül eggyet ki az allaval az foldet eri vala, csufolaskeppen kezde inteni, hogy azt az földhöz erösben verne: es ki veve Sandorbol az haragot, mellyet regtöl fogva elmejevel be nem foghat vala. Annakokaert az kiraly

Az közönſeges ſzabadſagnak oltalmazoiket kedves fulekkel hallatnak: de keves oltalmazokat talalnak.

mondai

monda; Te penig nem tißtelße engemet? Csak te neked egyedúl lattatunke csufolasra meltoknak lenni? Amaz azt felele, hogy sem az kiraly meg csufolasra, sem ő meg utalasra melto nem volna. Akkor őtet az kiraly az agybol le vonvan, az földre nyakraföre vete. Es midőn Polypercon arczal eset volna ala, monda az kiraly, Latode hogy te-is ugyan azont múveled, az mit iminten mas emberben nevecz vala? Es őtet őrizet ala vettetni parancsolvan, az lakodalomban veget vete. Polyperconnak oßtan, sokaig dorgalvan őtet, meg kegyelmeze.

Az regiek agyakra telepedve őttenek, az mint masuttis megjedzettem.

Calisthenesre, az engedetlensegeert regtől fogva gyanusaga leven hozzaja, meg altalkodtab haragja lőn, melynek ki tőltesere jo alkolmatossag talalkozek. Az Macedoniai főfő uraknak (az mint oda fel meg mondottuk) ßokasok vala, hogy fel nevekedet fiokat az kiralyoknak adnak az ßolgakhoz illendő cselekedetektől nem sokat kűlőmbőző hivatalokra. Az eczakaknak ßereket meg tartvan, az haznak, melyben az kiraly nyukßik vala, aytajahoz leg közelb vigyaznak vala. Ezek altal vitetnek vala be az agyasok mas ayton, nem azon, mellyet az fegyveresek allanak vala. Ugyan azok az lovaßoktol el vetetet lo-

tet lovakat, mikor az kiraly fel akarna úlni, alaja adgyak vala, es őtet mind az vadaßatban, s-mind az harczokon kővetik vala, minden tißteſſeges bőlcs tudomanyokkal meg ekeſittettek valanak. Kivaltkeppen valo bőcsúletnek tartatik valá, hogy ßabad vala az kirallyal veßteg úlve enniek: azokat meg vereſre valo hatalma ſenkinek az kiralyon ő magan kivúl nem vala. Ez az ſereg az Macedonok kőzőt az capitanoknak es tißtartoknak mint valami magveto helyek lőn. Az maradekok innet vőttenek kiralyokat, kiknék nemzetektől ſok údők altal az Romajak birodalmokat el vőttek. Annakokaert Hermolaus az kirali ſeregből valo fő nemes ifiu midőn egy vadkant dardaval eleb őklelt volna meg, mellyet az kiraly ő maga ßandekozot vala meg eytcni, az ő parancsolattyabol meg verettetek. Mely gyalazatot nehezen ßenvedven, Soſtratus előt ſirni kezde. Azon ſeregből valo vala Soſtratus is, es ahoz valo ßerelemmel gerjedez vala: ki midőn az vereſeggel meg ßaggattatot teſtet, mellyert halveß vala, nezne, netalam regtől fogva valo egyeb okert is az kiralyra haragvan, immar az őnkint fel indittatot ifiat, egymaſnak hútőt advan, arra hayta, hogy ő

Az Perſaknak ſzokaſok es rendtartaſok ſzerint nem volt ſzabad az vadazatban ezt az tißteſſeget az kiralyoktol el kapni.

Az boſzſzuallanak kevanſaga felette veſzedelmes tana esokat harag.

velle

velle kiralynak meg öletese felöl tanacskoznek. Es nem-is gyermeki hirtelenséggel menének ele az dologban: mert okoson el valaztak az kiket az arultatasnak tarsasagaba fogadnanak. Teczek azert hogy Nicostratust, Antipatert, Asclepiodorust es Philotast vegyek mellejek. Ezek altal Anticles, Elaptonius, es Epimenes hozzajok adatanak. De bizonyara az dolognak cselekedetiben könyü mod nem vala; sükseg vala az össve eskütteknek mind egy eczaka vigyazniok, hogy az tanacsnak reszetlenitöl meg ne bantatnanak. Történetszerint penig ki egy s ki mas eczaka cirkal vala. Annakokaert az vigyazasok szerint meg valtoztatasaban, es az veghez vivendö dolognak egyeb keszületiben harmincz ket nap telek. El jöt vala az eczaka, az mellyen az össve eskütteknek kel vala vigyazniok, örvendezven azon hogy az egymas közöt valo hütök megtartatot volna, melynek bizonsagi anni napok valanak. Senkit közüllök az felelem vagy az remenség meg nem valtoztatot vala. Oly nagy lön mindnyajokban vagy az kiraly ellen valo haragjok, vagy egymas közöt valo hütök. Azert annak az háznak melyben az kiraly ellik vala, az aytaja elöt allanak vala, hogy minekü-

nekutanna az lakodalombol kijöne, az agyashazba keſernek. De az ő ſerencseje es az lakozoknakis nyajaſſagok mindeneket az bővebben valo bor italban elevűn. Az lakodalomhoz valo jatekokis el vonak az űdőt, hun őrvendezven az arulok, hogy oſtan az el alutra menendők volnanak, hun felven, hogy az lakodalom virratig tartana: mert jo reggel egyebeknek kelletik vala az vigyazo helyre kővetkeznick, az ő ſerek het nap utan jöven ele, nem-is remelhetik vala hogy addig az űdeig mindnyajoknak hűtők meg maradando volna. De midőn immar az virratta közelgetne, az lakodalomis el oſla, es az arulokis az kiraly melle jarulanak, őrvendezven azon, hogy az veghez vivendő latorſagra alkolmatoſſag adatot volna. Akkor egy meg csabult (az mint el hittek vala) elmejű aſſonyallat, ki az kirali udvarban ſokot vala forogni, mierthogy ihlesből jövendőket lattatik vala mondani, nēcsak eleibe mene az el menő kiralynak, hanem magatis ellene vete: es orcsajaval es ſemeivel az elmenek indulattyat maga elől viſelven, hogy à lakodalomba viſſa menne, meg inte. Es à kiraly trefaba azt felele, hogy az Iſtenek jo tanacsot adnanak: es az baratit viſſa hivan, az lakodalomnak.

Az Iſtennek az kiralyokra es fejedelmekre csudalatos gondviſeleſe vagyon.

lomnak údejet az napnak csak nem ket orajaig nyuyta. Immar az vigyazo helyre az seregből egyebek kővetkeztenek vala, az agyas haznak aytoja előt vigyazandok: Mindazonaltal az őßve eskút arulok mégis veßteg allanak vala, az ő hivatallyoknak ßeri ki telven. El annyera vakmerő az remenseg, mellyet az emberi elmek, mellyet az feletteb nagy kivansagok el ßantanak. Az kiraly job kedvel ßolvan vellek, hogy sem mint egyebkor, meg parancsola nekik, hogy testeknek nyugotasara mennyenek, mierthogy mind az egeß eczakat vegig allottak volna. Mindeniknek őtven őtven sestertiumot adata, es meg dicsire őket, hogy az ßer noha egyebeknek adatot volna, de mindazonaltal az vigyazasban meg maradtanak volna. Azok ollyan nagy remensegtől meg foßtatvan, haza menenek, es az többi az ő vigyazasoknak eczakajat varjak vala. Epimenes vagy az kiralynak nyajassagaval mellyel őtet az arulok kőzőt illette vala, hertelen meg valtozvan, avagy az hogy az el kezdetet dolgokban az Isteneket ellen tartoknak hißi vala lenni, az maga battyanak Eurilochusnak, kit annak előtte az vegezesben reßetlennek akart vala lenni, mihez keßúlnenek, ki jelente. A Philotasnak halalos búnte-

Az napnak csaknem ket orajaig) az az, az nap keletutan ket oraig, mert az napnak orait az Görögök-is mint az Romaiak az nap kelettől fogva kezdettek szamlalni.

Szaz hetven öt öt thallert.

Az mas ember veszedelmen tanulni nem kitsid eszesseg.

bűntetese mindeneknek ßemek előt forog vala. Azokaert, mindgyarast az őcsere vete az kezet, es az kirali udvaraba èrkezek, es az test őrizőket fel serkentven, azt nagy bizonnyal monda, hogy az kiralynak ęletere nezendők volnanak, az mely dolgokat hozna; mind az údő, az melyben jőttenek vala, mind az abrazattyok bizonyara nem csendez elmenek jele, s-mind az kettő kőzzúl eggyiknek ßomorusaga Ptolemæust es Leonatust az hálo haznak kűßőbe előt fekvőket fel kőltek. Azert az aytot meg nyitvan, es gyortyat viven be, az boros es almos kiralt fel serkentek. Az kiraly lassanlassan eßere jőven, mi dolog volna, meg kerde. Es nem kesven velle Eurilochus azt monda, hogy az Istenek az ő nemzeteket nem mindenestől fogva vetnek meg, mert az ő őcse noha Istentelen cselekedetre merte volna magat vetni; mindazonaltal azt meg-is ßana banna, es kivaltkeppen maga altal tenne az ki jelentest, hogy ugyan azon jelen valo eczakara, az mely mulnek, arultatas keßittetet volna. Az gonoß tanacsnak inditoi azok volnanak, az kiket lenni semmikeppen nem hinne. Oßtan Epimenes mindeneket rend ßerint, es az aruloknak-

Meg az magokra valo gondviseletleneket es tunyakatis meg tartya az Isteni gondviseles.

is ne-

is neveket ele beſelle. Az nyilvan vala, hogy Caliſthenes nem ugyneveztetet volna, mint az arultataſnak reſeſe, hanem hogy à kiralt ſidalmazo es vadolo ifiaknak beſedeket örömeſt ſokta volna halgatni. Nemellyek attis mondgyak felölle, hogy midön Hermolaus ö elötteis panaſolkodnek, hogy ö az kiralytol megveretet volna, Caliſthenes azt mondotta volna, hogy eſekben kellene jutni, hogy ök immar emberkorban volnanak. Es azt az vereſnek el ſenvedeſenek vigaſztalaſara mondotta legyene, avagy az ifiak banattyoknak fel inditaſara, ketſeges voltvolna. Az kiraly elmejenek es teſtenek álmat el verven, midön ollyan nagy veſedelemnek, melyből ki menekedet vala, kepe ſemei elöt forogna, Eunlochuſt ötven talentommal, es egy Tyridates nevü gazdag embernek jovaival menten meg ajandekoza, es az öczet, minekelötte eletejert könyörgene, meg adá neki. Az arultataſnak okait penig, es azok közöt Caliſtheneſt kötözve tartatni parancsola. Kik az kiralyi udvarba vitetven, mind az egeſz napon es az következendö eczakan az bortol es vigyazaſoktol nehez leven, nyugvek. Maſodnap penig nagy gyüleſt tön, melyben azoknak, kik felöl az dolog vala, attyok

Harmincz ezer koronas aranyal.

Illik hogy az fejedelmek bökezüvek legyenek azokhoz az kik az ö eleteket megtartyak.

es rokonsagi jelen valanak, meg az magok eletek felől is nem leven batorsagosok. Mert az Macedonoknak szokasok szerint el kel vala vesnick, mindeneknek fejek halalra rendeltetven, kik azoknak ver szerint valo attyafiai voltanak volna. Az kiraly az arulokat, Calisthenesen kívül be vitete, es az miket forraltanak vala, kesedelemnelkúl meg vallak. Annakutanna midőn őket mindnyajan feddenek, ő maga az kiraly kerde, miczoda gonosz tetemenyejert gondoltanak volna ő maga ellen ollyan nagy latorsagot.

Az kegyelem felől ket segben esett Hermolausnak az kiraly ellen szabados oratioja.

Az tőbbi meg remúlven, Hermolaus monda; Mi penig, mierthogy mintha nem tudnad, ugy kerded, az te meg őletesedre tanacskoztunk. Mert mint szabadsagban szűletet embereknek nem ugy kezdettel parancsolni, hanem raytunk mint az rabokon ugy uralkodol. Mindenek kőzzúl leg elsőr is annak az attya Sopolis, mèg az maga attyanakis gilkosanak kialtvan őtet lenni, fel ugrek, es az kezet az szajara vetven, nem akara hőgy az latorsaggal es gonosz tetemenyekkel dúhősködőt tovab halgassak. Az kiraly az attyat ellenzven, Hermolausnak parancsola,

Az ki azt akarja hogy szerettessek, az kegyetlenseget hatra vetven csendesz engedelmesseggel regnallyon. Felette kevesset illik szabadoson cselekedni, az kinek feletteb valo szabadsaga vagyon:

csola, hogy azokat mondana ele, az miket Calisthenestől az ő mesteretől tanult volna. Es Hermolaus monda: Elek az te jo tetemenyeddel, es meg mondom, az miket azmi nyomorusaginkkal tanultam. Hanyad reße marador meg az Macedonoknak az te kegyetlenségedtől? Kicsoda nem az igen alavalo verből valo? Attalus, Philotas, Parmenio, Lynceſtes Alexander, es Clytus, az mi az ellenséget illeti, elnek, az harczon allanak, tegedet az magok paisokkal (*mint Clytus*) be fedeznek, es az te dücsőségedert, az te diadalmodert sebeket veßnek fel: kiknek te jeles cselekedeteket kellő modon halálltad meg. Ki (*mint ugyan Clytus*) az te asztalodat az maga verevel hintezte meg, ki penig (*mint Philotas*) meg közönseges halallal sem holt meg hanem kenzaſſal. Az te hadaidnak (*mint Craterus, Lynceſtes &c.*) előttők jaroi tüzes kenzo serßamban tettven, az Perſaknak, kiket ők meg győztenek vala, csodaul valo nezeſekre voltanak. Parmenio törvenytelenül vagatot le, ki altal Attaluſt meg öletted vala; mert az nyomorultaknak kezekkel viſontag elß az eggiket az maſikkal valo meg öleresben. Es az kik egy keves üdővel annak előtte gilkoſſagra ualo ſolgaid voltanak.

Az Tyrannuſoknak ſzokaſok.

tanak, hirtelenſeggel azokat egyebekkel öletéd meg. Untalan ellene ſörgölödnek vala mindnyájan Hermolauſnak. Az attya az fegyvert mind végig ki vonta vala, ketſegnelkül meg akarván őtet csapni, ha az kiralytol nem ellenzettetet volna: mert meg parancsola Hermolauſnak hogy ſollyon, es kere őket, hogy az halalos búntetes okainak öregbitőjet csendeſen halgatnak. Azokaert nehezen nyomvan le őket, iſmet monda Hermolaus; Mely örömöſt meg engeded hoǵ az ekeſé ſolaſra tudatlan gyermekek magok mentſegekre ſollyanak: de az Caliſthenesnek ſova tömlöczbe rekeſztetet, mierthogy ő valoba ſolhat. Mert miert nem hozatik ele, holot meg azokis meg halgattatnak, az kik ſandekokat meg vallottak? Tudniillik azert hogy az artatlannak ſabados ſovat felſ meg halgatni, es meg ſemelyet ſem ſenveded. De azt allatom, hogy ő ſemmit nem cselekedet. It vadnak jelen, az kik velem egyetembe ez felette ſep dolgot gondoltak. Senki nincsen, ki azt mondana, hogy Caliſthenes velünk eggyet ertet volna, es megis regtől fogva az felette igaz es tűrő kiralytol halalra rendeltetet. Ezek azert az Macedonoknak jutalmi, kiknek mintha haſontalan es

Gunyolas keppen ſzol Sandorfelől.

ala-

alavaló verekkel gonoſul elſ. De neked az meg győzettetet nemzetektől el nyert aranyat harmincz ezer ôſver hordozza, midőn az vitezek ſemmit az erdemnelkúl való ſeb helyeken kúvúl hazajokba viſſa nem vivendők legyenek. Mellyeket mindazonaltal mègis mind el ſenvedhettúnk minekelőtte minket az poganoknak adnal, es az uy ſokaſſal győzedelmes voltunkban az iga ala vetnel. Tegedet az Perſaknak ruhaja es rendtartaſa győnyőrködtet, az regi eleidtől maradot ſokaſokat meg gyúlőlted. Annakokaert nem az Macedonoknak hanem az Perſaknak kiralyat akartuk meg ölni, es tegedet mint pribeket hadi tőrveny ſerint valo igaſſaggal úldőzúnk. Te azt akartad hogy az Macedonok előtted terdre eſſenek, es tegedet mint Iſtent ugy imadgyanak. Te Philep kiralt az atyadat meg utalod, es ha valaki az Iſtenek kőzzúl Iupiternel fellyeb valonak tartatnek, meg Iupitert-is meg vetned. Csodalode hogy ſabad emberek leven, az te kevelyſegedet el nem ſenvedhettyúk? Mit remenlúnk te tőlled, kiknek vagy artatlanul kelletik meg halnunk, avagy az mi az halalnal ſomorub, az rabſagban elnúnk? Te bizonyara ha megjobbulhacz, ennekem ſokkal tarto-

Az ſzabadſagnak ſzova egy altallyaban valo.

zol: mert en tőllem kezdetted azt meg tudni, az mit az szabadságban szűletet emberek el nem szenvedhetnek. Tovabba kerlek azon, kedvez az mi szűleinknek, arva venségeket halalos bűntetésekkel ne terhellyed. Minket vites ki halalra, hogy az mit az te halalodbol kevantunk vala, azt az magunkebol nyerjük meg. Ezeket monda Hermolaus.

Az mit) tudniillik az szabadságot.

Sandor az Hermolaus vadlasinak czikkelit meg czafollya, azt probalvan hogy ő kegyetlenséggel nem elt volna Hermolaus ellen.

Az kiraly penig igy szolla: Mely hamisság legyenek, az miket ez az maga mesteretől adattakat monda, az en türésem meg mutatando. Mert noha az gilkosságra valo vetek ki vallatot, de hogy tűis, ne csak en magam, hallanatok, ki vőm belőlle, tudvan en azt, hogy midőn ennek az latornak az szollast meg engettem volna, ő dühősséggel elendene, mellyel kenszeritette, hogy engemet, kit attya helyet kellene tisztelni, meg akarna ölni. Minap midőn magat az vadaszatban szemtelembűl viselne volna, az eleinktől es Macedonianak felette regi kiralitol gyakorlottatot szokas szerint őtet meg verettem. Annak ugyan szükseges is volt lenni, es az mint az tutoroktol az árvak, az ferjektől az felesegek meg veretnek, az szolgaknak is az illyeten űdejű gyermekeket meg verni

ni meg engedünk. Ez az en ő ellene valo kegyetlenſegem, mellyet Iſtentelen gyikoſſaggal akart meg torlani. Mert egyebekhez, kik engemet magam elmemmel éinem hadnak, mely ſiligy legyek, tudgyatok, ele ſamlalnom nem ſükſeg. Hogy Hermolaus az gyilkoſoknak halalos bünteteſeket nē javallya, holot azonokat ő maga is erdemlette legyen, az Herculeſre mondom, hogy ſemmikeppen nem csodalom. Mert midőn Parmeniot es Philotaſt dicsiri, aval az maga ügyenek ſolgal. Lynceſtes Alexandert penig, ki fejem ellen ketſer leſeskedet, es ki titkos dolognak ket ki jelentőjetől adatot be, meg ſabaditottam. Iſmet noha meg ſententiaztatot, mindazaltal ket eſtendeig el halaſtottam, meglen tű magatok kevannatok, hogy vegre latorſagajert melto bünteteſſel lakolnek meg. Attalus minekelőtte kiraly volnek, emlekeſtek rea, hogy az en eletemnek ellenſege volt. Clytus bar ne kenſeritet volna engemet maga ellen haragonnom: kinek engemet es tűtőket gyalazo vakmerő nyelvet tőb űdeig ſenvedtem, hogy ſem mint ő engemet azonokat mondaſomban ſenvedet volna. Az kiralyoknak es fejedelmeknek kegyelmeſſegek nem csak az ő magok, ha-

nem azoknak kik tőllők függenek, elmejekben is helyheztetet. Engedelmeſſeggel engeßteltetnek meg az parancsolatok. Minekutanna penig az bőcsúlet az elmekből kitavozik, es az leg felső dolgakat az leg alsokkal meg zavarjuk, erőßakkal kel elnúnk, hogy az erőßaknak ellene allyunk. De mit csodalkozzam en azon hogy ez az kegyetlenſeget vetette legyen ßememre, ki engemet főſvenyſeggel mèrt legyen pirongatni? Nem akarlak fejenkent benneteket felinditani, hogy az en bőkezűſegemet meg ne gyűlőlteſſem, ha az tú ßemermeteket annak emlekezetivel meg bantandom. Mind az egeßhadat nezzetek meg, az kinek egy keves ődővel annak előtte fegyveren kivúl ſemmie nem vala, moſt ezűſtős agyakban fekßik, az aßtalokat aranyal terhelik, ſereg ßolgakkal jarnak, az ellenſegtől nyert ragadomanyokat el ſem birhattyak. De aztis veti ellenem, hogy az Perſak, kiket meg győztúnk, nagy bőcsúletben vadnak. En nalam bizonyara nagyban. Az en mertekleteſſegemnek felette bizonyos jele, hogy mèg az még győzettetteken is kevellyen nem uralkodom: mert Aſiaba nem azert jőttem, hogy az nemzetſegeket fenekkel fel forditanam, ſem azert hogy

Az Sandor vitezi gazdagok.

hogy az földeknek halon felet puſtava tennem, hanem hogy meg azokis, az kiket haddal birodalmom ala haytottam volna, az en diadalmomat meg ne bantak. Annakokaert veletek eggyût vitezkednek, az tû birodalmotokert vereket ontyak, kikkel ha kevelyen bantunk volna, partot û öttenek volna. Nem hoſſas az à birodalom, az melybe fablyaval vitetünk be. Az jo tetemenyeknek emlekezeti örökke valo. Ha Aſiat birni akarjuk, es nem csak altal akarunk rayta menni, az mi kegyelmeſſegünket közlenünk kel ezekkel: ezeknek hûſegek teſi allandova es örökke valova az birodalmot. Es bizonyara többet birunk, hogy ſem mint kevanunk. Az telhetetlen fösvenyſegnek penig tulaydonſaga az, hogy még-is tölteni akarja azt az mi teli volta miat ki foly. De mindazonaltal azoknak erkölcsöket az Macedonokba öntöm, mert ſok nemzetſegekben latok oly dolgokat, mellyeket ne begyenlyünk követni. Es nemis birhatunk ſerevel illyen nagy birodalmot kûlömben, hanemha nemellyekre tanittyukis öket, es nemellyeket tanulunkis töllök. Amaz dolog csak nem nevetſegre melto lön, az mit Hermolaus kevan vala töllem, hogy Iupitert meg vetnem, kinek valaſ-

Fianak iſmertettem lenni) tudni illik az Hammon Iupiter papjának kôſzönteſe altal.

tételével fianak iſmertetem lenni. Vallyons az-is en hatalmomban vagyon-e mit felellyenek az Iſtenek ennekem? az fiui nevezettel meg kinalt engemet, azon nevet fel vennünk, azokhoz az dolgokhoz az mellyeket mivelünk, nem illetlen volt. Bator az Indianak lakoſiis engemet Iſtennek hinnenek lenni, mert az hadak az jo hirrel nevel allanak, es gyakorta az mit az emberek hamiſſan el hittenekis, igaz gyanant tartatot. Azt veliteke hogy en az tü fegyverteket aranyal es ezüſtel bujaſagnak követeſebôl ekeſittettem legyen még? Meg akartam mutatni, hogy azoknak, az kik ezekkel ſoktanak elni, ez ezköznel ſemmi alab valonak nem lattatnek lenni: es hogy az Macedonok egyebekkel győzhetetlenek leven, aranyal ſem győzettetnenek meg. Annakokaert azoknak elôſôr minden ruſnya es alavalo ezkôzôket nezôknek ſemeket meg fogom, es meg mutatom, hogy mi nem aranyra avagy ezüſtre valo kevanſagunkban jöttünk legyen, hanem hogy az fôld kerekſeget birodalmunk ala haycsuk. Mely dücsôſeget te gilkos felbe akartal ſakaſtani, es az Macedonokat, ha az kiralyok el veſtetet volna, az meg győzettetet nemzetſegeknek birtokok ala adni.

De

De most arra inteß engemet, hogy az tú ßúleiteknek kedvezzek. Iollehet nem kel vala ugyan tú nektek tudnotok, ezek felől magamban mit vegeßtem legyen, hogy annal ßomorubban veßnetek el, ha nektek az tú ßúleitekre valami emlekezetetek es gondviselestek vagyon: de ezt az ßokast, mely az artatlan rokonsagokat es ßúleket az gonoß tevőkel eggyút meg őli vala, el tőrlőttem: es azt vallom, hogy ők mindnyajan azon bőcsúletben leßnek, az melyben voltanak. Mert az te Calisthenesedet, kinek egyedűl azert lattatol eleg embernek lenni, hogy lator vagy, tudom miert akarnad ele hozattatni, hogy ezek előt az gyalazatok, mellyeket hun en ream hanyal, hun magad hallal, annak ßaja altalis ellenem ßamlaltassanak. Kit ha Macedo nemzet volna, veled egyetembe be hoztam volna, mierthogy hozzad tanitvanyahoz felette illendő mester. De neki, holot Olynthus varosbeli, nem azon ßabadsaga vagyon. Ezeknek utanna az gyűlest el bocsata, es az meg sententiaztattakat azoknak az embereknek parancsola kezekben adatni, kik azon seregből valok valanak. Azok hogy az magok hűsegeket kegyetlenseggel bizonitanak meg az kiralynak, meg kenozvan őket, meg

ölek.

ölek. Calisthenesis meg kinoztatvan hala meg, az kiraly elete ellen valo tanacskozasban artatlan leven, ki semmikeppen az udvarhoz es az hizelkedőknek elmejekhez alkolmatos nem vala. Annakokaert senkinek fegyver miat valo halala az Gőrőgőktől Sandor ellen nagyob gyűlőseget nem inditot, mint ennek, hogy az jeles erkőlcsőkkel es tudomanyokkal meg ekesitteted bőlcs embert a (ki altal az eletre vissza hozatot vala, mikor Clytusnak meg ölletetese utan magat az halalra szanta volna) nem csak meg ölete, hanem mégis kinoztatta legyen, még penig maga mentsegenek meg hallasanelkül. b Mely kegyetlenseget keső meg szanasbanas követet.

a Tudni illik mikor Clytust meg ölven, magat ehsseggel akarta meg ölni.

b Szep dolog az fejedelmeknek effele peldakat olvasni es eszekben tartani, hogy oly dolgot ne cseleked-gyenek, az mellyet osztan megbannyanak.

De hogy az hireknek hintegetesekre szarmazot hivalkodast ne tapalna, az tabort Indiara indita, az hadakozassal mindenkor hiresbnevesb leven hogy sem mint az győzedelem utan. Az India csak nem mindenestől fogva napkeletre nez, szelessegere keskenyb hog sem mint egyenes voltaval. Az mely reszei az deli szelet vesik, az földnek nagyob magossagat folyúl haladgyak, az többi teresek, es az Caucasus hegyből szarmazot sok hires folyo vizeknek az mezőkőn csendes folyast adnak.

adnak. Az Indus hidegjeb hogy sem mint az többi: az tengernek sinetől nem sokkal külömbőző vizeket hayt. Az Ganges minden napkeleti folyo vizek közőt leg nagyob, del felől foly ala, és az nagy magos hegyeket egyenes folyasaval erdekli. Az ellene vettetet meredek kősiklak napkelette hajolnak, es minekutanna az veres tengerbe sakad, az partokat saggatvan, sok elő sakat az földnek nagy resevel egyetembe nyel el. Az kősiklaktol is bantattik, mellyekkel gyakorta vissa veretik. Az hun lagyab földet talal, vizet vet ki, es sügeteket csinal. Azt az Acesines öregbiti. Az Ganges az tengerbe solyando Acesinest meg tartoztattya, es mind az ket folyo viz nagy sebbel egybe útközik: mert az Ganges az maga kemeny sajat amannak be folyasa ellen veti, es az vissa veretet vizekis nem engednek. Az Dyardanes nem ollyan hires viz, mert Indianak vegső reszein foly. De nem csak crocodilusokat, mint az Nilus, hanem delphin halakatis, es egyeb nemzetsegek közőt ismeretlen oktalan allatokat tart. Az Erimanthus folyo viz gyakor haylasokkal untalan meg horgasztatvan, az mezőket öntőző ot lakosoktol ki arkoltatik. Az az oka, hogy vekony maradekat

dekat immar nevnelkúl ereßße az tenger-
be. Ezeken kúvúl mind az egeß orßag sok
folyo vizektől hasittatik, de nem neveze-
tesektől, mert nem annyera az derekan
folynak. De az mely helyek az tengerhez
közelb vadnak, azokat az eßaki ßelek igen
meg ßaraßtyak. Azok az hegyeknek tetei-
től meg tartoztatvan, az bellyeb valo he-
lyekre nem hatnak, azert az gabonaknak
taplalasokra ßiligyek. De azon az tajekon
az vilag az údőknek ßabot rendtartasokat
el annyera meg valtoztattya, hoǵ à mikor
egyebút valo helyek az napnak forrosaga-
tol hevúlnek, Indiat az havak be borit-
tyak: es ismet midőn egyeb helyek nagy
hidegseggel vadnak, ot el ßenvedhetet-
len hevseg vagyon. Es ez kúlőmbseg mi-
ert legyen, sekinek magat az termeßetnek
oka meg nem nyilatkoztatta. Az tenger
bizonyara mellyel mosatik, mèg ßinevel
sem kulőmbőz az tőbbitől. Az Erytrhus
kiralyrol neveztetet, mely nevezetert az
tudatlanok azt hißik hoǵ veres az vize. Bő
lén termő főld, az ruhajok inkab mind-
nyajoknak abbol vagyon. Az faknak gyen-
ge hejai, nem kűlőmben mint az viaß, az
bőtűknek jeleit be veßik. Az madarak az
emberi nyelven valo ßollásnak kővetese-
re meg tanittathatnak. Egyeb nemzetse-
gek

Indianak esodalatos ellapattya.

Az veres tenger honnet mondattassek veresnek.

Indianak nagy gazdag saga es benne termő allati.

gek közöt sokatlan oktalan allatok vadnak benne, hanemha közikbe bevitettenek volna. Azon föld rhinocerosvadakatis tart, de nem ot nemzi. Az elefantoknak nagyob erejek vagyon, hogy sem mint az mellyeket Africaban süligitenek, es erejeknek meg felel az ö nagy voltok. Az folyo vizek aranyat haytnak, mellyek csendes es lassu menetellel folynak. Az tenger az partokra draga köveket es gyöngyöket önt ki, es nincsis gazdagsagoknak mas nagyob oka, kivaltkeppen mitöl fogva az vetkekre ingerlö közönseges kereskedést az külsö nemzetsegek közze ezekkel az draga gyöngyökkel es kövekkel kihiresitettek. Mert az buzgo tengernek sepröleki annyera böczültetnek, az meni arrat az modnelkül valo kevansag rendelt nekik. Az embereknek elmejet, az mikeppen mindenüt; ö nalokis az helyeknek allapattya formallya. Az testeket mind az labokig ala lenböl csinaltatot ruhakkal fedezik. Az labokban solyakat viselnek, az fejeket len gyolcsal tekerik be. Az fülökröl draga kövek függenek. Az kezeket mind az vallokig arannyal ekesitik, az kiknek az ö feleik közöt vagy fösegek vagy gazdagsagok nagyob vagyon. Az hajokat füsülik gyakrab-

De nem ot nemzi) Mert szerecsen orszagban teremnek.

gyakrabban, hogy ſem mint nyirjak; az allok mindenkor nyiretlen: az orczajoknak tőb bőret meg ſimittyak. Mind azonaltal az kiralyoknak mertekletlenſegek, mellyet ők fő meltoſagnak neveznek, minden nemzetſegeknek vetkek felet valo. Mikor bizonyara az kiraly kőzőnſeges helyen magat nezetni ßenvedi, az ßolgak ezűſtből csinaltatot temienező edenyeket viſelnek, es mind az egeß utat, az mellyen magat hordoztatni rendelte, jo illatokkal be tőltik. Arany lectikaban, az draga győngyők kőrűl fűgven, fekßik. Az len gyolcsbol valo ruhak, mellyekbe fel őltőzőt, aranyal es barſonnyal meg ekeſittettenek. Az lectika utan fegyvereſek mennek, es az teſt őrzők, kik kőzőt az agakon madarak űlnek, mellyeket gondos dolgok ellen enekleſſel csacsogni tanitottanak. Az kiralyi udvarnak mind eppen aranyas oßlopi vadnak, azokat az aranyba foglaltatot ßőlő veßßő kőrnyűl follya, es az madaraknak, mellyeknek nezeſiben felette győnyőrkődnek, ezűſtből csinaltatot kepei az eppűleteket meg ekeſitik. Az kirali ház az be menőknek nyitva ál. Mikor az kiraly az hajat fűſűlli es ßepegeti, az kővetſegekre valaßokat akkor teßen, az alatta valoknak

Az Indiai kiralyoknak pompajok.

tőrvé-

tőruenyeket akkor ſolgaltat. Az ſolyakat le vonvan, az labait draga illatokkal meg kenik. Az vadaſasban leg nagyob munka az vad kertbe be rekeſtetet vadakat az agyaſoknak kivanſagi es enekleſi kőzőt meglőni. Ket ket ſingni nyilak vadnak, mellyeket nagyob erőlkődeſſel lőnek ki hogy ſem mint haſonnal: mert az nyil, melynek minden ſebeſſege az kőnyűſegben vagyon, az keptelen terehtől meg nehezittetik. Kőzelb valo helyekre lovon megyen; mikor meſſeb valo meneteli vagyon, az ſekeret elefantok vonſak, es ollyan nagy fene allatoknak teſteket aranyal mindeneſtől fogva be fedezik. Es hogy az ekteten erkőlcsőknek valami hiane legyen, az agyaſok hoſſu rendel aranyas lectikakban mennek utanna. Az kiralyne aſſonnak rend ſerint maskűlőn valo ſerege vagyon, es bujaſaggal haſonlo. Az eledeleket az aſſonyallatok keſzitik, bortis ugyan azok ſolgaltatnak, mellyel az Indiaiak mindnyajan bővőn elnek. Az bortol es alomtol el nyomatot kiralt az hálo hazba viſſa az agyaſok viſik, regi eleiktől maradot enekkel az eczakaknak lſtenit hivan ſegitſegűl. Ki hinne, hogy ez vetkek kőzőt az bőlcseſegre gondviſeles legyen? Egy fele paraſt es iſonyu

Az Indiaiak közöt valo bölesek.

emberek vadnak, kiket bölcseknek hinak. Ezeknel az halalnak napjat meg elözni, fep dolog: es magokaet elevenen meg egettetik. Az kiknek vagy venfegek, vagy gonoß egeffegek vagyon, az varatot halalt eleteknek gyalazattyanak tartyak, es nemistetetik femmi becsület az teftecknek, mellyeknek az venfeg vet veget eletekben. Azt velik hogy megfertöztetik az tüz, az mely nem eleveneket vefen be. Azok à kik az varofokban közönfeges fokafokkal élnek, az csillagoknak jarafit tudofon nezni, es következendö dolgokat jövendölni mondatnak; nemis hißnek fenkit az halalnak napjaval fietni, az kinek rettenetfnelkül varni fabad legyen. Iften eknek velik lenni, valamit imadni kezdettenek, kivaltkeppen az elö fakat, mellyeket meg bantani, föben jaro dolog. Az holnapokat tizenöt napokra hatarozták. Az eztendönek tellyes refzei meg tartatnak. Az holdnak jarafaval jedzik meg az üdöket, nem ugy az mint többire mindenek, mikor az kerekfegèt az vilagoffag meg töltötte, hanem mikor ö magat farvakra kezdette horgaßtani. Es annakokaert azoknak rövidgyeb holnapik vadnak, az kik azoknak üdejeket az holdnak ez modgyahoz igaz-

Szarvakra kezdette horgaßtani) az az, mikor az uy hold fel teczik.

igazittyak. Sok egyeb dolgok-is hagyattanak emlekezetre, mellyekkel az viſeltetet dolgoknak rendit meg keſedelmeßtetni, bizonyara haßnoſnak nem lattatik vala lenni.

Azert minek utanna Sandor Indianak hatariba be mene, az magok nemzetſeginek kiralyocskai eleibe menenek, paran csolattya ſerint cselekedendők, azt módvan hogy ő Iupiternek harmadik fia erkezet volna hozzajok. Az Liber atyat es Herculeſt hirrel iſmertek volna, őtet penig jelen lenni latnak. Az kiraly őket kegyelmeſen fogadvan, parancsola hogy utanna mennyenek, az utaknak azon kalauzival akarvan çlni. De midőn tőb ſenkj eleibe nem jůne, Hephæſtiot es Perdiccaſt az hadnak egy reßevel ele kůlde azoknak meg haytaſokra, az kik parancsolattyat meg vetnek: es meg hagya, hogy az Indus folyo vizig mennyenek, es hajokat csinaltaſſanak, az mellyeken az had az tulſo felre altal kőltőztethetnek. Amazok, miert hogy tőb folyo vizeken-is kelletik vala altal menniek, az hajokat őßve ugy foglalak, hogy egymaſtol el ſaggattatvan ſekereken hordoztathatnanak, es iſmet őßve foglaltathatnanak. Annakutanna Crateruſnak meg parancsolvan, hogy az

Sandort az Indiai fejedelmek hizelkedeſſel fogadgyak.

phalanx sereggel ő utanna mennyen, az lovag hadat es az kőnyú szerrel valokat ki vive, es azokat az kik velle semmi be mentenek vala, kicsid harczal az kőzel valo varosba űze. Immar Craterus el erkezet vala. Annakokaert hogy először meg retentene az nemzetseget, mely meg az Macedonoknak fegyveret meg nem probalta vala, meg parancsola, hogy senkinek ne kedveznenek, az varosnak mellyet meg sallot vala erőssegit fel gyutvan. De midőn az kősalok kőrnyúl nyargal vala, nillal meglőtetek. Meg veve mindazonaltal az varost, es annak minden lakosit le vagatvan meg az hazak ellen-is kegyetlenkedes lőn. Az nemtelen nemzetseget meg haytvan, onnat az Nysa varosra erkezek. Az tabort szerencsere sinte az varos előt erdős helyre sallitvan, az eczakai hideg feletteb valo leven hogy sem mint massor, az vitezeknek testeket meg fazlala, es az tűz alkolmatos orvossagul adatek. Mert az erdőket vagvan langot gyulastanak, mely az tűztől taplaltatvan az varosbelieknek temető helyeit meg gyuta. Regi cedrus fabol eppitettenek vala, es az be vetetet tűzet szelesen terjesztek, meglen mindenestől fogva mind az földig el egenek. Es az varobol

Sandernak hadi okos gondolattya hogy az hadakozasban gyakorlatlan nemzetseget à maga meg adasara ken szericse.

Az Nysa varosra erkezik.

bol előßőr ebeknek ugataſa, annakutanna az embereknek is zaygaſok hallatek. Akkor az varosbeliek-is meg erték, hogy ellenſegek jőt, es az Macedonok-is hogy ők varos melle jutottak. Es immar az kiraly az hadat ki vitte vala, az kőfalokat oſtromlya vala, es ottan az varosbeli ellenſegnek az à reße, mely harcsot probalt vala, lővő dardakkal el borittatek. Azert nemellyeknek az meg adas, nemellyeknek penig az harcznak meg probalaſa teczik vala. Kiknek ketelkedeſeket meg tudvan, meg parancsola, hogy csak kőrnyúl ßallyak őket, es az őldőkieſektől meg tűrkőzzenek. Es vegezetre az meg ßallaſnak veßelivel el faraßtatvan, magokat meg adak. Az Liber atyatol mondgyak vala magokat ßarmazottaknak lenni, es ez igaz eredetek vala. Azon varos az hegynek, mellyet az ot lakoſok Meronnak hinak, az allyaban helyheztetet. Az Gőrőgők hazugſagra valo ßabadſagot onnat vőttenek, hogy az Liber atya Iupiternek agyekaba reytezet volna. Az kiraly minekutanna az hegynek allapattyat az ot lakoſoktol meg èrte, eléſt kűldven ele, mind az egeß haddal annak az tetejere fel haga. Mind az egeß hegyen ſok folyo boroſtyan es ßőlő fa terem: ſok fogyhatatlán vizek

Az megſzallatot varosbelieket ha meg haſonlottanak, mi csoda meſterſeggel kel meg haytani.

folynak, kúlőmbkúlőmb fele jo izú egeſſeges gyúmőlcsőkis vadnak, az főld őnkent tőrtinet ßerintvalo magoknak gabonait nevelven. Azokon à meredek kőßiklakon apro gyúmőlcsőket termő boroſtyan fakis es nagy vadon erdők vadnak. Aßt hißem bizonyara hogy nem Iſteni intesből hanem faytalanſagbol mentenek legyen annyera el az dologban, hoǵ ßerin ßerte à folyo boroſtyannak es az ßőlő faknak leveleit le ßaggatnak, es magokat leveles agakkal meg ekeſitvē, mind az egeß erdőben bolondoskodokhoz haſonlovanideſtova budoſnanak. Azert anni ezer embereknek, annak az erdőnek oltalmazo Iſtenet imadoknak kialtaſival az hegyeknek tetei es az berczek zengenek vala, midőn az keveſektől ßarmazot feletteb valo ßabadſag (az mint gyakran tőrtenik) hirtelenſeggel mindenekre terjedet volna: mert mint egy nyilvan valo bekeſegben, az fúveken es az őßve hordatot leveles agakon teſteket le teritettek vala. Es az kiraly az tőrtinetből eſet feletteb valo ßabadſagot meg nem vetven, az lakozaſra mindeneket bőſegeſen adatvan, az hada az Liber atyanak tiz nap aldozek. Kicsoda tagadna az fő dúcsőſſegetis gyakrabban az jo ßerencsenek, hogy ſem

Az Sandor vitezinek az Nyſa varoſnak hegyen nagy ôrômmelvalo farſangolaſok.

Az bôles vezer az tôrtenetbôl adatot feletteb valo ſzabadſagot nem veti meg: de ô neki vigyazonak kellenni, mert amaz mondas tudni illik, nem veltem volna, rut es veſzedelmes.

sem mint az viteſſegnek jo tetemenyenek lenni? Mert meg az lakozokra es az bortol el aluttakrais, az ellenſeg reajok menni nem mere, az bolondoskodoknak es huyjagatoknak kialtaſoktol nem kúlömben rettenven meg, mintha harczoloknak úvöltesek hallatot volna. Az Oceanum tengerről reßegen es tobzodva vißßa mentekbenis azellenſegnek ßemei elöt azon jo ßerencse fedeze be. Innet egy tartomanyra erkezenek, mely Dædalanak hivattatik. Az ot lakoſok lako helyeket puſtan hattak vala, es az utnelkúl valo es erdös hegyekre futottanak vala. Azert Acaderan altal mene, mely haſonlokeppen elegettetet es puſtan hagyatot vala, az benne lakoſok ki futvan belölle. Annakokaert az hadakozaſnak modgyat az ketelenſeg meg valtoztata. Mert az hadat meg oßtvan, az fegyverit egyßermind ſok helyeken meg mutata, es az varosban el nyomatvan, az kik az ellenſeget reajok vartak vala, minden veßellyel tellyeſſeggel meg enyhittetenek. Ptolemæus töb varoſokat, Sandor felette nagyokat vön meg, es iſmet, az mely hadat meg oßtot vala, ößve takarita. Annakutanna az Choaſpes folyo vizen altal költözven, Cœnuſt egy gazdag varoſnak (mellyet az benne lako-

Gyakran az ſzerencse nem az viteſſeg adgya az dücsöſseget.

ſok Beziranak hinak) meg ßallaſaban hagya. Ó maga az Mazagakra mene, Aſſacanus (az kie az orßag vala) minap halván meg. Mind az tartomannak, ſ-mind az varoſnak fejedelme az annya Cleophes vala. Harmincz ezer gyalog otalmazza vala az varoſt, nem csak az hellyel hanem az eppúlettelis erőſſet, mert az hun napkeletre nez, ſebes folyo viztől vetetik kőrnyúl, mely mind ket felől meredek kőßiklak leven az varoſra valo menetelt meg bantya. Napnyugat felől es del felől mintha ugyan akarattya ßerint az termeßet felette magos kőßiklakat vit melleje. Mellyeken alol regi údőtől fogva melyen vajattatot barlangok es úreg helyek vadnak, es az hun ezeknek vegek ßakad, igen nagy munkaval valo arok vettetet ellenek. Az varoſt harmincz őt futamatni kőfal fogja kőrnyúl, melynek az alſo reßei kővel az felſők egetlen teglaval rakattanak. Az teglanak őßve foglaloi az kővek, mellyeket kőziben raktanak, hogy az erősb materian az kőnnyen romlo es azzal eggyút az agyag fekúnnek. Hogy mindazonaltal mindeneſtől fogva ala ne rokanna, kőziben erős gerendak rakattanak vala, az mellyekre csinaltatot padlaſok az kő falokat be-is fedik vala, s-altal jaro-

Azok az varoſok eroſsit tettenek fő modon meg az mellyekben nem ſok hanem ſereny es az bőles capitanok parancsolatinak, engedelmes vitezek vadnak.

Egy egeſz Magyar melj földet nem teſzen.

jarovakkais tőttek vala. Midőn Sandor ezeket az erőssegeket ßemlelne, es mit kellene cselekedni bizontalan volna (mert az úreg helyeket-is egyebkent be nem rakathattya vala, hanem csak tőltessel, es az fal tőrő ßerßamokat-is az kőfalhoz kúlőmben nem vitetheti vala) egy ember őtet az kőfalrol nyillal meg lőve. Tőrtinet ßerint az nyil az laba ikrajaba mene, melynek az vasat ki vonvan, lovat hozata alaja, kin jarvan es az sebet meg be sem kőttetven, az el rendeltetet dolgokban nem restyebben jar vala el. De midőn az sebes laba le fúggene, es az vęr meg ßaradvan az meg hidegedet seb az faydalmot nehezitene, azt mondgyak hogy mondotta, hogy ő Iupiter fianak mondatnek lenni, de beteg testenek nyavalyait erezne. Mindazonaltal eleb az taborba vißßa nem mene, meg nem mindenekre gondot visele, es az miket cselekedtetni akarna, meg parancsola. Azert az mint meg vala hagyva, nemellyek az varoson kivúl az hazakat bontyak vala le, es az tőltesnek csinalasara felette sok eggyetmast vonßnak vala ala: nemellyek az gőrdőkbe az nagy faknak derakit, es az nagy kőveket hannyak vala. Es immar az tőltes az főldel ßinúltig ęr vala. Annak-

Sandor meg sebesittetik, es az sebnek faydalmabol megismeri hogy ő nem Isten volna.

okaert tornyok csinaltatnak vala, mely eppületek az vitezeknek felette nagy serenyſegekkel kilenczed napig elvegeztetenek. Az kiraly, az ſebe meg ſinte be nem gyogyulvan, azoknak meg latogataſokra ele mene, es az vitezeket meg dicsirven, az oſtromlo csinalmanyokat ele vitetni parancsola; mellyekből az oltalmazokra nyilaknak felette nagy ſokaſaga öntetek ki: kivaltkeppen az effele alkotmanyokhoz tudatlanokat az mozgo tornyok rettentik vala: es az minden tehetſegnelkül, mely lattatnek, reajok vitetet ollyan nagy alkormanyokat az Iſteneknek hatalmokkal hordoztatni hiſik vala. Az fal törő ezközöketis, es lövő ſerſamokkal ki lötetet felette nehez dardakat nem itilik vala az halando emberekhez illeni. Azokaert az varoſnak oltalma felől ketſegben eſven, az varba menenek. Onnat miert hogy az meg ſallattaknak az magok meg adaſanal ſemmi egyeb nem teczik vala, az kiralyhoz kegyelmet kerendő követek menenek ala. Mellyet meg nyerven, az kiralyne aſſony fő aſſonyoknak, kik borokat arany cſeſzkből koſtolnak, nagy ſe-

Minden tehetſegnelkül mely lattatnek) Es cselekedetugy lehetet, hogy az kik az tornyokat az varos fele toltak, azon tornyokban vagy alat voltak, vagy hatullyok meget, es az varosbeliek azert nem lattak öket. Vegetius lib. 4. jaro tornyoknak hija, kerekek csinaltattanak alaiok, es ugy hordoztattanak.

regé-

regevel ele mene. Ómaga kisded fiat az kiralynak terdeihez allatvan, nem csak az kegyelmet, hanem elebbi allapattyanak meltosagatis meg nyere. Mert kiralne asſonnak neveztetek, es nemellyek azt hittek, hogy sepsegere nagyob tekintetet lőtvolna hogy sem mint az meg sanasra. Az gyermeknekis bizonyara annakutanna ő tőlle akarhogy sűlettetetnek, a Sandor volt neve.

a Kiannakutanna, az mint Iustinus irja, az Meduſok kitallya volt.

Innet Polypercon az Nora nevű varoſra haddal kűldetven, az rendtartasnelkűl valo varosbelieket harczal meg győze: az erősſegekbe űzettetteknek utannok menven, az varoſt meg holdoltata. Sok nemtelen varoſok, mellyek az bennek lakoſoktol puſtan hagyattanak vala, esenek az kiraly birtokaba, mellyeknek lakoſi fel fegyverkezven egy Aornus nevű kősiklat foglalanak el. Az hire az vala, hogy ez az Herculeſtől hiaba sallatot volna meg, es az főld indulas miat kenſerittetet volna alolla el tavozni. Sandorhoz, ki annak meg veteleben rementelē vala, mierthog az kősikla minden felől meredek es meg sakadozot vala, egy ven ember, az helyeknek tudoja, ket fiaval hozza mene, azt fogadvan, hogy ha munkajanak jutalma lenne, ő az kősiklara utat mutatando volna.

Sandor az Aornus nevü kősiklat megszallya.

Nyolcz-

Negyven nyolcz ezer koronas ara nyattetszen.

Nyolczvan talentumba alkuvek meg Sandor velle, es eggyiket az ifiak kőzzűl zalagul meg tartvan, ő magat azoknak, az miket fogadot vala, veghez vitelere el bocsátá. Az kőnyű ſerrel valo vitezeknek hadnagyul Mullinus az kiraly ſecretariuſa adatek. Mert az teczik vala, hogy ezek az ellenſegnek meg csalaſara kerűlve mennenek fel az kőſiklanak az tetejere. Az à kőſal nem ugy nevekedik fen valo magoſſagaig, mint ſok egyeb kőſalak, tűrhető modu es apro meredek hagokkal, hanem felette nagy hegyes rakas modgyara emeltetet fel, melynek az alſo reſzei ſelesbek, az fellyeb valok meg keskenyednek, az leg felſő reſzei hegyes tetőre emelkednek. Annak az allyaban az felette mely Indus vize megyen, mind ket felől erős partyai leven. Mas felől nagy melyſegű gődrők, es vizek miat lőt meredek bakadaſok vadnak; es az meg veteleben mas egyeb mod nem adatik vala, hanem hog be tőltetnenek. Az erdő hozzajok igen kőzel vala, mellyet az kiraly vagatni ugy parancsola, hogy az faknak az deraki az agaknelkűl, meg nyeſve hanyatnanak, mert az boytos agu fak az hordokat meg bantottak volna. Az gődrőkbe leg elől ſőris ő maga vete egy meg csonkittatot

fat,

fat, es az hadnak kialtasa, mely jo kedvek-
nek jele vala, következek, senki meg nem
vetven az dolgot, melyhez elsőbenis az ki
raly fogot volna. Heted napig az gödröket
be töltöttek vala, midőn à kiraly à nilasok-
nak es az Agriannsoknak meg parancsola,
hogy az nehez hago helyekre fel erőlkőd-
gyenek, es à maga seregeből felette sereny
ifiakat harminczig valasta: Ezek eleiben
hadnagyokul adatanak Charus es Ale-
xander, kit az kiraly, az nevről mely neki
ő velle közönseges volna, meg inte. Es el-
sőben, mierthogy ollyan nilvan valo ve-
ßedelem vala, nem teczek, hogy az ki-
raly ő maga az harczra menny en; de mi-
helt az trombitaval jel adatek, az seriny
meres vitez ember az test őrzőkre for-
dulvan meg parancsola, hogy ő utanna
mennyenek, es az kőfiklara elősser is
ő maga mene fel; Es az utan az Macedo-
nok közzül senki meg nem allapek, es
rendelt helyeket el hagyvan, ßabad aka-
rattyok ßerint az kiraly utan mennek vala.
Sokaknak keserves esetek lőn, kik az
meredek kőfiklakrol ala csußamkodvan
az ot ele folyo vizbe veßenek. Meg az ve-
ßedelemben nem levőknek is ßomoru
nezes vala. Midőn penig egyebeknek
veßedelmekkel, mitől kellene nekiek-is

Csak hogy az vezerek ő magok ad-
gyanak jo
peldat az a-
lattok valo
vitezeknek
semmi ne-
hez dolog
nem leszen.

Sandornagy
meresszen az
kősziklara
elősziris ő
maga me-
gyen.

sçini-

felnick, meg intetnenek, az fanakodas felemre fordulvan, nem az el veſteket hanem magokat ſirattyak vala. Es immar el annyera jutottanak vala, az honnat veſzedelemnelkúl hanem ha győzedelmeſen viſſa nem jőhetnenek, az poganok az fel menőkre felette nagy kőveket hempelygetven elekik az alhatatlan es ſikamlo lepesben el tantorodvan fő meredek hatra eſnek vala. Mindazonaltal á Sandor hadnagi Alexander es Charus fel hatottanak vala, kiket az kiraly harmincz valogatot vitezekkel elől el kúldet vala, es immaron ſemtől ſembe kezdettenek vala harczolni. De midőn az poganok fellyúl reajok dardakat fornanak, ők gyakrabban lőtetnek vala meg, hogy ſem mint ſebeſitnek vala. Annakokaert Alexander, mind az maga neveről, ſ mind fogadaſarol meg emlekezven, midőn ſerenyben harcsolna hogy ſem mint magat oltalmazna, minden felől meg lővőldőztetven el borittatek. Kit mihelt Charus hatra tekintven, az főldőn fekenni lata, az boſſuallaſon kúvúl mindenekről el feletkezven, az ellenſegre kezde rohanni, es ſokakat dardaval, nemellyeket ſablyaval meg őle. De midőn az egy embert anni ſok kezek úldőznek, halva az barattya

Az fejedelemnek es dücsőſſegnek emlekezeti az halalfegyvertis meg tompittya.

teſte-

teſtere borula. Az kiraly, az mint illikis vala, az jeles ſereny ifiaknak, es az tőb vitezeknekis veßedelmekkel fel indittatvan, trombita ßoval vißßa tereſre valo jelt adata. Eleteknek meg tartaſara lőn, hogy halkal es batran menenek vißßa. Es az poganok azzal meg elegedven, hoǵ az ellenſeget ala úztek volna, az vißßa menőket nem úldőzek. Tovabba Sandor noha magaban el vegezte volna, hogy az el kezdet dologtol meg ſzűnnek: mert az kőſziklanak meg vetele felől ſemmi remenſeg nem adatik vala; mindazonaltal azt tettete hogy annak oſtromlaſaban alhatatos volna. Mert az utakat is allatni, az tornyokat-is ele vitetni, es az meg farattaknak helyekben is egyebeket kővetkezni parancsola. Kinek vakmerőſeget meg ertven, az Indiajak ket nap es ket eczaka, nem csak az bizodalomnak hanem az győzedelemnek-is mutogataſaval lakozanak, az ő ßokaſokßerint az dobokat verven. Harmadik eczaka penig az doboknak zőrgeſe meg ßűnt vala hallatni, de mind az egeß kőßiklarol faklyak finlenek vala, mellyeket az poganok azert gyutottanak vala, hogy nekik batorſagosb ßaladaſok lenne az ſőtet eczaka az utnelkűl valo kőveken futandoknak.

Ieles hadi okoſſaga, mellyet az hadakozo vezereknek meg kel tartaniok.

Az

Az kiraly Balacruſt kimleniele kúldven, meg erte, hogy az Indiajak el futvan az kőſiklat puſtan hattak volna. Akkor trombita ſovaljel adatvan, hogy mindnyajan fel kialtananak, az rendtartaſnelkúl futokat meg rettente. Es ſokan (mintha az ellenſeg jelen volna) az ſik kőveken es utnelkúl valo kőſiklakon nyakra főre ala eſven meghalanak. Sokan tagoknak valami reſeben meg felſegúlven az eppektől el hagyatanak. Az kiraly az helyeknek leven inkab meg győzője hogy ſem mint az ellenſegnek, mindazaltal az nagy Victorianak aldozatokkal es Iſteneknek tiſteletivel halakat ada. Az kőſiklan Minervanak es Victorianak oltarok eppittetenek. Az útnak kalauzinak, kiknek hogy kőnyűſerrel fel mennyenek meg parancsolta vala, noha igireteknel kevesbet cselekedtenek vala, mindazaltal jutalmok tőkelleteſen meg adatek.

Masodik fő hadi okoſſaga, mellyel az futokat meg rettenti.

Minervanak azert eppittete, hogy elmevel es meſterſeggel vötte legyen inkab az győzedelmet hogy ſem mint erővel.

Az kőſiklanak es az hozza ragaſztatot tartomannak gondviſeleſet Siſocoſtuſra bizvan, onnat Ecbolimara mene. Es minekutanna meg ertette volna, hogy az utnak ſoroſſagit egy Eryx nevű ember huz ezer fegyvereſſel allana, az hadnak nehezeb ſerrel valo ſereget Cœnuſnak ada, hogy laſſu menetellel vigye. Ő maga el-

ele menven à parittyasokkal es nilasokkal azokat az kik az ligetet meg allottak vala, le úzvé, az utanna menő hadnak utat nita. Az Indiajak vagy az capitanra valogyúlőlsegekben, vagy az győzedelmes kiralynak kedvet akarvan venni, Eryxet, futtaban reatamadvan, meg őlek, es az fejet s-fegyveret Sandornak vivek. Ki az cselekedetnek bocsanatot ada, de az peldanak bőcsúletet tenni nem akara. Innet az tabornak tizenhatßori meg ßallasaval az Indus folyo vizre erkezek, es mindeneket (az mint meg parancsolta vala) az altal valo kőltőzesre Hephestiotol el keßittetve talala. Abban az orßagban Omphis regnal vala, ki az attyanakis tanacsul atta vala, hogy az orßagot Sandornak hatalma ala adgya. Es az attyanak halala utan kőveteket kúldőt vala, kik őtet meg kerdenek, ha akarnaje, hogy ő azonkőzben regnallyon, avagy hogy tißtnelkúl varna az ő oda valo menetelit? Es neki meg engedven hogy regnalna, mindazaltal az adatot ßabadsaggal elni nem akara. Ó noha Hephæstiot jo kedvel fogadta vala, ingyen valo gabonat adatvan az hadanak, eleibe mindazonaltal nem ment vala, hogy senkinek hútit meg ne probalna, hanem csak az kiralyet. Annakokaert

Az győzedelemnek felette nagy reize az gyorsasagban al.

Az arultatasnak bocsanatot az aruloknak semmi jutalmot nem adot.

Innet azt tanulhatni hogy az győzedelmesnek engednikel, es eleibekel menni, ugy hogy, az ő hatalmassagat nemű nemü illendő jellel lattassal tisztelni.

ert az feleje menő kiralynak eleibe fel fegyverkezet haddal mene ki. Az elefantokis egymashoz keves keves kőzzel valo letellel az vitezeknek ſerege kőzibe elegittetven, tavul kaſtelyocskaknak kepet tettettek vala. Es előſőr Sandor nem barattyat hanem ellenſeget hiſi vala kőzelgetni. Es immar ő maga-is megparancsolta vala, hogy az gyalogok fegyvert fogjanak, es az lovaſok az ſarvakra menyenek, es az viadalra keſzek legyenek. De minekutanna Omphis az Macedonoknak meg csalatkozaſokat eſzebe veve, az tőbbit meg allatvan, ő maga az lovat, az kin jar vala, meg futamtata: Sandoris azont cselekede, akar ellenſege ſ-akar barattya menne velle ſzembe, vagy maga viteſſegevel, vagy amannak tőkelleteſſegevel batorſagos leven. Az mint mind az kettőnek ſzemelyeből iſmerhetni vala, baratſagos ſűvel lőnek ſzembe, de tolmacsnelkűl egymaſſal nem beſzelhetnek vala. Azert tolmacsot fogvan kőzikbe, az pogan kiraly azt monda, hogy ő azert ment volna haddal eleibe, hogy az birodalomnak minden erejet mindgyaraſt hatalma ala adna, ſ nemis varta volna, az mèg az kővetek altal hűt adatnek. Az maga teſtet es orſagat meg adna annak,

Omphis fejedelemnek okos oratioja, ki az bekeſeget keves arron eſzeſen meg veſzi.

az

az kit tudna hogy az dúcsőlegert valo hadakozasban semmitől inkab nem felne, mint az hűtőtlenségnek gonoß hiretől. Az kiraly az pogan fejedelemnek tőkelletessegen őrvendezven, az job kezet maga hűtinek erőssget neki nyuta, es az orßagatis meg ada. Ötven hat elefant vala, kiket Sandornak ada, es sok kivaltkeppen valo őreg barmokat, erős ökröket mint egy harom ezerig, abban az orßagban draga es az kiralyoknal kedves nyajat. Midőn Sandor tőlle azt kerdene, ha ßanto emberi volnanake többen, vagy vitezi, azt felele, hogy neki ket kirallyal hadakozonak több vitezek kellenenek, hogy sem mint ßanto emberek. Abiasares vala es Porus, de Porusban nagyob meltoßag vala. Mind az kettő az Hydaspes folyo vizen tul regnal vala, es magokban el vegeßtek vala, hogy valaki fegyvert vinne reajok, az hadnak ßerencsejet velle meg probalnak. Omphis Sandornak engedelmeből az kiralyi koronatis el veve, es az maga nemzetsegenek ßokaßa ßerint az nevetis, mely az attyaje vala. Taxileßnek nevezek az alatta valoi, követven az nev valakire az birodalom ßallana. Annakokaert midőn Sandort harmad napig emberßegeßen gazdalkodva

Porus Indiának nagy kirallya.

vendeglette volna: negyedik napon, mind menigabonat adot volna az hadnak, mellyet Hephæstio vitt vala, ertesere ada, ſ-mind maganak, es minden baratinak arany koronakat, ezeken kúvúl nyolczvan talentom vert ezúſtőt ajandekoza. Kinek bőkezúſegen Sandor csodalatoſon őrúlven, mind az miket amaz adot vala, vitſſa kúlde, ſ-mind penig az prædabol, mellyet hordoz vala, ezer talentomot ada hozzaja, es lakodalomhoz valo ſok arany es ezúſt edenyeket, felette ſok Perſiai ruhakat, az maga lovai kőzzúl harminczat, ugyan azon ekeſſegekkel, az mellyekhez ſoktanak vala, mikor ő magat viſelnek. Mely bőkezúſeg valamint az pogant Sandorhoz kőtelezte vala, meg ugy az ő baratit igen meg haborita, kik kőzzúl Meleager vacsora felet az bor italban feletteb el menven, azt monda, hogy ő Sandornak őrvendezne, hogy akar csak Indiaban talalt volna ezer talentomra melto embert. Az kiraly eſeben tartvan, mely igen meg banta volna, hogy Clytuſt nyelvenek vakmerőſegejert meg őlte volna, haragjat meg tartoztata ugyan, de azt monda, hogy az irigy emberek, ſemmi nem egyeb hanem magok győtrelmi volnanak.

Hatvan ezer thallert.

Nyolczad fel ſzaz ezer thallert.

Sandornak adakozoſaga, mert nem illik hogy az aki mindeneket meggyőz maſtol akar kitől emberſeggel es bőkezüſeggel meggyőzettetſſek.

Maſod-

Masod nap Abiasaresnek az kiralyhoz kőveti menenek, mindeneket az mint meg vala parancsolva, birodalma ala adnak vala, es egymasnak meg eskúven, az kiralyhoz vißßa bocsattatanak. Porust-is az maga nevenek hirevel az meg holdolasra velven haytarhatni, Cleocharest hozza kúlde, ki neki meg mondana, hogy adót adna es az maga hatarinak ßeliben az kiralynak eleibe júne. Porus azt felele, hogy ezek kőzzúl eggyiket meg cselekedendő volna, hogy az ő orßagaba be menővel ßembe lenne, de fel fegyverkezve. Sandor immar magaban el vegeßte vala, hogy az Hydaspesen altal mennyen, midőn Barzentes az Aracosiusok partútesenek inditoja fogva, es velle eggyút harmincz el fogatot elefantok vitetenek hozzaja, az Indiaiak ellen alkolmatos segitseg: mert azoknak az fene allatokban tőb bizodalmok avagy erejek vala hogy sem mint az hadi seregekben. Gamaxusis az Indiaiaknak kisded reßeknek kirallya, az ki magat Barzenteshez atta vala, fogva vitetek hozzaja. Annakokaert az pribeket es az kiralyoczkat őrizet ala advan, az elefantokat penig Taxilesre bizvan, az Hydaspes folyó vizre erkezek, melynek Porus az tulso partyara ßallot va-

Porusnak fő batorsaga.

Az hatalmas ellenſeget az altal valo meneteltôl meg kel tartoztatni, az hun kônyû mod vagyon benne.

la, az ellenſeget az vizen valo altal meneteltôl meg akarvan tartoztatni. Teſteknek fô erejekel valo nyolczvan ôt elefantokat allatot vala ellene, es azokon tul harom ßaz ßekeret, es mint egy harmincz ezer gyalogot, kik kôzôt nilaſok valanak (az mint annak elôtte meg mondottuk) nehezeb nyilakkal valok, hogy ſem mint mellyek ßerevel ki lôtethetnenek. Ó magat az tôbbinel magosb elefant viſeli vala, es az aranyal ſ- ezûſtel meg ekeſittetet fegyverek az ritka nagyvoltu teſtèt diße-ſitik vala. Teſtenek erejevel egyenlô batorſaga vala, es bôlcseſege, az meni az tudatlanok kôzôt lehet vala. Az Macedonokat nem csak az ellenſegnek nezeſe, hanem az folyo viznekis, az mellyen altal kel vala menni, nagy volta rettenti vala.

Az gy ôzedelmeſeket is neha az felelem izgattya:

Fel Oláſz mely fôldnyere.

Szeleſſegere negy futamatni fôldnyere terjedven, mèly es ſohun reveket nem nyito arkaval nagy tengernek kepet tettette vala, es az ßeleſen folyo vizeihez kepeſt az ſebeſſegèt nem enyhiti vala meg, hanem mintha az partok ßoroſſan ôßve mennenek, mind ſebeſſen ſ-mind ki habolva viſeltetik vala; es az ſok helyeken viſßa verettetet habok azt mutattyak vala, hogy titkos kôvek volnanak benne. Rettenetesb vala az partnak allapattya,

mellyes

mellyet à lovak es az emberek el leptenek vala. Vetteg allanak vala az oktalan nagy testü elefantok, es önkent busulvan iszonyu harsogassokkal az éget farastyak vala. Mind az ellenseg simind az folyo viz noha az jo remésségnek helt ado esmagokat gyakorta meg probalt sűveket, mindazaltalaz veletlé remüléssel meg csaptak vala: mert à csavargo salakat sem à parthoz igazgattathatni, sem batorsagoso hozza foglaltathatni nem hisik vala. Az folyo viznek az közepin gyakor sűgetek valanak, mellyekre mind az Indiaiak, simind az Macedonok usvan, fegyvereket fejek felibe fel emelve, altal mennek vala. Ot könyü harczok tetetnek vala, es mind az ket kiraly kicsin dolognak probajaval az dereknak ki menetelit keserti vala. De az Macedonok hadaban vakmerőséggel es merességgel jelesek valanak Symmachus es Nikanor, ső ifiak, es hivatallyoknak sűntelen valo jo serencsejevel minden veszedelemnek meg utalasara fel gerjedtek. Kiknek hadnagysagok alat az ifiak közzül leg serenybek csak egy egy lancsaval az sűgetbe altal usanak, melyben sok ellenseg vala, es semmivel inkab fel fegyverkezve nem leven mint az felettebb valo merességgel, az Indiaiakban sokat meg ölenek. Dicsi-

Az Isténi gondviselés, felelmes es emberi eró felet valo dolgokat szokot az emberekellen vetni, hogy az dolgoknak ki meneteli annal dicsiretesbeknek lattassanak lenni.

Az mereſzek ellen az mereſſeg nem batorſagos es az vakmerőſeg keſerves ki meneteltalal.

retes hirnevel mehetnek vala el, ha valaha az jo ſzerencses vakmerőſeg magat meg merteklene. De midőn az reajok jővőket ſemminek alitva es kevelyen-is varjak, kőrnyűl vetetven azoktol, az kik alatomba ki uſztanak vala, tavul nyilakkal el borittatanak. Az kik az ellenſeg előt el ſzaladtanak vala, vagy az viznek ſebeſſegetől vitetenek el, vagy az őrvenyekbe akadanak; es az à viadal Poruſnak, ki mindeneket az partrol nez vala, bizodalmát igen fel emele. Sandor az maga dolgaban rementelen leven, vegezetre az ellenſegnek meg csalatasara illyen csalardſagot indita. Egy ſzűget vala az folyo vizben, mely tagasb vala az tőbbinel, ugyan azon erdős es leſeskedeſeknek el fedezeſere alkolmatos vala. Egy igen mély arokis az parthoz, mellyet ő bir vala, nem meſſze levő, nem csak az gyalogokat, hanem mèg az lovaſokat-is el reytheti vala. Annakokaert, hogy ennek az alkolmatoſſagnak őrizetitől az ellenſegnek ſzemeit el forditana, Ptolemæuſnak meg parancsola, hogy mind az egeſz lovag ſeregekkel az ſzűgettől meſſze nyargallyon, es az India-

Az vitezi cselekedetekben, azt mondgya Polybius, hogy azok az mellyek nyilvan es eroſzak altal cselekedtetnek, kiſſeb dicsiretet erdemlenek azoknal, az mellyek alkolmatoſſagbol es csalardſag altal viſeltetnek.

Indiaiakat kiáltással untalan rettencse, mintha à folyo vizen altal akarna vstatni. Ezt Ptolemæus soknap cselekede, es azzal az okos gondolattal Porust es az ő hadat arra az felre, az melyre tetteti vala hogy ő menne, vigyazni kenszerite. Immar az fúgetet az ellenseg nem lattya vala. Sandor meg parancsola, hogy az parton masut az maga satorat fel vonnyak, es à sereg mely őtet követni fokta, annak az satornak előtte allyon, es az kiralyi pompanak minden kerületi akarat szerint az ellenseg szemeinek meg mutattassek. Attaluſt mind egy údejúvet magaval, smind nem külömbözőc arczulatnak ſteſtnek termetevel, ugy mint, midőn meſſől nezettetnèk, kiralyi ruhaval fel ekesite, azt tettetendőc, hogy azt az partot az kiraly ő maga oltalmazna, es az altal valo menetel felől nem gondolkodnek. Ennek az tanacsnak vegh-z valo vitelet az égi haboru előſőr megkeſedelmeſtete, egy keves údő mulva megſegite, az artalmas dolgokatis jo kimenetelekre forditvan az szerencse. Altal kerúl vala menni az folyo vizen az rőb hadakkal az fúgetre, melyről annak előtte fogliank, az ellenseg azokra fordittatvan, az kik Ptolemævſſal eggyút az alſob partra ſallottanak vala,

Az alkalmatlan dolgok, alkalmatosok azoknak az kiket az minden halalommal biro Istenügyekben elevinni rendelt.

midőn az ſelveſs mèg az hazakbannis elig ſenvedhető zapor eſőt önte ki: es az vitezek az hirtelen valo zapor eſőtől el borittatvan, az földre viſſa futanak, az hajokat es az ſalakat el hagyvan. De az veſsekedőknek zaygaſokat, az partoknak csattogaſa miat az ellenſeg nem halhattya vala. Annakutanna hirtelenſeggel az zapor eſő megſűnek, de oly ſűrű fellegek tamadanak, hogy az napot be fedeznek, es az egymaſſal beſsellőknek orczajok elig iſmertetnek meg. Meg rettentet volna maſt az éget be fedező ſötitſeg, midőn iſmeretlen folyo vizen kelletnek hajozniok, netalam az ellenſeg ugyan azon partot, melyre vakon es meg gondolatlanul, ſ-az veſsedelemből dúcsőſeget kereſve mennek vala, el fogalvan: az ſötitſeget mely egyebeket meg rettent vala, maga alkolmatoſſaganak itilven lenni, ſeit adatvan hogy minden ek csendeſsen az ſalakra hagnanak, az melytől ómaga hordoztatik vala, leg előſőr is azt tabittata ki. Üres vala az ellenſegtől az part, az melyre mennek vala: mert mèg Porus csak Ptolemæuſt nezi vala. Annakokaert csak egy hajo akadvan meg, mellyet az hab az kőſziklaba csapot vala, az tőbbi ki jutanak: es az vite-

Az alkolmatoſſagot ſoha el nem kel mulatni.

vitezeknek meg parancsola hogy fegyvert fogjanak, es rendbe allyanak.

Es immar az barvakra oßtatot hadat ő maga vißi vala, midőn Poruſnak hirre adatek, hogy az partot vitezek es fegyverek el fograk volna, es dolgainak veßedelmes volta jelen volna. Es előßör az emberi elmenek meg csalatkozaſaval, az maga remenſegenek hiven, [a] Abiaſareſt hadi tarſat, es ugy-is vegeßtenek vala, hozza közelgetni hißi vala. Egy keves üdő mulva az ellenſeget az tißtab vilagoſſag ki nyilatkoztatvan, Porus az velle ßembe menő had ellen ßaz negy negy lovu ßekeret es negy ezer lovaſt allata. Az hadnak, mellyet ele küldöt vala, capitannya Hages maga öcse vala. Derek erejek az ßekerekben vala, mindenik hathat embert hordoz vala, kettőt paiſolt, kettőt nyilaſt, mind ket oldalul rendeltetteket, az többi ßeker vezetők valanak, de bizonyara nem fegyvertelenek; mert midőn ßemtől ßembe kelletik vala harczolni, az gyeplőket el eresztven, az ellenſegre ſok haito ßerßamokat ßornak vala. De ennek az ſegitſegnek azon nap elig lőn valami haßna: mert (az mint oda fel meg mondottuk) az ßörnyebben hogy ſem mint egyeb üdőben le ßakadot zapor elő az me-

[a] Ki Poruſnak hirenelkül magat es orſzagat Sandornak meg adta vala.

Legelőßöris az üdőt, az helt, es az ellenſeg hadat kellet ik az vezernek jol meg gondolni, es nem hirtelen valo tanaczal kel elni.

az mezőket meg sikitotta vala, es az rayta valo nyargalasra alkolmatlanna tőtte vala, es az nehez es csak nem meg mozdithatatlan ßekerek, az viz mosasban es vermekben meg akadnak vala. De Sandor az keß kőnyű haddal az ellensegre serenyen mene. Az Scythak es az Dahak az Indiajakra mindeneknel eleb rohananak. Perdiccast annakutanna az lovasokkal az ellensegnek job ßarvara külde. Immar az harcz minden felől meg indult vala, midőn azok, kik az ßekereket vezetik vala, azt az magok feleinek utolso segitsegekre itilven lenni, az gyeplőket meg ereßtven az harcznak az kőzepire kezdenek rohanni. Ez mind az ket felnek kőzőnseges veßely vala: mert az Macedonok gyalogi-is az első rohanassal el tapottatnak vala, es az sik es utnelkül valo helyekre vitetet ßekerek ki vetik vala azokat, az kiktől vezettetnek vala. Nemellyeknek meg rettent lovok az ßekereket nem csak az arkokba es viz allo vermekbe, hanem meg az folyo vizekbeis bele dőytőgetek. Mindazonaltal az ellensegbe valami kevesen ki hatlatvan Porushoz erkezenek, ki viadalt felette serenyen indit vala. Ő mihelt az meg ßelledet ßekereket mind az egeß harcson vezetőknelkül

nelkül idestova ßevedezni lata, az közelb valo baratinak elefantokat oßtogata. Azok utan gyalogokat es nyilasokat helyheztetet vala, kik dobokat ßoktanak vala verni. Az az Indiaiaknak trombitak ßova gyanant vala, es nemis gondolnak vala az elefantok azoknak zörgesevel, az fülök regtöl fogva az meg ßokot zengessel meg ßiligittetven Az Hercules kepe az gyalog had elöt hordoztatik vala. Az az hadakozoknak felette nag izgatasokra vala, es az hordozoknak el hadni, az vitezlö rendnel gyalazatos veteknek tartatik vala. Föben jaro büntetestis vegeztenek vala azok ellen, az kik azt az harczrol vißßa nem vittek volna, à felelem, melljet abbol az ellensegböl regen vöttenek vala, mèg Isteni kegyessegre es tißteletreis fordittatvan. Az Macedonokat, nem csak az elefantoknak, hanem az Porus kiralynak tekintetiis egy keves üdeig meg tartoztata. Az fegyveresek köziben helyheztetet elefantok tavul tornyoknak kepet tettettek vala. Porus ö maga az emberi nagysagnak formajat, csak nem fellyül haladta vala. Az Porusnak nagy voltat öregbiteni lattatik vala az elefant az kin jar vala, annyival leven azon elefant nagyob az többi közöt, az menyivel ö maga Porus egye-

Az jo vezet tiszti az, hogy mindē veszedelmeknek mindenkeppen mentül hamareb eleit vegye.

Az Hercules kepe az Indiai had elöt hordoztatot

Illyen volt az Romaiak közöt az saskeselyó kepe.

gyebeknel főb vala. Annakokaert Sandor az Indiaiaknak mind kiralyokat s-mind hadokat meg ßemlelven, monda; Már valaha batorsagomhoz hasonlo probat latok: Az fene allatokkal es az jeles vitez emberekkel egyßersmind vagyon úgyem. Es Cœnust meg tekintven monda. Mikor en Ptolemæustol, es Perdiccastol es Hephæstiotol kesertetven az ellensegnek bal ßarvara rohanandok, es engemet az harcznak ßinte az nagygyan latandaß lenni, te az job ßarvat indits meg, es az meg bodittattakra zaßlokat vigy. Te Antigone es te Leonate, es Tauron az kőzep seregre ússetek es az hadnak az homlokat erdeklyetek. Az mi jo hoßßu es erős dardaink maßßor mint most az fene allatok ellen, es azoknak vezetői ellen haßnosbak nem lehetnek. Verjetek le azokat az kik raytok viseltetnek, es őmagokat az elefantokat őklőldőzzetek meg. Ketseges fęle segitseg az elefant, es az maga urai ellen ßőrnyebben dúhőskődik. Mert az ellenseg ellen parancsolatbol, az maga fęleki ellen felelemből haytatik. Ezeket ßolvan, leg előßőr is maga futamtata meg az lovat. Es immar (az mint el rendeltetet vala) az ellensegnek rendelt seregire ment vala, midőn Cœnus felette

Az vitesseg veszedelmeknek ő. rül, es mentől inkab rea rohannak, annal szemesb es vigyazob.

te nagy erőssakkal az jobb szarvara mene. Az phalanx seregis az Indiaiaknak derek seregekre egy rohanassal úte. Porus penig az hun az lovast reajok menni eszebe vőt te vala, az elefantokat arra vitetni parancsolà. De az lassu es elig mozgo oktalan allat, az lovaknak gyorsasagaval nem erhet vala, es az nyilaknakis az poganok semmi hasznokat nem vesik vala: mert hossak es igen nehezek leven, hanemha eleb az iyat az földre helyhesztetnek, serevel es jo modgyaval őket bele nem tesik. Annakfelette az föld sik leven, es ez okon az igyekezetet meg bantvan, az lőves dolgaban forgolodok az ellensegnek hamarsagaval meg előztetnek vala. Azert az kiralynak paranesolattyat meg vetven (mely dolog sokot tőrtinni mikor az meg tibolyodottaknak az felelem inkab kezd hogy sem mint az hadi vezer parancsolni) még annyi vezerek valanak, az menyi seregek budosnak vala. Ki azt parancsollya vala, hogy az rendelt seregeket őssve foglallyak, ki azt hogy meg szelessek, nemelliyek azt hogy meg allyanak, es egyebek azt hogy az ellensegnek az hatullyat meg kerűllyek. Semmi gondot az kőzönseges meg maradasra nem viselnek vala. Porus mindazonaltal ke-

A győzedelmet kezzel tartya, az ki az viadalra az seregeket jol tudgya rendelni.

Rosszul esik az dolog mikor az kősseg igazgattya az vezereket.

ves

ves vitezivel egyetembe kiknek az felelemnel bőcsúletesb vala az el ßellettek őßve gyúteni, az ellensegnek eleibe menni siete, es az elefantokat az őveinek serege előt parancsola haytatni. Az elefantok nagy remitest cselekedenek, es az szokatlan harsogasok nem csak az lovakat mindenekre ollyan rettegő allatot, hanem az vitezeket-is es az rendelt seregeket meg boditotta vala. Immar kőrnyúlők futasra valo helt neznek vala, az egy keves ődővel annakelőtte győzedelmes vitezek, midőn Sandor az kőnnyen fegyverkezet Agrianusokat es Raczokat, kik az alasfel valo futosassal job vitezek, hogy sem mint az ßemtőlßembe valo viadallal, az elefantokra ki kúlde. Azok felette sok nyilakat lővőldőzenek, mind az elefantokra, s-mind azoknak vezetőire. Az phalanx sereg is az meg rettenteken valoba raytok kezde lenni. De nemellyek az elefantokat feletteb úldőzven az sebekkel magokra haragitak. Azert azoknak labokkal el tapodtatvan, az tőb vitezeknek hogy raytok csinnyábban lennenek, peldaul lőnek Kivaltkeppen az vala ißonyu dolog, midőn az orrokkal az fegyvereket es vitezeket meg ragadnak, es

Az harczon gyakorta, aprolek dolgokbol, nagy esetek követ keznek.

Az elefantoknak rettenetes harczok.

es az magok vezetőinek fel adnak. Annakokaert hun az elephantokat úzőknek, s hun az előttők futoknak kerſeges ki menetelű viadaliyok az napnak nagy reſet az valtozo harczolasban el tőlte, miglen feyßekkel (mert affele ſegitſeg üdejen kefittetet vala) az labokat kezdek el vagdalni. Copidaknak hijak az keveſſe meg horgaßtatot ßablyakat, kaßakhoz haſonlokat, mellyekkel az elephantoknak az orrokat csapkodgyak vala. Es nem-is hagy vala ſemmit el meg probalatlan nem csak az halalnak hanem ő magaban az halalban valo ßokatlan kinnak is felelme. Annakokaert az ſebek miat vegre az elephantok el faradvan, az magok felèkit rohanaſokkal le verik vala, es az kik őket vezettek vala, az földre fő mercdek ala hanyattatvan, azonoktol el tapodtatnak vala. Azert az barmoknak ßokaſok ßerint felelmeſek leven inkab hogy ſem mint artalmaſok, az harczrol kiűzettetnek vala. Midőn Porus vitezinek nagyob reßetől el hagyattatvan, az regen az előtt ele kefitteted haito dardakat az maga elefantyarol azokra az kiktől kőrnyűl fogatot vala, kezde lővöldözni, es tavul ſokakat meg ſebeſitven, ő maga az csapaſok ellen mint egy czelul vet-

De okor talalmanyal meg győzettetnek.

tetven, minden felől úldöztetik vala. Immar mind az mellyèn s-mind az hatan kilencz sebet vőt vala, es sok vere ki folyvan, még lankat kezeivel inkab ki eset, hogy sem mint ki lőtetet haito dardakat bocsat vala. Az dúhősseggel fel indittatot elefantis mèg sebes nem leven, nem lassubban megyen vala az rendelt setegekre, mëglen az elefantnak vezetője meg lata, hogy az kiraly tagainak vere folyvan, es fegy verit el hullatvan eßén-is lig volna. Akkor az elefantot el futasra indita, Sandor kergetven. De az ő lova à sok sebekkel altal őklőldőztetven es el alvan le fekúvek, le teven inkab az kiralt hogysem mint le vetven. Azert mierthogy à lovat meg valtoztata, kesebben erkezek utanna. Azonkőzben Taxilesnek az Indiaiak kirallyanak az őcse Sandortol ele kúldetven, inteni kezde Porust, hogy utolso dolgokat probalni alhatatos ne lenne, es adna meg magat az győzedelmesnek. De amaz noha ereje meg ßegetet vala, es vere el fogy vala, mindazaltal az meg ismertetet ßora fel ebredvē: Ismerem (ugymód) az Taxilesnek őcset, az maga birodalmanakes orßaganak arulojat; Es egj lővő dardat, mely mèg ßerencsere el nem eset vala, hozza lőve, mely az mellyènek az kőzepin mind az hataig altal hatá. Az vitesz-

El tavoztattva az halalt, valaki semminek tartja.

Meg az meg győzettek-is neha nagy emberseget probalnak,

ſegnek ez utolſo cſelekedetit probalvan, inkab kezde futni. De az elefantis, melybe ſok dardak lővőldőztettenek vala, el fogyatkozik vala. Annakokaert Porus az futaſtol meg ſzűnek, es az gyalog ſereget az utanna menő ellenſegnek ellene allata. Immar Sandor el erte vala, es Poruſnak vakmerőſegèt eſzebe veven, azt parancsollya vala, hogy az ellenek alloknak ne kedveznenek. Azert minden felől mind az gyalogokra, ſmind ő magara Poruſra ſok dardak lővőldőztetenek, mellyektől vegtere el nehezitetven, az elefantrol le kezde eſni. Az Indiai ember, ki az elefantot vezeti vala, azt velven hogy Porus le akarna ſzallani, az ſzokas ſzerint az elefantot terdeire allata, ki mihelt le ereſzkedek, az tőbbiis (mert ugy tanittattanak vala) az főldre le bocsatkozanak. Az à dolog mind Poruſt ſ-mind az tőbbit az győzedelmeſeknek kezekbe ada. Az kiraly az Porus teſtet meg őletetnek hiven lenni, meg foſztatni parancsola: es az kik az panczelt es az ruhat rolla le vonnak, oda futamodanak, de [a] az elefant az urat oltalmazni, es az foſztokat úldőzni, es az kiralynak fel emeltetet teſtet iſmet az maga hatara kezde fel tenni. Annakokaert dardakkal minden felől el borittatek, es

es fő vitezeknek tartatnak, az kik futtokban az ellenſegekre meg ternek, es meg vagdalkoznak.

[a] Ved eſzedbe az elefantnak az urahoz valo okos hüſeget. Ig azan mondgya Cicero hogy az oktalan allatok kőzőt ſemmi fele az elefantnal eſzesb nincsen.

altal ŏklŏldŏztetven, Porus ßekerbe tetetek: kit mihelt az kiraly lata hogy ßemeit fel emeli, nem gyúlŏlseggel, hanem kŏnyŏrúletesseggel fel indittatvan, monda; Micsoda eßtelenseg kenßeritet tegedet, az tŏllem viseltetet dolgoknak hiret meg ertven, az harcznak ßerencsejet meg probalni, midŏn Taxiles az meg holdoltakhoz valo kegyelmessegemnek neked ollyan kŏzel valo peldaja volna? De amaz monda; Mierthogy tudakozol, azon batorsaggal felelek meg, mellyet kerdeseddel tŏl. Senkit magamnal erŏsbnek nem itilek vala lenni: mert az magam erejet tudom vala, mèg az tiedet meg nem probalvan. Hogy te hatalmasb legy, az harcznak ki meneteli meg mutata, de meg igis nem kevesse vagyok bodog, masodik leven utannad. Ismet kerdven tŏlle, mit itilne ŏ hogy az gyŏzedelmesnek kellene vegezni ŏ felŏlle? Monda neki. Az mit ez mai nap te neked elŏdbe ad, mellyen meg probaltad, az jo ßerencse mely valtozo legyen. Tŏbbet hasznala intesęvel, hogy sem mint ha kŏnyŏrgŏt volna: mert az ŏ batorsaganak meg nem rettent, es meg az ßerencsetlenseggel is meg nem ßegetet nagy voltat, nem csak kŏnyŏrúletesseggel, hanem meg bŏcsúlletelis

Sandornak es Porusnak egy massal valo kiralyi beszelgetetek.

Mierthogy az viadaloknak kimenetelek bizontalan, es az Mars kózôn seges, az jo szerencset az gyôzedelmes bócsuletbē tarcsa.

telis meltoztatek fogadni. Nyavalyajában nem kúlömben gyogyittata, mintha ő magaert harczolt volna. Mindeneknek remenſege felet meg gyogyittatottat baratinak ſama kőziben fogada. Egy keves űdő mulva nagyob orſaggal ajandekoza meg, hogy ſem mint az mellyet birt. Es bizonyara az ő elmeje ſemmit vaſtagban es alhatatosban meg nem tartot mint az igaz dicsiretnek es dűesőſegnek csodalkozaſat; Mindazaltal az hirtnevet az ellenſegben alab bőcsűli vala, hogy ſem mint az haza fiaban: mert az maga nagy voltat az őveitől el rontathatni hiſi vala: ugyan azont annal hiresbnevesbnek hiſi vala leendeni, mentől nagyobbak voltanak volna, az kiket ő meg győzőt volna.

Sandornak dicsireti.

QVINTUS CURTIUS-nak az Nagy Sandornak Macedonok Kirallyanak viseltetet dolgairol.

KILENCZEDIK Könyve.

Felette dicsiretes dolog az fő vitez ellenségtol nyert győzedelem.

SAN Dor ollyan emlekezetre melto győzedelemnek őrvendezven, mellyel maganak az napkeletnek hatarit meg nyittattaknak lenni itili vala, az Napnak aldozatokat teven, az vitezeknekis, hogy az tőb előttők allo hadakozasban jobkedvel eljarnanak, az közönseges gyülesben meg dicsirven őket, ertesekre ada, hogy az Indiaiaknak valamenye erejek volt volna, azzal az harczal meg győzetetet volna: az többi siros prædajok lenne, es hires gazdagsagok volnanak abban az orszagban, az melyre mennenek. Annakokaert immar az Perſak közzül valo ragadomanyok alavalok es meg avultak volnanak: draga kövekkel es gyöngyökkel, aranyal es elefant tetemmel nem csak az maga hazait hanem Macedoniat es Görög orszagotis megtöltendő volna. Az vitezek mind à kincsnek ſmind az

az dücsöſegnek kivanoi leven, aztis előttök viſelven, hogy az ő fogadaſa őket ſoha meg nem csalta vala, ſolgalattyokat igirek. Es jo remenſeggel el boesatvan őket, hajokat parantsola epittetni, hog minek-utanna mind az egeß Aſiat altal nyargaltak volna, az vilagnak veget az tengert meg latna. Az leg közelb valo hegyeken hajo epitteni valo fa bőſegeſen vala, mellyet vagni kezdven, felette nagy kigyokat talalanak. Rhinoceros vadak is egyebűt ritka allatok, azon hegyeken valanak, de ez az nev azoknak az vad allatoknak az Görögöktől adatot: annak az nyelvnek nem tudoi az magok nyelveken maskeppen nevezik. Az kiraly az folyo viznek, mellyen altal költözőt vala, mind a ket felől valo partyan a ket varoſt csinaltatvan, az hadnak capitanit koſorukkal es mindeniket ezer ezer arany penzel ajandekoza meg. Az többinek-is az ő erdemek vagy rendek ſerint, mellyet az vitezkedesben viſelnek vala, avagy elebbi ſolgalattyokert bőcsüllet adatek. Abiaſares, ki Sandorhoz követeket eleb küldőt vala hogy ſem mint az Poruſſal valo viadal lenne, iſmet uyjabbakat külde, azt igirven, hogy mindencket meg cſelekedendő volna az miket parancsolna, csak

Az vitezeket az dücsöſegnek es az kinesnek kevanſaga, minden nehez dolgokrarea haytya.

Az vilagnak veget) tudni illik az Oceanum tengert.

Niczat es Bucephalat.

Harmad fel fel ezerkornas aranyal.

Az hadaknak capitanit es az ſeteny vitezeket erdemek ſzerint valo jutalmokkal illik meg ajandekozni.

maga testet hatalma ala adni ne kenßerittetnek. Mert ő sem kiralyi birodalomnelkúl nem elendő volna, sem penig rabul nem regnalando volna. Kinek Sandor meg izene, hogy ha hozza valo menetelit neheztelne, ő maga menendő volna hozzaja. Innet Porust meg győzven es az Hydaspes folyo vizen altal kelven, Indianak belsőb reßeire elę mene. Csak nem veghetetlen helyre terjedet erdők valanak, es felette magossan nőt fakkal arnyekosok. Sok felette nagy fa derekakni agak az földbe ala haytatottak, ismet az hun magokat meg horgaßtottak vala, fel emelkednek vala, el annyera hogy nem fel nővő agnak kepe volna, hanem az maga gyúkeriből ßarmazot fanak. Az egnek egesseges mertekletessege vagyon; mert az napnakis sullyos voltat az arnyekok el fogjak, es az forrasokbol bőseges vizek folynak. De ittis az kigyoknak nagy soksaga vala, az hejok arany ßint mutatvan. Semmi méreg azokenal artalmasb nincsen, mert az meg marast hirtelen halal kőveti vala, mèglen az ot lakosok orvossagot hozanak. Innet az pußtasagokon az Hydraotes folyo vizre lőn az menetel. Az folyo vizhez egyebút ßokatlan fakkal arnyekos es vad pavaknak sok-

Sem az tőbbire veghetetlen erdők sem az kigyoknak nagy soksaga, sem az pusztasagok az dücsoseg kivanasanak folyasat meg nem kesedel mesztethetik.

ſokſagaval bővölkődő berek ragaſtátot vala. Az tabort onnat meg inditvan egy nem meſſe helyheſtetet varoſt ſokaſaggal kőrnyúl fogvan, meg vőn, es zalagokat veven, adòt vete rea. Annakvtánna egy nagy varoſra, az minemúvek abban az tartomanyban ſoktak lenni, erkezek, mely nem csak kőfallal, hanem tovalis meg erőſsittetet vala. De az poganok egymashoz foglaltatot ſekerekkel harczolandok leven, eleibe menenek. Nemellyeknel nyilak, nemellyeknel dardak, nemellyeknel feyſek valanak, es az ſekerekre gyors ugraſſal altal ſőknek vala, mikor az veſedelemben levő feleiket meg akarnak ſegiteni. Es előſőr az harcznak ſokatlan neme az Macedonokat meg renttente, midőn tavul meg ſebeſsittetnenek; de oſtan ollyan modnelkúl valo ſereget ſemminek alitvan, az ſekereket mind ket oldalul kőrnyúl fogvan, az ellenek harczolokat őklőldőzni kezdek. Es az kőteleket, mellyekkel őſve foglaltattanak vala, el vagdaltatni parancsola, hogy eggyenkent kőnnyebben kőrnyúl vetetnenek. Annakokaert magokban nyolcz ſazat el veſtvèn, az varosba viſſa futanak Maſod nap minden felol laytorakat vivèn rea, az kőfalok el foglaltatanak.

tanak. Valami keveſeknek kőzzülők az hamarſag eleteknek meg maradaſara lőn, kik az varoſnak veßedelmet meg ertven, az ton altal ußanak, es az ßomßed varoſokba felette nagy remúleſt vúnek, azt beßelven, hogy győzhetetlen had, es ugyan az Iſtenecke jőt volna reajok. Sandor annak az orßagnak pußtitaſara Perdiccaſt kőnyú ßerrel valo ſereggel kúldven, az hadnak egy reßet Eumeneſnek ada, hogy ő is az poganokat az meg holdolaſra kenßeritene. Ó maga az tőb vitezeket egy erős varoſra vive, melyben egyeb varoſoknak lakoſiis futottanak vala. Az varosbeliek kőveteket bocsatvan, kik az kiralynak kőnyőrgenenek, mindazaltal viadalra keßúlnek vala: mert az kőßtők tamadot vißßavonas az kőſſeget kúlőmbőző tanacsokra vonta vala. Nemellyek az meg holdolaſnal mindeneket haßnosbaknak itilnek vala, nemellyek ő magokban ſemmi ſegedelmet nem velnek vala lenni. De midőn az kőzőnſeges meg maradaſra ſemmi gond nem viſeltetnek, az kik az meg holdolasban munkalkodnak vala, az kapukat meg nyitvan az ellenſeget be fogadak. Sandor noha az hadnak okaira meltan haraghatik vala, mindazonaltal nekik mind meg kegyel-

Az kik egymas kôzôt meg haſonlanak, kaput nyitnak az el enſegnek.

Valaki mentôl nagyob meltoſagbeli ember, annal engedelmesb harag janak kel lenni.

gyelmezven, es tőllők zalogokat veven, annakutanna az tabort az kőzelb valo varoſra indita. Az zalagok az had előt vitetnek vala, kiket midőn az kőfalokrol meg iſmertenek volna, ugymint azon nemzetſegbelieket, egymaſſal valo beſelgeteſre hivak őket. A mazok az kiralynak kegyelmeſſeget, es egyſermind erejetis meg beſelven, az meg holdolaſra haytak őket: es az tőb varaſokatis haſonlokeppen meg adattakat húti ala veve. Innet az Sophites orſagaba erkezek, ez az nemzetſeg (az mint az poganok hiſik) az bőlcseſegben fő es jo erkőlcsőkkel igazgattatik. Az ſűlettetet gyermekeket nem ſűlejeknek akarattyokbol őlik, es nevelik, hanem azoknak, az kikre az magzatok termetinek meg-nezö gondviſeleſe hagyattatot. Ha kiket tunyaknak, avagy tagoknak valamely reſzeben haſontalanoknak iſmertenek lenni, meg őletik. Az hazaſſagban nem nemzetſegre es főſegre, hanem az teſteknek válván valo ſepſegekre neznek, mert azonok bőcsűltetnek az fiakban leanyokban. Ennek az nemzetſegnek varoſat, mely melle Sandor az hadat vitte vala, Sophites ő maga birja vala. A kapuk be tetettenek vala, de az kőfalokrol es tornyokroi ſemmi fegyvereſek

igazan bőlcs nemzetſeg az, a mely az győzhetetlen hatalmaſſagnak igajat üdejenkoran fel tudgya venni.

mago-

magokat nem mutattyak vala, es az Macedonok ketelkednek vala, ha az ot lakoſok az varoſt el hattak volnaje, avagy magokat csalardul el reytenek: midőn az kapu hirtelen meg nyittatvan, az Indiai kiraly ket fel ſerdült fiaval eleibe mene, az poganokat teſtenek ſepſegevel ſokkal fellyúl haladvan. Az ruhaja aranyal es barſonyal ekes vala, mely az ſarait-is be fedezi vala, az aranybol csinaltatot ſolyakba draga kőveket foglalt vala; az kezei is mind az vallaiglan gyöngyökkel meg ekeſittettenek vala. Az fúleiről ſep tündőklő es őreg draga kövecskek függenek vala. Az arany bottyat draga beryllus kövek ekeſitik vala. Mellyet minekutanna Sandornak ada, azon kőnyőrőgven, hogy azt ő tőlle jo egeſſegben venne, magaſ, gyermekit, es maga nemzetſeget birodalma ala hayta. Abban az orſagban fő vadaſ ebek vadnak; azt mondgyak hogy nem ugatnak, mikor az vadat meg lattyak, az oroſlanok ellen felettei igen fenekedők. Ezeknek erejeket hogy Sandornak meg mutatna, előtte egy nagy oroſlant ki eresztete, es rea csak negy ebet boesattata, kik az vadat hamarſaggal meg ragadak: midőn egy azok közzúl, az kik affele dolgokhoz ſoktanak vala, az többivel

Maga megadaſnak jele.

Az Sophites orſzagaban valo vadaſz ebek.

eggyű

eggyút az orosłanba ragado ebnek az lábat vonni kezde, es mierthog nem engedne, fegyverrel vagia vala. Megigy is az marasban valo meg altalkodasa meg nem győzettetven, ismet az masik felèt kezde vagni, es onnatis nem reftyebben bele ragado ebet az fegyverrel untalan vagja vala. De az eb az vadnak febeben az fogait mèg halolagis bele őltve tartya vala. Az termeßet hogy azokban az allatokban az vadaßatra olyan nagy kivanfagot nemzet legyen, emlekezetre hagyatot. En bizonyara tőb dolgokat irok ki, hogy fem mint hißek. Mert erősiteni fem akarom azokat, az mellyek felől ketelkedem, fem el titkolni, az mellyeket meg ertettem. Annakokaert Sophiteft az maga orßagaban meg hagyvan, az Hypafis folyo vizre eleb mene, Hephæftiot ki mas orßagot haytot vala meg, hozza kapcsolvan. Phegelas vala az leg kőzelb valo nemzetfegnek kirallya, ki az alatta valoinak, hogy az ßanto földeket ellyek, (az mint ßoktak vala) meg parancsolvan, Sandornak ajandekokkal eleibe mene. Semmit az mit parancsolna, meg nem vetven, nala ket nap mulata.

Tőb dolgokat irok ki) tudni illik az Görög könyvekből.

Az kiraly hog az harmadik napon á folyo vizē altal kőltőzzek, el rendelte vala, mely

mely nehez altal menetelú vala, az vizeknek nem csak feleſſegevel, hanem az kővekkel is akadalyos leven. Meg kerdezven azert Phegelaſtol az miket tudni kelletik vala, az folyo vizen tul az nagy puſtaſagokon altal tizenegy napi jaro utat erte lenni: annakutánna az Ganges kővetkeznek, mind az egeſs Indianak folyo vizei kőzőt leg nagyob. Az viznek tulſo felen az Gangaridа es Pharraſius nemzetſegek laknanak, es azoknak kiralyok Aggrammes volna, ki az utakat hus ezer lovaſſal es ket ſaz ezer gyaloggal allána. Annakfelette negy negy lovu ſekeret ket ezert hordozna, es az kivaltkeppen valo remúleſt elefantokat, mellyeket harom ezer ſamuvaknak mond vala lenni. Az kiralynak mindenek hthetetleneknek laczanak vala. Azert Poruſtol (merr velle vala) meg tudakozek, ha igazak volnanake, az mik mondatnanak. Amaz azt valla, hogy az nemzetſegnek es orſagnak erejet nem hamiſſan hannak vetnek: de az kiregnalna, nem csak nemtelen volna, hanem leg alab valo rendbeli is: mert az ő attyat borbelyſagaban, ki az ehſeget nappali keretſetivel elig úzdőgelne el, az ő tettetes termetejert meg ſeretette volna az kiralyne aſſony, kitől minek-

Az ellenſeg magaviſeleſenek meg kimleſe haſznos, es annak minden dolgait az ſzeny vezernek nem kevesbe mint az magajet erteni, feletet ſzükſeges

Nem csak az hadi erőt ha nem kivaltkeppen annak előtte jaroitis illik meg gondolnunk.

nekutanna annak az ki akkor regnalna baratſaganak közelb válo meltoſagara vitetet volna, csalardſag altal ötet meg ölven, az ő gyermeki tutorſagoknak ſzine alat az orſ-got el foglalta volna, és az gyermekeket meg ölven, azt az ki moſt regnal, nemzette volna. Ki az alatta valoi közöt gyülölſeges es bőcsületlen volna, ki inkab emlekeznek az attya allapattyarol hogy ſem mint az magajerol. Poruſnak vallas tetele az kiralynak elmejebe ſok fele gondot vetet vala, az ellenſeget es az elefantokat ſemminek tartya vala, az helynek allapattyatol, es az folyo viznek erőſsakjatol feljelemlik vala meg. Az emberi birodalomnak csak nem az utolſo hatarira menni, es azt fel kereſni igen neheznek laczik vala. De vißontag az dücsőſegnek kevanſaga, és az hirnevnek telhetetlen avitaſa, ſemmit utatlan helynek, ſemmit meſſe valonak laczani nem ſenved vala. Es neha ketelkedik vala, ha az Macedonok kik annyi orſagokat meg jartanak vala, az viadalban es taborban meg venhedtenek vala, az ellenek vettetet folyo vizeken, az termeſetnek annyi ellenek allo nehez akadalin ötet követendők volnanake avagy nem. Az prædaval bővölködők es meg terheltettek inkab,

Az dücsőſegnek őſztönivel fel indittatot lelekbe az gondolkodaſoknak csodalatos tuſakodaſi vadnak.

inkab akarnanak aval az mit nyertek elni, hogy ſem mint az kereſendővel faradozni. Ó neki es az vitezeknek nem egy kedvek volna. Ó mind az egeß vilag birodalmat elmejebe foglalvan, az maga cselekedetinek mèg csak az kezdetin allana. Az ſaylodaſſal el faradot vitezek, az probaba mar valaha veget vetven, mindnyajan az kőzel valo haßnot kevannak. Meg győze azert az kivanſag az okadaſt, es az vitezeket beßedre hivatvan, illyen modon ßolla. Tudom azt Vitezek, hogy az Indianak lakoſi ſok dolgokat, mellyek tűtőket rettenthetnenek, ez napokon ßanßandekbol hantanak vettenek legyen. De nem uyſag nalatok az hazugoknak tőkelletlenſegek. Ezenkeppen az Cilicianak ßoroſſagit, ezenkeppen Meſopotamianak mezeit, az Tigris es Euphrates folyo vizeket, mellyeknek eggikèn gazloban, az maſikon hidon jőttűnk altal, az Perſak ißonyuvakka tőttek vala. Soha az hir igazan meg nem vitetik: minden dolgok annak beßelleſeből az igaznal nagyobbak. Az mi dűcsőſegűnk is, noha valoſagos, mindazonaltal nagyob hire neve vagyon, hogy ſem mint cselekedeti. Csak nem regen kicsoda hißi vala el, hogy az kőfaloknak kepet reank hozò elefan-

Sandornak az vitezeket az hadakozasban eleb menetelre valointó es biztato oratioja.

lefantokat, hogy az Hydaſpes folyo vizet, hogy tőbbeket hallomaſſal nagyobbakat, hogy ſem mint valoſaggal el ßenvedheſſünk? Az Herculeſre mondom, hoǵ regen el futottunk volna Aſiabol, hogyha minket az ßofia beßedek meg győzhettenek volna. Az elefantoknak oda nagyob nyajait hißiteke lenni, hogy ſem mint akar hun valo csordak vadnak, holot ritka allatis legyen, ſ-nem is kőnnyen fogattaſſek, es ſokkal nehezebben ßiligitteſſek meg? De az gyalog es lovag hadakatis azon hazugſag ßamlalta meg. Mert az folyo viz mentől ßelesben terjedet, annal csendesben foly: holot az ßoros partokkal meg tartatot, es ßorosb arokba ßorittatot folyo vizek ſebes vizeket haytnak: vißontag az ßeles arokban laſſub folyaſok ßokot lenni. Annakfelette minden veßedelem az parton vagyon, az hun az hajoknak ki kőtőit az ellenſeg varja. Azert valamekkora folyo viz foly kőßtünk, az főldre ki menőknek meg akkora veßedelmek leßen. De am mind ezeket kőlcsük igazaknak lenni. Az elefantoknak nagy voltok rettente tűtőket, avagy az ellenſegnek ſokſaga? Az mi az elefantokat nezi, jelen valo peldank vagyon: Az magok feleire ßőrnyebben rohana-

Az akadalyok mel lyekkel az vi tezeket rettentik, nem nehezek.

Az ellenſegtől nem kel megrettenni ſőt mennel tőbben vadnak annal bizonyosb az győzedelem.

hananak hogy sem mint mi reank Az ollyan nagy oktalan testek feyßekkel es kaßakkal csonkittatanak meg. Micsoda kúlőbmseg vagyon penig abban, annyi elefantok legyeneke, az menyen Porusnak voltanak, avagy harom ezer: holot midőn egy avagy kettő bennek meg sebesittetik, az többit meg futamodni lattyuk? Tovabba csak keves elefantokkalis alkolmatlanul birnak, hogyha penig anni ezer gyűtetet őßve, egymaſt ő magok el roncsollyak, holot sem meg nem alhatnak, sem el nem futhatnak az felette nagy testű haßontalan allatok. Bizonyara ezeket az allatokat annyera meg utaltam, hogy midőn nekem volnanak, en ellenſegim ellen nem allattam legyen: elegge tudvan azt, hogy az magok feleinek több veßedelmet hoznanak, hogy sem mint az ellenſegnek. De az lovaſoknak es gyalogoknak ſokſaga rettent meg tűtőket. Mert en hißem, hogy csak kevesekkel ßoktatok vini. es az modnelkűl valo ſokaſagot leg előßőr moſt ßenvedendők vadtok. Az Macedonaknak az ſokaſag ellen valo győzhetetlen erejeknek bizonſaga az Granicus folyo viz, es az Perſaknak ki ontatot verekkel meg araßtatot Ciliciа, es az Arbella varos, melynek me-

zei

zei az tőllünk meg győzettetteknek csontyaival beterittettenek. Az ellenségeknek legioit ſamlalni kesen kezdettetek, minekutanna Aſiaban az győzedelemmel puſtaſagot ſzerzettetek. Mikor az Helleſpontuſon eveznenk, az mi keves voltunkrol akkor kellet volna gondolkodnunk. De moſt minket az Scythak követnek, az Bactriai ſegitſegek jelen vadnak, az Dahak es Sogdianuſok közöttünk vitezkednek. Nemis bizom mindazonaltal ahoz az ſokaſaghoz. Az tű keżeiteket nezem, az tű viteſſegteket az dolgok felől, mellyeket viſelendő vagyok, felelőül es kezeſül tartom. Az meddig veletek eggyűt az harczon allandok, ſem az magam, ſem az ellenſegek hadait nem olvaſandom: csak hogy tűen hozzam jo kedvel es bizodalommal tellyes ſűvekkel legyetek. Az mi cſelekedetinknek es munkainknak nem az kezdetin, hanem az ki menetelin allunk. Az napkeletre es az Oceanum tengerre jutottunk, hogyha az tunyaſag ellenünk nem al, onnat oſtan győzedelmeſen ez vilagnak veget meg haytvan, hazankba viſſa menendők vagyunk. As meg ert gabonakat (az mint az reſt ſzanto emberek cſelekednek) tunyaſagtok miat kezetekből

Helleſpontus egy ſzoroſtenger Racz orſzag es Phrigia közöt, az hun Europa Aſiatol csak het ſutamatni ſö'dnyire vágyon.

az kezdetin) mint Helleſpontuſnal.

bol el ne vesselsetek. Az vesedelmeknel nagyobbak az jutalmok. Azon orßag gazdagis es az had viselesre erőtlenis. Annakokaert nem annyera vißlek az dúcsőſegre tűtőket mint az prædara. Meltok vadtok, hogy az gazdagſagokat, mellyeket az tenger az partokra ki hany, hazatokba vigyetek: meltok vadtok, hogy ſemmit meg probalatlanul, ſemmit feltetekben el ne hadgyatok. Tú erettetek es az tú dúcsőſegtekert, mellyel az emberi allapatnak cellyat fellyúl haladgyatok, es mind az en túveletek, s mind az tú en velem valo jo tetemenyetekert, mellyekkel győzhetetlenek leven vetekedűnk, felette kerlek, hogy az emberi birodalomnak hatarira menő taplalotokat, es veletek eggyűt vitezkedő tarſotokat, ne mondgyam kiralyotokat el ne hadgyatok. Az tőb dolgokat nektek meg parancsoltam, de evel az eggyel ugyan ados lesek túnektek. Es en kerlek tűtőket, ki ſoha nektek ſemmit nem parancsoltam, hogy leg elől őris az harczokra magam ne mentem volna, ki az viadalra rendeltetet feregeket az en paſſommal gyakorta meg oltalmaztam. Ne tőrjetek meg az en kezeimben az győzedelmet, mellyel az Herculeshez es az Li-

Ha az mosta ni kiralyok es fejedelmek Sandornak ebbeli vitezi peldajat követnek ritkabban vetettenek meg.

ber

ber atyahoz, ha az irigyſeg tavul leend, egyenlő lesſek. Engedgyetek meg ezt az en eſedezeſimre, es immar vegtere az meg altalkodot halgataſt ſzakalſzatok meg. Hun vagyon amaz kialtas, az tú jo kedveteknek jele? Hun vagyon az en Maeedonimnak amaz abrazattyok? Nem iſmerlek tútőket Vitezek, es tú ſem iſmertek engemet, az mint latom. Immar regtől fogva el fordult es meg ſegetet ſüveteket úgyekezem fel inditani. Es midőn azok fejeket az főldre le függeſtven az halgatasban alhatatoſok volnanak, monda nekik: Nem tudom Vitezek, mit vetettem legyen nem akaratom ſerint ellenetek, hogy engemet mèg nezni ſem akartok. Nekem ugy teczik, mintha egy kietlen puſztaban volnek. Senki nem felel, ſenki kőzzületek az kiket ſolitok csak ellene ſem mond kevanſagomnak. Mit kivanok penig? Az tú dúcsőſegteket es főſegteket oltalmazzuk. Hun vadnak amazok, az kiknek egy keves úddővel ennek előtte egymas kőzőt valo vilongaſokat latam, kik azon vetekedenek hogy az meg ſebeſittetet kiralynak teſtet leginkab kics odak fognak? El arultattam, el hagyattattam, az ellenſegnek adattattam. De az el menetelben egyedúlis alhatatos

Az hadbali ſanyarulagokkal el faſult embe-rek nem kőnnyen inditatnak fel.

leßek. Veſſetek az folyo vizek es az fene allatok ellẽ engemet, es azoknak az nemzetſegeknek ellenek, mellyeknek neveket rettegitek. Talalok en az kik engemet, kit tű el hadtatok, kőveſſenek. Az Scytak es Bactriaiak velem leßnek, egy keves ű dővel ennek előtte ellenſegink moſt mi vitezink. Job meg halnom, hogy ſem mint kőnyőrgeskeppen hadi vezerſeget viſelnem. Mennyetek el viſſa hazatokba, mennyetek el őrvendetes pompaval kiralyotokat el hagyvan. En itt az győzedelemnek, mely felől tű ketſegben eſtetek, vagy meg nyerője leßek, avagy tiſteſſeges halalt ßenvedek.

Meg igyis az vitezek kőzőt ſenkiből ßo ki nem vetethetek. Azt varjak vala, hogy az kiralynak az capitanok es az főfő rendekerteſere adnak, hog az ſebekkel es az vitezkedeſnek ßűntelen valo munkajaval el farattak leven az ßolgalatot nem meg vetnek, hanem el nem ßenvedhetnek. De azok feltekben el remúlven orczajokat az földre fűggeßtettek vala. Annakokaert előßőr őnkint valo zaydulas, annakutanna ſuhaytaſ-is tamada: es laſſanlaſſan az banat ßabadosban kezde emelkedni, az vitezeknek kőnyvek folyvan: el annyera hogy az kiraly, az harag kőnyőrületeſſegre for-

re fordulvan, meg ómaga-is, noha kevanna, az ſiraſtol meg nem túrkőzhetet legyen. Vegre mind az egeß gyúlekezet inkab ſirvan, az tőbbi mulatozvan, Cœnus mere az kiraly ßekihez jarulni, azt jelentven hogy ő ßolni akarna: Kit minek-utanna latanak az vitezek hogy az fejeről az ſiſakot le vonßa (mert az kirallyal ugy ßoktanak ßolni) kezdek inteni, hogy az hadnak dolgat forgaſſa. Akkor Cœnus monda: Tavoßtaſſak el az Iſtenek az hűtetlen ßandekokat mi tőllünk, es bizonnyara elis tavoßtattyak. Az te vitezidnek azon kedvek vagyon, az mely mindenkor volt, oda menni az hova parancsolod, harczolni, veßedelmekre menni, az mi vęrúnkel az te jo hiredet az maradekoknak emlekezetire hadni. Annakokaert ha akaratodban alhatatos vagy, mèg fegyvertelenúlis, mezitelen es vęrúnkben meg fogyatkoßva-is, valamint kedved tartya, utannad avagy előtted megyúnk. De ha hallani akarod az te vitezidnek nem kőltőt hanem utolſo ßűkſegeknek ketelenitesevel ki vetetet ßovokat, kerlek nyiſd kegyelmes fúleidet azoknak, kik az te parancsolatodat es vezerleſedet felette tőkelletesen kővettek, es valahova megy kővetendők.is. Meg győzted

Cœnus oral Sandor előt az vitezek kepeben.

király az viſeltetet dolgoknak nagy voltaval nem csak ellenſegidet, hanem mèg az vitezeketis. Valamit az halando emberek magokba be foghatnak vala, be tellyeſitettük. Az tengereket es az orſzagokat meg jarvan mi mindeneket jobban tudunk, hogy ſem mint az lakoſok ő magok. Az vilagnak csak nem az vegen alapadtunk meg. Mas vilagra ůgyekezel menni, es oly Indiat kereſs, mellyet meg az Indiaiak ſem tudnak. Az fene vadak es kigyok kőzőt lako embereket az ő lappango helyekből es hazokbol kevanod ki kereſni, hogy az győzedelemmel tőb helyeket jary be, hogy ſem mint menyit az tůndőklő nap lat. Az te elmedhez tellyeſſeggel melto gondalat, de az mienknel fellyeb valo: mert az te viteſſeged mindenkor nevekedeſęben leſen, de az mi erőnk immar az fottan vagyon. Nezd meg az halovany teſteket annyi ſebekkel meg ſebhetteket, annyi ſebhelyekkel meg rodhattakat. Immar dardaink meg tompultanak, immar ſegyverink el fogynak, Perſiai ruhaba őltőztünk, mert az hazankbeli utannunk nem hozattathatik, kűlső őltőzetre vetemed-

Az erőtlen es fegyvertelen vitezekre, kivalkepen az veſzelyeknek ſzenvedeſe utan tekintetnek kellenni, hogy az ellenſegek az fegyvertelen es ſanyarusagokkal meg faylodot hadat jarvan, ſzüvet ellene nevegyenek.

medtünk. Panczela es lova kőzzülünk kinek vagyon? Kereſtesſd fel menyi vitezeket kővettenek legyen az hozzajok tartozo ſolgak, kinekkinek az prædaba menyi maradot legyen. Mindenecknek meg győzői mindeneknel főkőlkődőbbek vagyunk. Es nem is az tobzodaſunk miat ſegenyedtünk meg, hanem az hadakozo fegyvereket vetezkedeſünkkel viſeltük el. Ezt az felette ſep hadat vetede te fegyvertelenül az fene vadak ellen? Mellyeknek ſokſagokat az poganok bar akarattyok ſerint őregbicsenek-is, mindazaltal nagy ſamuaknak lenni meg az hazugſabolis ertem. Hogyha tellyeſſeggel el ſantad, hogy Indiaba megis bellyeb has, del felől nem annyera puſta orſag vagyon, mellyet meg holdoltatvan, ſabad leſen arra az tengerre ala futamodni, mellyet az termeſet az emberi birodalomnak vegül akart helyheſtetni. Miert mégy kerülettel az dücsőſegre, az mely kőzel helyheſtetet. Ittis elődbe jő az Oceanum tenger. Hanemha csak budoſni akarſ, de el erkeztünk az hőva az te ſerencsed viſen. Ezeket te veled inkab akaram beſelleni, hogy ſem mint te naladnelkül ezekkel, nem azert hogy az kőrnyül allo hadnak kedvet vennem, hanem

hogy

hogy az ßolloknak beßedeket inkab, hogy ſem mint az zugolodoknak ſuhaytaſokat hallanad. Mihelt Cœnus az beßedben veget vete, minden felől az vitezek kőzőt ſiraſſal eggyút kialtas tamada, őtet kiralyoknak, attyoknak, uroknak, őßve elegittetet ßokkal nevezven. Es immar az tőb capitanokis es kivaltkeppen azven vitezek, kiknek údős voltokert mind menſegek tißteſſegesb vala, ſmind tekintetek nagyob, ugyan azon kőnyőrgenek vala. Az kiraly ſem meg nem dorgalhattya vala az meg altalkodtakat, ſem meg nem engeßtelheti vala az meg haraguttakat. Azert dolgaban remintelen leven az ßekből ki ugrek, es az kiralyi udvart be zarlata, az ßokot be jarokon kúvúl az hozza valo meneteltől mindeneket el tiltvan. Az maga haragjaban ket napot tőlte, az harmadik napon ele mene: es az ő hadakozaſanak emlekezetire negy ßegú kőből tizenket oltart csinaltata, az tabornak erőſſegit-is ki terjeßtete, es az agyakat-is nagyob forman hagyata, hogy ſem mint az teſteknek termete vala, hogy mindeneknek kepet őregbitene az maradeknal az csalard csoda. Innet hamar vißßa men-

Az Sandor oltari az ô hadanak hatari, de az maga dücsóſeg kivanaſa ſemmi hatarokkal meg nem hatatoſztathator, es ô neki ez egeſz vilag keregſege ſem volt eleg.

menven azokra az helyekre, az mellyeket megjart vala, aztabort az Aceſines folyo viz melle hallita. Ot tőrtinet ſerint Cœnus betegſegben meg hala, kinek halalan az kiraly noha fohazkodek, mindazonaltal azt monda, hogy ő hoſſu oratiot keves napokert inditot volna, mintha Macedoniat egyedúl latando volna. Immar az hajok, mellyeket csinaltatni parancsolt vala, az vizen allanak vala. Ezenkőzben Memnon Racz orſagbol az vitezek ſamanak be tellyeſiteſere hat ezer lovaſt, azokon kúvúl Harpaluſtol het ezer gyalogot hozot vala, es aranyal ſezúſtel borittatot fegyvert huſon őt ezert vit vala, mellyeket el oſtogattat van, az ő fegyvereket megegettete. Az Oceanum tengerre ezer hajoval akarvan menni, az viſſavono es regi gyúlőlſegeket uyito Poruſt es Taxileſt, Indianak kiralyit, ſogorſag altal bekeſeg ſereztetven kőzőttők, az magok orſagokban hagya, az hajoknak eppiteſeben mind az kettőnek felette nagy ſorgalmatoſſagaval elven. Ket varoſtis csinaltata, melynek eggyiket Nicæanak az maſikat Bucephalanak nevezé: az lonak, mely meg holt vala, emlekezetinek es nevenek ſentelven az varoſt. Annakutanna meg parancsolvan,

hogy

hogy az elefantokat es az hadhoz tartozo eggyetmaſt utanna fölдön vigyek, az folyo vizen ala mene, minden nap mint egy negyven fvtamatni földet haladvan, hog az hadak alkolmatos helyeken untalan ki ſzallittathatnanak.

Nem egeſz Magjar mely földet.

Egy orſzagba erkezet vala, melyben az Hydaſpes folyo viz az Aceſineſſel egybe ſzakad. Innet az Sobiuſoknak hatarira ala mene. Ezek azt beſzellik hogy az ö regi eleik az Hercules hadabol valok voltanak volna, betegen el hagyattatvan azt az helt ſzallottak volna meg az mellyet ök birnak vala. Ruhajok helyet vadaknak bőrei, fegyverek helyet buzganyok valanak. Es ha ſzinte az Görög ſzokaſok meg ſzüntenek volnais, mindazonaltal nemzeteknek ſok jeleit mutattyak vala. Itt az hajokbol ki ſzalvan, harmad fel ſzaz futamatni földet halada, es az orſzagot el puſztitvan annak főbbik varoſat ſokaſaggal kőrnyúl fogvan meg veve. Az à nemzetſeg az folyo vizeknek partyain negyven ezer gyalogot helyheztetet vala ellene, mely nemzetſeget, az folyo vizen altal menven, meg futamtata, es az varosba be rekezkedteket ki oſtromla. Az öregb emberek le vagattatanak, az többi el adatanak. Annakutanna mas varoſt kezd-

öt Magyar mely földnel keveſſel tóbbet.

kezdven oſtromlani, es az oltalmazoknak nagy erejekkel el űzettetven, az Macedonokban ſokat el veſte. De midőn az varoſnak vitataſaban alhatatos lőt volna, az varosbeliek eletek felől ketſegben eſven, az hazakat meg gyuytak, magokatis gyermekekkel es feleſegekkel egyetembe egetik vala. Mely gyuladaſt midőn ő magok őregbitenenek, az ellenſeg penig oltana, az harcznak ſokatlan formaja vala. Az benne lakoſok az varoſt veſtik vala, az ellenſeg oltya vala: el annyera az had mèg az termeſetnek folyaſatis viſſa fordittya. Az varoſnak az vara eppen meg maradot vala, melyben oltalmot hagya. Ő maga az varat hajoban meg kerűle: mert harom folyo vizek, mellyek az egeſs Indiaban az Gangeſtől meg válva leg nagyobbak, az varnak erőſſegehez ragaſkodnak. Eſak felől az Indus vize csapja, del felől az Aceſines az Hydaſpeſſel egybe elegyedik. De az folyo vizeknek őſſve valo menetelek az tengernek habjaihoz haſonlo habokat inditnak, es az ſok rut ſarral, mely az vizeknek őſſve valo útkőzetekkel űntalan fel zavartatik, az ut az hun hajokkal jarnak, keskeny arokra ſorittatik. Azert midőn rajok gyakor habok mennenek, es az hajoknak

Az hadnak termeſzeti es allapatya.

ioknak egy felől az orrokat, mas felől az oldalokat vernek, az hajosok az vitorlakat fel kezdek vonni. De azoknak cselekedetek mind az fęlelemtől, s mind az folyo vizeknek feletteb valo sebessegektől meg előztetenek. Az többinel leg őregb ket hajo semek előt el merűle, az konnyeb berűvek, noha azok sem igazgattathatnanak, az parthoz mindazaltal artalomnelkűl vitetenek ki. Az kiraly ő maga felette sebes őrvenyekbe akada, mellyektől az hajo forgattatvan, fęlen es az kormannak nem engedve haytatik vala. Immar az ruhat testeről le vetette vala, az vizbe akarvan magat vetni, es az barati hogy őtet ki fognak, nem messe usnak vala: es ketseges vesedelemnek lattatik vala lenni, akar usando voina, s akar az hajoban maradna. Annakokaert az evező deskakat felette nagy magok veteseyel meg inditak, es az menyi emberi tehetseg lehet vala, azzal foganak hozza, hogy az habok, mellyek reajok mennek vala, el verettetnenek. Azt hinned hogy az vizek meg hasadnak, es az őrvenyek hatra mennek. Mellyekből vegre noha az hajo ki szabadula, mindazaltal az parthoz nem ragasztatek, hanem az leg kőzelb valo csekely vizbe fenekiek. Azt hinned,

Sándor vizen valo veszedelemben forog.

hogy

hogy harczok lőtt legyen az folyo vizzel. Azert az folyo vizeknek ſamokhoz képeſt oltarokat eppittetven, es aldozatot teven, harmincz futamatni földet mene ele. Onnat az Oxydrakaknak es Mallu ſoknak orſzagokba juta, kik egyebkor egymas közöt hadakozni ſoktanak vala, de akkor őket az közönſeges veſzedelem őſſve kapcsolta vala. Ifiu gyalog leginyek fegyverben kilencz ezeren valanak, ezeken kivül tiz ezer lovas, es kilencz ſaz negy negy lovu ſeker. De az Macedonok, kik azt hittek vala, hogy ők immar mindē veſzedelemtől meg menekedtenek volna, minekutanna eſſekbe vevek, hogy az Indianak felette kegyetlen nemzetſēgivel uyjab harczoknak kellene lenni, veletlenül meg rettenven, az kiralt eſmet tamadaſra nezö beſedekkel kezdēk feddeni. Az Ganges folyo vizen es azon tul valo helyeken altal kenſerittettenek volna menni, mind az altal az hadakozaſt el nem vegeztek volna, hanem még valoztattak volna: Ők az győzhetetlen nemzetſegek ellen vettettenek volna, hogy az magok verekkel az Oceanum tengert ő neki meg nyitnak. Az csillagokon es az napon kivül vonatnanak, es oly helyekre kerelenittetnenek menni, az mellyeket

Fel Magyar mely földnel többet.

Az kegyetlen ellenſegnek, es uj dolgoknak veletlen talal kozaſaval akarmely fő vitezekis megrettenek.

lyeket az termeßet az halando embereknek ßemek elől elreytet vala. Untalan uyjab fegyverekkel uyjab ellenſegek támadnának, kiket ha ſinte mind meg győznének es el űznének is, nekik micsoda jutalmok lenne? Egyeb nem, hanem az homaly es az ſötétſeg, az mèly tengeren fekvő ßűntelen valo ey, az ißonyu oktalan allatoknak nyajaival meg rakatot tenger, az allo vizek, mellyekben az halando termeßet meg fogyatkozot legyen. Az kiraly nem az maga, hanem az vitezeknek buſulaſokon ßomorkodvan, az vitezlő ſokaſagot ele hivatvan, ertteſekre ada, hogy az kiktől felnenek ſemmire kellők volnanak. Annakutanna ezeken az nemzetſegeken kivül ſemmi ellenek nem allana, hogy az orßagnak tajekit meg jarvan, egyßerſ-mind az vilagnak es az ſanyaruſagoknak vegere ne juſſanak. Onekik felelemben levőknek az Ganges, es az nemzetſegeknek ſokſaga mellyek az folyo vizen tul volnanak, engedet volna, oda teritettek volna uttyokat, az hun haſonlo dűcsőſeg, kiſſeb veßedelem volna. Immar ő nezne tavul az Oceanum tengert: immar az tengernek ßelliője altal fűna reajok: ne irigylenek tőlle az dicsiretet, az melyre menne. Az Herculeſnek es

Az okos hadi vezer az vitezeknek elmejeket edesgetni es hivatallyoknak ſerenyben valo cſelekedetire tűdgya vonni.

Liber

Liber atyanak hatarin ők altal menendők leven az magok kiralyoknak keves munkajokkal halhatatlan jo hirtnevet adandok volnanak. Szenvednek őtet Indiabol megterni nem el futni. Minden fokaſag de kivaltkeppen az vitezkedő alhatatlan indulattal viſeltetik. Igy az part útesnek orvoſſagi nem nagyobbak mint az kezdeti. Maſſor nem adatot ollyan jo kedvel valo kialtas az hadtol, azt mondvan, hogy vinne őket az Iſtenek-nek ſerencseltetesekkel, es erne fel dűcsőſſeggel azokat, az kiket követne. Ezeknek az rea valo kialtaſoknak őrvendezven, az tabort mindgyart az ellenſegre indita. Az Indiajaknak leg erősb nemzetſegi valanak, es hadat ſerenyen keſitnek vala, es az Oxidracaknak nemzetſegeből fő vitez vezert valaſtottanak vala, ki az tabort az hegynek az allyaban ſallita, es tűzeket nagy helyen mutata, hogy az ſokaſagnak kepet őregbitene: kialtaſſal is es az ő ſokaſok ſerint valo orditaſſal untalan az csendeſſegben levő Macedonokat heaba rettenteni igyekezven. Immar virrad vala, midőn az kiraly bizodalommal es remenſeggel tellyes leven meg parancsola, hogy az jo kedvű vitezek fegyvert fogjanak, es viadalra ki mennyenek.

Az vitezlő ſokaſagnak elmeje minemű.

Külômbkülômb fęle modon es csak egy kez forditasig-is feletre nagy hadak el sze lesztetnek, es az hadakbã az dolgoknak csodalatos valtozasa szokot lenni.

nek. De (az mint emlekezetre hagyatot) feltekbeje, avagy partútes tamadvan kőzőttők, az poganok hirtelen el futanak, bizonyara utnelkúl valo es akadalyos hegyekre ßallanak, kiknek seregeket az kiraly heaba úzven, eggyetmasokat el foga: Annakvtanna az Oxydracaknak varosokra erkezek, melybe sokan futottanak vala, nem az kőfalokhoz valo nagyob bizodalmokban, mint fegyverekhez. Immar az kiraly rea megyen vala, midőn őtet az jővendő mondo inteni kezde, hogy ne cselekedne, avagy akar csak halaßtana az ostromlast: mert az ő eletenek veßedelme jelentetnek. Az kiraly Demophoont (mert az jővendő mondo az vala) megtekintven, monda: Ha valaki tegedet az te tudomanyodra fúgyelmeßtedben, es az barmoknak jővendő dolgokat jedző tagait neztedben igy meg ßolitana, ketsegnelkúl neked karodra es bantasodra lattathatnek lenni. Es midőn amaz azt felelte volna, hogy ugyan ugy lenne, monda: Azt itilede te hogy ennekem, ki nem az barmok tagainak tettetes reßeit viselem ßemeim előt, hanem illyen nagy dolgokat, akar mi nagyob bantasomra volna, mint az babonaval meg csalatot jővendő mondo? Nem-is

mulat-

mulatvan tőb údeig hanem csak az meg valaſt tőn, az oſtromra laytorakat parancsola vitetni es egyebek keſven az kőfalra fel mene. Az kőfalnak ſoros vartaj avala, az varfokok mint egyebűt annak tetejet meg nem kűlőmbőztettek vala, hanem az mindegyvegben be fedetet folyoſo az altal valo jaraſt el rekeſtette vala. Azert az kiraly ragazkodik vala inkab, hogſem mint al vala az kőfalnak à ſelin, az paiſſal az minden felől rea hullo dardakat el verven. Mert minden felől tavul az tornyokbol űldőztetik vala, es az vitezek fel nem mehetnek vala, mert fellyűl az lővő dardaknak ſokſagaval el borittatnak vala. Vegre az veſedelemnek nagy voltát az tiſteſſeg meg győze: Mert az kiralt az magok keſedelmekkel ellenſeg kezebe adatni lattyak vala. De az ſietſeggel az ſegitſeget keſedelmeztetik vala. Mert midőn kiki mind az maga bőcsűletiert fel hagni erőlkődik vala, meg terhelek az laytorjakat, mellyek elegſegeſek nem leven, az ala hullot vitezek az kiralynak eggyetlen egy remenſeget meg czalatkoztatak. Mert ollyan nagy hadnak ſemei előt ugy ál vala, mint egy puſtaban el hagyattatot.

Sandor az ellenſegnek kőfalara leg előſzőris ő maga megyen fel: keves kiralyokat talalnank moſtillyenekis.

Et immar az bal kezet, mellyel az paiſt

Vegezetre az dücsôseg kevano Sandor feletre nagy veszedelembe esik, melybôl az jo szerencse avagy in kab az mindenek felet valo Isteni gondviseles ki szabadittya.

az lôvesek ellen idestova forgattya vala, el faraßtotta vala, az barati kialtvan, hogy ô hozzajok ala ugranek, es ôtet meg kapolag veßteg allanak vala, midôn amaz csodalatos es halhatatlan dolgot probala, es az vakmerôsegnek hirere sokkal jelesbet, hogy sem mint az dúcsôsegnek. Mert az ellenseggel tellyes varosba, magat vakmerô ugrassal be vete, midôn elig remelhetne, hogy harcsolva akar csak, es nem boßßu allatlan halando volna meg: mert minekelôtte fel kelne, meg nyomattathatik, es elevenen meg fogattathatik vala: de ßerencsere ugy vetette vala magat, hogy az labaira esnek. Annakokaert fen alva harcsolni kezde, es hogy meg ne kôrnyekeztethetnek, az ßerencse rea gandot viselt vala. Egy regi fa az kôfalhoz nem meßße súrú leveles agait mintha ugyan ônkent az kiralt oltalmazokat az ellensegi ellen vetette vala az testet, hogy kôrnyúl ne vetethetnek, ennek temerdek derekahoz tamaßta, az nyilakat, mellyek ellenebôl rea lôvôldôztetnek vala, az paissal fel fogvan. Mert noha tavul az egy embert annyi kezek úldôznek, mindazaltal senki hozza kôzelb menni nem mèr vala. Az agakra tôb lôvô dardak esnek vala, hogy sem mint az

pais-

paiſra. Az kiralyert elöſör az dicsiretes nevnek böcsületes hire harczol vala, annakutanna az ketſegbe eſes, mely az tüzteſſegeſen valo meg halaſra nagy izgatas. De midön az ellenſeg untalan rea todulna, immar az dardaknak felete nagy ſokſagat fogta vala fel az paiſſal, immar az ſiſakjat az kövek be rontottak vala, immar az sünteles valo faratſaggal el nehezedet terdei az földre eſtének vala. Azert az kik leg közelb allottanak vala, ötet ſemminek alitvan magok gondolatlanul rea futamodanak, kikben kettöt ſablyaval ugy csapkoda, hogy elötte halva le dölnenek. Nem-is mère oſtan ſenki ötet közelben üldözni: dardakat es nyilakat rea meſſöl ereſznek vala. Ö minden csapaſokra czelul vettetet leven, immar terdein allo teſtèt nehezen otalmazza vala, meglen egj Indiai ember ket ſingni nilat (mert az Indiaiaknak az mint annak elötte meg mondottuk akkoru nagy nyilok valanak) ugy lövé ki hogy az fegyver derekon altal egy keveſſe az job oldalan fellyúl menne bele. Mely ſebbel el nyomorittatvan, ſok vere ki folyvan, meg erelte az fegyvert, halo fèlben lévö emberhez haſonlo leven, es annyera meg erötlenedven, hogy az job keze az nyilnak ki vonaſa-

Az kemeny harczolaſra valo öſztönök.

rais elegſeges nẽ volna. Azokaert à ki meg ſebeſitette vala, az teſtènek meg foßtaſara ŏrŏmmel oda futamodek. Kit mihelt meg erze hogy kezeit maga teſtere vetne, azt hißem hoǵ az utolſo gyalazatnak meltatlanſagaval indittatot fel, meg batorodek, es az ellenſegnek fegyvertelen oldalat ßablyaval altal vere. Az kiraly kŏrnyúl harom teſt fekßik vala, tavul bavozkodvan az tŏbbi. Az kiraly, hoǵ minek elŏtte à lelek belŏlle ki menne, immar akar csak harczolva halna meg, az paiſſal magat fel emelni erŏlkŏdek: es minekutanna az erŏlkŏdeſre ſemmi ereje nem maradot volna, az job kezevel az ala fúggŏ agakat altal marokolvan, az felkeleſt proballya vala. De meg igy ſem birvan az teſtèt, iſmet terdeire eſek, kezevel ingerelven az ellenſeget, ha ki ßembe mèrne menni. Vegre Peuceſtes az varoſnak mas felŏl valo reßen, az oltalmazokat le verven, es az kŏfál mellet ele menven, az kiralynak ſegitſegere erkezek. Kit minekutanna Sandor meg lata, azt itilven hogy immar nem eletere, hanem halalara valo vigaßtalaſa erkezet volna, az paiſſal meg badgyadot teſtet fel emelite. Annakutanna Timæus ala mene, es egy keves údŏ mulva Leonatus, ez utan Ariſtonus erkezek.

Az batorem bereket meg ſegiti az Iſtẽ, es nem kelletik ſoha ketſegbe eſnûnk, ha ſzinte az halal minden felŏl raytunk legyenis.

Mikor az fô veſzedelembẽforog, illik hogy azt az nevezetesb tagok mentôl hamarab meg ſegillyek.

Az

Az Indiajak-is midőn meg értettek volna, hogy az kiraly az kőfalon belől volna, egyeb dolgokat hatra hagyvan, oda futamanak, es az oltalmazokat úldőzik vala, kik kőzzűl Timæus elől valo teſten ſokſebeket veven fel, es fő harczot teven, elveſe. Peuceſteſis harom lővő dardaval meg ſebeſittetven, mindazaltal az paiſſal nem magat, hanem az kiralt oltalmazza vala. Leonatus midőn az mohon rohano poganokat el úzne, az nyaka igen csapatvan, holt elevenen az kiralynak labai elől leborula. Immar Peuceſteſ-is az ſebek miat el badgyadvan, az paiſt ala ereſtette vala. Utolſo remenſege Ariſtonusban vala, ez-is igen meg ſebeſittetven, az ellenſegnek annyi ſoklagat tovab el nem alhattya vala. Ezenkőzben az Macedonokhoz az kiralynak elveſet hire vitetek. Meg rettentet volna egyebeket az mi azokat fel indita. Mert ſemmi veſedelmekkel nem gondolvan, az kőfalt feyſekkel le rontak, es az hun be menő helt tőrtenek vala, az varosba be rohananak, es tőb futo Indiajakat, hogy ſem mint velek ſembe menni merőket vaganak le, ſem az veneknek ſem az aſſonyallatoknak, ſem az kiſdedeknek nem kedvezenek. Valaki eleikbe akad vala, az kiralt attol hiſik

Edes es bőcsüleres dolog, az jeles vitez fejedelemnek eletet meg oltalmazni.

vala meg sebesittetetnek lenni. Es vegre az ellensegnek mindenestől fogva valo meg öleſevel melto haragjokat meg torlak. Clitarchus es Timagenes arrol bizonſagok hogy Ptolomæus, ki annakutanna regnalt, ezen az harczon jelen volt volna. De ő tudni illik az maga dücsősege ellen nem törekedven, azt hatta emlekezetre, hogy ő hadakozasra küldetet leven, jelen nem volt volna. Az regen viſeltetet emlekezetre valo dolgoknak meg iroiban oly nagy vagy el bizakodas, vagy ehez hafonlo vetek, az könnyen valo el hitel volt. Az kiralt az ſatorba viſſa viven, az orvos doctorok az tèſtebe belőtetet nyilnak az fajat, ugy hogy az vaſa ne mozgattatnek, el vagak. Annakutanna az teſtet mezitelen vetkeztetven, eſekbe vevek, hogy az nyilnak ſigoni volnanak, es az külömben az teſtnek veſedelmenelkül ki nem vonattathatnek, hanemha az ſebet vagaſſal meg öregbitenek: de attol felnek vala, hogy meg vagvan, az vernek folyaſat meg inditanak: mert igen nagy nyil lőtetet vala bele, es teſtenek belső reſeire lattatik vala be hatotnak lenni. Critobolus az orvos doctorok közöt felette bölcs vala, de ollyan nagy veſedelemben meg rettenven, hozza nyul-

ni

ni nem mer vala, hogy az ſzerencsetlen gyogitaſnak ki meneteli az ő fejenek veſzedelmere ne fordulna. Az kiraly latvan azt hogy ő ſirna, fęlne, es az gond miat esak nem el holt volna, monda neki. Mit? avagy micsoda údőt varſz, es mentől hamarab ettől az faydalomtol engemet akar csak halalommal nem ſzabaditaſz meg? Attol felſze hogy bűnős leſz, holot gyogithatatlan ſebet vőttem legyen? De Critobolus vegre vagy veget vetven az fęlelemben, avagy azt el titkolvan, inteni kezde őtet, hogy magat tartatni ſzenvedne, az mèg az nyilnak az vaſat ki vonna: mert az teſtnek akar mi kicsin mozdulaſais artalmas lenne. Az kiraly midőn beſzedevel azt erőſsitette volna, hogy ő neki ſemmire nem kellenenek az fęle emberek, kik őtet tarcsak, az mint az doctortol meg vala hagyva, rangataſnelkúl hagyà reſtevel banni. Azert az ſebet ſzelesben ki nyitvan, es az nyilnak az vaſat ki vonvan, felette ſok vère kezde folni, es el kezde az kiraly ajulni, es az ſzemei eleibe homaly őntetven, mint az halo fęlben valo ember ugy nyuytoźni. Es midőn az vernek folyaſat az orvoſſaggokkal heaba tartoztatnak, az baratinak kialtaſok, es egyſzerſmind ſiralmokis tamada, azt hiven, hogy az kiraly

Az bôles emberek az felette nagy dolgokhoz valo fogasbã fęlelmeſek.

Mèltan birta ez vilagot az ki magat ollyan nagy alhatatoſſaggal meg győzte.

meg holt volna. Vegre az vere meg alla, es lassanlassan ebere jöve, es az környúl allokat meg kezde ismerni. Azon az egesz napon es ecsakan mely következek, az had fegyvereſtől az kiralyi udvar körúl lön, azt valvan, hogy mindnyajan az egy kiralynak életevel elnenek. Nemis tavozanak eleb el, mègnem nyilvan meg tudak, hogy egy keveſſe el alut volna. Ebből elete felől az taborba bizonyos remenſeget vűnek.

Az vezer jo egeſſegenek felette nagy haſzna vagyon, mind azert hogy az had az győzedelmenek meg nyereſében jo kedvel forgolodgyek, mind azert hogy az ellenſegeknek remenſegek meg fogyatkozzek.

Az Kiraly az ſebet ket nap gyogittatvan, meg ſinte be nem gyogyulvan, minekutanna meg hallotta volna, hogy az ő halalanak hire az poganok közőt hitelt vőt volna, ket hajot ökve foglaltatvan, az közepire minden felől lathato ſatort vonata, az melyből magat meg mutatna azoknak, az kik az ő veſzedelmet el hittek vala; es az ot lakoſoktol meg nezettetven, az ellenſegeknek hamis hirből vetetet remenſegeket meg tartoztata. Annakutanna az viznek folyaſa ſerint ala mene, meg parancsolvan, hogy az több hajoktol valamenyere tavulban jarnanak, hogy az erőtlen teſtenek mèg bűkſeges nyugodalom az evező deákaknak csatogaſokkal meg ne bantatnek. Minekutanna hayjokazni kezdet vala, negyedik napon egy orſagba

erke-

erkezek jol lehet az ot lakosoktol pustan hagyattatotba, de gabonaval es barmokkal bővölködőbe. Teczek az á hely mind az maga, s-mind az vitezek nyugodalmara. Szokas vala hogy az főfő barati es az test őrzők az kiralyi sator előt vigyaznanak, valamenyeser az kiralynak nyavalyaja történt volna. Az á szokas akkor-is meg tartatvan, az ő agyas satoraba mndinyajan be menenek. Az kiraly attol tartvan, hogy valami gonoß hirt hoznanak, mierthogy egyßerß-mind jöttenek vala, meg tudakozek, ha az ellensegeknek uyonta valo jövetelek adatneke ertesekre. De Craterus (kinek meg vala hagyva, hogy az baratinak könyörgeseket eleibe adna) monda: Azt hisede hogy mi az ellenseegeknek jövetelek miat gorgalmatoskodnank inkab, ha sinte immar az fanczban allananak-is, hogy sem mint az te elted re valo gond miat, ha sinte most te azt kevesre bőcsüllöd-is? Minden nemzetseegeknek akar menyi nagy sokssaga egyenlő akaratbol ellenünk tamadgyon is, mind az egeß vilagot fegyverekkel es vitez emberekkel be tőlcse-is, hajokkal az tengereket el lepje-is, sokatlan fene allatokat reank hozzon-is, te minket győzhetetlenekke tes. De az Istenek közzül kicseda

Az nagy fejedelmeket es hadviselő vezereket szorgalmatoson kel őrizni, mert minden eknek meg marada sok, az egytől füg, az mint Craterus tőkelletes oratioval bizonyittya.

csoda igirheti az Macedonianak ez gyamolat es csillagat hoßßu údeig valonak leendeni? midőn az nilvan valo veßedelmekre ollyan vakmerőkeppen vigyed ele testedet, el feletkezven arrol, hogy te enni hazafiainak eleteket romlasra vonßod? Mert teneked holtod utan kicsoda vagy kevan elni, avagy elhet? Oda jutottunk, az te vezerlesedet es parancsolatodat kővetven, az honnat hanemha csak veled, de kúlőmben senkinek az maga hazi Istenihez uta nincsen. Ki ha mèg az Persiai birodalomert Dariussal harczolnal, ha senki nem akarna is; mindazaltal csudalhatna, hogy te minden veßelyre ollyan sereny batorsagu vagy. Mert az hun az veßedelem es az jutalom egyenlők, mind az jo ßerencses dolgokban bősegesb haßon vagyon, s-mind az ßerencsetlenekben nagyob vigaßtalas. Az te eleteddel penig hogy egy alavalo falu vetessek, kicsoda ßenvedhetne, nem csak az te vitezid kőzzúl, hanem akar mely pogan nemzetsegből valois, az ki az te nagy voltodat ismeri? Ißonyodik az elmem az dolognak meg gondolasatol, mellyet egy keves údővel ennekelőtte latank. Ki mondani fęlek, hogy az te győzhetetlen testednek öltőzetit az alavalo kezek ragadoma-

domanyul vtendettek volna el, hogyha tegedet az veßedelemben az raytunk könyörülő ßerencse meg nem tartot volna. Mind annyi aruloid, mind annyi el hagyoid vagyunk, az menyen neked utannad nem mehettünk. Az vitezeket ßabad mindeneſtől fogva gyalazattal illetned, ſenki meg nem veti, hogy azert bünhődgyek, az mit hogy ne cselekednek, el nem tavoztathatot. Kerlek ßenvegy minket maskeppen alavaloknak lenni nalad. Valahova parancsolod el megyünk. Hirnevnelkül valo es böcsületlen harcsokat kevanunk magunknak. Te magadat azokra az viadalokra tarcsad, mellyek az te meltoſagodat be fogjak. Hamar meg fogyatkozik az dücsöſeg az ruſnya ellenſegek közöt. nincsis ſemmi meltatlamb dolog mint annak ot meg emeßtetni, az hun meg nem mutattathatik. Csak nem azonokat monda Ptolemæus, es az többi-is ezekhez haſonlokat ßollanak. Es immar meg elegyedet ßokkal ſirvan könyörögnek vala neki, hogy valaha az meg elègitetet dücsöſegnek hatart ßabna, es á maga eletet, az az mindnyajoket kimillene meg. Kedves vala az kiralynal az baratinak kegyeſſegek. Annakokaert mind eggyenkent öket baratſagosban meg ölelven,

Az alab való harczok az capitanokra es vitezekre bizattaſſanak: az mellyek felette nagy dolgot illetnek, azokat az kiralyok, es fovezerek alkalmatoſon vigyek veghez.

Sandornak feleleti az Ctaterus oratiojara, mellyel megmutattya, hogy az bator es dúcsóseg kevano elme, magahoz mindenkor hasonlo volna.

ven, parancsola, hogy le úllyenek, es fellyeb kezdven beszedet, monda. Tú nektek bizonyara ó leg hiveb es kegyesb nemzetes feleim es baratim kóssónóm nem csak azt hogy ez mai napon az en eletemet az tieteknel fellyeb bócsúllitek, hanem hogy az hadakozasnak kezdetitól fogva hozzam valo jo akaratotoknak semmi bizonsagat es jelet el nem mulatatok: el annyera hogy meg kellessek vallanom, hogy soha nekem az magam eletem ollyan kedves nem volt, az mint kezdetet lenni, hog bennetek sokaig gyónyórkódhessem. De azoknak gondolattyok, az kik en erettem meg halni kevannak, nem egy az enyimmel, ki bizonyara azt itilem, hog ezt az tú jo akaratotokat jo cselekedettel erdemlettem. Mert tú en belóllem hossu údeiglen valo hasnot, es talam tellyes eletetekben valotis kevantok venni. En magamat merseklem nem az eletnek, hanem az dúcsóségnek hossu voltaval. Szabad volt volna ennekem az atyamtol maradot hatalommal meg elegedven, Macedonianak hatarin belól testemnek henyelyese altal varnom az hirnevnelkúl valo es bócsúletlen venseget. Noha meg az tunya emberekis halalt magoknak nem rendelnek, de az hossu eletet

eggyet-

eggyetlen egy jonak itilő embereket gyakorta az keserú halal meg előzi. En bizonyara ki nem az en eßtendeimet, hanem győzedelmimet ßamlalom, hogyha az ßerencsenek ajandekit jol őßve summalom, sokaig eltem. El kezdven Macedoniatol fogva az birodalmot, Gőrőg orßagot hatalmom alat tartom, Racz orßagot es az Totokat meg hodoltattam, az Triballusoknak es Medusoknak parancsolok, Asiat mind az mely fele az Hellespontustol, smind az mely fele az veres tengertől mosatik, birom. Es immar nem meßße vagyok az vilag vegetől, melyből ki menven, magamnak mas termeßetet, mas vilagot rendeltem meg nyitni. Asiabol Europanak hatarira egy oraig altal mentem. Mind az ket birodalomnak meg győzője leven, az en birodalmomnak kilenczedik, eletemnek hußon nyolczadik eßtendeje utan, lattatome nektek az dúcsősegnek gyakorlasaban mely egynek ajanlottam magamat, meg ßúnhetnem? Sőt en az en dúcsősegemet meg nem fogyatkoztatom, es valahol viaskodom, az főld keredsegenek nező helyen hiendem magamat lenni.

Sandor meg ertven, hogy az bölts Democritus tőb vilagokat mondot lenni, azt irjak felölle, hogy sirt legyen, hogy ő meg ezt sem vehette volna meg. Illyen az emberi telhetetlenseg, ki holta utan egy nehany singni földel meg elegszik, elteben semmivel sem.

Hirt

Hirtnevet adok az búcsúletlen helyeknek: meg nyitom minden nemzetségeknek az földeket, mellyeket az termeſet meſſe vetet vala. Ezekben az cselekedetekben nekem meg halnom, (ha az ſzerencse ugy hozza) ſzep dolog. a Oly nemből ſzarmaztam, hogy ſok fő dolgokat kelleſſék eleb ennekem kevannom, hogy ſem mint hoſſu eletet. Felette kerlek tőket, gondollyatok meg, hogy mi azokra az földekre jutottunk, mellyeknek egy aſſonyallatnak vitezſegeert igen hires neves dicsiretek vagyon. Micsoda varoſokat eppittetet Semiramis? micsoda nemzetſegeket haytot birodalma ala? mely nagy dolgokat cselekedet? Egy aſſonyallatot dúcsőſeggel meg fel nem ertünk, es immar mi az dicsirettel meg elegedtünk? Az Iſtenek engedgyek meg, meg nagyob dolgok vadnak hatra. De ugy leſſnek mieink, az mikhez meg nem nyultunk, ha ſemmit kicsinnek nem itilendünk lenni, az miben nagy dúcſőſegnek helye vagyon. Csak tű engemet az belső csalardſagtol es hazankbelicknek leſeskedeſektől tegyetek batorſagoſſa, az harcznak es Marſnak veſelyère batran megyek. Philep atyam az harczon batorſagosb volt, hogy ſem mint az jatek

a Ugymint Philep kiralynak avagy inkab Hammon Inpiternek fia.

Az irigyſeg az elmenek nagy gyötzelme.

Csak ugy viſellyenek magokra gondot hogy tőb fejedelmek kiraljok veſztenek el az magok alattok valoi miat, hogy ſem mint az ellenſeg miat.

nezeſ-

nezesre epittetet helyen, az ellensegeknek kezeket gyakorta el tavoztatta, az őveinek kezek előtel nem mehetet. Egyeb kiralyoknak-is ki mulasokat hogyha meg gondollyatok többeket ßamlalhattok az alattok valoktol meg ölettetteket, hogy sem mint az ellensegtől. Tovabba mierthogy az regtől fogva elmemben forgattatot dolognak ki mondasara alkolmatossag most adatot, az en munkamnak, es cselekedetimnek felette nagy jutalma leßen, ha Olympias aßßony anyam, valamikor ez vilagbol ki mulik, halhatatlansagra ßenteltetik. Ha meg engedtetik, azt magam cselekedem, de ha az halal engemet meg előzend, tú parancsolatomrol meg emlekezzetek. Es akkor az baratit el ereßte, de sok napokon az tabort ot fektete.

Sandornak az annyahoz valo kegyessege.

Ez dolgok midőn Indiaban viseltetnek, az Gőrőg vitezek kik minap lakoul az kiralytol Carabaktraba vitettenek vala vißßa vonas tamadvan közöttők, el partoltanak vala, nem annyera Sandorhoz valo gonoß akarattyokbol, mint az halalos bűnteteſtől valo feltekben: mert meg ölven nemellyeket az magok feleikben, az kik erősbek valanak, az fegyverre kezdenek nezni; es az Bactriai varat, mely

Az viszsza vonasbol könnyen partütes támad.

mintha gondviſeletlenbúl őriztetet vala, el foglalvan, az poganokat-is az el partolaſnak tarſaſagara haytottak vala. Athenodorus vala azoknak feyjedelmek, ki az kiralynak nevet-is fel vőtte vala, nem annyera az birodalomra valo kevanſagaban, mint azert, hogy hazajaba viſſa menne azokkal, az kik az ő meltoſagat kővetik vala. Ennek ellene egy Bikon nevű ember azon nemzetſegbeli, de az irigyſeg miat ellenſege cſalardſagot keſite, es őtet vendegge hivatvan, egy Macerianus Boxus nevű ember altal az lakadalomban meg őlete. Maſod nap az ſokaſag beſedre őſve hivattatvan, Bikon tőbbire mindenekkel el hitette vala, hogy Athenodorus ő ellene ſanſandekkal leſeskedet volna. De nemellyek Bikonnak csalardſagahoz gyanakodnak vala, es laſſanlaſſan tőbbekre kezde terjedni az gyanuſag. Azert az Gőrőg vitezek fegyvert foganak, Bikont meg akarvan őlni, ha alkolmatoſſag adatnek. Az kőztők levő tőb fő rendek az ſokaſagnak haragjat meg engeſtelek. Bikon az maga remenſege felet az jelen valo veſedelemből ki ſabadittatvan, egy keves údő mulva az maga eletenek meg tartoi ellen leſeskedek: kinek csalardſagat meg ertven, mind ő magat meg fogak, ſ-mind Boxuſt. To-

Az partüteſnek es fejedelmek ellē tamadoknak hopcihe ri talalkoznak.

Az gonoſz tanacsoknak halalos kimenetele.

vabba teczek hogy Boxus mindgyaraſt le vagattaſſek. Bikonis kenzas altal meg ölettetteſſek. Es immar teſtehez az kinokkal hozzafognak vala, midön az Görög vitezek nem tudatik micsoda okbol meg bolondultakhoz haſonlok leven fegyver fogaſra ideſtova futoſanak: kiknek zaygaſokat meg halvan, azok az kiknek kogy Bikont kinozzak meg parancsoltatot vala, el hagyak, attol fçlven, hogy az fel zendültteknek kialtaſok miat annak cselekedetiben meg bantatnanak. Bikon, az mint mezitelen vetkeſtetet vala, az Görögökhöz ere, es az halalos bünteteſre rendeltetetnek keſerülctes allapattya az elmeket hirtelen meg valtoztata, es ötet el bocsatatni parancsolak. Ekkeppen az bünteteſtöl ketſer meg ſabadulvan, többekkel eggyüt kik az kiralytol adatatot lako helyeket el hagyák, hazájába viſſa mene. Ez dolgok az Bactria es az Scytaknak hatari környül viſeltetenek. Azonközben az kiralyhoz ket nemzetſegnek, mellyek felöl annakelötte ſollottunk, ſaz követi menenek. Mindnyajan ſekereken vitetnek vala, ſep öreg teſtüvek es ekes termetüvek valanak. Lenböl ſötetet ruhajok aranyal es barſonyal meg ekeſitetet vala. Azt mondgya vala, hogy ök

magokat, varosikat, es mezeiket neki mégadnak, annyi sok údők altal meg nem rontatot ßabadsagokat leg előßőris az ő húti es birtoka ala engedendők volnanak. Az ő meg hodolasoknak az Istenek volnanak okai, nem az fęlelem, mert az igát epp erejekkel vennek fel. Az kiraly minekutanna tanacskozek, az meg hodoltakat húti ala veve, az adot, mellyet az Arachosiusoknak mind az ket nemzetseg fizetdegel vala, reajok vetven. Annakfelette harmadfel ezer lovast parancsola hogy adgyanak: es az poganok mindeneket engedelmesen meg cselekedenek. Annakutanna az nemzetsegeknek kővetit es kiralyocskait vendege hivatvan, lakodalmot parancsola keßittetni. Szazig valo arany agyak keves keves kőzőkkel tetettenek vala le. Az agyakat barsonyal es aranyal tündlő karpitok fogtak vala kőrnyúl: valami vagy az Persaknal az regi mertekletlenseggel, avagy az Macedonoknal az uy meg valtozassal meg veßtetet vala, mind az ket nemzetsegnek vetkei őßve eligittetven, azt abban az lakodalomban meg mutatá. Benne vala az lakodalomban az Athenæ varosbeli Dioxippus hires baynak, es erejenek jeles voltajert az kiralynal igen ismeretes

Az gyôzhetetlen vitezsegnek es jo szerencsenek el hitele, az nagy fejedelmeket eleb eleb viszi es emeli.

Az regiek az ô szokasok szerint lakozasnak okaert agyakra telepedtenek, az mint tôb helyekenis ezen autorbã meg jedzettük.

retes es kedves. Az irigy es gonosz indulatu emberek valoba es trefaba aval pirongattyak vala, hogy az meg hizlaltatot testű hasontalan allatot követne. Mikor ők az harczra mennenek, az olayjal nedves hasokat jo lakasokkal kesitenek. Azert ugyan azokat az lakodalomban az Macedoniai Horratas immar reseg leven kezde neki semere hanni es kivanni, hogy ha vitez ember volna, az következendő napon ő velle fegyverel vina meg: az kiraly oltan vagy az ő vakmerőségeről vagy annak tunyasagarol teendő volna itiletet. Es Dioxippus az vitezi kemenseget semminek alitva el trefalvan az kevansagnak engede. Es masod nap az kiraly, midőn annal inkab kevannak az viadalt, mierthogy arrol őket el nem verheti vala, az el sant dolgokat veghez senvede vinniek. It az vitezeknek, kik kőzőt Gőrőgők valanak, Dioxippusnak kedvezők, felette nagy sokasagok gyülekezet vala ősve. Az Macedo elegedendő fegyvert vőt vala fel, rez paist, dardat, meliyet sarissanak hinak, tartvan az bal kezevel, az job kezevel lancsat, es az oldalan sabiya vala, mintha egybersmind többekkel harczolando. Dioxippus olayjal tündőkőlyen es kosorus leven, az bal kezevel lang

Azreszegseg embernek semmi mèrtekletes dolgot tanacsul nem ad.

ſinú mentet, az jobbal vaſtag es bőcskős dorongot viſel vala. Azon dolog mindeneknek elmejeket az varakozaſſal velekedeſre vitte vala: mert az fegyvereſſel az fegyvertelennek ſembe menni, bolondſagnak nem vakmerőſegnek lattatik vala lenni. Azert az Macedo nem ketelkedven hogy tavul meg ölettethetnek, az lanosat ki lőve, mellyet Dioxippus midőn teſtenek keves felen valo haytaſaval el tavoztatot volna, minekelőtte amaz az dardat az bal kezeből az job kezebe altal vinne, ſembe ugrek, es azt az dorongal kőzepben el ronta. Minekutanna mind az ket fegyveretől meg válek, az Macedo ſablyat kezdet vala vonni, kit altal ölelèſſel meg előztetettet, az labait alolla hertelen el útven, Dioxippus az földhőz úte: es az ſablyat tőlle el kapvan az labat az földőn fekvőnek az nyakara teve, az dorongot hozzá huzván, es megis akarvan azzal az meg győzettetettet ölni. ha az kiralytol nem ellenzettetet volna. Ez csoda dolognak kimeneteli nem csak az Macedonoknak, hanem meg Sandornakis: ſomoru lőn, kivaltkeppen azert hogy az poganok jelen valanak, mert ſegyenli vala, hogy az Macedonoknak hiresneves viteſſegek gyalazatra jutot

Dioxippuſnak fő vitez baynaknak Horrataſſal valo viadallya.

Az bayviadalóknak kimenetelek mindenkor ſzomoru.

tot volna. Innet az irigyeknek vadlásokra az kiralynak fülei meg nyittatanak. Es egy nehany nap mulva az lakodalomban egy arany pohar vegezesből el lopatek: es az szolgak, mintha el veszettek volna az mit el dugtanak vala, az kiralyhoz menenek. Gyakorta keveseb alhatatossag vagyon az orcza pirulasban hogy sem mint az vetekben. Az szemeknek, mellyekkel mint egy ór ugy jedzetik vala, rea valo vetkeseket Dioxippus el nem szenvedhete. Es midőn ki ment volna az lakodalombol, levelet irvan, mely az kiralynak meg adattatnek, magat fegyverrel meg ölé. Annak halalat az kiraly igen bana, azt az busulasnak, nem az szanasnak banasnak bizonsaganak velven lenni, ugymint mintkutanna őtet hamissan vadoltatotnak lenni, az irigyeknek felettebvalo örömök meg mutata.

Az irtatlansagot az udvari irigyseg el nyomja.

Az Indiajaknak haza bocsattatot követi, keves napok mulva ajandekokkal vissza terenek. Az ajandekok ezek valanak, harom száz lo, ezer harmincz szeker, mellyeket negy negy lo vonson vala, lenből csinaltatot valami keves ruha, ezer Indiai pais, száz talentom vilagos vas, felette nagy oroslanok es tigrisek, mind az kerfele allatok meg szilligittettek valanak,

Az ajandekok az ajandekozoknak allapattyokhoz es az el vevőknek meltosagokhoz illendők legyenek.

igen nagy gyek bőrőkis, es tekenős beka heak. Craterusnak annakutanna az kiraly meg parancsola, hogy az folyo viztől nem meßße, mellyen ő maga hajokban menendő vala, vinne az hadi seregeket. Azokat penig, az kik őtet kővetni ßoktak vala, az hajokba ßallita, es az Mallusoknak hatariba az viz menteben ala vitetek. Onnat az Sabrakakra mene, Indianak erős nemzetsegere, mely az kőssegnek parancsolattyaval nem az kiralyokeval biratattik vala. Hatvan ezer gyalogjok vala, hat ezer lovasok, ezeket az hadakat őt ßaz ßeker kőveti vala. Harom fő hadviselő capitanokat valaßtottanak vala. De az kik az mezőkőn az folyo vizhez leg kőzelbek valanak (sok falujok vala penig kivaltkeppen az parton) minekutanna mind az egeß folyo vizet az hun tavul nezhetni vala hajokkal el lepetve es annyi vitezeknek tűndőklő fegyvereket meg latak, az veletlen dolgon meg rettenven, az Isteneknek hadokat, es mas [a] Liber atyat, kinek azok kőzőt az nemzetsegek kőzőt jeles hireneve vagyon, kőzelgetni hißik vala. Mind az vitezeknek kialtasok, s-mind az evező deßkaknak csattogasok, es az egymast biztato hajosoknak kúlőmb kúlőmb ßavok az rette-

Glareanusnak Diodorusbol valo relatioja szerintis hatvan ezer gyalogjok volt.

[a] Bacchus Istent.

rettegő fűleket meg tőltőttek vala. Azert mindnyajan azokhoz futanak az kik fegyverben valanak, azt kialtozvan, hogy bolondul dühöskődnenek, ha az Istenekkel akarnanak harczolni. Az hajok meg nem famlaltathatnanak, az mellyek az győzhetetlen vitezeket viselnek. Es oly nagy remüleſt vünek az ő felekieknek hadokba, hogy követeket küldenenek kik az nemzetſeget meg adandok volnanak. Ezeket húri ala veven, annakutanna negyedik napon mas nemzetſegekre erkezek. Ezeknek ſem lőn több batorſagok, mint az többinek vala. Annakokaert ot varoſt csinaltatvan, mellyet Alexandrianak parancsolt vala neveztetni, azoknak mene be hatarokbe, kik Muſicanuſoknak neveztetnek. It az Deſterioles tiſztartot, kit az Paropamiſadaknak eleikbe rendelt vala, ugyan azok leven vadloi, meg itile, es őtet ſok dolgoknak főſvenyen es kevelyen valo cselekedetivel meg ſententiaztatottat meg ölete. Oxatres az Bactrianeknak tiſztartajok törveny ſerint nem csak meg mentetek, hanem nagyob birodalomnak meltoſagavalis meg ajandekoztatek. Annakutanna az Muſicanuſoknak hatarit birodalma ala haytvan, az ő varaſokba oltalmot ſallita. Onnat az præ-

Az telhetetlen es kevely tiſztartokat megkel bün tetni, az mèrtekleteſeket penig fellyeb valo meltoſagra illik emelni.

ſtuſokra ugyan Indianak nemzetſegere erkezek. Az kiralyok Portikanus vala, ki az alatta valoinaknagy ſokaſagával egy erős varosba rekeſkedet vala. Ezt az varoſt Sandor az meg ſallaſnak harmadik napjan meg veve. Es Porticanus midőn az varba futot volna, az meg hodolaſnak allapattya felől az kiralyhoz követeket küldc. De minekelőtte hozza menenek, ket torony felette nagy roppanaſſal le eſet vala, mellyeknek romlaſin az Macedonok az varba fel menenek: mely minekutanna meg vetetek, Porticanus keveſed magaval ellenkezven meg ölétek. Azert az varat le rontatvan, es az foglyokat mind el adatvan, az Sabus kiralynak hatariba mene: es ſok varoſokat hűti ala veven, annak az nemzetſegnek felette erős varoſat alaja aſatot lyukkal meg veve. Az poganoknak ugy mint az vitezi cselekedetekbē tudatlanoknak csodahoz haſonlonak lattatek: mert a varoſnak csak nem az közepin bunak vala ki az földből, az alatta aſatot lyukat annak előtte ſemi jele nem adatvan. Clitarchus azt irja, hogy nyolcz ezer Indiai ember vagatot le abban az tartomanyban, es koßoruk alat ſok foglyok adattanak volna el. Az Muſicanuſok eſmet el partolanak, kiknek el nyomataſokra Pithon küldetek, ki az nemzet-

Nem jol viſelnek magokra gondot, az kik az magok meg adaſaval keſnek, ha naloknal hatalmasb ellenſeggel vagyon dolgok.

Az foglyok regen koſzoruſon adattanak el.

ſegnek fejedelmet es az partûteſnek-is azon inditojat az kiralyhoz fogva vive. Kit Sandor kereſztfara feſittetven, iſmet az folyovizre, mellyen az hajok hogy ôtet meg varnak meg parancsolta vala, viſſa mene. Annakutanna negyedik napon az viz ala menteben egy varoſra juta, mellyen altal ut vala az Samus orſagara. Az minap adta vala meg magat, de az varoſbeliek az parancsolatot meg vetik vala, es az kapukat be zarlottak vala. Kiknek keveſes voltokat az kiralyſemminek alitvan, meg parancsola, hogy az kôfalok ala Agriannſok ôt ſazan menyenek, es laſſan laſſan hatat adyan az ellenſeget az varoſbol ki csalogaſſak, ki bizonyara utannok menendô volna, ha ôket futni hinne. Az Agriannſok (az mint meg vala parancsolva) az ellenſeget ingerelven, hirtelen hatat adanak, kiket az poganok ſebeſſen ûzven, egyebekre akadanak, kik kôzôt az kiraly ô maga-is jelen vala. Az harczot azert meg uyitvan, az harom ezer poganban ôt ſaz vagatek le, ezer fogatek el, az többi az varoſnak kôfalai kôzze rekezkedenek. De az gyôzedelem nem lôn ollyan jo ſerencses kimenetelivelis, mint kezdetivel: mert az poganok mereggel kentek vala meg az ſablyakat. Azert az ſebe-

Az partûteſnek inditoi meltan meg büntettetnek.

Az martalek egyik az hadi okos meſterſegek kôzôt, mely ellenſegeellen ſokſzor gyôzedelmet ad az hadi vezernek.

sebesek mindgyart meg halnak vala, es ollyan hirtelen valo halalnak az oka nem is talaltathatik vala fel az orvos doctoroktol, midőn meg az apro sebekis meg gyogithatatlanok volnanak. Az poganok penig azt remenlettek vala, hogy az maga gondolatlan es vakmerő kiraly meg eytethetnek. Es ferenesere az leg ferenyb vitezek kőzőt harczolvan sebnelkúl maradot vala. Kivaltkeppen Ptolemæus, noha az bal valla csak keveſſe ſebeſitettet vala meg, de veſedelemmel nagyobbal illettetven hogy ſem mint ſebbel, az kiralynak ſorgalmatoſſagat magara forditotta vala. Vér ſerint valo attyafia vala, es nemellyek Phileptől ſarmazornak fiſik vala lenni. Az bizonyara nyilvan vala, hogy agyaſatol fúletet volt. Ugyan azon teſt őrző es felette ſereny hadakozo vitez, es az bekeſegnek meſterſegivel nagyob es hiresb, mertekletes es varoſi őltőzetű, kivaltkeppen bőkezű es nyajas leven az kiralyi negedſegben ſemmit fel nem vőt vala. Ezekert az kiralynal volnaje kedvesb avagy az alatta valoknal, ketelkedes lehet vala. Leg előbőris bizonyara akkor probalvan meg az őveinek kedveket, el annyera hogy az meltoſagot melyre annakutanna haga, az Macedonok

Mert Sandornak az Aegipromies Afrikai birodalomban utan na kővetkezet.

nok abban az veſedelemben lattatnanak jövendőlni: mert azoknak Ptolemæuſra nem kiſſeb gondviſeleſek lőn mint az kiralyra, ki mind az harczal ſmind az nyukhatatlanſaggal el faradvan midőn Ptolemeuſſal eggyűt volna, agyàt, az melyben ő maga nyugonnek, vitete be. Melyben mihelt le fekvek, mindgyart mèly alom kővetkezek rea. Melyből fel ſerkenven, azt beſelle hogy ő az ſajaban fűvet hozo ſarkannak kepèt latta volna álmában, mellyet az mereg ellen orvoſſagul mutatot volna. Az fűnek az finetis mondgya vala, azt allatvan, hogy meg iſmerne, ha kirea talalna, es annakutanna midőn talaltatot volna, mert ſokaktol kereſtetet vala, azt az ſebre kőte: es az faydalom mindgyart meg ſűnven, az ſeb is hamar be gyogyula. Az poganokat minekutanna az első remenſeg meg csalta vala, magokat es varoſokat meg adak. Innet az leg kőzelb valo Pathalia nemzetſegre erkezek. Az kiralyok Mœris vala, ki az varoſt el hagyvan az hegyekre futot vala. Annakokaert Sandor az varoſt meg veve, es az mezőket pűſtita. Onnat ſok barmok es csordak prædaul haytatanak, gobonanak ſok volta talaltatek. Annakutanna az folyo vizнek csinnyat tudo kalauz

Aeſculapius az ſarkannak kepeben Sandornak álmában mereg ellen valo orvoſſagot mutat.

lauzokat veven melle, az viz arkanak csak nem az kőzepin nőt ßúgetre mene alà.

Ott sokaig kenßerittetven lenni, miert-hogy az gondviseletlenúl őriztetet kalauzok el ßőktenek vala, el kúlde hogy mas rendbelieket keressenek: de nem talalvan, meg altalkodot kevansaga indula az Oceanum tengernek meg latasara, es az vilag hatarira valo menetelre, az orßag csinnyanak tudoinelkúl, az ismeretlen folyo vizre az maga fejet es annyi sok felette vitez embereknek eleteket merven vetni. Annakokaert eveznek vala, semmi helyeknek az mellyeken viseltetnek vala nem tudoi, az tenger onnat mely meßße volna, micsoda nemzetsegek laknanak, az folyo viznek mely csendeß torka, az hoßßu hajoknak mely ßenvedője volna, az ketseges es vak velekedes jővendőli vala. Az vakmerősegnek egy vigaßtalasa vala, az ßúntelen valo jo ßerencse. Immar negy ßaz futamatni földnyere mentenek vala ele, midőn az kormanyos mesterek meg mondak az kiralynak, hogy ők az tengernek ßellőjet ismernek, es nekik ugy teczenek, hogy az Oceanum tenger nem meßße volna. Ezen az kiraly őrvendezyen az hajosokat biztatni kezde, hogy kemennyen vonnak az

Az meg altalkodot kevansag az dü esőseg szom juhozo emberi elmet nyugonni nē hadgya.

Nyolcz Magyar mély földnel tôbnyere.

az evező deſkakat, el jőt volna faradſagoknak minden kivanſagokkal ohaytatot vege. Immar az dúcsőſegnek ſemmi hia nem volna, ſemmi az viteſſegnek ellene nem allana. Minden hadi viadalnelkűl, minden verontaſnelkűl vetetnek meg ő tőllők az főld kerekſege. Meg az termeſetis meſſeb nem mehetne. Rővid nap ollyakat latandok volnanak, mellyeket egyebek nem tudnanak, hanem csak az ſag. halhatatlan Iſtenek. Valami keveſet mindazonaltal az vitezekben egy hajobol ki kűlde az partra, hogy csavargo paraſt embereket fognanak, kiktől, azt remenli vala, hogy bizonyos dolgokat erthetne. Azok minden kunnyokat meg latogatvan, vegtere lappango embereket talalanak. Kik meg kerdettetven, az tenger mely meſſe volna, azt felelek, hogy ők ſemmi tengert mèg hirrel ſem hallottanak volna: de harmad napon keſerű vizre erhetni, mely meg veſtene az edes vizet. Meg ertek, hogy kerűlő beſeddel az tenger jelentetnek annak termeſetinek nem tudoitol. Annakokaert az hajoſok felette nagy jo kedvel evezenek, es maſod nap-is, az remenſeg mentol kőzelb hozattatik vala, kedveknek kivanſaga annal inkab nevekedik vala. Immar harmadik

Az emberi kevanſagoknak hatata, hiaba valo-

dik

dik napon az folyo vizhez elegyedet tenger fel megyen vala, az haboknak meg lassu ingattatasok őßve nem elegitven az kűlőmbőző vizeket. Akkor az folyo viznek kőzepiben helyheßtetet mas ßűgetbe egy kevesse lassabban menven, mierthogy jarasok az haboktol vißßa verettetik vala, az hajokat ki kőtek, es eles haytani idestova futosanak, nem felven attol az esettől mely veletlenűl reajok erkezek. Mint egy harmadik ora vala, midőn ßokot rendi ßerint az Oceanum tenger ki aradvan kezde jőni, es az folyo vizet hatra tolni. Mely leg előßőr meg tartoztattatvan, annakutanna feletteb űzettetven, nagyob sebesseggel haytatik vala fel, hogy sem mint az sebes patakok folynak az meredek arkokban. Az tengernek termeßetit az kőzőnseges vitezlő rend nem tudgya vala, es csodakat s-az Istenek haragjoknak jeleit lattatnak vala nezni, hogy az tenger ottanottan fel tagadna, es az egy keves űdővel annakelőtte ßaraz mezőkre ßallana reajok őntetven. Es immar az hajok fel emeltetven es mindenestől fogva el ßelleßtetven, az kik ki ßallittattanak vala, minden felől az hajokra reßketve es az veletlen veßellyel el amittatva vißßa futnak vala. De az nagy felelemben az

Az dücsőseg keresô embereket az veletlen veszely minden üt meg talalhattya, azert az, ki tudgyat, szükseg minden kot eszekbē tartani.

az ſietſeg-is keſedelmes. Nemellyek az hajokat csaklyakkal tollyak vala, nemellyek, az mèg az evezö deſkaknak kefitéſere le ültenek vala, az hajoknak tafigalaſatol egyebeket ellenzenek vala. Nemellyek el evezni ſietven, de nem varvan azokat, az kiknek eggyût kelletik vala lenniek, az fçlſeg es alkolmatlan hajokat lankattul ingattyak vala. Nemellyek az hajok közzül az modnelkül rohanokat be nem vöttek vala, es egyen lökeppen az vitezeknek mind ſokſagok ſ-mind keves voltok az ſietöket keſedelmeſtetik vala. Az egy felöl meg varni, mas felöl menni parancsoloknak kialtaſok, es az ſoha eggyet nem értöknek külömbözö ſzavok nem csak az ſemeknek latafokat, hanem az fülöknek hallaſokat-is el fogtak vala. Az kormanyos meſterekben is ſemmi tehetſeg nem vala, kiknek ſem ſzavok meg nem hallathatik vala az zurzavarkodoktol, ſem parancsolattyok az meg remültektöl es rendtartaſnelkül valoktol meg nem tarthathatik vala. Azert az hajok egymasba útközni, es az evezö deſkak ösve romlani kezdenek, es eggyik az maſik hajojat erdekleni foga. Azt hinned hogy nem egj hadnak hajoi vitetnenek, hanem kettö vina hajokon valo

Az fçlſeg es alkolmatlan hajokat) tudni illik evezö deſzaknelkül es egyeb eſzköznelkülvalokat.

harczal. Az hajoknak az orrok mas hajoknak az hatullyokba útköztetnek vala, ßorongattatnak vala az utannok menöktöl az kik az elöttök jarokat meg haboritottak vala. Az feddödöknek haragjok meg fegyverre is kèl vala. Es immar az tenger aradasa az folyo viz környúl valo mezöket mind el lepte vala, csak az halmok teczven ki mint valami apro ßúgetek, mellyekre az meg rettent vitezek többire mindnyajan, el hagyvan az hajokat, ki kezdenek ußni. Az el ßeleßtetet hajok reßßerint az felette mèly vizen allanak vala, az hun az völgyek le sűllyedtenek vala, reßßerint az csekelyen levegnek vala. Az földnek egyenetlen tetejet az vizek alkolmason el fogtak vala, midöh hirtelen uy es az elebbinel nagyob remúles talala öket: vißßa kezde menni az tenger, az vizek nagy sebesseggel az ö helyekre hatra futvan, es meg adgya vala az egy keves údövel annak elötte az mèly tengerbe merúlt földeket. Annakokaert az el hagyattatot hajokban nemellyek az orrokra esenek, nemellyek az oldalokra dölenek. Be terittettenek vala az mezök az portekakkal, az fegyverekkel, az le ßaggattatot deßkaknak es evezö lopatoknak romladekival. Az vitezek sem ki menni az föl-

az fölдre, ſem az hajokban meg allapodni nem mernek vala, ottanottan az jelenvaloknal ſullyosbakat az mik következnenek varvan. Az miket ßenvednek vala, elig hißik vala el, hogy ők azokat latnak, az ßarazon az hajok romlaſit, az folyo vizben az tengert, es nem-is vala vege az veßelyeknek: mert hoǵ az tenger egy keves údő mulva az aradaſt, mellyel az hajok fel emeltetnenek, vißßa hozando volna, nem tudvan, ehſeget es utolſo veßedelmeket jövendölnek vala magoknak. Az haboktol el hagyattatot ißonyu tengeri allatok-is ideſtova budoſnak vala. Es immar az eczaka el közelget vala, es meg az kiralyt-is az eletek felől valo ketſegben eſes ßomoruſaggal illete vala: mindazonaltal az ő meg győzhetetlen elmejet az gondok el nem boritak, hogy eteneczaka az őr allo helyekben elſő nem volna, es lovaſokat küldene ele az folyo viznek torkara, hogy mikor az tengernek maßßor valo ki aradaſat eßekben vennek, hamar hirre tennek. Az meg ßakadozot hajokatis meg csinaltatni, es az haboktol el dőytetteket fel emeltetni parancsola, es hogy keßek lennenek es fügyelmeteſek, mikor iſmet az tenger az földekre ki aradna. Azt mind az egeß e-

Az hadviſelő vezernek az alatta valoinak meg maradaſokert vigyazni ok kel.

czakat az vigyazasok es biztatasok kőzőt tőltven el, az lovasok hamar sebes ßaguldva vißßa futanak, es az aradas kővetkezek. Mely, előßőr az vizek lassu folyassal menven fel, emelni kezde az hajokat, mayd mind az egeß mezőkre el aradvan, az gallyakatis mindenestől fogva meg indita: es az remensegek felet valo meg maradasokat mertekletlen őrőmmel illő vitezeknek es hajosoknak tapsolasok az partokon zeng vala. Honnat jőt volna ollyan nagy tenger hirtelen vißßa, hova futot volna az előt valo napon vißßa, micsoda termeßeti volna azon elementumnak, hun vißßalkodo, hun az ůdők parancsolattyanak engedelmes, csodalkozva tudakoznak vala. Az kiraly midőn abbol, az mi tőrtint vala, azt aranzana, hogy az tenger ki aradasanak rendelt ůdeje napkelet utan volna, eyfelkor, hogy az aradast meg előzne, keves hajokkal az folyo viz menteben ala mene: es annak torkabol ki vitetven, a az tengeren negy ßaz futamatni földnyere hajokazek, el vegtere kedve telven kevansagaban, mind az tengernek, smind az helyeknek oltalmazo Isteninek aldozatot teven, az hajokhoz vißßa jőve.

Azon elemẽtumnak) tudni illik az Oceanum tengernek.

Sandor az mit kivânt az sok veszelyek utan meg adatik neki, de annyi faradsagoknak keves jutalmaval

a Nyolcz mély földnel meßszeb.

Innet

Innet az folyo vizen az hajok fel menenek, es masod nap nem meßße egy sos tohoz vitetenek, melynek ismeretlen termeßeti az magok gondolatlanul az vizbement vitezekben igen sokat meg csala: mert az rúh az testekre esęk, es az ragadonyavalya egyebekre is el ßarmazek. Az olay lőn orvossaga. Annakutanna Leonatust ele kúldven, hogy kutakat asatna, az hun főldi utō lattatik vala az hadat vivendeni, mertßaraz tartomany vala, ő maga az seregekkel meg tartozek, az tavaßi údőt varvan. Azonkőzben egy nehany varosokatis csinaltata. Nearchusnak es Onesicritusnak az hajoi dolgokban gyakorlot embereknek meg parancsola, hogy az leg erősb hajokban vinnenek ala az Oceanum tengerre: es ele menven az meg batorsagoson lehetne, az tengernek termeßetit meg ertekeznek: vagy ugyan azon folyo vizen vagy az Euphratesen ők fel jőhetnenek, mikor vißßa akarnanak ő hozza júni. Es immar az tęl meg enyhittetven, es az hajokat, mellyek haszontalanoknak lattatnak vala lenni, meg egettetven, az hadat főldőn vißi vala. Az tabornak kilenczedßer valo meg ßallitasaval az Arabitaknak tartomanyokba, onnat meg annyi napokon az Gedrosiusokeba

Az Sandor hadanak tőbnyomorusagi es veszedelmi kovetkeznek, evel jar az dücsőseg keresés.

keba juta. Ez az ßabad nemzetſeg, gyúleſt teven, magat meg ada: es az meg hodoltaknak az eles adaſnal egyebet ſemmit nem parancsola. Innet ötödik napon egy folyo vizre mene, mellyet az ot lakoſok Arabuſnak hinak. Pußta es vizeknelkúl ßúkös tattomanyba erkezek. mellyet meg jarvan, az Oritakra mene altal. Ot az hadnak nagyob reßet Hephæſtionak ada, az könyú ßerrel valo ſereget Ptolemęuſſal es Leonatuſſal meg oßta. Egyßerſ mind harom rendbeli ſeregek pußtittyak vala az Indiajakat, es nagy prædak haytatanak. Az tenger mellyekjeket Ptolemæus, az többit az kiraly ö maga, es mas felöl Leonatus egetik vala. Ebben az tartomanyban-is varoſt esinaltata, es abba az Arachoſiuſok vitetenek. Innet az tenger mellyeki Indiajakra erkezek. Pußta nagy kietlen tartomant ßeleſen birnak, es meg az hataros nepekkel-is ſemmi kereskedö ßövetſeggel meg nem elegittetnek. Ómaga az pußtaſag az termeßet ßerint-is kemeny elmejeket meg kegyetlenitette. Az ſoha el nem meteltetet körmök ki allanak. Az hajok borzaſok es nyiretlenek. Kunnyokat csiga hejakbol es az tengernek egyeb eſölekiböl eppitnek. Vad bőrökben jarvan, az napon

Az Oritak Indiai ſazbad nepek.

ßaraz-

ßaraßtatot halakkal, es nagyob tengeri allatoknak-is, mellyeket az habok hannak ki, husokkal ęlnek. Azert eleseket el fogyatvan, az Macedonok előßőr ßűkseget, annakutanna vegtęre ehsęget kezdenek ßenvedni, az palma fa gyűkereket (mert ot csak az à fa terem) mindenűt ßorgalmatoson keresven. De minekutanna ezek az eledelek-is el fogytanak vala, az barmokat kezdven vagni, meg azlovaktol-is meg nem tűrkőznek vala; es midőn nem volna az min az portekakat hordoznak, az ellensegtől nyert prædakat, mellyekert az napkeletnek vegső birodalmit bejartak vala, meg egetik vala. Az ehseget annakutanna dőg halal kővete: mert az egessegtelen eledeleknek uy nedvessege, annak felette az uti sanyarusag, es az elmenek ßomorusaga az vitezek kőzőt betegsegeket terjeßtettenek vala, es sem meg nem maradhatnak vala veßedelemnelkűl, sem eleb nem mehetnek vala. Az meg maradokat az ehseg, az ele menteket nagyob dőg halal űldőzi vala. Annakokaert az mezők be terittettenek vala mayd tőb holt elevenekkel, hogy sem mint holt testekkel. Es mèg az kőnnyeb nyavalyajuvakis el nem erkezhetnek vala: mert az had hamar vitetik vala, kiki mind

azt hiven, hogy ők annyit haßnalnanak eleteknek remenſegere, à menyit ſietve ele mennenek. Azert à kik el allottanak vala, az iſmereteſeknek es iſmeretleneknek, hogy fel vetetnenek, remenkednek vala. De lovak ſem valanak az mellyekre fel vetethetnenek, es az vitezek mèg fegyvereketis elig hordozzak vala, es nekiekis az magokra kővetkezendő veßelynek allapattya ßemek előt vala. Annakokaert az kik gyakran vißßa kialtatnak vala, az ő felékjekre meg hatra ſem mernek vala nezni, az kőnyőrűleteſſeg fęlelemre fordulvan. Azok el hagyattatvan, az bizonſagul valo iſteneket, az kőzőnſeges aldozatokat, es az kiralt hijak vala ſegitſegűl: es midőn az ſűket fűleket heaba faraßtanak, az ketſegben valo eſeſſel dűhűſſegre fordittatvan, az magokeval egyenlő kimenetellel es hozzajok haſonlo baratokkal es paytarſokkal atkozzak vala őket. Az kiraly mind banattyaban ſ mind ſzegyenletiben buſulvan, mierthogy ollyan nagy veßedelemnek az oka ő maga volna, Phratapherneshez az Parthinuſoknak tißrartojoknoz bizonyos emberet kűlde, az ki meg parancsolna, hogy teveken ſűlt es ſőt eledeleket hozatna. Az hataros tartomanyoknak tőb tißtartoitis az maga

Az jo gondviſelő vezer az alatta valo vitezek nyavalyainak ot voſſagot ſzerez.

ßűkſę

Sükſége felöl bizonyoſokka teve: es azokis keſedelmet nem tönek. Annakokaert az ehſegtöl meg ſabadittatot had vegre Gedroſianak hatariba vitetek. Ez az tartomany minden fęle joknak egyedül termője, melyben fekteté az tabort, hogy az meg ſanyargattatot vite zeket az nyugodalommal meg erősitene. It Leonatuſnak levelèt veve, melyből meg erte, hogy ő az Horitaknak nyolcz ezer gyalogjaval, es öt ſaz lovaſſaval jo ſerencseſen harczolt volna meg. Crateruſtolis hire jöve, hogy Ozimes es Zariaſpes partűteſt forralo fő Perſak ő töle el nyomattatvan fogva volnanak. Annakokaert Siburtiuſt teven az tartomannak gondviſelőjeve, (mert Memnon annak fejedelme betegſegben minap holt vala meg) ő maga Carmaniaba mene. Aſtaſpes vala annak az nemzetſegnek tiſtartaja, gyanuſag leven hozzaja, hogy partot akart volna útni, mikor az kiraly Indiaban volna. Kit eleibe menetelikor, az haragot el tükolvan es velle nyajaſon beſelven, az meg vegere menne azoknak az mik ęrteſere adattanak vala, azon meltoſagban tarta. Minekutanna az Indianak tiſtartai (az mint meg vala parancsolva) hatas es hamos lovak-

nak, es barmoknak felette nagy sokaságat, minden tartományból, mely az birodalom alat vala, küldettenek volna, az kiknek nem vala, affele marhákkal ŏket fel eppite. Az fegyverekis az elébbi ekesség szerint meg nyittatának: mert Perſiától nem messe valának, mely nem csak bekeséges, hanem gazdagis vala. Azert (az mint oda fel meg mondok) követven az Liber atyának nem csak dúcsŏséget, mellyet azokból az nemzetségekből nyert vala, hanem még hiretnevetis, akar az elŏtt ŏ tŏlle szerzettetet győzedelem utan valo pompa volt, akar az farsangoloknak jateki, rendele követni: az ŏ elmeje az emberi meltóságon fellyül emeltetven. Az falukat, az mellyeken uta lessen vala, viragokkal es kosorukkal be hintetni, az hazaknak aytaiban borral meg tŏltetet kupakat, es egyeb felette nagy edenyeket helyheztetni, annakutanna fedeles szekereket, hogy tŏb vitezeket foghatnanak be, hajlekok modgyara ekesittetni nemellyeket tündŏklŏ karpitokkal, nemellyeket draga ruhakkal parancsola. Elŏl mennek vala az barati, es az kiralyi sereg, mely kŭlŏnbkŭlŏmb viragokkal es kosorukkal meg ekesittetet vala. Nehul trombitaknak zengese, nehul lantnak hova hallik vala.

Az feletteb valo jo szerencse semmi mertekletességet tanacsul nem ad, es az munkak utan valo nyugodalom az feletteb valo mertekletlenseg benleg többergyŏnyŏrkŏdik.

vala. Annakfelette az tobzodo had kinek kinek erteke ſzerint fel ekeſitetet ſzekerekben megyen vala, az fegyverek, mellyek felette ekeſek valanak, környül fúgven. Ő magat es az vendegeket aranykupakkal, es azon ekkőzből valo, felette nagy poharokkal igen nehez ſzeket viſeli vala. Illyen modon az farſangolo ſereg hét napjara. Keſ præda volt volna az meg győzetteknek, ha mi batorſagok lőt volna akarcsak az tobzodok ellen az meg győzetteknek. Az Herculeſre mondom, hogy ezerig valo emberek csak hogy viteznek es jozanok az hét napi tobzodaſſal nehezeket az magok pompajokban meg foghattak volna. De az ſerencse, mely az dolgoknak hirtnevet es jutalmot rendel, itt-is az viteſſegnek gyalazattyat dűcsőſegre fordita. Mind az jelen valo űdőbeliek, ſ-mind az maradèkok annakutanna csodaltak, hogy az mèg tellyeſſeggel meg nem enyhitetet nemzetſegek kőzőt reſegen jartanak legyen, az poganok az mi vakmerőſeg vala, batorſagnak hivenlenni. Ezt az pompat hohei kőveti vala: mert az Aſpaſtes herczeget, (ki felől annakelőtte ſollottunk) meg ölettetni parancsola: el annnyera ſem az tobzodaſnak az kegyetlenſeg ſem az kegyetlenſegnek az tobzodas ſemmit ellene nem al. Q.

QVINTUS CURTIUS-nak az Nagy Sandornak Macedonok Kirallyanak viseltetet dolgairol.

TIZEDIK KÖNYVE.

CSak nem ugyan azon napokon Cleander es Sitalces, es Agathonnal eggyût Eracon hirtelen erkezenek, kik Parmeniot az kiraly parancsolattyabol meg ôltek vala, es azokkal ôt ezer gyalog ezer lovassal egyetembe. De à vadlokis ôket az tartomanybol, mellyet birtanak vala, kövétik vala: es annyi gonosz cselekedeteket, à menyibe leledzettenek vala, az kiralynal felette kedves gilkossagban valo szolgalattyokkal el nem boronalhattyak vala: mert midön minden világi helyeket meg fosztottanak volna, meg az szent helyektôl-is meg nem tûrköztenek vala, es az erôssakot szenvedet szüzek es fô fô asszonyallatok az testeken tetetet gyalazatokat sirattyak vala. Azoknak telhetetlenseggek es bujasagok az Macedonoknak neveket az poganoknal gyülölségessé tôttek vala. Mindenek közôt mindazonaltal az Cleander dühössege vala leg ezeregeresb.

Az fejedelemnek az gonosztevôket semmire valo tekintetiben büntetetlen nem kelletik hadni.

vala, ki egy meg ßeplőſittetet nemzetes ßűzet az maga ßolgajanak agyaſul adatot vala. Sandornak tőbbire minden barati nem annyira az vetkeknek, mellyek ßemekre nyilvan hanyattatnak vala, kegyetlenſegèt, mint az ő altalok meg őlettetet Parmenionak emlekezetit (mely dolog alattomban az vetkeſeknek az kiralynal haßnalhat vala) nezik vala, őrűlven rayta hogy az harag az haragnak ßolgaira vißßa fordult volna, es hogy ſemmi látorſaggal kereſtetet hatalom ſenkinek hoßßas nem volna. Az kiraly az dolgot meg itilven, azt monda, hogy az vadloktol egy vetek es az leg nagyob hagyatot volna el, az maga elete felől valo ketſegben eſes: mert ſoha ollyan dolgokat nem mereßlendők voltanak volna cselekedni, az kik őtet Indiabol egeſſegben vagy kevantak volna meg jűni, vagy hittek volna meg jővendőnek lenni. Annakokaert ezeket meg kőtőztete: az vitezekben penig hat ßazat, az kik az ő kegyetlenſegeknek ßolgai valanak, meg őlete. Ugyan azon nap azok-is meg bűntettetenek, kiket az Perſak partűteſenek okait Craterus hozza vit vala. Nem ſok űdő mulva az utan Nearchus es Oneſicritus, kiknek meg parancsolta vala, hogy az Oceanum tengeren

meßße

meßße mennyenek, veletlenúl meg erkezenek. Adnak vala penig ertesere nemely dolgokat hallomasbol valokat, nemellyeket meg tapaßtaltattakat. Az folyo viznek az tengerbe folyo torka ala vettetet ßúget aranyal bővölkődnek, lovaknelkúl ßúkőlkődnèk; minden lo azoktol, az kik az ßarazrol altal mernenek menni, egy egy talentomon vetetnek. Az tenger fene allatokkal teli volna, azok az tenger habjainak hanyattatasa ßerint viseltetnenek, nagy hajoknak testekkel egyenlők volnanak: ißonyu kialtassal rettentettenek volna el az hajok utan valo menetelből, az tengernek nagy csattogasaval, mint az ala súllyedő hajok buttanak volna ala az vizekbe. Egyeb dolgokbol az ot lakosoknak beßedeket el hittek vala: mellyek kőzőt eggyik az vala, hogy az veres tenger nem az vizeknek ßineről, az mint tőbbire mindenek hinnek, hanem az Erythrus kiralyrol neveztetnenek. Az ßaraztol nem meßße sok palma fakkal be ültettetet ßúget volna, es az bereknek csak nem az kőzepin az Erythrus kiralynak emlekezetit jedző oßlop allana fen, mely annak az nemzetsegnek bőtűivel irattatot volna meg. Azt-is hozza vetik vala, hogy az hajok, mellyek az had utan

Az Euphratesnek vagy Indusnak.

hat hatszaz koronas atanyon.

Az veres tenger honnat neveztetet legyen.

utan járo szolgakat es kalmarokat vittek volna, az kormanyos mesterek az aranynak hiret követven, az fűgetbe altal mentenek volna, es annak utanna ezektől oltan nem lattattanak volna. Az kiraly több dolgokat tudakozo kevansaggal fel gerjedven, ismet megparancsola, hogy ők az föld mellet ele evezzenek, meglen az hajokat az Euphratesre vinneki onnat az folyo vizen fel Babylonia ala mennenek. Ő maga elmejeben veghetetlen dolgokat foglalvan, azt vegeste vala, hogy napkeletre minden tenger mellyeki orßagot meg hodoltatvan, Syriabol Africaba mennyen, az Carthago varosra haragvan: onnat Numidianak pußtasagit megjarvan, az menetelt az Gades fűgetre igazgatna. mert az Hercules oßlopinak ot valo letek el hirefedet vala. Annakutanna Spanyol orßagba (mellyet az Görörögök az Iberus folyo vizről Iberianak hinak vala) menne, es ele tartana az Alpes havasok mellet es az Olaß orßag hatara mellet, az honnat Epirusba rövid futamas vagjon. Annakokaert az Mesopotamiai tißartoknak megparancsola, hog az Libanus hegyen fat vagatvan, es Syrianak Capsagas nevű varosaba ala hordatvan, igen nagy hajokat csinaltaßanak, mel-

Az emberi elmekbe több több dolgokat tudakozo telhetetlen kivanság oltatot.

Epirusba) mely most Albaniának hivattatik.

mellyek mind het het rend evezőjúvek legyenek, es Babyloniaba ala vitettessenek. Az Cypriai kiralyoknak meg parancsoltatek, hogy rezet, lencsepút, es vitorlakat adnanak. Midőn ez dolgokban volna foglalatos, az Porus es Taxiles kiralyoktol levelek hozatanak neki, mellyekből meg erte, hogy Abiasares betegsegben, Philep az ő tiſztartaja sebben holt volna meg, es el nyomattanak volna, az kik őtet meg sebesitettek. Azert Philep helyebe Eudæmont helyheſtete, ki az Raczok vezere vala. Az Abiasares orſagat az ő fianak ada. Annakutanna az Pasargadakra mene, Persiai nemzetseg, melynek fejedelme Orsines vala, ki főseggel es gazdaksaggal az tőb poganokat mind fellyúl haladgya vala. Eredetet Cyrustol regen az Persaknak kiralyatol veſen vala. Az maga eleiről rea maradot gazdagsagijs valanak, es ő magais az orſagnak hoſſu údeiglen valo birasaval sokat gyútőt vala. Ő az kiralynak mindenfęle ajandekokkal, azokat nem csak ő maganak, hanem még az ő baratinakis adando leven, eleibe mene. Utanna lovaknak meg ſiligittetet nyajai mennek vala, es ezústel s aranyal meg ekesittetet ſekerek, draga hazi ezkőzők, fő draga kővek, aranybol csinaltatot

Az erdemeseknek valo adakozas az fejedelmekben bőcsületes doleg.

tot nagy nehez edenyek, barſony ruhak, es negy ezer talentum vert czüſt. De az ő ollyan nagy adakozaſa az pogan embernek halalara valo ok lőn. Mert midőn az kiralynak minden baratit az ő remenſegek felet valo ajaandekokkal tiſztelte volna: az herelt Bagoaſnak, ki Sandort teſtenek engedelmevel magahoz kötelezte vala, ſemmi bőcsületet nem tőn: es nemellyektől tuttara adatvan, Sandornal mely kedves volna, azt felele, hogy ő az kiralynak baratit, nem fertelelmes agyafit tiſztelne: es nemis volna ſokaſok az Perſaknak feleſegül férfiakat venni, kik az paraznaſaggal aſſonyemberi lagyſagra valtoznanak. Ezeket meg halvan, az herelt ember az fertelmeſſeggel es gyalazattal kereſtetet hatalmot az felette ſő es artatlan embernek az fejere gyakorla. Mert ugyan azon nemzetſegből valo felette tőkeletlen embereket hamis vetkekkel rea berlé, meg intven őket, hogy akkor mondanak oſtan azokat ele, az mikor ő parancsolna. Azonkőzbe valamenyeſer velle csak maga vala, az kiralynak mindent könnyen el hivő fülett meg tőlti vala, az haragnak okat el titkolvan, hogy az vadlonak nagyob tekinteti volna. Még gyanuſag Orſineshez nem vala,

Harom ezer ſzer valo ezer thalier.

immar mindazaltal rea kevesseb tekintet vala. Mert bűnősűl titkon vadoltatik vala, az alattomba való vesedelmet nem tudven: es az felette semtelen fertelmes semely, mèg az paznasagban es gyalazatnak senvedesében-is az csalardsagot el nem feleytven, valamenyiszer az kiralynak szerelmet magara gerjesztette vala, Orsinest neha fősvenysseggel, neha partütessels vadollya vala. Immar az artatlannak vesedelmere az hazugsagoknak hely adatot vala, es az Isteni rendeles, melynek el tavoztathatatlan sorsa vagyon, el közelget vala. Mert történet szerint Sandor az Cyrus koporsojat fel nyittatni parancsola, melyben az ő teste temettetet vala, kinek aldozatot akar vala tenni, aranyal es ezűstel meg töltetetnek hiszi vala lenni: mert az Perssak ugy hirdettek vala. De egy fenyvet paisan, es ket Scythiai kez iyjan, es egy Perssiai sablyajan kűvül semmit nem talala. Tovabba arany koronat teven rea az maga felső ruhajaval az koporsot, melyben az test fekszik vala, be fedeze: csudalvan, hogy ollyan nagy hirű nevű s annnyi gazdaksagokkal bővölködő kiraly nem nagyob kőlcsegel temettetet volna el, mintha köz rendből valo ember volt volna. Leg közelb vala

Az Cyrus kiraly temetese es koporsoja.

Az földet az földbé mi szükségigen nagy pompaval es kőlcseggel temetni?

vala az kiraly oldalahoz az herelt ember, ki az kiralt meg tekintven, monda: Csodaje az, hogy az kiralyoknak koporsoi üresek, holot az tiſztartoknak hazok azokbol ki hordatot aranyat be nem foghattayak? Az mi az magam ſemellyet illeti, en ezt az koporsot annakelőtte nem lattam vala: de Dariuſtol ugy hallottam, hogy harom ezer talentum temettetet volna el Cyruſſal. Innet vagyon az az ő bőkezűſege te hazzad, hogy az mit bűntetetlen meg nem tarthat vala Orſines, azt neked ajandekozva, meg kedvedetis venne. Fel inditotta vala immar az elmejet az haragra, midőn azok à kikre azon dolgot hadta vala, hirtelen erkezenek. Egy felől Bagoas, masfelől az tőlle titkon rea berlettetet emberek hamis vadlaſokkal az fűleit el fogak. Minekelőtte magat vadoltatni gyanakodnek Orſines, meg fogatek. Az herelt ember az artatlannak bűnteteſevel meg nem elegedven, ő magais az halo fęlben levő embert kezevei űte. Kit Orſines meg tekintven, monda: Hallottam vala, hogy Aſiaban regen aſſonyemberek regnaltanak volna: ez penig uy dolog, hogy herelt ember regnal. Ez lőn vege az Perſak kőzőt valo felette fő hiresneves embernek, nem csak

Ezerſzer valo ezer es annakfelette nyolcz ſzaz ezer koronas arany.

Nem győznem ele ſzálalni, az menyi fő rendbeli emberek eleitől fogva el veſztenek az udvarokban,

artatlannak, hanem jeles adakozasanak-is az kiralyhoz. Azon ůdőben Phradates gyanusag leven hozzaja hogy az birodalomra vagyot volna, meg őletek. Hirtelen kezdet vala lenni az őldőkleseknek jelengetesere, azonkeppen az alavalo dolgoknak el hůtelereis. Az jo ßerencses dolgoknak bizonyara illyen erejek vagyon, az termeßetnek meg valtoztatasara, es ritkā vagyon akarkinekis az maga jovara elegedendő okoskodasa. Mert ugyan azon kiraly egy keves ůdővel annakelőtte az ket ki jelentőtől beadatot Lyncestes Alexandert karhoztatni nem akarta vala, kisseb rendbeli vetkeseket-is (*mint Amyntast es annak attyafiait*) az maga akarattya ellen, mierthogy egyebeknek artatlanoknak lattatnak vala lenni. meg mentetni ßenvedven, meg győzettetet ellensegitis (*ugymint Porus kiralt es többeket*) birodalmokban meg hadta vala. Vegezetre ő magatol el fajula, el annyera hogy elmejenek bujasagaban, az tißtatalan ßemelynek akarattya ßerint nemellyeknek orßagokat adna nemellyeknek eleteket venne el. Csaknem ugyan azon napokon Cœnustol levelet vőn az Europaban es Asiaban viseltetet dolgok felől, az mèg ő maga Indiat hodoltattya. Zopirio Racz orßagnak

mellyekben meg az artatlanokis ez fő es jambor Orsines fejedelemnek peldaja szerint, (kiki az udvari finjessegben leteben ugy ôrizked gyek) batorsagosok nē lehetnek.

Az fejedelēben felette nagy nyavalya, az gonossagtol es fesler erkolcsü embereknek teczesektōl függeni.

ßagnak tißtartaja, midőn az Getakra haddal menne, az hirtelen tamadot ègi háboruktol es ßelveßektől mind az egeß sereggel eggyút el borittatot vala. Mely veßedelmet meg ertven, Scuthes az alatta valo Odryſakat partútesre haytotta vala. Racz orßag csaknem mindenestől el partolvan, meg Gőrőg orßagis tamadaſnelkúl nem marada. Ez kővetkezendő dolgok â Diodorus Siculus kőnyveből irattattanak ide. *Az Nagy Sandortol viſeltetet dolgoknak meg iroi it ez helyen az bölcseſegnek gyakorlaſaval hiresneves Indiai Calanuſrol emlekezetet teßnek. Ki Taxileſnek, Indiai kiralynak tanacslaſabol, Sandorral el menven: vegtere magat csoda ſęle halallal öle meg. Mert midön minden betegſęgnelkül hetven harom eßtendöt elt volna, az has ſajas Perſiaban rea eſven, azt aranza, hogy az maga eletenek vege el jöt volna: es hogy eletenek minden üdejebeli bodogſaga hoßßas nyavalyaval meg ne ſerteſztetnek, es az orvoſoknak ſok gyogito ßerekkel ne kinoztatnek, Sandort kere, hogy neki rakasba fat rakatna, es minekutanna rea fel hagna, meg gyuytatna. Az kiraly azt remenlven, hogy Calanuſt az ißonyu indulatrol el verhetne, ötet arrol el kezde inteni. De midön latna, hogy ö az maga ßandekaban alhatatos es meg valtoztatha-*

tatlan volna, es az eletben meg nem tartathatnek, az Calanus akarattya ßerint rakasba fat engede rakatni. Az hova lovòn menven, minekutanna az hazi Isteneket imada, az Macedonokat, kezeket fogvan, kere, hogy azt az napot vigan mulatnak az kirallyal eggyüt lakozva, kit, azt monda, hogy egy keves üdö mulva Babyloniaban meg latando volna. Ezeket mondvan az rakas fara vidamul fel haga, es tagait ßepen helyheßtetven, az mely maga viselessel le üle, azt mind vegiglen meg tartvan, meg hala. Az rakas fa minekutanna meg gyuytatek, az trombitak meg zendülenek, es mind az egeß had az èg fele fel kialta, nem külömben mint az harczon ßokot lenni. Az elefantok-is ißonyuvan harsoganak. Ezeket az Calanus halala felöl fo tökelletes autorok irtak meg, kinek gyözhetetlen elmeje minden sullyos dolgoknak alhatatoson valo viselesere jeles pelda. Ezeknekutanna Susa varosba menven, Statyrat Dariusnak nagyobbik leanyat törveny ßerint valo hazassaggal magahoz veve. Az kissebbiket Drypetist feleségül Hephæstionak ada. Az Macedoniai fofö uraknak-is es nevezetesb bæratinak minden nemzetsegekböl valogattatot fo nemzetes ßuzeket mint egy nyolczvanig elhazas-

Szokasok volt az Persaknak, hogy az meg venhedtek, avagy meg betegesültek egô rakas faban ôletnek meg magokat. Mert holot az Persak az napot es Tüzet mindenkor Isten gyanant tiszteltek legyen, illendôbnek itiltek lenni, az magok Istenektôl es tiszta langtol meg emesztetniek. hogy sem mint az fôldtôl, rut es otromba elementumtol el nyeletetniek.

zasita, hogy ne lattatnek az, hogy egyedül volna az uy ßokaßnak kezdöje. Az menyegzök Perßiai modon illetenek, aztöb Mace donoknakis, az kik regen meg hazaßodtanak vala, kiralyi lakodalmot ßerze. Melyben mikor kilencz ezer vendeg volna, azt mondgyak felölle, hogy az italra aket mind egy egy arany poharral ajandekozta meg. Azon udöben mind egy udeju harmincz ezer ifiu vitezek, kik az varoßoknak reßßerint tölle eppittetteknek, reßßerint meg gyözettetteknek is capitani alat minden hadi ßolgalatokra Macedoniai modon felette ßepen fel fegyverkeztettenek vala, Sandorhoz jövenek: kiket Epigonußoknak az az, utannok következöknek nevez vala. Ezeknek jöveteleken az Macedonok valamenyere ßomorkodni lattatanak. Mert midön az ßokudötöl fogva valo vitezkedeßel el faradot Macedonok az kiralynak az gyulekezetekben gyakrabban ellene ßolnanak, azoknak feletteh valo ßabadßagoknak meg zabolazasara maganak ezeket az vitezeket ßerzette vala, kiket felette nagy jo tetemenyekkelis meg ekeßite. Harpalus penig, kire az kiraly Babyloniaban az kincznek es adöknak gondviseleßet hadta vala, mikor meg hallotta volna hogy Sandornak hatalmaval az Indiai kiralyok job reßere meg haytattanak volna, es hogy minden dolgoknak jo ßerencses kimeneteli vel immar neki mindenek hatalmaban volnanak, azt veli vala hogy Sandor az meßßeb valo helyek

meg tudakozaſanak es az ducsöſeg öregbiteſének
Oda az hely re) tudniillik Babyloniaba. felette kivanoja leven, oda az helyre nem könnyen menendö volna viſſza. Annakokaert magat az gyönyörüſegekre es tobzodaſra advan, az fö nemzetes es böcsületes aſſzonyallatokon eröſakot teven, mindenfele bujaſagot gyakorla. Az Athenas varosbolis az hires tiſztatalan ſzemelt, kinek neve Potonice vala, hozza hivatvan, azonnak nem csak eltheben ada igen nagy es kiralyi ajandekokat, hanem meg holta utannis felette hires koporſot, harmincz talentomot költven rea, eppittetni akara. Ezekre es ezekhez haſonlo utalatos gyönyörüſegekre nagy ſummat tekozolvan, midön meg ertette volna, hogy Sandor Indiabol viſſza jötebe ſok tiſztartokat az alattok valokon cselekedtetet gonoſs tetemenyekert vadoltattakat igen meg büntetet volna: à maga lelki iſmereti ſzerint attol felven, hogy öraytais valami ollyan ne törtinnek, öt ezer talentumot gyütven öſve, hat ezer fizetetet emberrel igen hamar Atticaba mene. Midön penig ötet ſenki be nem fogadna, az vitezeket Tenarunal hagy van, az bun immar annakelötte az ſoldos vitezeknek kiket az tiſztartok Aſiaban az kiralynak parancsolattyabol el bocsatottanak vala, igen nagy ſokaſaga gyulekezet vala öſve, az kinesel Athenasba mene. Kiben mindegyart ugyan tolyongva az varosbelieknek felette nagy ſokaſaga gyule, az aranytol inkab, hogy ſem mint az emberhez valo ſzeretettöl viſeltetven,

Tizen njolcz ezer koronas aranyat.

Harom ezer ſzer valo ezer koronas aranyat.

tetven, es kivaltkeppen az oratorok, es azok az kik prokatorsagokkal kereskednek, k ket hogy az maga dolgat az kösség elöt oltalmaznak keves adomanyaval rea birvan, könnyen meg fogada. Annakutanna az kösség gyüleſt teven, az varosbol ki kuldetek, es az Görög vitezekhez jutvan, ot le vagatek. Ezekből, kegyes olvaſo, az mik ez csorbaban még nincsenek, könnyen be tellyeſithetni.

Annakokaert harmincz hajoval Suniumra altal kelenek. Ez az Athenashoz valo földnek az tengerre haylot hegye, az honnat, azt vegeſtek vala, hogy az varoſnak portuſara mennyenek. Minekutanna ezeket az kiraly meg erte, Harpaluſra es az Athenas varosbeliekre egyenlőkeppen meg haragvan, hajokat parancsola csinaltatni, mindgyaraſt az Athenas varoſra akarvan menni. Mely tanacsot midőn elmejeben forgatna, titkon neki levelet adanak, melyből meg erte, hogy Harpalus Athenæ varosba be ment volna, az főtő rendeknek elmejeket kincsel magahoz haytotta volna, de keves üdő mulva az kösſegnek tanacsabol az varosbol ki küldetven, az Görög vitezekhez jutot volna, kiktől meg fogattatvan, egy hivogato poroſlotol csalarſaggal meg öletet

volna. Ezeken órvendezven, az Europaba altal menetelre valo tanacsot hatra hagya. De az ſamkivettettek, azokon kivúl, kik az hazafiainak verekkel meg hintettenek vala, hogy az Gőrőgőknek minden varoſitol, mellyekből ki űzettettenek vala, viſſa fogadtatnanak, meg parancsola. Es az Gőrőgők az parancsolatot nem merven megvetni, noha azt itilik vala, hogy az tőrvenyek meg romlaſanak kezdeti volna, még marhajokat is, mellyek még ugyan volnanak, az megſententiazot ſamkivettetteknek meg adak. Csak az Athenas varosbéliek, nem csak az magokenak hanem az közönſeges ſzabadſagnakis oltalmazoi, az embereknek rutſagit, mierthogy nehezen ſenvedik vala, nem kiralynak parancsolattyaval, hanem regi eleiknek tőrvenyekkel es erkőlcsőkkel igazgattatni ſokvan, magok közze be nem bocsatak. Azert az ſamkivettetteket hatarokbol kivetek, mindeneket inkab el akarvan ſenvedni, hogy ſem mint regen az ő varaſoknak, akkor még az ſamkivetetſnek-is moſlekit be eresteni. Sandor azokat az kikaz viteznek közőt vennyebbek valanak, hazajokba viſſa bocsatvan, tizenharom ezer gyalogot, es ket ezer lovaſt, kiket Aſiaban meg

Az haza fiainak verekkel meghintetet emberek arra ſem mektok, hogi az közönſeges hazában ellyenek.

Melto az vő viteznek ſzabadſaggal megajandekozni.

tarta-

tartana valaſztatni parancsola: azt itilven, hogy Aſiat keves haddal meg tarthatna mierthogy ſok helyekben oltalmokat rendelt volna, es az minapiban eppittetet varoſok mellyeket lakoſokkal meg töltöt volna, az partütesben törekedöknek ellenek allananak. De minekelötte ki valaſztana, az kiket meg tartando volna, meg hirdettete, hogy az vitezek, az kiknek mivel adoſſok volnanak, mindnyajan meg vallanak. Meg ertette vala, hogy többire mindnyajan nagy adoſſagot raktanak volna fel. Es nohaez magok tobzodaſok miat adoſſultanak volna; mindazonaltal el vegezte vala, hogy ömaga fizeſſe meg. Amazok magokat probaltatni velven, hogy az tekozlokat az mertekleteſektöl könnyebben meg valaſztana, halogat. va valami keves üdöt el töltöttenek vala. Es az kiraly elegge tudvan, hogy az adoſſag meg vallaſanak az egyenles nem az engedetlenſeg allana ellene: mind az egeß taborban aßtalokat helyheztetni, es [a] tiz ezer talentomot elc vitetni paran csola. Akkor oßtan az dolgot vellek el hitetven, meg vallak. Es ollyan nagy kincsbe [b] ßaz harmincz talentomnal töb meg nem marada. El annyera az à had. Noha annyi felette gazdag nemzetſegnek meg

Igen illik, hogy az gazdag fejedelmek adakozok es bökezüvek legyenek, kivaltkeppen az vj tezekhez.

[a] Hat ezerſzer valo ezer koronas aranyat.

[b] Hetven nyolcz ezer koronas aranynal.

meg győzője vala; mindazonaltal tőb győzedelmet vún el, hogy sem mint prædat Asiabol. De mihelt meg tudatek, hogy nemellyek haza bocsattatnanak nemellyek megtartatnanak, azt velven, hogy az ő birodalmanak lako helye tellyes eleteben Asiaban lenne, eßtelenúl es az vitezi rendtartasrol meg nem emlekezven, tamadasra nező ßokkal az tabort megtőltek, es az kiralyra kegyetlembúl rohanvan hogy sem mint maßßor, mindnyajan egyßersmind el bocsatast kezdenek kevanni, az sebhelyekkel meg rutittatot orczajokat es őß hajokat mutogatvan. Sem vagy az capitanoknak dorgalasoktol, vagy az kiralynak meltosagatol meg nem rettenven, midőn ßolni akarna, zurzavaros kialtassal es vitezi erőßakkal ßovat meg fogjak vala, nyilvan ki valvan, hogy onnat sohova nem mozdulnanak, hanem csak hazajok fele. Vegre meg csendeßedven, mierthogy ők azt hißik vala, hogy az kiraly inkab meg busult volna, hogy sem mint ő magok busulhatnak vala, mit cselekedendő volna, azt varjak vala, kiknek az kiraly igy ßolla: Mit jelent Vitezek ez az hirtelen valo tamadas, es illyen ßemtelen, es feletteb valo ßabadsag? Ki mondani fęlek, paran,

Az regi hadakozo emberek inkab kapdostanak az győzedelmen es az dücsosegen, hogy sē mint az prædan. Magjar vitez uraim ide vigyazzatok.

Az kemeny nyaku vitezeknek vakmerosegeket kemeny haragos beszed del kelletik az vezernek megzabolazni.

cso-

csolatomat bizonyara semlatomaſt meg
ſegtetek, es engedelemből valo kiraly
vagyok, kinek ſem arra, hogy veletek ſol-
lyak, ſem arra hogy tűtőket meg iſmerje-
lek es inczelek, avagy meg nezzelek, ſza-
badſagot nem hagyátok Bizonyara ho-
lot nemellyeket haza bocsatani, nemel-
lyeket egy keves űdő mulva magammal
rendeltem legyen azon közönſeges ha-
zankba vinni, azt latom hogy mind azok
ream kialtnak, az kik el menendők, ſmind
penigezek, az kikkel az ele küldetteknek
utannok menni vegeßtem. Mi dolog ez,
Vitezek? Az külömbőző dologban min-
deneknek egyenlő kialtaſok vagyon.
Igen akarnam meg tudni, ha azok pana-
ßolkodnake en felőllem az kik el men-
nek, avagy azok az kik meg tartatnak.
Azt hinned, hogy mindnyajan egy ßayjal
emeltek legyen fel az kialtaſt, egyenlő-
keppen mind az egeß ſokaſagtol ollyan
felelet adatek, hogy mindnyajan pana-
ßolkodnak. Akkor az kiraly monda:
Az Herculeſre mondom, nem lehet
hogy el hidgyem, hogy mindeneknek e-
gyenlőkeppen valo panaßolkodo oka ez
legyen, az mellyet mutattok, az melyben
az hadnak nagyob reße nincsen, ugymint
holot többeket bocsatottam legyen el,
hogy

hogy sem mint meg tartando vagyok. Ez alat bizonyara nagyob gyanussag fekszik, az mely mindeneket el forditot en tőllem. Mert mikor hadta el mind az egesz had az maga kirallyat? Meg az szolgak is egyszersmind el nem futnak az ő uroktol, hanem hogy az egyebektől el hagyattakat el ne hadgyak, neműnemű altalsag vagyon bennek. De en illyen dűhűs tamadasrol el feletkezven, orvossagokkal az meg gyogithatatlanokat ügyekezem gyogitani. Az Herculesre mondom, hogy minden remenségemet, mellyet tű felőlletek elmembe be fogtam vala, meg vetèm, es nem ugy mint en vitezimmel (mert immar azok lenni meg szűntetek) hanem mint felette haladatlanokkal kevantatik, ugy cselekedni rendeltem. Az jo szerencses dolgokban, mellyekkel tű bővőlködtők, bolondoskodni kezdettetek, el feletkezven arrol az allapatrol, melyből az en jo tetemenyemmel őltőztetek ki. Meltok leven az Herculesre mondom, hogy azonban venhedtetek volna meg. Mert könnyeb tűnektek az gonosz szerencset hőgy sem mint az jot viselnetek. Ime vegtere azok az kik az Totoknak es Perssaknak nem regen ado fizetői valanak, az Asianak es anni nemzetsegeknek prædait meg

Az emberek az jo szerencsenek bora val gyakran meg szedűlnek.

meg untak. Az kik Philep kiraly alatt felig mezitelenek voltanak, most azok az barsony ruhakat utallyak. Az aranyat es ezüstöt az ßemek nem ßenvedhetik. Mert fa edenyeket kevannak, es kereßtülkasul csinaltatot veßßökböl valo paisokat, es rosdas ßablyakat. Illyen ekesseggel tündökölve vöttelek tütöket, es [a] öt ßaz talentom adossagot, midön minden kiralyi hazi ezköz [b] hatvan talentomnak felette nem volna, az en cselekedetimnek fundamentoma, mely talentomokkal mindazonaltal, (tavul legyen az irigyseg) az vilagnak felette nagy reßet birodalmom ala haytottam. Asiat untatoke meg, mely minket az viseltetet dolgoknak dücsösegevel az Istenekkel egyenlökke töt? Europaba sietteke menni, kiralyotokat el hagyvan, holott többeknek közzülletek uti kölcsege sem leendet volna, ha az adossagtokat meg nem fizettem volna? De en hißem, az Asiai prædakkal siettek ollyan igen haza. Nem ßegyenliteke telhetetlen hasatokban az meg gyözettetet nemzetsegektöl valo ragadomanyokat idestova viselve gyermekitekhez es felesegtekhez vißßa menö akarattal lenni, kiknek az gyözedelemnek jutalmit kevesen mutathattyatok meg. Mert többiteknek, midön

[a] Harom szaz ezer kö ronas aranjak

[b] Harminczhat ezer koronas aranynak.

Az Istenekkel) az az, az Liberatyaval es Herculessel.

dőn még az magatok remenſegetis meg előztetek, meg fegyveritekis zalagtá vadnak. Kellemes vitezeknelkúl leßek ei penig, az magok ſafarinainak agyaſinelkúl, kiknek annyi ſok gazdaſagokbol csak az maradot meg, az mit kőltnek. Annakokaert az en tőllem futoknak nyillyanak meg az hatarok: tiſtullyatok el innet mentől hamarab. En az Perſakkal az el menőknek hatokat oltalmazandom. Senkit nem tartozsatok ſabadicsatok meg az en ſemeimet felette haladatlan nemzetes feleim. Órvendezve fogadnake tűtőket az tű ſűleitek es gyermekitek, az tű kiralyotoknelkúl haza menőket? Eleikbe meñeke az el hagyoknak es pribekeknek? Az Hercules engemet ugy ſegillyen, hogy győzedelmeſen kővetem az tű futaſtokat: es valahun leßek tűtőket meg bűntetlek: ezeket az kikkel engemet el hadtok, ekeſitveu, es nalatoknal fellyeb bőcsűlven. Immar penig meg tudgyatok, mind az hadnak mi haßna legyen az kiralynelkúl, es mind en bennem egyedúl micsoda tehetſeg legyen. Annakutanna az ſekből agyarkodva le ugrek, es az fegyvereſek ſeregenek az közepire mene, es eßeben tartvan azokat az kik ellene felette kegyetlenúl ſollottanak vala, eggyenkent

Sandonnak felette bator ſelekedeti.

kéze-

kezevel meg ragadoza, es azok ellene tusakodni nem merven, az teſt őrzőknek gondviſeleſek ala tizenharmat ada bennek.

Ki hinne, az egy keves údővel annakelőtte kegyetlen gyúlekezetet az hirtelen valo fęlelemmel meg csőkőntnek lenni? es hogy midőn azokat az halalos bűnteteſre latna vonattatni, nem mertenek legyen ſullyosb dolgokat az többinel probalni? es hogy az vitezeknek annakelőtte ollyan feletteb valo ſabadſagok es partűteſre nezö erőſakjok ugy el nyomattatot legyen, hogy nem hogy mindnyajok kőzzűl valaki az reajok rohano kiralynak ellene allot legyen; de mèg mindenek feltekben elis halvan, es menyűtőkőtől meg remúltekhez haſonlok leven, az kiraly ő felőllők-is mit rendelendő volna, ketſeges elmevel varnak? Annakokaert vagy az kiralyi nevnek, mellyet az nemzetſegek mellyek az kiralyok alat vadnak Iſtenek gyanant tiſtelnek, vagy az maga tulaydon bőcsűleti, avagy az birodalmot ollyan nagy erővel forgatonak batorſaga meg remite őket. Az benvedèſnek bizonyara fő peldajat adak: es el annyera nem indittatanak fel az ő vitezlő tarſaiknak halalos bűnteteſen, midőn e-

Az tamadaſt indito vitezek fenyitekkel tartatnak meg hivatallyokban, kik el konaſznak az feletteb valo ſzabadſaggal.

Nagyſzenvedeteſſegnek peldaja az alhatatos ſeregben.

czaka őket meg ölettetteknek tudnak lenni, hogy semmit el nem mulattanak legyen az mit mindenek engedelmesben es kegyesben cselekednenek. Mert midőn masod nap hozza menven, be ne bocsattattanak volna, csak az Asiai vitezek ereßtetven be, mind az egeß taborban keserves kialtast tőnek: azt izenven hogy ők mindgyart halalra adnak magokat, hogyha az kiraly az haragban alhatatos lenne. De amaz mindenekre az miket forralt vala, meg altalkodot elmevel leven, az jőveveny vitezeknek soksagokat hozza hivatni parancsola, az Macedonok az taborban tartatvan: es midőn őßve sokan gyúltenek volna, tolmacs altal illyen oratiot tőn előttők. Midőn Europabol altal mennek Asiaba, azt remenlem vala, hogy en az en birodalmomhoz sok fő nemzetsegeket, embereknek soksagokat adando volnek. Es nemis csalatkoztam meg abban, az mit ezek felől az hirnek hittem. De azokhoz ez-is oda jarult, hogy fő vitez embereket latok, az magok kiralyihoz győzhetetlen kegyessegűveket. Azt hittem vala, hogy mindenek mertekletlenseggel folynak es az feletteb valo jo ßeren-

Az meg altalk dőßelme nem könnyē valtozik meg.

Sandor ezzel az oratioval az maga meltosagat oltalmazza, es az vitezeknek tamadasokhoz utolso oryossaggal nyul, az maga testenek ôrizetit az Persakra bizza es az tamadasnak okait el oltya.

ſerencsevel az győnyőrúſegekbe merúlnek. De az Herculeſre mondom, hogy az vitezkedeſnek hivatalit az elmeknek es teſteknek ez erejevel mind egyenlőkeppen ſerenyen ſenveditek: es holot vitez emberek vadtok, az viteſſeget nem inkab gyakorlyatok, mint az húſeget. Ezt en nem moſt vallom előſőr, hanem regtől fogva tudom. Azert ifiu vitezeketis kőzzúlletek valaſtottam es tútőket az en vitezim kőzibe elegitettelek. Azon öltőzetetek, azon fegyveretek vagyon túnektek. Az engedelmeſſeg penig es az parancsolatnak ſenvedeſe tű bennetek ſokkal főb hogy ſem mint egyebekben. Annakokaert magamhoz hazaſtarſul az Perſiai Oxyarteſnek leanyat vőttem, nem utalvan az fogoly leanytol magzatokat fogadni. Csak hamar annakutanna az en nemzetemnek nemèt tavulb kivanvan terjeſzteni, az Darius leanyat vőttem feleſegúl, es az főfő baratimnak tanacsul attam, hogy magzatokat az foglyokbol nemzenenek, hogy evel az ſent ſővetſeggel az meg győzettettetnek es győzedelmeſnek minden kúlőmbſegeket ki rekeſztenem. Annakokaert Vitezek, magatokat tőllem ſarmazottaknak nem hozzam fogadottaknak hidgyetek lenni. Aſianak

Oda fel' Cohortanuſnak Roxané nevü leanjat vőtte feleſegül.

anak es Europanak egyetlen egy birodalma vagyon. Az Macedonoknak fegyvereket nektek adom. Meg ovasitottam az jöveveny uyfagot: mind nemzetes feleim vadtok, ſ-mind vitezim. Mindenek hasonlo sint viselnek. Sem az Perſaknak az Macedonoknak sokasokat arnyekozni sem az Macedonoknak az Perſaket követni nem diſtelen dolog. Egy meltosaguaknak kel lenniek, az kik egy kiraly alat elendők. Ezt az oratiot teven, az maga teſtenek őrizetit az Perſakra biza, udvari ſolgakke Perſakat, környülötte forgolodokke Perſakat rendele. Kik altal midőn az Macedonok, az kik ez tamadaſra okot adtanak volna, az halalos bűnteteſekre kőtőztetve vonatnanak, azt mondgyak hogy azok közzül eggyik meltoſaggal, es üdővel tekintetes az kiralynak igy ſollot volna.

Igaz lön beſzede ez vitez embernek, de Sandornak nagy haragia az. zal meg nem enyhiltetek.

Meddig kedvezendő vagy (ugy mond) az te elmednek az halalos bűnteteſekben-is, ſ mèg külſő ſokaſuvakban? Az te vitezid, az te nemzetes feleid mentſegeket meg ſem ertven, az magok foglyai viven őket vonattatnak az bűnteteſre. Ha itiled hogy az halalt meg erdemlettek, akar csak az halalos bűnteteſnek ſolgait valoztaſd meg. Szeretettel valo elmevel

inte-

intetik vala, ha az igaznak szenvedője lőtt volna. De az ő haragja dúl ő ellegre jutot vala. Azert ismet, mert egy keves ideig az kiknek meg vala parancsolva, ketelkedtenek vala, azonkeppen az mint kőtőzve valanak, őket az folyo vizbe meritteteni parancsola. Meg ez az halalos büntetesis az vitezeket tamadasra nem indita. Mert az hadaknak capitanihoz es az kiralynak baratihoz az vitezek seregenkent menenek, azonkerven őket, hogy ha kiket meg az elebbi vetekkel illettettek nek itilne lenni, ölettetne meg. Az haragjanak ők ele vinnek testeket, ölne vagna őket. Minekutanna penig megtudatek, hogy az Persaknak capitansagok adattanak, az poganok kűlőmbkű ömb rendekbe ostattanak, azok Macedoniai nevekre neveztettenek, ők penig gyalazato son tellyesseggel meg vettettenek volna, tovab immar az elmejekbe be sogatot banatot el nem szenvedhetek. Hanem az kiralyi udvarba csak egy egy dolmanyban futvan, az fegyvereket az ayto elől meg banasnak banalnak jeleül el hanyak, es az ayto elől alvan, hogy be eresztetnenek, es nekik kegyelem adatnek, alazatosan es sirva könyörögnek vala, es hogy az kiraly az ő halalos büntetesekkel elegiese meg

inkab magat hogy ßem mint gyalazattyokkal: ők kúlőmben el nem mennenek, hanem csak kegyelmet nyerve. Mellyek midőn Sandornak ertesere adattanak volna, az kiralyi haznak aytaja meg nyittatvan, hozzajok ki mene. Minekutanna penig azoknak sirasokat es meg ßanasokat banasokat es ßākodasra melto es meg nyomorodot allapattyokat meg latta volna, őmagais vellek sokaig kőnyveze. Es aval az alazatossaggal, hogy nekik meg kegyelmezne meg nyerek. Az utan őket hun mertekletesen vadolvan, hun nyajason nevezven, sokakat bennek hadra haßontalanokat ki ira, es felette fő modon meg ajandekoztattakat el bocsata. Irvan is felőllők Antipaternek az Macedoniai tißtartonak, meg parancsola, hogy az harczoknak nezesekre első helyek rendeltessenek nekik az jatek nező helyben, es koßoruson úllyenek. Holtok utannis hogy azoktol maradot gyermekeknek az atyai fizetesek meg jarjanak, akarattya az lőn, Craterust advan azoknak gondviselőúl eleikbe, kinek meg hagya, hogy Antipater helyet az Macedonoknak Thessalusoknak es Raczoknak fő előttők jarojok legyen, es Antipatert az uy vitezeknek toldalekjaval az Craterus helyere hiva.

Az kiralyok haragja kegyelmesseggel elegittessek meg hogj az pasztor farkassa ne legyen.

Az haza bocsattatot vitezeknek meltosagok.

Immar

Immar bizonyara regtől fogva Sandornak, mind az annyatol Olympias aſſonytol ſ. mind Antipatertől levelek adattanak vala meg, mellyekből miesoda alattomban valo gyűlőlseg volna közőttők, meg ertette vala. Az annya Antipatert az birodalomra valo vagyaſaval vadollya vala, Antipater azt irta vala, hogy Olympias aſſony az ő bőcsűleti ellen ſok dolgokat cselekednek. Annakokaert hogy ő Macedoniabol ki hivattatnek, azt felette nehez kedvel ſenvedven, el vegeze hogy Sandort mereggel meg ölne. Ez dolgokat Sandor mind veghez viven, es Ecbatanaba Medianak varoſaba menvé, az orſagnak ſükſeges dolgait el rendele, uyjabban jatek nezeſeket es minden eſtendőnkent valo innep napokat hirdettete. Tőrtinet ſerint azokon az napokon Hepheſtio, kit az kiraly felette es ugyan attyafia helyet ſeret vala, hideg lelesben meg hala. Kinek halala miat Sandor csodalatos banattal illettetven, ſok dolgokat mondgyak hogy cselekedet legyen, mellyek az kiralyi felſeghez ſemmikeppen nem illenenek. Mert az nyavalyas orvos doctort, mintha az gyogitasban gondviſeletlemb volt volna, fel akaſztata. Az barattyanak holt teſtere, fel ſoval ſirvan,

Hepheſtio ez vilagbol ki mulvan, az uranak Sandornak előtte jaroja az halalban.

rea borula, es onnat az baratitol elig vonattatek el. Az firaſt egy nap es egy eczaka fűntelen cselekede. Es nemely egyeb dolgokat hadtanak emlekezetre mellyeket en bizonyara ſemmikeppen nem hiſzek. Az mindazonaltal igaz, hogy Sandor Hephæſtionak, ugymint az viſeltetet dolgoknak nagy voltaval az halhatatlan lſtenekhez közelitő fő embernek aldozatot tetetet legyen. Temetteteſere es koporſojanak csinaltataſara tizenket ezer talentomnal többet költöt. Babyloniaba viſzſza menteben az jövendőmondo Chaldæuſok eleibe menenek, intven őtet, hogy Babyloniaba be ne menne: mert az ő akkori menetele eletenek veſzedelmet jelentene. Kiket meg vetven, az hova ſandekozot vala menni, el ſiete. Mert azt adgyak vala hirre neki, hogy az főld kerekſegenek kűlőmbkűlőmb reſzeiből Babyloniaba követek gyűltenek volna, es az ő jövetelit varnak. Az ő nevenek rettenteſe mind az egeſz vilagot annyera meg remitette vala, hogy minden nemzetſegek, mintha ugyan nekik rendeltetet kiralyoknak hizelkednenek. Azert ugymint mind az egeſz vilagbol valo gyűleſe leedven, Babyloniaba erkezni ſiet vala. Az hova minekutanna ment volna, az

Feletteb valo ſzeretetnek jeſe.

Het ezerſzer valo ezer es ket ſzaz ezer koronas aranyaal.

az kőveteket mind kegyelmesen fogadvan haza bocsata. Csaknem ugyan azon napokon az Thessalus Mediusnal lakodalom indittatek, melyre az kiralyis az baratival eggyűt el hivattatvan el mene. Ot midőn mèg az Hercules pohar borat meg nem itta volna, hirtelen mintha nyillal lőtetet volna altal, meg jaydula. Az lakodalombol holt elevenen ki vitettetven, oly nagy faydalommal győtrettetek, hogy orvossagul fegyvert kevanna. Az barati azt hirdetek, hogy nyavalyajanak oka az reßegsegnek mertekletlensege volt volna. De bizonyara esalardsag volt, melynek gyalazattyat az utanna kővetkezendőknek hatalmok el nyoma. Mert Antipater az fianak Cassandernek (ki az battyaival Phileppel es Iolassal az kiralynak ßolgani ßokot vala) el keßittetet merget adot vala, űdejen meg intven őtet, hogy azt az Thessaluson es battyain kűvűl egyebekre ne bizna. Annakokaert Philep es Iollas, kik az kiralynak italat meg ßoktak vala eleb kostolni, az merget hideg vizben tartvan, azon vizet az kiralynak eleb meg kostoltatot italaban ereßtek. Annakutanna negyedik napon, midőn az vitezek reßßerint őtet meg holtnak lenni gyanakodnanak, es azon

Mereggel sok fejedelmek ôlettettenek meg. Azert kiki jol meglassa kinek hidgyen.

dolgot titkoltatni hinnek: reszerint az ő hozza valo kivanſagokat el nem alhatnak, ſomoruvan az kiralyi udvarba menenek, azon kőnyőrőgven, hogy az kiralt nekik latni ſzabad lenne, es az teſt őrzőktől az kiralynak parancsolattyabol be ereſztetenek.

Az rea nező vitezeknek ſemekből ki csordult kőnyvek oly keppen eſenek, mintha imar nem az kiralt, hanem annak holt teſtet latogatnak. Mindazonaltal az agy környúl alloknak keſerűſegek nagyob vala: kiket minekutanna az kiraly meg neze, monda: Mikor en ki mulom, illyen vitez emberekhez melto kiralt talaltok. Hihetetlen dolog mondaſul es hallaſul-is, hogy teſtenek azon allapattyaban melybe magat foglalta vala, mikor az vitezeket hozza bocsatando volna, maradot legyen, meglen attol az egeſz ſeregtől mind az utolſo vitezig kőſőntetek: es az vitezlő nepet el ereſztven, mintha eletenek minden adoſſagatol meg menekedet volna, el faradot tagait hatra vete, es parancsolvan az baratinak hogy hozzaja kőzelb mennyenek (mert az hovais meg kezdet vala immar fogyatkozni) az uyjabol ki vonatot gyűrűt Perdiccaſnak ada, hozza vetven az parancsolatot, hogy az ba-

barati az ő testet Hammonhoz vitetnek. Es midőn ezek azt kerdenek, hogy az bi-
odalmot kinek hadna: azt felele, hogy annak hadna az ki leg job volna. De im-
mar jo údejen latna ő azt, hogy affelől va lo vetekedes miat nagy halalos jatekok kesittetnenek neki. Ismet Perdiccas mi-
dőn kerdene, mikor akarna maganak mennyei tisteleteket tetetni: azt monda, hogy akkor akarna, mikor ők bodogok lennenek. Vegső sova az kiralynak ez lőn, es egy keves údő mulva meg ha-
la. Es elősőr siraſſal, kesergesekkel, es javgatasok kal mind az egesz kiralyi udvar zeng vala. Egy ke-
ves údő mulva mintha va-
lami kietlen pusztasagban mindenek somoru halga-
tassal nemak leven bad-
gyadoznak vala, az gon-
dolkodasokra, az utan mi kövétkezendő volna, for-
dulvan az banat. Az testenek őrizetihez sokot fő urfiak sem az banatnak nagy voltat el nem fenvedhetek, sem magokat az kiralyi haznak pitvaraban meg nem tarthatak: es idestova budosvan es dühős-

Felette fő se-
lelet, es mel-
to utolso
szok ollyan
nagy kiraly-
hoz.

Nagy Urak kik vadtok, fejedel-
mek kiralyok es Csaſzarok ide vi-
gyazzatok. Az nagy hatalommal
biro es meltosaggal tündöklő A-
lexander ez vilagbol ki mult: nek-
tek-is ezen viragotok leszen, a-
kar mintragaszkodgyatok ez esa-
lard vilaghoz. Ezen az linean
minden rendbeli embereknek al-
tal kelletik menniek: mert ki ki
tetszületesevel keadi, halalaval ve-
gezi. Ez penig az Nagy Sandor
harmincz ket esztendőt es nyolcz
holnapot elt. Tizenket esztend-
őt es hasonlo keppen nyolcz
holnapot regnalt. Vilag terem-
tese utan 3653 eszt: holt meg.

kődők-

kődőkhőz hasonlok leven, mind az egeß varost sirassal es keserűseggel meg tőltőttek vala, semmi siralmas panaßolkodasokat el nem hagyvan, mellyeket illyen esetben az banat ßolgaltat. Azert az kik az kiralyi udvaron kivűl meg allottanak vala, mind az Macedonok s-mind az poganok egyenlőkeppenőßve futanak, es az kőzőnseges banatban az meg győzettettek az győzedelmesektől meg nem valaßtathatnak vala. Az Persak felette igaz es kegyelmes uroknak, az Macedonok igen jeles es fő vitez kiralyoknak nevezven őtet, az kesergesben neműnemű vilongast teßnek vala. Es nem csak az kesergőknek hanem az panaßolkodoknakis ßavok hallatnak vala, hogy ollyan ifiukoraban es mind eletenek s-mind ßerencsejenek viragaban az Isteneknek irigysegekkkel ragattatot volna ki az emberi dolgok kőzzűl. Az vitezeket harczra ki vivő, varosokat ostromlo, kőfalokra fel hago, vitez embereket az őßve gyűlt sokasag előt ajandekozo kiralynak nyers ereje es arczulattya forog vala ßemek előt. Akkor az Macedonok ßannyakbannyak vala, hogy Isteni tißteleteket neki nem engedtenek volna, es azt vallyak vala, hogy Istentelenek es haladatlanok voltanak volna,

Az meg holt jeles fejedelmeket minden rendek meltan ohaytyak.

Irigyek levē az jelen valo josagot meg vettyük, az szemünk elől el multat ohaytyuk.

volna, hogy az ő fületit az melto nevezetből meg csaltak volna. Es midőn az kiralynak hun tiſteletiben, ſ-hun hozza valo nagy ſeretetekben ſokaig mulatoztanak volna, az ſanakodas ő magokra fordula. Lattyak vala azt hogy ők Macedoniabol az Euphrates folyo vizen tul menven, az ſokatlan birodalmot meg vető ellenſegek kőzőt hagyattattanak volna el: az kiralynak bizonyos őrőkőſenelkűl, az orſagnak-is őrőkőſenelkűl az kőzőnſeges erőket kiki mind magahoz vonando volna. Annakutanna az hazafiai kőzőt valo hadakat, mellyek kővetkezenek, elmejekkel jővendőlik vala. Iſmet nem az Aſianak birodalmaert, hanem az kiralyert kellene nekik vereket ontaniok. Az regi vakſebeket uy ſebekkel kellene meg ſaggatniok. Az erőtlen ven vitezeknek, csak nem regen kerven hazajokba valo bocsataſt az igaz kiralytol, immar talam valamely bőcsületlen udvari ſolganak hatalmajert kelletik meg halniok. Midőn ezeket az gondolatokat forgatnak, az eczaka reajok erkezek, es az reműleſt őregbite. Az vitezek fegyverben vigyaznak vala: az Babyloniaiakban ki az kőfalokrol, ki az maga hazanak hearol tavul nezel vala, mintha bizonyosbakat latandok

Minekutanna az fő el kel, minden tagok meg fogyatkoznak.

dok volnanak. Es gyortyakat ſenki nem mèr uala gyvytani. Es mierthoǵ az ßemeknek lataſok meg ßúnik vala, zaygaſokat es ßozatokat fúlőkkel kapdoſnak vala. Es gyakrabban heaba valo fęlelemtől rettenven meg, az ſőtit őſvenyeken eggik az maſiknak eleibe futoſvan, egymashoz valo gyanvſaggal es fęlelemmel viſeltetnek vala. Az Perſak az hajokat az ő ßokaſok ßerent el nyiretven gyaß ruhaban feleſegekkel es gyermekekkel egyetembe, nem ugy mint győzedelmeſt es nem regen ellenſegeket, hanem mint az magok nemzetſegenek felette igaz kirallyat tőkelletes ßeretettel ſirattyak vala. Kik az kiraly alat valo eleteket meg ßokvan, azt vallyak vala, hogy mas az ki nekik parancsolna, nalanal meltob nem volt volna. Es nem csak az varoſnak kőfalai kőzőt tartatik vala az keſerúſeg, hanem ahoz leg kőzelb valo orßagot, annakutanna Aſianak nagy reßet az Euphrateſen innet ollyan nagy veßelynek hire el hatotta vala. Az Darius annyanak-is hamar hirevel lőn. Azert az ruhat, az melybe őltőzőt vala, el haſitvan, gyaß ruhaba őltőzek, es az hajat ßaggatvan, teſtèt az főldre vete. Mellette úl vala eggyik az unoka leanyi kőzzúl, az minapiban meg holt Hephæſtiot

Hogy ne ſiratnak azt egyeb rendbeliek, az kiert meg az tabokis ſzüvők ſzerent keſeregnek.

ſtiot gyaſlo, kihez feleſegûl ment vala, es az banatnak tulaydon okait az kôzönſeges keſerûſegben meg uyittyak vala. De minden ôveinek nyomoruſagokat az egy Syſigambis ſenvedi vala. Ô az magaet, ô az unoka leanyinak eſeteket ſirattya vala. Azt uy banat az el multakatis eſzekbe juttatta vala. Az hinned hogy csak akkor holt volna meg Darius, es az nyomorult Syſigambiſnak egyenlôkeppen ket fiat kellene el temettetni. Az meg holtakat es az eleveneket egyſerſmind ſirattya vala. Mert az leanyoknak ki viſelendô volna gongyokat? kicsoda lenne mas ollyan mint Sandor? Ok iſmet meg fogattattanak volna, iſmet ki eſtenek volna az birodalombol. Az ki ôket Dariuſnak halala utan oltalmazna, talaltanek volt: de Sandor utan az ki raytok kônyôrûlne, bizonyara nem talalandok volnanak. Ez keſerves dolgok kôzôt eſzebe jut vala, hogy az kiralyok kôzzûl leg kegyetlemb Ochuſtol mind egy nap nyolczvan attyafiai vagattanak volna le, es annyi fiaknak veſzedelmekhez az attyok-is hozza adatot volna. Het gyermekiben, kiket ô maga ſûlt volna, egy elne. Darius nagy meltoſagban regnalt volna egy keves ûdeig, hogy kegyetlembûl ôlettethetnek meg.

Nemelyek mennel nagyob meltoſagra hagnak, annal futtyabbul eſnek le.

Vegte-

Az nagy banat az erôs szüveket is megtôri, es az feletteb valo keserüseg embernek eletet kônnyen el borittya es el fogyattya.

Vegtere az keserúsegtől el nyomatek, es minekutanna az fejet be fedeze az terdein úlő leany es fiu unokait meg vetven, magat az eteltől es az napnak vilagatol is meg tartoztata. Minekutanna halalat el ßanta vala, ötődik napon ki mulek. Bizonyara Sandornak ehez valo engedelmessegenek, es minden foglyokhoz valo igassaganak nagy peldaja ennek az aßßonynak halala: ki midőn Darius utan maga eletet ßenvedte volna, Sandor utan elni altalla. Es az Herculesre mondom, az kiraly felől igaz itiletet tevőknel nyilvan vagyon, hogy az josagok ő benne az ő termeßetie voltanak, az vetkek penig vagy az ßerencseje vagy az eleteje.

Sandornak fô dicsireti, mellyet az nagy fejedelmek bar gyakorta meg nezzenek, es kôverni ügyekezzenek.

Az elmenek benne csodalatos ereje vala, az munkanak ßenvedese csak nem feletteb valo, vitessege nem csak az kiralyok kőzőt fő, hanem azok kőzőtt is, az kiknek ez az josag tulaydonok volt: adakozasa oly, hogy gyakorta nagyobbakat adna azoknal az miket az emberek az Istenektől kernek: kegyelmessege az meg győzettettekhez: annyi orßagokat vagy meg adot nekik, az kiktől azokat haddal el vőtte vala, avagy ajandekon adot: az halalt, melynek felelme egyebet el ießt, egeß eleteben meg utalta: az dúcsőseg-

nek

nek es az dicsiretnek az mikeppen hogy illetenel nagyob kevanſaga, azonkeppen mint ifiunak es ollyan nagy dolgokban meg engedhető: annakfelette az ßűleihez valo kegyeſſege, kiknek eggiket Olympias aßßonyt az halhatatlanſagnak ßentelni rendelte vala, Philep kiralyert boßßut allot vala: annakfelette csak nem minden baratival valo jo tetemenye, az vitezekhez jo akarattya: elmejenek nagy voltaval egyenlő tanacsa, es az menyit az ő údeje elig ßenvedhet vala ſerenyſege: az feletteb valo kevanſagoknak mertekleteſſege, az Venuſſal az termeßet ßerint valo kivanſagnal kevesbe valo eleſe: es ſemmi győnyőrűſege hanem csak engedelemből valo, bizonyara felette nagy joſagok valanak benne. Ezek penig az ßerencsenek vetkei valanak, az Iſtenekkel magat egyenlőve tenni, es mennyei tißteleteket kevanni, es effeleket tanacsul ado Iſteni feleleteknek hinni, es az őtet imadni nem akarokra feletteb hogy ſem mint illik vala haragonni: idegen ruhazatra valtoztatni teſtenek öltőzetit, kővetni az meg győzettetet nemzetſegeknek erkőlcsőket, mellyeket az diadalom előt meg utalt vala. Mert az haragot es az bornak kevanſagat mikeppen hogy az

Sandorban valo maculak, mellyek tôl az fejedelmeknek üreſſeknek kel lenniek.

ifiusag ingerlette vala, azonkeppen az venseg meg enyhithette volna. Meg kel mindazonaltal vallanunk, hogy noha felette sokkal tartozot legyen az viteſſegnek, de többel tartozot az szerencsenek, mellyet minden halando emberek kőzzűl birtokaban egyedűl tartot. Hanyßor hitta őtet vißsa az halalbol? Hanyßor oltalmazta meg ßüntelen valo bodogſagaval az veßedelmekre vakmerőképpen valo meneteli utan? Az eletnekis azon veget rendelte neki, az mellyet az dücsőſegnek. Vartak őtet az Iſtenek az még az napkeleti birodalmot meg haytvan, es az Oceanum tengerre menven, valamit az halandoſag be fog vala, be tellyeſitene. Ennekaz kiralynak es vezernek helyebe kővetkező fejedelem kereſtetik vala. De nagyob tereh vala, hogy ſem mint egy ember azt fel vallalhatna. Annakokaert annak még az neveis es az viſeltetet dolgoknak hire mayd mind az egeß vilagra az kiralyokat es az orßagokat el hireſite: es felette hiresneveſeknek tartattanak, az kik bar leg kiſſebbik reßehez ragaßkodtanakis ollyan nagy birodalomnak.

birtokaban tartot) az az, ollyo ſzerencseses volt, mintha az ſzerencse ugyan tőlle függőt volna.

Tovabba Babyloniaban (mert onnat tert el beßedem) az ő teſtenek őrzői az kiralynak főfő baratit es az hadaknak capita-

pitanit az kiralyi udvarba hivak. Követe öket az vitezeknek sokasaga, kik tudni akarjak vala, Sandornak birodalma kire ßallando volna. Sok capitanok az vitezeknek sokasagaval ki rekeßtetven, az kiralyi udvarba be nem mehetnek vala, mert à kialto azokon kivül az kik nevenkint ßolittatnanak, egyebeket be nem bocsata. De az engedelemböl valo birodalom meg vettetik vala, es elößör az nagy jaygatas es siras még uyittatek. Annakutanna az következendö dolognak varakozasa az sirast meg allatvan, halgatast ßerze. Akkor Perdiccas az kiralyi ßeket az vitezlö nep eleibe tetetven, mely bē Sandornak koronaja es ruhaja fegyverivel eggyüt valanak, az kiralytol neki az elöt valo napon adatot gyürüt azon ßekbe teve: mellyeknek nezesevel ismet az mindeneknek ki csordult könyvek az sirast meg uyitak. Es Perdiccas monda: En bizonyara az gyürüt mellyel ö az orßagnak es birodalomnak erejet ßokta vala meg pecsetelni, nekem ö magatol adatottat tünektek meg adom. Tovabba noha semmi veßelj ehez, mellyel illettettünk, hasonlo az meg haragut istenektöl nem gondoltathatik: mindazonaltal az dolgoknak, mellyeket cselekedet, nagy voltat

Perdiccasnak az Sandor helyebe következendö kiralynak valasztasa fēlöl valo keserves oratioja.

meg nezőknek szabad el hinniek, hogy illyen hires neves embert az Istenek engedtenek volt az emberi dolgoknak, mellyeknek forfok be tellyesittetven, hamar visſza kevannak őtet az magok nemeknek. Annakokaert mierthogy semmi egyeb ő belőlle meg nem maradot, hanem az mi mindenkor az halhatatlansagtol meg tartatik, az ő testenek es nevenek mentől hamarebigazàt adgjuk meg, arrol el nem feletkezven, micsoda varosban, kik kőzőt legyünk, minemű kiralytol es oltalmazotol fogtattunk legyen meg. Ugy kellettik vitezlő tarſaim tractalnunk es gondolkodnunk, hogy az nyert győzedelmet ezek kőzőt az kiktől nyertük meg tarthaſſuk. Főre vagyon ſükſegünk, arra egyreje avagy tőbre, az tű hatalmatokban vagyon. Azt tudnotok kel, hogy az vezernelkűl valo vitezlő ſokaſag ollyan mint az teſt az leleknelkűl. Hatodik holnapja az mioltatol fogva Roxane aſſony nehezkes. Azt kivannyuk hogy fiat ſüllyőn: az birodalom az Isteneknek jova hagyaſokbol azc lefen, mikor fel nevekedik: azonkőzben kitől akarjatok hogy igazgattaſſek, rendellyetek el. Ezeket monda Perdiccas. Az utan Nearchus igy ſolla: hogy ſenki nem csodalhatna, hogy az

Az had vezernelkül minemű legyen.

Az Nearchus tanacſa Perdiccaſſal ellenkezik.

az kiralyi felſeg az Sandor veret es nemzetet illetne, de az mèg nem ſűlettetet kiralyt varni, es az ki immar vagyon, azt meg vetni, ſem az Macedonoknak elmejekhez nem illenèk, ſem az dolgoknak allapattyokhoz. Barſine aſſonytol voina az kiralynak fia, az koronat annak kellene adni. Senkinek ez az oratio nem teczik vala. Annakokaert az ő ſokaſok ſerint az paiſokat dardakkal verven, ellene zőrgőlődni meg nem ſűnnek vala. Es immar csak nem tamadaſra jutottanak vala, Nearchus az maga voxat meg altalkodtabbul oltalmazvan. Oſtan Ptolemæus monda: Szinte melto magzat, ki az Macedonok nemzetſegenek parancsollyon, az Roxanenak avagy Barſinenak fia, kinek ugymint nagyob reſſerint fogolynak nevet Europaban mèg emliteni-is altallani fogjuk. Miert győztük meg az Perſakat, azerte hogy azok nemzetenek ſolgallyunk? Az mit amaz valoſagos kiralyokis Darius es Xerxes annyi ezer embereknek ſeregivel, es annyi ſok hajokkal heaba kevantanak. Az en voxom ez hogy az Sandor ſeki az kiralyi hazban le tetetven, az kik az ő tanacsiba be vetetnek vala, ősve gyűllyenek, valamenyiſer az kőzőnſeges dolgokrol valo tanacskozas ſükſeges leſen:

Ptolemæus voxa.

kevantanak) tudni illik hogy az ő nemzetſegeknek ſzolgallyunk.

ſen: es azon allyanak meg, az mit azoknak nagyob reſzek el vegezend, az ſeregeknek capitani es előttők jaroi ezeknek engedgyenek. Nemellyek Ptolen æuſſal eggyet ertnek vala, Perdiccaſſal kevesben. Aristonus ſzoka. Annakutanna Aristonus kezde mondani, hogy Sandor meg kerdetven, kinek hadna az birodalmot, azt akarta volna, hogy annak gondviſeleſere leg jobb valaſztatnek. Ő tőlle penig Perdiccas itiltetet volna leg jobnak lenni, az kinek az gyűrűt adta volna. Mert nem egyedúl űlt ő az halalan levő kiraly mellet, hanem minden fęle viſelven ſiemeit, ſok barati kőzzűl valaſztotta volna az kinek adna. Azteczenek azert, hogy az birodalomnak főſege Perdiccaſnak adaſſek. Es nem ketelkedenek, hogy igaz tanacsot adna. Annakokaert mindnyajan mondgyak vala Perdiccaſnak, hogy kőzikbe ele jarullyon, es az kiraly gyűrűjet fel vegye. Az kevanſag es altaliag kőzőt velekedik vala, es hogy mennel mertekletesben venne el az mit kivan vala, azt hiſi vala hogy azzal őtet annal meg altalkodtabbul kinalandok volnanak. Azert mulatozvan, es ſokaig mit cſelekednek bizontalan leven, vegre mindazonaltal hatra alla, es az kik leg kőzelb űltenek valale, azoknak hatok

meget

meget allapodek meg. De Meleager eg gik az capitanok kőzzűl, meg batorodot fűvel, kit az Perdiccas kefedelme biztatot vala meg, monda: Az Iſtenek ſe engedgyek, hogy az Sandor ſerencseje, es illyen nagy birodalomnak felſeges meltoſaga ezekre az vallakra eſſek: az emberek bizonyara nem fenvedik. Semmit nem ſollok ennel nevezetesb femelyekről, hanem csak az vitez emberekről, kiknek kedvek ellen ſemmit nem fűkſeg el túrni. Nincs-is penig abban kűlőmbſeg, az Roxane fia, akarmikor fűletendik, vagy Perdiccas legyē kiralyotok: holot ez à tutorſagnak fine alat à birodalmot el foglalando legyen. Annakokaert ſenki ő neki mas kiraly nem teczik, hanem csak az, az ki mēg nem fűletet. Es mindeneknek illyen nagy fietſegekben, mely nem csak melto, hanem fűkſegeſ is, az holnapoknak el teleſeket egyedűl varja, es immar azt jővendőli hogy fiu fogantatot, ki felől tűketelkedteke hogy kes legyen meg maſtol fűlettetet fiuval-is meg trefalni? Az Fidius Iſten engemet ugy ſegillyen, hogy ha Sandor ezt nekűnk maga helyet kiralyul hadta volna-is, azt itilnem, hogy ezek kőzzűl à miket parancsolt volna, csak ezt az eggyet nē kellene meg cselekednűnk. Meleager Perdiccas el len fenekedik.

Miert nem futtok tehat inkab az kincsek-
nek el ragadozasokra? mert bizonyara
ezeknek az kiralyi gazdagsagoknak az kőss-
seg őrőkőse. Ezeket kolvan az fegyvere-
sek kőzőt ki rohana. Es az kik el mente-
ben utat adtanak vala, őtet az meg hir-
dettetet prædara kővetik vala.

Es immar az fegyvereseknek Meleager
környúl nagy sokasaga vala, tamadasra es
visszavonasra fordulvan az gyúlekezet:
midőn egy nemúnemú vi-
tez ki az Macedonok kő-
zőt többire mindeneknek
ismeretlen vala, az lega-
lab valo kőssegkőzzúl va-
lo, monda: Mi sükseg tú
nektek az fegyver es az egymaskőzőt va-
lo had kiralyotok leven, kit kerestek?
Aridæus Philep kiralynak fia, Sandornak
ki egy keves úidővel ennekelőtte kira-
lyunk vala, őcse, az aldozatoknak es cæ-
remoniaknak nem regen reszese, most e-
gyedúl valo őrőkőse meg vettetik tú től-
letek. Micsoda vetkevel? es mit művelt,
az miert az nemzetsegeknek mèg kőzőn-
seges igasságatolis meg fosztassek? Ha San-
dorhoz hasonlot kerestek, soha nem ta-
laltok. Ha hozza leg kőzelb valot, ez e-
gyedúl az. Ezeket halvan az gyúlekezet,

Az min neha nagy rendbeli emberek sokaig heaba agyaskodnak, egy alavalo rendbeli ollyar szol kőzikbe, hogy mind meg allanak rayta. Nem tudod micsoda siros taskabol esik neha ki az jo vajas pogacsa.

elő-

előßőr mintha ugyan hagyva volt volna halgatasban lőn, annakutanna egyenlőkeppen fel kialtanak, hogy Aridæust kellene hini, es halalt erdemlettenek volna, az kik ő nalanelkúl gyúlest tőttenek volna. Akkor az siralommal tellyes Python kezde ßolni, hogy akkor volna leg keserúletesb Sandor, ki ollyan jo nemzetes feleinek es vitezinek haßnoktol es jelenvalo letektől meg foßtatot volna. Mert az ő kiralyoknak csak az nevet es emlekezetit nezven, egyeb dolgokat ők homalyason latnanak. Ketsegnelkúl az ifiu ellen, kinek az birodalom rendeltetik vala, vettetenek az gyalazatok, mellyek ő maganak hozanak inkab gyúlőlseget, hogy sem mint Aridæusnak meg vetest: mert midőn ßanakodnak, mèg kedvezni-is kezdenek. Annakokaert hogy ők nem mast, hanem azt az ki erre az remensegre ßúletet volna, regnalni ßenvedendők volnanak, meg altalkodot fel kialtassal nyilvan ki jelentek, es Aridæust hivattatni parancsolak. Kit Meleager Perdiccasnak gonosz akaroja hamarsaggal az kiralyi udvarba vún, es az vitezek Philep nevel údvőzőlven

Homalyoson latnanak) Mintha azt mondana Valoba csak embert kel vala az kiralysagra valasztani nem Aridæust, ki semmit egyebet az birodalomnak meltosagara es felsegere nem hoz, hanem csak azt hogy Sandornak ôcse, holot fattyu es alavalo ember legyen. Ezen Aridæus penig Philep kiralynak agyasatol valo volt.

ven ötet kiralynak nevezek. De ez az kössęg voxa vala, az főfő rendeknek mas sententiajok vala. Kik közzűl Python az Perdiccas tanacsat kezde veghez vinni, es tutorokul rendelè az Roxanetol leendő fiunak Perdiccast es Leonatust kiralyi nemből ßarmaztakat: hozza teve, hogy Europaban az birodalmot Craterus es Antipater gubernalnak. Akkor mindeneket meg eskűtenek, hoǵ az Sandortol ßarmazot kiraljnak engedelmesek lennenek. Meleager az meg ölete stől valo felteben meltan meg rettenvē, az alatta valo vitezivel eggyűt kűlön ßakat vala. Ismet Philepet vonvan magaval, az kiralyi udvarba rohana, azt kialtozvan, hogy eggyet ertene az kössęggel az egy keves údővel annakelőtte fogantatot vy kiraly felől: eletenek oßtan erejet probalnak meg, most penig Philepnek fiat es Sandornak őeset valaßtanak leg kivaltkeppen kiralyul magoknak. Semmi mèly es ßelveßßel tellyes zugo tenger annyi habokat nem indit, az menyi zurzavari vadnak az sokasagnak. kivaltkeppen ha uy es rővid údeig tartando ßabadsagban bujalkodik. Az nem regen valaßtatot Perdiccasnak kevesen, Philepnek többen adgyak vala az birodalmot, hogy sem mint rę-

men

menlette vala. Semmit sem akarhatnak sem nem akarhatnak vala sokaig, es hun tanacsokat, s-hun meg banasokat-is meg bannyák vala: vegezetre mindazonaltal kedvekkel az kiralyi nemzethez haylanak. Ki ment vala az gyúlekezetből Aridæus az főfő rendeknek meltosagoktol meg rettenven: es annak kimenetelikor meg csendeßedet vala inkab, hogy sem mint meg lankat vala az vitezeknek hozzavalo jo akarattyok. Annakokaert vißßa hivattatvan, az battyanak ruhajaba, ugyan azonba mely az ßekbe tetetet vala, fel öltözek. Es Meleager fegyverderekat veven rea, fegyvert foga es az uy kiralt ßolgaul követe. Az Phalanx sereg az paisokat dardakkal verven, fenyegetődik vala, hogy magat meg töltendő volna azoknak verekkel az kik az nem ő reajok nező birodalomra vagytanak vala: hogy az birodalomnak hatalma azon nemzetben es familiaban maradando volna meg, es hogy az őrőkös birodalmot az kiralyi vèr tulaydonitando volna maganak, őrvendeznek vala: ők az kiralynak mèg nevet-is tißtelni es bőcsülni ßoktak volna, es az senkit nem ßenvedne hanem csak az ßülettetettet hogy regnallyon. Azert Perdiccas meg rettenven, az belső hazat mely-

Az emberi tanacsok felette alhatatlanok.

Uy zurzavaroknak kezdeti, melijek regre azoknak inditoit el nyomjak.

melyben Sandornak teſte fekßik vala, őriztetni parancsola. Fő vitez emberek ő velle hat ßazan valanak. Ptolemæuſ-is magat hozza adta vala, es az urfiaknak kiralyi ſerege. De annyi ezer fegyvereſtől az aytok könnyen be rontatanak. Es az kiraly-is be rohant vala az udvari ßolgaknak ſeregetől környúl fogattatvan, kik közőtt fő Meleager vala: es meg harag van Perdiccas azokat, az kik az Sandor teſtet oltalmazni akarnak, kűlőn hiva, de az kik be rohantanak vala tavul ő magara lővő dardakat haigalnak vala, es minekutanna ſokan ſebeſittettenek volna meg, vegezetre az venb vitezek az ſiſakokat le veven, hogy könnyebben meg iſmertethetnenek, könyörgeni kezdenek az kik Perdiccaſſal valanak, hogy az harcztol tűrköznenek meg, es az kiralynak es többeknek engednenek. Az fegyvert elősőris Perdiccas teve le, es az többi-is azont cselekedek. Meleager annakutanna tanacsul advan hogy az Sandor teſte mellől el ne mennenek, azt itilven hogy az csalardſagra alkolmatoſſag kereſtetnek, az kiralyi udvarnak maſtelől valo reßen az Euphrates felè tartak futaſokat. Lovag ſereg, mely felette jeles iſiakbol al vala, Perdiccaſt es Leonatuſt

fele-

felesen kőveti vala, es az teczik vala hogy az varosbol ki mennyenek, es az mezőkőn taborban legyenek: De Perdiccas ketsegben esik vala affelől, hogy őtet az gyalogok-is kővetendők volnanak. Azert hogy az lovasokat el vivè ne lattatnek azokat az tőb seregtől el ßakaßtani, az varosba meg tartozek.

De Meleager az kiralyt inteni meg nem ßűnek, hogy az birodalomnak meltosagat Perdiccasnak halalaval kellene meg erőssiteni, hogy az fel fuvalkodot elme uy dolgokban ne practikallyon: eßeben tartana ő az kiraly ellen mit vetet volna. Senki penig annak eleg hű nem volna, az kitől fęlne. Az kiraly túri vala inkab inteset hogy sem mint jova hadgya vala. Annakokaert Meleager az halgataſt parancsolat gyanant tarta, es el kűlde hogy Perdiccaſt hinak. Ugyan azoknak meg parancsoltatek, hogy meg őlnek, ha el jűni velekednek. Perdiccas minekutanna az udvari ßolgaknak hozzavalo menetelek ertesere adatek, az kiralyi seregből valo csak tizenhat ifiaktol kesertetven az maga hazanak az kűßőben meg allapodek, es meg pirongatvan őket es untalan Meleager rabjainak nevezven, batorsaganak es orczajanak alhatatossagaval

Az etőszakkal jaro es ha mis tanacsnak kimeneteli ô maganak az tanacs adonak fordul fejere.

Az batorsag magat kônnyen meg ol talmazza.

val ugy meg remite, hogy csak nem eßeknelkúl futnanak el. Perdiccas az ifiaknak meg parancsola, hogy lovakra úllyenek: es keves baratival eggyút Leonatushoz erkezek, immar erősb oltalommal allandoleven ellene, ha ki erőßakkal menne rea. Masodnap az Macedonoknak meltatlan dolognak teczik vala, hogy Perdiccas halalos veßedelembe vitetet volna, es el vegeßtek vala, hogy az Meleager vakmerőseget fegyverrel búntetnek meg. Es azok tamadaſt teven, midőn az kiralyhoz mentenek volna, őtet kerdeni kezdek, ha Perdiccaſt meg fogattatni ő parancsolta volnaje. Amaz azt felele, hogy ő Meleagernek izgatasabol parancsolta volna. De ő nekiek nem kellene haborut inditaniok: mert Perdiccas elne. Annakokaert az gyúlekezet el bocsattatvan, Meleager leg kivaltkepppen az lovasoknak partútesektől meg rettenven; es dolgaban rementelen leven, mert ő magara tert vala az veßedelem, mellyet egy keves údővel annakelőtte az ellenſegenek faragot vala, mayd harom napot tőlte el, bizontalan tanacsokat forgatvan. Es az kiralyi udvarnak elebbi allapattya helyben vala. Mert az nemzetſegeknek is kőveti az kiralyhoz mennek vala, es az

Az ki maſnak vermetas, az maga nyaka ſzakad bele.

hadi

hadi ſeregeknek capitaniis jelen valanak, es az pitvart az udvari ſolgak es fegyvereſek meg töltöttek vala. De az önkent valo felette nagj ſomoruſag az utolſo ketſegben valo eſeſnek jele vala, es egymashoz gyanakodvan ſem közelb menni, ſem egymaſſal beſelleni nem mernek vala, még magokban is titkos gondolatokat forgatvan. Es az uy kiralynak haſonlitaſabol az meg holtnak kevanſaga indittatik vala. Hun volna az, az kinek parancſolattyat, az kinek vezerleſet követtek vala, kerdezik vala. Ók az fenekedö es meg enyhithetetlen nemzetſegek közöt hagyattanak volna el, mellyek öket annyi raytok tetetet ſok veſelyekert meg büntetendök volnanak, valamikor arra valo alkolmatoſſagok adatnek. Ezekkel az gondolatokkal faggattyak vala elmejeket, midön hirre adatek, hogy az lovaſok, az kik Perdiccas alat volnanak, az Babylonia környúl valo mezöket el foglalvan, az gabonat mely az varosba vitetik vala, meg tartottak volna. Annakokaert elöſör ſükſeg, annakutanna chſeg kezde lenni. Es az kik az varosban valanak, azt itilik vala, hogy vagy meg kellene bekelnick Perdiccaſſal, avagy harczolniok kellene. Az dolog ugy történt vala, hogy az kik az

mezö-

mezőkőn valanak, az major hazaknak es faluknak fel veretesektől fęlven, az varosba futnanak: az varosbelick penig, miert hog elesek el fogyna, az varosbol kimeńenek, es mind à ket fęlnek batorsagosbnak lattatnek lenni az idegen lako hely, hogy sem mint az magaje. Kiknek tamadasoktol az Macedonok tartvan, az kiralyi udvarba őßve gyúlenek, es az micsoda ertelmek volna, ele adak. Teczik vala penig hogy kőveteket kúldenenek az lovasokhoz az vißßavonasban valo vegvetes felől, es az fegyvernek le tetele felől Azert az kiralytol az Thessaliai Pasas, az Megalopolyi Amissas es Perilaus kúldetenek, kik mikor az kiralynak kevansagit ki mondottak volna, ollyan valaßok lőn, hogy kúlőmben az fegyvert az lovasok le nem tennek, hanemha az kiraly az vißßavonasnak okait kezbe adna. Ezek ertesekre adattatvan, az vitezek őnkent fegyvert foganak: kiknek zurzavarokkal az kiralyi udvarbol Philep ki indittatvan, monda. Nem ßúkseg Vitezek az tamadasnak lenni: mert az egymaskőzőt harczoloknak jutalmokat az kik csendessegben leßnek azok veßik el. Az is eßetekbe jusson, hogy az hazafiaival vagyon dolgotok, kiktől az meg bekelesnek remenseget

Az ketelensegas vak merő embereket az bekelegnek keresese felől valo gondol kodasra ken szeriti.

Aridæus kiralynak az vitezek előt valo oratioja mellvel meg mutattatik, hogy az jo fejedelemnel az alatta valoinak meg maradasok az maga eletenel kedvesb.

get hamar el fakasztani azokhoz illendő dolog, az kik az magok felei ellen valo hadakozasra sietnek. Masodik rendbeli követseggel, ha meg enyhittethetneke avagy nem, probállyuk meg, es azt hiszem, hog az kiralynak teste mèg el nem temettetet leven, annak tiszteségenek megadasara mindnyajan össve gyülekezendők. Az mi engemet illet, vissza adni ezt az birodalmot inkab akarom, hogy sem mint viselni nemzetes feleimnek verek hullasaval. Es ha az eggyességnek semmi mas remensege nincsen, kerlek nalamnal valasszatok jobbat. Annakutanna könyvei ki folyamodvan, az koronat le vona az fejeről, az job kezet, mellyel azt tartya vala, ki nyuytvan, hogy ha ki nalanal ő magat meltobnak vallana lenni, venne el. Ez az mertekletes beszede az jo indulatnak felette nagy remensegèt, mely annakelőtte az battyanak hiresnességevel nyomatot volt el, inditá az vitezekben. Annakokaert mindnyajan törekedni kezdenek, hogy az mely dolgokat forgatot volna, vinne veghez. Ugyan azokat követsegben ismet el külde, hogy az lovas vitezeket kernek, hogy Meleagert harmadik capitanul közikbe vennek. Azt könnyen meg nyerek. Mert Meleagert

Az fejedelmeknek szüligysegek az alattok valoknal felette kedves.

Perdiccas az kiralytol el is kivannya vala vinni, es azt is itili vala, hogy egyedúl kettővel nem erendő volna. Annakokaert az Phalanx sereggel ki ment Meleagernek, Perdiccas az lo vag seregek előt jarvá eleibe mene. Mind az ket sereg, minekutanna egymast kőßőntek, őßve elegyedek. Mindeltig (az mint velik vala) eggyessęg es bekeseg erősittetven közöttők.

Kettővel) tudni illik Aridæussal es Meleagerrel.

Az udvari embereknek szinnel valo meg bekellesek.

De immar az Isteni rendelesek ßerint az Macedoniai nemzethez az magok közőt valo hadakozasok el közelgetnek vala, mert tarsot-is nem ßenvedhet az birodalom, es sokaktol-is kivantatik vala. Előßőr azert az Macedonok erőket gyűtenek, annakutanna el ßelleßtek, es midőn többel terheltek volna meg az testet, hogy sem mint az miket el bir vala, az tőb tagok meg kezdenek fogyatkozni: es az mely birodalom egy alat meg alhatot volna, midőn többektől tartatik, el romlek. Annakokaert igazan es meltan vallya az Romai nep, hogy ő eletèt az maga fejedelmenek kőßőnne, kinek az eczakanak mely nekűnkcsak nem utolso volt, uy csillaga teczet fel. Az Herculesre mondom, hogy ennek nem az napnak tamadasa adta meg az homalyban levő vilagnak az vilagossagot, midőn az magok fejeknelkúl az

Augustus Csaszart látatik erteni ki Antoniust meg győzvē az Romai nē zersegnek hoszszu üde iglen valo bekeseget szerzet.

az viſſavono tagok rettegnenek. Menyi artalmas faklyakat oltot ő el akkor? Menyi ſablyakat reytet el? Menyi ſelvefet vert el hittelen valo fenyeſſegevel? Nem csak meg zöldűl tehat, hanem viragzik-is az birodalom. Tavozzek csak az irigyſeg, ez moſtani üdőnek bodog allapattyat magara veſſi azon nemzetnek vayha őrökke valo, de ha nem addig valo-is, bizonyara hoſſu üdeiglen valo maradeka. De hogy az dolgoknak rendire, melyről engemet az közönſeges bodogſagnak elmelkedeſe el forditot vala, viſſa terjek. Perdicca az maga eletenek eggyetlen egy remenſeget az Meleager halalaban helyheſſteti vala: es ugy gondolkodik vala, hogy őtet mierthogy tökelletlen, hivſegtelen, hamarſaggal partot útendő es ellene felette fenekedő volna, meg kellene ragadni. De tanacsat mèly el titkolaſſal fedezi vala, hogy az maga gondolatlan embert el nyomoritana. Annakokaert titkon nemellyeket az ſeregekből mellyeknek capitannyok vala el külde, hogy mintha ő maga nem tudna, nyilvan panaſſolkodnanak, hogy Meleager egyenlöve tetetet volna Perdiccaſſal: kiknek beſzedek minekutanna Meleagernek tuttara adatek, haragjaban dühöskődven, Per-

diccaſnak, az miket ertet volna, meg beſelle. Amaz az uy dolgon mintha meg rettent volna, csodalkozni, panaſolkodni, es finnel valo banatot kezde mutogatni. Vegre ugy vegezenek, hogy meg fogattatnanak az ollyan tamadaſra nczó beſednek inditoi. Meleager ez dolgot meg kőſőne, es Perdiccaſt meg ölelven, az ő hozza valo tökelleteſſeget es jo akarattyat meg dicsire. Annakutanna kőzőnſeges tanacsbol az artalmas embereknek el nyomaſokra valo modhoz foganak. Teczek hogy az had eleiknek ſokaſok ſerint meg muſtraltaſſek: es annak kepes oka az el mult viſſavonas lattatik vala. Az Macedonoknak kiralyi ugy ſoktak vala meg muſtraltatni az vitezeket, hogy el vagdaltatot ebnek az tagai az mezőben, az melyre az had vitetnek, mind ket felől el hanyatnanak. Az fegyvereſek mindnyajan arra az kőz helyre allananak, egy felől az gyalog vitezek mas felől az lovaſok, es harmad felől az Phalanx ſereg. Annakokaert azon az napon, mellyet erre az ſentſegre rendeltenek vala, az kiraly az lovagokkal es az elefantokkal meg allapadot vala az gyalogok ellen, kiknek Meleager vala előttők jarojok. Immar az lovag ſereg mozdul vala, es az gya-

Az hadnak meg muſtraláſában az Macedonoknal micsoda ſzokas tartatot.

gyalogok hirtelen valo fçlelmekben az uy visſavonas miat ſemmi bekeſeges dolgot nem varvan, egy keves údeig ketelkedenek, ha az varosba fel vinneke az ſeregeket, mert az ſik mezö az lovaſoke vala. De attol tartvan, hogy az vellek vitezkedö tarſoknak hivſegeket vakmerön meg vetnek, meg allapodanak, az vivaſra keſittetet ſüvekkel leven, ha ki erösakkal reajok menne. Immar az ſeregek öſſve mennek vala, es kicsid kőz hely vala, mely mind az ket rendelt ſereget el valaſztana. Azert az kiraly egy ſarnyul valo lovag ſereggel az gyalogok környúl nyargalni kezde, az haboruſagnak okait, kiket maganak kel vala oltalmozni Perdicaſnak kiſteteſeből halalos bűnteteſekre kevanvan, es fenyegetödik vala, hogy ö mind az egeſ lovag ſeregeket az elefantokkal eggyút reajok vivendö volna, ha engedetlenek lennenek: es almelkodnak vala az veletlen veſelyen az gyalogok. Es ö magaban Meleagerben-is nem vala töb vagy tanacs vagy batorſag. Az ielen valo dolgokbol leg batorſagosbnak lattatik vala lenni. varni inkab hogy ſem mint ingatni az ſerencset. Akkor Perdicas mihelt lata hogy az gyalog vitezek tunyalkodnak, es magokat meg hadtak,

Az iſiu fejedelem à tiſzteſſeg kivano nàvari emberek kevanſaganakigen engedö.

Az veletlen veſzely tunyakka es rementelenek ke teſzi az embereket.

kőzzűlők kőzel harom ßazat kik Meleagert ki rohantaban az gyűlekezetből, mely első volt Sandornak halala utan, kőkővettek vala, az tőbbitől kűlőn ßakaßtattakat, mind az egeß had előt az elefantok eleibe vete, es az fene allatoknak labokkal mind el tapottatanak, sem ellenzven Philep kiraly, sem tanacslo nem leven: es meg teczik vala, hogy csak azt tartando volna ővenek, az mit az kimenetel jovallot volna. Ez dolog az Macedonok kőzőt valo hadakozasoknak mind gonoß jele s mind kezdeti lőn. Meleager kesen ertven meg Perdiccasnak csalardsagat, akkor meg-is, mierthogy az ő testere erőßak nem vitetik vala, az seregben csendeßen alla, de mayd eletenek remenseget meg vetven, holott annak nevevel, az kit ő tőt vala kirallya, az ő veßedelmere gonoßul elő ellensegit latna, az templomba futa. Es még az helynek ßentsegevelis meg nem oltalmaztatvan meg őletek.

Az velünk ellenkezőt el kőltven, az mi kedvünknek teczik, könnjen reghez riszszük.

Perdiccas az hadat az varosba be viven, az főfő urakkal gyűlest tarta, melyben teczek hogy az birodalom ugy oßtassek meg, hogy az kiraly annak főseget birna. Aegyptomnak es az Africa nemzetseginek, mellyek az Macedonok birodal-

ma

ma alat valanak, Ptolemæus lőn tiſztartajok. Laomedonnak Phœniciaval eggyút Syria adatek. Philotaſnak Cilicia rendeltetek. Lyciat Pamphiliaval es az nagyobbik Phrygiaval eggyút Antigonuſnak parancsolak birni, Cariaba Caſſander, Menander Lydiaba bocsattatanak. Az Helleſpontushoz foglaltatot kiſſebbik Phrygya meg hagyak hogy Leonatus tartomanya legyen. Cappadocia Paphlagoniaval egyetembe Eumeneſnek juta. Meg parancsoltatek neki, hogy azt az orſzagőt mind Trapezuſig oltalmazna, Arbateſſel hadat viſelne. Csak ez veti vala még az parancsolatot. Pythonnak Mediat, Lyſimachuſnak Racz orſzagot, es ahoz kapcsoltatot Pontus tenger mellyeki nemzetſegeket parancsolak, hogy birjak. Az kik Indianak es az kik az Bactriaiaknak es az Sogdianuſoknak, es tőb vagy az Oceanum vagy az veres tenger lakoſinak tiſztartai valanak, kiki az mely hatarokkal az maga tartomanyat birta volna, az birodalomnak tőrvenyet is meg tartana. Azt vegezek, hogy Perdiccas az kirallyal lenne, es fő capitannyok lenne az hadi ſeregeknek, mellyek az kiralyt kővetik vala. Azt hittek nemellyek hogy Sandornak teſtamentomaval oſztogattattanak volna el

Trapezus egy jeles varos Pontusban az tenger parton.

Ezek közöt Daciatis, az az Erdelt. Innet vadnak nalunk az Lyſimachus penzei.

az tartomanyok. De hogy annak az dolognak (noha az autoroktol hagyatot emlekezetre) hire hamis lőt legyen, vegere mentűnk. Es bizonyara kiki mind az maga jossagat, fel ostvan az birodalomnak reszeit, oltalmazza vala, mely jossagokat ők fő modon birnak vala, ha valaha az feletteb valo kevansagok ellen hatar allana: Mert egy keves űdővel annakelőtte az kiralynak solgai leven, az mas birodalma gondviselesenek sinevel fejenkent felette nagy orszagokat foglaltanak vala el, az viadalokra valo okok kőzzűlők el tőrőltetven, holot mindnyajan egy nemzetsegbeliek-is volnanak, es az tőbbitől kiki mind az maga birodalmanak hatarával kűlőn szakasztatot. De nehez vala azzal meg elegedniek, az mit nekik az alkolmatossag hozot vala: mert meg utaltatnak az első jok, mikor mindenek nagyobbak remenlettetnek. Annakokaert mindeneknek könnyebnek laczik vala meg őregbiteni az alattok valo birodalmokat, hogy sem mint el venni lőt volna. Hetedik napja vala, mioltatol fogva az kiralynak teste az sellyeben fekszik vala, mindeneknek gondgyok ollyan fő hivatalrol az kőzönseges allapatnak formalasara fordittatvan. Es mas tartomanyokban

Az tőbről rőbbet kivano emberi elme hasonlo az telhetetlen tengerhez mely semmi folyo vizekkel meg nem elegszik, hasonlo az viz-korsag nyavalyajuhoz is ki mentől tőbbet iszik annal inkab szomjuhozik.

bã mint Meſopotamiaban forrob hevſeg nincsen, el annyera hogy többire minden lelkes allatokat mellyeket az puſta földön tapaſtal, meg öllyön. Oly nagy az napnak es az egnek hevſege, mellyel mindenek mint az tüzzel fűttetnek. Az vizeknek forraſi mind ritkak, ſmind ot az lakoſoknak ravaſſagokkal el reytetnek. Ö magok az kik azokkal elnek, tudgyak hun vadnak, de az jövevenyek nem tudgyak. Minekutanna vegtere az holtteſtnek gödviſeleſere az baratinak üreſſegek lőn, az kik be mentenek vala, latak hogy ſemmi hirvadaſſal es akarmi kicsid kekſeggel-is meg nem ſegetet volna. Az cleven ſinis, mely az eletből al, el nem hadta vala az orczajat. Annakokaert az Aegyptomiaknak es az Chaldæuſoknak meg parancsolvan, hogy az teſtel az magok ſokaſok ſerint bannanak, elöſör kezekkel hozza nyulni mintha elne nem merenek. Annakutanna azon könyörögven, hogy ſabad lenne az halando embereknek ötet tapogatni, meg tiſtitak az teſtet: es jo illatu ſerekkel az arany koporſoja meg töltetek, es az ö jo ſerencsejenek czimeri az fejehez tetetenek. Többire mindenek azt hittek, hogy mereggel öletteret volna meg, es azt Antipaternek Iollas nevű

Plutarchus irja hogy az Sandor teſteből elteben felette gyönyörüſeges illat ſzarmazot.

fia, az kiraly ſolgai kőzőt levő, az attyanak parancsolattyabol adta volna. Bizonyara gyakorta hallatot vala Sandornak ollyan ſova, hogy Antipater az kiralyi meltoſagra vagyna, es tiſztartonak allapattyanal nagyob volna, es az Sparta varoſan vőt győzedelemnek dúcsőſegevel fel fuvalkodvan, azt allatna, hogy mindenek ő tőlle adattanak volna neki. Aztis hiſik vala, hogy Craterus az regi vitezeknek ſeregevel az ő meg őlettetesere kúldetet volna Ereje penig az meregnek, mely Macedoniaban terem, oly vagyon, hogy az vaſatis el ſaggattya, az bizonyos dolog, hogy csak az ſamar kőrmőt ſenvedi. Styxnek nevezik az forraſt, az melyből az halalos mereg ki foly. Ez Caſſander altal hozattatot, es az őcsenek Iollaſnak adattatot, es tőlle az kiralynak utolſo italaban őntetet. Ezeket, akarmint hagyattanak emlekezetre, azoknakkiket az hir meg rutitot vala hatalmok ottan hamar el olta. Mert Antipater Macedonia orſagot es Gőrőg orſagot-is el foglala. Annakutanna magzattyara ſalla, mindeneket meg őletven, valakik Sandornak meg tavul valo rokonſagi voltanakis. De az ő teſte Ptolemæuſtol, kinek Aegyptom jutot vala, Memphisbe, es onnat

As hirek az embereknek hatalmokkal kőnnyen el oltatnak.

Memphis fő varos Aegyptomban.

onnat keves esztendők mulva Alexandriába vitetek altal, es emlekezetinek es nevenek minden bőcsület tetetik.

FINIS.

A M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

AZ

AZ NAGY SANDORNAK ELETE, MELY AZ MEG hit règi fő historicusoknak chronicajokbol regen rővid summaban foglaltatot es most Magyar nyelvre fordittatot.

AZ Nagy Sandor Philepnek Macedonok kirallyanak Olympias aßßony felesegetől valo fia volt, noha nemúnemű kőltemennyel nemellyek ugy hadtak emlekezetre, hogy Hammontol (ugy nevezik vala Iupitert) az sarkannak kepeben az annyaval valo kőzősúlese altal ßarmazot volna. Mely dolog mindenestől fogva meßße vagyon az igaztol. Olympiasnak bizonyara elsőb eczaka, hogy sem mint Philep kirallyal kőzősúlne, almaban ugy teczet, hogy az ő hasaba menyűtőkő esnek ala, melytől tűz gyutatot es mindenfelè ßelleßtetet volna. Immar penig az egybe valo hazasulasok utan Philep kiraly azt latta almaban, hogy az felesege hasa-

hasara jelt nyomot volna, es az ugy oda nyomatot jel orosłan kepet mutatot volna. Azon dolgot az jövendőmondokban ki egy fele ſ- ki mas fele magyaraza. Ariſtander azt monda, hogy az à latas, Olympias aſſonynak következendő szűleſet jelentene, mierthogy az haſontalan dolgokra jelek nem ragaſtatnanak. Felette bator ſűvű lenne penig es orosłan termeſetű az gyermek, az ki ſűlettetnek. Az nap ſűletet, mellyen az Diana temploma meg eget. Akkor az Maguſok az kik tőrtinet ſerint annak az templomnak eſetikor jelen valanak, ideſtova futoſvan, azt mondgyak vala, hogy az à nap mind az egeſs Aſianak veſedelmet es nagy ſerencsetlenſeget ſűlt volna. Sandornak fejer ſine vala, de veſſel elegittetet, kivalt keppen az mellyen es az orczajan. Az tagaibol es ſajabol neműnemű kedves ſag adatik vala, mely az melegſegből ſarmazik vala, mely altal az termeſetſerint meleg es tűz modon forro teſt minden ned-

Ez az Diana temploma oly nagy es fő eppülettel valo volt, hogy az világ csodai közze ſzamlaltatot legyen, melynek eppületiben az egeſs Aſia ket ſzaz huſz eſztendőt tőltőt. Epheſus varoſnak az közepiben volt, tos helyben, hogy ſemmi földindulaſokkal meg ne bantathatnek. Az hoſzſzaſaga negy ſzaz tizenőt az ſzeleſſege ket ſzaz huſz labni volt. Szaz huſzonhet oſzlop volt benne, mellyeknek magoſſagok hatvan labni volt. Ez az fő templom penig ugyan Epheſusi Heroſtratus nevű lator embertől gyuytatot es egettetet meg, ki az maga nevet illyen modon akarta emlekezetre hadni.

vesſegeket meg emeſt vala, es ſemmi rutſagot az felſő reſzire nem hagy vala menni. Első eſtendeitől fogva penig az alhatatos elmenek nemünemű jeleit mutata. Mert jo futo leven, midőn nemellyektől meg kerdetet volna, ha az Olympuſi pallya futo helyben viaskodo allapatot vallalnaje fel avagy nem? Őrömőſt (ugymond) ha nekem az kiralyokkal leendene viadalom. Ha mikor penig meg hallotta vala, hogy valamely fő varos az attyatol meg vetetet volna, avagy hogy ő az harczon győzedelmeslőt volna, az ő hozza egyenlő tarſainak ſomoru ſabaſuvan mondgya vala. Az mint latom, az en atyam ſemmi oly veletek edgyűt valo hires cſelekedetre alkolmatoſſagot nem hagy. Es midőn Philep kiralynak egy Bucephalus nevű tizenharom talentomot érő lo hozatot volna, es az kiraly lattara ſenkit magara ülni, es meg ſot ſem akart volna ſenvedni, es ezokaert tellyeſſeggel haſontalannak itiltetnek lenni, monda Sandor: Micsoda lovat velnek ezek hogy meg kellene vetni, holott velle elni nem tudnak? Az attya meg buſulvan monda nèki: Vallyons te elhetnele velle? Felele neki Sandor: Iobban tudnek bizonyara evel az loval banni, hogſem mint ezek

Het ezer nyolcz ſzaz koronas arányat.

cſeleked-

cselekednek. Es hozza jarulvan az fekemlőt foga, es az lovat az nap ellenebe allata, mierthogy eſebe vőtte vala, hogy az lo az arnyeknak mely az ſemei elől forog vala, mozgaſatol rettenne meg. Annakutanna hogy az lovat laſſanlaſſan meg tőrőlgetdegele fel kapaſkodvan rea űle, es laſſan leptetve ele menven, valamenyere meg futamtata, mely dolog az rea nezőket megieſte. De minekutanna batran es őrőmmel lattatek meg terni, az kik Philep kirallyal valanak, fel kialtozaſokkal, de Philep kiraly az fiat az őrőmnek miatta ki őntetet kőnyhullatoſokkal illete, es őtet meg csokolvan, monda; Fiam, illendő es hozzad haſonlo birodalmot talaly magadnak: mert Macedonia tegedet be nem fog. Az Sandor elmeje az parancsolatoknak es eleibe adatot dolgoknak keveſſe vala engedelmes: de ha az velle valo el hiteteshez jo modok es illendő beſedek fogatnanak, az jovahagyaſra igen haylando. Ariſtoteleſnek tanitvanya lőn nem csak az emberſeges erkőlcsőkről es tőrvenyekről valo bőcsűletes tudomanyokban, hanem az titkos bőlcseſegekben-is, mellyekkel keveſeket reſeltetnek vala, es elmelkedő ſ halgato bőlcseſegeknek hijak vala. Az Ariſtoteleshez

leshez igy irattatot levele alasfel hordoztatik. Nem jol cselekedted, hogy az halgato tudomanyokrol valo kőnyveket ki adtad legyen. Mert micsoda dologgal haladandok vagyunk egyebeket fellyűl, ha az mely tudomanyokra tanittattunk, immar azok mindeneknel kőzőnsegesekke tetettenek? Amaz azt ira vißßa neki, hogy ki adta volna es nem adta volna, mert noha ßemlatomast volnanak, mindazonaltal felette homalyosok volnanak, es nehezen ertethetnenek meg. Az orvosi tudomanyban nem csak azokat tanulta az mik elmelkedesre valok, hanem azokat-is az mik az cselekedetben ő magaban forognak. Immar penig tizenhat eßtendőben jarvan, midőn eßessegenek es vitessegenek sok probait adta volna, az attyatol igen ßerettetik vala. De midőn űdeje felet valo ßerelmeket kővetne Philep kiraly, es ezokaert Olympias aßßonyt buzgo ßerelem, es felette nagy harag izgatna, Sandor az attyaval kemeny vißßalkodasokat indita. Vegre űdejenek hußadik eßtendejeben az Macedonia orßag rea ßalla, az attyanak halala utan, kit Pausanias őle meg. Es midőn előßőr ő ellene mindē felől zurzavarok ßarmaztanak volna, batorsagaval es elme-

elmejenek csodalatos alhatatossagaval minden tamadasokat felette hamar el nyoma. Az Thebæ varost meg-is veve s-el-is ronta. Az Athenæ varosbelieket bekeseget advan nekik, magahoz engeßtele. Mely ůdőben az Timocleat Thebæ varosbeli fő aßßonyallatot mondgyak hogy egy Racz orßagi capitan, erőßakot teven rayta, meg ßeplősitette volna. Es midőn az utan penzt kevanna tőlle, az aßßonytol csak egyedůl egy kuthoz vitetet volna, az melyben mondana hogy ő neki dragab marhai el reytetve volnanak. Azert nezesnek okaert az kut ßajara haylot capitant az aßßony az melysegbe ala taßitotta, es az fellyůl rea hanyattatot kővekkel agyon verte volna. Azert az cselekedetert fogva hozza vitetet aßßonytol Sandor kerdven, ki volna? Amaz meg nem rettenven azt mondotta. Theagenesnek huga vagyok, ki Philep kiraly ellen vezerre valaßtatvan es erőssen harczolvan az Gőrőg orßagnak ßabadsagaert veßet el. Az aßßonynak bator ßůvet es alhatatossagat csodalvan Sandor, őtet fiaival egyetembe meg ßabaditotta es el bocsatotta. Az Sinope varosbeli Diogenes-hez menven penig, ki Corinthus mellet lakik vala, őtet ugy talala, hogy magat az

Ez az bőlcs Diogenes oly szegeny allapatot kővetet, hogy

Eles haza tas ka, lako helje hordo volt. Nagj dicsiret mind ezt az arnyek vilagot meg utal ni smind magat embernek meg ismerni.

nap fenyen meleggetne, es azon embert kőßőntven kerde, ha valaminelkúl szúkőlkődneke? Amaz azt monda hogy ő az napnak fenyenelkúl ßúkőlkődnek, annakokaert kere, hogy felre allana, hogy aval jobban elhetne. El menven onnat Sandor, az kik velle oda mentenek vala, Diogenest nevetik vala. De ő maga annak meg utalo elmejet nagy csodalkozassal magaban meg gondolvan, monda: Ha Sandor nem volnek tellyesseggel Diogenes volnek. Az Persak ellen hadat keßitven minekelőtte az hajokba ßallana, az baratinak, kinek ßanto főldeket, kinek falut, kinek penig dezmakat oßtogata. Akkor midőn Perdiccas meg kerdette volna, maganak mit hadna meg. Az remenseget, azt felele Sandor. Az Hellespontuson altal menven, az Darius capitanit erős haddal az Granicus folyo viz melle ßalva talala, hogy őtet az altal meneteltől ellenzenek. Az Macedonok nem kevesse iedenek meg az folyo viznek melysegetől es sebessegetől, es ezeknek felette az ellensegeknek oda helyheßtetet oltalmoktol. De ő maga tizenharom lovag sereget veven melleje, az folyo vizbe rohana, az vizzel, az ellensegekkel, es az pàrtokkal-is, mellyek mind magossak,

gossak. s-mind meredekek valanak, viaskodandvan, hogy az dúhús vezer cselekedetinek lattassek inkab lótnek lenni hogy sem mint ioenak. Annakokaert ugyan az altal menetelben, rendeletlen seregekkel leven, kenserittetek harczolni, es midón ótet sokan úldóznek, mierthogy á sep fegyverekkel tettetes vala, noha gyakorta csapatek meg, de meg is meg nem sebesedek. Egyebek kózót midón egy ó neki sablyaval az sisakjat valoba meg csapta volna, annak az erósaknak oly nagy hathatosaga lón, hogy az sisakja altal vagattatvan, az ó haja meg sakadot legyen. Midón ollyan sórnyen harczolnanak az Macedoniai seregek az vizen altal menenek, es az Perssak tovab ellenek nem alvan meg futamanak. Ez harcz utan az Sandor dolgainak nagy jo serencses nevekedese lón. Mert Sardis varost mindgyaraft es nemely egyebeket óveje tón. Annakutanna az tenger mellyeki orszagokra fordulvan, Pamphiliat, Ciliciat, Pysidiat, Phrygiat meg veve. Az Paphlagonokat-is es az Cappadoxokat-is birodalma ala vona. Darius penig Susa varosbol hat szaz ezer emberrel mene Sandor ellen, az ó hadi seregiben igen bizvan, es batrabba leven minekutanna meg hallotta va-

Sardis Lydiának fóvarosa.

Susa Perssiának fóvarosa.

ta vala, hogy Sandor Ciliciaban keſnek, mely dolgot ő az feleſem miat vèl vala lenni. De annak az dolognak az oka az betegſeg vala, melynek gyogitaſaban midőn az tőb orvos doctorok minden remenſeget meg vetettenek volna, az egy Acarnaniabeli Philep Sandort orvoſſagokkal kezde ſegiteni. Azonkőzben az Parmeniotol kűldetet level az királyt tudoſittya vala, hogy Philep Dariuſtol nagy ajandekokkal es igiretekkel meg veſtetet volna, hogy őtet meg ölne. Az meg adatot levelet Sandor meg olvaſa, es ſenkinek meg nem mutatvan maganal tarta: Es midőn Philep az gyogito italt poharban ele vitte volna, azt Sandor ſelelemnelkűl hozza veve, es az Parmenio levelet az orvos doctornak olvaſni ada. Es amaz ivan, emez penig az levelet olvaſvan, egyik az maſikat nezi vala: Sandor győnyőrűſ ges es vidam orczaval, Philep meg rententel es igen ſomoruval. Feletţe nagy ſorgalmatoſſaggal ſiet vala Darius Sandor ellen, attol felven (az mint mondgya vala) hogy az ellenſegek el ſaladnanak. Akkor az Macedoniai Amyntas, ki ő nala pribek vala, monda: Io kedvel legy ő kiraly, mert Sandor el nem fut, hanem ezennel mennel jobban lehet te

Acarnania egyreſze Epirus orſzaganak.

elle-

ellened jú. Az harcz Ciliciának Iſſus nevű varoſanal lőn, az hun Sandornak az győzedelemnek nyereſere az helynek boroſſagi nagy ſegitſegere lőnek. de ſokkal nagyobra lőn az maga fő vezeri viteſſege, mellyel felette eſeſen elven, midőn az elſők közőt harczol, ſablyaval az czomja megſebeſittetek. Az illyen jeles győzedelem utan el futo Dariuſt meg nem foghata, hanem az ſekeret es az kez iyjat el nyere. Az Macedonok az ellenſegeknek taborokat fel dulvan, az Darius ſatorat az ſolgakkal, gazdagſagokkal es minden kiralyi keſzűlettel egyetembe eppen Sandornak tartak. Annakutanna midőn meg jelentetet volna Sandornak, hogy Dariuſnak az annya, feleſege es ket leanyi hozatnanak, es hogy azok Dariuſnak az kez iyjat meglatvan, felette nagy ſiraſt kezdettenek volna, Dariuſt meg ölettetetnek velven lenni; Azon az hiren az kiraly elmejeben meg ſomorodvan, az ſerencsenek mely nagy alhatatlanſaga volna, magaban meg hanya vetè, es eggyet az vitezekben az aſſonyokhoz küldè, az ki meg mondana hogy Darius elne, es hogy nekik ſemmi artalomtol nem kellene feliek: mierthogy Dariuſt nem ellenſeg helyet tartya vala, hanem velle az fejedelemſeg

lemſeg felöl vetekedik vala. Az ßolgaknak ßamat, az kik annakelötte valanak, nekik egeßßen meg tarta, es nem is akara öket latni. Semmi kiſſebſeget nem hagya vagy ßenvedniek, vagy affęletöl fęlniek. Az iſſus varoſnal gyözedelmet nyerven, Damaſcus varoſt. melyben Darius es az Perſak kincsnek es portekaknak nagy ſokſagat hadtak vala, annakutanna Cypriat, es az egeß Phœniciat Tyruſtol meg valva, az magok meg adaſok altal öveje teve. Tyrus meg vetetek, az hun valo foglalatoſſagaban neki ket álom jelenek. Elößör Hercules lattatek ötet az köfalokrol nevezven kezzel fel venni. Az maſik álom latas egy velle jadzo Satyruſt mutat vala, kit mikor kezeivel el futtaban meg fogni úgyekeznek, vegtere önkint az ö keze az el ment Sandort be venne. Ez az álom ugy magyaraztatek, hogy az nev ket fele oßtatvan, mondatnek, SA, az az, tied leßen Tyrus. Annakutanna midön Gazat Syrianak nagy varoſat meg ßallotta volna, az válla kövel meg úttetven, azt meg veve. Aegyptuſt penig meg gyözven, arra valo kevanſaga adatek, hogy abban az orßagban az Görögöknek varoſt eppittetne, mellyet az maga neveröl nevezne. Es immar az helyöt

meg

meg jegyzette vala, midőn álmában egy Homerushoz igen hasonlo ős vén ember kőzel allani, es ezeket az verseket mondani lattatek.

Sőt még egy Kűget az Pontusnak hablo vizeben
Az Aegyptus előt fekűsik melynek neve Pharos.

Annakokaert fel serkenven, mindgyaraſt az Pharusnak meg latasara siete, es az helynek alkolmatos allapattyaban győnyőrkődven, ot varoſt eppittete, es tőltessel az kűgetet az parazhoz ragasta, melynek felette illendő allapattyat midőn igen meg szerette volna, ugy hagyatot emlekezetre, hogy azt mondotta legyen, hogy Homerus egyeb dolgokban nagy, es annakfelette bőlcs epitő mester volt volna. Az Hammon templomahoz valo utat penig fel veven, egy neműnemű fővenyes es viznelkűl kűkőlkődő földre mene be. Ot amaz jo szerencse, mely ő neki minden dolgokban kedvező vala, az utnak nehesseget meg enyhite. Mert felette nagy előcredven, az somjusagnak veszelye el verettetek, es az főveny meg azvan, hogy egybe menven ala hallana, merte kletesb èltető èg adatek. Az ut jeleinek is ese vesven, midőn az kalauzok el teveljednenek, az felettek repűlő hollok őket igaz utra vivek. Es ha kik az uti tarsokban kesebben

Szndornak jo szerencsejе.

ſebben jarvan el hagyattanak vala, hogy az eczakanak reajok valo jövetelivel meg ne bantatnanak, azokat hova kellene menniek, korrogaſokkal meg intek. Azert Sandor az utnak kúlömbkúlömb nehelſegit meg győzven, midőn az Hammon templomaba menne, egy pap neki eleibe mene, ki Gőrőgúl kivanvan az kirallyal ſolni, az utolſo ſovat paraſtul monda ki: Mert azt akarvá mondani hogy παιδιον, az az, fiacskam, roſſul azt monda, hogy παιδιος, mely ige azt teſzi, hogy Iupiternek fia. Es ez az vetek ſokakba oly velekedeſt vete, hogy Sandor az Iſtentől ſarmazot volna, midőn ſerinſerte az hirdettetnek, hogy ő az paptol Iupiter fianak neveztetet volna. Es ő az poganok kőzőt maga előt Iſteni eredetet viſel vala, el annyera, hogy Olympias annya mondani ſokta legyen: Nem ſúnike meg Sandor engemet Iunonak az gyalazat altal be adni? Meg tartoztattya vala mindazonaltal magat affele kerkedekenſegtől az Gőrőg emberekkel leteben, es egyſer meg ſebeſittetven, midőn az ver folyna az ſebből, monda: Effele vèr nem jar az halhatatlan Iſteneknek teſtekből. Midőn pe-
Hat ezerſzer valo ezer koronas arany al.
nig Darius őtet az őveinek valcsagokra tiz ezer talentommal, es annakfelette

mind

mind azokkal az tartomanyokkal, mellyek az Euphrateſen belől volnanak, es az leanyinak eggyikevel hogy azt feleſegúl venne, maga baratſagaval eggyút levele altal kinalna, monda Parmenio, Ha en Sandor volnek, azokat el vennem, amaz azt monda, Az Iupiterre mondom, hogy en-is el vennem, ha Patmenio volnek. Dariuſnak azt irá viſſa, hogyha ő hozza menne, minden emberſeggel lenne neki. Az Darius feleſegenek egy herelt embere el futot vala, es az urahoz egeſſegben jutvan, az kiralyne aſſony halala felől, mely az fűlesbe holt vala meg, őtet bizonyoſſa teve, ki keſergeſre fordulvan, az feleſegenek ſorſat, ki nem csak fogoly volt volna, hanem az kiralyi modon valo temetteteſtől-is meg foſtatot volna, ſiratni kezde. Kinek az herelt ember monda, Azert ne gorgalmatoskodgyal, mert az mèg èlt ő ès az te anyad, es gyermekid, ſemminemű bantaſt nem fenvedtenek, es az nem regen meg holt aſſonyom felette nagy tiſteſſeggel temettetek el, es abban az hivatalban meg az ellenſegeknek-is kőnyhullataſoknelkúl nem maradot. Az herelt embernek ez fovaihoz kepeſt Darius valami rutſagtol felven, az embert felre vive, es hogy neki

ki meg mondana, ha volt volnaje Sandornak az ő feleſeg-hez valami ſzerelmeskedő indulattya, hűttel kőteleze, mert az ellenſeg ifiu ember koraban micsoda mas moddal tehetet volna ollyan nagy tiſteſſeget az aſſonynak? Amaz monda: O urá, kűlőmben bekely, es az te feleſegedet ollyan gyalazattal meg ne rutics, es ő magat Sandort is kűſſebſeggel ne illeſd; ki bizonyara tőb mertekleteſſeget cselekedet az Perſiai aſſonyokhoz, hogſem mint viteſſeget az Perſiai ferfiak ellen. Es emberſeget ſegyeb joſagit Sandornak ele bekelgetven az miket mondot vala, eskűveſſel erősite. Ot Darius az Iſtenektől kőnyőrgeſekkel kevana, hogy neki elegedendő tehetſege engedtetnek arra hogy az ellenſegnek annyi jo tetemenyeket, mellyeket az övei vőttenek, megfizetne. Kit ha nem cselekedhetnèk, ne mas hanem Sandor nyerne el az Cyrus kiralyi ſzekit. Immar penig azt az egeſz birodalmot, mely az Euphrateſen belől vagyon, el birvan Sandor, az tabort Darius ellen indita, kinek hadaban tiſſzer valo ſaz ezer ember vala. Es midőn egymas ſzeme eleibe kőltenek volna, az eczaka reajok jőven, valamenyi kőz hely vala az ket tabor kőzőt tűndőklik vala az poganok-

Az Darius hadanak ſzama.

noknak számtalan tűzöktől, es az embereknek ollyan nagy sokságtol csodálatos zürzavart hallanak vala adatni. Annakokáert Parmenio, es az kiralynak több baráti attol az sokaságtol meg rettenven, Sándornak tanácsul adgyak vala, hogy az pogánokra éczaka menne. Mert ha nyilvan való harczal szemtőlszembe kelletnek viniok, ollyan nagy hadnak sokaságat el nem szenvedhetnek. Ezeknek Sándor azt felele, hogy ő győzedelmet lopni nem akarna. Es az következendő napon Arbellanál az mint nemellyek, az mint penig egyebek irják, Gangamelanál harczolni fogvan az pogánok hátra kezdenek mászni, es az raytok levő Macedonok őket úldözik vala. Akkor Sándor látvan Dariust, ki az magosb szekerben felette vitezúl ellenek ál vala, es ekes fegyverekkel fel készittetet felette sok lovasokat környülle tart vala, arra az felre futo Perságkat egybe háytani kezde, el annyera, hogy az kik az harczot erős meg állással szenvedik vala, meg rettentenek, es azoknak nagy részek helyekből ki állani kénszerittettenek legyen. Annakokáert Darius mellet sokan meg ölettetven, midőn az holt testeknek sokasága miat az király szekere sohova nem vitethetnek, Darius ab-

ból

bol le ugordvan kaczolara úle, es ugy futa el: es ha Parmenio Sandort annak úzeseből vißßa nem hitta volna, hogy az hadnak veßedelemben levő ßarvanak, melynek gondviselője ő vala, segitsegere mènne, semmikeppen el nem tavoztatta volna, hogy meg ne fogattatnek. Sandornak ez fő győzedelme altal az Persaknak birodalmok tellyesseggel fel fordittatek, es Sandor Asianak kirallyava tetetek, kinek mind az egeß Babylonia tartomany meg hodola. Susa varost penig el nyerven, az kiralyi udvarban vert penzúl negyven ezer talentomot, es egyeb gazdagsagoknak ki monddhatatlan ßamat talala. Győzedelmesen Persiaba eleb menven ot meg anni penßt talala. Az gazdagsagoknak, mellyeket annakfelètte nyert legyen, oly nagy voltat irjak, hoǵ tiz ezer őßveren es őt ezer teven hordattanak legyen ki. Az kiralyi udvart annakutanna meg gyuta, es hirtelen valo meg ßanassal banassal illettetven, hoǵ az tűz meg oltatnek, meg parancsola. Es midőn termeßet ßerint adakozo volna, az maga gazdagsagit felette igen meg őregbitven, sokkal inkab, hogy sem mint annakelőtte ßokot volna, az bőkezűseggel el vala. Eßeben veven penig hogy az ő barati az

Ha az vert penzen aranyat ertünk, huszon negy ezerszer valo ezer koronas aranyat teszen, ha penig thallert, harmincz ezerszer valo ezert.

győ-

gyönyörűségeknek követői volnának, es az etel ital dolgaban feletteb el mennenek, őket emberſegeſen dorgallya vala: azt mondvan, hogy ő csodalna, hogy az Perſaknak eleteket az ővekhez vetven, az üdeig meg nem tanultak volna, hogy az tobzodaſokkal elni parantſag, az munkakkal gyakorlattatni penig fejedelmekhez illendő dolog volna. Es ő maga bizonyara elmejet meg nem tagitvan, magat mindenkor valami cselekedetben avagy vadaſasban gyakorolvan minden neheſſegeket megſok vala: mely dolog az baratinak, az nyeretet gazdakſagokkal gyönyörűſegeſen elni kevanoknak, es őtet követni kenſeritteteknek felette nehez leven, azt cselekedi vala, hogy őtet ſidalmokkal boſſontani nem felnenek. De jo kedvel ſenvedi vala előſőr az őveinek ellene valo ſollaſokat, azt mondogalvan, hogy kiralyi dolog volna az joltevőknek az vadlaſokat el ſenvedni. Annakutanna penig tőb ſidalmokkal ugy annyera meg boſſontatek, hogy haragoſon es tellyeſſeggel meg engeſtelhetetlenül viſelte legyen magat az ragalmazok ellen. Szokta vala annakelőtteis, ha mikor főben jaro dolgot itilne, az kezevel eggyik fület be dugni, mintha azt az alpereſnek

Ezen jeles dolognak bar minden fejedelmek követői volnanak.

resnek eppen es az egeß vadlasnak reßetlenet tartando volna. Harom ezer fegyvereſt vőt vala melleje, es Dariuſt úzni kezde, es ſok napi utat haladvan, az utnak erőſſege es az viznek ßükſege miat, az ő viteziben ſokat el veßte. Abbali jaraſaban midőn tőmlőkben vizet hozo nemely Macedonokat elől talalt volna, egy ſiſakot neki vizzel meg tőltenek, es az feletteb valo ſomjuſaggal meg epedet kiralynak nyuytak. El veve Sandor az ſiſakot, es az egy nezeſſel rea fordult uti tarſait meg gondolvan, nem akara innya, es meg advan az ſiſakot azoknak az kik adtak vala, monda: Ha en innam, ezek elmejekben menyere ßegetnenek meg? Sietven annakutanna az ellenſegeket el ere, es azoknak taborokba rohanvan, hogy Dariuſt meg fogna, minden ſorgalmatoſſaggal úgyekezik vala. Amaz penig ſok ſebekkel meg ſebhetven, egj ßekerbe fekßik vala, es immar el fogyatkozvan vizet kevana: mellyet oda viven minekutanna ivek, Polyſtratuſnak az ki azt vitte vala, monda: [a] Ez az en utolſo ßerencſetlenſegem, hogy az velem valo jotetemenyert te neked ſemmi háladaſſal nem lehetek. De azont Sandortol kel varnod. Neki penig az felette nagy kegyel-

[a] Az emberek az el vőt jotetemenyert haladaſſal tartoznak.

gyelmeſſeget, mellyel magat az anyamhoz, feleſegemhez es gyermekimhez viſelte, az Iſtenek fizeſſek meg. Es az beſzedek közben az lelket ki adta. Mikor holta Darius halála.
utan Sandor hirtelen oda erkezet volna, az maga felső ruhajat rea vette, es az kiralyi öltözettel meg ekeſittetet holt teſtet az annyahoz küldé. Beſſuſt, ki az ő halalanak oka vala, ollyan modon haggattata el: Erősakkal le haytatot ket fakhoz kötöztete, azokat annakutanna el bocsattata, hogy mindenik az termeſet Beſſus erdeme ſzerint bunhödik.
ſerint valo allafra, nagy ſebeſſeggel viſſa menven, amaz ketfele ſakaſtatnek. Be menven penig Hyrcaniaba, midőn az Hyrcaniai tenger mellet (mely Caſpiumnak is mondatik) lako nemely poganok az ő lovat à Bucephaluſt el kaptak volna, poſtakat küldvē hozzajok meg fenyegete őket, hogyha az lovat neki meg nem küldenek, az ő nemzetſegeket tellyeſſeggel mind megöletne Amazok az lovat viſſa hozak, es magokat az kiralynak meg adak. Innet az tabor Parthia orſagba indita, az hun elősör pogani ruhaba öltözek, mertekleteſſeget követven ez cſelekedetben, hogy az Meduſok ruhajoknal lagyabbat es az Perſakenal ferfiu emberhez illendőbbet venne fel, mely dolgot lat-

latvan az Macedonok nem keves kedvetlenseggel illettetenek. Az foglyoknak fokasagabol harmincz ezert mind eggyik ifiakat valasta ki, es meg parancsola, hogy Gőrőg iraſt tanulnanak, es Macedoniai fegyverkezeſſel fel kefittetnenek. Az felette ſep Roxane aſſonyt midőn meg ſierette volna, nem kűlőmben, hanem tőrveny ſzerint valo rendeleſſel akara velle kőzőſűlni. Az fő barati kőzőt midőn Hephæſtio az ő uy őltőzetit igen dicsirne, es ő-is azonkeppen az maga ruhajat meg valtoztatta volna, őtet Philalexandernek, az az, Alexander barattyanak, Crateruſt penig, ki az hazajanak ruhaiban valo jarasban tellyeſſeggel alhatatos volna, Philovaſileuſnek, az az, kiraly barattyanak hidogallya vala: es evel el vala, ha az Macedonokkal avagy Gőrőgőkkel kellene befelleni, amaval penig az poganok dolgaiban el vala. Philotaſt penig Parmenionak fiat, aval az velekedeſſel kevelykedőt, mintha az dolgoknak, mellyeket az Macedonok jo ſerencſeſen viſeltenek volna, ő maga es az attya voltanak volna ſerzői, es Sandort ifiunak nevezetivel gyalazot, midőn annak felette ebebe vőtte volna hogy elete ellen praktikal, meg őlete. Es nemely

alat-

alatta valoit Medeába küldven, Parmenionot, ki ot vala, le vágata. Es Clytust egyet az barati közzül, midőn az poganoktol minap meg győzettetet nemely capitanok ellen nemünemü berzet verſek enekeltettenek volna, es azokat Sandor jo kedvel hallotta volna, haragra indittatottat, es feletteb valo csacsogaſſal ſzeßegſeggel berzenkedőt, es őtet rut ſitkokkal gyalazot, előßör egy hozza haitot almaval úte meg, es midőn amaz ſemtelenül felette nagy mereſſeg altal az dologban eleb eleb menne, es Euripides poetanak jambuſokbol allo verſeit mondotta volna, O mely igen artanak moſt az Gőrőg országnak gonoß erkőlcsi, es az többit, Sandor haragra gyulada, es őtet dardaval altal vere. Es mindgyart elmeje meg csendeßedven, es cselekedetit meg ſan van banvan. magat meg ölte volna, ha az drabantoktol meg nem tartatot es az agyashazba nem vitetet volna. Ot az eczakat es az következő napot egeßßen az keſerűſegben tőlte: es egyet ſem ſolvan mint egy nema hever vala, csak felette mély ſohazkodaſokkal gőrőlőgven az hozza jarulo baratinak beßedeket ſemmikeppen nem halhattya vala Vegezetre midőn az jövendő mondo Ariſtander az

Philotaſnak Parmenionak es Clytuſnak jeles fő vitez embereknek halalok.

Sandor az magagonoſz cselekedetit mindgyart megbannya, de keſő ſütve.

csoda jeleneſt, mellyet Clytus felől latot vala, es egyeb tőlle meg ertetet jeleket neki meg beſellette volna, es azt allatta volna, hogy Iſteni vegezesből tőrtint volna, az mit cselekedet vala, meg kezde enyhődni. Indiaba be menendő leven penig midőn az ſekerek portekakkal megterheltetve volnanak, először az maga ſekerire, az utan az baratiera tűzet hanya. Annakutanna mindeneſtől fogva az Macedonoknak ſekereket fel gyuytata: Mely dolgot valami keveſen kedvetlenúl ſenvedenek, aztőbbi kialtaſſal, es mintha Iſteni lelekkel illettettenek volna, annak az dolognak cselekedetire ki ugrandoznak, mely dologbol Sandornak nagy vidamſaga adatek az hadakozaſnak fel vetelere. Immar penig az ővei kőzőt rettenetes vala, es azokat az kik vetkeztenek volna, az kegyelemnek minden remenſegenelkúl meg bűnteti vala. Annakokaert az harczokon gyakorta veſedelmeket es nehez ſebeket ſenvede, es az ſűkſeges dolgoknak nem volta es az eltető ègnek mertekletlenſege miat az vitezinek nagy ſama veſe el. Ő maga felette nagy batorſagu leven, az mereſeknek ſemmit meg vehetetlent, az fęlenkeknek ſemmit eleg batorſagoſnak nem itil vala lenni.

Mi-

Midőn egy meredek kőfiklanak meg vetelere ment volna, egy vitezet kinek Alexander vala neve, folitvan, monda: Teneked ollyan nevert ſerenyen kel harczolnod. Az mély folyo vizen altal menni nem merő Macedonokat meg latvan monda: En leg alabvalo ember, uſni miert nem tanultam? Követek küldettenek vala az varoſoktol, mellyeket az meg ſallaſſal ſorongat vala. Ezek közőt üdővel az mellyik őregb vala Acuphis nevű kerde mit kellene cselekedniek, hogy neki kedveskednenek. Midőn Sandor igy felelt volna. Fejedelemme teged valaſzſanak, es küldgyenek en hozzam ſaz leg job ferfiakat. Acuphis moſolyogvan azt felele: O kiraly jobban regnalando vagyok en, ha te hozzad mentől gonoſbakat nem jobbakat küldendek. Taxiles Indianak leg bőſegesb es győnyőrűſegesb reſzenekis, mely Aegyptomnalis ſemmivel alab valo nem volna, parancsol vala. Ő bőlcseſeggel meg ekeſittetet leven, követek altal Sandort üdvőzletè, es azt izene: Mi ſükſegünk vagyon nekünk az hadra, ha ſem az viznek ſem az ſükſeges eledelnek el vetelere nem jőttel mi hozzank? Az tőb dolgokban ha en ertekesb vagyok, tegedet jo tetemenyekkel akarlak

lak illetni: ha penig erteketlemb, keß vagyok meg kőßőmnőm neked azokat az miket en velem cselekedtel. Ezekkel meg engeßteltetven Sandor, azt felelè: Veled vetekedem es viaskodom az jo temenyekből, hogy holot jo legy, ne lattassal nalamnal jobnak lenni. Es tőlle sok aajandekokat veven, sokkal tőbbet ada vißßa. Vegezetre ezer talentom penzt ajandekoza neki. Egy Indiaban valo varosnak penig bekeseget advan, az onnat el menő ho penzes vitezeket, az kik az Indusok kőzőt leg vitezbeknek tartatnak vala lenni, mind meg ölete: mely dolog az ő hadakban viseltetet nagy dolgaiba nemű nemű makulat sűte. Annakutanna, az tabort Porus ellen meg inditvan, ki őis Indianak egy reßeben regnal vala, es testenek negy singni es egy tenerni magossiga vala, őtet meg győze, es elevenen foga meg, es midőn meg kerdette volna, mikeppen kellene ő tőlle tartatni: Amaz azt felele, hogy kiralyi modon. Es tudakozvan Sandor, ha valamit egyebet mondanaje, azt monda Porus, hogy mindenek benne vadnak ebben az mondasban, kiralyi modon. Őtet annakokaert meg ßabadita, es meg hagya, hogy tisztartonak nevezeti alat parancsolna nem

Hatszaz ezer koronas atanyat.

Sandornak Porushoz valo kegyelmessege.

csak

esak azoknak az miket birt vala, hanem egyebeknek-is sokaknak. Ezen az harczon az Bucephalus lo meg sebesittetven egy nehany nap mulva meg hala, mikor immar ven volna: es azon dolog nem kisseb banattal Illete Sandort, mintha valamely barattyat veßtette volna el. Meg probalvan penig az Macedonok, mely nagy veßedelemmel vittanak volna Porus ellen, Sandornak midőn azon tanacskoznek hogy az Ganges folyo vizen altal mennyen, nem akaranak engedelmesek lenni. Annak az folyo viznek az ßelessege harminczket futamatni földet teßen, az mèlysege penig ßaz singni. Az kiraly ez dolgon igen meg busulvan, hogy ßem eleibe soha ki ne menne, magat az satorban tartoztattya vala, azt velven hogy ßinte ugy tartatnek mintha meg győzettetet volna, hogy az Gangesen altal nem menne. Az barati akkor őtet kúlőmb kúlőmb beßedekkel vigaßtalni, es az vitezek felette nagy sirassal kezdenek esedezni, meglen kőnyőrgesekre meg hajolvan, azt vegeze, hogy az hadakat vißßa vigye, es nagy sok hajokat es ßalakat eppittetven, az Oceanum tengert meg akarvan latni, az folyo vizeken oda kezde evezni, es utaban nemely varosokat el foglala.

Fel Magyar melj földnek sokkal tôbbet.

Az Malluſokra jutot vala, mely nemzetſeg minden Induſok kőzőt leg vitezb: Ot keves hia lőn, hogy meg nem őletnek. Mert midőn az laytoran az kőfalra elől hagna fel, az el tőrven, es az ellenſegek miden felől rea rohanvan es dardakat hanyvan, az fen valo helyről az ellenſegek közibe ala ugrek, es tőrtinet ſerint labara eſtek. Latvan azt az dolgot az poganok előſzőr meg fęlemlenek, de oſtan midőn meg tekintek, hogy ő maga es csak ket fegitők volnanak ot velle, meg fordulvan ellenek vini, es őket tavul lővő ſerſamokkal úldőzni kezdek. Ezek kozőt eģ, ki meſſe ál vala, kezivbol ki lőtetet nyillal Sandort úldőzven, azt az cseesi alat valo csontokba be lőve, es az ſeb annyera be hata, hogy teſtet le bocsatvan, az kiraly kenſeritteteť legyen meg hajolni. Az pogan ember az ki meg ſebeſitette vala, mezitelen ſabłyaval rea futa: Peuceſtes es Leonatus midőn az királyokat oltalmazni ugyekeznenek, mind ketten meg ſebeſittetven, Leonatus meg őlettetek, Peuceſtes penig az harczon alhatatos lőn. Sandor az maga kezeivel azt, az kitől meg ſebeſittetet vala, meg őle. De midőn immar ſok ſebek eſven rayta, vegezetre egy kalapatsal az nyaka igen meg úttetet volna,

Sandor nagy veſzedelem fę megyen.

az

az kőfalhoz tamazkodek, es az poganokat ugy nezi vala. Az onkőzben az Macedonokban sokan erkeztenek vala, kik őtet erzekensegiben meg fogyatkoztaban fogak es az taborba vißßa vivek. Az csontba be lőtetet nyil, midőn ki vonattatnek, felette nagy faydalmokat es el ajulast ßenvede, el annyera, hogy őtet meg holtnak hittek legyen lenni. Vegezetre az veßedelemtől meg ßabadulvan, midőn sok údeig gyogittatnek, az ő kiralyokat latni kevano vitezektől az taborban nagy zendűles adatek. Annakokaert ßem eleibe ki mene, es annakutanna elebbi egessege meg adatvan, es tovab valo helyekre ala vitetven, egy nehany varost vőn meg. Minekutanna penig neműnemű gymnosophistakat fogtanak volna, midőn nekik meg feythetetlen kerdeseket tamaßtot volna eleikbe, meg engede vegtere, hogy ő tőlle ajandekokat veven, el mennenek. Egy ő kőzőttők fő bőcsűlletes ember vala, kit Calanusnak hinak vala: Ezt Taxiles rea bira, hogy Sandorhoz menne. Annakokaert az kiralyhoz menven, egy ßaraz őkőr bőrt ele vete, es rayta kőrnyűl jarvan, annak kűlső reszeit az labaival nyomodgya vala. Az bőr mikor csak egy fele nyomattatnek, az tőb reßei-

Az bőles Calanusnak okos cselekedeti.

ßeivel fel emeltetik vala. Ez cselekedeti utan annakutanna' az kőzepin erőssen meg allapodék, es ugj az bőr minden felől mozdulasnelkúl marada. Illyen peldaval ő meg inte Sandort, hogy az meßße valo helyekben az údőt ne mulatna, hanem birodalmanak az kőzepit oltalmazna, mert annak hatariban ugy lennenek mindenek csendeßek. Het holnapig evezven Sandor az folyo vizeken az Oceanum tengerre, mikor rea ment volna, az utat ismet meg fordita, es meg parancsola, hogy az hajokkal az Indiai parthoz, mely ő nekik job kezre vala, evezzenek: ő maga főldőn kezdet vala menni, midőn minden eletre valo ezkőzőknek nagy ßúksegere jutvan, az ő vitezinek oly nagy szamat veßte el, hogy mind az egeß hadnak negyed reßet elig hozta legyen vißßa Indiabol: es az, az nyavalyak, artalmas elesegek, hevsegek es ehseg miat tőrtinek. Mert ßúkőlkődő tartomanyő mene altal, melynek csak keves juh nyajai valanak, tengeri halakkal elők, ugy hogy azoknak husok egessegtelenis volna, es nehez ßaguis. Vegtere hatvanodik napon abbol az tartomanybol ki menven, Gedrosia orßagnak gazdag helyeibe mene be, es ot az had-is meg eleßtetek es ő maga-is frissen ven-

Sandor az Oceanum tengerről meg ter.

vendegeskedek. Az tenger fele alá ßal-
van penig nemely lator capitanokat meg
búntete. Mert az elebbi hadakozaſok, es
az Malluſok kőzőt eſet ſeb ; az hadnak-is
ollyan nagy el veßet ſokſaga cselekedek,
hogy tőbbire minden capitanok es tiß-
tartok az kiralynak elete felől ketſegben
eſven magokat az nepekhez bőcsúlletle-
núl es gonoßul viſelni nem fęlnenek,
mely dolog az nemzetſegeket partútes-
ben valo tőrekedetre izgattya vala. Egy
Abulites nevú tiſztarto az kiraly jővete-
lire ſemmi èleſt nem ßerzet vala, hanem
harom ezer talentom penzt vún neki. Az
kiraly azt az penzt az lovaknak eleikbe
tetete, kik midőn hozza ſem nyulnanak,
monda: Mi ßúkſegúnk vagyon nekúnk
erre? Az Perſak kőzze menven, midőn
à Cyrus kiraly koporſojanak az allyat meg
aſva talalta volna, az Pellæus nevú fő em-
bert az ki azt cselekedte vala, meg őlete.
Az koporſora ezek az igik irattattanak va-
la O te ember akar ki vagy, es akar hon-
net júß, mert tudtam-is hogy te jővendő
vagy. En vagyok az Cyrus ki az Perſak-
nak birodalmot ßerzettem. Ezt az kiſ-
ded főldecsket, mellyel az en teſtem be
fedeztetik, tőllem ne irigyellyed. Ez igi-
ket Sandor olvaſvan, ő benne ßanakodaſt
indi-

Tizen njolcaſzar ezer koronas aranyat.

It Sandornak nagyob ſzükſege volt az ſzenara es az abrakra, hogy ſem mint az aranyra.

Az Cyrus kiralynak epitaphiuma.

Az világi dolgoknak nagya hatalanſaga vagyon.

inditanak, midőn magaban meg hanna vetne, az emberi dolgoknak mely nagy alhatatlanſaga volna. Hazas tarſul veven penig magahoz az Statyrat Dariuſnak leanyat, az menyegzőnek nagy diſes voltaban az vendegeknek, kik mint egy kilencz ezeren valanak, mind egyegy viragos arany pohart ajandekoza. Es egyebet ſokat bőkezűven cselekedven, azokert, az kik egyebeknek adoſſok valanak, csaknem tiz ezer talentomot fizete. Akkor Antigonus, ki az capitanok kőzzűl egyik vala, azt tettetven, hogy ados volna, hamis hitelbe adot hoza ele, kinek ezűſt adatek. De minekutanna az csalardſagot az kiraly meg tapaſtala, meg haragvan, Antigonuſt az udvarbol ki űze, es az vitezek felet valo capitanſagot rolla le vona. Ki oly nagy banatba eſek, hogy gyanuſag lőt legyen hozzaja, hogy magat meg akarna ölni: melynek tőrtinetitől felven Sandor, az maga haragjat meg enyhite, es az penzt neki meg ada. Midőn penig az ifiak, kiket harmincz ezeren tanittatni parancſolt vala, viteſſeggel ſerenyſeggel es az gyakorlattataſoknak jeles ſokaſaval főbbek volnanak, Sandor abbol nagy őrőmmel, az Macedonok viſontag elmejeknek nem keves banattyokkal illettetnek

Hat ezerſzer valo ezer koronas aranyat.

vala

vala. Es midőn ő az erőtlen vitezeket es azokat az kik testeknek valamely reszevel felsegek valanak, el bocsatana, hogy az tengeren hazajokba eveznenek, azt kialtak ellene, hogy az à dolog ő nekik bossusagnak es felette nagy gyalazatnak lattatnek lenni, inkab bocsatana mind el őket, meg elegedven az Ifiakkal, kik az Pyrrhus tancsat ugranak. Meg haragvek Sandor, es à maga testenek őrizetit az Perſakra biza, az Macedonokat annakutanna alazatoſon kedvet talalokat uyobban viſſa fogada. Azokat, kiket az hadakozaſra keves haſznuvaknak tud vala lenni, jol meg ajandekoztattakat az vitezkedeſtől meg baſabadita, es Antipaternek levele altal meg parancsola, hogy mikor viadalok tetetnenek, az jatek nezo helyben nekik első hely adatnek, es hogy ot koſoruztatva ulnenek. Annakutanna ő Ecbatana varoſba menven, Hephæſtiora hidegleles esek, mely az etel italnak mertekletlenſege miat rayta el hatalmazvan, meg hala bele. Kinek halalat Sandor, az okoſſagnak semminemű mertekleteſſeget meg nem tartvan, felette nehezen fenvede. Az orvos doctort kereſztfara feſittete, az lovakat es az őſvereket meg nyirettetni, az kőfaloknak fokokat az varoſokban le hanyattatni paran-

Az fő vitezkedeſnek bocsületes jutalma.

Sandór Hephæſtionak halalat felette keſerveſſen ſzenvedi.

parancsola, es azt-is meg hagya, hogy az taborban à siposok ne sokaig siipollyanak, es az tőb vigasag tevők semmit ne enekellyenek. Mikor penig Babyloniaba indult volna, Nearchus, ki az Oceanum tengerről az Euphratesre az hajokkal vissza jőt vala, eleibe mene: ki azt monda, hogy Chaldæusok voltanak volna ő velle, kik tanacsul azt adgyak vala, hogy Sandor Babyloniaba ne menne. Semminek tarta azokat az szokat az Kiraly, es sietven midőn immar az kőfalaihoz közelgetet volna, előtte egymas kőzőt sokaig vivo hollok halva le esenek. Meg izenek neki, hogy az kiralynak jo egessegejert Apollodorustol Babylonianak capitannyatol aldozatok tetettenek volna. Annakokaert az jővendőmondot, az ki azt az aldozatot cselekedte vala, Pythagoras nevút meg kerde, az az dolog mikeppen eset volna; Midőn amaz azt mondana, hogy az may rostoknelkúl hagyatva lacsot volna, monda: Amè, ez gonosz jel, es az jővendő mondot minden bantasnelkúl el bocsata. De egyeb jővendőt jedző csoda dolgok-is tőrtinenek, az mint ez lőn. Le vetkezet vala hogy, laptaval es kenessel elne. Az ifiak az jatekban veget vetven, mikor ruhajokban fel akarnanak öltőzni, az kiraly

szeki-

ßekiben egy embert latanák hogy úl, ki semmit nem ßol vala es az kiralyi ruhat es koronat magara vőtte vala. Meg kerdetven ki volna, sok ůdeig egy ßot sem ßolla: vegtere es csak elig azt felelè, hogy őtet Dionysiusnak hinak, Messenia nemzetből valo volna: es midőn nemůnemů be vadoltatasert kőtőzve hozattatot legyen, az kőtőzesekből őtet Serapis ßabaditotta volna meg, es oda hozattatvan, hoǵ az ruhat es koronat magara venne, es halgatva veßteg úlne, meg hadta volna. Ezt az embert Sandor az jővendőmondoknak tanacsokbol meg őlete, es annakutanna batorsagaban meg ßegetven az fęlelemtől es elmejenek tibolygalatol soha úres nem vala, el annyera hogy valamit latna, neki minden csodanak lattatnek lenni. Az feredes utan penig mikor Mediushoz ment volna lakodalomba, es az eczakat es az kővetkezendő napot egeßßen ot mulatta volna el, hideg leles esek rea, es ßomjuhozvan sok bort ivek meg: ekkeppen eße el veße, annakutanna meg-is hala. Eggyik velekedes ez az ő halala felől. Az masik, emlekezetre hagyatot hogy az hidegleles tőb napokon rayta leven feredővel elt volna, es innet az nyavalya annyera el hatalmazot volna, hogy ßollasnak

Az Sandor halala felől valo velekedesek.

nak tehetſegenelkúl fekút legyen. Akkor az Macedonok, mintha az kiraly meg holt volna zendúleſt tőttenek volna, es az capitanokat kialtvan, azt cselekedtette volna, hogy az aytok meg nyittatnanak: Annakokaett ők Sandort az agyon fekteben meg neztek volna, ki az utan holt legyen meg. Vadnak oly emberekis, kik azt mondgyak, hoǵ valami keves údő mulva el hirhút volna, hogy ő mereggel őlettetet volna meg, es hogy azt az cselekedetet Ariſtoteles adta volna Antipaternek tancsul, ki altal az kiralyhoz az halalos dolog vitetet legyen, tudni illik az feletteb valo hideg viz, mely, azt mondgyak, hogy az Nonaçriſnak egy kőßiklajabol foly ki: es felette vekony harmat modgyara csak ßamar kőrőmben vitethetik: mert akarmimas edeny az hidegſegnek felette kemeny ereje miat el ßaggattatnek. Ezen dolgot, hogy Sandor mereggel őlettetet legyen meg, az hiſtoria iroknak nagyob reße, mint kőltetettet meg veti, es attol az velekedeſtől viſeltetnek, hoǵ à teſte minden rea valo gondviſeleſnelkúl ſok napiglan meleg helyekē tartatvan, midőn az capitanok kőzőt vißßavonaſok tamadtanak volna, mind azonaltal abbol ſemmi bantaſa nem lőt volna, hanem megveßetlennek

Nonacris egj tartomany Gôrôg orſzagban, mellyet Arcadianak hinak.

lennek es mint egy uyonta valonak lattatot legyen halala utan lenni. Azt-is hirdetik az kiraly felől, hogy midőn elete felől tellyeſſeggel ketſegbe eſet volna, magat titkon az Euphratesbe akarta volna meriteni, hogy maga felől ollyan velekedeſt hadna, mintha ez eletből az Iſtenekhez ment volna: hogy penig azt ne cselekedne, az Roxane aſſonytol azt údejen ebe vevőtől tartoztatot volna meg, kinek nagy fohazkodaſſal az vettetet legyen ő tőlle ſemere. En tőllem, ô aſſonyallat, az Iſtenſegnek dőcsőſeget, hogy halandonak ne hinnenek lenni, irigyletted. Illyen modon Sandor az ſerencsenek felette nagy kedvezeſet meg tapaſtalvan, mult ki. De midőn az Tyrus varoſnak vitataſaban volna foglalatos, az Sidoknak papi fejedelmektől level altal ſegitſeget eſeleſt kere, es az adokat, mellyek Dariuſnak fizetteknek vala, kevana. Amaz midőn azt felelne, hogy ő Dariuſnak hűttel kőteleztetet volna, mellyet ſoha az még az à kiraly elne, meg nem ſegendő volna, Sandor rea igen meg haragvek, es azzal fenyegete, hogy ő minden hadaval Sido orſagra menendő volna. Annakokaert Tyruſt meg veven, az tabort Ieruſalem fele indita. Akkor az Ioad papi feje-

delem

delem az kiralynak haragjatol fęlven, az Istennek, hogy az ő nemzetsegenek oltalommal lenne kőnyőrge, ki almaban őtet meg biztata, hogy bator elmevel lenne, az nep az varost fel ekesitene, es az kapukat meg nyitna, ő maga es az papok ßokot ruhajokban, az embereknek tőb sokasaga fejer őltőzetben az kiralynak eleibe ki mennenek. Ugy cselekedek az mint meg intetet vala. Es immar midőn Sandor az varoshoz kőzelgetne, az papi fejedelem az papokkal es az neppel eggyút ki mene arra az helyre, az honnat az varos es az templom lattathatik vala Azt velik vala az kiraly vitezi, hogy ő meg engednè az varosnak fel vereteset, es az papi fejedelmet meg őletne. De Sandor minekutanna az nepet es az papokat az keßúlettel, mellyet mondank, es az papi fejedelmet, ki kőzősleg arannyal ßőtetet hyacint ßinú ruhaban vala, es az fejeben beretrat visel vala, az hun egj plehecskeben az Istennek fel irattatot neve olvastatik vala, meßßől meg lata, egyedúl ele menven az papi fejedelmet alazatoson kőnyőrőgve kőßőnte. Abbol az dologbol az Macedonokat mindenestől nagy csodalkozas foga. Midőn Parmenio kerdene, miert imadta volna az Sidoknak

Az Bonsiniusban mayd hasonlo dolgot olvasunk Attyla kiralj felől, midőn első Leo papa őtet az Romara valo menetelről meg rettentven viszsza teritette.

doknak papi fejedelmeket, azt felelè Sandor, hogy ő nem az papi fejedelmet, hanem ő magat az Iſtent, az kinek papi fejedelemſeget viſelnè, imadta volna: annak penig az tiſztelendő embernek kepet ő almaban latta volna, mikor mèg Macedonia mellet volna, ollyan öltözettel fel ekesittettve, mely ötet azon gondolkodtaban micsoda moddal vehetne el az Aſiai birodalmot meg biztatta volna, es magat igirte volna, hogy ollyan nagy hadviſeleſnek vezere lenne, es az Perſaknak birodalmokat kezebe adna. Holot annakokaert mind addiglan ſenkit maſt abban az öltözetben nem latot volna, hanem azt, ő az regi abrazatrol, mely almaban meg jelent volna, meg emlekeznek, es azt gondolna, hogy az Iſten ſegitſegevel vinne veghez az hadat, melyben Dariuſt meg győzven az Perſaknak birodalmok öve lenne. Minekutanna ezeket monda, emberſegeſen fogadvan az papi fejedelmet, velle egyűt az varosba, es annakutanna az templomba be mene. Az hun az papi fejedelem elől meaven aldozatot tön.

És az Daniel könyvebe bele nezven, azt talala irva benne, hogy egy Gôrôg ember az Perſaknak birodalmokban veget vetne. Annakokaert meg örülven, valamik ő tölle kerettetnek vala, az Sidoknak bôkezüven meg engede.

AZ NAGY SANDOR levele, mely Indianak allapattyarol, es abban történt csoda dolgokrol az bölcs Aristoteleſnek maga meſterenek irattatot, es moſt Magyar nyelvre forditatot.

AZ NAGY SANDOR Aristoteleſt az ő meſteret köſönti.

SZ Erelmes es az anyam es hugaim utan felette kedves meſterem, tollad mindenkor meg emlekezven hadaimnak meg keſerges veſedelmeben is, mierthogy tudom vala azt hogy te magadat az bölcseſegre adtad, azt gondolam, hogy neked az Indianak tartomanyirol, es az ennek allapattyarol, es az kigyoknak, embereknek, es vadaknak ſamtalan nemekről irnom kellene, hogy az csoda dolgoknak meg tudaſaval az bölcseſegben valo ſzorgalmatoſſagodhoz es elmed-

elmedhez valami jarulhatna. Mert noha tebenned az meg ert eſſeſſeg az tudomannak ſemmi ſegitſeget nem kevannya, mely mind te hozzad ſ mind az te eletedbeli ûdôhôz, es az kôvetkezendôkhôz is illyek, mindazonaltal, hogy az tôllem viſeltetet dolgokat, mellyeket kedvelîs, meg ertened, es hogy nalad mindenek nyilvan lennenek, illendônek itilem lenni, hogy azokat az miket Indiaban az Macedonoknak felette nagy faradſagok es veſedelmek altal lattam, neked meg irjam. Mert mindenek meltok emlekezetre, es ſok keppen gyûyttettenek ôſſve, az mint meg neztem. Senkinek ſzovat el nem hinnem, hogy annyi csodak legyenek, ha ennen magam eleb mindeneket ſemeim eleibe vettetteket meg nem visgaltam volna. Mert csoda dolog, ez az fôld mind az jo ſ-mind az artalmas dolgoknak adoja az fene vadaknak es gyûmôlesôknek, az metallumoknak es lelkes allatoknak mely kôzônſeges nemzôje legyen. Mellyeket ha mindeneſtôl fogva embernek meg nezni ſabad volna, elig hinnem el, hogy annyi kûlômb kûlômb fele ſok allatoknak meg nevek-is elegendô lenne. De en azok felôl ſollok, az miket en magam láttam, azon ûgyekezven, hogy vagy

hiaba valo beſzedet, vagy rut hazugſagot ne lattaſſam irni. Az en elmemnek-is termeſetit, holot meſterem voltal, tudod, hogy en az igaſſagnak hatarat meg ſzoktam őrizni, es hogy mindeneket ſúkjebben beſzellek, hogy ſem mint viſeltettenek legyen. Es moſt azt remenlem, hogy eſzedbe veſzed, hogy en ſemmit beſzedemmel nem erőſitek, mintha az magam viteſſegenek dúcsőſegen kapdoſo avagy aval kerkedő volnek. Mellyek bar minekúnk kevesbe lőttenek volna ſanjaruvak, es ennyi ſok dolgoknak probait ne lőtt volna ſzúkſeges meg tapaſztalnunk. Az Macedoniai ifiak viteſſegenek, es az mi győzhetetlen hadunknak kőſőnőm, hogy abban az ſenvedesben oly alhatatoſok lőttenek legyen, hogy kiralyok kiralyanak neveztetnem. Mely meltoſagomon, ſzerelmes meſterem, ha azt hinnem, hogy te nem őrvendez, vetkezem, es az egymashoz valo kegyeſſegúnktől el tavozó, ha neked es Olympias aſſony anyamnak es hugaimnak az en birodalmomnak minden haſznai felől nem irandok, mellyeket te veled es azokkal kőzőnſegeſeknek itilek lenni. Te-is ha azont nem cselekedended, keves tőkelleteſſeggel lattatandol mi felőlünk itiletet tenni. Az

eleb-

elebbi levelemben teneked az napnak es holdnak fogyatkozaſat, esaz csillagoknak alhatatoſſagokat es az elteto ègnek jeleit erteſedre adtam vala, melljeket mindeneſtől nagy gondviſeleſſel es rendtartaſſal küldöttem teneked, es ezeket az uy hiſtoriakat-is ôsve foglalandvan, mindeneket hartyakra le irádok. Melj dolgokat mineku tanna meg olvaſgacz, azokkat ollyanoknak tudgyad lenni, mellyeknek az te Sandorodnakgondgyat magokba kellet foglalniok. Púnkôſd havaban az Perſaknak kirallyat à Gangyes foljoviznel meg győzven, es annak minden orſagat birtokunk ala veven, az mi capitaninkat es gondviſelôinket az Napkeleti tartomanyoknak eleikbe rendelôk, ſok kirali gazdagſagokkal meg tôltôzven: az mint az elſô levelemben meg irtam vala. Es moſt, hogy iraſomban hoſſas ne legyek, az elebbi meg ertetet cselekedeteket el hagyom. Szent Iakab havanak az fottan az Phaſiace Indiaba jutâk: az hun csodalatos gyorſaſaggal az Porus kiralyt meg győzven, es felette nagy gazdagſagokat nyerven, az kiralyi kincsel meg rakodank. Mellyekről mierthogy emlekezèm, holot emlekezetre melto dolgok voltak, nekem illendônek-is laczek lenni, hogy az ô meg ſamlalha-

lalhatatlan hada felől irjak, melyben az gyalog seregeben kivül tizenhat ezer lovas es nyolcz ßaz negy negy lovu ßekerek voltanak mind kabakkal valok. Azert negy ßaz elephantot el fogvan, mellyek fegyveres lövöldözökkel eggyut rajok tetetet tornyokat hordoztanak vala. Porußnak kiralyi lako varoßat es hazat meg vevők. Melyben aranybol csinaltatot merő oßlopokat felette temerdekeket es magoßakat azoknak kaptelival egyetembe csak nem negy ßazat olvaßunk, es aranyas falokat egy uyni lanna temerdek fegúveket. Mellyeket, midőn felöllők illetet akarnek tenni, némelj helyeken meg meczek, es az oßlopok közöt függő merő arany es ezúßt ßölö fakat csodalam, mellyeken arany levelek es cryßaly getezdek es közbe közbe tüz modon tündöklő draga gyöngyök helyheztettenek vala, ßmaragdok kúlömböztetven azokat. Az agyas hazak es minden kamarak draga kövekkel es gyöngyökkel, es eleven ßen kepü carbunculußokkal meg ekeßittettenek vala. Az elephant tetemből valo csoda ßep fajer aytok is, es az ebenus fabol csinaltatot menyezetek az cipros fabol eppittetet boltokban tündöklenek vala, es az feredő hazakban, mellyekben moßodni ßoktanak vala.

Porußnak draga ßzep lako helye.

Kaptelival) aa az, azoßzlopoknak felßö es alßo kerek avagy ßzegeletes reßzeivel.

vala, arany kupakkal eggyút aranybol csinaltatot merő oßlopok-is, es ßamtalan kincsnek kutfeje vala. Az hazaknak az falain meg aranyaztatot kőrmú es orru kúlőmb kúlőmb ßinú madaraknak ßamlalhatatlan nemej az arany platanus fak kőzőt alasfel bolyognak vala: tovabba az fúlőken es nyakokő draga kőveket es győngyőket viselnek vala. Draga kővekből es crystalybol csinaltatot sok ivo edenyeket es aranybol valo sok meßßelyes kupakat talalank, de ezústből valokat ritkan. Mellyeket minekutanna birtokunk ala vevenk, az belső Indiat tellyesseggel meg nezegetni kivan van, mind az egeß haddal az Caspiai ßorossagokra erkeztem vala, az hun midőn az felette termekeny tartomanyoknak bősegeket csodalnam, nemely őrőmre melto helyeket tudek meg, noha údejen meg mondottak vala annak az tartomanynak lakosi, hoǵ à kigyokra es az vadaknak dúhús nemeire ne akadnank, mellyek ezekben az vőlgyekben, mezőkben, erdőkben, es hegyekben bővőn laknak, az erdőknek es kőßiklaknak helyeiben el buvan. De hogy en az harczrol futo Porust eleb el ernem, hogy sem mint az el hagyattatot varosokra es pußta földekre menne, inkab akarek altal utakat

hogy ſem mint batorſagoſokat valaſtani. Azert mas fel ſaz kalauzt, kik az altal utakat tudgyak vala, mellem veven, Kis aſſony havaban az naptol forro fövenyeken es az viznelkúl ſúkös helyeken meg indulek, jutalmokat igirven azoknak, kik az tartomanyok csinnyanak tudoj leven, Indianak iſmeretlen helyein viſnek vala, ha engemet hadaſtol bantaſnelkúl Bactriacebe vinnenek, es az tellyeſſeggel el reytetet Serèſekre, mely nemzeetſeg az fanak leveleirôl mohot ſedven, az erdej pihbôl ruhakat ſô. De azok az kalauzok az ellenſegnek inkab kedvezven hogy ſem mint ennekem, abban tôrekednek vala, hogy minket az tartomanyok csinnyanak nem tudoit az kigyoknak es fene vadaknak dúhús nemeire vinnenek. Kit hogy ôk magokban el ſantanak legyen, ugyan az probakbol ki teczik vala Akkor en latvan azt, hogy az en miattam tôrtint volna, ki az baratimnak haſnos tanacsokat meg vetettem vala, es haſonlokeppen az Caſpiai embereknek-is, kik jo údejen meg mondottak vala, hogy ne ſietnek ugy az gyözedelemre, hogy valamikeppen csalardſag altal attol meg foſtatnam, az vitezeknek meg parancsolam, hogy fel fegyverkezven, utannam lennenek: Mert

holot

holot az aranynak es draga kőveknek ragadozasabol, magokkal nem keves prædat hordoznanak, felő volna, hogy az ellensegek az magok marhajokat el vevő ßandekkal az győzedelmesek ellen alattomba lest hannanak. Es bizonyara az vitezek ugy meg gazdagodtanak vala, hogy az aranynak terhet elig viselhetnek. Az fegyvereknek-is nem kicsid nehessege gondot ad vala, mert azokat mind arany lannakba foglaltattam vala. El annyera, hogy mintha tűzes csillagokkal es fenyesseggel villogo mind egeß hadamat arannyal tűndőklő cimerekkel kővetem vala, lobogokkal es zazlokkal egyetembe. Es illyen hadnak meg nezeseben az kűlőmbsegnek csodalatossaga vala, mert ekesseggel es hasonlokeppen erővel-is az tőb nemzetsegeket fellyűl haladgya vala. En bizonyara az ifiusagnak jeles sokasagaval valo bodogsagomat meg tekintven, felette igen őrvendezek vala. De minthogy gyakrabban az joßerencses dolgokat az ßerencsetlenseg meg latogattya, tőrtinek raytunk, hogy az ßomiusag miat nyavalyganank. Mellyet midőn immar elig ßenvednenk el, egy Zephirus nevű vitez egy űreg kőben talaltatot vizet, ő maga ßomiuhozvan, siisakban nekem hoza,

Az Sandot vitezi aranyal bővölkőd tenek.

Nagy szomjusaggal ban tattanak.

Mind az vi-
teznek veze
rehez valo
tókelletes
szeretetinek
s-mind az ve
zernek vite-
zihez valo
atyaiindulat
tyanak dicsi
retes pelda-
ja.

za, az en eletemre viselven nagyob gondot hoó sem mint az magajera. Mely vizet en az ősve hivattatot had előt semlatomast ki őntek, kit azert cselekedèm, hogy ha en innam, az vitezek annal inkab somjuhozni ne kezdenenek. Es Zephirust, hozzam valo jo akarattyat meg dicsirven, melto ajandekokkal meg ekesitem. Mely dolog az hadat midőn en hozzam job kedvúve tőtte volna, az el kezdet utban meg indulek. Es nem messe az pusta helyeken egy folyo viz laczek, melynek partyait hatvan labni nadak lepik vala be, az fenyú es jegenye fakat temerdekseggel meg haladvan, az mely ezkőzzel az Indiaiak az eppúleteknek csinaltatasaban elnek vala. Akkor en mivelhogy az barmok es az hadak somjuhoznak vala, az tabor mestereknek meg parancsolam, hogy az tabort mindgyart meg sallicsak. Mely mikor meg sallittatnek, en magam az somjusagot meg enyhiteni kevanvan, az hunyornal keserúb folyo vizet meg kostolam, mellyet sem ember, sem semmi barom kinnalkúl meg nem ihatnek. Az sok oktalan allatokon penig inkab szomorkodom vala hogy sem mint az magunk fogyatkozasunkon, az embert minden dolgokban senvedőbnek ismerven

Nagy nad
szalak.

az

az barmoknal lenni: mert velem felette nagy elefantok, mellyek aranyat hordoznak vala, ezerig valok valanak, mintegy negy ſaz negy negy lovu kaſas ſekerek, ketket lovuvak penig ezerig valok, ket ſaz lovag ſereg, ket ſaz hetven ezer gyalog vitez, tiz ezer tabori ŏſverek az fegyvereknek es vitezek portekajoknak hordozoi, az mellyek penig gabonat hordoznak vala, mint egy ket ezerig valok. Az mindennapi huſſal valo taplalaſra penig az csorda barmoknak felette nagy ſokſaga haytatik vala vtannunk. Tovabba az lovakban, ŏſverekben, tevekben, elefantokban es arany zabolakban-is az győzedelem nekúnk nem kicsid pompat engedet vala. De akkor abban az ſőrnyű ſomjuſagban az barmok magokat elig tattoztathattyak vala meg. Az vitezek-is hun az vas ſerſamokat njalvan, hun olyt hőrpőgetven, az iſonyu ſomjuſagot valami modon ugy úgyekeznek vala meg enyhiteni. Sokakatis lattunk ollyakat, kik az ſemermet hatra hagyvan, vtolſo ſúkſegekben az magok vizeleteket kenſerittetnenek meg innya. Mely dologengemet ket keppen győtre; Előſőr az hadnak allapattyan inkab bufulvan, hogy ſem mint az magam tulaydon veſedelmen a

Nagy ſomjuſag.

mèn: meg parancsolam mindazaltal hogy fegyveresen kövétnek az sereget, es meg hirdettetem, hogy azt meg bűntetnem az ki az rendelt seregben nem illendő ekessegben öltözve talaltatnek. Mely dolgot magok is csodalnak vala, hogy az hun semmi ellenseg nem jelennek, bűkseg volna ollyan nagy fomjusagban fegyveresen jarni. De en tudom vala, hogy fene vadas es kigyos helyeken volna utunk, es felek vala, hogy gondviseletlenségünkben kőrnyúl fogattatnank, es veletlen vesedelemtől úldőztetnenk. Azert az folyo viznek az partyan menven, az napnak kilenczedik orajan egy varosra erkezenk, mely az folyo viznek az közepiben valo fűgetben azokbol az nadakbol (mellyeket annakelőtte megirank) eppittetet vala. Akkor valami keves felig mezitelen Indiai embereket semlelenk, kik minket meg latvan az magok lako helyekben mindgyart el reytezenek. Kiknek en jelen valo leteket kivanvan, hogy az tudatlanoknak edes vizet mutatnanak, senki magat ki nem mutatvan, az varosba valami keves nyilakat lővöldöztetek, hogy ha jo akarattyok szerint ele jűni nem akarnanak, az hadtol valo feltekbe kenszerittetnenek magokat ki mutatni.

Az uton jaro vitez fegyveresel mindenkor keszen legyen, mert nem tudgya honnat mi veszedelem következhetik rea.

Indiaban felig mezitelő emberek.

De

De annal inkab az felelemnek miatta mindnyajan elreytezven, midőn ſokaig ſenki bennek ele nem jöve, az Macedonok közzűl kőnyű ſzerrel valokat ket ſazat el küldek, hogy az folyo vizen altal uſſanak. Es immar az folyo viznek negyed reſet altal uſtak vala, midőn mi hirtelen ſőrnyű dolgot latank: mert az elephantoknal nagyob teſtű vizi lovak az viznek mèlyſegeből fel jöven jelenenek, es az el kapdoſtatot vitezeket, mi ſirva nezven reajok, kegyetlenül el nyelek. Akkor en meg haragvan az kalauzokra, kik minket az veſzedelmes helyre vittenek vala, mind az mas fel ſazat az folyo vizbe vettetèm, kiket az vizben uſkalokat az győzhetetlen viſi lovak melto es igaz bűnteteſſel illetenek. De azon fene allatoknak ſokkal nagyob ſokſaga jöve ele, hogy ſem mint annak előtte, azt remenlven, hogy ő hozzajok az nepek eledelül menèdők volnanak. Ahun midőn fel jöttenek volna, mint valami hangjak az folyo vizben bolyogni lattatanak. De hog eczaka azvizekr ek avagj fene allatoknak csodaival ne harczolnanak, trombitat futatek, hogy az vitezek az utra keſűllyenek: mert illyen helyben ſomjan mulatoznunk mit haſznal vala? Annakokaert az napnak tiz orajatol fogva, midőn

Nagy vizi lovak.

dőn tizenegy oraig mentúnk volna, az folyo viznek az kőzepin nadbol csinaltatot hajocskakban embereket latank menni, kiktől midőn az magok nyelveken kerdeznők, edesvizú hely hun talaltathatnek, azt mondak, hogy mi felette nagy edes vizú tot talalandok volnank, az hova minket az utaknak őtven kalauzijs vivendők valanak. Es mierthogy tőrtinek, hogy mi annyi nyomorusagokat ßenvedgyúnk, mind az egeß eczaka menenk az ßomiusaggal es az fegyvereknek viselesevel el epedven. Mely bantasokhoz azok az artalmok is jarulnak vala, hogy eteneczaka à reák futoso oroßlanoknak, medveknek, tigriseknek, pardoczoknak es hiußoknak egyenlőkeppen ellenek allunk vala. Mely vadaknak nemei az erdőkben meg elegyedve júnek vala előnkbe. Vegtere mint egy nyolczadik orara masodnap midőn immar az ßomjusag miat csak el nem fogyatkoztunk volna, az nekúnk eleb meg mondatot tora erkezenk, mely igen regi es bőseges erdővel kőrnyúl vetetet vala, ezer lepesre terjedven. Akkor en az viznek italaval meg vidamulvan, az barmokat es lovakat az haddal eggyút meg eleßtem. Es csak hamar midőn az vitezeknek meg farador barmokat az nyugodalom-

Csak az vizis jol esik az szomju kiralynak, ha bort nem kaphat

lommal meg eleßtettem volna, az tabort hoßßara hußonket futamatni földön, es ßelessegere meg annin parancsolam helyheztetni. Mellyet hamar fel allatvan, az erdőt parancsolam vagatni, hogy az itatoknak az tohoz könnyeb hozza valo menetelek lenne, melynel tőb azokban az tartomanyokban nem vala. Azert az portekak ßinte az satorok közze rakatnak vala, es az elefantok az tabornak az közepiben helyheßtettetnek vala, hogy könnyebben meg tartathatnanak, ha eczaka valami bodulas avagy veletlen reműles lenne. Kivűl penig ezer es ötven tűz gyuytatot vala, eleg erdőnk leven hozza, valamenyit kevanunk vala. Annakutanna tizenegy orakor trombitat futatvan en magam is evem, es az vitezeknek is, hogy egyenek meg hagyam, csaknem ket ezer arany lampast gyuytatvan meg. Akkor az tűndőklő holdnak első fel jövetelikor farkoknak fel mereßtet fulakival az Indiai legeltető helyekből az ßokot ivo helyre gyorson menő meg ßamlalhatatlan scorpiok gyűlenek az taborra, mellyek az mi zaygasunkkal indittattanak legyene fel avagy az ßomiusaggal, bizontalan vala, de artalomra felette serinyek valanak. Ezeket az csoda allatokat kűlőmb

Nem fzinte fel Magvar melj földön.

Ket ezer arany lampas.

Az Sandor taborara sok fele kegyetlen csoda el latok mennek.

kűlőmb

kúlőmb ſinnel kúlőmbőztetet ſarvas es vizi kigyoknak tőmintelen ſokſaga kővete. Mert nemellyek véres heivaknak, nemellyek fekete es fejer tűndőklő ſinűveknek, nemellyek az aranynak tűndőkleſehez haſonloknak lattatnak vala. Mind az egeſ hatar ſűvőlt vala, nem kicsid remúleſt hozvan reank. De az tabornak az homlokat paiſokkal ſűrűn be raktuk vala, es kezeinkben hoſſu dardak valanak, mellyeknek felette hegyes vaſokkal az artalmas allatokat altal ſperkellyúk vala, es neha tűzekkel tőbbet őlűnk vala meg, mely dolog minket abban az munkaban kőzel ket oraig ſzorgalmatoſon foglala. Vizet ivan penig az aprob kigyok el kezdenek menni, az őregbek felette nagy őrőműnkre az reytek helyekbe menenek. Oſtan az eczakanak harmadik orajakor midőnvalami nyugdalmot remenlenenk, ketket es harom haró fejű tarejos nagy kigyok erkezenek, mellyek viz innya az hegyeknek kőzel valo barlangibol jőttenek vala ele, ſajokkal es hejokkal az főldet koptatvan, kiknek fel emeltetet méllyek harom hegyű nyelvekkel eggyút az torkokat ki nyuytogattyak vala, az ſemek mereggel ſikrazvan, mellyeknek mèg az lehelletek-is dőgleletes vala. Ezekkel

egy

egy oranal tovab vivank, harmincz ßolga es huß vitez veßven el miattok. Es az Macedonokat felette igen kerem vala, hogy az artalmas esetekben meg ne hadnak magokat, es meg ne rettennenek az veßedelmekben, mellyeknek ßenvedese noha sullyos vala, de mindazonaltal dolgokban mindnyajan el jarnak vala. Az kigyoknak el menetelek utan penig felette sok crocodil sarkany heju rakok jövenek az taborra. Mely csodalatos allatokat fegyver derek vagy panczel kemensegehez hasonlokat az fegyver meg nem fogja vala. Túzekkel sok meg egettetek bennek, sok az toba vißßa mene. Immar minket az vigyazasokban nyukhatatlankodokat az eczakanak ötödik oraja az nyugodalomra trombitaval int vala. De nagy bikaknak testekhez hasonlo fejer oroßlanok erkezenek, mellyek felette nagy rivallasokkal az nyakokat meg razvan, es az serenyek magossan fel alvan, menyútö kövek modgyara reank rohananak, de az hoßßu elü vadaß lancsakkal altal ökiöldöztetven, el hullanak: ez törtinetböl nekünk hirtelenseggel nagy remülesünk ßarmazik vala. Es kesö eczaka nem kevesbe az babos hiußok, tigrisek, es ißonyu pardoczok közze elegyedet nagy

rettentő medvek vinak vala velünk. Az után immar semmi veszedelem nem jelenven, mint egy egy galambni puponya vereknek neme reank es az orczánkra jú vala. Azoknak az fogok mintaz embereknek ollyan vala, melljekkel az vitezeknek testeket mardossak vala. Annakfelette egy csoda fele fene vad az elefantnal nagjob jelenek, az honlokan haró szarva levé, lohoz hasonlo fekete szinú feje vala. Ezt az Indiajak Odosnak vagy kegyetlen fognak soktak hini. Ez á vad minekutanna vizet ivek, az tabort meg nézven, hirtelen reank rohana, es meg az ellene levő egő tűztől is meg nem retten vala. Melynek meg öletesere, midőn az Macedonoknak sereget ellene allattam volna, harminez hatot öle meg bennek, ötvenharmat penig el tapotvan hasotalanna tőn. Es vegezetre az hosszu elű kepekkel meg öklöldöztetven, elig ölettethetek meg. Annakutanna ottan hamar virrattanak előtte az eltető egből sok szinú finyes csodak lattatanak jüni, mellyekkel eggyűt az taborra rokakhoz hasonlo Indiai egerek jövenek, mellyeknek mardosasokkal meg sebesittetet barmok mindgjart meg halnakvala. Az embereknek penig azon maras nem szinte halaloskeppen

art

art vala. Az virratta el kőzelgetven, eyjeli hollok ſaskeſeljőkhőz haſonlok jővenek, mellyeknek teſteket nagy voltokkal fellyűl haladgyak vala, tűndőklő ſarga ſinűvek, fekete orruvak es labuvak valanak. Ezek az tonak mind az egeſ partyat be űlek, artalmunkra nekűnk nem valanak, hanem ſokaſok ſerint à halakat kőrmőkkel ki vonſak vala, es meg eſik vala. Mely madarakat midőn mi ſem el űzni, ſem fel kőlteni nem mertűnk volna, kőrmőket meg ſaraſtvan, ſemeink elől el repűlenek. Akkor en az helyeknek mutogatoit, kik minket mindenkor veſzedelmekre viſnek vala, az ő felette gonoſ tetelekert erdemek ſerint ſároknak meg rontataſaval bűntettetem meg, hogy ecsaka az kigyoktol meg emiſtetnenek, az mint akartak hogy mi meg emiſteſſűnk. Az kezeket-is meg tőretem, hogy az ő cselekedetekert illendő bűnteteſeket ſenvednenek. Annakutanna az vitezek előt biztato ſokkal elven, hogy magokat batran viſelnek, es hogy az artalmas eſetekkel aſſony emberek modgyara meg ne győzettetnenek, az tabort trombitaknak zengeſevel hirtelen el indittatni, es az deli ſelnek fuvaſira menni parancsolá, az hun az poganoknak es Indiajaknak hadok őſve

gyűtetven, meg ertők, hogy azok uy hadaknak inditasara egy ertelemben volnanak. De az en vitezimnek felette nagy batorsagok vala, kik az győzedelmeknek mind gazdagsagival s mind jo erencsejevel bővölködnek vala. Arert az hegyeknek felette veszedelmes es győzhetetlen helyeit el hagyvan, el vegre jart utra elig akadank, es az Bactriajaknak aranyal es gazdagsagokkal bővölködő helyekre jutank. Es jo kedvel adattatot elesekkel fogadtatvan, mierthogy az Persaknak hatatros mezei kőzel valanak, az hadnak meg nyugotasajert az tabort harmincz napig allatam. Az meg nyugotas utan hét napi jarassal oda erkezenk, az hun Porus, őtve gyűtetet haddal meg ballot vala: maga meg adasara valo szandekkal inkab hogy sem mint harczra. Mert nekünk sakmanra-is nyilvan, nem ugy mint ellenseg, szabadsagot ada, es engemet ismerni kevanvan, az en untalan jővőmenő vitezimtől kerdi vala, hun volnek en, es mit cselekednem. Kik midőn bizontalan dolgokat felelnenek, minekutanna az kerdezkedeseket en meg hallam (mert ennekem nagy kiralynak az Macedonok mindeneket tuttomra adnak vala) az magam öltőzetemet le vetven, es vitezi ruhaba fel

öltőz-

öltözven, mintha bort es husst akarnek venni, az kastelyba erkezem. Es történet szerint Porus tudakozvan kerde tőllem, Sandor mit cselekednek, avagy menyi üdős volna? Kit az üdőhőz illendő hazugsaggal megtrefalvan, azt mondam, hogy az mi vezerünk mint ven ember az satorban magat az tűznek melegevel elestene. Akkor amaz őrőmeben meg vidamulvan, hogy ven emberrel harczolandó volna, ő maga ifiu leven, fel fuvalkodek, es monda: Miert tehat hogy az maga életenek üdejet nem nezi? Egy altallyaban azt felelem neki, hogy en nem tudnam Sandor mit cselekednek; mierthogy az Macedoniai hadbol valo kőz vitez volnek. Azert ennekem fenyegetesekkel tellyes levelet ada, mellyet ha Sandor kiralynak adnek, jutalmot igire. Kinek eskűvessel mondam, hogy megcselekedem, hogy az level az ő kezeibe jutna. Es az taborba mindgyart vitta menven, mind minekelőtte el olvasnam, s mind minekutanna el olvasam az levelet, nagyon nevetek. Melynek tenked, az anyamnak, es az hugaimnak, hogy az pogannak kevelyseget es meg haytatot vakmerőseget csodalnatok, massat küldőttem. Az Indiajakkal kesedelemnelkül Sambe fallek,

es fegyvert fogvan, valamint Sinte kevanom vala, ezeket meg győzven, Porusnak az birodalmot meg adam. Ki minekutánna az remenſege felet valo meltoſaggal meg ajandekoztatek, ennekem az maga kincſet mellyet lenni nem tudok vala, ki jelente, es aval engemet, es az velem valokat, es mind az egés hadat meg gazdagita, es az ellenſegből az Macedonoknak barattyok lőn, es az Hercules es Liber atya győzedelmeknek emlekezetire fel emeltetet jelekhez ala vűn. Az napkeletnek vegső hatariban penig mind az* ket iſtennek arany kepek helyheztettenek vala. Mellyek merők volnanake avagy nem, en tudni kevanvan, mind altal furattattam, es iſmet, midőn merőknek latnam lenni, haſonlo metallummal betőltetem, es az Liber atyat es Herculeſt egő aldozatokkal engeßtelem. Annakutanna eleb menven, hogy valami emlekezetre melto dolgot latnek, meg ertem, hogy az Oceanum tenger melletvalo puſta mezőket, erdőket es hegyeket elefantoknal es kigyoknal ſemmi egieb nem laknа. Akkor oda ſietek vala, hogy az földnek kereſeget kőrnyűl folyo Oceanum tengeren hajokazhatnam. Mellyet miert hogy ennekem az helyeknek lakoſi főtiteſnek

* az az, Hercules es Liber atyanak, ki Bacchuſnakis nevezetik.

tesnek es veßedelmesnek mondanak vala lenni, es hogy Herculesnek es az Liber atyanak kůllyeb menniek nem engedtetet volna, az fő Isteneket ez dologban inkab akartam nalamnal nagyobbaknak lattatni, hogy sem mint az ßenvedessel az halhatatlanoknak ßent nyomdokokat altal hagni. Kiket tißtelven es meg dicsirven, az Indianak bal kez felől valo reßet kezdem fel keresni, hogy az esmeretlen helyeken tudasom elől valami el ne reytetnek. Az Porus kiraly abban ellent nem tartvan, hogy az maga birodalmanak jovait el reyteni ne lattatnek. Egy ßaraz es naddal bővölkődő to vala, mellyen midőn altal valo menetelt probalnank, egy csoda nemű fene allat ele ugrek, melynek fűreßßabasu hata es ket feje vala, az egyik az holdhoz hasonlo, vizi lo méllyű, az masik az krokodil sarkanyhoz felette hasonlo es erős fogakkal meg erőssittetet leven, egy hirtelen valo rohanassal ket vitezűnket őle meg. Ezt az fene vadat vas pőrőlyőkkel nagy sok űdeig csak elig verők agyon, mellyet dardakkal altal nem őklőldezhetűnk vala. Ezen eleg sokaig csodalkozvan, annakutanna Indianak vegső erdeire jutank. Az hun minekutanna az tabort hoßßara őtven futamatni fől

Egy Magyar melj földnal egy kevessel többen.

 dőn,

dőn, es ßeleſſegere csak nem meganyin helyheztettük volna az Buemar folyo viz mellet az tißta ecsaka alvaſra valo kedvünk adatot vala. Az maſod napnak tizenegy orajakor hirtelenſeggel az eleſert es faiert ki ment vitezek meg remülven mindnyajan egyßerſ-mind erkezenek, hirre advan (hogy kőnnyebben fegyvert fognank) az erdőkből elefantoknak meg ßamlalhatatlan nyajait jüni az tabornak meg vetelere. Azert az Theſſaliai vitezeknek meg parancsolam, hogy lovakra üllyenek, es magokhoz dißnokat vegyenek fel, mellyeknek ſivaſoktol tudom vala, hogy az elefantok felnenek. Es meg hagyam, hogy az elefantoknak eleikbe elől mennyenek; Annakutanna hogy az kopiakkal fel fegyverkezet tőb lovaſok utannok mennyenek, es hogy az trombitaſok az első rendelt ſeregben mindnyajan jelen legyenek, az lovakon ülők hogy ele mennyenek, es az gyalogok mind az taborban maradgyanak meg parancsolam. En magam Porus kirallyal es az lovag haddal ele menven, az elephantoknak ſeregit fel emelt orrokkal reank jüni latam: mellyekben nemellyek feketek es fejerek es veres ßinüvek, es nemellyek tarkak valanak. Ezeket ennekem Porus az

Az nagy es kegyetlen allatokis nemelj aprolekoktol meg rettennek.

Az elefantok az diſznoktol, es trombitaſzotol, az oroſzlanok az kakaſtol felnek.

az hadi dologra kellemeteseknek mond vala lenni, es hogy kőnnyen el űßettethetnenek, ha az dißnokat verni meg nem ßűnnenek. Mellyet meg-is cselekednek vala, es kesedelemnelkűl az elefantok sokan vißßa fordulvan, az elebbi erdőkre kezdenek menni, az embereknek trombitaitol es az dißnoknak sivasitol meg reműlven Melyeknek az lovasok az inokat vagdalvan, kőzel kilencz ßaz nyolczvant őlenk meg bennek, es az ßarvokat avagy fogokat el vonvan, fő prædaval meg terheltetve az taborba erkezem. Es akkor paisokkal es pancelokkal az sanczot kőrnyűl vetetni parancsolam, hogy az elefantoknak es egyeb vadaknak haborgatasok valami bantast ne hozna. Mind virratig nyugodalmas ecsakank lőn, es mindnyajan az alommal meg uyiulank. Annakutanna jo haynalban Indianak mas tartomanyira meg indulvan, egy tagas mezőben vadak modgyara mindenestől fogva ßőrős aßßonyallatokat es ferfiakat latank, kik klencz labni magossak, ruhanelkűl valok, es mezitelenek valanak. Ezeket az Indiaiak Ichthiophagusoknak hijak. Ezek az folyo vizekhez es tohoz ßoktanak vala inkab, hogy sem mint az foldhőz, nyers hallal es vizeknek italaval elnek va-

Ichthiophagusok, az az halevők.

la. Kikhez midőn menni akarnank, az tengernek közel valo mèly vizeiben ala buvanak, Annakutanna felette nagy eb fejű emberekkel meg rakodot erdőket talalank, kik minket bantani probalnak vala, de reajok nyilakat lövöldözven el futnák vala Immar nekünk az pußta helyekre be menőknek az Indiaiak azt mondgyak vala, hogy tovab ſemmi lataſra melto dolog nem volna. Azert Phaſiacera, az honnet jöttem vala, az zaßlokat vißßa fordittatni parancsolam, hogy abbol az heljből tizedik mely földig az tabort itato helyhez közel helyheßtetnök Es immar az ſatorok mind fel vonattattanak vala, es bőſeges tűzek gyuytattanak vala, midőn hirtelenſeggel az napkeleti ßelnek oly nagy erőßakja tamada, hogy minden ſatorinkat es taborunkat egybe zavarta es fel forgatta legyen, mi feletteb valo remúlesben leven. Az barmok ſokkal ßörnyebben ſanyargattatnak vala, es az ßeltől reajok futatot ßikraktol es tűzes úßögöktől meg egettetnek vala. Akkor biztatam az vitezeket, mierthogy az à dolog az eynek es napnak egyenlő voltakor Mindßent hovaban törtint volna, es hoǵ nem telbe, ſem nyarba, hanem őßßel bantana, nem az Iſtenecknek haragjok volna.

hanem

hanem az eltetö ègnek termeßet ßetint valo rendelese. Nagy kesöre elig ßedegettetven ößve az portekak, uyjabban verösenyesb völgyben az tabornak helt talalek. Es minden dolgokat el rendelven, meg hagyam, hogy az vitezek vacsorallyanak: mert az napkeleti ßelnek fuvasais meg ßünt vala, es az felette nagy hideg estvenek üdejen öregbedik vala. Az ho csak hamar gyapjak modgyara kezde esni, melynek növesevel, attol felven, hogy az tabor el lepetnek. az hovat az vitezekkel tapottatom vala, hogy mentöl hamarab az labok miat meg rokanna, es az tüzek valamenyere ki nyittatnanak, mellyek az hoval csaknem meg oltattanak vala. Mindazonaltal akkor egy dolog lön meg maradasunkra, hogy hirtelenseggel az à ho az veletlenül jöt böseges zapor esötöl el töröltetek, mellyet mindgyart fekete felleg követe, es mas fellegek az egböl mint valami egö faklyak lattatanak ala esni, hogy azoknak gyuladasokkal mind az egeß mezö egne. Felnek vala az vitezek mondani, hogy en az Isteneknek haragjoktol büntettetnem, hogy ember leven Herculesnek es Liber atyanak nyomdokokat altal hagni erölködtem volna. Meg parancsolam penig, hogy

az vitezek az egből jövő tűz kellen az magok ruhajokat hannak. Midőn mi könyörgenenk, mindgyart tiſta eczaka adatek, az tűzek uyjabban meg gyuytatanak, es csendeſen evenk. Es az raytunk nap fenynelkül fűntelen harom nap tarta, fenyegető felleg fűgvenala. Akkor közel őt az vitezimet temettetven el, kik az hovak kőzőt meg holtanak vala, az tabort onnat maſuva ſallitatni parancsolam; Mert az tengerre fekvő felette magos hegyekhez, es az Oceanum tengerhez Szerecsen orſagba mentűnk vala, az Dionyſius hegyekhez azonkeppen es az Libernek barlangiahoz. Az barlangba kűldetet embereket-is el veſtem, kiket harmadik napon hidegleleſekkel mondanak vala meg halni, mierthogy az Iſtennek barlangjaba be mentenek volna. Mely dolog hogy bizonyoslőt legyen, az ő halalokkal probaltuk meg: mert az ſentſeg ellen es ajandekoknelkül mentenek vala be az barlangba. Annakokaert az Iſteneknek alazatoſon könyörgők vala, hogy engemet mind az egeſz föld kerekſegenek kirallyat bőcsűlletes győzedelmekkel pompalkodva az en anyamnak Olympias aſſonynak Macedoniaba viſſa bocsatananak. Mely dol-

Sandornak az homiat őtſzaz vitezeveſzet.

got

got hogy en hiaba kernek, ugy tudam meg. Mert midőn tudakoznam, ha lathatneke meg-is valami akar csak egy csodara avagy emlekezetre melto dolgot, az Indiajak mindnyajan tagadvan hogy volna valahun valami affele, az tabort Phasiacera teritem, midőn annakelőtte az deli ſelnek fuvaſit kővettem volna. Es minekutanna az utra indulek, az hadat en zaſlok alat viven, ket ven ember talala elől bennünket, kiket midőn kerdenek, ha tudnanake abban az orſagban valami latafra melto dolgot, azt felelek ennekem, hogy tiz napi jaro földnek felette nem volna, az hova hogyha mind az egeſz haddal akarnek menni, anyi labos marhaknak csak itataſok miat buſulnek meg. De ha negyven ezer embert rendelnek az oda valo menetelre, mierthogy keskeny vtak vadnak, es az helyek fene vadakkal bővölködnek, ugy tőrtinhetnek, hogy valami csodalatos dolgot latnek. Akkor en az ket ven embert nyajas beſeddel edeſgetven, mondek nekik: Mondgyatok meg nekem, mi legyen ez az ollyan hires es ollyan fő dolog, az mellyet igy igirtek. Akkor ezek az en nyajas beſedemen meg őrülven, mondanak: Meg latod, kiraly, akar ki vagy, az Napnak es

Hold-

Az Napnak es Holdnak fai.

Holdnak ket fajokat Indiai es Görög nyelven hollokat. Mellyeknek eggyike, mely ferfiu termetetű az Nape, az maſik penig, mely aſſony ember termetetű, az Holde. Es ezektől, micsoda jo avagyartalmas dolgok következzenek read, meg ertheted. Mely ollyan hihetetlen dologgal magamat az pogan venektől meg trefaltatni velven, őket meg büntettetni, es valami gyalazattal illettetni parancsolam, igy ſolvan. Ugye? Azert erkezette az en kiralyi felſegem napnyugatrol napkeletre, hogy az pogan ven dudaktol magamat meg trefaltatni laſſam? Kik azon eskűven hogy ők ſemmi hamis dolgot nem költenenek, ſ. meg-is probalhatna n, csak akarnam, ha igazakat mondananake avagy nem: rövid űdön meg bizonjitandok volnanak, hogy az nem volna hazugſag. Az en uti tars baratim midőn azonkönyörgenenek, hogy ollyan nagy dolognak meg probalaſat el ne mulatnok, lovag haddal egyűt magammal harmincz ezer embert vivek el. Viſſa bocsatvan Phaſiaceba az ſeregeket nemely capitanokkal eggyűt, es mind az egeſz haddal, az elefantokkal, Porus kirallyal, es az hadhoz tartozo eggyetmaſſal egyetembe. Kefedelemnelkűl az ifiuſagnak valogatot ſinevel az csoda-

Sandor latni ok megyen.

latos

latos dolgoknak meg latasara meg indulank, az Indiai ven emberek leven kalauzink, kik minket többire mind az puſta es vizeknelkül ſükülködö helyeken vünek. Es vegezetre nemely kigyos es fene vadas helyeken altal vitettetven, az Iſteni feleletnek közel valo helyere erkezenk. Ez fene vadak es kigyok felöl penig (holot ſamtalanok valanak Indiai nyelven valo nevüvek) azt gondolam hogy neked irnom nē kellene. Midön az nekünk annakelötte meg mondatot tartomanyhoz közelgetnenk, egy nehany aſſonyembert es ferfiat pardocz es tigris bör ruhakban latank. Kiktöl midön kerdenök, micsoda emberek volnanak? Az magok nyelveken azt mondgyak vala, hogy ök Induſok volnanak. Az hely penig tagas es bö vala, themiennel es balſamum olayjal bövölködö, mellyek az önnön erdejeknek again böſegeſen teremnek vala, ezekkel annak az tartomanynak lakoſi elni ſoktanak vala. Es minekutanna az nekünk anelötte meg mondatot ſükſeges es ſokaknak tudaſokon kivül valo helyre menenk, egy tiz labnal magosb ember, kinek fekete teſte es eb fogai valanak, az Iſteni valaſt tevö helynek elötte meg jelenek. Altal lyukaſtatot fülei valanak, mellyekböl

draga

draga gyöngyök es gyúrúk fűggenek vala, es vad bőrökbe öltözőt vala. De minek utanna engemet az ő ßakasa es rendtartasa ßerint kőzöntőt volna, az felelmet tettetessel es halgatassal fedezt. Ki midőn kerdene tőllem, en miert jőttem volna, azt mondam neki, hogy en az Napnak es Holdnak ßent fait kevannam meg nezni. Akkor az pogan ember azt monda: Ha ferfiu gyermekkel es aßßonyallattal valo kőzősúlestől úres vagy, az ßent helybe ßabad be menned. Es az baratim es hadi tarsaim velem egyút őtet mint egy harom ßazan kővetven, meg parancsola, hogy az gyúrúket es minden ruhakat az sarukkal egyetembe le tegyúnk. Engedek mindenekben az embernek, hogy az isteni tißteletnek engedelmesek lennenk. Az napnak tizenegyedik oraja vala, es az pap az Napnak le nyugvasat varia vala. Mert azt vallya vala, hogy az Napnak faja az Napnak ellő fenylelenek fel teczesekor ßolna es felelne. Ismet az Holdnak faja az eczakanak azon űdejehez tartana. Mely dolog ennekem az hazugsagokhoz hasonlobnak laczik vala lenni hogy sem mint az igaz mondashoz. Azert mind az egeß berket el kezdem jarni, mely az nem nagy munkaval eppittetet

falon

falon belől vala. Latam az balſamumnak olajat felette jo illattal minden agakbol mindenünet igen bőſegeſen folyni. Meljnek illattyat meg kedvelven, en magamis az faknak heokbol eledeleket tepek vala ki, es az velem valok is azont cſelekedik vala. Az bereknek penig az közepin leveles agakkal ciprosfakhoz felette haſonlatos ſaz ſaz labni magos ſentelt fak valanak, mellyeket az Indiaiak Bebrionaknak neveznek. Midőn azokat csodalnam, es azt mondanam, hogy az gyakorta valo zapor eſőkkel nőttenek volna ugy fel, az pap azt vallya vala, hogy ő azokbā az helyekben ſoha eſőt, ſem vadat, ſem ſemmi fęle madarat, ſem ſemi kigyot nem latot volna. Az hatarok penig az Induſoknak regi eleiktől az Napnak es Holdnak ſenteltettenek volna. Azon pap azt vallya vala, hogy az napnak es holdnak meg fogyatkozaſakor az ſ. fak felette bőſeges kőnjhullataſokkal meg indittatnanak, az ő iſteniknek allapattyokatfelt vē. Es midőn aldozatokat kezdettem volna tenni, az paptol meg elienzettetem. Ki azt mondgya vala, hogy abban az ſentſeg tarto helyben ſem themient tűzzel egetni, ſem ſemminemű lelkes allatot meg ölni ſabad nem volna. Hanem azt

Az ő iſteniknek tudillik az Napnak es az Holdnak.

parancsola, hogy le borulvan, az faknak az tövét meg csokolnám, es az Napot es az Holdot kernem, hogy ennekem igaz valaſokat adnanak. Melliyet en miden meg cselekedendő volnek, mindazaltal azt gondolam, hogy az papot meg kellene kerdenem, ha Indiai avagy Gőrőg nyelven felelendők volnanake az fak ennekem. Akkor amaz azt monda, hogy az Nap mind az ket nyelven ſollana, es mondana jővendőket. Az Hold penig (monda amaz) Gőrőg nyelven kezdi ſovat, es Indiain vegezi. Miden ez dolgok viſeltetnenek, nap nyugatrol az napnak tűndőklő fenyevel meg űttetet faknak tetejeket latok. Es az pap monda: Mindnyajan fel nezzetek, es kiki az mely dolgok felől kerdezkedendő, titkos halgataſſal gondollya, ſenki nyilvan ki ne mondgya. Akkor en es az baratim es hadi tarſaim valoba meg nezők, hogy minket az ſúrú berekben az embereknek fokaſok ſerint, valami csalardſag meg ne trefalna. Ottan hamar, ſemmi csalardſag nem talalkozvan, az faknak hegyire es agaira nezenk. Azert kőzel alvan fűleinkel az Iſteni feleletekre halgatozank. Azt gondolom vala, ha az főldnek kereksſeget meg győzven, hazamba győzedelmes

mes pompaval Olympias aſſonyhoz anyamhoz, es ſzerelmes hugaimhoz viſſza mehetneke. Akkor hirtelenſeggel Indiai nyelven az fa felette vekonyon felé, igy kolvan: Hadakkal győzhetetlen Sandor az mint meg kerded egyedúl leſz az főld kerekſegenek ura, de elevenſegben hazadba viſſza nem megy: mert az halalt rendelő Iſten aſſonyok, az te elcted felől ugy vegeztenek. Akkor en midőn nem tudnam az Indiai ember az Iſteni feleletet mikeppen magyarazando volna, magammal mas tolmacsokat vittem vala, kiket en reſſzerint ajandekokkal, reſſzerint fenyegeteſekkel arra kőteleſztem vala, hogy valamiket az fak meg jelentenenek, meg magyaraznak. Mely dolgokat minekutanna meg ertenk, mindnyajan meg ijedven es ſirvan à kik velem valanak, az kokas ſzerint mas dolgot kerdendő valek, de eſtvenek ůdejen az hold meg fel nem jöven, midőn iſmet az helyre hivattatvan az fak mellet meg allottunk volna, azokat keſedelemnelkúl az kokas ſzerint imadok. Harom leg hivob baratimat vittem vala be velem Perdiccaſt, Clytuſt es Philotaſt, mert ſenkitől nem felek vala, es en tőllem ſem kel vala ſemmit felni, az hun ſenkit meg ölni ſza-

Az Nap fajá nak feleleti.

bad nem vala. Meg kerdven azert hun lenne halalom, az Holdnak ellő fel jövetelikor az fa teteje meg úttetven es fenyeſſeget veven, azon fa Gőrőgúl felele, mondvan: Sandor eletednek vege még be nem tőlt, de az kővetkezendő eſtendőben Púnkősd hovaban Babyloniaban mulol ki. Az kitől ingyen ſem remenled, meg csalattatol. Akkor könyveimet hullatam, es az en környúl alló baratim is ſirnak vala, kiknek ſemmi csalardſagok avagy latorſagok nem leven, az en eletemert meg halni kesek valanak. Maſod nap reggel penig hogy fel kellene kel nem, meg gondolam: mert en az hozzam felette hű baratim felől ſemmit nem kerdettem vala, ha az Iſteni felelet inteneje arra, hogy Sandornak magát azoktol oni kellene. Annakutanna el tavozvan, midőn immar etelnek okaert az ſallaſra mentúnk volna, en ſomoru kedvel valek az nyugodalomhoz, es az baratim kerven azon, hogy magamat az banattal es etlenſeggel ne faggatná, valami kevés eledelt elmemnek kedve ellen kezdek bevenni, es magamat, hogy az Napnak ellő fel jövetelikor jelen lennek, az ſent helyben allapitam. Maſod nap jo reggel fel ſerkenven, az el alut baratimat fel kől-

Az Holdfajatol az Nagy Sandor halalanak üdeje es helyemeg jövendőltetik.

tem-

tem. De mèg az pap ő maga az vad bő-
rőkkel be takartatva alußik vala, es előtte
elefant tetemből csinaltatot tablacskan
felette sok meg ßenteltetet eleseg al vala,
mely ő neki az el mult vacsorarol mara-
dot vala: megint elefant csontbol csi-
naltatot kes: mert reznelkúl, vasnelkúl,
onnelkúl es ezústnelkúl ßúkőlkődnek,
aranyal bővőlkődnek. Balsamum olayjal
es themiennel elnek, es az kőzel valo
hegyről ala folyo patakocskanak vizet
ißßak az emberek, az etelhez valo le tele-
pedesben es hálásban semmi vankosok-
kal nem elven csak az vadaknak bőrőket
teritik alajok, ezekből valo ruhazattal
meg elegedven. Azert kőzel harom ßaz
eßtendőt elnek. Az papot fel serkent-
ven, az helybe be menek, az Napnak a-
zon ßentseges fajat harmadßor akarvan
meg kerdeni, micsoda gilkosnak kezetől
kellene magamat meg onom, es az en a-
nyamnak es hugaimnak micsoda kime-
netelek lenne. Az fa Gőrőgúl azt mon-
da: Hogyha az te halalodra oralkodòt
neked ki nyilatkoztatnam, annak meg
ölettetesęvel az read kővetkezendő ha-
lalt kőnnyen meg valtoztatnad. En re-
am-is az harom atyafias leanyok Clotho,
Lachesis es Atropos meg haragunna-

 nak,

Az poganoknak illyen velekedesek volt, hogy az emberi eletnek gusalyat Clotho tartana, Lachesis az rayta valo ezkôzt nyuytana avagy fonna, Atropos penig el meczene, az az, az ember eletebeu veget vetne.

nak, ha igaz mondo feleletel azoknak fono eßkôzôket meg haboritanam. Annakokaert eßtendôre es nyolcz holnapra Babyloniaban meg halß, nem fegyverrel, az mint gyanakodol, hanem mereggel. Az te anyad felette rut es szanakodasra melto halala utan údô jartaban temetetlen fekßik az utban, az madaraknak es vadaknak prædaja leendven. Az te hugaid Isteni rendelesbôl sokaig bodog allapatban leßnek. Te ez rôvid údeig, mely hatra vagyon, az fôld kereksegenek ura leß. De te most meg lasd, hogy tôllünk tovab ne tudakozzal, hanem az mi ßent berkünknek hataribol ki meny, es Phasiaceba Porushoz vißßa tery. Még az papis meg inté hogy el mennenk: azt mondvan, hogy mi az mi firasunkkal es jaygatasunkkal az ßent fakat meg bantottuk volna. Akkor en mind az egeß had elôt ßolvan azt mondam, hogy Porushoz es Phasiaceba az valaß tetel ßerint viszsza mennenk: az mi nekünk jo ßerencses es bodog dolog lenne, ot el veendôk volnank. Mely dolgot azert kôltôk vala, hogy az ketsegben eset hadi tarsaimtol az idegen helyeken el ne hagyattatnam.

Azert

Azert az velem valok az ſzokat mellyeket az valaſi tetelekből velem együt hallottanak vala, ſemmikeppen ki nem jelentek, hanem az magok hűſegekből es az en tanacsombol halgataſſal fedezik vala, kik ezekkel az nevekkel neveztetnek, Sermition, Proteſilas, Silvius, Miſtemis, Timotheus, Lacon, Traſſelon, Dedicus, Machathaon, Enodes, Simbrius, Snifidus, Perdiccas es Philotas, es az udvari capitan Coradas. Es immar az ſent fak kőzzűl ki mentűnk vala, es mar az themiennek es az balſamum olajanak illattyaval az orrainknem illettetnek vala: mert az Induſok az iſteneknek ſentſegeket az Oceanum tenger mellet tartyak vala, azt mondvan, hogy enis nem keveſſe volnek halhatatlan ki el annyera be mehettem volna. Kiknek en az felőllünk valo velekedeſt, vellek baratſagunkat nyuytvan, kőſönőm vala. Annakutanna az Iordea vőlgybe jutank, melyben kigyok laknak vala, az nyakokon draga kővek valanak, mellyek ſmaragdoknak neveztetnek. Ezek ſemekbe bőſeges vilagoſſagot veſſnek be, es az mely vőlgyben laknak, elig megyen valaki bele, az laſerpitium nevű zőldelő veſzſzőnek viricsevel es fejer borſal elnek. Ez vőlgy felet hegyeſen fel

Indiaban fejer bors.

eppittetet tűz formaju harmincz harmincz labni negy ßegű alkotmanyok vadnak, mellyek az Indiaiaknak regi eleiktől eppittettenek. De ezek az kigyok, mellyeket nem regen meg irank, egymas kőzőt minden eßtendőben az tavaßnak kezdetikor meg vinak, es az mardoſaſok miat ſok el veß bennek. Onnat mi valami keves felette nagy ſmaragdokat hozank ki: mert nagy veßedelmek altal az Scyritakra akadunk vala, oly fęle fene allatokra, mellyeknek kettős kőrmők, oroßlan fejek, es csaknem hat lab nyomni ßeles farkok vagjon, mellyekkel meg verettetet emberek haßontalanokka leßnek vala. Ezek kőzze gryph madarak elegyedtenek vala, mellyeknek az orrok mint az ſaskeſelyőveknek ollyanok, teſteknek egyeb reßeből kűlőmbőzők: csodalatos gyorſaſaggal az orczainkra es ßemeinkre ugranak vala, es az mi lovag es gyalog paiſinkat az farkokkal kegyetlenűl altal lyukgattyak vala. Mellyek vegre reßßerint nyilakkal, reßßerint vitezi hoßßu dardakkal meg őlettetnek vala. Azon az viadalon mind az ket fęle fene allatoknak mardoſaſokkal ket ßaz nyolcz vitezimet veßtem el: azokban penig tizenhet ezert őlenk meg. Onnat az Clujas folyo vizre me-

Az Scyrita vadak es Gryph madarak minemű vek.

menenk, mely haylasnelkúl egyenelen az Oceanum tenger felé foly vala, melynek az feleſſege hus futamatni földet tart. Az partokon mintegy harom saz nad sal vala, mellyeknek egyiket harmincz vitez elig hordozhatna el: el annyera fellyúl haladgyak vala az felette magos faknak magossagokat. Ez nadas helyeken az igen hatalmas napkeleti szeltől az nadakban eggyet le dőytetettet latank. Ugyan azon helt szamtalan ezer elefant lakia vala, mellyek nem tudom micsoda Istени rendelesből nem is valanak azon, hogy minketmeg bantananak, egyebkint kegyetlenúl el tapodtathattunk volna. Annakokaert sok fogakat szedven, es az nadbol salakat csinalvan, az folyo vizen altal hajokazank. Az parthoz nem messe Indiajak laknak vala, kiknek czet halaknak es vadaknak bőrőkből valo öltőzetek vala. Ezek minekúnk gazdalkodassal lőnek, mert kezúnkbe fejer es barsony szinú spongiakat adanak, apro csigakkal es őrőg felekkel eggyút, mellyeknek az hejok egy egy es ket ket vederni volna, es lasnakokat slagy subiczakat tengeri borju bőrőkből csinaltattakat. annakfelette egy egy meſſelyes csigakat es felette szep eledeleket. Megint az folyo

Fel Magyar mely földnek kevesbet.

Felette nagy nadszalak.

vizből ki fogattatot fergeket emberi czombnal temerdekbeket, mellyeket nekünk jo izű voltokert minden fele halaknal fellyeb kelletik bőcsűllenünk. Es sam ſerint huſi gombat felette nagyokat az ſafranynal pirosbakat tőnek előnkbe. Megint ket ſaz fontni menyhalakat: azt valvan, hogy az Oceanum tengerben, mely hozzajok huſonharom mely földnyere vala, nagyobbak volnanak. Annak felette masfel fel ſaz fontni Safir halakat, mellyek az mély vizekben elefant tetemből csinaltatot edenyekkel fogattatnak vala, hogy az nadakat azragaſſal el ne rontanak, avagy az nagy haju aſſonyoktol (mellyek az vizekben ala buvan hallal elnek vala) meg ne fogatnanak. Mely aſſonyok haſonlokeppen az tartomannak csinnyat nem tudo embereket az folyo vizben uſokat meg kapvan, vagy az mély vizekben tartva foytyak vala meg, avagy az nadas helyekre vonattattakat, midőn csodalatos ſepők volnanak, az rajok gerjedező ſeretettel meg győzettetteket faggattyak vala, avagy az bujaſagnak győnyőrű ſerelmevel ölik vala meg. Mellyekben mi csak kettőt fogank meg, fejer ſinűvek, Nymphakhoz haſonlok, es hatok mege ſelledet hajuvak valanak. De

Az Saphir haligen fő hal, fűvel el, es kerőtrag, az Carpathium tengerbeisterem.

az

az Ganges folyo vizben-is csodalatos allatok valanak. Mellyek felöl, hogy teneked effeleknek költöjenek ne lattatnam lenni, azt gondolam, hogy nem kelleneirnom, hanem hogy csak az Oritak közzül es az Euphrates felöl az delifelnek fuvasira jünek ki. Mely folyo vizeknek egyik partya az masikrol meg nem laczik, az vizeknek feleſſegek miat. Onnat egy kaſtelyra erkezenk, melyben Indiajak laknak, az hun az jo ven emberektöl inteſeket vönk. Kik minket igazan viven, ugy oktatnak vala, hogy Porushoz Phaſiaceba az Caſpiai forofſagokon mennyünk. Mindazonaltal ezeknek favokat nem fogadvan, mierthogy mindenkor csalardſag felöl gyanakodunk vala, az Napkeleti felnek fuvaſit követven artalmas fene vadakra akadank, mellyeknek az fejek tetejekből mint valami fablyak fürek fabafu eles csontok allanak vala ki. Es ezek az emberekre kos modon futnak vala. Akkor győzhetetlenül felette ſok vitezeknek paiſokat az farvokkal altal verik vala. Mellyekben mintegy nyolcz ezert es ötödfel fazat meg ölven, ekkeppen onnat Poruzhoz az en hadam vegtere felette nagy nyomoruſaggal es veſedelemmel erkezek. Es ot az en fö hadi capita-

pitanomnak Antigonusnak, kit Perſiaban tiſztartova tőttem vala, meg parancsolam, hogy az Porusnak, Perſiajaknak, es Babyloniajaknak merő oſlopi kőzze ket arany oſlopot csinaltatna, es ezekre minden cselekedeteket fel iratna, es az vegső Indiaban az Liber es Herçules győzedelmenek emlekezetire valo alkotmanyokat eppittetne. Mellyekben az ezűſtből valo vala, de en az en oſlopimat, mellyek mind aranybol csinaltattanak vala, azoknal is tiz labbal magosban helyheztetem, es fel irattatni parancsolam, szerelmes meſterem, azokat az mik csodaul leſznek, es az kővetkezendő űdőknek nem kicsid almelkodaſokra valok, hogy az viteſſegnek uy es mindeltig allando emlekezeti az halando embereknel irigyſegben lenne, es mi felőllünk őrőkke valo velekedes maradna. Ezeket, jo Ariſtoteleſem, ſereny elmeddel meg hand veſd magadban. Legy jo egeſſegben.

FINIS.

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

Az nyomtatas közben történt fogyatkozasokat, az kegyes olvasó igy igazithatya meg.

Pagina 24. *Linea.* 26. *olvas* nenc. *Pag.* 28. *lin*: 19. *olvas* capitanok. *Pag.* 32. *lin*: 6. *olv*: mind *pag.* 33. *lin.* 8. *olv.* fekvő. *Pag.* 41. *lin* 26. *olv.* vala. *Pag.* 47. *lin.* 13. *olv.* indullyanak. *Pag.* 51. *lin.* 25. *olv.* hadakozasnak. *Pag* 55. *lin* 11. *olv* hagya. *pag.* 59 *lin* 12 *olv* történik. *pag.* 60 *lin.* 26 *olv.* Istenek. *Pag.* 66. *lin.* 19 *olv* batorsagosb *Pag.* 69. *lin.* 24. *olv.* lattatanak. *lag.* 70. *lin.* 16. *dele* az. *Pag* 74. *lin.* 8. *olv.* nyilasokkal *Pag* 77. *lin.* 7. vizeit *helyet olv.* italit. *Pag* 78 *lin* 20. *dele* de. *Pag* 89 *lin.* 12. *olv.* annakelőtte. *Pag.* 92 *lin.* 14. *olv* keserőket *Pag.* 93. *lin.* 11. *olv.* kincsnel. *pæg* 115 *lin.* 4 *olv.* alkotmannak. *pag.* 136. *lin.* 21. hasontalan *helyet olv* alkolmatlan *Ibidem lin.* 23. *olv.* vala. *Pag* 160 *lin* 20. *olv.* tudosok. *Pag* 163. *lin.* 9 *olv.* Gőrőgöknekis. *Pag.* 161. *lin.* 22. *olv.* Sereteti.. *Pag.* 173. *lin.* 16. *olv.* oldalul. *Pag.* 187. *lin.* 28. *olv.* remenségere. *Pag.* 194. *lin.* 9. *olv* hitiecke. *Pag.* 199. *lin.* 10. *olv.* meleg *Pag.* 200. *lin* 6. *dele* onnat. *Pag* 228. *lin.* 22. *olv.* Uxiusoknak. *Pag.* 229. *lin* 15. rostelyoknak *helyet olv* paisoknak *Pag* 254 *lin.* 17 önnön magais hordana meg reaja faklyakat *helyet olv* mèg önnön magais faklyakat hanna rea. *Ibidem lin.* 29. *olv.* es altal altak. *Pag.* 264. *lin.* 18 *olv.* sűnek. *Pag.* 274. *lin.* 26. *olv.* leg inkab. *Pag* 279. *lin.* 2. *olv* Bactria. *Pag.* 294. *lin.* 9 *olv.* legyene *pag.* 295. *lin* 22. mig *helyet olv.* mik. *Pag.* 300. *lin.* 22 *olvas* Dariusis. *Pag.* 307 *lin.* 5. *olv* ugyan. *Ibidem lin.* 24. *olvas* kolcsalkodtatot. *Pag* 320 *lin.* 18. *olv* agyasanak. *Pag.* 331. *lin.* 20. *olv.* ereje. *Pag.* 334. *lin.* 1. *olv.* kinoktol *Pag.* 338.

338. *lin.* 12. *olv.* fęlßeg. *Pag.* 355 *lin.* 9. *olv.* belőlle. *Pag.* 356. *lin.* 10. *olv.* allo. *ibiden lin.* 11. kinek *helyet olv:* neki. *Pag.* 381. *lin.* 19. *olv:* erkezhettenek *Pag.* 383. *lin.* 16. *olv:* modgya *pag.* 384 *lin:* 9. *olv:* tudomanyaval *pag.* 391 *lin:* 22. *olv:* Bactriaiaknak *pag.* 392 *lin:* 24. *olv:* tartomany *pag.* 394 *lin:* 17. *olv:* ſegitſek *pag.* 403. *lin:* 9. neheznek *helyet olv:* ſullyoſnak *ibid: lin:* 16. *olv:* egettete *ibid: lin:* 20. *olv.* tartvan *pag.* 410. *lin:* 23 *olv:* údejeben *Pag.* 412. *lin:* 23. fogyatkoztaban *helyet olv:* meg fogyatkozva. *pag.* 425 *lin:* 29. *olv:* feledetenſegevel *pag.* 435 *lin:* 19. *olv:* tőrődeſek *ibid: lin:* 20 *olv:* verekedenek *pag.* 444. *lin:* 5 *olv:* kezevel *pag.* 446 *lin:* 23. *olv:* gorombaul *pag.* 447. *lin:* 21. *olv:* oly *pag.* 462 *lin:* 27. *olv:* menyútő *Pag.* 471. *lin.* 5. *olv:* Iſtennek *pag.* 488 *lin:* 3. parancsolatok *helyet olv:* fejedelemſegek *pag.* 498 *lin:* 3 *olv:* magoket *pag.* 505 *lin.* 27. *olv:* gődrőkbe *pag.* 510. *lin:* 1. *olv:* fęlelemre *pag.* 530. *lin:* 12 *olv:* elig *pag.* 553. *lin:* 9. *olv:* vitezkedeſúnkel *pag* 590 *lin:* 3 ſokaig *helyet olv:* tőb údeig *pag* 592. *lin:* 8. ki kőtek *helyet olv:* hozza foglalak *pag.* 602 *lin:* 3. *olv:* kúldőttek *pag.* 604. *lin: ult: dele* vala *pag.* 605 *lin:* 2. *olv:* adot *pag.* 606. *lin:* 22. *olvas* neveztetnek. *Pag.* 608. *lin:* 27. mennek vala *helyet olv:* valanak *pag.* 610. *lin:* 4. *olv:* tudvan *pag.* 611. *lin:* 6 *olv:* foghattyak *pag.* 612 *lin:* 1. *olv:* adakozaſunakis *pag.* 639. *lin:* 8. Az *helyet olv:* Azt *pag* 662. *lin:* 3. *olv:* kővettek *pag* 683 *lin:* 12. Ez *heljet olv:* Es: *pag.* 700. *lin:* 2 ne ſokaig ſipollyanak *helyet olv:* ſokaig ne ſipollyanak *pag.* 710. *lin:* 2. *olv:* ſeregeken *pag.* 712, *lin:* 20 probakbol *helyet olvas* veßedelmekből.

A M.N. MUZEUM KÖNYVTÁRA